ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ
1
DIMANCHE
1er AVRIL
1979

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ	
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80	

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.351

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — No 14.351

LES EXILES

Je n'ai jamais pu accomplir ce désir : aller trouver Harout dans sa montagne provençale. Son désir, mais surtout le mien.

Quand j'accomplirai, un jour, ce pèlerinage, ce ne sera plus qu'à la recherche d'une tombe perdue, dans l'intimité d'un de ces cimetières villageois, dont le charme a le pouvoir de vous réconcilier avec le Néant.

Il n'était pas facile de déloger Harout de sa montagne et combien grande fut notre joie, en ce début d'un printemps déjà lointain, quand Jean-Pierre Bodossian alla nous l'arracher de son refuge varois, pour nous l'amener à St. Raphaël, où nous l'attendions avec Chahnour.

Il ne reste que Papken et moi, pour nous remémorer ces heures si riches, où deux amitiés — Harout et Chahnour — se retrouvaient après trente-cinq ans de séparation. L'un retiré dans son ermitage montagnard, l'autre vivant sa dernière vie dans un Home pour vieillards arméniens, après avoir traîné d'hôpital en hospice, d'hospice en sana. Pas d'amertume pourtant, chez notre plus grand écrivain de la Diaspora, face au poète, qui, lui n'avait pas eu pour seule maîtresse la littérature. La pudeur des sentiments, de la souffrance tant physique que morale avait toujours dominé chez Chahnour. Ils parlèrent de Montparnasse, c'est-à-dire de leur passé, si lointain et soudain si proche ! Quelques années plus tard, chacun d'eux, lors d'un séjour parisien devait s'obstiner à rechercher son Montparnasse, et face à cette tour hideuse, s'interroger en vain à la recherche du temps perdu, dans un quartier perdu à jamais.

C'était aussi un jour d'Avril. Le mistral nous fouettait le visage, alors que nous regardions, de cette hauteur d'Agay, la splendeur de la baie et l'infini de la Méditerranée. Harout et Chahnour continuaient à bavarder. Ils avaient tant à se dire, depuis si longtemps. Et le temps qui s'écoulait, inconscient de sa cruauté, les obligeait à se hâter. Le soir devait tomber bientôt. L'un allait retrouver sa montagne, l'autre la solitude de sa chambre. Papken et moi, nous étions heureux et tristes. Heureux d'avoir réussi cette rencontre, tristes de l'impossibilité de la renouveler.

Et puis, le temps passa. Le destin voulut que le dernier écrit de Chahnour : « *Mais, le plus puissant était le rève* » (à peine trois semaines avant sa mort) fût consacré au recueil d'Harout.

C'est ce rève, qui nous reste aujourd'hui, plus puissant que jamais.

×

De nouveau, le temps passa. Mauvaise formule, au fond, puisqu'en réalité c'est nous, qui passons. Harout vînt nous voir à Paris, il y a un peu plus d'un an. Son port d'attache était Haratch. Il aimait, le soir venu, retrouver les copains. Nous parlions, poésie, littérature. Les projets ne manquaient pas : « L'an prochain à Erévan ». Il voulait y aller avec Zoulal, mais il fallait d'abord un passeport. Les patientes démarches d'un ami portèrent leurs fruits et le passeport arriva. Il est du reste toujours là, mais Harout n'est plus. Il repose maintenant dans un coin de Provence, face à la Méditerranée.

Pas très loin, un autre poète, Sarafian, ne retrouva sa Méditerranée, que bien tard, après sa mort, dans un autre cimetière de Provence.

Poète maudits de la Diaspora, Sarafian et Cosdantian restent encore reniés de l'Arménie. Même la mort n'a pas réussi à leur donner droit de cité. De quoi, donc, sont coupables ces Arméniens sans Arménie ? Les Nostradamus de l'absurde politique soviétique nous prêcheront sûrement la patience : il faut attendre, tout se fait progressivement, il y a un temps pour tout, il faut savoir attendre.

Nous ne savons pas attendre, nous autres, enfants maudits de l'exil arménien, parce que nous n'avons pas le temps.

Mais au fond, qu'importe ! Le label d'Erévan ne leur fut jamais indispensable pour être les valeurs les plus sûres de la gloire littéraire arménienne. Leur chant fut le plus beau, car l'art n'y servait que l'Art.

La fibre arménienne ne les quitta pourtant jamais. Au-delà de leurs tombes méditerranéennes, leurs chant nous parvient encore, dans cette aube printanière. Ils ne verront plus la Méditerranée, ils ne virent jamais l'Ararat. Leur Arménie à eux, ils dûrent la rechercher dans un vieux missel en Grabar, un chant de Komitas, le prénom d'un enfant et parfois simplement dans le nom d'un restaurant, qui s'appelait Ani.

Poètes maudits de l'exil arménien, éternels déracinés, ils viennent de retrouver leur dernier rêve, dans cette terre de Provence, si proche de la Méditerranée, mais si loin de l'Ararat.

ARPIK MISSAKIAN

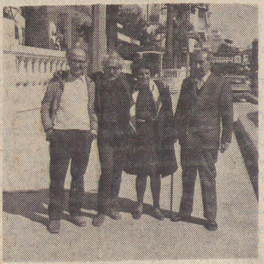

Ծ
Ա
Ռ

Գալարուն ու խոհուն իզութիւնը ծառի
Երկրախոյզ խոնարհուած քամրացաւ իմ առջեւ
Ցնծութեամբ բեղնաւոր բազուկներ վերամբարձ
Թեւաքախ բացուեցին իմ առջեւ:

Քանզի հովն էր յուզիչ եւ թէ ծառն էր յուզուած.
Արդ թերթեր վարդագոյն թափուեցին իմ առջեւ,
Անտրտունջ թօթափեց խոստումներն իր թովիչ
Աստղազարդ մի երկինք իմ առջեւ:

Այլ քան հովը յուզուած եւ քան լոյսը յուզիչ՝
Սարսռագին մոխրացող ծաղիկներ իմ առջեւ.
Եւ վիժած աստղերից արեւներ երկնող այս
Բարգաւան բերկրութիւնն իմ առջեւ:

ԱՅՍ ԱՌԻԹՈՎ

Գրեց՝ ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Առիթը մահն մըն է, բանաստեղծին մահը, ըսելու համար կարգ մը ճակատ, արձակ ճշմարտութիւններ բանաստեղծութեան եւ մեռնող ենթակային՝ Ցարութ Կոստանդեանի մասին, ան որ կենդանութեան «Աստուծոյ պէս ուրացաւ իր գործերը», գիտնալով անշուշտ թէ ինք եւս պիտի ուրացուէր, իր կարգին, նման այն Աստուածին որուն ժողովուրդը՝ պարտըւած ու պարպուած՝ զինք չի կանչեր այլեւս։ Ժողովուրդ, որ «կորուսեալ բանալին է բախտին», որուն բազուկը կը շարունակէ բախել կռանը սալին ու շղթաներ դարբնել, որ իր պարտութիւնը կը պարտկէ ատրուշանները լքած, ազգային-քաղաքական մեր բեմերը զարդարող կարգաթող քուրմերու միօրինակ, աժանկաբապետ փչոցներով եւ կողկողանքներով. «Հայաստա՛ն... եւայլն.– եւ շարքայինները (աջ թէ ձախ. թէեւ այնքան շատցած են որ կողմերը կը շփոթուին այլեւս) ոտքի՝ կը ծափահարեն. «Սիրեցի, եարս տարան...» – եւ շարքայինները նստած՝ կը խմեն ու կու լան.– «Կեցցէ»ի եւ «անկցի»ի, «Ա՛խ Հայաստան, վա՛խ Հայաստանի»ի եւ «Հօնքուր հօնքուր կուլամ»ի անցեալին սկսած, երէկ տեւող եւ այսօր շարունակուող մթնոլորտին մէջ ի՛նչ կարեւորութիւն կրնան ներկայացնել Ցարութները, երբ մանաւանդ ոչ կարմիր Հոկտեմբեր են երգած եւ ոչ ալ Խանասոր փառաբանած։

Սփիւռքի պայմաններուն մէջ, ուր եւս, Հայրենիքի օրինակով, շնորհիւ կուսակցութիւններուն ամէն ինչ նշանակովի է – թերթի խմբագրէն մինչեւ յօդուածագիրը, ազգային գործիչէն մինչեւ գրագէտն ու բանաստեղծը–, բնաւ զարմանալի չէ որ Ցարութի եզական, անձնուրաց կեցուածքին պատճառով մատի վրայ հաշուուող մարդիկ զինք կարդացած եւ քիչեր լսած ըլլան անունն իսկ։ Ոչինչ ըրաւ՝ ինքզինք ճանչցնելու համար, կամ աւելին ամէն ինչ ըրաւ՝ որպէսզի չխօսուի իր մասին։ «Բանաստեղծութեամբ...» հատորին մէջ իր կարգ մը քերթուածները ամփոփած ընկերները գիտեն թէ ի՛նչ են քաշած՝ ձեռագիրները ունենալու եւ տպելու հաւանութիւնը ստանալու համար։ Գիրքը ի վերջոյ լոյս տեսաւ 1974ին։ Օրին, Շահնուր միայն ոգեւորութեամբ ողջունեց հատորը. ողջոյն որ պիտի ըլլար իր վերջին գրութիւնը ,հրաժեշտը։ Եւ երեւակայել թէ դրոնուեցաւ հայ գրագէտ մը, ան ալ գեղարւեստական ամսաթերթի խմբագիր, որ յետ մահու բանակռիւի մտնէ Շահնուրին հետ եւ չափազանցեալ, առատաձեռն նկատէ նշուած գրութեան մէջ Ցարութի շնորհուած «մեծատաղանդ բանաստեղծ» մակդիրը (1)։ Անշուշտ Շահնուր հայերէն չէր կրնար գիտնալ եւ ոչ ալ բանաստեղծութենէ կը հասկնար, քանի ոչ խմբագիր էր եղած եւ ոչ ալ շարադրութեան ուսուցիչ. այլապէս պիտի գրէր – ինչպէս Պօղոս Սնապեան կը թելադրէր իրեն, յետ մահու –, սանկ, աշակերտի մը շնորհըւած գովասանքի մը պէս, թէ «Ցարութ Կոստանդեան մէկն է Սփիւռքի ամէնէն օժտուած բանաստեղծներէն». (օժտուած բառը շատ սիրելուս՝ ընդգծեցի)։ Շահնուրէն զատ, գիրքը ստացանքի կարգ մը քաղաքավարական խօսքերու ծիրէն դուրս – ինչպէս եւ մահր հաղորդեցին այն խմբագիրները որ հաճեցան –, Ցարութի մասին արտայայտուեցաւ միայն Մ. Թէօլէօլեան, «Հայրենիք»ի մէջ։ Այսքանը բաւ էր արդէն, շատ իսկ, Սփիւռքի պայմաններուն մէջ։

Նմանօրինակ, գուցէ աւելի գորշ երեւոյթ կը ներկայանայ նաեւ Հայրենիքը, դժբախտաբար։ Տակաւին մինչեւ օրս Հայաստանի մէջ չեն տպուած սփիւռքահայ մեծագոյն բանաստեղծները՝ Ն. Սարաֆեան եւ Յ. Կոստանդեան։ Ի՞նչ է ատոնց յանցանքը. պարզապէս այն՝ որ քաղաքական կողմնորոշում չեն ունեցած, հետեւած ու ծառայած են արուեստին, գեղեցկութեան, եւ ոչ թէ ժողովուրդին, իբրեւ թէ արուեստը քարային յատկութիւն ըլլար եւ ոչ թէ մարդկային, իբրեւ թէ Մեծարենցի, Տէրեանի, Վարուժանի, Չարենցի, Սեւակի մտահոգութիւնը տարբեր ըլլար։ Չեմ խօսիր արժանիներու կողքին Սփիւռքահայ Մատենաշարի հրատարակած աւելորդ, անգոյն - թէեւ քաղաքական առումով կարմիր, կա՛մ կարմիր –, անաւիւն գիրքերու մասին, բայց ժամանակն է այլեւս որ Հայաստան անդրադառնայ, եւ հրատարակէ, գոնէ Սարաֆեան եւ Կոստանդեան, որպէսզի հայրենի երիտասարդ բանաստեղծները հասկնան թէ ի՛նչ է իրաւ բանաստեղծութիւնը եւ չապրուած, դիւրագին զգացումներով, միօրինակ, ամէն տարի նորոգուած հատորներով մեզ չձանձրացնեն։ Բան մը կայ որ չեմ կրնար հասկնալ։ Չեմ կրնար ըմբռնել ազգային մեր իրա՛ւ արժէքներուն հանդէպ այս աստիճան մերժողական, խտրական կեցուածք։ Արդեօ՞ք նոյնն է պարագան Խորհրդ. միւս Հանրապետութիւններուն մէջ եւս. չեմ կարծեր։ Ինչպէ՞ս մերժել բանաստեղծներ, մեծ բանաստեղծներ, որոնք սիրած ու երգած են ազնուագոյնն ու վեհագոյնը, որոնց հայրենասիրութիւնը եղած է, միայն ու միայն, անսակարկ.

Չի ոչ մի յոյզ եւ ոչ մէկ սէր,

Ոչ վեհագոյն վայելչութիւնն այս

վայրերի,

Եւ ո՛չ հեշտանէք բնարեր,

Ոչ մեղեդին ոսկեճուաց լոյս լարերի,

Եւ շռայլուած ոչ մի շնորհ,

Ոչ մի հանգիստ ու ապաստան,

Պիտի յուսան որ մոռանամ քե՛զ իմ կրօն,

Որ ուրանամ քեզ՝ Հայաստան։ (2)

Այո՛, այս մէկը պէտք է գիտնայ Հայաստան, ուր յատուկ մարդիկ յատուկ պաշտօններ ունին (չըսելու համար թոշակ կը ստանան) այս հարցերով հետաքրքրուելու համար։ Անկախ քաղաքական – դասակարգային բոլոր նկատումներէն եւ անոնցմէ վեր, ես անոնցմէ եմ որ կը հաւատան թէ երկրին մէջ պետութիւն ունինք։ Կայ համայնավար կուսակցութիւնը, բայց կայ նաեւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը։ Սփիւռքահայ կոմիտէ թէ մշակութային որեւէ պատասխանատու պիտի գործէ պետականօրէն եւ ոչ թէ կուսակցականօրէն. բոլոր կապերու ճամբով արտասահման եկած պատասխանատուները (չեմ գիտեր ինչո՞ւ յաճախ գրագէտներ, բանաստեղծներ կու գան. երկրին մէ՞ջ ալ դիւանագէտներ չենք պատրաստած տակաւին) վերադարձին եւս առաքելութիւն մը ունին կատարելիք։ Թող շատ բերեն, բայց քիչ մըն ալ տանին։ Մինչդեռ վերադարձին – կ'անդրադառնանք թէ ո՛ւր, ի՛նչ կարեւոր ղեկուցում տարին – կը հրատարակեն յօդուածներ, երբեմն գիրքե՛ր իսկ, ուր կը խօսուի, առաւելաբար, իրե՛նց իսկ մասին։ Այս մէկը ոչ թէ պետական, այլ կազմակերպուած չըլլալուն՝ կուսակցական գործ իսկ կարելի չէ կոչել։

Ըսելիք շատ բան կայ բանաստե՛ղծ Կոստանդեանի մասին։ Մինչեւ օրս միայն Շահնուրն է որ ըստ արժանւոյն զայն գնահատեց ու արտայայտուեցաւ։ Հոս, այս կարճ տողերով, կարելի է հաստատումներ ընել միայն։ Զիս գիտցողը գիտէ արդէն թէ ինծի համար մեր վերջին քառասուն տարիներու ամէնէն մեծերէն է, եթէ ոչ մեծագոյնը։ Այս հաստատումը այնքանով կը թելադրուի բանաստեղծին հետ ներքին, հոգեկան հանդիպումներէ, որքանով, եւ մանաւանդ, բանաստեղծութեան հանդէպ գեղագիտական մօտեցումէս։ Զինք կը նախընտրեմ – ճաշակի հարց է – նոյնիսկ Թէքէեանէն ու Սարաֆեանէն. անոնց չափ խոր, գլող, համամարդկային, բայց աւելի՛ անմիջական, հարազատ։ Տակաւին ուսանող էի, երբ պատահաբար կարդացի «Ծառը» եւ ցնցուեցայ։ Բնութենապաշտ Մեծարենցը հոգիով ու մարմնով հասունցած, տարբեր երկիրներու արեւով, սէրերով ու գինիով յագեցած՝ սրտի իր առանձնութեան մէջ քանդակած էր բնութեան կաթուղիկէն՝ բարձրութեանը մէջ երկրախոյզ ու հրաշալի։ Ես յանկարծ դէմ առ դէմ կու գայի հասուն, կատարեալ բանաստեղծին։ Այդպէս չէր եղած սակայն. ի ծնէ բանաստեղծ, տարիներու ճամբայ պիտի կտրէր Կոստանեան՝ ձգտելով միշտ լաւագոյնին, կատարելագոյնին՝ հասնելու համար այդ բարձրութեան։ Փօլատեանի հետ իր զրոյցին մէջ կը յայտնէ (3) թէ մինչեւ 1935 թուականը – ուրեմն «Օրերի իմաստութիւնը» եւս – իրեն համար բանաստեղծութիւնը «անպայման հարուստ յանգերով յօրինուած մի ոտանաւոր էր՝ իր աւանդական ու անփոփոխ հունի մէջ, վաղուց վաւերացուած զգացումների ու մտքերի հեզասահ մի հոսանք»։ 1935 էն 1940 պիտի գրէ հազիւ 10 քերթուած։ Բանաստեղծին կազմութեան, այլափոխութեան շրջանն է՝ «Մոնպառնասի բազմազգի, գունագեղ խառնարանին մէջ»։ Գրելը նկարագրել չէր այլեւս, այլ ընդհակառակն, երեւոյթը՝ աներեւութացում, առարկայականը՝ ի սպառ անէացում, հասնելու համար երեւոյթի էութեան՝ պատռելով արտաքին թէ ներքին բոլոր տեսակի վարագոյրները, դիմակները՝ – առարկայ, յոյզ թէ մտածում – «տեսնելու համար ճշմարիտ դէմքը արարչութեան»։ Ահա սէրերէ եւ ներշնչումներէ, ազդեցութիւններէ եւ հակազդեցութիւններէ եկած ստորերկրեայ, ներքին բայց ակներեւ փոփոխութիւնը, որ զինք պիտի տանէր արտայայտչական նոր ձեւի, պիտի հաստատէր իր նոր բանաստեղծութիւնը, – լեզո՛ւն։ Բանաստեղծութեան արեւով եփած, « յոյզն ու մտածումը անձնական փորձառութեամբ միս ու ոսկորի վերածած», ամէն ինչ ապրած ու ապրումով հասունցած բանաստեղծն է այլեւս Կոստանդեան 1940էն ետք։ 1940էն ետք իսկ քիչ գրեց։ Իմ գիտցածովս 50 – 60 քերթուած եւ քանի մը արձակ։ Աւելին, վերջին 15 տարիներուն բնաւ չգրեց։ Քիչ գրեց, որովհետեւ ծոյլ էր նախ, ինչպէս բոլոր մեծ բանաստեղծները, եւ կը նախընտրէր աւելի ապրի՛լ իբրեւ բանաստեղծ, հայեցող, եւ ապա, որովհետեւ բծախնդիր էր, ծայրաստիճան դժուարահաճ։ Կարեւորը, բանաստեղծութեան պարագային մանաւանդ, որակն է սակայն, եւ ոչ թէ քանակը։ Պօտլէր բանաստեղծութեան մէջ գիրք է գրած միայն. աւելին ոչ թէ չէ կրցած, այլ չէ՛ ուզած. շրջելով, կարելի է ըսել թէ ուզած է՝ բայց չէ՛ կրցած. չէ կրցած տալ այն՝ ինչ կ'ուզէր։ Բանաստեղծին համար արտադրել կը նշանակէ բաղդատել, ընտրել։ Այս մէկը կը կատարուի գրածատեն եւ կը շարունակուի գրելէն ետք .– բաղդատութիւն եւ ընտրութիւն՝ սրտէն ու մտքէն մինչեւ ճերմակ թուղթ ու տպարան։ Քաղաքակրթութիւնը սպաննած է Մուսան եւ ստիպած՝ արձանագրելու լաւագոյնը միայն։ Արուեստի այս հասկացողութիւնը կը տանի, ինքնաբերաբար, ինքզինք գերազանցելու, աւելի՛ն։

Այսպէս չի ներկայանար սակայն հայ բանաստեղծութիւնը, Սփիւռքի թէ յատկապէս Հայաստանի մէջ։ Այս որքա՜ն բանաստեղծ, որքա՜ն գիրք։ Չեմ խօսիր նորերու մասին, մանաւանդ Հայաստանի մէջ, արդէն վաստակաւոր հեղինակ բազմաթիւ հատորներու։ Բայց ինչպէ՞ս Մ. Իշխանի նման սիրուած բանաստեղծ մը չանդրադարձաւ, տակաւին ձեռագիրները տպարան չյանձնած, թէ «Տուներու երգէն» ետք միւս բոլորը յոգնեցնող, ձանձրացնող բան մը ունէին (ոչ իսկ կրկնութիւն, որովհետեւ ապրումը աստիճանաչափ ունի եւ հարազատ, ջերմ շունչ մը կար նշուած հատորին մէջ)։ Նո՛յնը Վահէ Վահեանի բեղուն գրիչը՝ աւելի՛ աժգոյն... ինք գոնէ պիտի հասկնար թէ ցաւը, որու վեհագոյնը՝ հայրականը, երբ գիրք մը լեցնելու չափ կը ծաւալի, կը պարպուի ինքնին, վեհութենէն ու մեծութենէն, կը ճապաղի, կը վերածուի – այս պարագային – տեսակ մը յուշագրութեան։ Ժագ Յակոբեանի վերջին – վստահ չեմ - հաստափոր գիրքը, հոգ չէ, հայութեամբ թող տրոփէր, բայց քիչ մըն ալ բանաստեղծութեամբ բաբախէր։ Իսկ ուրիշներ, հռչակուած անուններէն յիշենք, օրինակ, Զարեհ Մելքոնեանն ու Գառնիկ Ադդարեանը, եթէ քիչ մը ակնածէին - որովհետեւ իրենց գործերէն դատած արուեստի որոշ հասկացողութիւն մը կը մատնեն, ինչ որ այս պարագային, աւելի տխուր է եւ մտահոգիչ –, բնա՛ւ պիտի չգրէին. գոնէ բանաստեղծութիւն։ Ա... ի՞նչ ըսել Հայաստանի շարք մը խոստմնալից ծերերուն եւ ծերացած խոստումներուն մասին։ Արդի Հայ գրականութեան մէջ միայն Ծառուկեանն է – չափօ պիտի ըսէր Ֆրանսացին –, որ երբ զգաց, հաւանաբար, թէ «Առագաստներ»էն եւ «Թուղթ առ Երեւան»էն լաւը չէր կրնար տալ բանաստեղծութեամբ, իր մեծութիւնը հաստատեց արձակով՝ առանց, հակառակ արձակուած բանադրանքին, մոռցնել տալու բանաստեղծը։

Ուրիշ ըսելիք չունիմ Ցարութի մասին, այս առիթով։ Այս թերթի էջերէն, հարցումի մը պատասխանելով, ան կ'ըսէր «Ես անունները չեմ սիրում։ Ես սիրում եմ բանաստեղծութիւնը։ Ցարութ Կոստանդեան անուն չէ .– կայ Ցարութի այսինչ կամ այնինչ քերթուածը .– այսքան» (4)։ Կրկնենք մենք եւս, թէ Ցարութ Կոստանդեան անուն չէ, աւելցնենք՝ եւ ոչ ալ մեծ բանաստեղծ, այլապէս հռչակուած պիտի ըլլար. բայց առնենք «Բանաստեղծութեամբ» հատորէն, օրինակ, 20 քերթուած (5)։ Կարդացէք եւ հաճոյացէք, ինչպէս գիրքը հրատարակող բարեկամները կը բաղդրեն, նախաբանին մէջ։ Եթէ Չարենցէն ետք Սարաֆեանէն զատ ուրիշ որեւէ բանաստեղծի գործերուն մէջ – Պարոյր Սեւակ եւս ներառեալ – այս բարձրութեամբ դուք եւս 20 քերթուած թուէք, ես պատրաստ եմ կարծիքս փոխելու հրապարակաւ՝ ինչպէս արտայայտուեցայ, այս առիթով։

15 Մարտ 1979

1.– «Բագին», 1975, Փետրուար. էջ 73։

2.– Յ. Կոստանդեան. «Բանաստեղծութեամբ...», էջ 38։ Հատորին մէջ կը պակսին մէջբերուած 3րդ եւ 4րդ տողերը, որոնք նշուած չեն վրիպակներու թերթիկին մէջ եւս։

3.– «Անդաստան», 1957, թիւ 6 – 7։

4.– Շուշանիկ Մանոյեան,– «Բանաստեղծ Յարութ Կոստանդեանի հետ. « Յառաջ Միտք եւ Արուեստ», 1978, Հոկտ. 1։

5.– Աշուն (էջ 7), Ծառ (էջ 9), Մայթս (էջ 10), Մի մարդ (էջ 15), Եղանակ վասն սրնգի եւ ծնծղայի (էջ 21), Բանաստեղծի գերեզմանի առջեւ (էջ 27), Աշուն (էջ 28), Աղօթքի պէս սովորական (էջ 36), Անյիշատակ (էջ 39), Ծիրանենի (էջ 42), Բեւեռագիր (էջ 43), Համանուագ (էջ 45), Մենութեան մէջ անապատի (էջ 50), Իկարոս (էջ 51), Եղիցի լոյս (էջ 54), Ցուռութք (էջ 57), Ծաղիկ (էջ 65), Համազարկ (էջ 71), Մեծանուն արձանացած (էջ 75), Արտաւազդ (էջ 77)։

ԽՈՐԱԳԻՐԸ ԾԻՐԱՆԵՆԻ

Գրեց՝

ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ

Գրքի մը խորագիրը կը կնքէ զայն, մեր անունին պէս: Դժուար է երեւակայել անանուն գիրք մը, ինչպէս դժուար է երեւակայել անանուն մէկը: Եթէ խորագրի դերը կատարող բառը կամ նախադասութեան մասնիկը բացակայ ըլլան, սովորաբար անոնց տեղը կը գրուէ որեւէ այլ նշան. թիւ կամ տառ: Անխորագիր գիրք մը, ծայրագոյն պարագային, պիտի ունենայ անխորագիր խորագիրը, ինչ որ կը ստեղծէ անոր մասին խօսելու կարելիութիւն եւ ապահովութիւն: Խորագրով՝ հատորը կը մտնէ դիւաններու, արխիւներու, ցանկերու ցանցին մէջ եւ կը կանգնի գլխապտոյտ տուող պարապը:

Խորագիրը գրութեան անունն է, գրութեա՛ն որ իր մէջ կ'առնէ թուղթն ու մելանը, ծաւալը ուր կ'ըլլայ, իբրեւ գիր ու գիծ: Բայց այն չափով որ խորագիրը լեզուական տարր մըն է, բառ մը կամ նշան մը, խորագիրը կը պատկանի գրութեան:

Բայց խորագիրը կը նշանակէ: Չի նշանակեր գրութիւնը, որուն կը պատկանի, այլ կ'երթայ գրութեան խորութեան: Նշանակութիւնը հոս աւելի շարժումն է քան իմաստը, իմաստ յօրինել–տուող կառոյցը, Կոստանդեանի սիրելի բառով մը՝ «իմաստութիւնը»: Խորագիրը կը նշանակէ, ըսի, դրուած գրքի ճակտին, իբրեւ ճակտի գիր: Ճակատագրէն անդին անիկա խորքի գիր է նաեւ, խորք՝ որ երկրորդ մակարդակի աշխատանքով մը՝ այսինքն՝ գրութեան վրայ վերադարձով մը, անոր ինքնաբեմադրումով, սեւեռումի կ'ենթարկուի կրկին անգամ: Խորագիրն ու գրութիւնը մէկ են եւ երկու կ'ըլլան: Կը մտնեն կրկնումի աշխատանքի մը մէջ: Չեմ ըսեր, որ մէկը միւսը կը կրկնէ պարզապէս, այլ մէկն ու միւսը կ'երթան նոյն փորձառութեան, կուգան նոյն փորձառութենէն, կը մրցին իրարու հետ ինչպէս երկու ձայներ փոխի մը մէջ: Գրութիւնը այդ փորձառութիւնը կ'արարէ. խորագիրը կ'անուանէ, իբրեւ հակադրութիւն, իբրեւ համանունութիւն կամ իբրեւ մեկնաբանութիւն:

Ի՛նչ ալ ըլլայ խորագրի մը ընտրութեան դրդապատճառը կամ եղանակը, խորագիրը կը խօսի այդ խորքէն: Յ. Կոստանդեանի Օրերի իմաստութիւնը եւ Բանաստեղծութեամբ ...ը փորձառութիւն մը, ծրագիր մը, շրջագիծ մը կ'անուանեն, կը կոչեն, նոյնիսկ երկրորդի կախման կէտով: Աւելին: Կը նշանակեն: Կը կազմեն երկրորդ եւ ընթեռնլի նախադասութիւն մը, որ անշուշտ ամէն ինչ չի բացատրեր (եւ արդէն ինծի տրուած այս էջերու սահմաններուն ատիկա անկարելի ձեռնարկ մըն է), բայց շարժումի մէջ կը դնէ Կոստանդեանի բանաստեղծական փորձը: Եւ այդ նախադասութիւնը.

Օրերի իմաստութիւնը՝ բանաստեղծութեամբ...

Բութը ես դրի եւ կ'երթայ չգրուած բայի մը. այս իմաստով բայոց մըն է, որջ մը: Օրերի իմաստութիւնը գտնե՞լ, արտաբերե՞լ, գրե՞լ թէ երգե՞լ բանաստեղծութեամբ...: Ամէն մէկ բայ իր ծիրը ունի եւ տակաւին չենք մտած իմաստութեան բայոցէն ներս:

Խորագրային նախադասութիւնը, հոս, կը նշանակէ Կոստանդեանի «բանաստեղծական» փորձառութիւնը: Չակերտները նշանը չեն արժեւորումի, այլ կ'ակնարկեն հարցին. փորձառութիւնը տեղի կ'ունենայ այնպէս որ բանաստեղծութիւնը թէ՛ միջոցն է թէ՛ ալ փնտռտուքի առարկան, թէ՛ որսորդը թէ՛ որսը:

Կայ մէկը, որ կ'ըսէ. «փնտռածդ յաւիտեան աներեւոյթ կը մնայ» (*): Փնտռածդ դիմակ մըն է, «դիմակ միակ դէմքին / Որի ետին կա՛յ բազմութիւնն այս անանուն»: (Բ. էջ 10): Փնտռածդ «ծաղիկ... կին»ն է, որուն անունը կը տրուի տիեզերքին՝ գիտնալով որ այդ անունին տակ անանուն բազմութիւն մը կը պառկի: Փնտռածդ գրուած է խորագրին մէջ. Մայեան է: Մայեան ուրիշ բան չէ այլեւս եթէ ոչ յարացոյցը անունին, յարացոյցը խորագրին, որ մէկ ու միակ դիմակն է անանունութեան, յայտնաբերող այն՝ որ անունին տակ կայ անանուանելին: Մայեան՝ խորագիրը, չկայ գրութեան մէջ, բայց կը կեդրոնացնէ իր վրայ հակադիր անուններ. «Ձի դու ես սէ՛րն, եւ որոնումն իմ անձկագին՝ / բեւեռն անխախտ եւ ուղղութիւնն իր անխախտ» (նոյն): Մայեան, խորագիրը, թէ՛ բեւեռն է թէ՛ բեւեռին գացող որոնումը, սէրը՝ իր մէջ հաւաքող սիրողն ու սիրուածը, ուժական շարժումի մը մէջ որ կը դրուի «ուղղութիւն» բառին տակ: Այսպէս՝ Բանաստեղծութեամբ խորագրին տակ, անոր Մայեային տակ, քօղին տակ կայ անանունութիւնը բանաստեղծութեան: Կը հակցուի ինչու Բանաստեղծութեամբ...ը ամէնէն առաջ բանաստեղծութեա՛ն բանաստեղծութիւնն է:

Բայց նախ՝

Օրերի իմաստութիւնը:

Համանուն հատորի առաջին էջին վր կարդանք. «Եոհաննէս, իւրաքանչիւր իմաստութիւն իր օրն ունի, եւ իւրաքանչիւր օր իր իմաստութիւնը: Իւրաքանչիւր կեանք մի քանի օր ունի ապրելու, սակայն օրը միայն մի կեանք ունի» (Օ. Ի. էջ 7): Առաջին եւ վարդապետական ճշմարտութիւն թուող նախադասութիւնը կը խաչաձեւէ օրն ու իմաստութիւնը, մինչ երկրորդ նախադասութեամբ խաչաձեւումի հաւասարակշռութիւնը կը խախտի, կը յայտնուի անզեղչելին՝ անցնող ժամանակը: Ընդհանուր ճշմարտութեան եւ օրուան միջեւ կը բացուի խրամատ մը: Օրուան մէջ բան մը կը մեռնի, եւ իմաստութիւնը թերեւս այդ բանը կը զեղչէ: Թերեւս իմաստութիւնը օրէն, կեանքէն, անցաւորէն կը հանէ իմաստ մը, բայց այդ իմաստը կը պատմէ միայն մահը. «կեանքը գեղեցիկ ու իմաստուն լինելով է ճշմարիտ ու մահը ճշմարիտ լինելով է գեղեցիկ եւ իմաստուն»: (Օ. Ի. էջ 11): Օրերի իմաստութիւնը կը մտնէ կեանքին ու մահուան խաղին մէջ, այդ խաղէն հանելու համար «ոսկին», ամէն բանի կշիռը, օրէնքը: Օրէնք՝ որ Կոստանդեանի գրութեան մէջ, հոս, կը գրուի արդելականի ձեւին տակ. «Այն ժամանակ, Եոհաննէս, մի՛ փորձիր զատել օրերը քու հաճոյքից, բայց մի՛ շփոթիր օրերի իմաստութիւնը քո սիրոյ հետ» (նոյն էջ 8): Օրէնքը ըլլալու կերպ մը կը սահմանէ: Օրերի իմաստութիւնը ի հարկէ բարոյախօսական ցանկութիւններու կրկէս չէ, բայց կը ձգտի օրէնքներու հիմնաւորումին: Եւ թերեւս ասոր համար՝ Կոստանդեանի բանաստեղծական փորձը ապրելու կերպի մը հիմնաւորումն է, ուրիշ որեւէ ձգտում ըլլալէ առաջ:

Օրերի իմաստութիւնը վերացական ու մտային համակարգ մը չէ, այլ փնտռտուք մը որ կ'առնէ գրութենականի ճամբան պատկերի, փոխաբերութեան, միթոսի ընթացքը. Եոհաննէս, Մայեա, Մեմնոն, Արտաւազդ դիմակներ են, «ծաղիկներ» որոնցմէ Կոստանդեան կը հանէ անոնց «բոյրը». «Բոյր որ հեզութեամբ ասում ես –Ես իմ/ Իմաստն օրերի որ արբշիռ անցան» (Բ. էջ 65, ընդգծումը բնագրինն է): Իմաստը բոյրն է, բոյրը եկող ծաղիկի մարմնէն ու մնացող, կարծէք ամփոփող ամբողջ ծաղիկը եւ զայն տուող: Բոյրը՝ որ բացակայ ծաղիկն է: «Վայրկեան որ արժես արեւներ կեանքի» (նոյն): Իմաստը կու գայ օրերէն իբրեւ օրերու ամփոփող էութիւնը, հեղուկ հիւթը, կեանքի մէկ անխախտ վայրկեանը: Կոստանդեանի պատկերակերտութեան մէջ օրերու իմաստութեան ամէնէն յատուկ եղանակը աշունն է. «աշնան մէջ՝ ժամն է ամառնային/ եւ ժամը գարնան յամառում են դեռ, / ներկայ են ամէնքն որ երբեք կային՝ / Անցեալը յիշո՛ւմ է ներկային» (Բ. էջ 7): Աշունը մեր ոտանաւորին դեղին ու լալկան տերեւները չէ, այլ հասունութեան ժամանակը, երբ անցեալը կը մնայ ներկային մէջ, կը յիշէ ներկային կարծէք ներկան ըլլար անցեալին անցեալը: Տարօրինակ յիշում՝ ասիկա, որուն կ'անդրադառնամ աւելի անդին, յղուող յաւիտենական վերադարձի մը, շրջանակի մը, քանի որ անցեալին մէջ կայ ապագան որ «դեռ անուն չունի» (նոյն, էջ 8): Ինչպէս ծաղիկին մէջ կայ, զօրութենապէս, գալիք պտուղը, բարը: Այլ տեղ Կոստանդեան կը գրէ սա խիտ տարազը. «Սէրը միշտ գալիքն է անցեալ» (Բ. էջ 73): Անցեալը կը մտածուի այստեղ իբրեւ գալիք. սէրը կը սիրէ անցեալը իբրեւ գալիք, վերադարձող ժամ, այսինքն՝ սէրը կը գտնէ նոյնը, նոյնը որ կը կենայ բոյրին մէջ, իմաստին մէջ: Եւ ընթերցողին համար գալիք տողը անցեալն է եկող իբրեւ գալիք, իբրեւ ապագայ, ապագայ՝ ներկայ անցեալին մէջ: Ծնունդի՝ մահուան, վերադարձի «խորհուրդ» ծաղիկի դիմակին տակ:

Ծաղիկը ծառն է եւ բառը, սկիզբն ու վերջը, արմատն ու կատարը, «ներշունչ ներդաշնութիւն մը քերթողի» (Բ. էջ 69): Այսպէս ծաղիկը կ'ըսէ. «Ես իմ/ ծառն արմատներից մինչ կատարն ամբողջ» (նոյն էջ 65), ամփոփելով իր մէջ հողն ու երկինքը: Բայց ծաղիկը միրգն ալ է, բառը, ինչպէս բառը որ «դեռաբոյս մորձի վրայ միրգ էր հասուն՝ /Բառն այդ անհուն» (նոյն, էջ 53): Առաջին բառը մանուկին արդէն միրգն է եւ «ասուն» օրերու խօսողը «քառասուն արմատներով արեգական» կը քամէ լոյսը խաւարէն «բայց չեմ ասում / բառն այդ անհուն... (նոյն:) Խօսքին տակ կը մնայ անհունը առաջին բառին, ոչ միայն պայմանականօրէն մանկական բառին, այլ «բանաստեղծական» բառին, որուն սահմանաւորութեան մէջ կը շրջագծուի անհունը: Անհուն բառ եւ սովորական, որովհետեւ ասուն օրերու խօսքը սովորականը, անցաւորը, մեռնողը կը դարձնէ անսովոր, հողը կը դարձնէ երկինք, խաւարը կը վերածէ լոյսի՝ «քամելով», զտելով զայն: Իմաստը, բառը այսպէս կու գան զտումի, վեր-ածումի աշխատանքէ մը, որ իմացական աշխատանք ըլլալէ առաջ եւ առանց անոր հարկադրուելու՝ բնական բերում մըն է: Աւիշին փոխումը հիւթի:

×

Ծառի փոխաբերութիւնը, անոր արձակած ամբողջ ճիւղաւորումը իր կատարեալ բարդութիւնը, աւելին՝ իր բարդութեան պէս պարզ ոճը, ոճաւորումը կը գտնէ ԾԻՐԱՆԵՆԻ վերնագիրը կրող գրութեամբ: Առաջին տողէն գրութիւնը կը մտնէ խօսքի հիմնաւորման հարցին մէջ.

«Մի բառ՝ յիշելու համար գեղեցկութիւնն աշխարհի:
– (Տեսնելու համար բազմերանգ տիեզերք՝
Գեղագիտակը դառնո՛ւմ էր երէկ
Եւ կախարդանքն էր անճառ)»:
(Բ. էջ 42):

Կ'անցնիմ հատուածի եւ էջի կէտադրական հնարքներուն, տարօրինակութիւններուն վրայէն. գծիկ, փակագիծ, որոնց տեսական տարողութիւնը չեմ կրնար հոս բացայայտել:

Տարօրինակը նախ՝ յիշել բային գործածութիւնն է, կարծէք աշխարհի գեղեցկութիւնը ըլլար անցեալ, մեռած իրականութիւն մը: Արդ՝ յաջորդ տողի անցեալ անկատարը (յիշողութեան ժամանակ եւ ուրեմն շարժուն, օրերու տեւողութիւն) եւ տեսնելու համար այդ յիշումը կը տեղաւորեն ներկայ – անցեալի ծիրին մէջ ուր կորսուածը կը տեւէ: Եւ կը տեւէ բառին մէջ: Մէկ բառ, մէկ ծիրանենի բառ բաւ է, որպէս զի գրուող քերթուածը դառնայ յիշողութիւնը լեզուին մէջ գտնուող այդ բառին: Եւ բառը կը բանայ բազմերանգ տիեզերք, որովհետեւ ծիրանի գօտի է, ուր կ'ամփոփուին բոլոր գոյները: Եւ ծիրանենին գեղագիտակ է, գեղեցիկը տեսնել տուող, հրաշքով, կախարդանքով յայտնակերպող, փոխակերպող աշխարհը գեղեցկութեան: Այդ փոխակերպումով բառը կը պահէ, ուրեմն կը յիշէ:

Ամէն բառ՝ ծիրան: Եւ բառը կը յիշէ բառին արմատները. «խոհուն ու պայծառ դուստր Հայաստանի», աւելի «գալարագեղ – քան ուռենին ի Բաբելոն» (Բ. 42): Բառին մէջ կը պահուի հողը եւ հողին հակադիրը, միւս հողը: Այլ տեղ՝ նոյն յղումը Բաբելոնին. «Աւա՛ղ, ես չեմ արքան Դաւիթ՝ Այլ տարագիրն ի Բաբելոն» (Բ. 37): Ծիրանը կը խօսի ուրեմն տարագրութենէն, ասոր ուռենիներէն՝ անպտուղ ծառեր եւ յուսահատականօրէն ջուրերու վրայ լացող: Բառը խոհուն՝ ընդդէմ ի Բաբելոն երգուած սաղմոսին: Նըման խօսքի մը մէջ ամէն բառ աքսոր կը պատմէ եւ բաժանում ինչպէս նոյն ատեն աքսորը՝ զանցելու ձգտում: Պտուղ՝ որ կը տանի մինչեւ իր արմատները, մինչեւ խօսքին հիմը:

Ծիրանը՝ կլոր, խիտ, ոսկի միրգ է, ճաշակուող: Գրութիւնը կ'ըսէ. «Գեղեցկութեանդ ճաշակն է զուտ իմաստութի՛ւն բերանի» (Բ. էջ 42): Ուրիշ տեղ եւ ուրիշ առիթով՝ գրեթէ նոյն նախադասութիւնը. «Երանի հասուն քաղցրութեա՛ն, / գեղեցկութեան որ ճաշակուած՝ / իմաստութիւն է բերանի» (նոյն. էջ 73): Գրութիւնը այստեղ կը խաղայ ճաշակ բառի երկդիմութեան վրայ, խաղալով զայն իր արմատական իմաստին մէջ: Ճաշակը գեղեցկութեան համն իսկ է բերնին մէջ, գեղեցկութիւնն է իբրեւ հասունութիւն, քաղցրութիւն, այսինքն՝ իր լրումին հասած, իր բոլոր կարելիութիւնները իրագործած, յորդ, «ներշունչ ներդաշնութիւն»: Այդ համը, այդ համբերումը բերնին մէջ կը դարձնէ խօսողը ասուն: Կոստանդեանի գեղեցկութիւնը հասունութիւն է, բերանի նախ՝ մտքի նաեւ իմաստութիւն: Այլ խօսքով՝ իմաստութիւնը այստեղ իմացականին եւ զգայարանականին համադրումն է, ներդաշնութիւնը ճաշակին մէջ: Իսկ ասիկա ճիշդ հակառակն է որկրամոլութեան, որ կ'ուզէ լափել աշխարհի գիրքերը, առանց զանոնք եւ աշխարհը ճաշակելու:

×

Հասուն ծիրանը, գեղեցկութիւնը իր մէջ կը պահէ այլ բան, այլ բար. գեղեցկութիւնը «անհունն (է) ճշմարտաձեւ» (նոյն, էջ 57): «Անհունութիւնը ապագայ» (նոյն, էջ 60): Իսկ անհունը իր գրեթէ դասական պատկերը կը գտնէ արեւին մէջ, որուն «ճառագայթումը» եղանակողն է Մեմնոն, համանուն գրութեան մէջ: Այնպէս ինչպէս պտուղը իր գոյնը կ'առնէ արեւէն, այնպէս ալ եղանակողը իր խօսքը կ'առնէ լոյսէն, որ տեսանելի, իմանալի անհունն է: Կոստանդեանի մօտ փորձը պիտի ըլլայ բանաստեղծը մտածելու իբրեւ արեգակ. բայց փորձին կ'ընկերանայ վարանքը՝ «զոյգ»ներու կրկնութեամբ.

«Բանաստեղծ՝ զուգէ մի արեգակ
եւ զուգէ լուսնեակը ջրհորի՝
ընկղմած որպէս գանձ ջրի տակ,
կուտակուող ձոյլ ոսկին օրերի...»
(Բ. էջ 25):

Բանաստեղծը՝ օրերու ոսկին, լոյսի փայլուն խտացումը, անկեալ արեւէն եւ կամ ջրհորի լուսնակ, ծայրագոյն դիրքերու բնակիչ, բայց իր մէջ ամբարող, կուտակող, ամփոփող անցնող օրերի իմաստը, անոնց համը: Ոչ այն խստակեացը՝ գեղեցկութիւնը մերժող, ոչ ալ մանաւանդ ջուրերի մակերեսին անձնատուր:

Բայց «ոճը», բանաստեղծութեան ըլլալու կերպը, ապրելու կե՞րպը: Կոստանդեանի նոճին կու տայ անոր օրէնքը.

Սանձում է յոյզերն իր այնտեղ՝
Ուղղահայեաց նոճին –
Ունկն դիր, ունկն դիր, բանաստեղծ,
Բարդութեան պէս պարզ այս ոճին
Որ ծղրիթներ կ'օրրէ... (Բ. էջ 45):

Ծառ մը՝ նորէն, որ կը սանձէ, պրկումով կը համադրէ, կը ղեկավարէ հովերու բերած անդոհանքը, յոյզերը, զգայարանքներու խուլ կամ ցնցող կեանքը, ասոնց ստեղծած տարաղնումը: Ծառ՝ լարուած ճիշդ այնպէս ինչպէս, այլ տեղ, հովերը գիտեն «լարել որպէս քնար՝ / Ամէն մարմին եւ հոգի» եւ կ'ուզեն «Անշարժութիւնն իմ բազմալար՝ / ...դաշնել աղօթքի» (Բ. էջ 13): Ծառի ուղղահայեացը կ'իշխէ հողին ու անցնող բաներուն, շարժող, մեռնող բաներուն որ կը զատէ իր պիրկ ու խիտ եռանկիւնին մէջ, կը զանցէ զանոնք իր ձիգ ձեւով: Պրկումի գեղագիտութիւն: Նոճին ոճ կը պատկերէ, աւելին՝ ոճի իսկական յարացոյցն է, թերեւս որովհետեւ բառին առաջին առումով՝ ոճը ուռճացած բոյս է, եղէգնաձեւ ծառ: Ճիւղերու կազմած՝ թելադրող ոճային, տեսանելիօրէն պարզ կառոյց: Բայց ոճը նաեւ բոյսէն շինուած գրիչն է, յօրինումին յղուող:

Ծառ, գրիչ, գրելակերպ՝ ահա իմաստային ճիւղաւորում մը, որու շնորհիւ լեզուին մէջ պահուածը կը դառնայ գրութենական օրէնք, բարդութեան պէս պարզ: Եւ հոս անհրաժեշտ է ընդգծել Կոստանդեանի գրութեան մէջ ի գործ դրուած երկդիմութեան վրայ, սկսող բառերու կրկնիմաստութենէն եւ հասնող կէտադրական ու առոգանական նշաններու որոնց կիրարկումին: Լեզուի տառացի կիրառում, որով բառը կ'ըլլայ բառ, ծիրանը խօսք: Եւ խօսքը ճիւղին վրայ հասուն–ասուն միրգ, իր հիւթը, իր համը տուող ընթերցումին մէջ, պահող նոյն ատեն: Ոչ մէկ հատում խօսքին ու միրգին միջեւ, բառին ու իրին, անունին ու առարկային, ոչ մէկ բաժանում: Բանաստեղծութիւնը, լեզուականի իր ստանձնումով –եւ– սանձումով թերեւս կը հետապնդէ սովորականին մէջ գոյ այդ հատումին զանցումը. կը հետապնդէ, կը լարէ:

Կը մնայ ճաշակել խօսքը, «խօսքը նման հացի» (Բ. էջ 32): Ինծի այնպէս կը թուի որ օրերու իմաստութիւնը, իբրեւ իմացումը, կը ձգտի խօսքի իմաստութիւն մը ըլլալ եւ խօսքի ծէս մը: Նարեկացիի «բոլորապտուղ պատարագը» տանող Իկարոսի արեգակին, ողջակէզին: Խօսքի ծէսը «ձգուած երկրէց մինչեւ երկինք բացարձակ» (Բ. 52): խօսքի ընջում մըն է նաեւ:

* Անկէ անդին «Օրերի Իմաստութիւնը» հատորին կը յղուի Օ. Ի. կրճատումի եւ Բանաստեղծութեամբ...ին՝ Բ:

mais, le plus puissant était le rêve

Tout le monde savait, dans la communauté arménienne de France, qu'un poète de grand talent vit parmi nous : Harout Cosdantian. Tout le monde, dans ce cas, signifie une dizaine de fidèles lecteurs qui avaient pourtant tendance à oublier la présence rayonnante de poète, et ceci, pour plus d'une raison. D'abord, parce que H. Cosdantian avait toujours aimé vivre loin des foules urbaines, résolument loin, dans la richesse imagée de sa vie intime et puis, parce que H. C. publiait ses chants, avec une espèce de mauvaise volonté, à de longs, très longs intervalles, comme des comètes clignotantes.

La poésie ne se donne pas sur la place publique. On la recherche. La poésie est l'un de ces domaines mystérieux et réservés, où seules des cohortes osent s'aventurer, conduites par des guides aveugles. Ces deux : caravane et guide, ne sont rien d'autres que l'amour et le rêve de celui, qui est brulé par le feu de la poésie.

Une coïncidence, qui n'est guère inexplicable dans ce cas ; il a fallu aller par monts et par vaux, pour trouver notre poète dans son ermitage de Provence, pour trouver celui, qui refusait toute publication, qui s'évertuait à répéter pour lui-même et pour nous — sois semblable à Dieu, reniant tes œuvres — mais qui daigna donner un titre à un premier recueil que voici « Poètiquement ».

Tous ceux, qui ont lu notre poète dans les belles éditions anciennes d'Andastan, tous ceux-là savent et sauront dorénavant avec plus de compétence, que H. C. appartient à cette rare catégorie d'artistes, où le poète s'est reflété sur sa propre activité. A cette catégorie, où le poète a parlé sur plus d'un plan et parfois même de derrière le rideau. Grâce à l'harmonisation magique des mots, Cosdantian a tissé une transparence, derrière laquelle on aperçoit des problèmes essentiels : pourquoi la poésie et à quelle fin ?

De telles questions resteraient un inexplicable mystère, si nous ne savions, au moins, que le monde est une vibration symphonique que nous n'entendons pas. Le poète est cet être, qui entend avec force, qui a le bonheur et le malheur d'entendre et qui transmet aussi grâce à la magie des mots, c'est-à-dire de l'art. C'est l'art, qui arrache le lecteur de son siège, le saisit dans sa vibration personnelle, c'est l'art, qui transporte le lecteur sur un niveau différent, où il va vivre l'illusion de la plénitude.

Le niveau est élevé chez Harout Cosdantian. Son chant jaillit des profondeurs, va écorcher les sommets les plus hauts et effleurer le mystère des portes closes. Pour lui, la poésie n'est ni un jeu intellectuel, ni un moyen de chasser le surplus d'écume des sentiments. Pour lui, comme pour tout véritable inspiré, c'est une mode de recherche, probablement la seule possible avec le mysticisme et avant lui, par laquelle le poète sera maître de toute son identité. Ce qui était divisé et en opposition va être réuni et fusionné.

Օ՛ անձանձիր միութիւնը ուր միավանկ՝
կը միանան միտք ու հոգի :

Des formules semblables se répèteront au long des pages en une seule pièce ou dispersé. Nous ignorons quelles sortes d'opérations accomplissent l'âme et l'intelligence pour la recherche de la révélation poétique. Nous ne sommes pas au courant de l'alchimie de ces opérations, bien sûr. Ce que nous savons est approximatif et insuffisant. On peut pourtant dire, que la poésie est une sorte de « suicide ». Le moi disparaît sous le sursaut de l'émotion, et par là le monde visible disparaît aussi. Le vide ainsi créé vient s'emparer du sur-moi, qui est un élan intérieur, un arrachement. Le premier mouvement, que l'on sent dans la poésie de H. C. est cet élan puissant, qui apparaît clairement, quand le poète évoque, par exemple l'aigle

Ո՛վ սիգապանծ, սաւառնաթեւ վեհու–
թիւն,
Թեւերուդ թափը կշռակամ ու թերթեւ
Չունի՛նք թէպէտ — բայց երազն է գեր–
հըզօր

L'existence de l'unité universelle est un des rêves obstinés de l'être humain, au loin, en un haut lieu, cette plénitude supposée, que nous appelons Dieu faute d'une meilleure explication.

Le verbe, le mot et la lettre, qui coulent du poète et diffusent une harmoinie dans l'espace, participent à la formation de l'unité, s'ils conviennent, comme la clé convient à sa serrure, à l'indescriptible harmonie universelle.

Le sacrifateur avait toujours été poète et réciproquement. Ce fut le verbe intelligible, qui les sépara, devant la porte suspecte de l'ésotérisme. Il n'est guère nécessaire, que le poète soit croyant, au sens commun du mot. Et H. C. ne fait pas un tel aveu. Mais son chant témoigne pour lui.

C'est ce chant, qui prenant le lecteur, dans ses vagues impétueuses ou onctueuses, le fait participer à sa glorification, à sa révolte, à son chant nuptial et donne le frisson de la perfection, c'est-à-dire de la beauté. A ce point de vue, Yégiché Tourian, quoique religieux, était moins croyant que son génial frère : Bédros. Tout ce que nous mettons dans le cercle de la divinité, non sans quelque pérplexité, est autant complexe que simple, comme ici, dans ce chant :

Սանձում է յոյզերն իր այստեղ Ուղղա–
հայեաց Նոնին
Ունկն դի՛ր, ունկն դի՛ր, քանաստեղծ
Բարդութեան պէս պարզ այս ոնին
Որ ծղրիթներ կ'օրրէ...

Un plus long passage donnerait le caractère et la portée de la poésie.

Աշունն որ անցաւ ոսկեզօծ էր բոսոր,
Առաւօտները խնկում էին սերկեւիլ.
Վերջին միրգերը քաղեցին այսօր,
Թուփերին դեռ կան հատիկները քիլ
Մորմերի որ տրտմութիւն են բուրում :
— Ես կթել եմ ամէն քաղցրութիւն
Եւ ամբարել եմ անբաժան լեղին —
Եւ արդ, ընդէ՞ր եմ տրտում.

— Ամէն հովի դէմ՝ հոգին առագաստ,
Եթէ կա՛յ հոգի,
Եթէ կա՛ն հովեր՝ հոգին է պատրաստ :
Եթէ գա՛ն հովեր՝ կը մեկնիմ անդարձ.
— Մնաս բարեաւ ոչ ոքի :

Ce magnifique chant donne l'impression d'une totale liberté, qui est l'ampleur. Le poète a trouvé son ampleur dans une harmonisation, qui semble universelle. Il fût à la fois ampleur et vacuité, c'est-à-dire vaste réceptacle des messages célestes, sous le nom d'inspiration et ferme substance. Apte à créer et à être créé, à se remplir et à être vidé, selon l'hypothèse que ce qui est en haut, c'est comme ce qui est en bas.

Il est à remarquer que la négation du moi s'accomplit, chez Harout Cosdantian, par l'élargissement et seulement par exception par rétrecissement et densité. La densité s'amplifie face aux ténèbres, qui sont l'annihilation de la diversité du monde, qui sont l'éclipse de la forme et de la couleur, enfin un monde, où le soleil noir rayonne et dont les explorateurs acharnés s'appellent Baudelaire, Mallarmé et les autres. La poésie de H. C. va par d'autres chemins, vers le soleil, qui est l'autre face des ténèbres. Les poètes, qui assoiffés de l'infini, oscillent entre deux pôles impossibles, du tout et du néant.

Une pluie radieuse se tamise dans les admirables poèmes, où le ciel est plein d'hirondelles, la symphonie stridente des cigales se répand, où se lève l'aurore du brûlant soleil de Provence, profond, spacieux, à pleins poumons jusqu'à l'infini. Cet infini, dont le fond est le fond même du poète.

Եւ փա՛ռք յոյզին այս տօթակէզ եւ բար–
գաւաճ
Որ ճռլուելով ծառին, ծաղկին
Օժտել է մեզ երազներով լուսանանանչ
Եւ հրաքորք տենդով նախկին
Հիւթել հեշտանքն արարչագործ ու փա–
ռահեղ
Վայելքն անբաւ վաղվաղակի...

La lyre de Cosdantian a de nombreuses cordes. Le rythme change à volonté. Voici la première strophe de la mélancolique élégie

Հովե՛ր, հովե՛ր որ անհնար
Գիտէք լարել որպէս քնար
Ամէն մարմին եւ հոգի —.
Արդ յոյզերով հոգեզալար
Անշարժութիւնն իմ բազմալար
Կ'ուզէք դաշնել աղօթքի...

Ce n'est pourtant pas la mélancolie, qui caractérise le recueil, mais un autre flux, qui vient des profondeurs pénétrer chaque ligne et qu'on peut bâptiser sagesse suprême. Fruit doux et acide, que seule procure la profonde intimité de la vie. Cosdantian ressemble aux lyriques, qui l'ont précédé Tourian, Bechiktachlian, Medzarentz, à cette différence que la sensation vécue de nos infortunés poètes de Constantinople ne fut pas physique mais spirituelle. Ils n'ont pas étreint une maîtresse, une compagne ou des enfants turbulents. Harout est un homme, qui a vécu, la bouteille de vin devant lui, quand il chante « Pour l'ivresse ». En tous cas, H. C. parle comme celui qui sait ce dont il parle :

Թող օրերն այս յանդուգն յորդե՛ն,
Անցնեն ժամերն ահագնաշեշտ.
Ես անցած, անցած, անցա՛ծ եմ արդէն
Ուղիներով անհրաժեշտ...

Il n'était guère indispensable, que le chemin de notre vie se transforme en calvaire de l'exil, mais puisqu'il en fût ainsi, nous écouterons l'élégie du poète, où le sourire et le chagrin ne parviennent pas à se neutraliser. Dans le poème « Sans souvenir » (*Անյիշատակ*), on entend l'écho (tout à fait exceptionnellement) d'Appolinaire :

Ես մի օր մտայ *Անի*
Որ ճաշարան էր աւերակ...
...Յիշում եմ անյագ քերկրութիւնը մեր
Երբ երգում էինք «Հայաստան»
Եւ շնչում էինք երկինք ու արեւ.
Բայց ժամերն անցնում էին շուտով
«Մայր Արաքսի ափերով» :

Cette Arménie-là est la patrie spirituelle de l'Arménien exilé, qui n'a pas de racine. Et parce qu'il n'en a pas, personne ne peut le déraciner.

Չի ոչ մի յոյզ եւ ոչ մի սէր,
Ոչ վեհացոյն վայելչութիւնն այս վայրերի
Եւ ո՛չ հեշտանքը քնարեր,
Ոչ մեղեդին ոսկենուագ լոյս լարերի,
Եւ շռայլուած ոչ մի շնորհ,
Ոչ մի հանգիստ ու ապաստան,
Պիտի յուսան որ մոռանամ քե՛զ իմ կրօն,
Որ ուրանամ քեզ՝ Հայաստան...

Harout est surtout admirable comme le chantre incomparable de l'amour, comme le poète inspiré des bienfaits inépuisables de l 'amour. Il chante l'indescriptible beauté du corps féminin, de ses fruits odorants et de ses champs fertiles. Les images poétiques se succèdent sous sa plume, se confondent, se cristallisent et la colonne embrasée demeure belle et élancée, livrée et infinie, murmurante et houleuse. Il sculpte avec des doigts vibrants la statue de la beauté, de si près, avec une douceur si consciente, qui semble ne pas effleurer « l'amante bien-aimée » aussi docile que fascinante, la femme passe sous les voûtes du ciel, où la lubricité n'a pas sa place. Alors, gloire à la couche nuptiale.

Յուզիչ է ծաղիկը գարնան,
Յուզուած է միրգը հասուն.
Ծաղկունքն ե՞րբ միրգ կը դառնան
Սիրական իմ սիրասուն...
... Կա՛ց, անհամբեր պարմանի՝
Այստեղ թաքուն ստուերներ կան [illegible]
համար...
Դալարագեղ ծաղկոց փաղփուն ծ[illegible]
Եւ լուսաղբիւր հեշտանքների պէս պայ[illegible]
Սիրականիդ ստինքները հոլանի,
Բեղո՛ւն, բեղո՛ւն երջանկութիւն ֆ[illegible]
համար...

L'instinct du poète ne trompe pas. La beauté majuscule passe absolument par la femme. La religion, qui sait tout (quand elle sait) sait aussi que le chemin du Très Haut passe par la Vierge.

H. C. nous était venu d'Iran, exactement de Nor-Djulfa, quand il était encore adolescent. Sa longue cohabitation avec notre langue, a doté son arménien oriental de la richesse indispensable. Dans son langage, on sent la présence du divin arménien classique qui donne aux poèmes un parfum de cantique et d'encens. Le Livre des Lamentations est inconnu de l'auteur. Ainsi se créé une langue fascinante, vraiment originale. La langue poétique est toujours une langue étrangère, à un certain point de vue.

L'Arménien oriental étant une langue vacillante et boîteuse, la grammaire de H. C. vit de mauvais moments dans le livre. Cet état de choses, non seulement ne nuit pas, mais encore il favorise la poésie. L'art sait utiliser les obstacles et les fusionnant ou en les détournant. Il n'est pas important, que les mots se lient ou non. Il suffit qu'une trame intérieure les accouple l'un à l'autre, c'est-à-dire que les mots couchent ensemble à deux ou à trois et poussent un souffle brûlant. Les surréalistes disaient « Les mots font l'amour ».

×

Harout m'a ému, en évoquant notre inoubliable Montparnasse, dont nous étions les fidèles explorateurs. Nous avons arpenté, de long en large, durant de longues nuits ses avenues, qui étaient pavées d'étoiles et de traquenards, quand les flambeaux n'étaient pas encore éteints et que le rideau central n'était pas déchiré. Depuis le collège Berberian, Harout était le second poète dandy que j'ai connu, le premier étant Mathéos Zarifian. Que ce soit Mathéos ou Harout, ils portaient dans leurs poches un aimant, qui leur attirait les femmes. Les filles du Nord, aux cheveux dorés, tournaient autour de notre beau poète, comme le tournesol face à l'étoile du ciel. L'une d'elles est toujours présente, dans la trame d'un poème « La Norvégienne au corps de neige ».

J'en ai fini. Je donne la parole à la note des éditeurs, sur laquelle s'ouvre le recueil. J'en recopie le dernier paragraphe, jugeant superflu d'y ajouter quoique ce soit :

« Ce choix de poèmes, pour lequel nous avons eu la chace de lui arracher les manuscrits, nous le publions avec un vrai plaisir, pour la joie des esprits amoureux de l'art et de la poésie et à la gloire de la littérature arménienne ».

CHAHAN CHAHNOUR

Texte original en arménien, paru dans Haratch, le 27 Juillet 1974. Traduction : Haratch.

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
3
MARDI
3 AVRIL
1979

LE NUMERO 1,80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.352
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.352

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

99 % ԱՅՈ՛ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

— o —

Կասկած չկար անշուշտ արդիւնքին մասին, թէեւ Թեհրանի պաշտօնական աղբիւրները մաս — մաս կը հաղորդեն արդիւնքները եւ կը յայտնեն որ երկու շաբաթ պէտք է վերջնական արդիւնքներուն համար: Ի՞նչպէս տեղի կ'ունենար հանրաքուէն: Ընտրական ցանկ չկար, ոչ ալ առանձնարան քուէարկելու համար: Քուէարկողներուն ձեռքը կը տրուէր կանաչ եւ կարմիր թղթիկ մը, կանաչը՝ այո՛ իսլամական Հանրապետութեան, կարմիրը՝ ո՛չ, բայց ո՞վ կը համարձակէր կարմիրը տալ: Ժաք Ֆէզան յատկանշական ծաղրանկարով մը (Շաբաթ, Ֆիկառօ) կը ներկայացնէր քուէարկութեան գրասենեակ մը, Պարսկաստան, ուր Խոմէյնիի նկարին առջեւ եւ զինեալ պահակներու, քուէատուփին գլուխը կեցող մոլլան կը բացատրէ լաչակով ներկայացող կնոջ մը՝ « ձնշումը, այն ատեն է երբ « ոչ »ը արգիլուած է, ազատութիւնը՝ երբ «այո»ն պարտաւորիչ է »:

Ուրեմն կը կարծուի որ արդիւնքը ցոյց կուտայ կամ պիտի տայ, որ քուէարկողներու 99 առ հարիւրը, եթէ ոչ քիչ մըն ալ աւելի, այո՛ պատասխանած է հանրաքուէին: Քիւրտերը 80 առ հարիւր համեմատութեամբ ձեռնպահ մնացած են: Գալով Թիւրքմէններուն, չեն մասնակցած եւ բուռն կռիւները կը շարունակուին: Ականատեսներու համաձայն քանի մը հարիւր մեռեալ կայ Թիւրքմէնիստան: Պաշերկան վերջնագիր մը տուած է թիւրքմէն ըմբոստներուն նախ քան բանակին միջամտութիւնը:

Ի՞նչ պիտի պատահի հիմա: Նախ Խոմէյնի կ'ուզէ Ռամատանէն (Յուլիսի վերջ) առաջ քուէարկել տալ նաեւ Սահմանադրութիւնը, որու ի՞նչ ըլլալը ոչ շատ յայտնի է, ոչ ալ շատ յստակ: Կը կարծուի որ շատ կարճ պիտի ըլլայ եւ իսլամական Հանրապետութիւնը պիտի ունենայ Հանրապետութեան նախագահ մը, որ նախարարապետի ալ պաշտօն պիտի տանի, մէկ ժողով, զոր նախագահը չի կրնար լուծել: Յետոյ երեսփոխանական ընտրութիւններ պիտի ըլլան, ուր պիտի ներկայանան Խոմէյնիի կողմնակիցները: Իրաց այս կացութեան մէջ, միակ կազմակերպուած ուժը, որ կը ջանայ իր ներկայութիւնը զգացնել տալ՝ Թուտեհ Համայնավար կուսակցութիւնն է: Առ այժմ ըսած են թէ իսլամական Հանրապետութեան ծրագիրը « կը համապատասխանէ կէտ առ կէտ համայնավար Թուտեհի ծրագրին, ինչ որ հաւանաբար Ալլահ իսկ չէր նախատեսած: Առ այժմ Խոմէյնի հռչակած է «Աստուծոյ առաջին կառավարութիւնը»:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳ

ՓԵՆՍԻԼՎԱՆԻԱ

Երբ մարդիկ մղոններով հեռու ըլլան նոր դարաշրջանի մը ամէնէն ահաւոր վտանգներէն մէկէն և համոզուած մնան թէ ամէն ինչ միայն ուրիշներու կը պատահի, կարելի կը դառնայ անշուշտ, հանգիստ սրտով « գրականութիւն ընել »: Այսպէս է որ ֆրանսական մամուլը Երկուշաբթի օր, կրնար գրել նոյնիսկ թէ Հարիսպըրկի բնակիչները բախտաւոր մարդիկ են քանի որ մարդկութեան նոր դարաշրջանը կը բանան եւ գերարդիական են: Ի՞նչ է պատահածը: Ինչ որ չէր կրնար օր մը չէ օր մը չպատահիլ, ինչպէս կը գրէ Լը Մոնտ՝ օրինակ չկայ, որ ուժանիւթի աղբիւր մը կարենայ միշտ գործել անպատիժ կերպով: Այսպէս է որ Թրի-Մայլ-Այլանտի հիւլէական կեդրոնը, դեռ Երկուշաբթի առտու, ամէն վտանգ չէր անցուցած եւ կրնար մէկ վայրկեանէն միւսը պայթիլ: Մէկ միլիոն բնակիչ կրնար անմիջապէս տեղափոխուիլ, հիւլէական կեդրոնը շրջապատող քառն քիլոմեթրի վրայ: Նախագահ Գարթըր անձամբ տեղւոյն վրայ գացած է ուժ տալու բնակիչներուն եւ այցելած է կեդրոնը բայց մեծ մխիթարանք մը չէ եղած ենթականերուն համար: Վտանգը որպէսզի անհետացած ըլլայ պէտք է յաջողիլ « պաղեցնել հիւլէական սիրտը » եւ այդ գործողութիւնը կատարող փրօէսիւնաէ որ աւրուած է: Ասիկա դաս մըն է բայց նաեւ առիթ մը « հակահիւլէական » արշաւի մը:

Ֆրանսայի մէջ, պատասխանատուները անմիջապէս յայտարարեցին թէ « նման բան չի կրնար պատահիլ Ֆրանսա » ինչ որ յիշեցնել կուտայ թէ երկու տարի առաջ ալ, երբ ամբողջ Նիւ Եորքը քանի մը վայրկեան լոյսէ զրկուեցաւ, բացատրուեցաւ մեզի թէ « ինչո՛ւ նման բան մը չի կրնար պատահիլ Ֆրանսայի մէջ » եւ յանկարծ Հոկտեմբեր 10ի Երեքշաբթին Ֆրանսա լոյսէ զրկուեցաւ ոչ թէ քանի մը վայրկեան այլ ամբողջ առաւօտ մը...:

ՖՐԱՆՍԱ

97 % ՇԻՐԱՔԻ ՀԱՄԱՐ

Խոմէյնի եւ Շիրաք գրեթէ նոյն մրցանիշը կոտրեցին քանի որ ՀՀՀ.ի նախագահը ձայներու 97 առ հարիւրով վերընտրուեցաւ նախագահ, Շաբաթ օր, Կոլիստ կուսակցութեան համագումարին, որ տեղի ունեցաւ Փորթ Շանփեռէ: Շիրաք թէեւ ջուր իսկ չէր խառնած իր գինիին եւ երեք վճռական « ոչ »եր կ'ըսէր կառավարութեան քաղաքականութեան: Ո՛չ եւրոպական քաղաքականութեան, ո՛չ ընկերային և ո՛չ տնտեսական քաղաքականութեան:

Պառ, յաջորդ օրը, ձայնասփիւռի Եւրոպա մէկի «Մամուլի Ակումբ»ին ցաւով կը նկատէր որ Շիրաքի պերճախօսութիւնը սրտի ու հոգիի պերճախօսութիւն չէ այլ՝ բերնի եւ շատ թեթեւամիտ կը գտնէր Շիրաքի տնտեսական ծրագիրը, ուր մէկ անգամ իսկ չէր յիշուեր Եարիւղ բառը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէն փրէս, Մարտ 23-29)

ՖՈՒԹՊՈԼ
42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԱՐԱՏ – ԲԿՍԱ

Չորեքշաբթի, Մարտ 28ի մեր թիւով հաղորդած էինք Երեւան - ԲԿՍԱ խաղին արդիւնքը՝ 2 - 1: Ստորեւ մրցումին մանրամասնութիւնները:

Ախոյենութեան առաջին հանդիպումին, Արարատ յաղթեց մէկի դէմ երկու կէտով: Դաշտի տէրերը արագութեան մէջ գերազանցած են հիւրերուն, անընդհատ ճեղքեր բանալով անոնց պաշտպանութեան մէջ: Դէպի դարպաս կը նետուէին Անդրանիկ Խաչատրեան, Խորէն Յովհաննիսեան, Բաբկէն Մելիքեան, Աշոտ Սահակեան եւ ճիշդ այս վերջնոյն մէկ գեղեցիկ հարուածով է, որ նշանակուած է առաջին կէտը, խաղի 6րդ վայրկեանին: Յարութիւն Մինասեան արագօրէն առջեւ անցնելով կը ստանար փոխանցումը եւ գնդակը կը ղրկէր Մելիքեանին, որ մէկ հպումով կը փոխանցէր Սահակեանին, որ կը նշանակէր կէտը: Արարատցիները սակայն կը տկարացնէին իրենց խաղը, որմէ օգտուելով ԲԿՍԱի հաշւոյն կէտ մը կը նշանակէր Եուրի Չեսնոկովը, 37րդ վայրկեանին հաւասարեցնելով արդիւնքը:

Երկրորդ կիսախաղին, Արարատցիները թէեւ յարձակման անցած էին բայց կէտ նշանակելու քանի մը գեղեցիկ առիթներ կը կորսնցնէին: Խաղի վերջաւորութեան չորս վայրկեան մնացած սակայն, Արարատցիները փենալթիով կը յաջողէին յաղթական կէտը նշանակել:

×

ՃԱԶԻ ԵՐԳՉՈՒՀԻ ԶԱՐԱ ՏՕՆԻԿԵԱՆ ԴԱՓՆԵԿԻՐ

Հայաստանի պետական էստրադային նուագախումբի մեներգչուհի Զարա Տօնիկեան դարձած է Լենինգրադի մէջ տեղի ունեցած ճազի արուեստագէտներու 4րդ համամիութենական մրցման դափնեկիր: Դատակազմը նկատի առած է երգչուհիին մեկնաբանական ինքնատիպութիւնը: Այս առթիւ, էստրադային նուագախումբին ղեկավարը՝ Կոնստանտին Օրբելեան, ըսած է. « Զարայի յաջողութիւնը պատահական չէ, դա քրտնաջան աշխատանքի արդիւնք է: Մայիսին երիտասարդ երգչուհին կը մասնակցի Չեխոսլովակիայում կայանալիք « Բրատիսլաւեան քնար » միջազգային մրցումին: Նրա ելոյթը նախատեսւում է նաեւ քաղաքական երգի փառատօնում »:

×

« ԵՐԵՒԱՆ » ԱՐՈՒԵՍՏԱՆՈՑԻՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Հեռատեսիլի շարժանկարներու « Երեւան » արուեստանոցին պատրաստած « Խոնարհուիր բացուող օրուան » ժապաւէնը պիտի ցուցադրուի միութենական հեռատեսիլէն: Երկու մասերէ բաղկացած գունաւոր գեղարուեստական ժապաւէնը մեծ աշխատանք պահանջած է արուեստանոցէն եւ սկիզբ մը եղած է մեծ շարժանկարներ պատրաստելու ճամբուն վրայ: Յովհաննէս Մելքոնեանի սենարիոյով ստեղծուած շարժանկարը կը շօշափէ ընկերային - հոգեբանական հարց մը՝ հանրօգուտ աշխատանքի վերադարձնել ճամբէն շեղած մարդը: Բեմադիրն է Վիլէն Զաքարեան. դերասանները՝ Գեղամ Յարութիւնեան, Էդգար Էլբակեան եւայլն, նկարիչը՝ Ռաֆայէլ Բաբայեան, երաժիշտը՝ Ալեքսանդր Աճէմեան:

×

« ԶԱՆԳԵԶՈՒՐՖԻԼՄ » ԱՐՈՒԵՍՏԱՆՈՑԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

« Զանգեզուրֆիլմ » արուեստանոցը շահած է շարժանկարի սիրողներու համամիութենական փառատօնի (Բաքու) ոսկէ մետալը, «Հանքաշխարհի մարդիկ» փաստանկարին համար: Արուեստանոցին նուաճած 5րդ մետալն է այս: 15 տարուան իր գոյութեան ընթացքին արուեստանոցը ստեղծած է աւելի քան երեսուն փաստանկարներ, որոնցմէ բարձր գնահատանքի արժանացած են « Փոքրիկ քաղաքի մեծ հոգսերը », « Մենք Զանգեզուրից ենք », « Բալլադ լեռնագործների մասին » եւ այլ շարժանկարներ, որոնք կը վերարտադրեն Զանգեզուրցի լեռնագործներու հերոսական աշխատանքը: Արուեստանոցին ղեկավարն է Շ. Մովսիսեան:

ՄԻՒՋԻՔ-ՀՈԼԻ ԿՐԿՆԱԿ ՍՈՒԳԸ

Հազիւ 48 ժամ տարբերութեամբ, ֆրանսական միւզիք — հոլը կը կորսնցնէր երկու տիրական դէմքեր, որոնք մեծ դեր կատարած են մասնաւորաբար տաղանդներ հրապարակ նետելու համար:

« Ամէն բան շատ լաւ կ'երթայ, Տիկին մարքիզուհի, միայն... » այսպէս կ'երգէր Ռէ Վանթիւրա, քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ, իր խումբին հետ որու մաս կը կազմէր նաեւ Գօգօ Ասլան (Կրեկուար): Յանկարծամահ եղաւ առջի օր, Պալէառ, 71 տարեկանին: Իր խումբին մաս կը կազմէին Անտրէ Տասարի, Անրի Սալվատոր եւ ուրիշներ:

Կիրակի իրիկուն ալ կը լուէր թէ Պրիմօ Քոքաթրիքս յանկարծամահ եղած էր 69 տարեկանին: Օլէմփիա միւզիք — հոլի տէրն ու տիրականը, ան ալ հրապարակ նետած է տասնեակ տաղանդներ ինչպէս Ազնաւուր, Պեքօ, Մոնթան: Գրեթէ բոլոր « մեծ անունները » իր բեմէն անցած են եւ կը պատրաստուէր իր տնօրէնութեան 25ամեակը տօնելու:

ՄԻԹԵՐԱՆ ՍԿԻԶԲԷՆ ՅԱՂԹԵՑ

Համագումարէն առաջ իսկ, Միթերան ապահովեց փայլուն մեծամասնութիւն մը քանի որ իր բանաձեւը շարքայիններու 40 առ հարիւրին ձայները ապահովեց, մինչ Ռոքար միայն 20 առ հարիւրի կը հասնէր եւ Մօռուա 13: Ըստ ուրեմն արդիւնքներուն տնօրէն կոմիտէին թեկնածուներուն (կազմուած է 131 անդամներէ) Միթերան հոսանքը կ'ըլլայ՝ 55, Մօռուա՝ 19, Ռոքար՝ 28, Տէֆէռ՝ 10 եւ Սերէսը 19:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆՏՐԷՈԹԹԻ 1 ձայնով կորսնցուց, 149ի դէմ 150 ձայն դէմ քուէարկած ըլլալով Ծերակոյտին մէջ: Հաւանական կը նկատուի որ Խորհրդարանը լուծուի եւ կանխահաս ընտրութիւններ կատարուին:

ՎԱՂԸ՝

Քանի մը օրէ Փարիզ ժամանած է « Նայիրի »ի խմբագիրը՝ Անդրանիկ Ծառուկեան, որ վերջերս նաեւ այցելութիւն մը կատարած է Հայաստան: Այս առթիւ « Յառաջ » շահեկան նկատեց տեսակցութիւն մը ունենալ իրեն հետ:

ՃՇԴՈՒՄ... Ինչպէս մեր ընթերցողները նկատած պէտք է ըլլան, Շաբաթ Մարտ 31ի մեր թիւին մէջ (Ա. էջ) Յարութ Կոստանդեանի « Աշուն »ը ամբողջութեամբ չէր հրատարակուած, այլ միայն առաջին մասը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

"ԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹԸ"

«Գրական Թերթ» շաբաթաթերթին 2000րդ թիւը հրապարակ հանուած է Մարտ 8ին: Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան պաշտօնաթերթին այդ թիւին մէջ, առաջին խմբագիրը՝ Յարութիւն Մկրտչեան, գրագէտ Վարդգէս Պետրոսեան, բանաստեղծ Վահագն Դաւթեան եւ քանի մը ուրիշ յօդուածագիրներ, կարճ վերյիշումներ եւ հաստատումներ կատարած են: Երկար քաղուածքով մըն ալ, Գրական թերթի էջերից ընդհանուր խորագրին տակ, պատկերացուած է տարիներու հաւաքածոներէն քաղուած բազմաթիւ թիւերուն նիւթերը, անշուշտ բացառիկները:

« Գրական Թերթ »ին առաջին թիւը լոյս կը տեսնէր 1932 Փետր. 23ին, իբրեւ « Օրգան Հայաստանի խորհրդային Գրողների ֆեդերացիայի », որու քարտուղարը՝ Յարութիւն Մկրտչեան, կը ստանձնէր թերթին գլխաւոր խմբագիրին պաշտօնը:

Անհրաժեշտ է ի մտի ունենալ, թէ թերթը լոյս կը տեսնէր այնպիսի ժամանակաշրջանի մը, երբ դեռ տիրական էր հինը քանդելու, ուրանալու մոլուցքը, յանուն նոր տեսութիւններուն եւ վարդապետութեան: Յստակ գաղափար մը կազմելու համար տիրող մտայնութեան մասին, շահեկան է նկատի ունենալ, օրինակ, օրուան իշխանաւորին Աղասի Խանջեանի հետեւեալ միտքերը, արտայայտուած « գիտական – իդէոլոգիական ճակատի աշխատաւորների » հետ ունեցած հանդիպումին ընթացքին: Ահա հիմնական միտքերը.

Ա. Խանջեանի տեսակէտով, մինչեւ խորհրդային կարգերուն հաստատումը, հայ ժողովուրդը ոչ աշխարհիկ դպրոց էր ունեցած եւ ոչ ալ պատմագիտութիւն: Որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միշտ ձգտած էր ժողովուրդը խաւարի մէջ պահել, իսկ դպրոցներուն մէջ հրահրել կղերական – յետադիմական – ազգայնական տրամադրութիւններ: Որ մեր պատմագիրները՝ Խորենացիէն մինչեւ Ալիշան, կեղծած են պատմութիւնը եւ զանազան հէքեաթներով ու առասպելներով « աշխատել են իդէալականացնել անցեալը, ցոյց տալ հայ ազգի անցեալ փառքը »: Հայ պատմագրութիւնը « տասնեակ տարիներ մշուշել է աշխատաւոր մասսաների գիտակցութիւնը Հայոց պատմութեան եւ կուլտուրայի անցեալ շրջանների ոսկե – դարերի առասպելներով, այդ ոսկեդա – րերի չափանիշ վերցնելով հատ ու կենտ վանականների, մեծ մասամբ այս կամ այն ֆէոդալական հարստահարիչ պնա – կալէզ - գովերգումների լուսաւորչական աշխատանքը »: Աղասի Խանջեան ապա ժխտելով հայ գիտական պատմագրութեան գոյութիւնը, կ՚աւելցնէր. « Մենք չենք թաքցրել եւ չենք թաքցնում, որ նպատակ ունենք քարը քարի վրայ չթողնելու նացիոնալիստական, կղերական, բուրժուական եւ տիրացուական գիտութիւնից »: (*Պրոլետար*, 1932 *Մայիս* 21):

Խորհրդային պատմագրութեան մէջ տուեալ ժամանակաշրջանին ձգտումը՝ ուրացումն ու դատափետումը ազգային վաւերական արժէքներուն, շատոնց ի վեր կը քննադատուի, իբրեւ « ձախութեան հակում », « նիհիլիստական » վերաբերում անցեալի դասական գրականութեան նկատմամբ: Ճշդենք, որ քննադատութեան ենթարկուած տեսութիւններուն բանբերն էր եղած « Գրական դիրքերում » ամսաթերթը, որ օրկանն էր Պրոլետարական Գրողների Ասոցիացիայի եւ լոյս կը տեսնէր 1927էն ասդին:

Խօսելով այդ ժամանակաշրջանին մասին, Վաղարշակ Նորենց կը գրէր, թէ « ձախութեան, վարչարարութեան, անհանդուրժողականութեան, նեղ մտածողութեան դրսեւորումները գրականութեան եւ արուեստի բնագաւառում արդէն դառնում էին անհանդուրժելի » (*Գրական Թերթ* 1972 *Մարտ* 10):

« Գրական Թերթ »ը կ՚առաջադրէ « պայքարը ձախ խոտորումների » դէմ, ինչպէս կը յիշուէր թերթին անդրանիկ խմբագրականին մէջ:

Կուսակցութեան հակահշիռը հաստատելու քաղաքականութիւնը ակներեւ կը դառնայ, երբ 1932 Ապրիլ 23ին, Համկ(բ) Կենտրոնական Կոմիտէն կը հրապարակէ իր որոշումը «Գրական – գեղարուեստական կազմակերպութիւնների վերակառուցման մասին»: Այդ որոշումով հաշուեյարդարի կ՚ենթարկուին գոյութիւն ունեցող պրոլետար կազմակերպութիւնները եւ փոխարէնը կեանքի կը կոչուին նորերը հետեւեալ առաջադրութեամբ.— խորհրդային իշխանութեան պլատֆորմը պաշտպանող ու սոցիալիստական շինարարութեանը մասնակցելու ձգտող բոլոր գրողներին միաւորել խորհրդային գրողների միասնական միութեան մէջ, ունենալով նրանում կոմունիստական ֆրակցիա:

Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէն Մայիս 9ին կ՚որոշէ լուծել պրոլետ գրողներու, երաժիշտներու, ճարտարապետներու եւ նկարիչներու միութիւնները: Կը լուծուին Նոր Ուղի եւ Գրական դիրքերում պարբերականները: Մայիս 14ին կը կազմուի Գրողներու Միութիւնը:

Հարկ է նկատի ունենալ, թէ Համամիութենական Կոմունիստ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն, իրենց տուեալ որոշումներուն մէջ չեն անդրադառնար գրական արուեստի հարցերուն՝ ի հակադրութիւն այսպէս կոչուած ձախութեան ձգտումներուն:
Անկէ նաեւ մտքերու շփոթը կամ այլադաւանութիւնը, որ ի յայտ կու գայ այդ տարիներուն, 1932էն 1934, երբ կը գումարուի խորհրդահայ գրողներու Ա. Համագումարը:

Ոմանք, ինչպէս Ե. Զարենց, Գ. Մահարի, Ա. Բակունց եւ Մ. Արմէն կը փորձեն ազգային դիմագիծի մը ձեւաւորումը բանաձեւել գրականութեան մարզէն ներս: Մ. Արմէն Գրական Թերթի Ապրիլի թիւին մէջ կը գրէ.— Հայ աշխատաւորների մտածողութեան, աշխարհըմբռնման, կենցաղի, արտաքին տեսքի պատկերման ասպարէզում՝ հարկ չկայ եղնելու խորհրդային ամբողջ գրականութեան նուանումնեւ-րից: Ձեւական կատեգորիաների բնագաւառում հայ գրականութիւնը պէտք է բնթանայ սեփական որոնումների ուղինեւ-րով»:

Այս տեսակէտը տեղի կու տայ բուռն վէճերու եւ խստիւ կը քննադատուի Կեդր. Կոմիտէի կողմէ, որ Մ. Արմէնի եւ անոր ընկերներուն միտքերը կ՚որակէ «նացիոնալիստական տենդենցներ արտայայտող դիրքեր»: Կը պահանջէ, որ «անողոք պայքար մղուի նացիոնալիստական տրամադրութիւնների դէմ» (*Խորհրդային Հայաստան*, 1933 *Յուլիս* 9):

Գրական Թերթն ալ սկզբնական օրերու լայնախոհ դիրքէն հրաժարելով, ի յայտ կը բերէ ձախութեան հին հիւանդութիւնը եւ անհանդուրժողութեան տրամադրութիւններ, ինչպէս կը գրէ Վաղարշակ Նորենց:

Գրական Թերթ շաբաթաթերթը տասնամեակներէ ի վեր Հայաստանի գրական կեանքին մէկ առողջ զարկերակը դարձած է, կարգ մը այլ հրատարակութիւններու հետ, ինչպէս Սով. Հայաստան, Գարուն ամսագիրները: Անպակաս են գրական տեսութիւններուն, լոյս տեսած գիրքերուն մասին գրուած յօդուածները, թէեւ արտասահմանի հայ գրականութեան արձագանգը հեռու է բաւարար ըլլալէ: Արձակ թէ չափածոյ էջերն եւս գրաւէր հասարակութեան գոհացում կու տան: Շահեկան են բացառիկ թիւերը, ինչպէս Յովհ. Թումանեանի, Կոմիտասի, Աւ. Իսահակեանի հարիւրամեակներուն, Զարենցի 80ամեակին նուիրուած եւ այլ թիւերը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ» ԷՆ ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ԻՐ ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆՈՒՀԻՆ ՏԻԿ. ԷԼԻԶ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Գրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՄՈՄՃԵԱՆ

Երբ տեղեկացայ թէ Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութիւնը գաղափարը ունեցեր է Մարտ 21ին իր անդամներուն հետ կարծիքի փոխանակում ունենալ, ակամայ տարուեցայ հին յուշերով ուր իր տեղը ունի Կեդրոնականը եւ անոր անունին ագուցուած իմ անզուգական ուսուցչուհիս՝ Տիկին Էլիզ Այվազեան:

Սահեցան օրերը իրարու ետեւէ. իմ պատանեկութեան այնքան անոյշ ու գեղեցիկ օրերը, սկսելով 1935էն մինչեւ շրջանաւարտի տարիս՝ 1942:

Հազիւ աւարտած մեր տղայութեան շրջանը Էսաեան վարժարանի նախակրթարանով, ահա մենք զմեզ գտանք կարգ մը ընկերներով Կեդրոնականի վեցերորդ դասարանը, ուր հաւաքուեր էին Պոլսոյ միւս նախակրթարաններէն եկող զանազան տղաք, ամբողջացնելու՞ ջանքով իրենց ուսումը, թէ ոչ պարզապէս ընկերներու յանձնարարութեամբ, յայտնի չէր: Այս այն դասարանն էր, ուր հաւաքուած էին վաթսունէ աւելի պատանեկութեան սեմը հազիւ ոտք դրած տղաք ու եկեր էին ճանչնալ նոր ուսուցիչներ, նոր ընկերներ, նոր կարգ ու սարք, նոր դասեր եւ նոր մուտք մը վարժարանին իրեն յատուկ որուն անցքէն ականջներուս կուգար շատ անգամ թովիչ ձայն մը որ յանկերգի պէս կը կրկնէր. « Ուշադիր եղիր, այս այն անցքն է ուրկէ ձեզմէ առաջ անցեր էին ձեզի պէս քանիներ ու բաժնուեր են հոսկէ ծանրաբեռնուած կեանքի պայքարը դիմագրաւելիք մթերքով »:

Հաճոյք էր մեզի համար Կեդրոնականի մէջ անցուցած մեր ժամերը, ունկնդրել մեր կարգ մը ուսուցիչներուն, որոնց կարգին իր ուրոյն տեղը ունեցաւ միշտ մեր շատ սիրելի տիկինը՝ Էլիզ Այվազեան, որ կենսաբանութիւն կը դասաւանդէր մեզի, սկսելով մեր դասարանէն մինչեւ աւարտական դասարանը: Տարբեր բան մը կար տիկինին դասաւանդութեան մէջ որուն չէինք վարժուած առանց բացառութեան բոլորս ալ: Տիկինը կը գծէր հրաշալի կերպով, կը բացատրէր ամբողջ հոգիով, կը խօսէր խանդավառութեամբ եւ վայրկեանները կը սահէին անգիտակցաբար եւ դասավերջի զանգը կուգար դադրեցնել մեր ամենահաճելի պահը: Անշուշտ կը սպասէինք յաջորդ դասին որպէսզի կրկին կախուէինք իր շրթներէն ելած բառերուն որոնք կ՚աւելցնէին մեր պատանեկան հետաքրքրութիւնը. յաճախ կը պատմէր նորութիւններ դասէ դուրս եւ, ինչպէս ըսի, մեզի համար համեստ զարգացում ունեցող ծնողաց զաւակներուն համար, տուեալներ էին անոնք անգտանելի. մէկ խօսքով բոլորս ալ պաշտում ունէինք Տիկինին հանդէպ եւ մեր բոլոր դասերէն աւելի շատ կը սիրէինք իր դասը. միւսները մեզի համար սովորական կուգային, աւելի ճիշդը՝ մեզի ծանօթ:

Կէսօրին ճաշի համար տուն երթալը կամ փողոց ելլելը արգիլուած էր աշակերտներուն համար. վարժարանին ճաշարանը կը ճաշէինք, ամէնէն վերի յարկն էր՝ թեռասին վրայ: Ուրիշ հով մը կար ճաշարանին մէջ, շատ լուսաւոր էր մանաւանդ արեւոտ օրերուն որ ուրախութիւն կը բերէր մեզի:

Ճաշի ժամանակ երաժշտութիւն կ՚ունկնդրէինք, զանազան դասական թէ հայկական կտորներէ. նորութիւն մըն էր ասիկա մեզի համար, եւ պէտք է խոստովանիլ որ այդ շրջանին առաջին անգամն էր որ իմացայ դասական երաժշտութիւնը: Հոն էր որ իմացայ ծանօթ երաժշտագէտներուն անունները եւ մաս առ մաս իրենց գործերէն հրաշալի կտորները. չէի խօսեր ընդհանրապէս կ՚ունկնդրէի եւ տարիներ այսպէս շարունակ. այնպէս մը տպաւորուած էի, որ որոշ կերակուրներու, կարծես որոշ կտորներ կը նուագուէր:

Դպրոցին սրահը տարբեր տպաւորութիւն գործած էր իմ, ինչպէս նաեւ ընկերներուս վրայ, հոն էին Կեդրոնականի Տնօրէնութիւնըստանձնող յարգարժան տնօրէններու նկարները իրենց պաշտօնավարութեանց կարգով, հոն էին Ներսէս պատրիարքին, մեծ Կեդրոնականցի Հրաչեայ Աճառեանի, Միսաք Մեծարենցի, Հրանտ - Ասատուրի, Սիպիլի եւ Կոմիտասի նկարներն ու դաշնակ մը պոչաւոր որ գնուած էր Կոմիտաս վարդապետի համար, բայց ան բախտը չէր ունեցած նուագելու. անկէ զատ կարգով շարուած էին շրջանաւարտ դասարաններու նկար-ները, կրկին տարիներու կարգով կարգաւորուած: Սրբարան մըն էր կարծե[ս] մեզի համար սրահը որ կղպուած կ՚ըլլ[ար] յաճախ եւ երբ բացառաբար բաց գտ[ա]նէինք, կամացուկ մը կը սպրդէինք ներ[ս] հաղորդուելու համար տեղւոյն եւ պատ[ա]կերներու վեհութիւնով:

Վարժուեր էինք տակաւ մենք վարժարանին, ինչպէս նաեւ զանազան թաղերէ եկած մեր ընկերներուն, սիրեր էինք զի[ր]ար. չէ՞ որ մէկ էինք բոլորս ալ, մե[ր] խաչը կոնակը, նոյն ճակատագրին ենթա[ր]կայ հասարակաց գաղափարի մը զաւակ[ներ]ները, Հայու կնիքը մեր ճակտին:

Սկսեր էինք աւելի հետաքրքրուիլ հայ[ա]կական գրականութեամբ, ծանօթացեր էի[նք] բանաստեղծ, բանասէր ու հրապարակա[]գիր Թորոս Ազատեանի հետ որուն խա[]նութը կ՚երթայի յաճախ Պիլլուր փողո[]ցը խանի մը մէջ, ուր կը գտնուէր իր ա[]խատասենեակ – գրադարանը: Ինչպ[է]ս չունէր Պր. Ազատեան որ մեզի, դպրո[]ցականներուս կը տրամադրէր, գիրք[եր] ընթերցումի համար ամսական մէկ ոսկ[ի] վճարումով: Հարկաւ չէի մոռնար երթա[լ] նաեւ Զաքմաքճըլար փողոցի յայտնի հ[այ] գրատուները որոնց նշոյլն իսկ չէ մնա[]ցած այսօր. բան մը կար այդ փողոցի մէջ ալ. հոն էին Պալենցը, Յակոբեանը, Կօշկարեանը, Զարդարեանը, Միսաքեա[ն]ը, որոնց յաճախ կ՚երթայի հայերէ[ն] գիրքեր գնելու յոյսով:

Տարին լրացաւ եւ արդէն իսկ յաջորդ տարի եօթներորդ դասարանը անցե[ր] էինք, մեր ընկերներէն ոմանք հեռացեր էին վարժարանէն՝ գործի ասպարէզ նետ[]ուելու համար եւ մենք աւելի քիչ թիւ[ով] աշակերտներ մնացեր էինք. կրկին մե[ր] սիրելի Տիկինը կուգար մեզ դասաւան[]դելու նոյն թափով, նոյն կենսունակութ[]թեամբ: Նստած երբեմն ամպիոնին առ[]ջեւ, սեւեռուն աչքերով կը քննէր մե[զ] բոլորս անջատաբար, յետոյ ոտքի կ՚ել[]լէր, կը շրջագայէր մեր միջեւ, մեր[] գրատախտակին առջեւ շէմաներ գծելո[ւ] բացատրութիւն մը տալու համար:

Կը զգայինք թէ սովորական կին մը չէ[ր] ան, տարբեր էր եւ մենք չէինք հանդի[]պած հայ կնոջ մը, որ կարենար այդք[ան] տիրաբար դասաւանդել: Անշուշտ, փոք[ր] դասարան ըլլալնուս չէինք կրցած հա[]կընալ իր դասէն դուրս թէ ինչեր կ՚ընէ[ր] օգտակար ըլլալու համար շատ մը աշա[]կերտներու:

Այդ տարին ունեցանք նաեւ նոր եւ [] սիրելի ուսուցիչ մըն ալ յանձին Յովհ[ան]Քէչիշեանի, որ կուգար մեզի հայերէ[ն] դասաւանդելու. ան ալ տարբեր կերպո[վ] կ՚ոգեւորէր մեզ եւ մենք անոր դասին կ[ը] հասկնայինք թէ ինչ ըսել էր Հայ ըլլա[լ]: Բայց դժբախտաբար, զանազան պա[ա]ճառներով հեռացուեցաւ վարժարանէ[ն] թողելով մեզ սրտաբեկութեան մէջ: Մէ[կ] քանի տարի վերջ տեղեկացանք թէ ան[] դժուարութիւններու մէջ ինքած էր [] մահկանացուն Միացեալ Նահանգներ[ու] ուր տեղափոխուած էր:

Այդ տարիներուն էր որ Պոլսոյ ազ[]թ-ազական Խորհուրդներուն տեղ սկսա[ն] գործել միակ Միութէվէլլիութեան մը[] մը եւ Ղալաթիոյ մէջ իր ուղը դրաւ ոսկե[]րահաչակ Յովհաննէս Շահինքայա բուռ[ն] անձ մը որ աշխատիլ ջանաց Թուրք - հա[յ] փոքրամասնութիւն անունին տակ: Պոլ[ս]ոյ հայ ժողովուրդը խրար էր անցած[], նոյնիսկ մոմ անգամ չէին վառեր Ղալ[ա]թիոյ եկեղեցին որուն կից կը գտնուէ[ր] Կեդրոնականը. այդ ատեն էր որ տն[օ]րէն Գրիգոր Սարաֆեան հրաժարեցաւ [եւ] իր տեղը բերին Պր. Մէրտինեան կոչուա[ծ] անձ մը, որ բարեկամն էր Յովհաննէս Շահինքայային:

Ես կարգ մը պատճառներով ստիպուե[]ցայ ընդհատել Կեդրոնականի աշակեր[]տութիւնս միջոց մը եւ այնպէս պատա[]հեցաւ որ կրկին դիմում կատարեմ [] շակերտելու յաջորդ տարուան Փետր[]ուար ամսուն:

Գրեթէ մէկուկէս տարուան բաժանու[]մէ մը ետք, երբ կրկին բարձրացայ Կեդ[]րոնականի մարմարեայ սանդուխներէն[] հոն՝ սանդուխին գլուխը կեցած կը խօ[]սէր Տիկինը մէկու մը հետ. յարգանք[ով] բարեւեցի զինքը եւ առաջարկին ընդա[]ռաջելով բացատրեցի վիճակս, զիս ա[]րաւ տնօրէն Պր. Մէրտինեանին, որ [նա]խապէս մերժած էր զիս ընդունիլ տա[]րոյն կէսը եղած ըլլալու պատրուակով: Դուրս հանեցին զիս սենեակէն եւ [] վերջ Տիկին Այվազեան եկաւ աւետել [ին]

թէ ընդունուած էի վարժարան, ըստ աւանդոյթին: Կարելի չէր անշուշտ երեւակայել այն մեծ ուրախութիւնն ու երախտագիտութիւնը որ զգացի իր անձին հանդէպ:

Ի՞նչ կրնայի ընել, առանց հօրս հաւանութեան, միս-մինակս վերադարձեր էի կրկին բոյնս, որուն տաքուկ երդիքին տակ ամիսներ անցուցեր էի եւ այսօր յաճախ երբ կ'այցելեմ ու կը տեսնեմ զինքը, աչքիս առջեւ կը պատկերանայ այն պահը ուր ես ալ՝ իբր էի քառասուն տարիներ առաջ Կեդրոնականի Տնօրէնութեան դրան առջեւ:

Տարին չուտ մը անցաւ մեր տարիքի պատանիներու յատուկ տակնուվրայութիւններով եւ Պոլսոյ հայ ժողովուրդը յաղթեց Շահինքարայի վտարելով զինքը Ղալաթիոյ շրջապատէն եւ միւս կողմէ արդէն իսկ Պր. Մէրտինեան հեռացած ըլլալով վարժարանէն, յաջորդ տարի նոր աւետիսով մը սկսանք տարեշրջանին. մեր չատ սիրելի Տիկինը տնօրէն կ'ըլլայ Կեդրոնականի: Խորհի՛լ որ անցնող շրջաններու տնօրէններու կարգին պիտի դասուէր, առաջին անգամ, հայ կին մը. այս երեւոյթը եզական դէպք մըն էր մեր իրականութեան մէջ: Ցնծութիւն ամէն կողմ. մենք ալ աւելի կապուած իրեն, կ'ունկնդրէինք իր դասախօսութիւնը որ գիտական խնջոյքի մը վերածած էր քանի դասարանները կը բարձրանային:

Մէկ երկու տարի վերջ մենք ալ հասանք շրջանաւարտ դասարանի սեմին երբ տարին 1941ը ցոյց կուտար եւ շրջանաւարտ եղանք 1942ին:

Տիկինը տնօրէն եղաւ 1939ին եւ մենք երեք տարուան շրջանին տեսանք թէ ինչեր ըրաւ ան այս ժողովուրդի զաւակներուն. բաներ որոնց մէկ մասը իմ կողմէ ծանօթ են միայն. ասոնց ամէնէն գլխաւորն է երկրորդ պատերազմի գէշ շրջաններուն Տիկինին հայ տղոց վահան ըլլալով կրկին վարժարան մուտքերնին ապահովելը, հրապարակի վրայ աշխատող եւ զինուորագրուելիք տղոցմէ անոնք որոնք փախաքեցան, կրցան Տիկինին շնորհիւ վարժարան մտնել, վարժարանը այդ շրջանին վերածուեցաւ ապաստանարանի մը գրեթէ, որուն հովանիին տակ աշակերտութեան թիւը բարձրացաւ 200էն 500ի որ Կեդրոնականի պատմութեան մէջ տեսնուած չէր:

Խառեան աղջկանց լիսէի մասը պիւտճէի դժուարութիւններով ալ փակուած ըլլալուն, եկան բարձրացնել նաեւ թիւը աշակերտութեան եւ Կեդրոնականը արդէն երկսեռ էր:

Հրապարակի այդ տղաքը Տիկինին այդ կեցուածքին շնորհիւ եղան մէկ-մէկ օրինակելի դպրոցականներ եւ շատերը շրջանաւարտ ըլլալէ վերջ անոնցմէ մէկ քանին նոյնիսկ համալսարան աւարտեցին:

Ո՞ր Կեդրոնականցին է որ իր աշակերտը ըլլալով հանդերձ կրնայ ըսել թէ ես իմ բաժինս չեմ առած իրմէ, ըլլայ քննութեանց շրջանին, ըլլայ տարբեր ձեւերով: Մինչ քի՞չ էր թիւը այն վէճերուն որ Տիկինը կ'ընէր տղոց համար Թուրք քննիչներու հետ առարկելով տրուած թիւերուն եւ վտանգելով իր տնօրէնի դիրքը:

Ոմանք իրեն շնորհիւ ունեցան պոլսահայ իրականութեան մէջ կարեւոր դիրքեր, իսկ ուրիշներ կը պարտին անոր իրենց կեանքը նոյնիսկ:

Ես ալ առած ըլլալով իմ բաժինս իրմէ, ջանացի պաշտօնավարել նոյն շունչով այն նստարաններուն առջեւ որոնց վրայ յափշտակութեամբ մտիկ կ'ընէի զինքը:

Առածը կ'ըսէ. «Պտղատու ծառը կը քարկոծեն»: Եւ իրաւ ալ քարկոծուեցաւ այն ժողովուրդին մէկ մասէն որուն համար ամբողջ կեանք մը զոհած էր եւ այս խաչակրութիւնը պատճառ եղաւ որ Կեդրոնականը սկսի անկում կրել:

Տիկինը այդ վարժարանը ամենաբարգաւաճ վիճակով յանձնեց իր յաջորդին եւ երեւակայել որ այսօր թէ՛ մակարդակով եւ թէ աշակերտական թիւի տեսակէտով որքան անկում է կրած ան, ունենալով հազիւ 90 աշակերտ:

Տիկինը իրեն յատուկ տեղը ունէր նաեւ ոչ միայն աշակերտութեան այլեւ նոր ուսուցիչներու երկսեռ վարժարանի մը մէջ դաստիարակութեան մարզին մէջ: Հոս կ'ուզեմ յիշել անունները այդ ուսուցչուհիներէն երկու գլխաւորները՝ մին Օր. Հերմինէ Գալուստեան, որ կրկին Տիկինին շնորհիւ եղաւ ապագային Խառեանի տնօրէնուհի, իսկ միւսը՝ Տիկին Արմենուհի Շահնուր:

Այսօր տակաւին հաճոյքով կը տեսնեմ այն կորովը, զոր տեսեր էի քառասունէ աւելի տարիներ առաջ իր մէջ, հոգ չէ թէ անցնող տարիները բաներ մը պակսեցուցեր էին անշուշտ իր արտաքին երեւոյթէն, չկարենալով թափանցել իր հոգիէն ներս, քանի որ գտեր էր ան, ձեռք անցուցեր էր ան այն մետաղը որ իր մէջ էր պահուած ու զայն ի սպաս դրած էր իր շուրջիններուն:

Այս առթիւ հոս կ'ուզեմ յիշել 1207 – 1273ի մինչեւ ապրած մեծ բանաստեղծ, միսթիք խորհող Մեվլանա Ճելալէտտինի Րումիի հետեւեալ քառեակը.

Կեանքիդ մէջ կեանք մը կայ այդ կեանքը փնտռէ:
Մարմնի լերան մէջ գանձ մը կայ անոր մետաղը փնտռէ,
Ով գլուխը առնող գացող կրօնամոլ եթէ ուժդ կը ներէ փնտռէ
Բայց դուրսը չէ փնտռածդ քու մէջդ փնտռէ,

Տիկինը մէկն էր որ գիտէր փնտռելիքը թէ ուր պէտք էր փնտռել եւ գտած էր այդ գանձին մետաղը ու դուրս հանելով իր մէջէն բաշխած էր ամէնուն, մինչ ուրիշներ այդ գանձին գոյութեան գիտակցութիւնն իսկ չունին: Ահա հոս է ըստ իս այն կորովին ակը որ միշտ նոյն ուժգնութեամբ ի յայտ կուգայ իր մէջ:

Բայց որքան որ հսկայ ըլլայ կաղնին, իր որդը կը չինէ եւ պատահեցաւ անխուսափելին, ան ալ իր բարութեան շնորհիւ չինեց որդեր որոնք եկան ծակծկել զինքը, ջանալով թափանցել նոյնիսկ իր հոգիէն ներս: Մաղթենք որ այդ որդերը չկարենան գգետնել հսկայ կաղնին եւ մենք երկար տարիներ կարենանք, պատեհութիւնը ունենալ հաղորդուելով իր անսպառ կորովով:

Յ. Մ.

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՀԱՄԱՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅ ՎԵՐԱՇԻՆԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏՐԶԱԲԵՐԱԿԱՆ – ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(Ամփոփում)

— Օ —

Նկատելով որ նոր տարուան առթիւ Նոր Սեբաստիա պաշտօնաթերթը մեր ծրագրած ժամանակէն ուշ պիտի մնայ, զանազան կարեւոր եւ անակնկալ պատճառներով, կը փափաքինք ձեզ տեղեակ պահել Միութեանս ներկայ գործունէութեան մասին եւ բերել կարեւոր թելադրանքներ:

Առաջին տեղը կը գրաւէ 40րդ Պատգ. ժողովի որոշումներու գործադրութիւնը:

Ա) Հայաստան առաքումներ եղած են, ժառանգներու համապատասխան կարգադրութեամբ. Երեւանի Համալսարանին, Հիւանդանոցին, Բժշկական ուսումնասիրական հաստատութեանց, Դանիէլ Վարուժան դպրոցին եւ Նոր Սեբաստիա մանկապարտէզին, ինչպէս նաեւ գիտախուզական հաստատութեան՝ որուն տնօրէնն է մեր պատուական Փրոֆ. Հրաչեայ Բունիաթեանը, օգնական ունենալով արժանաւոր աշխատակիցներ, որոնք իբր անուանի գիտնականներ չարունակ կը հրաւիրուին Ամերիկայի բարձրագոյն բժշկական կեդրոններէն:

Պէտք է խոստովանիլ որ Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի Կոմիտէի պատուարժան նախագահ Վարդգէս Համազասպեանի բարոյական օժանդակութիւնը կը վայելենք:

Բ) Այս առաքումներու փոխարէն Նոր Սեբաստիան կարեւոր կերպով կ'օգտուի. պէտք է ըսել որ 1977ի 50րդ տարեդարձի առթիւ խոստացուած երկու օթոպիւսները արդէն Դանիէլ Վարուժան դպրոցը եւ Սեբաստիա մանկապարտէզը ստացած են եւ այժմ կը գործածեն:

Այս առթիւ կրկին շնորհակալութիւններ կը յայտնենք մեր բոլոր անդամներուն եւ բարեկամներուն. միմիայն անոնց զոհողութեանց եւ առատաձեռն նուիրատուութեանց շնորհիւ մեր Միութիւնը կրցած է իր բարձրագոյն տեղը գրաւել:

Գ) Պոլսոյ Պատրիարք Շնորհք Արք. Գալուստեանի առաջնորդութեան օրերուն, կարեւորութիւնը նկատի առնելով, տրամադրեցինք 2.000 տոլարի նուիրատուութիւն մը, որուն արդէն ուղղակի փոստով ղրկուած էր մեր Շիքակոյի յոգնաջան եւ ազգ. ատենադպիր Կարօ Գազազեանի ժառանգէն 1.100 տոլար եւս. ընդամէնը 3100 տոլար:

Դ) Համասեբաստահայ Վերաշինաց Միութեան անունով դասարանի մը հաստատման առթիւ 1.000 տոլար ղրկուեցաւ Երուսաղէմ՝ Կիւրեղ Եպս. Գաբիկեանի միջոցաւ, Սրբոց Թարգմանչաց երկրորդական վարժարանի սաներուն:

Ե) Ամերիկայի Առաջնորդարանի հայ դպրոցներու կրթական բաժանմունքին Միութեանս բարոյական ծառայութենէն զատ, անցեալ տարի «Ծիկզօ փազըլ»ներու պատրաստութեան համար տրամադրեցինք 1600 տոլարի նուիրատուութիւն մը:

Զ) Լիբանահայոց օգնութիւն.– Միութիւնս պաշտօնապէս մաս կը կազմէ Օգնութեան Յանձնախումբի աշխատութեանց: Ինչպէս միշտ այս տարի եւս որոշուեցաւ Լիբանանի հայ գոլէճներուն եւ դպրոցներուն ընել նուիրատուութիւններ՝ նախապէս որոշուած օժանդակութիւնը կրկնապատկելով. մօտաւորապէս 4000 տոլարի առաքում մը պիտի ըլլայ կամ պիտի տրամադրուի Յանձնախումբին՝ նոյն նպատակին գործածելու համար:

Է) Մխիթարեան Միաբանութեանց Միութեանս տարեկան պարտականութիւնը եւս շուտով պիտի կատարուի:

Պատմագիրքի Բ. հատորի աշխատանքը լրջօրէն կը կատարուի. արդէն մօտ 700 էջեր գրաչարուած են. երբ ամբողջանայ պիտի ենթարկուի յարգելի պատմագիր Առաքել Պատրիկի հաւանութեան, եւ տպագրուելով ու կազմուելով հրապարակ պիտի ելլէ, ի պատիւ մեր Մեծն Սեբաստիոյ եւ անոր նահատակներուն: Ինչպէս յայտարարուած է Բ. հատորի մեկենասը եղած է յարգելի հայրենակից Ցարութիւն Ակինեան՝ Աւստրալիայէն, ի յիշատակ Ակինեան մեծ ընտանիքի նահատակներուն:

«Եղեռնապատումը» թարգմանուած անգլերէնի.– «Եղեռնապատումը», մեր պատուական ազգ. Կարապետ Գաբիկեանի Եղեռնի ականատեսի վկայութիւնը, արդէն տպագրուած եւ հրապարակ ելած է: Առաջին առիթով օրինակ մը տրամադրուեցաւ Նուեայորքի Նէյշընըլի ներկայացուցիչ Պ. Սէթ Մոմճեանի՝ զայն ընելով ազգ. ցեղասպանութեան ցցուն ականատեսի պատմութիւնը: Օրինակներ պիտի ղրկուին զանազան կարեւոր գրադարաններու եւ քաղաքական օրէնսդիր առաջնորդներու: Համաձայն Պատգ. Ժողովի որոշումին՝ այս արժէքաւոր գիրքին գինն է 5 տոլար: «Եղեռնապատում»ի մեկենասը եղաւ Պ. Օսկան Իսպիրեան՝ ի յիշատակ իր կնոջ Լուսինթագին:

Համասեբաստիոյ Վերաշինաց Միութեան
Կեդր. Վարչութիւն
ԶԱՐԵՀ ԳԱԲԻԿԵԱՆ Ատենապետ
Վարիչ քարտուղար ԳՐԻԳՈՐ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

ՇԱՀԱՆ

ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

– Անփէ՛ն, ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

– Ես Երկուշաբթի պիտի չգամ:

– Երկուշաբթի պիտի չգա՞ս. բարեկամդ դեռ հիւա՞նդ է... թէ ոչ դուն բան մը ունիս. ըսէ ի՞նչ ունիս:

– Ոչ, այդպէս չէ, ըսել կ'ուզեմ թէ ալ պիտի չգամ հոս աշխատելու:

Մատամ Ժանն վայրկեան մը կեցաւ, յօնքերը պռստեց, խորհեցաւ ու մէկէն աւելցուց.

– Օ՛հ, անպատճառ մէկը աւելի խոստացաւ վճարել, այդ չէ՞, բայց կրնայիր բացէ ի բաց ըսել. գիտես թէ...

– Ոչ, ոչ, բնաւ այդ չէ, միշտ գոհ ձգած էք զիս այդ տեսակէտով. բայց եթէ կ'ուզէք պատճառը գիտնալ, ահաւասիկ.– ես ալ ձանձրացայ, ալ գանեղայ մենաւորի այս կեանքէն, ճաշարաններէն, պանդոկներէն, առանձնութենէն, կ'ուզեմ իմ տեղս երթալ, կ'ուզեմ ծնողքիս քով վերադառնալ:

Լռեցին երկուքն ալ, երկար պահ մը: Կինը ակնարկը հեռուն կարծես բան կը փնտռէր. աջ յօնքը մտածում էր եղած. մէկէն ըսաւ.

— Բայց դուն չէի՞ր որ օր մը երկարօրէն կը պատմէիր թէ քու ալ Պոլիս դարձդ կարելի չէ, թէ Հայերը ալ Թուրքիա չեն կրնար մնալ, թէ զինուորութենէ փախած ես...:

— Այո, բայց այդ երկրին մէջ դրամով ամէն բան կ'ըլլայ:

— Ըսել է ամէն ինչ պատրաստ է ու վաղն իսկ կը մեկնի՞ս:

— Ոչ դեռ, բայց պիտի աշխատիմ...

— Զէ փիէռ, չէ, այդ չէ պատճառը, ճշմարտութիւնը չես ըսեր. կրնայիր մինչեւ վերջին օրը աշխատիլ, կրնայիր ինձ առաջուընէ իմացնել, շատ լաւ կրնայիր:

.

Մատամ Ժանն կաս-կարմիր էր եղած. Փիէռի ջղայնոտած մատներուն մէջ դըլխարկը անդադար կը դառնար: Քանի անգամներ փողկապը շտկած էր, քանի անգամներ երկուքն ալ աթոռ ու նստարան էին փոխած. ալ ոտքի էին, կարելի չէր նստիլ: Որքա՞ն ատեն է որ կը վիճէին այսպէս: Փիէռի ձայնը փոխուած էր քիչ մը, բայց ալ չէր վախնար անոր ակնարկէն: Միայն դէմի պատին կնոջ մեծ լուսանկարն է որ քիչ մը կը նեղէր զինքը. այդ կինը իր մօրը կը նմանէր: Ըսաւ.

— Լաւ, պիտի ըսեմ քանի որ այդքան կը պնդէք, բայց աւելցնեմ որ ինչ որ ընէք անօգուտ է, ալ անկարելի է որ հոս մնամ. բառ մը աւելի պիտի չպահանջէք ինծմէ ու երբոր խօսքս աւարտեմ, պիտի թողուք որ մեկնիմ: Ահա. ես տղայ չեմ. գիտէք թէ ես բնաւ տղայ չեմ, բայց եթէ օր մը աւելի մնամ հոս, ըրածս տղայութիւն պիտի ըլլայ: Երկարօրէն խորհած եմ եւ գիտեմ թէ որքան անօգուտ է ունեցած զգացումս, թէ բանի մը չի կրնար յանգիլ եւ թէ... թէ միայն զիս տառապեցնելու պիտի ծառայէ. պէտք է մեկնիմ, որքան որ ուշ չէ: Կարծեմ հասկըցաք թէ ինչ կը զգամ ձեզի հանդէպ:

Մատամ Ժանն ձգեց որ մարմինը իյնայ թիկնաթոռի մը մէջ, թեւերը կախ, գիծերը անշարժ: Փիէռ մօտեցաւ դուռին, թեւերը կախ, գիծերը անշարժ, մօտեցաւ դուռին, ձեռքը երկարեց... բայց մէկէն ետ քաշեց զայն: Սարսափելի խընդուք մը պայթած էր ետեւէն, արտակարգ խնդուք մը, քրքիջ մը որ կարծես ապակիները կը դողացնէր:

— Կ'արգիլեմ, կ'արգիլեմ ձեզ ծաղրելէ, ես ձեզի սիրային յայտարարութիւն մը չըրի, ես ձեզմէ բան մը չպահանջեցի, դո՛ւք էք որ պնդեցիք որ ըսեմ, եւ հիմա խնդա՛լ եւ հիմա ծաղրե՛լ...

Երբոր ժպիտի վերջին մնացորդն ալ կորսուեցաւ շրթներէն, ոտքի ելաւ, լըռջացաւ ու կեցան դէմ դէմի, աչք աչքի, լռեցին:

Լռութեան այդ պահուն որ կ'երկարէր մէկէն որոշակի լսուեցաւ ապակիի ձայն մը: Երկուքն ալ գլուխնին այն կողմ դարձուցին: Այն անկիւնը, այն միակ անկիւնը ուրկէ փողոցը կ'երեւէր, որ չէր ծածկուած ցուցափեղկերու վարագոյրովը, աղջիկ մըն էր եկեր, պզտիկ, նուրբ աղջիկ մը որ քիթը փակցուցած ապակիին, մատովը կը թմբկահարէր:

(Շար. – 4)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

կը նուիրեն

Գ. Էֆէնեան 100 ֆր. կը նուիրէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ – Սէն ժեռոմի վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Արմաղանեան ընտանիքին, հանգուցեալ Կարապետ Արմաղանեանի հոգեհանգստեան առթիւ եղած նուիրատուութեան համար՝ 30 ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկ. Եղիկեան Մարի–Լուիզէ 75 ֆր., ընկ. Ցովակիմեանէ 75 ֆր.:

×

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղ. Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի Տիկ. Փառանձեմ Պոլիկեանի մահուան առթիւ.— Տէր եւ Տիկ. Ց. Միսիրլեան, Ռ. Ա. Մարկոսեան 100ական, Կարապետ Պոլիկեան 200, Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Եղիազարեան 80, Տէր եւ Տիկ. Զորիքեան, Տիկ. Ակինեան, Նազիկ Պոլիկեան, Յակոբ Պոլիկեան, Պօղոս Ղազարեան 50ական, Ա. Աչպալեան 40, Սարգիս Պետիկեան, Նշան Մարգարեան, Արամ Պետիկեան 30ական, Յարութիւն Արսլանեան, Տիգրան Արսլանեան 20ական:

ԾԱՂԿԱՋԱՐԴ

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի, Ապրիլ 8, պատարագ ժամը 10ին, դռնբացէք ժամը 17ին:

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Ժ.

(Պլ. Օտտոյի շրջան)

Պլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցի 4000, Տարագճեան ընտ. 150, Պօյաճեան Սարգիս, Յարութիւնեան Նեվրիկ, Անանաքեան, Մելքոնեան, Կօթիէ, Զաքարեան, Ասլանեան, Կիւլեան Թրֆանտա 100ական, Միսաքեան – Քէսէրլեան ընտ. 60, Մարտիրոսեան, Արամ Յովսէփեան, Նուր – եան, Մեսրոպեան, Գաբրիէլեան, Կոնոյեան, Ռուբէն Մանուկեան, Պէրպէրեան, Խօզիկեան, Երէցկին Գույումճեան, Պալեան Ֆ., Երեմեան Ժօժէնի, Ռուբէն Մանուկեան 50ական, Գալազեան, Ապաճեան 30ական, Սիվազլեան, Փէլլիքեան 20ական: Գումար 5760, նախկին գումար 34.098, ընդհ. գումար 39.858

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Ապրիլ 27ին, երեկոյեան ժամը 20.45ին
Իսիի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Soirée de

Chants Folkloriques Arméniens

par la Chorale ANI
de l'Eglise Arménienne d'Issy-les-Moulineaux
le Vendredi 27 Avril à 20 h. 45
au Théatre Municipal 25, av. Victor Cresson
(Métro Mairie d'Issy)

Տոմսերու համար դիմել՝
ԻՍԻԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻ, հեռ. 644.28.52
ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱԼՈՒԵԱՆ, 9 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ, հեռ. 523.24.97
ՍԵՒԱՆ, 4 Ռիւ Լազար Քարնօ, Քլամառ, հեռ. 642.16.07
եւ երգչախումբի անդամներուն:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 64ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նուիրուած ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ մահուան 60ամեակին
ՀԱՆԴԷՍ - ՃԱՇ
Կիրակի, Ապրիլ 8, ժամը 13ին ճաշ,

Նախաձեռնութեամբ Միութեան Կեդր. վարչութեան, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի մասնաճիւղերուն
(Հասոյթը կը յատկացուի լիբանահայ աղէտեալներուն)
Մարսէյլի Մշ. Տան Վասպուրական եւ Տարօն սրահներուն մէջ
12, Ռիւ Սէն–Պազիլ

Կը խօսին
ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին
Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով.—
Աւտոյեան 70.02.33, Պապայեան 66.01.21, Պանտիկեան 66.17.46 եւ Կրասեան 93.32.18
Մասնակցութիւն 60 ֆր.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
կազմակերպութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի վարչութեան Բ. շաբթի Ապրիլ 9, գիշեր ժամը 21ին, Սինեմա Մատըլէնի գեղեցիկ սրահին մէջ 36, Ավընիւ Մառեշալ Ֆոշ, Սէնք Ավընիւ, 13004 Մարսէյլ:

Հայրենի գլուխ գործոց ֆիլմը՝

«ՆԱՀԱՊԵՏ»

(հայերէն խօսուն — ֆրանսերէն ենթախորագիր)

ինչպէս նաեւ

ՏՐԺՎԸԺԻԿ գունաւոր ֆիլմն ու Հայաստանեան տոքիւմանթէր մը
Տաքերու մասնակցութիւն 15 ֆր.
Ծանօթ.— Տոմսերը կարելի է հայթայթել Մշակ. Միութեան անդամներու մօտ եւ ներկայացման գիշերը կիչէին:

Նոյն յայտագիրը Սէնթ Անթուանի մէջ, Ապրիլ 11, Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Սինեմա «Լիտօ»ի մէջ, 102 Ռութ Նասիոնալ տը Սէնթ Անթուան:

DINER DANSANT

Au profit du
Collège ST GREGOIRE DE NAREG
sous la présidence de Monsieur
NAPOLEON BULLUKIAN
le Dimanche 8 Avril à 20 h. 30 au
restaurant La Sangria,
CHARBONNIERE LES BAINS

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Եկեղեցւոյ մշակութային տան գրադարանը այժմ պատրաստ է արդիական սարքաւորումով: Կը պակսին գիրքեր: Այլազան բովանդակութեամբ եւ լեզուներով գիրքեր կ'ընդունուին, որպէսզի ճոխացնենք գրադարանը եւ դնենք զայն հանրային ծառայութեան: Գիրք նուիրել փափաքողները կրնան դիմել ուղղակի եկեղեցւոյ քարտուղարութեան՝
Հեռ. 77.84.70: Հասցէ՝
Eglise Arménienne
339, Av. du Prado, 13008 Marseille
Կանխայայտ շնորհակալութեամբ:

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԻՍԻ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան գրադարանը բաց է Մարտ 15էն սկսեալ, Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19.30: Գրադարանը ճոխ է հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերով (45, Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի):

du Journal « Haratch »
Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓ. ԿԱՅԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Կապ. Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի արձանագրութիւնները բացուած են Լիոնի մէջ: Դիմել ամէն Չորեքշաբթի Լիոնի եկեղեցիին սրահը, մինչեւ Մայիս 15:

CELIGNY

POUR LES FETES DE PAQUES
OFFREZ

LE BEAU FOULARD

'ALPHABET ARMENIEN'

EN VENTE AU PRIX DE Frs. 75,00 CHEZ

M. S. DER BALIAN, 221, rue Saint-Honoré, Paris 1er
Librairie PALOUYAN, 9, rue de Trévise, Paris 9e
Maison de la Culture Arménienne, 9, rue de Madrid, Alfortville
Maison de la Culture Arménienne, 12-14, rue St. Bazile, Marseille
Par correspondance :
Contre-remboursement Celigny *s.a.r.l.* B.P. 9, 94130 Nogent-sur-Marne

Voyage en Arménie

ORGANISE PAR L'ASSOCIATION DARON - DOUROUPERAN
(*SECTION DE DECINES*)

du 16 au 24 juin

ճամբորդութիւն դէպի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

կազմակերպուած
Տէսինի Տարօն – Տուրուբերան Հայրենակցական Միութեան կողմէ
Organisation technique SEVAN VOYAGE
Accompagnateur : M. SARKISSIAN VAROUJEAN

prix : 3350 F

Comprenant : Transport aérien de Marseille, de Lyon ou de Paris, tous les transferts, les excursions quotidiennes, logement en pension complète à l'hôtel RUSSIA et ARMENIA les fes frais de visa et l'assurance maladie rapatriement.

Renseignements et inscriptions :

DECINES
M. DEMIRDJIAN MAURICE, 11 Rue Robespierre, 69150 DECINES
Tél. (78) 49-13-72

LYON
SEVAN VOYAGES — SARKISSIAN VAROUJEAN
50, Cours de la Liberté, 69003 LYON — Tél. : (78) 60-13-66

PARIS
SABERATOURS — BAGDASSARIAN LEVON
3, Rue de l'Arrivée, Imm. CIT, 7e étage, 75015 Paris — Tél. : 538-67-47

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
4
MERCREDI
4 AVRIL
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.353 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.353

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէն փրէս, Մարտ 23–29)

ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Երեւանի Բարեկամութիւն փողոցին վրայ, ուր կը գտնուի Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահութիւնը, կառուցուած է ութ յարկանի շէնք մը։ Հոն փոխադրուած է Ակադեմիայի գրադարանը իր հարուստ ֆոնտերով։ Շէնքը տրամադրուած է գրքերը պահելու եւ ընթերցողներու։ Գրապահոցին մէջ կը բանի օդը փոխող դրութիւն մը։ Ինքնաշխատ կերպով կը դասաւորուին օդին ջերմաստիճանը, խոնաւութիւնը, որոնք անհրաժեշտ են տպագիր գործերու, հին հրատարակութիւններու «Առողջութեան» համար։ Նոր շէնքին մէջ կան ընթերցանութեան ութ սրահներ, որոնք ունին գիտական գրականութեան օժանդակ ֆոնտեր։ Կան բնագիտութեան, ուսողագիտութեան, տարրալուծութեան, կենսաբանութեան եւ այլ գիտութիւններու յատուկ ընթերցասրահներ, ինչպէս նաեւ բոլոր լեզուներով պարբերական հրատարակութիւններու, մանրաժապաւէններու ուսումնասիրութեան սրահ։ Ազգային Ակադեմիայի գիտական գրադարանը ունի աւելի քան երեք միլիոն տպագիր միաւոր։ Հնատիպ հրատարակութիւնները ներկայացուած են հայերէն, ռուսերէն եւ այլ լեզուներով 17 հազարէ աւելի գիրքերով, 1512 – 1850 թուականներուն Վենետիկ, Հռոմ, Ամսթերտամ, Կ. Պոլիս, Մադրաս, Մոսկուա հրատարակուած հայերէն գիրքերով։ Գրադարանը ունի բառարաններու, Աստուածաշունչի, ատլասներու, յուշագրութիւններու եզակի հին հրատարակութիւններ։

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Համամիութենական կոմերիտմիութեան մրցանակ շնորհուած է Երեւանի թիւ 9 արհեստագիտական ուսումնարանին, ձեռք ձգած յաջողութեան համար։ Աշակերտներն ու դաստիարակները 1978ի արդիւնքներով արդէն երրորդ անգամն է որ միութենական պարգեւ կը ստանան։ Մօտ հազար տղաք ու աղջիկներ կ'ուսանին բանուորական վարիչներու այդ դպրոցին մէջ, ուր կը սորվին խառատութեան, ազուցման, ելեկտրականութեան եւ այլ մասնագիտութիւններ։

×

ԶԱՊՈՐՈԺԻԷԻ (Ուկրանիա) մէջ տեղի ունեցած են «Լոկոմոտիվ» մարզական ընկերութեան կեդր. Խորհուրդի կազմակերպած կռփամարտի պատանեկան ախոնութեան մրցումները։ Հայաստանի մարզիկները խմբական դասաւորման մէջ գրաւած են առաջին տեղը, իսկ Սամսոն Մխիթարեան (48 քիլօ) եւ Պետրոս Գարբիճեան (160 քիլօ) նուաճած են ընկերութեան գծով Խորհ. Միութեան ախոյեանի կոչումը։

×

Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՆԿԱՐԱՇԱՐՔԸ

Երեւանցի նկարիչ Վաղարշակ Սարգսեան Չեխոսլովաքիա կատարած ճամբորդութեան տպաւորութեան տակ նկարներու շարք մը գծած է որ կը կրէ «Բարեկամներու հողը» ընդհանուր խորագիրը։ Նկարներուն մէջ ցոյց տրուած են Չեխոսլովաքիոյ մարդիկը, երկրին յուշարձանները, բնութիւնը։ Նկարիչը քանի մը անգամ ցուցադրած է իր գործերը Չեխոսլովաքիա։ Հետաքրքրութիւն ստեղծած էր իր մէկ անհատական ցուցահանդէսը Օլոմուց քաղաքին մէջ։ Վաղարշակ Սարգսեան նկարած է Արփի – Սեւան ջրատարի շինարարները, Ալավերդիի մետաղագործութեան գործատան աշխատաւորները։ Ներկայիս կ'աշխատի «Հայրենի հող» նկարներու շարքի մը վրայ, ուր կը խօսուի Հայաստանի մասին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԿԻՆ շատ գաղջ ընդունելութեան մը արժանացած է Գահիրէ, առջի օր, ուր ամէն ինչ նուազագոյնի իջած էր։ Միւս կողմէ Պաղտատ տրուած որոշումներու համաձայն, արաբ կարգ մը երկիրներու դեսպանները սկսած էին մեկնիլ Գահիրէէն։ Անոնց կարգին՝ Սաուտի Արաբիոյ, Քուէյթի, Թունուզի, Քաթարի եւ Արաբ Միացեալ Իշխանապետութեանց։ Յորդանան արդէն իսկ խզած է քաղաքական եւ դիւանագիտական բոլոր յարաբերութիւնները Եգիպտոսի հետ։

ՇԻՐԱՔ ժամանակ չկորսնցուց պատասխանելու համար Պառի եւ Երկուշաբթի իրիկուն հեռատեսիլէն շատ յստակ կերպով ըսաւ թէ այս քաղաքականութեամբ, 1981ին, նախագահական ընտրութեանց մեծամասնութեան ուէէ թեկնածու չի կրնար յաղթել։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ամերիկեան դեսպանատան դէմ եղեռնափորձ մը կատարուած է առջի օր։ Զոհ չկայ։ Կը կարծուի որ պաղեստինեան անհաբեկչական արարք մըն է, առաւելաբար Հապաշի շարժումին վերաբերող։

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ Թիւրքմէնիստանի մէջ, նոր հրադադար մը ձեռք ձգուած է, չորս կէտերէ կազմուած.— Ա) արագ փոխադրութիւն վիրաւորներու։ Բ) Թիւրքմէն շրջակայններու եւ քաղաքագործքերու նահանջ պաշտպանողական գիծերու վրայ։ Գ) Փոխադարձ համաձայնութիւն բանակցութեանց ձեռնարկելու համար։ Եւ Դ) կարգ ու կանոնի պահպանում կանոնաւոր բանակին կողմէ։

ՓԵՔԻՆԻ մէջ երիտասարդ կին մը «մեղաւոր յարաբերութիւններ»ու յանցանքով ձերբակալուած է պանդոկի մը մէջ, որովհետեւ սեռային յարաբերութիւն ունէր օտարի մը հետ։ Նոյն յանցանքով ձերբակալուած ուրիշ կին մը երկու տարուան «քաղաքական վերադաստիարակութեան» ղրկուած է։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախագահին Մոսկուա ճամբորդութեան թուական որոշուած է՝ Ապրիլ 26։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ վեց ոչ - հետեւողական նկարիչներ 15 օր բանտարկութեան դատապարտուած են «խուլիգանութեան» համար։

ԹՐԻ ՄԱՅԼ ԱՅԼԱՆՏԻ հիւլէական կեդրոնին կացութիւնը նուազ մտահոգիչ կը նկատուէր Երեքշաբթի օր, թէեւ բազմաթիւ ընտանիքներ կը շարունակեն գաղթել։ Ըստ մասնագէտներու «սիրտը» սկսած է պաղիլ։

ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿԸՆԴՈՒՆՈՒԻ
ՓԱՐԻԶԻ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ ԻԲՐԵՒ ԹՂԹԱԿԻՑ ԱՆԴԱՄ

ԲՈՒՌՆ ՑՈՅՑԵՐ ԻՐԵՆ ԴԷՄ ԵՒ ԾԱՆՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

— o —

1965 Նոյեմբեր 9ին, Սորպոնի մէջ, շքեղ հանդիսութեամբ մըն է որ կը կատարուէր Վիկտոր Համբարձումեանի պըսակաւորումը, իբրեւ Տոքթոր Օնորիս Քաուզա Սորպոնի։ Այդ առթիւ, «Յառաջ» ամբողջ թիւ մը կը նուիրէր Բիւրականի դիտարանի տնօրէնին եւ առաջին էջին վրայ ալ Շ. Նարդունի «Գովասանութիւն Վիկտոր Համբարձումեան»ի երկար ձօնով մը փառքը կ'երգէր մեծանուն գիտնականին։

Այս անգամ, Փարիզ մթնոլորտը դըժբախտաբար նոյնը չէր եւ տեղական մամուլին լոյս ընծայած տողերն ալ չէին կրնար չազդել մեր վրայ եթէ նոյնիսկ չուզենք համոզուիլ թէ եղած բոլոր մեղադրանքները անպայման կը համապատասխանեն ճշմարտութեան։

Երկուշաբթի օր, Փարիզի Գիտութեանց Ակադեմիան կ'ընդունէր 29 օտար թղթակից - անդամ, որոնց կարգին ութ Նոպելեան մրցանակ։ Հանրապետութեան Նախագահին տեղ, նորերը կ'ընդունէր համալսարաններու կառավարական պատասխանատու՝ Տիկին Ալիս Սօնիէ – Սէյթէ։ Այս 29 նոր թղթակից - անդամներու կարգին էր Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի նախագահը՝ Վիկտոր Համբարձումեան, որուն ներկայութիւնը սակայն բաւական անհամ եւ անախորժ դէպքերու եւ յօդուածներու տեղի տուաւ։ Ցոյցը տեղի կ'ունենար Ֆրանսացի բնագէտներու, փրոֆեսէօրներու, հետազօտողներու եւ թուաբանագէտներու հրաւէրով, տեղատարափ անձրեւի մը տակ, այն պահուն երբ կը կատարուէր ընդունելութեան հանդիսութիւնը։ Նոյնիսկ ցուցատախտակներ չէին պակսեր, ուր գրուած է. «Համբարձումեան՝ զրպարտիչ»։ Արարողութենէն ետք, ըստ տեղական մամուլին, ակադեմականը կամաց մը մեկնած է ոստիկանութեան մէկ ոչ-պաշտօնական «համարակացած» կառքով մը, մինչ թռուցիկներ ալ կը բաժնուէին, ուր կը յիշուէր Ջինովիէվի սա խօսքը.— «Եթէ ձեռքը սեղմէք սթալինական նախկին դահիճի մը կամ ակադեմականի երեւոյթին տակ Կուսակցութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարի մը (...) գիտցէք որ այդ նոյն պահուն Խորհ. Միութեան մէջ, տեղ մը, տղայ մը բանտը դրուած է»։ Ամէնէն ծանրը կամ վարկաբեկիչը չենք ուզեր նկատել Լիպերասիոնի խորագիրը՝ «Խորհրդային մատնիչ մը՝ Ակադեմիան», տրուած ըլլալով մանաւանդ, որ թերթը շատ բծախնդիր չէ իր խորագիրներուն համար ընդհանրապէս, բայց չենք կըրնար ցաւ չզգալ այն «վկայութեան» համար, զոր հրատարակած էր Լը Մոնտ Երկուշաբթի իրիկուն (Ապրիլ 3) եւ ուր խորհրդային աստղագէտ՝ Կրոնիդ Լուբարսկի, այսօր Միւնիխ հաստատուած, ծանրակշիռ ամբաստանութիւններ կ'ընէ Վիկտոր Համբարձումեանի հասցէին։ Կը յիշէ, որ ան հրապարակ ելած է 30ական թուականներուն եւ Լենինգրադի համալսարանը, ոչ միայն դասընկեր այլեւ մըտերիմ բարեկամն էր Նիկոլայ Կոզիրեւի, որ 37ին կ'աքսորուէր եւ կէս - մեռած կը վերադառնար տասը տարի ետք, իմանալու համար որ իր «ընկերը», իր ձերբակալուած օրէն իսկ ծանր կերպով վարկաբեկած էր զինքը ժողովներէ ներս թէ դուրս։ Ու ասկէ մեկնելով Լուբարսկի մանրամասն «տխուր» պատկեր մը կը պարզէ Վ. Համբարձումեանի գործունէութեան եւ պատուաւոր ու մնայուն դիրք մը վայելելուն պատճառին։

Խորհրդային գիտնականին «վկայութիւնը» այնքան ծանրակշիռ է, որ լաւագոյն է շատ չծանրանալ հոն տրուած մանրամասնութիւններուն վրայ, զորս կը նախընտրենք աժան զրպարտութիւններ նկատել, վասնզի ըսուածները կարելի չէ ընդունիլ ոեւէ Հայու համար եւ մանաւանդ ո՛չ Հայաստանի Ակադեմիայի նախագահի մը։

ՖՈՒԹՊՈԼ

42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ»՝ ՀԱՒԱՍԱՐ

Ապրիլ 2ի, երթի մրցումներու արդիւնքներն են.—

Կայրաթ – Կռիլիա Սովետով	0-2
Պախտակոր - Դինամօ (Կիեւ)	1–0
Նեֆթչի Դինամօ (Մ)	0–1
Դինամօ (Թիֆլիզ)-Դինամօ (Մինսկ)	1–0
Արարատ – Լոկոմոտիւ	2-2
Զարիա – Զենիթ	1–2
Չերնոմորեց - ԲԿՍԱ	0-1
Շախտեոր – Սպարտակ	2–0
ԲՍԱ (Ռոստով) - Տորպեդօ	2–1

ՏԽՐՈՒԻՆԻ.—

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Պուէնոս Այրըսի մէջ, Մարտ 28ին, իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Վարդան Գէորգեան, ուսուցիչ, հրապարակագիր եւ հեղինակ գրական էջերու։

Ողբացեալը վերջին ներկայացուցիչներէն էր սերունդի մը, որ ամբողջ կեանքը ի սպաս դրած է իր ժողովուրդին։ Վարած է հանրային եւ կրթական պաշտօններ, եղած է խմբագիր Հարաւային Ամերիկայի մեր պաշտօնակից՝ «Արմենիա»ի։ Ութսունը անց, կը շարունակէր աշխատակցիլ հայ մամուլին, գլխաւորաբար գրախօսականներով եւ բարոյախօսական յօդուածներով։

«ՑԱՌԱՋ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

— Ի՞նչպէս է ներկայիս Լիբանանի կացութիւնը...

— Կացութիւնը... կացութիւնը... եթէ կը կարծէք որ Լիբանան ապրողներս աւելի իրազեկ ենք եւ աւելի բան մը կը հասկնանք անցած դարձածէն քան դուրսը ապրողները, կը սխալիք։ Անկայունութեան... կայունացումն է մեր ներկայ կացութիւնը։ Կռիւներուն պատճառ կամ պատրուակ ծառայող հարցերէն եւ ոչ մէկը լուծուած է դեռ։ Բայց եւ այնպէս, կեանքը կը շարունակուի։ Որոշ կ՚երեւի թէ հերոսները յոգնած են։ Զէնքերը վար չեն դրուած, բայց քիչ կը գործածուին։ Ոչ անշուշտ ռազմանիւթի պակասէն։ Անսպառ է Լիբանանցիին վառօդի պաշարը։

Ահա չորս տարին բոլորեց Լիբանանի տագնապին վրայէն, ու դեռ հոն ենք, ուր որ էինք։ Պաղեստինցիները դուրս պիտի նետուէին։ Իրենց տեղն են, եւ այնքան ալ անհանգիստ չեն թուիր։ Անկախ քրիստոնեայ Լիբանան մը պիտի ունենայինք։ Երազուած այդ մարոնիթ Հանրապետութիւնը չունեցանք, բայց թուղթի վրայ գծուած այդ Հանրապետութիւնն ալ երկուքի կիսուած է այսօր։ Հիւսիսը՝ նախորդ նախագահ Ֆրանժիէի «Հանրապետութիւնն» է, բացայայտ թշնամութեան մէջ, երբեմն արիւնալի բախումներով, Շամուն – Ճեմայէլ ճակատին հետ։ Ճակատ մը՝ որ իր կարգին արուեստական շաղախով մը միայն կանգուն կը մնայ...

Ու յետոյ, Միջին Արեւելքի թատերաբեմին առաջամասը գրաւող Լիբանանը՝ այսօր քուլիսներուն ետեւ նետուած է, իր դերը վերջացած համարուելով։ Պարսկաստանը եւ Եգիպտոս – Իսրայէլ հաշտութիւնը մեր արարին վերջ տուին։ Բեմադրիչը — կամ բեմադրիչները — որոնք Լիբանանի ողբերգութիւնը սարքեցին, հիմա զբաղած են ուրիշ, աւելի մեծ բեմերու վրայ։ Լիբանանը կատարեց տէ – թոնաքէօրի իր պարտականութիւնը։ Այլեւս շահեկան չէ, ոչ ոքի համար։ Եւ այս «լքուածութիւնը» թերեւս բարերար ըլլայ երկրին համար, որպէսզի Լիբանանցին սկսի մտածել թէ իր գլուխը կրնայ քերել միայն իր եղունգներով։ Անծանօթին հետ կարելի չէ գրաւի գալ, բայց ըստ իս, լաւատեսութեան պատճառները հարիւրին... 51 են։ Ես, այս համեմատութեամբ լաւատեսներուն քուէարկող եմ։

— Գալով Հայերուն...

— Հայերը... ահա միակ լուսաւոր կողմը Լիբանան կոչուող այս քաոսին մէջ։ Ուրիշներու կարգին մենք ալ տուինք մեր տուրքը, բայց սկսած ենք ուրիշներէն առաջ եւ աւելի շուտ ոտքի կանգնիլ։ Ինքնագովութիւն չէ անպայման իրականութիւնը տեսնել եւ տեսածը պատմել։ Հինգ - վեց ամիս առաջ կիսով քանդուած Պուրճ– Համուտէն այսօր անցնող մը կը զարմանայ։ Տեղացիները իրենք ալ ապշած են թէ Հայերը ինչ շուտ կը վերականգնեն աւերակները։ Հայկական հոծ այս թաղամասը Պէյրութի ամէնէն կենսունակ եւ վաճառաշահ կեդրոնն է ներկայիս։ Մնաց որ, նոր լոյս տեսած իր գիրքին մէջ («Լիբանանի համար», յետմահու հրատարակութիւն) ողբացեալ Քամալ Ճամպլաթը նախատեսած էր Հայերու այս կենսունակութիւնը։ — «Պէյրութի հինգ խանութներէն մէկը Հայերուն կը պատկանի։ Դեռ մուրացկան Հայ մը չէ տեսնուած։ Եթէ պատահի, Հայերը իրենք կ՚այպանեն ու կը վռնտեն»։

Շատ կարեւորութիւն պէտք չէ տալ նաեւ որոշ տարրի մը կողմէ ի յայտ բերուած հակահայ տրամադրութիւններուն։ Արմատ չունեցող զգացում մըն էր, աւելի ճիշդը ջղային վիճակի մը հետեւանք երոյթներ։ Մարդիկը նպատակ մը կը հետապնդէին։ Զիջողեցան։ Պարտուողը միշտ պատասխանատու մը կը փնտռէ եւ քաւութեան նոխազներ։ Զկարենալով ծեծել էշը, պահ մը մոլեգնեցան փալանին դէմ։ Փալանը չի զգար անշուշտ, բայց ի վերջոյ ծեծողին թեւերը կը յոգնին։ Այդպէս ալ եղաւ։ Բնիկ Լիբանանցին, իսլամ թէ քրիստոնեայ, կը սիրէ ու կը յարգէ Հայերը, որոնք ոչ մէկ պատճառ տուած են չսիրուելու։ Իրենց գլխաւոր մեղքը՝ թերեւս անիմաստ արկածախնդրութիւններուն չմասնակցիլը եղաւ։ Ատոր համար՝ բարենիշ կուտան, եւ ոչ թէ յուշարձաններուն ռումբ կը դնեն։ Ցամենայն դէպս փակուած էջ մը կարելի է համարել այդ մէկը։

— Վերջերս Հայաստան եղաք։ Փետրուարը քիչ մը անյարմար եղանակ չէ՞ր թուրիզմի համար...

— Ցատկապէս Թուրիսթ չըլլալուս համար էր որ գացի Փետրուարին։ Ինծի համար, տեսակ մը քսանմեակ էր, մէկ տարուան յապաղումով։ Առաջին անգամ 1958 Փետրուարին էր որ եղայ Հայաստան, դարձեալ Վազգէն Վեհափառին հրաւէրով։ Առաջին հանդիպումիս, քանի մը ճերմակ թելեր կային մազերուն մէջ։ Այս անգամ ի զուր փնտռեցի սեւի հետքեր, ձիւնափառ սպիտակութիւններուն մէջ։ Բայց նոյն կենսունակութիւնն է։ Ճաշի պահերէն եւ գլուխ – գլխի պայցերէն դուրս, մէկ վայրկեան անգործ չտեսայ Վեհափառը։ Կա՛մ ճարտարապետներուն հետ ժողովի է, կամ շինարարական գործի մը վրայ։ Էջմիածինը օժտուած է նոր շէնքերով ու դեռ նորեր կը կառուցուին։ Կատակով հարցուցի.

— Շինելիք դեռ նոր բան մը կա՞յ, Վեհափառ։

— Երեւի կը գտնենք, եղաւ իր ժըպտուն պատասխանը։

Շաբաթ օր մը, Երեւան – Էջմիածին ճամբուն վրայ ինքնաշարժներու 12 թափօրներ համրեցի։ Գունագեղ ժապաւէններով զարդարուած հարսնեւորներու կառքեր, հարս - փեսաներով, որոնք Գայեանէ կ՚երթային Ս. Պսակի։ Եւ մտածել, որ քսան տարի առաջ եկեղեցական պսակ մը, — պատահաբար եթէ ըլլար իսկ — գաղտնի կը կատարուէր...

— Զատիկեանի եւ ընկերներուն համար ի՞նչ կը խօսին այնտեղ...

— Հը՛մ... հը՛մ... հասկցուեցաւ։ Կարծեմ այս ամբողջ հարցազրոյցը ասոր համար էր։ Հաւանաբար համաձայն չըլլաք ըսելիքներուս։ Յուսախաբ ընելու գնով ըսեմ թէ բա՛ն մըն ալ չեն խօսիր։ Լենինեան հրապարակին վրայ կեցող միլիցիաները բարձրախօսով ուղղութիւն կուտան մեքենաներու հոսանքին, եւ խենթ քշողներուն ետեւէն մոթոսիքլիթով միլիցիան կը սուրայ, եւ...

— Բայց ի՞նչպէս կարելի է որ անտարբեր մնան երեք հայ երիտասարդներու գնդակահարուելուն ի տես...

— Անտարբեր չեն։ Պարզապէս ջղայնացած, զայրացած են այս պատմութենէն։ Որպէսզի չկարծէք թէ կը խուսափիմ կարծիք յայտնելէ, ըսեմ մտածումս ամենայն անկեղծութեամբ։ Այս խնդիրը երկու երես ունի։ Նախ՝ դատավարութիւնը եւ վճիռը, երկրորդ՝ նոյն ինքն այս տըղոց վերագրուած արարքը։

Դատավարութիւնը.— Ուրկէ՞ իմացանք թէ երեք հայ երիտասարդներ դատուած ու գնդակահարուած են։ Ամերիկեան կամ ֆրանսական գործակալութի՞ւն մը տըւաւ լուրը։ Ոչ։ Հաղորդեց սովետական Թաս գործակալութիւնը, որուն վրայ լսեցինք նաեւ ակադեմական Զախարովին բողոքը։ Երկու հաւանականութիւններու առջեւ ենք։ Կամ այն է որ այս տըղաքը յանցապարտ էին, վճիռը օրինաւոր էր եւ Թասը պէտք տեսաւ հաղորդել, կամ տղաքը անպարտ էին եւ մեթրոյին ռումբը պատրուակ բռնելով դատապարտեցին զիրենք։

Առաջին պարագային՝ ըսելիք չի մնար։ Ընողաց, գտնողաց։ Երկրորդ պարագան է որ մտածել կուտայ։ Ըսենք թէ այս երեք հայ տղաքը այնքան վտանգաւոր էին, որ Պետութիւնը ուզեց ամէն գնով վերջ տալ անոնց կեանքին։ Բայց ի՞նչ պէտք ունէր այս բեմադրութեան, նոյն ատեն յաւելեալ զէնք մը տալով իր հակառակորդներուն, որոնց գլխաւոր առարկութիւնը այն է, թէ նիստը դռնփակ էր։ Բայց ե՞րբ այդպէս չեն եղած այնտեղ դատավարութիւնները։ Ցաւալի սովորութիւն մը, որ մեծապէս կը վնասէ վարչաձեւին հաւատալիութեան (քրետիպիլիթէ) բայց այդպէս է, եւ միայն Հայերուն համար չէ որ այդպէս է։

Այս գիտնական Զախարովը այնքան շատ կը խօսի — եւ թոյլ կուտան որ խօսի — որ դժուար է հետեւիլ իր մտածումներուն։ Մարդը վարչակարգին դէմ ծառացող անհատ մըն է եւ ինչ որ կրնայ հիմք ծառայել իր քննադատութիւններուն, Երիմի Զէչէնները ըլլան թէ քանի մը Հայեր, միեւնոյնն է իրեն համար։ Կը բաւէ որ կարենայ բողոքել։ Քաջ ու յարգելի մարդ մը, անկասկած։ Բայց մարդ մը, որ իր սեփական պայքարը ունի եւ այդ պայքարը մերը չէ։

Արարքը.— Կասկածը կասկած մնալով մէկտեղ, դեռ կայ արարքին պժգալիութիւնը։ Ի՞նչ տրամաբանական պատճառ կրնանք տեսնել, որպէսզի այնքան վայրագ եւ անարդարանալի արարքի մը պատասխանատուութիւնը երեք անմեղ Հայերու վերագրուի Պետութեան կողմէ, երբ արեւի պէս պարզ է թէ Մոսկուայի 12 միլիոն բնակչութեան իւրաքանչիւրը ոխով պիտի լեցուէր մահափորձին հեղինակներուն դէմ, մտածելով.— «Կրնայի ե՛ս ալ գտնուիլ այդ շարաշուք մեթրոյին մէջ»։ Հակահայ տրամադրութի՞ւն մը արդեօք իշխանութեան կողմէ։ Անհեթեթ է մտածել, որ կեդրոնական իշխանութիւնը ուզէ իր 15 այլազգ Հանրապետութիւններէն մէկը միւսին դէմ լարել, երբ բոլորն ալ ենթակայ են իրեն։ Ընդհակառակն, վարչաձեւին ամէնէն շատ յեղյեղուած բառը, մէկ ժողովուրդէն միւսը, «եղբայրական» մակդիրն է, իրականութեան հետ հաշտ ըլլայ թէ ոչ։

Եւ յատկապէս, այս առիթով ռուս ժողովուրդին մէջ ի յայտ եկող հակահայ տրամադրութիւնները չէզոքացնելու համար չէ՞ արդեօք, որ Ռուս Գրողներու Միութիւնը աննախընթաց շուքով որոշեց տօնել Սիլվա Կապուտիկեանի 60ամեակը (Մարտ 14ին) Մոսկուայի մէջ, միաժամանակ ռուսերէն հրատարակելով բանաստեղծուհիին չորս գիրքեր, արձակ եւ չափածոյ։

Կարելի է անվերջ երկարել հարցազրոյցներու շարքը, առաւել կամ նուազ համոզիչ պատասխաններ գտնելով, բայց ի՞նչ օգուտ։ Գալով Սփիւռքի մէջ առաջացած վրդովումներուն, ի մասնաւորի Ֆրանսա, կը նկատենք որ կատարուած ցոյցերն ու ելոյթները զուտ ազգային զգացումներէ չէ որ կը բխին, այլ գաղափարական նկատումներէ։ Հայկական զգացումները — մտահոգութիւնները — կը թելադրէին խիստ շրջահայեաց եւ զգոյշ վարուիլ այդտեղ։ Ֆրանսացիին հո՞գն է թէ գնդակահարուած երեք տղաքը Հա՞յ էին, Իւզպէ՞ք թէ Ինկուշ։ Կը բաւէ որ Սովետ Միութեան քար մը նետելու առիթ տայ։ Անոնց հոգը չէ։ Բայց Հայ մարդը, նոյնիսկ եթէ գաղափարականօրէն հակասովետ դիրքերու վրայ գտնուի, նոյն ազատութիւնը չունի, պէտք չէ՛ ունենայ։ Վերջ ի վերջոյ մեր հայրենիքը այդ Միութենեան մաս կը կազմէ... ցնոր տնօրինութիւն, եւ Մոսկուայի մէջ տեղացող կարկուտը Արարատեան դաշտի այգիներուն ալ կը վնասէ...։

Հայ դատ հետապնդող եւ ազգային հեռանկարներ պարզող պարոնները այս տարրական գիտելիքը պէտք է բացատրեն նոր սերունդին, և ոչ թէ ամբոխավարական ելոյթներով մաքուր ակերէ բխող անոնց զգացումները պղտոր հոսանքներու խառնեն։ Սփիւռքի Հայը հայրենասէր մնալու համար պայման չէ որ կոմունիստ ըլլայ, բայց պայմա՛ն է որ հակակոմունիստական ճակատներու հետ գործ չունենայ։ Վերջ ի վերջոյ ի՞նչ պիտի ըլլայ Հայուն եւ ոչ–Հայուն կեցուածքին տարբերութիւնը հանդէպ Սովետ Միութեան, երբ օտարը միայն իր գաղափարական պայքարը ունի այս գաղափարախօսութեան ու վարչակարգին դէմ, իսկ Հայը այնտեղ իր հայրենիքը ունի, դիցուք թէ համամիտ եղած չըլլայ տուեալ ռեժիմին։

Ժողովուրդ մը, որ դարուն սկիզբը ցեղասպանութեան զոհ տուած է իր կէսը եւ դարուս կէսերուն հայրենական պատերազմին ալ աւելի քան քառորդ միլիոն կեանքեր զոհած, սպասելի է որ երազներով չտարուի եւ իրականութիւնը տեսնէ այնպէս ինչպէս որ է։

Ազատութիւն, անկախութիւն, ազգային դրօշ եւ մնացեալ բոլոր սրբութիւնները մօտիկ են ամէն Հայու սրտին, բայց կարելիութիւններու մարզէն դուրս են մեր օրերուն։ Իրական եւ իրատես քաղաքական մարդը ա՛ն է, որ կարելի բաները կ՚իրագործէ, եւ ոչ թէ անկարելի բաներուն ետեւէն վազելով, իրագործելի բաներն ալ զանց կ՚ընէ։

Իրագործելի՞ն։

Հայ ժողովուրդին աճումն է, ամրացումը եւ կայունութիւնը իր հայրենիքին մէջ, իր հողին վրայ։ Այս դարը սկսաւ հայկական կոտորածներով։ Դարը պէտք է վերջանայ միայն ու միայն Հայութեան ամրապնդումով։

Գաղափարները, դրօշակները, վարչաձեւի խնդիրները, մէկ խօսքով Հայ Դատը — 21րդ դարու Հայերուն գործն է։ Օրն ի բուն այդ բառերը հոլովել, երգախաղութիւն է, եթէ պարզապէս խաբէութիւն իսկ չըլլայ։ Մարդոց մէջ երբ ֆիզիքական կարողութիւնը պակսի, երեւակայութիւնն է որ տրամադրութիւնները կը բորբոքէ եւ լաւ տեղ չի տանիր։ Տեսանելի ապագայի մը մէջ եւ ներկայ պայմաններով, մեզ հին մեր երազներուն տանող ուրիշ ճամբաներ չկան բացի այն ճամբայէն որ ընտրած է հայրենիքի ժողովուրդը։ Մեր իմաստուն ժողովուրդը որ ընդոստ պոռթկումներուն արիւնալի տուրքը բազմիցս վճարած ըլլալուն, ի վերջոյ սորված ըլլալ կը թուի համբերութեան առաքինութիւնը...

— Դուք իսկ ըսիք արդէն, քիչ առաջ, հաւանաբար համաձայն չըլլաք ըսելիքներուս, կրնայիք մինչեւ իսկ ըսել առաւել հովարար, քանի Ցառաջի տեսակէտը շատ յստակ էր, առաջին օրէն իսկ, բայց միաժամանակ իր հիմնական սկզբունքը եղած է՝ կարծիքներու արտայայտութեան ազատութիւնը։ Վերջին հարցում մը՝ «Նաիրի»ն դադրեցա՞ւ թէ կը շարունակուի։

— «Նայիրի»ն... Փիզայի աշտարակին պէս է։ Ծռած է, բայց չի տապալիր։ Պիտի շարունակուի։ Ինծի այնպէս կուգայ, թէ աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է որ թմբուկ – շեփոր աղմուկներուն մէջ քիչ մըն ալ... ջութակին պէտքը զգան մարդիկ։

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԱՌՕՐԵԱՅ

ԿՈՒ ԳԱՆ ՈՒ Կ՚ԵՐԹԱՆ

Օ

— «Ձախորդ օրերը ձմրան նման կուգան ու կ՚երթան» երգած է գուսան Ջիւանին։ Կ՚ուզեմ հաւատալ այս խօսքին, բայց հաւատքս՝ տկարութեան նշաններ ցոյց կուտայ՝ երբ կը մտաբերեմ Լիբանանի ներկայ վիճակը եւ մանաւանդ՝ երբեմն վերայայտնուող կոյր ռմբակոծումները։ — Չորս տարիներ առաջ, ձախորդութիւն մը՝ սատանայի մը պէս գաղտագողի եկաւ Լիբանան։ Տարիները կը սահին, բայց ինք չերթար։ Եւ քանի որ իր տեղէն չի շարժիր՝ ուրիշներ կը ստիպուին տեղաշարժիլ...։

Այս քաղցած աղէտին պատճառաւ, որքա՛ն Լիբանանցիներ տեղափոխուեցան գիւղէն՝ դէպի քաղաք, քաղաքէն՝ դէպի գիւղ, Արեւելքէն՝ Արեւմուտք, Արեւմուտքէն՝ Արեւելք։ Եւ «լաւագոյն» պարագային՝ Լիբանանի սահմաններէն դուրս։

Այժմ Լիբանանցիները իրենց մայր հայրենիքը Թուրիստի պէս կուգան ու կ՚երթան։ Իսկ ներսը մնացողները՝ ներքին սահմաններէն կ՚երթան ու կուգան վախով ու դողով։ Շատ աւելի դիւրին է Նիւ Եորք երթալ, քան թէ Պէյրութի Նահատակաց Հրապարակը, ուր նահատակութիւնը քեզ կը սպասէ...։

Նախապատերազմեան շրջանին՝ յուսահատները ինքզինքնին ծովամոյն կ՚ընէին արեւմտեան շրջանի Ռաուշէի մէջ։ Իսկ այսօր՝ հոն երթալու պէտք չկայ։ Կ՚ուզե՞ս կեանքիդ վերջ տալ, գնա այն շրջանները, որ «տաք գօտի» կը նկատուին։

Այս գօտիէն ներս, ոչ գացողի կը հանդիպիս եւ ոչ ալ եկողի, բացի անբան կենդանիներէն եւ կենդանի անբաններէն, որոնք մարդորս կը կոչուին։

×

Լիբանանի հարցերը «լուծելու» կոչուած դիւանագէտները կուգան ու կ՚եր

թան, բայց… իրենք կը լուծուին մեր խնդիրներուն մէջ, այնպէս ինչպէս շաքարը՝ թէյին մէջ:

Լիբանանի սահմանները անվտանգ պահելու համար ՄԱԿի ուժերը կուգան ու կ'երթան, որոնք ոչ միայն մեր սահմանները այլեւ իրենց կեանքն ալ կը վտանգեն, միջազգային ուժին ուժականութեան մասին կասկածներ արթնցնելով:

Պապական Նուիրակները կուգան ու կ'երթան՝ մահամերձ հիւանդին վերջին հաղորդութիւնը տալու քահանային նման, որպէսզի երկիրը կորսնցնողները գոնէ երկինքը ձեռքէ չհանեն… աւելին՝ երբ երկինք բարձրանան հոն ալ կռիւի տեղի չտան: Բայց աւաղ, տրամաբանութիւնը տակաւին չէ յաղթած կիրքին, այլապէս, արուեստական պատնէշներ պիտի չբարձրացուէին մարդոց հոգիներէն ներս:

Մեր փոքրիկներու երկայնքին, ինքնաշարժներու մէջ թխմուած, զինեալները՝ սուրալով կուգան ու կ'երթան, կարծես թէ հայրենիքի ազատագրման վերջին զանգերը հնչած ըլլային: Դուն ալ կը փորձուիս ետեւնէն վազել… հոգիով, ու օգնել իրենց ազատագրական պայքարին, որպէսզի օր առաջ վերջ գտնէ քառամեայ անտանելի վիճակը,

Որպէսզի ամէն մարդ իր գործին երթար ու գար,

Որպէսզի դպրոցական օթոպիւսները անվախօրէն սպասարկէին՝ երկիւղի մէջ ապրող աշակերտութեան,

Որպէսզի անպարտաճանաչ պետական պաշտօնեան՝ պատրուակելու պատրուակ չգտնէր,

Որպէսզի Թրիփոլիէն մինչեւ Սուր ծովեզերեայ շրջապտոյտով մեր երկրին բարիքները վայելէինք ծաղիկ քաղելով, նարինջ ուտելով, բանջարեղէն բեռնաւորելով:

×

Գացող ու եկող « խաղաղութեան առաքեալներ » գիս մտիկ ըրէք, եթէ մտիկ ընելու տրամադրութիւն ունիք: Մեր գլխուն վրայէն սուրացող սարսափազդու ռումբերը դուք չէք կրնար տեսնել, քանի որ դուք ռումբերէն բարձր կը մնաք. պահ մը իջէք վար, տեսէք մեր վիճակը, որ վիճակ չէ: Ողճահարութեան իբրեւ հետեւանք՝ մեզի ոչ ալիւր ղրկեցէք եւ ոչ ալ հագուստ – կապուստ: Ձգեցէք որ մեր քաղաքին մէջ ազատ շրջինք, ձգեցէք որ մեր սեփական տուներուն մէջ բնակինք, ձգեցէք որ մեր պապենական գիւղը վերադառնանք:

Եկող ու գացող, եկող ու չգացող օտարազգի եւ վերջապէս՝ տեղական ուժեր, ի՞նչ կ'ուզէք այս ժողովուրդէն: Ինչ որ ունէր՝ տուաւ, եթէ չտուաւ՝ առիք ձեռքէն, տալիք բան չմնաց բացի իր կեանքէն: Շատ կեանքեր եւս խլեցիք ու տակաւին արեան ծարաւ էք: Ցեստ՞յ: Ցեստյ գիտենք թէ ի՞նչ պիտի ըլլաք. ձախորդ օրերու նման պիտի երթաք. գացէ աւերէք ուրիշ հայրենիքներ, ուրիշ երդիքներ, ձեր անցքէն տխուր յիշատակներ ձգելով, ինչպէս աւերակները Պաալպէքի կամ Պիպլոսի: Բայց… սիւները պիտի մնան ու անոնց կամարներուն տակ նոր փառատօներ պիտի սարքուին, նոր չեփորներ պիտի հնչեն փոխան մահաափիւռ ռումբերու:

Տուէք մեր « հինը »: Ձեզի թող ըլլայ ձեր տալիք « նոր »ը, որովհետեւ, շինարարը կրնայ նորը տալ, իսկ քանդիչը կրնայ միայն քանդել ու կողոպտել: «Ձախորդ օրերը ձմրան նման կուգան ու կ'երթան»:

Չորս ձմեռներ եկան ու գացին պարգեւելով նաեւ չորս գարուններ, բայց դուք տակաւին չգացիք: Գացէք, չենք ուզեր ձեզ: Գացէք, որպէսզի շինարարները այս երկրին՝ վերադառնան:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

«Մասիս», Պէյրութ

ՀԱՅ ԵՒ ՅՈՅՆ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐ ՄԸ

— o —

Կիրակի, Մարտ 25, Յունաց ազգային տօնն էր: Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ ալ Հայ նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը հրաւիրուած էր մասնակցելու համար օրուան տօնակատարութեան: Առանձին տեղ յատկացուած էր Հայերուն. հայկական Եռագոյնը ի պատիւ էր յունական կողքին: Անկասկած Կիպրոսի աղէտը աւելի ջերմօրէն կապած է երկու քոյր ժողովուրդները իրարու:

Մացնէֆ ճիշդ դիտել կուտար Լը Մոնտի մէջ, թէ Հայերը փիւպլիսիթէ ընել չեն գիտեր. պէտք է աւելի կարեւորութիւն տալ մեզ օտարներուն ծանօթացնելու, մեր հարցը անոնց ներկայացնելու գործին: Այսօր, աւելի քան երբեք կը զգանք թէ ի՛նչ թանկագին ծառայութիւններ մատուցանած է այս ուղղութեամբ ողբացեալ Սուրէն Ճերմակեան, ամբողջ կէս դար:

Կիրակի օրուան տօնական արարողութիւնները սկսան առաւօտեան Յունաց մայր եկեղեցին, որ լեցուն էր ծայրէ ծայր: Արարողութեանց կը նախագահէր Յունաց մետրոպոլիտը, շրջապատուած դեսպանով, զօրավարով, ծովակալներով եւ բազմաթիւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններով:

Երկու երեւոյթներ խոր տպաւորութիւն թողուցին մեր վրայ, նախ այն՝ որ յունական բոլոր երիտասարդական կազմակերպութիւնները ներկայ էին իրենց ազգային տարազներով եւ օտար ոչ մէկ բառ կը լուէր անոնց բերանէն: Երկրորդը աւելի ցնցող էր: Կրօնական արարողութեանց աւարտին յոյն դեսպանին ազդաշունչ ճառէն ետք բոլոր ներկաները՝ ծերունազարդէն մինչեւ երախաները, մէկ մարդու պէս երգեցին իրենց ազգային փառերգը: Եւ այս՝ իրենց մայր եկեղեցւոյ մէջ:

×

Կէսօրէ ետք յունական դեսպանատան մէջ տեղի ունեցաւ պաշտօնական ընդունելութիւն մը, ուր Հայերս արժանացանք յատուկ ուշադրութեան եւ մեզի հետ վերաբերուեցան եղբայրներու պէս: Մասնաւոր յարգանք տածեցին դեսպանն ու զօրավարը, որոնք դիտել տուին թէ «Հայերը Յոյներուն բարեկամները չէին, այլ եղբայրները »:

Պաշտօնական մասին յաջորդեց կերուխումը:

Այս առիթով կ'ուզէի կարեւոր կէտ մը մատնանշել: Այդ օր ծանօթացանք յոյն պաշտօնական անձնաւորութիւններու, որոնց հետ ունեցանք շահեկան խօսակցութիւններ հայ – յոյն յարաբերութիւններու մասին: Շեշտը դրուեցաւ Հայերու եւ Յոյներու համագործակցութեան վրայ եւ առաջարկուեցաւ նման աշխատանք սկսիլ Փարիզէն եւ օրինակ տալ շրջաններուն եւ գաղութներուն:

Յունաց ազգային տօնի արարողութիւնները վերջ գտան Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին առջեւ: Բոլոր արարողութեանց ընթացքին առաջին գիծի վրայ էր մետրոպոլիտը, իր եկեղեցական դասով:

ԳՐԻԳՈՐ ԱԴԱՄԵԱՆ

ԳՈՂԹՕԹԻ ԳՈՂԹՕԹ

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ (Պոսթըն) Հայ Սքուլի սրահին մէջ, Մարտ 18ին, տեղի ունեցած է Սիամանթոյի հարիւրամեակին նուիրուած երեկոյթ մը: Հանդէսը վարած է Տոքթ. Մարգպետ Մարկոսեան բընութագրելով օրուան խորհուրդը: Բանախօսած է Արա Գալայճեան ներկայացնելով տառապանքի ու յեղափոխութեան հզօր երգիչը: Գործադրուած է գեղարուեստական գնահատելի յայտագիր մը: Երեկոյթը կազմակերպած են Համազգայինն ու Թէքէեան Մշակութային Միութիւնները:

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Համազգային Հայ Մշակութային Միութիւնը գեղարուեստականարտասանական երեկոյթ մը կազմակերպած է, Մարտ 3ին, ներկայութեամբ չորս հարիւրէ աւելի հանդիսականներու: Հանդիսավարը՝ Անդրանիկ Արթինեան, բացման իր խօսքին մէջ հայ մշակոյթը նկատած է հայապահպանման կարեւորագոյն կռուաններէն մէկը: Ապա արտասանող, դաշնակահար արուեստագէտներ փունջ մը հրամցուցած են Յ. Շիրազի, Յ. Թումանեանի եւ Աւետիս Ահարոնեանի արձակ եւ չափածոյ գործերէն:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ Քալիֆորնիոյ համալսարանի պատմութեան դասախօս Փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան՝ կառավարիչ ժէրի Պրաունի կողմէ նահանգային ներկայացուցիչ նշանակուած է Բարձրագոյն Կրթութեան Միջնահանգային Արեւմտեան Յանձնաժողովին, որուն նպատակն է բարձրագոյն կրթութեան որակի բարելաւումը:

•

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ Ազգ. Առաջնորդարանի « Ս. Զուհաճեան » սրահին մէջ, Փետր. 4ին, տեղի ունեցած է պարսկահայ մանրանկարիչ Աբրահամ Գուրգէնեանի ցուցահանդէսը, հովանաւորութեամբ Ազգ. Իշխանութեանց: Ներկայացուած են 32 մանրանկարներ, որոնք արժանացած են այցելուներու հաւանութեան ու գնահատանքին:

ԹԱՒՐԻԶԻ Հայկական Ապահովութեան եւ Համագործակցութեան Կեդրոնը այցելած է Յեղափոխութեան կոմիտէի ներկայացուցիչ Հոճաթոլէսլամ Մահմուտէ Վահտաթ: Մարտ 6ին տեղի ունեցած այս հանդիպումին ներկայ եղած են բացի առաջնորդական փոխանորդ Բագրատ Քհնյ. Մելքոնեանէ, հայկական ապահովութեան Խորհուրդի պատասխանատուներ եւ խումբ մը հայ զինեալ երիտասարդներ: Բագրատ Քհնյ. շնորհակալութիւն յայտնած է Յեղափոխութեան կոմիտէի կողմէ Թաւրիզի Հայութեան հանդէպ ցոյց տրուած յարգալից վերաբերումին համար: Պարսիկ հիւրը այաթոլա Շարիաթմատարիի ոզջոյնները փոխանցելէ ետք շնորհակալութիւն յայտնած է յեղափոխութեան ընթացքին Հայութեան բերած նպաստաւոր մասնակցութեան համար:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ, Մոնթէվիտէոյի եւ Հարաւային Ամերիկայի կարգ մը այլ երկիրներու մէջ երգահանդէսներ տուած է Թագուհի Թէքեան: Երեք ամսուան շրջապտոյտի ընթացքին հայ երգչուհին մեկնաբանած է հայ թէ օտար երգահաններու դասական թէ ժողովրդական գործերը: Տեղական մամուլը դրուատանքով արտայայտուած է իր մասին:

ՀԱԼԷՊԻ « Արաբ Մշակութային Կեդրոն »ին մէջ տեղի ունեցած է Չարենցի նուիրուած երեկոյթ մը, նախաձեռնութեամբ Հալէպի Արաբ Գրողներու Ընկերակցութեան: Բացումը կատարած է կեդրոնին վարիչը՝ ժորժէթ Մաթար: Դասախօսած են Լիւսի Սիւլահեան, Օմար Տակակ, Ապտէլ Կատէռ Անատանի: Փակման խօսքը արտասանած է հանդիսավարը՝ Ռոպէռ Սիւլահեան:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Փիէռ ոստումով մը խլեց պատկերակալի մը վրայէն մեծ խաւաքարտ մը որուն վրայ զառամած կրօնաւոր մը կար, ու հաստատեց պատկերին առջեւ, աղջըկան դէմքը խորշոմներով ծածկելով:

— Փիէռ, Փիէռ, անգո՛ւթ ես, տղայ ես դուն… բայց ան կը սիրէ կոր քեզ. ինչո՞ւ զայն ձգել ու այդպիսի անկարելի ցանկութիւններ ունենալ. բայց դուն չե՞ս գիտեր որ… բայց դուն չե՞ս գիտեր որ ես ազատ չեմ… չէ՛, չէ՛ հոս եկուր, քովս, կ'ուզեմ որ քովս նստիս… ա՛, որքան պիտի խնդայի եթէ այսքան լըրջութեամբ չըսէիր… Ալլօ՛ն, առանց արտայայտութիւն մը առնէր, գիտեմ որ դիտմամբ ըրիր, հէ՞, ճիշդ չէ՞… ըսէ՛ մոռնա՞մ… մոռնա՞մ…

Այս անգամ աղմկողը հեռաձայնն էր: Կրկին ու կրկին ճչաց: Վերջապէս ժանն ոտքի ելաւ, անցաւ դրամարկղին ետեւ, ձեռքը գործիքին վրայ մնաց պահ մը անշարժ, գլուխը դանդաղօրէն ետեւ դարձուց՝ կարծես թէ բան մը լսելու նպատակով… մէկէն գործիքը վերցուց: Ու ձայնին իր էն զուարթ շեշտը տալով պատասխանեց.— Այո՛… այո՛… ինչո՞ւ չէ… իրա՞ւ, ի՞նչպէս անցաւ, պատմէ նայիմ, շատ հետաքրքիր եմ իմանալ… առանձի՞ն էիր անպիտան… ես ալ կը փափաքէի այս գիշեր « Կապոյտ կովին » երթալ, այս աղէկ յարմարեցաւ… եկուր ինծի առ, հոս կը սպասեմ քեզի… անպայման…

Երբոր ետին դարձաւ, մարդ չկար. փողոցին դուռը բաց էր. դրան մէջ եկեր էր անշարժանալ ծիծաղելիօրէն պզտիկ շնիկ մը որ իրեն կը նայէր իր երկու աչքերով, աններելի համարձակութեամբ մը:

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

1.

Մաքսատան մէկ դրան առջեւ կեցող պահակը իր զէնքովը բարեւեց, պղինձէ գործիքէ մը նօթեր պայթեցան ու բեռնակիրները դադրեցան իրենց կողովներով վազվռտելէ: Զօրքերը լռեցին. այդ կապոյտ տղաքը չուզեցին այլեւս աղմկել, վերէն վար իրենց մնացող ընկերներուն անուններ պոռալով, կարծես ի յարգանս անոնց որոնք կը մեկնէին վիշտով, կը բաժնուէին մե՛ծ, անսահման վիշտով: Քարափին վրայ մնացողները սկսան հետզհետէ աւելի ու աւելի պզտիկնալ, խօսքերը կարճցան, չէնքերու թիւը աւելցաւ ու նաւը սուլեց: Թաւ, խորունկ, դողացող սուլ մը, շոգին անձրեւի պէս ինկաւ բազմութեան վրայ, շուն մը փախաւ ու արեւը Ջուրի այդ կայլակներուն մէջ ծիրանի մը գծեց: Մինչեւ վերջին վայրկեանը շատերու պէս մնացին հոն, այդ երկու տարեցները, հայր մը, մայր մը, իրենց կիրակնօրեայ մաքուր հագուստներուն մէջ, աչքերնին խոշոր խոշոր բացած: Անոնք բնաւ թաշկինակ չկրցան շարժել: Մեծ հայց մը կուրծքին սեղմած՝ քարացեր էր նաւուն եզերքը ու իր բացուած աչքերը կը թրջէին կարծես հովէն, կարծես պաղէն. հակառակ առոր կրցաւ դեռ երկար ատեն տեսնել իր կարմիր, իր ծոպաւոր փէսը, հօրը մատներէն կախուած: Դեռ քիչ մը առաջ է որ նաւ բարձրանալու միջոցին վերջնականապէս գլխէն քաշեր էր զայն ու տուեր իրեններուն, յանձնարարելով որ մուճակ չինեն անով: Ուզեր էր խնդալ, ուզեր էր կատակել, այո՛, իրաւ, բնաւ չէին լացած, բնա՛ւ, ինչպէս որ խոստացեր էին, արդէն միայն այդ պայմանով է որ ձգեր էր անոնց մինչեւ նաւ գալը, բայց ինչո՞ւ չէին խօսած, ինչո՞ւ բառ մը իսկ չէին ըսած: Ամէն բան սկսաւ պզտորիլ, ամէն բան. կը հեռանային: Նաւ մը անցաւ իրենց քովէն՝ սուլելով. ո՛վ չէր ճանչնար «Սէյրը Սէֆային»ի այդ նաւը, «Գըըլանկըճ»ը իր յատկանշական սուլով զոր վերջին անգամ մըն ալ կը լսէր: Հրեայ տղաք սկսան պոռալ. « Նէրէ պաք Սքամպուլ, Նէրէ պաք» , պզտիկ շուներ կան որոնք հեռանալէ վերջ միայն կը հաչեն:

(Շար. – 5)

Տէր եւ Տիկին Արամ Սարգսեան եւ զաւակները Անիկ եւ Ֆիլիփ եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Հռիփսիմէ Վարդանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 2ին։

Յուղարկաւորութիւնը եւ թաղումը՝ Անկէնի գերեզմանատունը, տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի Ապրիլ 5ին ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ։

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Արամ Սարգսեանի։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի, Ապրիլ 8, պատարագ ժամը 10ին, դռնբացէք ժամը 17ին։

×

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ, Ապրիլ 7, յիշատակ յարութեանն Ղազարու եւ աւետումն Ս. Աստուածածնի։ Ժամը 10ին խորանին վարագոյրը բաց պատարագ կը մատուցուի։ Ժամը 16.30ին կիրակնամուտի ժամերգութիւն, որու ընթացքին խորանին վարագոյրը կը բացուի։

Կիրակի, Ապրիլ 8, Ծաղկազարդ։ Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին, բազմաձայն պատարագ՝ ժամը 10ին, կը պատարագէ ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ։

Դռնբացէք՝ ժամը 16ին։

×

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Ապրիլ 8, Ծաղկազարդ։ Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին, պատարագ՝ ժամը 10ին։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Կիրակի, Ապրիլ 8, Ծաղկազարդ։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9.30ին, պատարագ ժամը 10.45ին, երեկոյեան դռնբացէք՝ ժամը 17ին։

×

ՏԷՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 8, պատարագ, դռնբացէքի արարողութիւն կէսօրէ ետք ժամը 4ին։

×

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Կիրակի, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, պատարագ՝ 10ին, դռնբացէք 16ին։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Ապրիլ 8, ժամը 15.30ին Սէն – Մարթէն տ'Էռի Սալ տէ Ֆէթը։

Կը խօսի.— ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։

Ճոխ պիւֆէ պատրաստուած խնչուհիներու կողմէ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Սրբուհի Տէր – Գալուստեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մինասեան 250 ֆր. կը նուիրեն Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն), Տէր եւ Տիկին Ժաք Մեսրոպեան 150 ֆր.՝ «Յառաջ»ին։

A MARTIGUES LE 8 AVRIL
LES ASSOCIATIONS ARMENIENNES
DE
LA CIOTAT, AIX-EN-PROVENCE
ET MARTIGUES

Vous invitent à un débat public sur le thème

le Génocide des Arméniens

ses conséquences

de 14 h. 30 à 16 h. 30

A partir de 17 h. projection du film en version originale sous-titrée :

«América, América»

d'ELIA KAZAN

Salle Jean Renoir — Quartier Paradis - St. Roch - Martigues-Nord (sous le Viaduc autoroutier)

ՊԱՏ ՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի Հայկական երեկոյթին Շաբաթ, Մայիս 5 Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի սրահին մէջ։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 64ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նուիրուած ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ մահուան 60ամեակին

ՀԱՆԴԷՍ - ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 8, ժամը 13ին ճաշ,

Նախաձեռնութեամբ Միութեան Կեդր. վարչութեան, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի մասնաճիւղերուն

(Հանդէսը կը յատկացուի լիբանահայ աղէտեալներուն)

Մարսէյլի Մշ. Տան Վասպուրական եւ Տարօն սրահներուն մէջ

12, Ռիւ Սէն–Պազիլ

Կը խօսին

ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Երգիչ՝ Ժաք Պալապանեան եւ Հայաստանեան նուագախումբ

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով.—

Աւտոյեան 70.02.33, Պապայեան 66.01.21, Պանտիկեան 66.17.46 եւ Կրասեան 93.32.18

Մասնակցութիւն 60 ֆր.

DINER DANSANT

Au profit du
Collège ST GREGOIRE DE NAREG
sous la présidence de Monsieur
NAPOLEON BULLUKIAN
le Dimanche 8 Avril à 20 h. 30 au
restaurant La Sangria,
CHARBONNIERE LES BAINS

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի վարչութեան Բ. չաբթի Ապրիլ 9, գիշեր ժամը 21ին, Սինեմա Մատըլէնի գեղեցիկ սրահին մէջ 36, Ավընիւ Մառեշալ Ֆոշ, Սէնք Ավընիւ, 13004 Մարսէյլ։

Հայրենի գլուխ գործոց ֆիլմը՝

«ՆԱՀԱՊԵՏ»

(հայերէն խօսուն — ֆրանսերէն ենթախորագիր)

ինչպէս նաեւ

ՏԸԺՎԸԺԻԿ զաւեշտ ֆիլմն ու Հայաստանեան տոքիւմանթէր մը

Տաքերու մասնակցութիւն 15 ֆրանք.— Տոմսերը կարելի է հայթայթել Մշակ. Միութեան անդամներու մօտ եւ ներկայացման գիշերը կիշէէն։

Նոյն յայտագիրը Սէնթ Անթուանի մէջ, Ապրիլ 11, Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Սինեմա «Լիտօ»ի մէջ, 102 Ռութ Նասիոնալ տը Սէնթ Անթուան։

CONFECTIONNEURS... TRICOTEURS...

TEXFRA

importe du fil à coudre aux meilleurs prix

SIÈGE SOCIAL	MAGASIN
35, boulevard Ornano	av. du Maréchal Leclerc
	Centre Commercial du Moulin
93200 St. DENIS	MEUDON-LA-FORET
tél 243 04 87	tél. 631 10 44

du Journal « Haratch »
Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose

au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

MOSCOU - EREVAN

2 nuits — 12 jours

PRIX : 3.850 F.

Départ	*Retour*
01 JUIN	14 JUIN 79
06 JUILLET	19 JUILLET 79

et TOUS LES MOIS

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — **87 la Canebière 13001 MARSEILLE tél. (91) 95 90 12**

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France

Org. Lic. 97

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

7 օր Աթէնք եւ իր շրջանները — 8 օր Հռոդոս կղզին

3800 Ֆր.

Voyage spécial pour la Fête des Mères

7 jours Athènes et ses environs
8 jours l'Ile de Rhodes
du 21 Mai au 05 Juin
Accompagné par Varoujan SARKISSIAN

Renseignements et Programmes détaillés contactez :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
5
JEUDI
5 AVRIL
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.354
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — No 14.354

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱ

ՎԱՌԵԼԱՆԻՒԹԻՆ ՀԱՐՑԸ

— o —

Արեւելեան Եւրոպայի երկիրները, ներկայիս, արտակարգ ճիգ կը թափեն, որպէսզի քարիւղի եւ բնական կազի նոր աղբիւրներ ճարեն։ Արդարեւ, կը նախատեսուի, որ պարսկական քարիւղին եւ բնական կազին արտահանումը դեռ երկար ժամանակով սահմանափակ տարողութիւն ունենայ։ Միւս կողմէ, ասոր հետեւանքով, հաւանական կը նկատուի, որ Խորհ. Միութիւնը յառաջիկային սահմանափակէ վառելանիւթերուն մատակարարումը դէպի Արեւելեան Եւրոպայի երկիրները։

Հունգարիա, Եուկոսլաւիա եւ Չեխոսլովաքիա առաւել մտահոգուելու պատճառներ ունին, քանի ասոնց կը պակսին փոխարինման միջոցները։ Լեհաստան եւ Ռումանիա առաւել նուազ չափով. առաջինը հարուստ է ածխահանքերով, իսկ երկրորդը արդէն իսկ իր վառելանիւթին մէկ մասը կ'ապահովէ իր իսկ միջոցներով։

Հարցին բարդ երեսն այն է, որ Արեւելեան Եւրոպա կողմնակի ձեւով կապուած է պարսկական բնական կազին եւ քարիւղին։ Այսպէս, Խորհ. Միութիւնն է, որ Պարսկաստանէն բնական կազ կը ստանայ յատուկ կազատարով, եւ վառելանիւթը կը սպառէ գլխաւորաբար Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի մէջ։ Մոսկուա, իր կարգին, նոյն քանակութեամբ կազ կը հայթայթէ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն։ Արդ, անցեալ Հոկտեմբերէն ի վեր դադրեցաւ պարսկական կազին մատակարարումը Անդրկովկասի վերոյիշեալ Հանրապետութիւններուն։ Ասիկա ցայտուն դարձաւ յատկապէս անցեալ ամիս, երբ Մոսկուա ընդունեցաւ իրողութիւնն ու անոր հետեւանքները։

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, խորհրդային կազին մատակարարումը Արեւելեան երկիրներուն, դեռ կրնայ բնական աստիճանի մը վրայ պահպանուիլ։ Եւ, ասիկա այն պատճառով, որ Խորհ. Միութիւնը հնարաւորութիւն չունի Օրէնպուրկի հանքերուն կազը տեղափոխելու համար։ Կազատար երկու ցանցերը, որոնք Պարսկաստանի կազը կը փոխադրեն Խորհ. Միութիւն, իսկ այս վերջնոյնն ալ Արեւելեան Եւրոպա, 1981էն առաջ չեն կրնար միացուիլ։ Միւս կողմէ, սակայն, կազին պահանջը օրէ օր կ'աւելնայ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ։ 1980ական թըւականէն սկսեալ, բնական կազին սպառումը յիշեալ գօտիին մէջ, 3,3 առ հարիւրէն մինչեւ 23,3 առ հարիւրի կրնայ բարձրանալ, համաձայն վիճակագրական տուեալներուն։ Պահանջին մասին գաղափար մը կազմելու համար կը բաւէ յիշեցնել, որ վերջին երեսուն տարիներուն, Չեխոսլովաքիոյ մէջ, կազին անձ գլուխ սպառումը 11 խորանարդ մեթրէն բարձրացաւ 422 խորանարդ մեթրի։ Նոյնիսկ Եուկոսլաւիա, որ միշտ կը ձգտի քաղաքական թէ տնտեսական գետնի վրայ կախում չունենալ Մոսկուայէն, երկու ամիս առաջ հաղորդեց, թէ բացումը կատարած է իր կազատարին, որուն շնորհիւ տարեկան 3,5 միլիոն խորանարդ մեթր կազ պիտի կարողանայ ձեռք ձգել Խորհ. Միութենէն։

Քարիւղը աւելի հրատապ հարց դարձած է։ Երեք տարի առաջ Մոսկուա տեղեկացուց Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն, թէ չի կրնար շարունակել անսահման քանակութեամբ քարիւղ մատակարարել « բարեկամական գիներով »։ Հետեւաբար, պէտք է քարիւղի նոր աղբիւրներ ճարեն։ Արդ, մեծ մասը երկիրներուն իրենց աչքերը յառեցին Թեհրանի ուղղութեամբ։ Լեհաստան 400 աւագ ճարտարապետներ ղրկեց Պարսկաստան։ Չեխոսլովաքիա բանակցութիւններ վարեց, որպէսզի զէնք ծախէ։ Հունգարիա ամբողջական կազմածներով պատրաստի գործատուներ հաստատեց, իսկ Եուկոսլաւիա կարեւոր պայմանագրութիւններ կնքեց։

Բոլորին ակնկալութիւններն ալ առայժմ սահմանափակ կը մնան, պարսկական քարիւղին արտահանումին արտակարգ նուազումին հետեւանքով։ Ահա թէ ինչու, Փեշտա վերջերս Խորհ. Միութեան դիմեց, որպէսզի ընթացիկ տարուան ընթացքին մէկ միլիոն թոն առաւել քարիւղ հայթայթէ իրեն, այլ խօսքով՝ 12 տոկոսի յաւելում մը արձանագրեց։ Թիթօ Իրաք եւ Քուէյթ կատարած իր վերջին այցելութեանց ընթացքին, խօսակցութեան գլխաւոր նիւթ ունեցաւ քարիւղը։

Լիպիա այլ կարեւոր աղբիւր մըն է Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն համար, Գնդ. Քատաֆի անցեալ ամառ ընդգծեց, թէ կը հետաքրքրուի մասնագիտական օժանդակութեան հարցով, ինչպէս նաեւ գործատուներ հաստատելու խնդրով։ Անշուշտ, քարիւղի փոխարէն։

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵԿԻՆ - ՍԱՏԱԹ ՅԱՋՈՐԴ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ՝ ՄԱՅԻՍ 27-ԻՆ

— o —

Ընդհանուր ձեւով քաղաքավարական այցելութեան մը տպաւորութիւն մը կը թողու Իսրայէլի վարչապետին այցելութիւնը Գահիրէ։ Բայց եւ այնպէս քանի մը տարի առաջ կարելի չէր երեւակայել որ Իսրայէլի վարչապետ մը կրնայ գալ բուրգերուն առջեւ, կողք կողքի Եգիպտոսի ղեկավարին հետ։ Ամէն բան չէ կարգադրուած անշուշտ եւ երկու ղեկավարներն ալ քաջ գիտեն թէ կը մնայ մեծ հարցական մը, որուն անունը՝ Պաղեստին է։ Այդ առընչութեամբ, առաջին առթիւ Յորդանանն է որ պաղեստինեան « շարժումներու » դաշտ եղած է։ Զանազան եւ հակասական ճնշումներու ալ առարկայ է, կ'ըսեն Պէյրութի արաբական շրջանակները եւ անոնք կրնան վտանգաւոր ըլլալ Հիւսէյն թագաւորին համար։ Այս լուրերու համաձայն խռովութիւններ պատահած են Ամմանի համալսարանը մինչ պաղեստինցի գործօն տարրեր կը ձերբակալուէին։ Նոյն աղբիւրներու համաձայն Միացեալ Նահանգները ոչ մէկ ձեւով կը դիւրացնեն յորդանանեան իշխանութեանց գործը քանի որ կը շարունակեն « քօղարկուած սպառնալիքներ » ընել ստիպելու համար Յորդանանը որ հաւանութիւնը տայ Իսրայէլ - Եգիպտոս հաշտութեան դաշնագրին։

Ամմանի համալսարանի միջադէպերուն առթիւ, վարչապետը՝ Մուտրան Պատրան յայտարարած է թէ « Սիոնականներու գնած գործակալներու » գործն է։

×

Պեկին խանդավառ եւ երջանիկ մարդու մը տպաւորութիւնը ձգած է Երուսաղէմ վերադարձին։

Մամուլի կարճ ասուլիսի մը ընթացքին, Պեկին մասնաւոր նորութիւն մը չէ ըսած։ Յայտնի է սակայն թէ Սատաթ - Պեկին այս հանդիպումին ընթացքին կարգ մը կարեւոր որոշումներ տուած են։ Օրինակ երթալ - գալներ Գահիրէ, Երուսաղէմ, Պեռշեպա եւ Էլ-Արիշ, Սատաթի, Պեկինի, Ղալիի, Տայեանի եւայլն գալ շաբթուընէ սկսեալ։ Պեկին յայտարարած է նոյնիսկ իսրայելեան ձայնասփիւռին, որ Սատաթի հետ իր խօսակցութեան ընթացքին աւելի յառաջդիմութիւն արձանագրած են քան վեց ամսուան բանակցութեան։

× Մայիս 27ին, Պեկին իբրեւ հիւր է, որ պիտի երթայ Էլ-Արիշ, Սինայի մայրաքաղաքը, որ նախորդ օրը վերջնապէս յանձնուած պիտի ըլլայ Սատաթի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ սակերը եօթը առ հարիւր յաւելում կը կրեն Մայիս մէկէն սկսեալ։ Այս որոշումը տուին 70 ընկերութիւններ, որոնք ժողով գումարած էին Ժընեւ։ Միայն կարգ մը գիծերու վրայ, ինչպէս օրինակ Եւրոպայի եւ Միջին Արեւելքի միջեւ յաւելումը պիտի սահմանափակուի 5 առ հարիւրի։

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախկին նախարարապետը՝ Ալի Պութօ կախաղան հանուեցաւ Զօրեքշաբթի վաղ առաւօտեան, երկրին նոր ղեկավարը մերժած ըլլալով ներումը, հակառակ բազմաթիւ ղեկավարներու (Գարթըր, Քատաֆի, Ժիսքար եւայլն, եւայլն) դիմումին։ Շաբաթներէ ի վեր կը մերժէր սնունդ առնել եւ վերջին հեգնական ծիծաղով մը ըսած էր. « Համայն աշխարհի ցոյց պիտի տամ թէ ի'նչպէս կը մեռնի քաջ մարդ մը »։ Կրթուած, արեւմտեան դաստիարակութիւն ստացած Պերքլէ եւ Օքսֆորտ, Պութօ մահուան դատապարտուած էր տարի մը առաջ զինուորական պետական հարուածով մը տապալուելէ ետք։ Ամբաստանուած էր որ, չորս տարի առաջ սպաննել տուած էր քաղաքական մրցակից մը։ Ծնած էր 1928ին, Փաքիստանի համար իր նշանաբանն էր՝ Իսլամ, Ընկերվարութիւն, Ժողովրդավարութիւն բայց մենատէրի պէս կը վարուէր, ինք ալ ըլլալով արդէն մեծ հողատէր մը։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Թրի Մայլ Այլանտի հիւլէական կեդրոնի մասնագէտները այլեւս վստահ են որ որեւէ աղէտի առաջքն առնուած է։ Կը կարծուի սակայն թէ այս կեդրոնը այլեւս անգործութեան պիտի մատնուի։

ԻՏԱԼԻՈՅ Խորհրդարանի լուծումէն ետք, կացութիւնը միշտ նոյնքան շփոթ է։ Համայնավար կուսակցութեան համագումարէն ետք, Էնրիքօ Պերլինկուէր յայտարարեց թէ իր կուսակցութիւնը պէտք է մասնակցի կառավարութեան։

ՇԻՐԱՔ-ՊԱՌ բանավէճը կը շարունակուի եւ օր չանցնիր որ մէկը միւսին մէկ յայտարարութեան չպատասխանէ։

ՊԵԼՃԻԱ ունեցաւ նոր վարչապետ մը՝ Մարթէնս, վեց ամսուան տագնապէ ետք։ 25րդ կառավարութիւնն է Բ. Աշխարհամարտէն ի վեր։

ԿՐԿԻՆ՝ ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

— o —

Վիկտոր Համբարձումեանի Ակադեմիա ընդունելութեան առթիւ, իբրեւ օտար « ընկերակից - անդամ » Լը Մոնտ թղթակցութիւն մը լոյս ընծայած էր Երեքշաբթի իրիկուն (Ապրիլ 4) ուր կը յիշէր նախ թէ Գիտութեանց Ակադեմիայի մըշտնջենական քարտուղարը՝ Փօլ Ժերմէն ընդունած է Վիկտոր Համբարձումեանը հետեւեալ նախաբանով. «Առանց որ դիրք ճշդելու հարկ ըլլայ, վարչական կազմուած մարմնի համար, վերջերս արտասանուած խօսքերու առթիւ... »։ Ապա Վիկտոր Համբարձումեան ամպիոն բարձրացած է մետալը եւ վկայականը ստանալու համար եւ ձեռքը սեղմելու համալսարաններու նախարար՝ Տիկին Ալիս Սօնիէ - Սէյթէի։ Լը Մոնտ կ'աւելցնէ թէ Քէ Քոնթի պաղ ու տեղատարափ անձրեւի մը տակ շուրջ հարիւր հոգի պատսպարուած էին Բնագէտներու Ֆրանսական Կոմիտէի կոչին եւ հսկայ, թաց ցուցապաստառներ կը պարզէին, ուր կը պահանջուէր Եուրի Օռլովի եւ Ռոպէր Նազարեանի ազատ արձակումը։ « Ռոպէր Նազարեան, կ'ըսէ Լը Մոնտ, անդամ Հելսինքիի համաձայնագրերու գործադրութեան հսկողութեան կոմիտէի, անցեալ Նոյ.ին 5 տարի բանտարկութեան դատապարտուած է։ Պ. Համբարձումեան իր մասին շատ խիստ արտայայտութիւններ ունեցած է, որոնք կը թուին զգալապէս գէշ անցնիլ իր ծանօթ ձեռնհասութիւնը աստղագիտութեան մէջ...»։

Յիշենք, որ նոյն թերթը (Լը Մոնտ, Մարտ 16) կը յիշէր խնդրոյ առարկայ խօսքերը, զորս Համբարձումեան ըսած էր Թաս գործակալութեան Նազարեանի մասին. « Ծիծաղելի է գիտնական կոչել մարդ մը, որ տկար ուսում մը առած է Երեւանի համալսարանին մէջ եւ տեսնելով, որ գիտական ոչ մէկ յաջողութիւն ձեռք պիտի ձգէ, հռչակ շահելու համար ինքզինքը մարդկային իրաւանց ախոյեան հռչակած է »։ Աւելի հեռու ալ երթալով, Երեւանի Գիտութեանց Ակադեմիայի նախագահը կարծիքներ յայտնած է արեւմըտեան երկիրներու գիտնականներու մասին եւ ըսած. « Շատ մը Արեւմտեան երկիրներու իշխանութիւնները, վիզայի արտօնութիւն տալ կը զլանան իրենց այն գիտնականներուն, որոնք գիտական համագումարներու համար հրաւէր կը ստանան Ընկերվարական երկիրներէ։ Ես իմ ամբողջ համակրանքս կը յայտնեմ գիտութեան այս զոհերուն եւ կը յայտարարեմ որ Արեւմտեան Պետութիւնները վերջ մը պէտք է տան այս անիրաւութեան »։

Ֆրանսացի Ֆիզիքագէտները խստիւ քննադատած էին Համբարձումեանը այս խօսքերուն համար եւ ըսած. « Վիկտոր Համբարձումեանի այս խօսքերը ակներեւ սուտ մըն են, որովհետեւ Համբարձումեան շատ լաւ գիտէ թէ այդ Արեւմտեան երկիրներուն մէջ, օրինակի համար Ֆրանսայի մէջ վիզայի դրութիւն չկայ։... Համբարձումեանի յայտարարութիւնները անընդունելի եւ դատապարտելի են։ Կը խնդրենք Ակադեմիի վարչութենէն, որ պաշտպան կանգնի Օռլովի եւ Նազարեանի, նաեւ դիրք գրաւէ Վիկտոր Համբարձումեանի յայտարարութիւններուն դէմ»։

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՄԻՆՏԵՐՆԻ 60ԱՄԵԱԿԸ

— o —

Խորհ· Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր· Կոմիտէի քաղբիւրոյի Թեկնածու, Կեդր· Կոմիտէի քարտուղար, Ակադ· Բորիս Պոնոմարիովի վիճակուեցաւ երկար ճառով մը յիշատակելու Կոմինտերնի 60ամեակը (*):

Երրորդ Միջազգայնականը, ծանօթ Կոմինտերն (Կոմունիստական Ինտերնացիոնալ) անունով, հիմնուեցաւ 1919ին Լենինի ջանքերով եւ լուծուեցաւ 1943ին Ստալինի ձեռքով:

Լենին, իշխանութիւնը ձեռք անցնելէն անմիջապէս ետք, ձգտեցաւ նոր Միջազգայնական մը կեանքի կոչել, քանի անոր կարծիքով, Բ· Միջազգայնականը, որուն անդամակցած էր իր կուսակցութիւնը, սնանկացած էր: Չէ՞ որ, ըստ Լենինի, չէր յաջողած արգելք հանդիսանալ աշխատաւոր զանգուածներուն մասնակցելու աշխարհակալ բնոյթ ունեցող պատերազմին: « Պատերազմը ցոյց տուեց, որ Բ· Ինտերնացիոնալի պարտիաները քննութիւնը չբռնեցին, դաւաճանեցին բանուոր դասակարգին եւ խոնարհեցին իրենց դրօշները իրենց ազգային, իմպերիալիստական բուրժուազիայի առաջ: Այլ կերպ չէին կարող վարուել այդ պարտիաները, որոնք իրենց միջավայրում աճեցրել էին օպորտունիզմը եւ դաստիարակուել էին օպորտունիստների, նացիոնալիստների արած զիջումներով », կը կարդանք « Համամիութենական կոմունիստական (բոլշեւիկների) պարտիայի պատմութիւն » հատորին մէջ: (Հայպետհրատ, 1946, էջ 237):

Միւս կողմէ, Լենինի համոզումով անհրաժեշտ էր փութով մէկտեղել բոլոր այն ուժերը, որոնք կրնային արգելք հանդիսանալ նոր վարչակարգին անկումին՝ աշխարհակալ ուժերուն կողմէ: Մընաց որ համայնավար առաջնորդին համար յաղթանակած յեղափոխութիւնը վաղորդայն չէր կրնար ունենալ, եթէ անիկա առանձնանար եւ յեղափոխութիւնը չտարածուէր այլ երկիրներու վրայ եւս:

Այսուհանդերձ, մեծ դժուարութեամբ է, որ գումարուեցաւ պրոլետար յեղափոխականներու կուսակցութիւններուն Ա· միջազգային Համագումարը: Մոսկուայի մէջ, 1919 Մարտ 2էն 6 յիսունեմէկ հոգի ներկայացուցին երեսուն երկիրներու կուսակցութիւններ: Յանձնառութիւններ ստանձնեցին՝ առանց լիազօրուած ըլլալու: Համագումարը ստեղծեց Գ· Միջազգայնականը, այսինքն՝ Կոմինտերնը, եւ կազմեց Գործկոմը (ԿԻԳԿ), այլ խօսքով Գ· Կոմունիստական Ինտերնացիոնալի Գործադիր Կոմիտէն:

Երկրորդ Համագումարը տեղի ունեցաւ 1920 Յուլիսին եւ հոն է որ մշակուեցաւ կանոնագրութիւնը՝ 21 կէտերով ճշդելով անդամակցութեան պայմանները: 14րդ կէտով սահմանուեցաւ, թէ Կոմունիստական Ինտերնացիոնալին մաս կազմել ուզող կուսակցութիւնները, առանց վերապահութեան, պէտք է զօրավիգ կենան Խորհրդային բոլոր Հանրապետութիւններուն՝ այս վերջիններուն հակայեղափոխութեան դէմ մղած պայքարին մէջ: Պարբերական ներքին մաքրագործումներուն ճամբով դուրս պէտք է ձգուէին « մանր - բուրժուա » եւ « օպորտունիստ » տարրերը:

Լենինի համար ռուսական դիմագիծով պարտիային իշխանութեան գլուխ անցնիլը, անկասկած, փուլ մըն էր միջազգային յեղափոխութեան հոլովոյթին մէջ: Չըմբռնե՞ց արդեօք, որ սահմանելով Կոմինտերնի օրինագիծերը, Գ· Միջազգայնականը կը դառնար, — կամ կրնար դառնալ, — Խորհ· Ռուսիոյ Համայնավար կուսակցութեան ենթակայ շարժում մը: Այսպէս, ճշդուեցաւ, թէ Գործադիր Կոմիտէին տուած հրահանգները անդամ կուսակցութիւններուն « օրէնքի կարգ կ'անցնին »: Միւս կողմէ, հիմնական աշխատանքն ու մեծ պատասխանատուութիւնը Գործադիր Կոմիտէին, ձեռք կ'անցնէր այն Համայնավար կուսակցութիւնը, որուն երկրին մէջ սահմանուած էր գործելու Գործադիր Կոմիտէն, համաձայն Համագումարի որոշումին: Հաւանաբար շատեր մտածեցին, թէ կեդրոնատեղին վայրէ վայր պիտի տեղափոխուէր՝ յաջորդական Համագումարներուն կարգադրութեամբ: Փաստօրէն սակայն, անիկա մնաց միշտ Խորհ· Միութեան սահմաններէն ներս:

Լենինի օրով Կոմինտերնը դեռ կուռ միասնականութիւն պարզող կազմակերպութիւն մը չէր: Կուսակցութիւններէն ներս դեռ կը տիրէին միտքերու այլազանութիւններ: Նոյնն էր Ռուսիոյ իշխանութեան գլուխն անցած Համայնավար կուսակցութեան համար: Արդէն նոյն թուականին, 1919 Մարտ, պարտիայի 7րդ Համագումարին, գիւղացիական եւ այլ հարցեր շուրջ տարակարծութիւններու դուռ բացին, օրինակ Լենինի եւ Բուխարինի միջեւ: Բնականաբար, ասոնց արձագանգները կը լսուէին նաեւ Գ· Միջազգայնականէն ներս, որուն առաջին նախագահը ընտրուեցաւ Զինովիեւ:

Պատկերը հիմնովին փոխուեցաւ Ստալինի օրով: Այս վերջինը չէր հաւատար համաշխարհային մօտալուտ յեղափոխութեան: Մենատէրին տեսակէտով քանի ընկերվարութիւնը հաստատուած էր Ռուսիոյ մէջ, Համայնավար բոլոր կուսակցութիւններուն պարտականութիւնը կը մնար զօրավիգ կենալ ասոր:

Խորհրդային աշխարհէն ներս ծայր տուին մաքրագործումները: Օտար երկիրներու կուսակցութիւններուն թելադրուեցաւ, Մոսկուայի օրինակով, մաքրել շարքերը (խորքին մէջ Ստալինի ծանօթ կամ ենթադրեալ թշնամիները, ընդդիմադիրները): Հիմնականը մնաց՝ ենթարկուիլ Կրեմլինի կամքին, առանց առարկութեան:

Գործադիր Կոմիտէն փաստօրէն գործադիր մարմինը դարձաւ Ստալինի: Ի դէպ, վերոյիշեալ Կոմիտէն ոչ միայն իրաւունք ունէր արտաքսումի պահանջ ներկայացնելու, այլեւ ուղղակի ինք արտաքսելու շարքայիններ:«Հերձուած»ները մէկ առ մէկ Մոսկուա կանչուեցան բացատրութիւն տալու համար:Եւ ընդհանրապէս բանտերու մէջ հիւծեցան:Օրինակ,Լեհաստանի Համայնավար կուսակցութիւնը լուծարքի ենթարկուեցաւ, առաջնորդներէն շատեր ալ գնդակահարուեցան:

Գ· Միջազգայնականին վերջին՝ 7րդ Համագումարը տեղի ունեցաւ Մոսկուա, 1935 Յուլիսին:

Կոմինտերնը պաշտօնապէս լուծուեցաւ 1943 Մայիս 13ին: Պաշտօնական բացատրութիւնն այն էր, թէ անիկա իրագործած էր իր առաքելութիւնը: Իրողութեան մէջ Ստալին այդ քայլով փորձեց « բարի կամեցողութիւն » ցոյց տալ Դաշնակիցներուն հանդէպ, այն տպաւորութիւնը ստեղծելով, թէ հրաժարած էր այլ երկիրներու մէջ խորհրդային օրինակով իշխանութիւններ հաստատելու գաղափարէն: Պատերազմին՝ Ստալին պէտք ունէր Դաշնակիցներուն օժանդակութեան:

Ամէն պարագայի,Կոմինտերնը «մեռած» այն օրէն ի վեր, երբ Լենինի երազած ու ձգտած համաշխարհային բանուորական շարժումը այլանդակուեցաւ իր յետնորդին կողմէ:

Ժ· ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) «Սով· Հայաստան», Մարտ 18:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԵԹՐԻԶԻ ԱՒԱՐՏԱՃԱՌ ՄԸ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(1946 - 1962)

(ՍԵԴԱ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ)

Եթէ հայ ժողովուրդը իր դարաւոր պատմութեան ընթացքին ճանչցած է մէկէ աւելի զանգուածային արտագաղթ, ներգաղթը սակայն նոր երեւոյթ մըն է:

Հայերու մէկտեղումը իրենց պատմական հողերուն վրայ, վերակազմուած ազգային օճախի մը մէջ, հայկական դատի կարեւոր երեսներէն մէկն է: Հետեւաբար, զարմանալի չէ որ, այս ազգային օճախի ստեղծումին իսկ, Հայաստանի Անկախ Հանրապետութեան (1918 Մայիս 28 - 1920 Դեկտեմբեր) եւ ապա Խորհ· Հայաստանի ղեկավարները զբաղած ըլլան աշխարհացրիւ Հայութեան հայրենադարձով: Հակառակ դժուարութիւններուն (պատերազմ Թուրքերու դէմ, յեղափոխութիւններ եւ քաղաքացիական պատերազմ, սով եւ համաճարակ) Հայաստանի Հանրապետութիւնը կը կազմակերպէ Թրքահայերու վերադարձը եւ կը փորձէ հաւաքել ամերիկեան կամ եւրոպական առաքելութիւններու մօտ գտնուած հայ որբերը: Խորհ· Հայաստանի վարչակարգի ղեկավարները եւս կը քաջալերեն հայրենադարձը: Այսպէս, 1921էն 1925՝ 19·688 ներգաղթողներ, յատկապէս Իրաքէն եւ Յունաստանէն կը հաստատուին Արարատ, Արտաշատ, Վարդենիս եւ Անի նահանգներուն մէջ: 1926էն 1936՝ 22·598 երգաղթողներ, որոնցմէ 1830ը Ֆրանսայէն, կ'երթան հաստատուելու Նոր Մալաթիա, Նոր Խարբերդ, Նոր Տարօն... շրջանները· անուններ որոնք գիտումնաւոր կերպով կը վերյիշեցնեն Անատոլուի մէջ լքուած ու գրաւուած նահանգներն ու քաղաքները:

Սակայն երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն վերջ է, 1945էն սկսեալ, որ կը կազմակերպուի Հայերու զանգուածային ներգաղթը Խորհրդային Կեդրոնական Իշխանութեան որոշումով:

Այս ներգաղթն է որ Սեդա Մուրատեան ուսումնասիրած է իր աւարտաճառին մէջ, աւարտաճառ՝ յաջողութեամբ ներկայացուած 1977ին, Փարիզ Ա· Համալսարանը:

Ա· Գլուխին մէջ, Ս· Մուրատեան կը թուէ հայրենադարձի բուն հայկական պատճառները՝ մարդկային, տնտեսական, ազգագրական եւ որոշ չափով ալ զգացական եւ ապա Խորհրդային Միութեան դիւանագիտական եւ ռազմավարական դրդապատճառները : Հայրենադարձի կազմակերպումը առիթ պիտի տայ խորհրդային պաշտօնական պատգամաւորներու յղումին շահագրգռուած երկիրներու մէջ ի ծառայութիւն խորհրդային քարոզչութեան, եւ հայկ· Սփիւռքը իր ցրուածութեամբ կարելիութիւններու սքանչելի ցանց մը կը ներկայացնէ: Յետոյ, հեղինակը կը խօսի ներգաղթի գաղափարական պատրաստութեան, այսինքն խորհրդային քարոզչութեան մասին Հայկ· Սփիւռքի մէջ: Ներգաղթի քաղաքականութեան պաշտօնական սկիզբը կը նկատուի Էջմիածնի կաթողիկոսական ընտրութիւնը, 1945 Յունիսին: Այս ընտրութեամբ (յետաձգուած 1938էն 1945) իշխանութիւնը կ'ուզէ նախ հաշտեցնել Խորհ· Պետութիւնը եւ Հայկական Եկեղեցին, աւելի լաւ օգտագործելու համար այս վերջինը, տրուած ըլլալով որ եկեղեցին եւ անոր պետին իշխանութիւնը միշտ կարեւոր եղած են ազգային կեանքէն ներս: Կաթողիկոսական ընտրութիւնները նաեւ առիթ կու տան « փակուած » Հայաստանը բանալ Սփիւռքին առջեւ: Ներգաղթի պաշտօնական արտօնութիւնը կը տրուի 1945 Նոյեմբեր 21ին եւ կը հրատարակուի պաշտօնական մամուլին մէջ Դեկտեմբեր 2ին: Նաեւ Հայկ· Հողերու հարցերու շուրջ Խորհ· Միութեան ներշնչած յոյսերը կը պատրաստեն միտքերը, մինչեւ անշուշտ Վիշինսքիի յայտարարութիւնը: Բայց, արդէն այդ թուականին, Հոկտ· 1947, ներգաղթը գրեթէ վերջացած էր: Նաեւ Սփիւռքի զանազան միութիւններ՝ ՀՕԿ, Ազգային Ճակատ, Մշակութային Միութիւն, ԺԱՖ եւ ներգաղթի կոմիտէներ կը դաշնաւորեն խորհրդային քարոզչութիւնը ունենալով որպէս կարգախօս՝ « հայրենադարձ կը նշանակէ պանդուխտի, տառապիկի եւ անհայրենիքի կեանքին վերջ դնել », « Ներգաղթ կը նշանակէ վերադարձ եւ մէկտեղում ազգային օճախի մը մէջ, որուն վերաշինումը հրաշք մըն է ցեղասպանութեան եւ զոյգ պատերազմներու աղէտալի դէպքերէն յետոյ », « Ներգաղթ կը նշանակէ Հայկ· Հարցի լուծում· իւրաքանչիւր Հայ պատասխանատու է իր հայրենիքի ապագայի նկատմամբ »: Նաեւ Ս· Մուրատեան կ'անդրադառնայ Սփիւռքի կուսակցութիւններու դիրքին վրայ: Հ· Յ· Դաշնակցութեան կեցուածքը բացատրելու համար մէջբերումներ կ'ընէ « Յառաջ »էն՝ Շաւարշ Միսաքեանի խմբագրականներէն ու կ'ակնարկէ նաեւ դաշնակցական մամուլի դիրքերուն:

Բ· գլուխը յատկացուած է ներգաղթի գործնական կազմակերպութեան: Մեկնումի կազմակերպում ներգաղթի կոմիտէներով, ձեւականութիւններ եւ զանազան գործնական խնդիրներ յատկապէս Ֆրանսայի համար ֆրանսահպատակներու ելքի արտօնութեան մերժում երկրորդ կարաւանի մեկնումին ժամանակ Ներքին Գործոց նախարարութեան 1947 Օգոստոս 2ի շրջաբերականով, Սփիւռքի նիւթական օժանդակութիւնը ներգաղթին (ճամբորդութեան, տեղաւորման ծախքեր), կարաւաններու մեկնումը՝ առաջինը Պէյրութէն 1946 Յունիս 23ին « Թրանսիլվանիա » նաւուն վրայ (1600 Հայեր Սուրիայէն եւ Լիբանանէն): Անցնելով թուական տուեալներուն, որ ներգաղթի ուսումնասիրութեան կարեւոր երեսներէն մէկն է, վիճակագրական հաստատ աղբիւրներու չգոյութեամբ, Ս· Մուրատեան օգտագործած է յատկապէս 1946-ի թուականներու հայկ· մամուլը, կատարած է հարցաքննութիւն ընտանիքներու մօտ եւ դիմած է կարգ մը պատմական երկերու լոյս տեսած Հայաստան, բայց եղականօրէն անճշգրիտ եւ մասնակի: Համաձայն քանի մը թիւեր՝ 1946էն 19[illegible] ներգաղթողներու ընդհանուր թիւը եղած է շուրջ՝ 100 հազար· մեկնած են Սուրիա-Լիբանանէն 32·500 հոգի, Պարսկաստանէն 20·500, Յունաստանէն 18·400, Եգիպտոսէն 12·500, իսկ Ֆրանսայէն 728[illegible] Ներգաղթողներ եղած են նաեւ՝ Իրաքէն, Պաղեստինէն, Պուլկարիայէն, Ռումանիայէն, Միացեալ Նահանգներէն:

Յետոյ, Ս· Մուրատեան կ'ուսումնասիրէ ու կը վերլուծէ ներգաղթողներու քաղաքական պատկանելիութիւնը կամ հակումը, տեղացիութիւնը (ծննդավայրը), սեռը, տարիքը, զարգացման մակարդակը, ընկերա — արհեստական դիրքը եւ կուտայ հայրենադարձներու առաջին տպաւորութիւնները մայր՝ հողին վրայ, երկրին ընծայած ընդունելութիւնը եւ խորհրդային իրականութիւնը:

Գ· գլուխն է՝ « Սովետական Հայաստանը, քաշողութեա՞ն թէ վանողութեան բեւեռ »: Նախ, մանրամասն կը ներկայացնէ ներգաղթողներու համարկումը երկրի ընկերային, մշակութային, տնտեսական, քաղաքական եւ ազգային կեանքին մատնանշելով դժուարութիւնները եւ շատ յաճախ յուսախաբութիւնները: Ապա կ'անցնի այս անգամ Հայերու արտագաղթին, թուելով պատճառները, խոչընդոտները, դժուարութիւնները եւ դարձեալ համարկումի հարցը այս անգամ Արեւմտեան աշխարհի մէջ, հայկական Սփիւռքին մէջ: Ըստ « Հերալտ Թրիպիւն »ի (տեսնել « Յառաջ »ի 1977 Յունիս 20ի թիւը) 1972էն 1976 շուրջ 6000 Հայեր հեռացած են Հայաստանէն: Դարձեալ Ս· Մուրատեան լրիւ ուսումնասիրութիւն մը կ'ընէ 1962ին վերսկսած ներգաղթին մասին տալով դիւանագիտական, ազգագրական տնտեսական, ազգային պատճառները: 1962էն 1973 շուրջ 5512 ընտանիքներ այսինքն 26·140 Հայեր ներգաղթած են յատկապէս Պարսկաստանէն, Սուրիայէն, ինչպէս նաեւ, բայց նուազ թիւով՝ Եգիպտոսէն, Կիպրոսէն, Լիբանանէն, Իրաքէն, Թուրքիայէն:

Իր եզրակացութեան մէջ, Ս· Մուրատեան կը յայտարարէ որ ներգաղթը դեռ օրակարգի հարց է Սփիւռքի Հայութեան համար:

Որպէս հայկ· գրաւոր աղբիւր, դիմած է լայնօրէն մամուլին եւ յատկապէս « Յառաջ »ին, « Սովետական Հայաստան »ին, « Ժողովուրդ »ին, « Հայաստանի Կոչնակ »ին: Որպէս բերանացի աղբիւր յոյժ օգտակար եղած է Հրանտ Սամուէլ: Իսկ մատենագրութիւնը հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն լեզուներով հարուստ է:

Լուրջ եւ հետաքրքրական աշխատութիւն մը ժամանակակից եւ դեռ այժմէական հարցի մը շուրջ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— O —

Կիրակի, Ապրիլ 1, Փարիզի Սալ Կավոյի մէջ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը կը տօնէր իր հիմնադրութեան 50ամեակը: Սրահը լեցուն էր ծայրէ ծայր:

Ժամը 15·30ին, Տիկին Արշալոյս Թագէօսեան կը բանար հանդիսութիւնը ընդհանուր ակնարկ մը նետելով Միութեան յիսնամեայ գործունէութեան վրայ: Ընդգծելէ ետք Կապոյտ Խաչի տարած հանրանուէր աշխատանքներուն արժէքը ան յարգանքի ու շնորհակալութեան խօսք կ'ուղղէր բոլոր անոնց՝ որոնք միշտ սատար հանդիսացած են կազմակերպութեան ազգանուէր ու մարդասիրական ծրագիրներու իրականացման:

Երկրորդ խօսողն էր Տիկին Անահիտ Տէր-Մինասեան (ֆրանսերէն), որ կուտար Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի պատմութիւնը հիմնադրութեան օրերէն մինչեւ այսօր, ակնարկ մըն ալ նետելով նախահիմնադրութեան շրջանին վրայ: Իր դասախօսութեան նիւթը բաժնելով երկու մասի՝ մինչեւ 1954 եւ 1954 — 1979, Տիկին Տէր-Մինասեան առաջին քսանհինգամեայ շրջանին մէջ ներկայացուց Կապոյտ Խաչը իբրեւ բարեսիրական եւ մարդասիրական գործերով զբաղող կազմակերպութիւն, որ հասած է հիւանդին ու անկարին, վիրաւորին ու անգործին, եւ այս ա՛յն շրջանին, երբ Ֆրանսայի հայաշատ կեդրոնները լեցուն էին անտէր, անտիրական գաղթականներով: Երկրորդ շրջանին կազմակերպութիւնը տարած է առաւելաբար ուսումնական եւ մշակութային աշխատանք, սկսելով անդամներու ինքնազարգացմամբ, հայերէնի դասընթացքներու կազմակերպութեամբ: Այդ շրջանին է նաեւ (1954), որ Կապոյտ Խաչը կը գնէր զուիցերական սահմանին մօտ, ժիւռա նահանգի Պելֆոնթէն գիւղին մէջ սեփական շէնք մը ընդարձակ հողամասով, զայն վերածելով կայանի, ուր մինչեւ այսօր, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, կը հաւաքուին շուրջ երեք հարիւր մանուկներ՝ որոնք ֆիզիքական կազդուրման բարիքներուն առընթեր կը ստանան նաեւ հայեցի դաստիարակութիւն: Յիշելէ ետք անունները խումբ մը նուիրեալ հայ կանանց՝ որոնք իրենց փորձառութեամբ, շրջահայեցողութեամբ եւ իմաստութեամբ հիմքերը ամրացուցին այս մեծ կազմակերպութեան եւ տասնեակ տարիներ ծառայեցին անոր նպատակներու իրականացման, Տիկին Տէր-Մինասեան վերջացուց իր խօսքը գովքը հիւսելով հայ կանանց:

Օրուան առթիւ կազմուած էր գեղարուեստական պէտք եղածէն աւելի «ծոր» յայտագիր մը, մասնակցութեամբ Ռոմանի նուագարանային համոյթին, ղեկավարութեամբ Ալեքսանդր Սիրանոսեանի, Սիփան — Կոմիտաս երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի եւ Նայիրի պարախումբին:

Ռոմանի համոյթը մեկնաբանեց Վիվալտիի թիւ 128 Սաղմոսը, որուն մեներգը կը կատարէր Լուդովիկ տը Սան, Պախի Ռէ մինէօր քոնչերթօն՝ քլավըսէնի եւ նուագախումբի համար, որուն սոլիսթն էր Պրիժիթ Օտըպուրկ: Լուդովիկ տը Սան, համոյթի ընկերակցութեամբ, մեկնաբանեց նաեւ Ա· Մեսումենցէն երկու երգ՝ Արագիլներու երթը եւ Մենակ կարապը: Համոյթը իր ծրագրի վերջաւորութեան մեկնաբանեց Ասլամազեանի մշակած Կոմիտասեան մեղեդիները (Ծաղեր ջան, Սարերի վրով, Զինար ես, Այլուղս, Կռունկ), յաջողելով տալ մթնոլորտը:

Յայտագրի երկրորդ բաժնին Սիփան — Կոմիտաս երգչախումբը մեկնաբանեց Բ· Կանաչեանէն Մարալօ, Տալիլօ, Կ· Ափրիկեանի խօ գիշեր եւ Թ· Ալթունեանի երգերը: Մեներգներով հանդէս եկան Թերէզ Քէչէճեան, Տիկին Գարագայա, Աւետիս Քիւփէլեան, Մկրտիչ Պօղոսեան եւ Ռընէ Մարթայեան:

Հանդէսը վերջ կը գտնէր Նայիրի պարախումբի հրամցուցած քանի մը հայկական պարերով՝ Վարդանանք, Արարատ, Սարդարապատ, Ծաղկեփունջ:

Նկատի ունենալով որ հանդիսութեան նպատակը նշումն էր Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի յիսնամեակին, հոս մանրամասնօրէն չենք ծանրանար գեղարուեստական յայտագրին վրայ:

Նախընտրելի պիտի ըլլար անշուշտ որ յոբելենական այս հանդիսութիւնը նուազ ծանրաբեռնուած ըլլար եւ չորս ժամ չտեւէր, յոգնեցնելով թէ՛ մասնակցողները եւ թէ հանդիսականները:

ՇՐՋ· ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒՄՆ ՈՒ ՀԱՄԵՐԳԸ

« Հայհամերգ »ի փոքր սրահին մէջ տեղի ունեցած է Երեւանի քաղաքապետարանի թիւ երեք մշակոյթի տան ժողովրդական երգչախումբին համերգը, որուն ընթացքին խումբին յանձնուած է Համամիութենական Կոմերիտմիութեան կողմէ շնորհուած մրցանակը, ի գնահատութիւն հայ երգի տարածման մարզին մէջ խումբին բերած նպաստին: Խօսք առնելով Ս· Մելիքեան ներկայացուցած է երգչախումբին գործունէութիւնը, գըրուատանքը ընելով ղեկավարին՝ Սեդրակ Տէր — Ղազարեանի եռանդուն աշխատանքին: Ապա երիտասարդներէ բաղկացած երգչախումբը մեկնաբանած է Կոմիտասի, Պախի, Տանէյեւի եւ այլ երաժիշտներու գործերը:

×

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

« Հայհամերգ »ի մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցած է գեղարուեստական երեկոյթ մը, մասնակցութեամբ խումբ մը անուանի արուեստագէտներու՝ որոնց կարգին՝ Լուսիկ Քոչեան, Վաղարշակ Մամիկոնեան, Արաքսեայ Գիւլզադեան, Ժան Էլոյեան, Անժելիկա Մալխասեան, Վարդան Մաթեւոսեան, Սեդա Սերգէյեւա, Ռոզա Սաֆարեան եւայլն: Յայտագրի երկրորդ բաժնին « Թաթուլ Ալթունեան » երգի - պարի համոյթը մեկնաբանած է հայկական ժողովրդական երգեր ու պարեր:

×

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ Հ· ԲՈԳԴԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Երեւանի Հայֆիլհարմոնիայի մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցած է ջութակահար Հրաչեայ Բոգդանեանի նուիրուած երեկոյթ մը, ծննդեան 65ամեակի եւ մանկավարժական գործունէութեան 45ամեակին առթիւ: Արմէն Բուդաղեան խօսած է Բոգդանեանի կեանքին ու գործին մասին, որմէ ետք Հայաստանի սենֆոնիք նուագախումբը, Դաւիթ Խանջեանի ղեկավարութեամբ, մեկնաբանած է դասական գործեր, ուր մեծարեալը հանդէս եկած է ջութակի մենանուագով: Հրաչեայ Բոգդանեան դասախօսած է Երեւանի Կոմիտաս Երաժշտանոցը, ուր կը պաշտօնավարեն նաեւ դաշնակահարուհի Մարիաննա Յարութիւնեան, երգէոնահար Վահագն Ստամպոլցեան, Եուրի Հայրապետեան եւ ուրիշներ՝ որոնք յաճախ հանդէս կուգան նաեւ առանձին յայտագիրներով:

×

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ Ս· ԵՐԿԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երիտասարդ դաշնակահար Սեդրակ Երկանեան նուագահանդէս մը տուած է Երեւան, յայտագրին վրայ ունենալով Պրամս, Լիստ եւ հայ երաժիշտներու գործեր: Արուեստագէտը մեկնաբանած է նաեւ իր մէկ գործը, որ կը կրէ « Երաժշտութիւն-37 » անունը:

ԴՈՂԱՆՋԷ ԴՈՂԱՆՋ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ Հայոց Թեմի առաջնորդական փոխանորդ ընտրուած է Բագրատ Քհնյ· Մելքոնեան: Նախկին կաթողիկոսական փոխանորդը՝ Տիրայր Վրդ· Փանոսեան, Գարեգին Բ· Աթոռակից Կաթողիկոսի կողմէ կանչուելով Անթիլիաս՝ նոր պաշտօնի կոչուած է: Տիրայր Վրդ·, Փետր· 4ին, Թաւրիզի Ս· Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ մատուցանած է հրաժեշտի պատարագը: Երեկոյեան, Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ թէյասեղան մը սարքուած է ի պատիւ Տիրայր Վրդ·ի, որուն ընթացքին ազգային իշխանութեան կողմէ յուշանուէր մը տրուած է վարդապետին: Փետր· 7ին Տիրայր Վրդ· Մեկնած է Անթիլիաս:

ՊՈԼՍՈՅ Հայոց Պատրիարք Շնորհք Արք· Գալուստեանի կարգադրութեամբ, Մարտ 22ին, 80 հոգինոց հայ ուխտաւորներու խումբ մը, գլխաւորութեամբ Շահան Եպիսկ· Սվաճեանի, մեկնած էր Իսկէնտէրուն, ներկայ գտնուելու համար տեղւոյն Ս· Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ տօնախմբութեան: Մարտ 24ին, Շաբաթ առաւօտ, Գըրըգխանի եկեղեցւոյ մէջ կատարուած են Արեւագալի արարողութիւններ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Կէսօրին ուխտաւորները այցելած են Ռէյհանլը, ուր խմբովին ճաշելէ ետք անցած են Անթաքիա ու այցելած տեղւոյն Ս· Պետրոս եկեղեցին: Հըրկումի արարողութիւն տեղի ունեցած է Իսկէնտէրունի Ս· Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ, նախագահութեամբ Շահան եպիսկոպոսի: Մարտ 25ին, Կիրակի առաւօտ, նոյն եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է Շահան Եպիսկ·: Յաւարտ պատարագի սարքուած է սիրոյ սեղան մը ի պատիւ ուխտաւոր եկեղեցական դասուն: Մարտ 26ին Շահան Եպիսկ· այցելած է Մերսին եւ Ատանա, ուրկէ վերադարձած է Պոլիս:

ՊՈԼՍՈՅ Իչ դըրամատան Փարմաքգափուի Արուեստի կալըրին մէջ, Մարտ 26ին, բացուած է Քրիսթին Սալէրի նոր նկարներուն ցուցահանդէսը: Ներկայացուած են մօտ 60 պաստառներ եւ 30 սեւամիքներ:

ԿԷՏԻԿ ՓԱՇԱՅԻ (Պոլիս) Ս· Յովհաննէս եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ 18ին, Շնորհք Պատրիարքի նախագահութեամբ տեղի ունեցած են Արեւագալի եւ երեկոյեան՝ Եկեսցէի արարողութիւնները: Խուռն ռամ բազմութիւն մը ներկայ եղած է եւ ունկնդրած Պատրիարքին քարոզին: Երեկոյեան ժամերգութենէն առաջ կատարուած է տասը մանուկներու եւ երկու չափահասներու մկրտութիւնը:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929

1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

1·

Սարայ Պուռնիի քարափին վրայ կեցած էջ մը գլուխը դարձուց եւ իրեն նայեցաւ երկարօրէն· Թրքական թաղն էր որ իր « երթաս բարով »ը կ'ըսէր: Ահա « Հայ կղզի »ն· բնաւ չէր նշմարած որ անոր եռեւը առանկ լերկ է ու կարմիր, կապիկի մը յատակին պէս: Յիշեց այն պզտիկ աղջիկը զոր սիրած էր հոն եւ որ իրեն այնքան կապկութիւններ էր ըրած: Նալուն եռեւի կողմն էր· իր եւ Պոլսոյ միջեւ ֆրանսական դրօշակը կար հիմա· աւելի վերջ, երբոր այդ երեք գոյները իջեցուցին, Պոլիսը կորսուած էր, ինչպէս կը կորսուի աճպարարի մը թաշկինակին տակ առասպելական դրամ մը:

Հոս կեանք մը կ'աւարտի:

Հոս կ'աւարտի Պետութիւն մը ու վերջնականապէս կը թուլնայ թաթը տղուն պատկանած աղլին: Մեկնող երիտասարդը իր երակներուն մէջ կը տանի միայն արիւն մը մաքուր ու առողջ, ինչպէս այն երկինքը, որուն տակ իր առաջին շրջանն էր սկսեր: Միակ զաւակը համեստ ու աշխատասէր զոյգի մը, իր մանկութեան տարիները բոլորեց կիսովին եւրոպականացած Պոլսոյ այդ արուարձանին մէջ: Ահա իրենց փայտաշէն տունը, մեծ հայրիկէն մնացած, պարտէզը՝ որուն խորն էր հաւնոցը, ինչպէս որ հօրին խորն էր իր ինքնահոս գրիչը, դրամները՝ հանըմներով, աղաներով սերկեւելի ու թութի ծառերով: Ազգային դպրոց, ֆրանսական վարժարան, հանդէս, դաշնի: Պըղտիկ աչքեր, ընթերցանութեամբ եւ լուսընկայի ցոլքով խոշորցուած, առելութիւն, վրէժ, զինադադարեան համազգային գինովութիւն:

Դպրոցական նստարաններէն վերջ, իր ընդգրկած արհեստը լուսանկարչութիւնը եղաւ, սորվուած ու յետոյ կիրարկուած նոյն խանութին մէջ, Բերա, ծանօթ Հայու մը քով: Ահա այդ լուսանկարչատան մէջ է որ ստացաւ Թուրքին յաղթական մոյկի հարուածը որ զինքը նետեց Փարիզ:

Փարի՛զ:

Կառ տը Լիոնէն դուրս ելած պահուն տեղատարափը սկսաւ իյնալ· բաւական վերջ համբերութիւնը սպառելով սկսաւ վազել որպէսզի չթրջի: Ահա այսպէս ամէն գաղթական Փարիզ հասնելուն առաջին րոպէին իսկ կը վազէ, կը վազէ:

Նախ Փարիզի կեդրոնը Սէն Միշէլ· յետոյ Հայոց եկեղեցին: Շաթըլէէն շանժէ կ'ընես· եթէ շանժէ ընել չես գիտեր մինչև Շաթըլէ կը քալես»: «Անի» ճաշարան· «Հօրա՛ք, մի հատ մորթատէլ· է՛ սուասոն փլաքի չմնաց ըսինք եա՛»: Հիացում փայտէ սալայատակներու, հիացում հացագործի խանութներու, հիացում սրունքներու, հիացում թղթատարի եւ ոստիկաններու: «Ինծի չէ՞ս ճանչնար կոր ծօ՛ Պետրոս, մէկ մահալլէի տղաք ենք»: Այո՛, նոյն թաղէն էին, միայն թէ ան փողոցները բանջարեղէն կը ծախէր: Մէթրօ մտած ատենդ երրորդ կարգի տոմսակ մի՛ ուզեր եւ երթալիք տեղիդ անունը մի՛ տար»: Քառթ ս'իտալիթիթէ: «Ծօ սատեղը հի՛չ ամօթ չկայ, փողոցները կը պագտըւին կոր, հէմ պերնէ՛»: Քորտոն սի՛լ վու փլէ· «Հիչ տէրտ չըներ ա Պետրոս, քոնթըրըմէթըր շէֆէրի պէս մարդ է· վազը դուն խուլթի մը լոխում պեր, մնացածը ինծի ձգէ»: Տուփ մը լօխումը տարաւ եւ մնացածը ձգեց Աստուծոյ:

(Շար· — 6)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

Տէր եւ Տիկին Արամ Սարգսեան եւ զաւակները Աննիկ եւ Ֆիլիփ եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

(ծնեալ Հռիփսիմէ Վարդանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 2ին։

Յուղարկաւորութիւնը եւ թաղումը՝ Անկէնի գերեզմանատունը, տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի Ապրիլ 5ին ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկ. Ժանօ Կազիկեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով յայտնեցին իրենց վշտակցութիւնները, իրենց մօր, մեծ մօր եւ կեսրոջ՝

ԶԱՐՈՒՀԻ ԿԱԶԻԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

×

Տէր եւ Տիկին Վրէժ Ելքովանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Ելքովանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Հրայր Փիլիկեան եւ զաւակները եւ ազգականական բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, նամակով յայտնեցին իրենց վշտակցութիւնները իրենց մօր, մեծ մօր, զոքանչին, կեսրոջ եւ ազգականին՝

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԵԼՔՈՎԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Տէր եւ Տիկ. Տէր-Գասպարեանի, Տէր եւ Տիկ. Եղիկեանի, Տէր եւ Տիկ. Շըստեանի իրենց մօր, մեծ մօր՝ Տիկ. Արաքսի Եղիկեանի մահուան առթիւ։

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները կ'ողբան մահը ընկերուհի Սրբուհի Տէր - Գալուստեանի եւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն ողբացեալ ընկերուհիի ընտանեկան բոլոր պարագաներուն եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Գտնուած է

Շաբաթ, Մարտ 10, Փալէ տէ Քօնկրէի մէջ կատարուած հայկական կալային առթիւ կնոջ ժամացոյց մը գտնուած է։ Կորսնցնողը կրնայ ներկայանալ Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ քարտուղարութեան, ամէն օր ժամը 10էն 12, 14էն 16։

DINER DANSANT

Au profit du

Collège ST GREGOIRE DE NAREG

sous la présidence de Monsieur

NAPOLEON BULLUKIAN

le Dimanche 8 Avril à 20 h. 30 au

restaurant La Sangria,

CHARBONNIERE LES BAINS

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔԸ Մայիս 6ին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Պ. Զաւէն Ագնաւուրեան 50 ֆրանք կը նուիրէ Օննիկ Գապաքեանի հոգեհանգիստին առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Տիկ. Մարիամ Գիզիլեան (Լիվրի Կարկան), ուխտի մը յաջողութեան առիթով, 200 Ֆր. կը նուիրէ Սեւրանի Կապ. Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. իր շատ սիրելի «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ

ԼԻՈՆ - Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի, Ապրիլ 8, պատարագ ժամը 10ին, դռնբացէք ժամը 17ին։

×

ՓԱՐԻԶ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ, Ապրիլ 7, յիշատակ յարութեանն Ղազարու եւ աւետումն Ս. Աստուածածնի։ Ժամը 10ին խորանին վարագոյրը բաց պատարագ կը մատուցուի։ Ժամը 16.30ին կիրակնամուտի ժամերգութիւն, որու ընթացքին խորանին վարագոյրը կը բացուի։

Կիրակի, Ապրիլ 8, Ծաղկազարդ։ Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին, բազմաձայն պատարագ՝ ժամը 10ին, կը պատարագէ ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ։

Դռնբացէք՝ ժամը 16ին։

×

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Ապրիլ 8, Ծաղկազարդ։ Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին, պատարագ՝ ժամը 10ին։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Կիրակի, Ապրիլ 8, Ծաղկազարդ։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9.30ին, պատարագ ժամը 10.45ին, երեկոյեան դռնբացէք՝ ժամը 17ին։

×

ՏԷՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 8, պատարագ, դռնբացէքի արարողութիւն կէսօրէ ետք ժամը 4ին։

×

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Կիրակի, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, պատարագ՝ 10ին, դռնբացէք 16ին։

×

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Ս. ԳԷՈՐԳ Ա. ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

Կիրակի, Ծաղկազարդ

Սէն Լու, ժամերգութիւն եւ պատարագ

Սէնթ Մարկրիթ, դռնբացէք ժ.ը 17ին

Սէն Լու, դռնբացէք ժամը 18ին։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Ապրիլ 8, ժամը 15.30ին Սէն - Մարթէն տ'Հէռի Սալ տէ Ֆէթ։

Կը խօսի — ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։

Ճոխ պիւֆէ պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ։

du Journal « Haratch »
Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 64ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նուիրուած ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ մահուան 60ամեակին

ՀԱՆԴԷՍ - ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 8, ժամը 13ին ճաշ,

Նախաձեռնութեամբ Միութեան Կեդր. վարչութեան, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի մասնաճիւղերուն

(Հասոյթը կը յատկացուի լիբանահայ աղէտեալներուն)

Մարսէյլի Մշ. Տան Վասպուրական եւ Տարօն սրահներուն մէջ

12, Ռիւ Սէն-Պազիլ

Կը խօսին

ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Երգիչ՝ Ժաք Պալապանեան եւ Հայաստանեան նուագախումբ

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով.—

Աւտոյեան 70.02.33, Պապայեան 66.01.21, Պանտիկեան 66.17.46 եւ Կրասեան 93.32.18

Մասնակցութիւն 60 ֆր.

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Ապրիլ 27ին, երեկոյեան ժամը 20.45ին

Իսիի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Soirée de

Chants Folkloriques Arméniens

par la Chorale ANI

de l'Eglise Arménienne d'Issy-les-Moulineaux

le Vendredi 27 Avril à 20 h. 45

au Théatre Municipal 25, av. Victor Cresson

(Métro Mairie d'Issy)

Տոմսերու համար դիմել՝

ԻՍԻԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻ, հեռ. 644.28.52

ԳՐԱՏՈՒՆ ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 9 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ, հեռ. 523.24.97

ՍԵՒԱՆ, 4 Ռիւ Լազար Քարնօ, Քլամառ, հեռ. 642.16.07

եւ երգչախումբի անդամներուն։

Կազմակերպութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

եւ ԺԱՖի

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆԻ ՀԵՏ

Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի Կոմիտէի նախագահ

Նիւթ՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՑԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ուրբաթ, Ապրիլ 6, ժամը 20.30ին

Հայ Արուեստի ու Մշակոյթի Կեդրոնը

6, Cité Wauxhall, Paris 10e

A MARTIGUES LE 8 AVRIL
LES ASSOCIATIONS ARMENIENNES
DE
LA CIOTAT, AIX-EN-PROVENCE
ET MARTIGUES

Vous invitent à un débat public sur le thème

le Génocide des Arméniens

ses conséquences

de 14 h. 30 à 16 h. 30

A partir de 17 h. projection du film en version originale sous-titrée :

«América, América»

d'ELIA KAZAN

Salle Jean Renoir — Quartier Paradis - St. Roch - Martigues-Nord (sous le Viaduc autoroutier)

CELIGNY

POUR LES FETES DE PAQUES

OFFREZ

LE BEAU FOULARD

'ALPHABET ARMENIEN'

EN VENTE AU PRIX DE Frs. 75,00 *CHEZ*

M. S. DER BALIAN, 221, rue Saint-Honoré, Paris 1er
Librairie PALOUYAN, 9, rue de Trévise, Paris 9e
Maison de la Culture Arménienne, 9, rue de Madrid, Alfortville
Maison de la Culture Arménienne, 12-14, rue St. Bazile, Marseille

Par correspondance :
Contre-remboursement Celigny *s.a.r.l.* B.P. 9, 94130 Nogent-sur-Marne

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

«Une Journée à la Campagne»

Le Dimanche 20 Mai à l'auberge de « L'ANGELUS » à BARBIZON 77630

Հայկական հարազատ մթնոլորտ կանանչազարդ պարտէզներու մէջ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ ժամը 13ին (շամփուրով խորոված, լաւաշ),

Հայ նուագախումբ, երգ, պար, խաղեր եւ նարտի մրցում

Եկէ՛ք խմբովին, ընտանեօք եւ ձեր բարեկամներուն հետ։

Տախքերու մասնակցութիւն 200 Ֆր. մինչեւ 15 տարեկան տղոց՝ 100 Ֆ.

Տեղերը ապահովելու համար դիմել

Տիկ. Ս. Աղամեանի՝ 378.15.65

Տիկ. Տ. Մալեանի՝ 574.34.78

Տիկ. Լ. Զրբաշեանի՝ 033.91.35

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
6
VENDREDI
6 AVRIL
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.355
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — No 14.355

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

— O —

Վասպուրականի Ապրիլեան Հերոսամարտը անկիւնադարձ մը կազմեց մեր մօտաւոր անցեալին մէջ: Յաղթանակը ո՛չ միայն եղաւ փառաւոր, սխրանքը՝ եզակի եւ խոյանքն ալ վսեմ, այլեւ իրադարձութեանց շարքով հայ պետականութեան կորիզը հաստատեց, դարերու ճնշումներէն ետք:

Վանի ինքնավար իշխանութիւնը, իր զոյգ փուլերով, Արամի թէ Համբարձումեանի գլխաւորութեամբ, աստղանիշ էջ մը բացաւ մեր ժողովուրդին կեանքին մէջ: Մայիսեան անկախ Պետութենէն առաջ: Հարիւրամեակներու երազը վերածելով իրականութեան: Փայլով եւ շողով:

Զարթօնքի օստան մը դարձած էր արդէն Վասպուրական՝ ազատագրական շարժումին առաջին օրերէն սկսեալ: Խրիմեան Հայրիկ, Մ. Փորթուգալեան եւ հոյլ մը ուրիշներ, ազգային արթնութեան սերմերը նետած էին արգասաբեր հողերու վրայ: Երկաթեայ շերեփին տէրը դեռ 1850ական թուականներու կէսերուն հիմնած էր Վարագի ժառանգաւորացն եւ Արծուի Վասպուրականը: Առաջինը շուտով դարձած էր հնոց՝ նկարագիրներ կերտող: Երկրորդը՝ հոգիներն ու միտքերը մարակող շեփոր: Նախանձախնդրական դեր կատարեցին նոյնպէս Արարատեան Ընկերութեան Վարժապետանոցն ու Հայկազեան Կեդրոնական վարժարանը, իրագործուած Մկրտիչ Փորթուգալեանի ջանքերով:

Այս վերջինոյն շունչով դաստիարակուեցան Վանի Արմենական կազմակերպութեան առաջնորդը Մկրտիչ Աւետիսեան եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ակնառու յեղափոխական – գործիչը Վաղդէն:

Միտքի սերմնացաններուն եւ մարտիկներուն յաջորդական երեւումները պատմական Հայաստանի այդ Թատերաբեմին վրայ, կռանեցին հոգիներուն հետ նաեւ բազուկները: Կը բաւէ մտաբերել 1896ի մարտական սերունդը՝ Աւետիսեանի, Պետոյի եւ Մարտիկի ղեկավարութեան տակ: Գարահիսարի հովիտներուն, Ս. Բարդուղիմէոսի վանքին բլուրներուն եւ Արտոսի լանջերուն վրայ նահատակուած 800 երիտասարդները, խթանեցին ժողովուրդին մարտական ոգին:

Վրէժխնդրութեան զգացումը դարձաւ մուրճ, բոլորին համար: Մանաւանդ ամրապնդուեցաւ այն համոզումը, թէ ոսոխին դէ՛մ պէտք է դնել միասնական ճակատով: Մէ՛կ կուրծքով: Նո՛յն դրօշով:

1896ին, Արմենական, Հնչակեան եւ Դաշնակցական մարտիկները մէկ աւազանի մէջ մկրտուեցան: Արեան ուխտով, որ աւելի հաստատուն եւ պինդ է միասնականութեան ամրապնդումին համար:

Նոյն պատկերը չպարզուեցա՞ւ արդեօք 1915 Ապրիլէն Մայիս երկարող դիւցազն օրերուն: Երբ հերոսամարտին գործողութիւնները վարող Զինուորական Մարմինը ներկայացուցին Արմենակ Եկարեան, Գրիգոր Պուլկարացի եւ Կայծակ Առաքել:

Առաջինը՝ Վանի Արմենական կազմակերպութեան մարտունակ գործիչը, որ քետադային յարեցաւ Ռամկավար կուսակցութեան: Միւս երկուքը կռիւներու քուրային մէջ թրծուած հին հայդուկները, հայրենի լեռներն ու ձորերը կոխկռտած: Եւ երեքն ալ Արամին ունենալով իբրեւ մղիչ ուժ:

ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

— O —

Մոնտի եւ քանի մը այլ թերթերու մէջ լոյս տեսած զրպարտիչ գրութիւններուն առթիւ, Վիկտոր Համբարձումեան պատասխան մը յանձնած է մամուլին: Կը հրատարակենք մեր յաջորդ թիւով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ թաղապետական ընտրութիւնները ձախի զգալի յաղթանակը արձանագրեցին ինչ որ ազդարարութիւն մը կը նկատուի Սուարէսի համար: Մատրիտ, Պարչելոնա, Վալենսիա եւ 19 այլ մեծ քաղաքներ Ընկերվարական կամ Համայնավար քաղաքապետ մը պիտի ունենան:

ԳԱՌԱՋՈՒԻ ընդունելութեան «ընթացիկ»էն դուրս երեւոյթը պատճառ եղած էր Հինգշաբթի առտու որ երկու օրաթերթեր արդէն իսկ չէշտը դնեն անոր ճառին «յեղափոխական» մասերուն վրայ: Այսպէս Ֆիկառօ կը խորագրէր «Ընդունուած երէկ Ակադեմիան, ԳԱՌԱՋՈՒ ԿԸ ԽԱՐԱՆԷ ԱՐԴԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ» ու լայն հատուածներ կուտայ ճառէն, այն հատուածները զորս ամէնէն «նշանակալից»ները կ'որակէ: Օռոռ, Ա. էջը հրատարակելէ ետք նոր ակադեմականին նկարը, որու վրայ կը գրէ «Գառոդու ռումբ մը կը նետէ ինսթիթիւ», ութերորդ էջը հատուածներ կուտայ ճառէն հետեւեալ խորագրով:— «Ռումբ մը ինսթիթիւին՝ Գառոդու կը տապալէ Փիքասօն եւ մէկ կտոր կը դատապարտէ «պաշտօնական արուեստին» պաշտօնատարները»:

ՔԱՄՊՈՃԻ մայրաքաղաք՝ Փնոմ-Փէնի կարգ մը փողոցներու անունները կը փոխուին: Այսպէս ինչ որ կարմիր Խմերները չէին ըրած, նոր իշխանութիւնները կ'ընեն վերջ տալով Լը Կոյի, Մաոյի եւ Թիթոյի անուններուն:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ, անջատողական շարժումները չեն դադրիր: Կառավարութեան բանբերը այս անգամ ալ խօսած է «անջատողական դաւ»ի մը մասին Խուզիստանի մէջ: Գալով Քիւրտիստանի խռովութիւններուն չեն դադրած: Պազերկան դոհ է սակայն տնտեսական կործունէութեան ներկայ վիճակէն: Քարիւղը կրկին կը ծախուի, երկաթուղին կը բանի, ճարտարարուեստը վերսկսած է եւն., եւն.:

ՊԵԿԻՆԻ եւ ՍԱՅԳՈՆԻ միջեւ «կարմիր հեռաձայն»ի գիծ մը հաստատուած է դիւրացնելու համար շփումները:

Իթթիհատական ճիւաղին՝ Ճէվտէթի հարուածները բախեցան ամուր ժայռերու: Նման Շամիրամի բերդին: Անսասան, անխորտակելի:

Վասպուրականի մեծ առաքեալին պատգամն էր, որ իրականութիւն դարձաւ: Երկաթեայ շերեփը գոյն եւ դիմագիծ ստացաւ: Եւ Վասպուրականցին յաղթանակեց: Եւ Լէնկթիմուրեան դիակներ տեսած ու Օսմանեան բռնութիւնները ճաշակած Վանի հինաւուրց բերդին վրայ ծածանեցաւ հայկական ազատագրութեան դրօշը:

Տասնամեակներէ ի վեր, օրինակելի յարատեւութեամբ, Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը Մարսէյլի մէջ Յեղափոխութեան եւ Ազատութեան դրօշին պանծացումն է, որ կը փառաւորէ: Ամէն տարի Ապրիլէ Ապրիլ:

Որպէսզի Արծուի Վասպուրականի ճախրող ոգին միշտ սաւառնի ծագէ ծագ, սերունդներուն փոխանցելով ազգի մը խէժը.— Միացեալ, ազատ Հայաստան:

Ժ. Մ.

ԳԱՌԱՋՈՒ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻՑ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ

ՅԱՆԴՈՒԳՆ ԵՒ ՔԱՋ ԵԼՈՅԹ ՄԸ ՈՒՆԵՑԱՒ ՆՈՐ ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆԸ ԴԱՏԸ ՏԵՍՆԵԼՈՎ ԱՐԴԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ

— O —

Չորեքշաբթի առաւօտ, բոլոր անոնք, որոնք յանկարծ տեսան Ֆիկառօի վերջին էջը, զգացին անկասկած անոր անսովոր երեւոյթը: Ամբողջ էջը նուիրուած էր՝ Գառոդուի, որ այդ առթիւ, թերթին համար գծած էր էնսքիբիւ տը Ֆրանսի ճակատը: Տակը՝ կարճ գրութիւն մը, զոր նաեւ ստորագրած էր Գառոդու, խորագրով մը, որ կ'ամփոփէր իր ամբողջ ապրումը՝ «ԻՐԱԿԱՆԱՑԱԾ ԵՐԱԶԸ»:

Նոյն օրը Գեղարուեստից Ակադեմիան կ'ընդունէր նորընտիր ակադեմականը, որ կը գրաւէր Տավիտի երբեմնի աթոռը, զոր իրմէ առաջ պատկանած էր քիչ ծանօթ նկարիչի մը՝ Ժան Պուշօ: Հանդիսաւոր արարողութենէն առաջ իսկ, սրահը կը սկսէր լեցուիլ: Աւանդութեան ու պատմութեան խորհրդանիշ վայր մը, իր ծանր շուքով կը տպաւորէ արդէն ներկայ ունկնդիրները: Բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, որոնց կարգին յիշենք, բացի ծանօթ ակադեմականներէ, Տիկին Ռեմոն Պառ, Տիկին Ժաք Շիրաք, գրագէտ-հրապարակագիր՝ Ժան Տիւթուռ, Քաթիա Կրանոֆ եւ բազմաթիւ ուրիշներ, ինչպէս նաեւ ձայն - հեռատեսիլի եւ մամուլի ներկայացուցիչներ: Բացակայ չեն անշուշտ հայ գաղութի ներկայացուցիչներ՝ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք., Գիւտ Եպիսկ., Հ. Սերովբէ Ագըլեան, Դպրոցասէրի Տեսչուհին, «Նայիրի»ի խմբագիր՝ Անդրանիկ Ծառուկեան, «Աշխարհ»ի եւ «Յառաջ»ի խմբագիրները: Մուտք կը գործէ յանկարծ ուրիշ ակադեմական մը, որու իբրեւ ընկերակից - անդամ ընդունելութիւնը կը կատարուէր հազիւ 48 ժամ առաջ՝ Վիկտոր Համբարձումեան, Հայաստանէն յատկապէս այս ընդունելութեան առթիւ եկած են նաեւ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի նախագահ՝ Վարդգէս Համազասպեան եւ վաստակաւոր նկարիչ՝ Յակոբ Յակոբեան:

Այլեւս բոլորը տեղ գրաւած են, ու առաջին առթիւ խօսք կը տրուի Գառոդուն ընդունողին՝ ակադեմական փորագրիչ՝ Տըքարիսի: Ֆրանսացիի յատուկ սրամտութիւններով համեմուած իր ճառին մէջ, ընդունողը կը յիշէ Գառոդուի կենսագրականը՝ Հալէպէն Գահիրէ, ապա Փարիզ, ուր կուգայ իբրեւ ճարտարապետութեան ուսանող: Վկայուելէն առաջ իսկ, նկարչութիւնը արդէն տեղ դրած է իր մէջ եւ նոյնիսկ եթէ ապրուստը ճարելու համար, կը դառնայ օրաթերթերու ծաղրանկարիչ, պատերազմի նախօրեակին իսկ նկարիչին ճամբան սկսած է բացուիլ: Տըքարիս կը յիշէ, ուրեմն, Գառոդուի ասպարէզին զանազան հանգրուանները, գնահատելով՝ նկարիչը, փորագրիչը, վիմագիրը, օփերայի յարդարիչը, թատերգութեանց թէ հատորներու իր դրոշմը տուող ինքնատիպ արուեստագէտը: Ու կարգը կուգայ Գառոդուի: Ինք կը խոստովանի թէեւ որ ճարտասանական ոչ մէկ տաղանդ ունի եւ կը նախընտրէ վրձինով արտայայտուիլ, բայց մէկ ժամէն քիչ աւելի տեւող իր ճառով, պիտի յաջողէր ճիշդ հակառակը փաստել, զարմացնելով ոչ միայն անոնք, որոնք զինքը լաւ կը ճանչնան եւ ծանօթ էին իր ալեռժիին ճառի նկատմամբ այլեւ թերեւս՝ ինք իսկ: Նախքան գովքը հիւսելն իր նախորդին, ինչպէս կ'ուզէ աւանդութիւնը, հակիրճ կերպով կը յիշէ իր անցեալը, շեշտը դնելու համար գլխաւորաբար իր ժողովուրդին իսկ պատմութեան վրայ, այն ժողովուրդին, որ կը դառնար առաջին քրիստոնեայ Պետութիւնը, որ ծընունդ կուտար ռոման ճարտարապետութեան եւ զոհ կ'երթար 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան: Ապա, երկարօրէն կը ծանրանայ իր նախորդին կեանքին ու այնքան բեղուն գործին վրայ: Ժան Պուշօ, արժանացած բոլոր պաշտօնական փառքերուն եւ շքանշաններուն, կը մնայ սակայն անծանօթ ու ոչ մէկ մենագրութիւն կայ իր մասին, այսօր: Բայց անակնկալը կուգայ երբ այս մասը վերջացնելէ ետք, Գառոդու յանկարծ կը յայտնէ թէ մեղի պիտի փոխանցէ իր խորհրդածութիւնները: Ու նորընտիր ակադեմականը անսպասելի ելոյթով մը, փառաւոր վերլուծումով մը դատը կը տեսնէ արդի արուեստին, որու պարզած ներկայ վիճակին պատասխանատու կը նկատէ Սեզան ու Փիքասօն: Ոչ ոքի կը խնայէ, ոչ իսկ պետական պաշտօնատարներուն, բառերը չի ծամծմեր ու կ'արտայայտէ համարձակօրէն ինչ որ դուցէ շատեր կը մտածեն բայց որոշ վատութիւն մը եւ նաեւ մտաւորական սնոպիզմ մը արգելք կը հանդիսանան, որ բացէ ի բաց ըսեն: Ինք չի վախնար, ցոյց կուտայ որ «մարդու հետ դէշ ըլլալու» մտահոգութիւնը չունի: Ամէն պարագայի մէջ «յեղափոխական» ելոյթ մըն է զոր կ'ունենայ, քաղաքակրթութեան մը վախճանն իսկ տեսնելով եւ լաւագոյնս նկարագրելով անոր բոլոր երեւոյթներն ու ազդանշանները: Տպաւորութիւնները կը տեղան, թերեւս բոլորը համաձայն չէին, բայց ամէնէն առաջ չէին կրնար չծափահարել եւ ի՛նչ բուռն կերպով Գառոդուի քաջութիւնը: («Յառաջ» առանձին թիւով լայն հատուածներ պիտի հրատարակէ Գառոդուի այս խիստ շահեկան վերլուծումէն եւ աւելի մանրամասն տպաւորութիւններ):

Վերջացնելէ առաջ, ուրիշ ոչինչ, հաւանաբար ,կրնայ ամփոփ կերպով պատկերը տալ, Ապրիլ 4ի այս յիշատակելի օրուան, քան Գառոդուի իսկ գրութեան խորագիրը՝ «Իրականացած երազը», իրականացած երազը Տիգրանակերտցի հայ մանուկի մը, ծնած Հալէպ, որ օր մը նման իր արմատախիլ ժողովուրդին որբերուն, կը հասնէր Կառ տը Լիոն ու այսօր կը բազմի ակադեմականի աթոռի մը, իբրեւ վաւերական եւ վաստակաւոր վարպետը ժամանակակից նկարչութեան եւ պարծանքը՝ իր ժողովուրդին:

Ա. Մ.

Վ Ա Ն

— o —

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

Վանը հայկական ժամանակաշրջանին Հայաստանի թագաւորութեան մայրաքաղաքը չէ եղած : Ժամանակ մը միայն դարձած է Վասպուրականի Արծրունեաց թագաւորութեան մայրաքաղաքը :

Նախահայկական շրջանին, Հայկական Լեռնաշխարհին (պատմական Հայաստան) մէջ ձեւաւորուած Նայիրեան ցեղերուն առաջին Պետութեան՝ Ուրարտուի մայրաքաղաքը եղած է :

Հիմնուած է Ք. Ա. 9րդ դարուն առաջին կէսին : Այդ ժամանակ կոչուած է Տուշպա : Յետագային Տուշպա անունը Տոսպ ձեւով անցած է Վանայ շրջակայ գաւառին եւ Վանայ լիճին, որ ի դէպ, ունեցած է այլ անուններ ալ, ինչպէս Բզնունեաց ծով, Աղթամարի լիճ, Խլաթի լիճ եւայլն : Իսկ մայրաքաղաքը Ուրարտական Պետութեան կեդրոնին՝ Բիայնա երկրին անունով Հայերը կոչած են Վան : Աւելս համարուած է Բիայնայի հայկական տառադարձութիւնը եւ իմաստն է եղած ապրելու տեղ, բնակավայր :

Վան քաղաքը զետեղուած է Վանայ լիճին արեւելքը, լճափէն քանի մը քիլո — մեթր հեռու : Լիճին հետ կապուած է Աւանց գիւղին ճամբով, որ քաղաքին նաւահանգիստը նկատուած է : Կլիման չոր եւ տաք, ունի արգաւանդ հողեր եւ փարթամ այգիներ : Քաղաքին կէսը թաղուած է այգիներուն մէջ՝ ծանօթ Այգեստան անունով : Կեդրոնին վեր կը խոյանայ լեռնաճիւղ ժայռ մը, որուն վրայ զետեղուած էր ուրարտական միջնաբերդը : Քաղաքին արեւելքը, ոչ շատ հեռու, կը բարձրանայ Վարագայ լեռը իր համանուն զոյգ վանքերով. ասոնք իրենց դպրոցներով եւ մատենադարաններով ծանօթ են դարեր շարունակ, եւ կոչուած են Հին ու Նոր Վարագայ վանքեր : Աւերակները գոյութիւն ունին ցայսօր :

Վանը, Տուշպան, աշխարհի ամէնէն հին քաղաքներէն է, եւ գոյութիւն ունի մինչեւ այսօր :

Ուրարտայի թագաւորները իրենց անուանի մայրաքաղաքը կառուցած են նկատի առնելով անոր նպաստաւոր դիրքը՝ քաղաքական, ռազմական, տնտեսական : Արդարեւ, կը գտնուէր Ուրարտուի ընդարձակ Պետութեան գրեթէ կեդրոնը եւ կրնար օրուան պայմաններուն համաձայն կապ պահել բոլոր շրջաններուն հետ : Քաղաքը արեւմուտքէն պաշտպանուած էր լիճով, հարաւէն՝ Հայկական Տաւրոսի արեւելեան հատուածով : Ասորեստանցիներուն, երկրին գլխաւոր թշնամիներուն յարձակումները այդ ճակատէն տեղի կ'ունենային : Աւելի դատ, քաղաքին կեդրոնը վեր խոյացող լեռը, իր իշխող դիրքով, բնական մեծ ամրոց մըն էր եւ կը նկատուէր անառիկ այդ ժամանակուան չափանիշով : Ժայռափոր միջնաբերդը հոն հաստատուած էր. ունէր վիմափոր զօրանոցներ եւ պահեստներ, ախոռներ, հրակողութեան կէտեր, բաւական ընդարձակ հրապարակներ : Բերդին ստորոտը շինուած էր նոյնքան ամուր պարիսպը : Վան, այս ձեւով, հին աշխարհի անառիկ քաղաքներէն մէկն էր :

Տնտեսական — Քաղաքը Ք. Ա. 9–6րդ դարերուն կը գտնուէր Ուրմիոյ լիճին աւազանէն դէպի Արածանիի աւազանը եւ Արեւելեան Տիգրիսի աւազանէն դէպի հիւսիս երկարող կարեւոր ճամբաներուն խաչաձեւ անկիւնը : Աւելի դատ, առափնեայ նաւարկութեամբ կրնար կապուիլ լիճը եզերող շրջաններուն հետ : Ներքին կապէն դուրս, տնտեսական աշխոյժ կապ մըն ալ հաստատուած էր Ասորեստանի եւ Խեթերու Պետութեան հետ :

Արհեստագործութեան մեծ կեդրոն դարձած էր դեռ ուրարտական ժամանակաշրջանին : Ծանօթ արհեստներ եղած են մետաղի մշակութիւնը, գինեգործութիւնը, կաւագործութիւնը, քարտաշութիւնը, մանածագործութիւնն ու ջուլհակութիւնը եւ այլ արհեստները : Մետաղագործութեան խթան հանդիսացած է բնական աղբիւրներուն գոյութիւնը. այսպէս՝ անագի (քաղաքին հարաւը), պղինձի եւ զանազան այլ մետաղներուն հարուստ հանքերը, ինչպէս նաեւ երկաթն ու կապարը լիճին հարաւը : Անեւտուրն ու արհեստները հիմնական ճիւղերն ըլլալով հանդերձ, բնակչութեան մեծ մասը զբաղած է այգեգործութեամբ, բանջարաբուծութեամբ եւ ձկնորսութեամբ :

Արուեստական ոռոգում — Բաւարար բերք ստանալու համար անհրաժեշտ նկատուած է արուեստական ոռոգումը : Անհրաժեշտ քանակութեամբ ջուրը պակսած է քաղաքին շրջակայքը : Հետեւաբար, Ուրարտացիները, Ք. Ա. 8րդ դարու առաջին քառորդին, 80 քիլոմեթր երկարութեամբ առու մը հաստատած են. ծայր առած է Հայկական Տաւրոսի հիւսիսային լանջերէն՝ (ակը՝ լիճը թափող Խոշաբ գետէն մօտ հինգ քիլմ. հարաւ) հասնելով մինչեւ քաղաքին պարիսպներուն մօտ. այնտեղէն ալ դէպի լիճ, որպէսզի ճահիճներ չգոյանան : Մենուա թագաւորին շինել տուած այդ ջրանցքը ոռոգած է աւելի քան տասը բնակավայրեր եւ մայրաքաղաքին դաշտերը. ապահոված է նոյնպէս խմելու ջուրը :

Մենուայի առուն հին աշխարհի անուանի կառոյցներէն մէկը եղած է. գոյութիւն ունի ցայսօր : Հայ մատենագրութեան մէջ Վանի եւ Մենուայի առուին կառուցումը վերագրուած է Ասորեստանի աւանդական թագուհիին՝ Շամիրամին : Այդ է պատճառը, որ Հայերը մինչեւ մօտ ժամանակները զայն կոչած են Շամիրամի առու, իսկ Թուրքերը՝ Շամիրամ-սու :

Վերոյիշեալ առուէն զատ, Տուշպայի ընդարձակ այգիներն ու դաշտերը ոռոգելու համար, Ուրարտացիները քաղաքէն արեւելք հաստատած են արուեստական լիճ մը. այս ալ գոյութիւն ունի եւ Թուրքերուն կողմէ կը կոչուի Քեշիշ-գէօլ :

Քաղաքական — Վան, Հայաստանի այլ քաղաքներուն նման, արձանագրած է ելեւէջներ : Առաջին մեծ հարուածը ստացած է Ասորեստանցիներէն, Ուրարտուի անկումի շրջանին Քրիստոսէ առաջ 7 — 6րդ դարերուն : Ուրարտուի անկումէն ետք Ք. Ա. 585, Վան քանի մը դար կորսնցուցած է իր փառքը : Զարգացման նոր ժամանակաշրջան մը արձանագրած է Հայոց Արտաշէսեան թագաւորութեան ժամանակ, մանաւանդ Տիգրան Բ.ի օրով Ք. Ա. 95–56 : Հայոց արքան հրեայ, յոյն եւ ասորի հազարաւոր գերի արհեստաւորներ բերած տեղաւորած է Վան, մեծապէս նպաստելով քաղաքին տնտեսական կեանքին, յատկապէս առեւտուրին եւ արհեստներուն զարգացումին :

Ա. - Է. դարերուն, ընդհանուր առմամբ, Վան շարունակած է մնալ Հայաստանի մեծ քաղաքներէն մէկը : Արաբական տիրապետութեան ժամանակ, Է. - Թ. դարեր, Հայաստանի միւս քաղաքներուն հետ, զգալի չափով յետադիմած է՝ դառնալով սովորական քաղաք, հիմնական զբաղումը վերածուելով գիւղատնտեսութիւնը :

Թ. - ԺԳ. դարերը, բուռն զարգացումի տարիներ եղած են, մանաւանդ այն պատճառով, որ Ժ. - ԺԱ. դարերուն Վասպուրականի թագաւորութիւն մը գոյատեւած է բաւական ընդարձակ տարածութեամբ : Այդ շրջանին Վան դարձած է մայրաքաղաք : Բնակչութեան թիւը տասնեակ հազարներու հասած է, իսկ առեւտուրը ստացած է համալետական եւ, նոյնիսկ, միջազգային արժէք :

ԺԳ. դարով վերջ գտած է Վանի զարգացման ժամանակաշրջանը : Վան այնուհետեւ դարեր շարունակ կռուախնձոր դարձած է Թրքական զանազան ցեղերու եւ Օսմանեան Թուրքիոյ ու Պարսկաստանի միջեւ : Իբրեւ քաղաք քիչ թէ շատ իր արժէքը պահպանած է, որովհետեւ Վանի վիլայէթին կեդրոնը մնացած է :

Վան հայաբնակ քաղաք մնացած է մինչեւ Համաշխարհային Ա. Պատերազմը :

ՓՐՈՖ. Թ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԷՋ ՄԸ ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԷՆ

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ ԾԱՅՐ ԿՈՒ ՏԱՅ

1915 : Ապրիլ 7 : Երեքշաբթի : Ականատես մը կը գրէ — Ստոյգ գիտէինք, թէ կռիւը պիտի պայթէր. բայց թէ ինչպէ՞ս պիտի վերջանար, այդ ոչ ոք գիտէր : Կային շատեր, որ մէկ օրուան դիմադրութիւնն իսկ անհնար կը համարէին : Լաւատեսները՝ քանի մը օր միայն, առ առաւելն մէկ շաբաթ : Հայ կամաւորական գունդերէն ոչ մէկ լուր կար, ստոյգ ոչ մէկ լոյս : Չէինք գիտեր նոյնիսկ, թէ ի՞նչ կը կատարուի գաւառը, մինչեւ իսկ Քաղաքամէջին հետ յարաբերութիւնները կտրուած էին» :

Յանկարծ, Ուրբաթ Առուի կողմէն կը պայթին քանի մը հրացաններու գնդակներ. կռուին ազդանշանը կը տրուի : Եւ, ահա, Այգեստանը շղթայող բոլոր զօրանոցներէն եւ դիրքերէն կը սկսի խժալուր հրացանաձգութիւնը եւ քանի մը վայրկեանէն քաղաքը կը կորսուի ահռելի հրազէններուն ժխորին մէջ : Ականատեսն է որ կը նկարագրէ — Հրացաններուն առաջին պայթումին հետ, տանկական զօրանոցներէն երկվայրկեանի մը մէջ հարիւրաւոր զինուորներ բաց դաշտ դուրս գալով, կը մտնեն նախօրօք պատրաստուած խրամներուն մէջ կամ կը կենան դիրքերուն ետեւ : Կը սկսի յառաջխաղացումը հայկական դիրքերուն վրայ : Շուրջ 70 հայ մարտիկները կը պատասխանեն եւ դէմ կը դնեն կատաղի յարձակումին » :

Այգեստանը պատնէշին վրայ է : Հայ մարտիկները ինքնամոռաց տրամադրութեամբ, գրեթէ կատաղի, կը կռուին : Շուտով՝ առաջին զոհերը — Եղիա Նաչխենեան եւ Յակոբ Տիրոյեան : Դեռ հրացանները չլռած, յանկարծ կը դառն թրքական թնդանօթները Սահան Պէյի փոսէն : Ասոնց կ'արձագանգեն Հաճի-Պէքիրը, ապա Թոփրագ-Քալէն : Վանը մէկէն աւելի անգամներ թատերաբեմ դարձած էր կռիւներու, բայց առաջին անգամն էր, որ այս տարողութեամբ մարտեր ծայր կու տային :

Ժողովուրդը անտեղեակ դիրքերուն կացութենէն՝ անստոյգ վիճակի կը մատնուի : Ստոյգը միայն դիրքերուն վրայ գտնուող մարտիկները գիտեն. հրացանները գրկած՝ ամբողջ կուրծքը փամփուշտներով զարդարուած՝ անոնք են, որ կուրծք կու տան հպարտ եւ անսասան :

Առաջին օրը դիրքեր կը քանդուին, բաւական թիւով մարտիկներ կը սպաննուին, բայց ամէնուր պատնէշը ամուր կը մնայ : Կազդուրիչ լուրեր կը հասնին դիրքերէն : Ժողովուրդը կը սրտապնդուի : Կը խուժէ փողոց : Ցանցառին առաջնորդութեամբ կ'ուղղուի դէպի Զինուորական կեդրոնատեղին, Շտապը, ինչպէս կ'ըսեն» :

Ճէվտէթին հարուածը ժայռի կը հանդիպի : Չէ՞ որ վճռած էր 24 ժամուան մէջ հիմնայատակ ընել Վանը : Փոխարէնը կը տեսնէ թաւալգլոր ինկած ասկեարները :

Յերեկոյեան անյաջող յարձակումէն ետք, Ճէվտէթ կ'որոշէ սարսափի մատնել Այգեստանը կարկուտի նման գնդակ արձակելով եւ ընդհանուր յարձակումով մը : Այսպէս, կէս ժամուան դադարէ մը ետք, տրուած հրամանի մը վրայ, բոլոր անկիւններէն կը սկսի սարսափելի համազարկը եւ թնդանօթներուն կրակը : Կրկին խօսքը տանք ականատեսին — Հրացանին ձայները կը լսէինք թրքական զօտիին բոլոր կողմերէն, նոյնիսկ հեռաւոր Շամիրամի անկիւնէն : Կարծես Ճէվտէթ ամէն շնչաւորին հրացան տուած էր եւ հրամայած էր, որպէսզի կրակեն մինչեւ լոյս» :

Դժոխային կրակին հետ, Թուրք զինուորները կրկին դուրս կը խուժեն եւ միահամուռ կերպով կը յարձակին հայկական դիրքերուն վրայ : Կու գան շարքերով, իբրաւ եռեւէ սպաններուն առաջնորդութեամբ : Բազմաթիւ դիրքերու վրայ կը ստեղծուի ճգնաժամային վայրկեաններ : Տարտանէլ, Սահակ-Պէյ, Խաչ փողոց, Շահբէնտէր կրակներուն մէջ են : Ժողովուրդը անտեղեակ ստեղծուած վիճակէն, խելակորոյս հոս ու հոն կը փախի : Բայց հայ մարտիկները դուրս կը խուժեն իրենց դիրքերէն. տասնոցներով, ձեռնառումբերով կը խոյանան թշնամիին դիրքերուն վրայ եւ բազմաթիւ զոհեր խլելով, փախուստի կը մատնեն, խուճապահար :

Այս անօրինակ կռիւին մէջ, միայն Շահբէնտէրն է որ կ'ընկրկի, սակայն մօտակայ դիրքերէն հերոսներ դուրս կը նետուին եւ կը դիմեն հակայարձակումի, փախուստի մատնելով վայրագ թշնամին :

Ապրիլ 7ի գիշերը քուրայ մը կ'ըլլայ հայ մարտիկներուն համար : Գիշերը անտանելի վիճակ կը ստեղծէ ժողովուրդին համար : Անտեղեակ, թէ ի՞նչ կը պատահի ճակատին վրայ, կը կարծէ, թէ «տղերքը բոլորն ալ ջարդուած են : Թուրքերը Այգեստան մտած են եւ առաւօտուն պիտի սկսի ջարդը :

Ապրիլ 8 : Հրաշքի տպաւորութիւն մը կը ստեղծուի : Մարդիկ չեն հաւատար իրենց աչքերուն, երբ բոլոր դիրքերուն վրայ կը տեսնեն մարտիկները նոյն կարգ ու կանոնով : Ժողովուրդը ուշքի կու գայ միայն այն ատեն, երբ կը կարդայ Զինուորական Մարմնին յեկոյցը.

— Հայրենակիցներ, երէկ գիշերուան ամբողջ թնդանօթաձգութեան ու թշնամիին կողմէ վատնուած հարիւր հազարաւոր գնդակները նպատակ ունէին միայն վախցնել ժողովուրդը : Մեր կողմէ ոչ մէկ կորուստ կամ դիրքի լքում չկայ : Մերոնք չեն յօժարած նոյնիսկ պատասխանել : Խուճապի պէտք չկայ » :

Ապրիլ 8 : Ժողովուրդը արդէն սրտապնդուած՝ դիտէ թէ կը դիմադրէ :

Նոյն օրուան գիշերը կը հրկիզուի եւ կը գրաւուի անգլիական հիւպատոսարանը : Մէկ օր ետք օդը կը հանուի Համուտ Աղայի զօրանոցը, եւ այսպէս շարունակ․․․

Վանը կը դիմադրէ : Եւ յաղթանակի դրօշը կը պարզէ, երբ հայ կամաւորները կը հասնին :

ՔԱՂՀԱՆ

ՎԱՆԸ 1915Ի ՆԱԽՕՐԵԻՆ

— o —

Վանը բաժնուած էր երկու մասի՝ Այգեստան եւ բուն քաղաք կամ Քաղաքամէջ : Այս վերջինը կը տարածուէր բերդին ստորոտը, շրջապատուած հինաւուրց պարիսպներով, նեղ, ծուռումուռ փողոցներով, հայ եւ Թուրք խառն բնակչութեամբ :

Այգեստան կ'երկարէր քաղաքին պարիսպներէն դուրս, փռուած այգիներու մէջ, մօտ ութ քառակուսի քիլոմեթր տարածութեան վրայ, հարուստ բուսականութեամբ, ծաղկազարդ ու ջրառատ բազմաթիւ փողոցներով ու գեղեցիկ շէնքերով :

Այգեստանը բաժնուած էր հետեւեալ թաղամասերը. Հայկավանք, Ս. Յակոբ, Յայնկոյսներ, Նորաշէն, Արարք, Կլորդար եւ Շամիրամ : Համարեա հայաբնակ էին Յայնկոյսները, Նորաշէնը եւ Արարքը. Թրքաբնակ էին Շամիրամի մեծ թաղը եւ Ս. Յակոբը, իսկ միւսները խառն բնակչութիւն ունէին :

Վան քաղաքը Ապրիլեան գոյամարտէն առաջ ունեցած է 7500 տուն բնակիչ, որուն 6000 տունը Այգեստան, 1500 տունը Քաղաքամէջ : Քաղաքամէջին մէջ Հայերու թիւը կազմուած է հազար տուն, Թուրքերունը՝ 500 : Այգեստանի Հայերը ունեցած են 3.500 տուն բնակիչ, Թուրքերը՝ 2500 : Ընդհանուր բնակչութիւնը 52.500 : Հայերը ներկայացուցած են 31 հազար 500 հոգի, Թուրքերը 21.000 :

Վանը 1914ին ոչ միայն Արեւմտեան, այլեւ Արեւելեան Հայաստանի ամենամեծ հայաշատ քաղաքը եղած է :

Վանի առեւտուրն ու արհեստները գրեթէ գտնուած են Հայերուն ձեռքը : Վանի ոսկերչական իրերը ծախուած են մինչեւ Պետերբուրգ, Փարիզ, Լոնտոն, Ուաշինկթըն եւ այլուր :

Յ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎԱՆ ԵՒ ԳԻՒՂԵՐԸ

ԽՄԲ. ԾԱՆՕԹ.— Դերասան Յովհ. Զարիֆեան իր յուշերուն մէջ արձանագրած է նաեւ Վանի եւ գիւղերուն մէջ տրուած ներկայացումները: Ցայտուն են ժողովուրդին վառ տրամադրութիւնները: Թուականն է 1911:

— Վանում էլ նոյն ոգեւորութիւնն ու եռուզեռը, մանաւանդ երիտասարդութեան մէջ: Հոյակապ ընդունելութիւնցոյց տուին եւ անվերջ հիւրասիրութիւններով մեզ ձեռքից ձեռք էին խլում: Ներկայացումները տալիս էինք Երամեան դպրոցի սրահում, որ միշտ լիք – լեցուն էր, ասեղ ձգելու տեղ չէր լինում: Խաղացինք «Միրա Էֆրոսը», «Անմեղ մեղաւորները», «Զար ոգին», «Ժան Թուլը», «Թոյլերն ու ուժեղները», «Արցունքի հովիտը», «Պաղտասար աղբարը» եւ կուսակալ Ճէվտէթ բէյի խնդրանօք, Թուրքերի համար «Ադամ, Եւա» թրքերէն:

... Վանում մնացինք երեքուկէս ամիս: Անմոռանալի են այդ օրերը: Վանեցոց ցոյց տուած համակրանքն ու յարգանքը արտակարգ էր: Ես երբեք չեմ մոռանայ այն մեծ խնջոյքը, որ տուեց մեր մեկնելուց առաջ: Խանդավառ ճառերին վերջ չկար: Հարիւրաւոր ստորագրութիւններով ծածկուած մի ուղերձ տուեց մեզ: Եւ մի արծաթէ հոյակապ պսակ, պատրաստուած վանեցի ոսկերիչների ձեռքով՝ արհեստով եւ խմբի բոլոր անդամների անունները վրան արձանագրուած:

... Ես աննկատելի կերպով բաժան – ուեցի խմբից եւ յառաջ անցայ. յետեւից գալիս էր դերասան Գարագաշը: Բաւական հեռացել էինք, երբ, յանկարծ, մեր ճամբան կտրեցին 8 - 10 ձիաւոր Քրդեր եւ հրացանները մեր կողմը ուղղելով՝ պահանջեցին որ կանգնենք: Ես սարսափեցի ու սմքեցի Թամբի վրայ: Մտածում էի, թէ չան սատակ պիտի լինենք ու զոհ դառնանք վայրենի Քրդերին:

Քրդերի առաջնորդը յառաջ եկաւ եւ հայերէն հարցրեց, թէ «Ո՞վ է ձեզանից դերասանապետ Զարիֆեանը»: Անունս որ լսեցի, է՛լ աւելի վախցայ ու մնացի լուռ: Քուրդը նորից հարցրեց, այս անգամ աւելի խրոխտ ու, կարծես, սպառնական ձայնով: Ես կմկմալով պատասխանեցի. «Ես եմ»: Քիւրդը է՛լ աւելի բարձր ձայնով ասաց. «Այդ ի՞նչ բարոյական օրէնքով դու երեք ամիս է քաղաքը ներկայացումներ կուտաս, իսկ գիւղերը անտես արած ես...»:

Ես հասկցայ, որ թիւրիմացութեան մէջ եմ, որ այս «Քիւրդերը» Քիւրդ չեն, այլ մեզ պէս հայ քրիստոնեայ մարդիկ, եւ սիրտ առնելով՝ սկսեցի բացատրել, թէ մեղքը իմը չէ: Ի՞նչ անեմ, որ գիւղերում յարմարութիւններ չկան: Ճիշդ այդ վայրկեանին վրայ հասաւ Դանիէլ վարդապետը եւ բացագանչեց՝ «Տղա՛յ, Գալուստ, այդ ի՞նչ բաներ կ'ընես»: Պարզուեց, որ խօսող «Քիւրդը» խմբապետ Գալուստն է, որ գիւղերից մի - մի ներկայացուցիչ առած եկել էր, որպէսզի մեզ պարտադրէ գիւղացիների համար էլ ներկայացումներ կազմակերպել:

Դանիէլ վարդապետի առաջարկով որոշեցինք գիւղացիների համար էլ ներկայացում տալ: Դանիէլ վարդապետը խոստացաւ յարմարութիւններ ստեղծել եւ կարգադրեց Գալուստին, որ գիւղացիներին հաւաքէ: Գալուստը իր «Քրդերով» գնաց Դանիէլ վարդապետի հրամանը կատարելու, իսկ մենք վերադարձանք Աղթամար, ուր Դանիէլ վարդապետը խոկոյն անցաւ գործի եւ կապերտներից ու տախտակներից մի բեմ շինել տուեց դըպրոցում:

Մինչ այստեղ բեմն էր պատրաստւում, միւս կողմից սկսեց հաւաքուել «ունկնդիր հասարակութիւնը». ոտքով ու սայլով, զուռնայով եւ երգ ու պարով ամէն կողմից գալիս էին գիւղացիք իրենց ընտանիքներով՝ հետները բերելով ոչխար, հաւ եւ ամէն տեսակ ուտելիքներ ու խմիչքներ: Ինձ համար էլ նուէրներ էին բերել՝ ոչխար, կարագ - պանիր եւայլն:

Շուտով ամէն տեղ բռնեցին սայլերը: Սկսուեց կերուխումը, երգն ու պարը, ճիշդ ուխտի օրերի նման: Երեք օր շարունակ, ցերեկ ու երեկոյ ներկայացումներ էինք տալիս, եւ գիւղացիք հերթով ունկնդրում էին, իսկ դուրսը մնացողները քէֆ էին անում: Ներկայացրինք Ահարոնեանի «Արցունքի հովիտը» եւ Աբելեանի «Մարող ճրագները»: Աննկարագրելի խանդավառութիւն, տօնական ցնծութիւն էր տիրում: Այդ օրերը անմոռանալի են ինձ համար. իմ ամբողջ բեմական կեանքում ես այդպիսի անկեղծ ուրախութիւն չեմ տեսել...:

ՅՈՎՀ. ԶԱՐԻՖԵԱՆ

«Վէմ», 1937

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

ԱՊԱԳԱՆ ՄԵՐՆ Է

Օ

ԽՄԲ. ԱՆՕԹ.— Ընկերային շարժումն եւս ակներեւ դարձած էր Վասպուրականի մէջ, 1915ի եղեռնամարտէն առաջ: Արհեստակցական միութիւններ սկսած էին կազմուիլ ընկերվարական սկզբունքներով: Առնցմէ էր նաեւ «Վանի Ոսկերիչ Աշկերտներու Արհեստակցական Միութիւն»ը, որ կոչով մը ճշդած էր իր հետապնդած նպատակները:

Իբրեւ պատմական վկայութիւն ստորեւ հատուածներ այդ կոչէն, լոյս տեսած Ազդակ Շաբաթաթերթի 1909 Մայիս 8ի թիւին մէջ:

— Համաձայն ընդհանուր աշխարհի աշխատաւորական սկզբունքներին, մենք այսօր կազմակերպուած հրապարակ կ'իջնենք պաշտպանելու մեր իրաւունքները եւ կռուելու մեզ շահագործողների դէմ:

Լինելով մեր տնտեսապէս աղքատ երկրի զրկուած բազմաթիւ աշխատաւորների փոքրիկ մասը, մեր միութիւնով միանալու ենք նոցա հետ, որպէսզի դիւրին լինի ձեռք բերել մեր քաղաքական, ազգային, տնտեսական եւ կուլտուրական իրաւունքները, որոնք խլուած մեզանից՝ երկար տարիներից ի վեր զէնքեր եղան մեր հակառակորդներին, մեզ ճնշելու եւ զրկելու համար:

... Ստեղծագործող եւ կեանք տուող աշխատութիւնն է մեր նպատակը ու մեր ձգտումը:

Յառաջդիմութեան, բարձրացման եւ նորանոր գիւտերի աշխատութիւնն է, որ կը կրենք մեր դրօշակի վրայ: Մե՛նք կ'ատենք հանգիստ կեանքը, անաշխատ մարդը, ու մենք մեր իսկ աշխատութիւնով կը պահանջենք, որ բոլորը աշխատեն, բոլորը քրտնեն ու տքնեն, փայլեցնելու մարդկային միտքը, ազնուացնելու մեր սիրտն ու հոգին:

Ընդհանուր աշխատութեան շնորհիւ միայն կարելի պիտի լինի իրապէս ձեռք բերել ընդհանուր հաւասարութիւն եւ եղբայրութիւն:

Ընդհանուր աշխատութիւնով միայն կարող ենք հասնել ընդհանուր բարօրութեան, իսկական ազատութեան:

Եւ որովհետեւ այդ բարձր նպատակներով տոգորուած է, որ հրապարակ կ'իջնենք, որովհետեւ ընդհանուրի համար է, որ կը պարզենք մեր դրօշը բարձր ու անսասան, այդ պատճառներով մենք խորապէս համոզուած ենք մեր յաղթանակին:

Ապագան մերն է -- Աշխատաւորներինն է:

... Այդ մեծ յաղթանակի հեռապատկերն է մեզ հոգի ու արիւն ներշնչողը, այդ մեծ Ապագայի մեծ յոյսով է, որ մենք այսօր կազմած աշխատաւորական մի բանակ, կռուելու կը գնանք մեր թշնամիների դէմ, մեր տնտեսական - դասակարգային, մարդկային – քաղաքական եւ ազգային – կուլտուրական շահերն ու իրաւունքներ ձեռք բերելու համար՝ հնչեցնելով աշխատաւորի ռազմերգը՝

Ինչո՞ւ տանջուենք, քրտինք թափենք,
Արիւն - քրտինք, դառնենք, դիզենք,
Շահագործող ցեցեր վայլեն,
Իսկ մեզ չոր հաց բաժին հանեն.
.
Տանջանք, զրկանք, լեզու արէք.
Եղբայրութեան ուղին հարթէք:

ԱԿՆ ԸՆԴ ԱԿԱՆ

Վիճակը ձգուած էր: Որեւէ տատանում կամ ընկրկում պիտի նշանակէր դասալքութիւն եւ անձնասպանութիւն:

Ծգնաժամը կը պահանջէր ինքնապաշտպանութիւնը կազմակերպել վճռական եւ միակամ: Դիմադրական պայքարը մղել հաւաքաբար: Զարնել եւ զարնուիլ անվկանդ:

Եւ ամբողջ Վասպուրականը ոտքի կանգնեցաւ, վառ պահելու համար իր արեւը՝ Ազատութեան շողերուն տակ:

... Այլեւս ոչ ես ու դուն, ոչ աս ու ան: Ոչ տարիք, ոչ ալ դասակարգ: Ոչ սեռ, ոչ ալ դիրք:

Մէ՛նք, — բոլոր տրամադրելի ուժերով: Կրա՛կ ամէն ուղղութեամբ: Ռազմական բոլոր միջոցներով եւ հերոսական խոյանքով:

Երբ առաջին գնդակը որոտաց, թշնամին խուճապի մատնուած էր արդէն, եւ կը մղտար անզօր կատաղութեամբ:

Որո՞ւ միտքէն կ'անցնէր թէ երկուան բայան պարտութեան պիտի մատնէր ամբողջ բանակ մը, դիրքեր գրաւելով յուսահատական քաջութեամբ:

Հրամանատարը ինք, անարգ դաւադիր եւ արիւնարբու հրէշ, փրկութիւն կը փնտռէր անպատիւ նահանջով մը:

Ինք որ Իշխանի եւ երեք ընկերներուն արիւնը լակած էր դեռ երէկ, եւ դէպի սպանդանոց առաջնորդած՝ Վռամեանը:

«Ա՜խ, Վասպուրական, աշխարհ Հայաստան»...

Ահա նորէն փոթորիկ մը: Թերեւս վերջինը:

Զա՛րկ: Եւ թող Գագանը լճանայ իր արեան ճապաղիքներով, որպէսզի բացուին Ազատութեան ճամբաները:

Այնքան դար լացիր, եւ այժմ վառօդին ծուխն է որ պիտի ցամքեցնէ արցունքներդ:

Վա՛տ է թշնամին եւ անողորմ: Կ'ուզէ իր տիրապետութիւնը պահել ջարդուփշուր ոսկորներուդ վրայ, գերեզմանոցի մը վերածելով ծաղկաւէտ երկիրդ:

Զա՛րկ, որպէսզի չինարար բազուկդ կարենայ գործել ազատ եւ անվտանգ:

... «Ակն ընդ ական եւ ատամն ընդ ատաման»:

Կա՞րճ տեւեց յաղթանակը:

Ոչի՛նչ: Քառասուն տարի ետքն ալ, պատմութիւնը կ'ըսէ.

— Ժողովուրդ մը կար մօտաւոր Արեւելքի լեռներուն մէջ, Արարատի ստորոտը:

Ճակատագրական պահու մը, այդ ժողովուրդը գերագոյն գոյամարտը մղեց իբրեւ մէկ մարդ, փշրելով արիւնազանդ բռնակալութեան մը ժանգոտած շղթաները:

Ան Ազատութեան եւ ստեղծագործ Աշխատանքի դրօշը պարզեց աւերակներու վրայ: Եւ երբ կը շարունակէ վարել ու հերկել, ուրիշ դաւադիր մը դաշոյնը խըրեց իր կողերուն:

Շ.

ՇԱՀԱՆ

ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929

1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

1.

FABRIQUE

FABRIQUE

FABRIQUE

Syphilitiques, fous, rois, pantins,
ventriloques,
Qu'est-ce que cela peut faire à la
putaine Paris,
Vos âmes et vos corps, vos poisons et
vos loques?
Elle se secouera de vous, hargneux,
pourris;

Պատէն կախուած իմ Ջութակը ինկաւ փշրուեցաւ... Իսն փլաթ-փորմ աւն առիէտ է սէ ֆոնիկէ. Եօթուկէ՜ս տիւտիւկը ծօ Պետրոս տիւտիւկը... Շօփին, ֆանիթին չհասաւ — փուէնթաժ, պլէօ վագ՛ի: Ո՞ւր ես մայր իմ, ո՞ւր ես մայր իմ, ո՞ւր ես մայր իմ, ո՞ւր ես մայր իմ, ո՞ւր ես մայր իմ... Ծօ ես այս թուղթէն բան մը չեմ հասկնար կոր. փիյէսներուն իլէն ժամերուն հաշիւը ինտո՞ր պիտի ընենք. 716.546 բաժնուած 441 ֆր. 75 սանթիմով, որուն խորանարդը հաւասար պէտք է ըլլայ 871.666ին քառակուսի արմատին. Աստուած մեծ է, Աստուած մեծ է, Աստուած մեծ է, Աստուած մեծ է... Ջո՛ւր, ջո՛ւր, ծօ ասիկա կը մարի կոր, ծօ ասիկա մարեցաւ, Պետրոս, Պետրոս, բան մը չկայ, բան մը չկայ, ի՞նչ ըսեմ ես անոնց քի սանկ թիւլպէնտի կոտր տղաքը Փարիքանները նետեցին. ծօ չէ՛, մեռնողը Հայ չէր, Ալճերիացի էր, էյ ի՞նչ ընենք, մեռա՛ւ, մեռաւ»: Նախ լաթ մը նետեցին վըրան ու յետոյ տարին: Հանգամանկութիւն: Աստուած մեծ է, Աստուած մեծ է, Աստուած մեծ է, Աստուած մեծ է...

Աւելի վերջ երբոր քիչ մը ինքզինքը գտաւ, երբոր վարժուեցաւ տեղին, միջավայրին, կրցաւ փափաքածը ստանալ: Կռան Պուլվարները մեծ լուսանկարիչի մը քովը մտաւ ուր մնաց աւելի քան երկու տարի: Հոդ չէ որ կատարելագործեց իր արհեստը, սորվելով նրբութիւններ, պըզտիկ խաղեր, որոնց շնորհիւ լուսանկարիչ մը կը յաւակնի արուեստագէտ եղած ըլլալ:

Նախապէս բողանոցի մը նմանցուած էր իրենց խանութը, գայթակղած ու զարհուրած կիներու այդ արտասովոր համարձակութենէն, լըրշութենէն, ներկէն, հագուստներէն: Իրեն խորթ թուեցաւ փարիզուհիներու մօտ ամօթխածութեան այդ պակասը, բայց յետոյ սկսաւ կամաց կամաց վարժուիլ եւ առաջին օրերու այն հետաքրքրութիւնը որով կը հետեւէր հագուստներու եւ ներքնաշապիկներու անկումին, նուազեցաւ: Եւ խորհելով որ հոս բող չկայ, քանի որ բոլոր կիները իրարու կը նմանին, առանց խորունկը փնտռելու, իրենց լուսանկարչատունը նըմանցուց բաղնիքի: Ամէն օր, եւ գրեթէ ամբողջ օրը մերկութիւններու հետ էր իր գործը: Բայց ա՛լ աչքերը չրացաւ, ձեռքերը չդողացին, ենթակային կրցաւ պէտք եղածին պէս մօտենալ, ափերովը բռնել գայն անհրաժեշտ դիրքը տալու համար եւ ի զուր ցանկաց մէկը սիրել: Կուրծքերը, պորտերը, սրունքները չփոթեցան իրարու հետ ու մտքին մէջ մնաց միայն կատարելութեան մը պատկերը, ճարտար մազայարդարի մը հասցէով: Փարիզը անոր վրայ ալ դրաւ իր արտաքին վայելչութեան դրօշմը ու տարիները անցան, այդ կիներուն պէս մերկ, անսէր:

Իրիկուն մը գործէն ելած պահուն դրան առջեւ մէօսիէօ Լէսքիւռը գտաւ: Մէօսիէօ Լէսքիւռը շաբաթը անգամ մը իրենց կուգար իր թերթին համար զանազան տեսակ լուսանկարներ գնելու: Ըստ իր սովորութեան, Պետրոս, որուն անունը չուտով Փիէռ էր եղած, անոր ալ մակդիր մը դրած էր, զայն Գ. Անփիռը կոչելով:

Իրաւ ալ կարծես այդ շրջանէն մնացած տիպար մըն էր, միշտ մեծ խնամքով հագուած, լամբակին ծաղիկ մը, մազերը ներկուած, արծաթէ կոթով գաւազան, ոտքին «կեթռ»եր, մատներուն մատանի, պեխերուն օծանելիք:

(Շար. 7)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ԼԻՈՆ - Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի, Ապրիլ 8, պատարագ ժամը 10ին, դռնբացէք ժամը 17ին:

×

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ, Ապրիլ 7, յիշատակ յարու-թեանն Ղազարու եւ աւետումն Ս. Աստուածածնի: Ժամը 10ին խորանին վարագոյրը բաց պատարագ կը մատուցուի: Ժամը 16.30ին կիրակնամուտի ժամերգութիւն, որու ընթացքին խորանին վարագոյրը կը բացուի:

Կիրակի, Ապրիլ 8, Ծաղկազարդ: Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին, բազմաձայն պատարագ՝ ժամը 10ին, կը պատարագէ ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ:

Դռնբացէք՝ ժամը 16ին:

×

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Ապրիլ 8, Ծաղկազարդ: Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին, պատարագ՝ ժամը 10ին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Կիրակի, Ապրիլ 8, Ծաղկազարդ: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9.30ին, պատարագ ժամը 10.45ին, երեկոյեան դռնբացէք՝ ժամը 17ին:

×

ՏԷՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 8, պատարագ, դռնբացէքի արարողութիւն կէսօրէ ետք ժամը 4ին:

×

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Կիրակի, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, պատարագ՝ 10ին, դռնբացէք 16ին:

×

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Ս. ԳԷՈՐԳ Ս. ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹ
Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

Կիրակի, Ծաղկազարդ
Սէն Մու, ժամերգութիւն եւ պատարագ
Սէնթ Մարկրիթ, դռնբացէք Ժ.ը 17ին
Սէն Լու, դռնբացէք ժամը 18ին:

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ
Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ, կիրակնամուտ: Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ «Լոյս զուարթ» ժամը 5ին:

Կիրակի, առաւօտ սկիզբ ժամերգութեան եւ ապա անդաստան ժամը 8ին:

Երեկոյ հանդիսաւոր պատարագ 10ին:

Երեկոյ դռնբացէքի արարողութիւն 5ին:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕՂՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ապրիլ 8, Ծաղկազարդ: Սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտեան ժամը 9ին, պատարագ ժամը 10.30ին, դռնբացէք ժամը 17ին:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ
64ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նուիրուած ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ մահուան 60ամեակին

ՀԱՆԴԷՍ - ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 8, ժամը 13ին ճաշ,
Նախաձեռնութեամբ Միութեան Կեդր. վարչութեան, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի մասնաճիւղերուն
(Հասոյթը կը յատկացուի լիբանահայ աղէտեալներուն)
Մարսէյլի Մշ. Տան Վասպուրական եւ Տարօն սրահներուն մէջ
12, Ռիւ Սէն-Պազիլ
Կը խօսին
ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Երգիչ՝ Ժաք Պալապանեան եւ Հայաստանեան նուագախումբ
Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով.—
Աւտոյեան 70.02.33, Պապայեան 66.01.21, Պանտիկեան 66.17.46 եւ Կրասեան 93.32.18
Մասնակցութիւն 60 ֆր.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
կազմակերպութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի վարչութեան Բ. չարթի Ապրիլ 9, գիշեր ժամը 21ին, Սինեմա Մատըլէնի գեղեցիկ սրահին մէջ 36, Ավընիւ Մառեշալ Ֆոշ, Սէնկ Ավընիւ, 13004 Մարսէյլ:

Հայրենի գլուխ գործոց ֆիլմը՝

«ՆԱՀԱՊԵՏ»

(հայերէն խօսուն — ֆրանսերէն ենթախորագիր)
ինչպէս նաեւ
ՏԸԺՎԸԺԻԿ զաւեշտ ֆիլմն ու Հայաստանեան տեղեկատութիւն մը
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆր.
Ծանօթ.— Տոմսերը կարելի է հայթայթել Մշակ. Միութեան անդամներու մօտ եւ ներկայացման գիշերը կիչէէն:

Նոյն յայտագիրը Սէնթ Անթուանի մէջ, Ապրիլ 11, Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Սինեմա «Լիտօ»ի մէջ, 102 Ռուէթ Նասիոնալ տը Սէնթ Անթուան:

ՕՐ. ՍԱՆՏՐԻՆ ՖԱՍԻՕ
եւ
Պ. ԱՐԹԻՒՐ ՍԱՆՈՍԵԱՆ
Ամուսնացած, 1979, Մարտ 31
Քլամար Իսի

Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկին Սանոսեան 200 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

կազմակերպութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
եւ ԺԱՖի

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆԻ ՀԵՏ

Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի Կոմիտէի նախագահ
Նիւթ՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՑԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
Ուրբաթ, Ապրիլ 6, ժամը 20.30ին
Հայ Արուեստի ու Մշակոյթի Կեդրոնը
6, Cité Wauxhall, Paris 10e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔԸ Մայիս 6ին:

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերը կը տօնեն Միութեան
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ Ապրիլ 29ին
Մշակոյթի Տան մէջ
Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Ապրիլ 8, ժամը 15.30ին Սէն - Մարթէն տ'էռ Սալ տէ Ֆէթ:

Կը խօսի.— ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին:

Ճոխ պիւֆէ պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Նուարդ Ա. Պասմաճեան իր սիրելի խնամիին՝ Տիկին Սրբուհի Տէր-Գալուստեանի մահուան առթիւ 100 ֆր. կը նուիրէ Շաւիլի եկեղեցիին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Կարգ Ս. Շաբթուան արարողութեանց

Կիրակի, Ապրիլ 8, Ծաղկազարդ: Ժամը 11ին, ոստերու օրհնութիւն եւ Հայրապետական պատարագ: Կը պատարագէ Գրիգոր եպիսկոպոս ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ, Առաջնորդ Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայոց:

Հինգշաբթի, Ապրիլ 12: Ժամը 17.30ին ոտնլուայի արարողութիւն: Ժամը 18ին պատարագ զոր կը մատուցանէ Առաջնորդը:

Ուրբաթ, Ապրիլ 13: Ժամը 18ին երեկոյեան ժամերգութիւն, Թաղման արարողութիւն, չարչարանաց քարոզ եւ խաչի երկրպագութիւն:

Շաբաթ, Ապրիլ 14: Ժամը 17ին՝ Մարգարէական Թուղթերու ընթերցում, ժամը 18ին՝ Ճրագալոյցի պատարագ զոր կը մատուցանէ Հայր ՍԵՐՈՎԲԷ ԱԳԼԵԱՆ, Տեսուչ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին:

Կիրակի, Ապրիլ 15: Ժամը 11ին Զատկուան Հայրապետական պատարագը կը մատուցանէ ԳՐԻԳՈՐ Եպս. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ:

Երկուշաբթի, Ապրիլ 16: Օր Մեռելոց: Ժամը 11ին հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի հանգուցեալ բոլոր հաւատացեալ հոգիներուն համար:

ԾԱՆՕԹ.— Խոստովանանքները կը լսուին թէ՛ արարողութիւններէն առաջ, թէ արարողութիւններու ընթացքին:

du Journal « Haratch »
Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

CONFECTIONNEURS... TRICOTEURS...

TEXFRA

importe du fil à coudre
aux meilleurs prix

SIÈGE SOCIAL
35, boulevard Ornano
93200 St. DENIS
tél 243 04 87

MAASING
av. du Maréchal Leclerc
Centre Commercial du Moulin
MEUDON-LA-FORET
tél. 631 10 44

14 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Երթին եւ դարձին մէկական գիշեր Մոսկուա)
ընդամէնը 16 օրուան ճամբորդութիւն

ARMÉNIE

14 JOURS, PLUS 2 JOURS A MOSCOU

Logement en pension complète, hôtel première catégorie (Arménia ou Tvine) avec excursions quotidiennes, et sur les vols réguliers d'Air France

Départs :

Du 19 Mai au 03 Juin
Du 02 Juin au 17 Juin
Du 29 Juillet au 13 Août
Du 15 Août au 30 Août
Du 1er Sept. au 16 Sept.
Du 29 Sept. au 14 Octobre
Du 26 Décembre 10 Janvier 80

Deux séjours spéciaux :

MOSCOU — EREVAN — TBILISSI — LENINGRAD
Du 15 Juillet au 28 Juillet 79
Du 05 Août au 18 Août 79

Nous sommes en mesure d'organiser des séjours individuels à Erévan ainsi que des groupes constitués à des prix étudiés.

Renseignements, Programmes détaillés et Inscriptions :

A LYON
sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS
saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

IMPORTANT :
Possibilités de départ en avion de LYON et de MARSEILLE pour rejoindre nos groupes au départ de Paris, qui seront accompagnés par des personnes compétentes de nos agences.

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ
7-8
SAMEDI-DIMANCHE
7-8 AVRIL
1979

LE NUMERO 1,80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ Հատը 1 Ֆ. 80

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.356
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.356

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԷՍԻ մէջ, Ուրբաթ օր բացուեցաւ Ընկերվարական Համագումարը, ուր հակառակ զանազան հոսանքներու եւ բանաձեւերու, Միթերանի դիրքը ամուր էր: 1200 պատգամաւոր, 150 օտար ներկայացուցիչներ կը մասնակցէին ժողովին: Ցոյց չկար որ ընդհանուր հաշտութիւն մը ըլլայ եւ Միթերան, Մօրուա, Ռոքար, Շըվէնըման յանուն կուսակցական միասնականութեան միջին ճամբայ մը գտնեն:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ործեւ երկու ամիսը անգամ մը հեռատեսիլէն ժամ մը խօսիլ ժողովուրդին: Շարքը, որ «ժամ մը Հանրապետութեան Նախագահին հետ» յայտարարը պիտի ունենայ, տեսակցութեան ձեւ պիտի առնէ լրագրողներու հետ: Առաջինը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 18ին Անթէն 2ի վրայ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ կազը կրկին սկսած է Կովկասը եւ մանաւանդ Հայաստանը պարենաւորել: Ծանօթ է որ գործադուլը դգալապէս վնասած էր եւ Հայաստան, Ատրպէյճան եւ Վրաստան բաւական տուժած էին: Առաջուան Թափը չունի տակաւին: Միւս կողմէ Պարսկաստան ջնջեց արտասահմանի հետ իր ունեցած մեծ պայմանագրութիւնները, ինչպէս 4000 հրասայլ Անգլիայէն, «Թռչող ռատար»ներ Ամերիկայէն, ընդծովեաներ Գերմանիայէն եւայլն: Ուրբաթ առտու, Սպահանի մէջ, Սավաքի երեք նախկին անդամներ գնդակահարուած են, մինչ նոր դատաւորներ կը հաստատուին:

ՔԱՄՊՈՃԻ մէջ Վիէթնամցիները քայլ մը աւելի առաջ գացած են եւ գրաւած կարմիր Խմերներու հրամանատարութեան մէկ կայանը, Թայլանտի սահմանին տասը քիլոմեթր:

ՍԱՏԱԹ ճառ մը արտասանած է Խորհրդարանին առջեւ, որ արտակարգ նիստի հրաւիրուած էր: Այս առթիւ ալ, Եգիպտոսի նախագահը չեշտած է. «Եգիպտոս – Իսրայէլ հաշտութեան դաշինքը անկիւնադարձն է արաբ - իսրայէլ դաշինքին ամբողջական լուծումին: Առանց պաղեստինեան հարցին կարգադրութեան, ամբողջական հաշտութիւնը երբեք չի կրնար իրագործուիլ»: Սատատի կոչ ըրաւ նաեւ Պաղեստինցիներուն որ վերջ տան ահաբեկումներուն եւ սպառնալիքներուն. «Ռումբ մը հոս, ռումբ մը հոն հայրենիքը չեն ազատագրեր»:

ԱԼԻ ՊՈՒԹՈՅԻ կախաղան հանուելէն ետք, բուռն ցոյցեր տեղի կ'ունենան Փաքիստան, իշխանութեան դէմ: Բախում – ներ ալ եղած են զանազան քաղաքներու մէջ: 200 հոգի ձերբակալուած է:

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ երկու պայթում տեղի ունեցած են Իսրայէլի դեսպանատան առջեւ եւ եգիպտական օդանաւային գիծերու գործակալութեան մը: Միայն նիւթական վնաս կայ:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԵԱՆ Իրլանտայի մէջ երկու անգլիացի զինուոր սպաննուած են, Պելֆասթի իրենց զօրանոցին մէջ:

ՓԵՔԻՆԻ մէջ շատ լարուած մթնոլորտ մը կը տիրէ: Կին մը ձերբակալուած է կրկին երբ կը փորձէր հանրագիր մը փակցնել: Խիստ ազդարարութիւններ կան «անհատապաշտութեան» եւ «գեր–ժողովրդավարութեան» որեւէ ցուցադրութեան դէմ:

«ՄԻԼԼԻՅԷԹ» Ի ՅՕԴՈՒԱԾԱՇԱՐՔԸ

ԿԱՐՍ, ԱՐՏԱՀԱՆ ԵՒ ՍԹԱԼԻՆ...

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԵՏ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ Ի ՀԱՐԿԻՆ ՊԷՏՔ Է ԱՌԱՒԵԼԱԳՈՅՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԶԻՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐԷ, ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԷՆ ԼԵՆԻՆԵԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐՆ ԱԼ...»

ԿԸ ԳՐԷՐ ՍԹԱԼԻՆ, 1921ԻՆ

— O —

ԽՄԲ.— Թրքական *Միլլիյէթ* թերթին մէջ, Թուրհան Այթուլ պատմական յօդուածաշարք մը սկսած է հրատարակել «ԱՇԽԱՐՀԸ ՑՆՑՈՂ ՏԱՐԻՆԵՐԸ» ընդհանուր խորագրին տակ, ուր կը վերլուծէ մերձաւոր անցեալի գլխաւոր իրադարձութիւնները: Վերջին (Ապրիլ 1) թիւին մէջ, Թուրհան Այթուլ կը խօսի թուրք-խորհրդային յարաբերութիւններու մասին եւ Սթալինի տեսակէտներուն եւ հետապնդած քաղաքականութեան Կարսի և Արտահանի նկատմամբ: Շահեկան վաւերագիր մը, որու մէջ բուռածները «ցնցող նորութիւններ» չեն անշուշտ մեզի համար, այլ անգամ մը եւս կը հաստատեն, եթէ հարկ էր, Մոսկուա – Անգարա քաղաքական հաշիւները, որոնք ՄԵՐԸ չեն...: Յօդուածը թարգմանած է «Մարմարա» ուրկէ կ'արտատպենք.—

«1921 Մարտ 13 *թուականին, Սովետական Միութեան ղեկավար Սթալին հետեւեալ տողերը կը ստորագրէր Թուրքիոյ մասին՝* «Ազգերու կեանքը» *անուն հանդէսին մէջ:*

«*Իր ազգային շահերուն համաձայն, Անգարայի կառավարութեան հողերը նոյնութեամբ պահելու եւ եթէ կարելիութիւնը գտնէ՝ զանոնք ա՛լ աւելի ընդարձակելու ձգտումները մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն: Սակայն, ընկերվարական երկիրներու համար հողը եւ ազգային միասնականութիւն բացառութիւնը ոչ մէկ արժէք ունին: Թուրքիա, որ ներկայիս Արեւելքի կէս – գաղթավայր երկիրներէն է եւ բացէ ի բաց պատերազմի բռնուած աշխարհակալ դաշնակից Պետութիւններու հետ, պէտք է որ այդ պատերազմին մէջ մեր ամէն կարգի օժանդակութիւնէն եւ քաջալերանքէն զուրկ չմնայ: Եւ որպէսզի այս պատերազմին ընթացքին մենք կարենանք հարկ եղած օժանդակութիւնները ընծայել անոր, անհրաժեշտ է որ մօտաւոր ապագային Թուրքիոյ հետ բանակցութեան սեղան նստելու պատրաստ Պետութիւնները գոհացում տան այս երկրին ազգային շահերուն: Անգարայի ազգային քաղքենի կառավարութիւնը, եթէ նոյնիսկ աշխարհակալ ձգտումներ եւ հանդամանք ունենայ, դարձեալ չի կրնար ձերբազատել իր ազգայնականութենէն ու չուզեր ալ ձերբազատիլ արդէն: Սակայն, ընկերվարական երկիր մը պէտք է որ իր ազգայնականութիւնը գիտնայ յաղթահարել եւ ի հարկին իր հողերուն մէկ մասէն հրաժարի ու զոհէ զանոնք, ի խնդիր համաշխարհային յեղափոխութեան զարգացման ու զոհէ նոյնիսկ իր հայրենակիցներուն մէկ մասը, եթէ հարկը պահանջէ: Եթէ մենք անկեղծօրէն հաւատացողներն ենք համաշխարհային պրոլետարական յեղաշրջումին յաղթանակին, պէտք է լաւ գիտնանք, որ մեր կատարելիք այդ բոլոր զոհողութիւնները՝ անցողակի այլ անհրաժեշտ են, համաշխարհային յեղաշրջումին յաղթանակին համար կատարուելիք բոլոր այդ զոհողութիւններն ալ պիտի դարմանուին ու վարձատրուին խիստ մօտաւոր ապագային, որուն պէտք է վստահ ըլլանք կատարելապէս: Եթէ մինչեւ իսկ կասկածելու ըլլանք որ Անգարայի աշխարհակալական, ծաւալողական, համաթուրքական կառավարութիւնը նպատակաւոր կերպով կ'ուզէ իր ձեռքին մէջ պահել հայ ժողովուրդէն բնակուած հողամասերը եւ նոյնիսկ Կովկասները, ձեռք անցընելու ձգտող քաղաքականութիւն մը հետապնդէ, դարձեալ պէտք չէ որ խրտչինք անոր այդ գործելակերպէն: Ուրովհետեւ, համաշխարհային յեղափոխութեամբ եւ Թուրքիոյ մէջ համայնավարութեան տանելիք յաղթանակով ամէն ինչ իր բնականոն վիճակը պիտի ստանայ: Մենք երբեք պէտք չէ վախնանք հողային զիջումներէ եւ զոհողութիւններէ: Որովհետեւ, ինչպէս որ ալ ըլլայ, բոլոր այդ զոհողութիւնները ի վերջոյ անցողակի բնոյթ պիտի ունենան: 1918ին, համայնավարութիւնը երբ տակաւին նոր սկսած էր զարգանալ ու զօրանալ, ինչպէս որ զայն փրկելու համար Ուկրանիան, այսինքն՝ Ռուսիոյ կէսը տուինք նախ եւ ապա սակայն ետ առինք կրկին, հիմա ալ Արեւելեան Յեղափոխութեան յաղթանակին սիրոյն՝ հարկ է որ Թուրքիոյ համար կարգ մը ժամանակաւոր հողային զիջումներ կատարենք: Հայաստան, այդ բանակցութիւններուն ընթացքին ի հարկին պէտք է առաւելագոյն ազգային զոհողութիւնները կատարէ, ինչպէս կը թելադրեն լենինեան սկզբունքներն ալ եւ Հայաստան պէտք է զանոնք գործադրէ: Հետեւաբար, Հայաստան պէտք է անպայման հրաժարի ոչ միայն կարգ մը աշխարհակալ ձգտումներէ թելադրուած իր պահանջներէն, այլ նաեւ միշտ իր «Հայկական հողամասեր» կոչուած տեղերը մայր հայրենիքին միացնելու ամենահամեստ ցանկութիւններէն անգամ: Նոյնիսկ այսօրեան պայմաններուն մէջ ան հարկ է որ հրաժարի Վան եւ Պիթլիս նահանգներէն ալ, որովհետեւ այսօրուան պայմանները երբեք թոյլատու չեն նման պնդում մը յառաջ քշելու համար:*

ԿԱՐՍՆ ՈՒ ԱՐՏԱՀԱՆԸ
ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ԲԱՆԱԼԻՆԵՐՆ ԵՆ

Կարսն ու Արտահանը ոչ միայն Հայաստանը կը հետաքրքրեն, այլ եւ կենսական կարեւորութիւն մը կը ներկայացնեն ամբողջ Ռուսիոյ համար: Որովհետեւ կարելի է ըսել թէ այդ շրջանները Կովկասներու դէմ զինուորական գործողութեան մը ձեռնարկելու համար ռազմագիտական ամէնէն կատարեալ եւ գլայուն կէտերն են: Ով որ կը տիրապետէ Կարսին, կ'իշխէ նաեւ Կովկասին: Այս ճշմարտութիւնը քաջ գիտնալով հանդերձ, Սովետական Միութիւնը այսօր բոլոր այդ հարցերուն կը նայի իր ազգային շահերուն տեսանկիւնէն: Որովհետեւ ան կը հաւատայ Պրոլետարական Համաշխարհային Յեղափոխութեան յաղթանակին եւ այդ յաղթանակով ալ ամէն ռազմագիտական դիրք ու կէտ, ինչպէս նաեւ հողային զիջումներն ու զոհողութիւնները՝ իմաստազուրկ պիտի դառնան անպայման: Այդ պատճառաւ ալ, Սովետական Միութիւնը իրաւունք ունի պնդելու, թէ Հայերը ի զուր եւ անօգուտ կերպով կը պնդեն իրենց տեսակէտին վրայ, որովհետեւ Կարսն ու Արտահանը կրնան Թուրքիոյ ձեռքը մնալ մինչեւ որ Համաշխարհային Յեղափոխութիւնը հասնի իր լրումին եւ յաղթանակէն վերջ ամէն ինչ գտնէ իր տեղը եւ լքուած հողերն ալ անցնին իրենց իսկական տէրերուն ձեռքը: Ճիշդ այդ պատճառներով է, որ Սովետական Միութիւնը Հայերու համար շատ ալ անընդունելի չի գտներ ներկայացուցած այս առաջարկը: Հայաստանի մէջ սովետական վարչաձեւին հաստատումը՝ Հայաստանի, Վրաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ յառաջիկային իրագործելի Սովետական Դաշնակցութեան մը ճշմարիտ նախաքայլն է միայն: Այս Դաշնակցութիւնը, կարճ ժամանակամիջոցի մէջ իր շուրջը պիտի համախմբէ նաեւ Արեւելքի միւս բոլոր Պետութիւնները:

Անգարայի կառավարութիւնը պէտք է շատ լաւ հասկնայ հետեւեալ պարագան, որ Հայաստանի սովետականացումէն վերջ Թուրքիոյ համար կը մնայ միակ բան մը ընելիք, այն է՝ այլեւս չզբաղիլ Հայաստանով, այլ՝ միանալ անոր հետ»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԿԱՐԻՉ ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

— O —

Մոսկուայի Խորհ. Միութեան Նկարիչներու ցուցասրահին մէջ բացուած է նկարիչ Յակոբ Յակոբեանի անհատական ցուցահանդէսը: Բացման խօսքը կատարած է Խորհ. Միութեան Նկարիչներու Միութեան քարտուղարը՝ Բ. Նեմենսկի: Ողջոյնի եւ գնահատանքի խօսքեր արտասանած են Դաշնակցային Ռուսիոյ նկարիչներու անունով Ի. Օբրոզով, Մոսկուայի նկարիչներու կողմէ Ջ. Պապիկեան եւ Վ. Գորխաջեւ, Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութեան անունով Տ. Խաչատրեան: Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է Յակոբ Յակոբեան: Զոյգ սրահներու մէջ ցուցադրուած են նկարիչին 75 իւղանկար եւ 23 ջրանկար գործերը: Այս առթիւ հրատարակուած է նաեւ Յ. Յակոբեանի գործերով կազմուած քաթալոկ մը: Բացումին ներկայ եղած են Խորհ. Միութեան Մշակոյթի նախարարի տեղակալ Վ. Կուխարսկի եւ Հայաստանի Մոսկուայի մնայուն ներկայացուցիչ Ս. Մելքումեան:

×

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— O —

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Սարանսկի մէջ (Մորդովիա) տեղի ունեցած են դասական ոճով ըմբշամարտի Խորհ. Միութեան պատանեկան ախոյեանութեան մրցումները՝ գիւղական ընկերութիւններու միջեւ: Հայաստանի մարզիկներէն չորսը՝ Յովհաննէս Մարտիրոսեան (48 քիլօ), Վաչական Սայադեան (52 քիլօ), Վիգէն Պալայեան (70 քիլօ) եւ Միքայէլ Մակարեան (81 քիլօ) նուաճած են Խորհրդային Միութեան ախոյեանի կոչումը:

Ի՞ՆՉ ԸՐԻ...

Հարցում մը անհատական, արտաքնապէս իր չա՛տ պարզ ու կարճ երեւոյթով, որ սակայն կրնայ մարդ էակի ամէն մէկ տարիքի բերանին մէջ մտնել, ըլլալ բանալին զանազան մտածումներուն եւ, ըստ այնմ, իմաստ ստանալ ու նշանակութիւն:

Հարցում մը, որուն գործածութիւնը կրնայ սկսիլ մանուկի առաջին թոթովանքներուն հետ եւ, ամբողջ կեանք մը ապրելէ եւ այլազան փուլերէ անցնելէ ետք, իր հանգիստը գտնել նոյն այդ մանուկի ծերունազարդ տարիքի վերջին շունչին հետ: Որով.—

Տարիք չի ճանչնար ան: Իմաստներ՝ այո՛:

Ազգի մը յատուկ չէ անոր գործածութիւնը: Մարդկութեան՝ այո՛:

Ցգէտին ու խելացիին, գիտնականին թէ պարզ անուս յետամնացին մտերիմը կրնայ ըլլալ՝ անկասկած, եւ, ամենակարող իր զօրութեամբ՝ նախընտրութիւն չի դներ մարդոց միջեւ, որով, գոյները, հաւատքները, գաղափարները եւ ամէն ձեւի գերազոյն շահերը կը տողանցեն իր աշխարհին մէջ, ազատ ու համարձակ, առանց կաշկանդումի: Սակայն, պարագաներուն եւ պայմաններուն տակ, ան կը ձեւափոխուի որպէս էութիւն, կը ստանայ այլ տարազ, կը կերպարանափոխուի որպէս հոգեվիճակ:

Ի վերջոյ, հարցումի ձեւին տակ գըրուած, պիտի ըսենք, յատակ է ու հասկընալի, սակայն խորքին մէջ՝ բարդ ու կնճռոտ, որովհետեւ կրնայ բանալին դառնալ այս կամ այն դէպքին, պատմութեան, լաւ կամ վատ արարքին, ու, որպէս այդ՝ նշանակութիւն առնել, ըլլալ դրական կամ ժխտական: Մէկ խօսքով, խօսքի մը կամ արարքի մը իբրեւ արդիւնք, կրնայ յանձնուիլ արդարադատ կամ կողմնակալ մարդոց կամայ թէ ակամայ դատողութեանց, երկրպագուիլ կամ նախատուիլ, իր իսկ ենթական դընելով փափուկ կացութիւններու առջեւ:

Իր գոյութեան առաջին օրերուն, մանուկի բերանին մէջ դրուած, իր իսկ յանցանքին գիտակից կամ ոչ, անմեղ երախայի մը թոթովանքն է, որուն աղբիւրը սխալ, չար ո՛չ տեղին արարքի մը, արտայայտութեան մը մէջ պէտք է փընտռել: Ու պարզ է, պատասխանը կրնայ սրբագրութիւն մը ըլլալ, խրատ մը՝ յաճախ, երբեմն ալ՝ պատիժ մը:

Նոյնը չէ անշուշտ պարագան, երբ նոյն այդ մանուկը, տարիներու ընթացքին, թեւեր կ'առնէ ու կը սկսի ինքնակամ սաւառնիլ, թռչիլ հեռուները, պոկել ու մտնել բուն իսկ կեանքի պայքարին մէջ:

Հո՛ս, պայմանները կը փոխուին: Տասնամեակները իր կեանքի ուղիին ուղղութիւն կու տան: Կը գծեն օրերու իր ճանապարհը ու ինք, հասունցած մարդ այլեւս, կը դառնայ պատասխանատու՝ իր իսկ անձին եւ կամ աւելին՝ անձերու, հաւաքականութեան մը, ազգի մը, իր ազգին, ու տակաւին՝ առաջնորդ, ղեկավար, հանրութեան մարդ:

Միակ մտածումը արդէն.— ըլլալ պատասխանատու իր անձին կամ ուրիշներուն, կը բաւէ հարցումին տալ տարբեր գոյն եւ կերպարանք: Նոյն այդ նախադասութիւնը կը թողու մանկական իր անմեղունակ վիճակը ու կը լրջանայ: Իր լրջութեան մէջ, ո՛չ միայն կը փորձէ խորհրդածել, այլեւ՝ ինքզինք կը խորասուզէ մտածումներու, դէպքերու, արարքներու, խօսքերու մէջ ու, վերթէ ուղեկորոյս, ի վերջոյ հարց կու տայ.—

1) Ի՞նչ ըրի որ զիս այսպէս կը պատուեն:

2) Ի՞նչ ըրի որ զիս կը հալածեն կամ կը նախատեն:

3) Ի՞նչ ըրի անձիս, կամ աւելին՝ հարազատներուս համար:

4) Ի՞նչ ըրի զաւկիս հայեցի դաստիարակութիւն տալու, հայերէն լեզուն սորվեցնելու, մեր պատմութեան էջերը բանալու համար անոր մատղաշ տարիներու ուղեղին առջեւ:

5) Ի՞նչ ըրի, ի վերջոյ, ազգիս ու հայրենիքիս օգտակար ըլլալու եւ ծառայելու՝ անոր դատին եւ արդար գոյատեւման, որպէս հայ մարդ:

Անկասկած, ինքնաքննութեան մեր այս հոգեվիճակին մէջ, ամէն մէկուս համար, ան, կ'ենթադրէ գիտակցութիւն մը, աւելի ճիշդ՝ արթնութիւն մը, ետդարձ ակնարկի տարազով, որ ձեւով մը հաշուեկշիռ մըն է անցած օրերու: Մեր ճիգը, ի՞նչ ըրիներու մեր շարքին մէջ ու անդին, կը ճիւղաւորուի, ու մենք զմեզ կը գըտնենք գլխաւոր երկու ուղղութեան առջեւ:

Ա) Ժխտականը՝ անգիտակից:

Բ) Դրականը՝ գիտակից:

Իրենց կարգին, իւրաքանչիւրը անոնցմէ կրնայ արդիւնքը ըլլալ հաւասարապէս կամաւոր կամ ակամայ հոգեվիճակներու, ուրկէ նաեւ տրուած վճիռներուն արդիւնքը՝ որպէս ներքին հայեացք, մեր իսկ անձին:

Այսու ամենայնիւ, ինքնաքննութեան մեր փորձը, մեր իսկ անձի հարազատ հայեցին գտնելուն մէջ կը կայանայ, որուն առջեւ, արթնութիւն, գիտակցութիւն եւ խիղճ կը ձեւաւորեն մեր իսկ արժէքը,— մարդ որպէս, հա՛յ մարդ, երիտասարդ հայորդի կամ պատասխանատու ղեկավար դէմք:

Մեր հարցումը.— Ի՞նչ ըրի, Սփիւռքի մեր պայմաններուն մէջ, աւելի իմաստ եւ տարողութիւն կը ստանայ երբ անիկա կը կեդրոնանայ հայ երիտասարդի գործօն մասնակցութեան՝ ազգային լեզուական եւ պատմական հարցերուն:

Անկասկած, նման պարագայի մը, պատճառաբանութիւններ եւ ինքնարդարացումի խօսքեր օգնութեան կը հասնին, որոնց ճիգը, առաւելաբար, իրականութեանց դէմ յանդիման, խոյս տալ է, ուրոշ թերութիւններ, սխալներ կամ (կամայ թէ ակամայ) չկամութիւններ չտեսնելու համար:

Սակայն, ո՞ր հայը կրնայ ըսել անհատաբար թէ հաւաքական ճիգով, թէ կարելիս փորձեցի, անկարելիին դռները բախեցի, բայց ի զո՛ւր, հոսանքը չա՛տ զօրաւոր էր ու խլեց ինձմէ ամէն սրբութիւն եւ պաշտամունք, հաւատք ու լեզու:

Անցնող տասնամեակները, Ֆրանսահայ մեր կեանքին մէջ, մի քանի երէց սերունդներու յաջորդականութեամբ, այսօր, մեզի կոթող մը ձգեցին: Անոնք, իրենց դեռ հարազատ հայկականութեամբ ու հակառակ նիւթական աննպաստ պայմաններուն, յաջողեցան ազգ. հաստատութիւններու հիմեր դնել: Ունեցանք եկեղեցիներ, ժողովասրահներ, ակումբներ ու մշակոյթի կեդրոններ: Ունեցանք զոյգ մը հայ վարժարաններ, որոնք ապագայի փրկութեան լաստը պիտի հանդիսանային, եթէ կարելի ըլլար զիրենք օժտել եւ աշակերտութեամբ ու արդիական յարմարութիւններով ու նաեւ՝ անոնց բազմացումով:

Մեր երէցները, պատի՛ւ իրենց, փորձեցին ոչ միայն կարելին, այլեւ՝ անկարելին: Իսկ մե՞ր սերունդը, նորահաս երիտասարդութիւնը ի՞նչ բերաւ եթէ ոչ՝ անլեզու վերացական քաղաքականացում մը, որ, իր կարգին, որոշ հատուածի մը վերապահուեցաւ, տարին մի քանի աւիթներով արթննալու եւ հրապարակ իջնելու համար: Իսկ անկէ անդին, ընդհատուած ժամանակամիջոցներու ամայի գոյութիւններ միայն կարելի է նշմարել, քնացած ու պինաթափ հոգեվիճակ:

Ազգ. կեանքի, ի մասնաւորի՝ Մայրենիքի տեղատուութիւնը, ըստ մեզի, պէտք է փնտռել մեր իսկ խուսափողական հարցարանին մէջ.— Ի՞նչ ըրի, զաւկս անպայման հայկական վարժարան ղրկելու եւ, ասոր միջոցաւ, լոյսի օճախները բազմապատկելու համար, յանուն Մայրենիքին:

Վերջին հաշուով, եկեղեցի, ակումբ թէ մշակոյթի կեդրոններ իրենց երկրպագուները պէտք է որ ունենան եւ անոնք, կրնան թրծուիլ միայն հայադրոշմ վարժարաններէն ներս, հայեցի դաստիարակութեամբ: Այլապէս, մնացեալները, ժամանակի ընթացքին, կը դառնան առանց հոգեկան ապրումի այցելութեան վայրեր: Ժամանակներն ու խժդժութիւնները կրցած են քանդել ու մոռացութեան յանձնել շատ մը նման հաստատութիւններ: Սակայն երբե՛ք՝ հոգեկան մեր աշխարհի, մեր իսկ հայկականութեան լոյսի օճախները: Անոնք ապրած են տեսանելի թէ աներեւոյթ հսկայութեամբ, դարերու ընթացքին ու փրկած՝ լեզու, մշակոյթ ու պատմութիւն: Ապրած են անոնք քաղաքներու մէջ թէ անապատի կիզիչ աւազներուն վրայ ու մեր օրերուն յանձնած ջահը վառուան լոյսին:

Չի կրնար ըլլալ ուրիշ անգոյն եւ անլեզու հայկականութիւն՝ առանց Մայրենիքի գոյութեան:

Կարելի չէ գոյատեւում խաղալ, առանց հայ լեզուի մշտական ներկայութեան:

Հայերէն լեզուն նպատակ է մեր սփիւռքի պայմաններուն մէջ եւ անոր համար մղուած իւրաքանչիւր պայքար՝ սրբազան առաքելութիւն, ամէն մէկ հայու:

Ժամանակն է այլեւս գտնելու միջոցներ (եւ Աստուած գիտէ թէ անոնք չեն պակսիր), որպէսզի ամէն մէկ հայորդի, իր մատղաշ տարիքէն սկսեալ եւ առանց բացառութեան, դառնայ ամէնօրեայ հայ վարժարաններու աշակերտ:

Առաջնորդի թէ ղեկավարի տիտղոսներով, կարեւորութիւն չունի մեզի համար, անհրաժեշտ է սակայն հարց տալ ինքն իրեն, անկեղծութեամբ.—

Ի՞նչ ըրի այս ճամբով:

Պատասխանը դո՛ւք տուէք:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՓՈՒՆՃՈՒՃԵԱՆ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ա. Մեյէի աշխատութիւնների հատորը — Գ. Սրուանձտեանց ⊥ դասական ուղղագրութեան օգտագործում:

«Ուրախալի, բայց եւ մտահոգող սկիզբ» խորագիրին տակ, Պարոյր Մուրադեան, վարիչը Գիտութիւններու Ակադեմիայի արեւելագիտութեան հիմնարկութեան կովկասագիտութեան եւ բիւզանդագիտութեան բաժինին, «Սովետական Հայաստան» օրաթերթին մէջ, Մարտ 15, անդրադարձած է նախ Ա. Մեյէի աշխատութեանց նուիրուած վերջին հատորին, լոյս տեսած Երեւան:

Ցիշատակելէ ետք, թէ հայագիտութեան յառաջընթացը վերջին տասնամեակին նոր փուլի մը մէջ մտած է, քանի ոչ միայն հարցերը ընդլայնուած են, այլեւ հոգածութիւն մը երեւան եկած է այսպէս կոչուած գիտական դասականներուն նկատմամբ, տուած է հիմնական օրինակ մը: Մ. Աբեղեանի, Հ. Աճառեանի, Յ. Մանանդեանի հատորներուն հրատարակութեան կողքին երեւան ելած են այլ հայագէտներուն աշխատութիւնները ամփոփող գիրքեր: Այժմ, շատ աշխատութիւններ գրասեղաններուն վրայ կը գտնուին, մատչելի ոչ միայն մասնագէտին, այլեւ պարզ ընթերցողին:

Ցարդ, գրած է ան, Ֆրանսացի հայագէտ Անթուան Մեյէի անունը «մեր ընթերցողին թերեւս անծանօթ չէր»: Հր. Աճառեանի յուշերէն եւ տարբեր աշխատութիւններէն, ինչպէս նաեւ Մեյէի մէկ ծաւալուն աշխատութեան ռուսերէն թարգմանութենէն, Հայաստանի հայագէտ ու ըսենք ընթերցողը ծանօթ էր այն իրողութեան, որ Մեյէ, լեզուաբան եւ հայագէտ մը եղած է: «Բայց այդքանը ամենեւին բաւարար չէր նրա իրական վաստակը ճանաչելու համար»:

Երեւանի Համալսարանին հրատարակչականը լոյս ընծայած է Ա. Մեյէի «Հայագիտական ուսումնասիրութիւններէն» խմբագրուած պատկառելի հատոր մը: Կարդացողը, գրել տուած է ան, կը տեղեկանայ, որ «ֆրանսացի ակադեմիկոսը միայն հայագէտ չի եղել, այլ նաեւ՝ մեր ժողովուրդի ազնուագոյն եւ մեծ բարեկամը՝ նրա պատմութեան առաւել օրհասական պահերին: Ցիրաւի, մարդասիրական ու քաղաքացիական ահռելի կամք ու քաջութիւն պէտք էր ունենալ թէ ցեղասպանութիւնը դատապարտելու, թէ անտարբերութիւնը խարազանելու համար: Պարզւում է, որ Ա. Մեյէի առանձին յօդուածներ ու աշխատութիւններ կարող են մեր ժողովրդի նոր ու նորագոյն պատմութեան հարցերի բնկղզգնադբիւր ծառայել»:

Փորձելով ըստ արժանւոյն գնահատել հրատարակուած հատորը, յօդուածագիրը այն եզրակացութեան եկած է, թէ «հեղինակին վաստակը շատ աւելին է, քան ներկայացուել է մինչեւ այժմ»: Այսպէս, խոր ծանօթութիւններ ունեցած է մեր մատենագրութեան մասին, պրպտած է գըրչագիրներ, նշումներ կատարած է, որոնք ցայսօր կը պահեն իրենց արժէքը, արժէականութիւնը: «Պատմահամեմատական լեզուաբանութեան բոլոր առաւելութիւնները այստեղ ակնյայտ դրսեւորում են ստացել»:

Խօսելով թարգմանական աշխատանքին մասին, հաստատած է հետեւեալը.— Պատկառելի Առիթում եւ պրպտելու կարողութիւն էր պէտք տարբեր հրատարակութիւններում եղած նիւթն ընտրելու, խմբաւորելու, թարգմանելու եւ ծանօթագրելու համար, առաւել եւս՝ երբ խօսք անտիպ մնացած դրուագներին է վերաբերում: Այդ ամէնը կատարուած է մասնագիտական խղճմտութեամբ, թէեւ կան եւ վիճարկելի տերմիններ եւ հայացումներ:

Կատարած գլխաւոր դիտողութիւնն այն է եղած, որ այդ 800էն աւելի էջեր ընդգրկող հատորը զուրկ մնացած է ցանկերէ, որով որեւէ բառ կամ տող փնտռելու համար հարկ է նորէն կարդալ գիրքը: «Անհասարակ, տեղ ու թուղթ խնայելու միտահոգութիւնն այնքան է գերակշռել, որ գոնէ աշխատութեան տարբեր բաժիններն իրարից տեխնիկապէս անջատելը անհրաժեշտ չի համարուել: Սա, կրկնում ենք, ցաւալի եւ նոյնիսկ անհասկանալի երեւոյթ է»:

Այս դետնի վրայ հոգածու հրատարակութիւն մը անուանած է Գարեգին Սրուանձտեանցի Երկերուն առաջին հատորը: «Ընդհանրապէս հաճելի է, որ հայագիտութեան արեւմտեան երախտաւորների աշխատութիւնները սկսում են հատորաւոր հրատարակութեան արժանանալ: Մինչդեռ, օրինակ, Հ. Ղ. Ալիշանի գեղարուեստական նմուշները հրատարակւում ու վերհրատարակւում էին, իսկ նրա փաստական մեծ վաստակները՝ գիտական բազմահատոր աշխատութիւնները՝ ոչ»:

Գաղտնիք չէ, գրել տուած է ան այսօր, որ «ժամանակակից արեւելահայ ուղղագրութեան կիրառմամբ արեւմտահայ հեղինակները այդ թւում եւ հայագէտները շատ բան են շահում՝ ամէնից առաջ դիւրըմբռնելի են դառնում, հասարակայն ընթերցողին»: Անշուշտ, խօսքը Հայաստանի ընթերցողներուն մասին է, քանի վարժուած են այդ ուղղագրութեան. ինչ կը վերաբերի արտասահմանի ընթերցողին՝ պէտք է անպայման արձանագրել հակառակը:

Հեղինակին համար մտահոգող կէտն այն է, որ ուղղագրութեան փոփոխութիւնը յաճախ շփոթութիւններ կը ստեղծէ. ահա թէ ինչ գրած է. «Ցաւօք, ուղղագրութեան փոփոխութիւնը երբեմն աղաւաղակի անճանաչելի է դարձնում առանձին բառեր ու դարձուածքներ: Այսպէս, օրինակ, Գ. Սրուանձտեանցի «Այն լճակ կամ աւազանն՝ ՀՈՐ կը ժողվեն փոքր աղբերց ջրերը» բացատրութիւնը հասկանալու համար մտովին պիտի վերականգնել հին ուղղագրութիւնը: Ընթերցողը վրդովելու պատճառ կ'ունենայ, երբ էջի մը մէջ կը կարդայ Թիվ Հայոց, իսկ էջի մը անդին ալ թիւ Տանկաց»:

Հոսկէ նաեւ անոր արծարծած հարցը. «Ձենք կասկածում, որ այս հարցերը մտահոգած կը լինեն հրատարակութիւն իրագնողներին, բայց մի՞թէ գիտական ժառանգութիւն հրատարակելիս չի կարելի անխաթար պահել ուղղագրութիւնը: Բոլորս գիտենք, թէ Հր. Աճառեանը ինչ դրդումով ի նորոյ արտադրեց իր Արմատական բառարանը եւ հրաժարուեց տպագրական եղանակով հրատարակելուց: Անշուշտ, ճիշդ վարուեցին այդ բառարանը այսօր վերհրատարակողները՝ պահպանելով հեղինակի նախընտրած ուղղագրութիւնը: Նմանօրինակ այլ փորձեր էլ կան (Գ. Տէր-Մկրտչեանի նամակները): Ուրեմն՝ կարելի էր այդ բացառութիւնը (եթէ դա իրօք բացառութիւն է) վերապահել եւ Սրուանձտեանցին, որի անհրաժեշտութիւնը խիստ նկատելի է»:

Աճառեանի բառարանը, անկասկած, չէր կրնար նոր ուղղագրութեամբ լոյս տեսնել. արմատական բառերուն ստուգաբանութիւնը կատարելու համար հարկ էր դասական ուղղագրութեան կիրարկումը: Ցամենայն դէպս, յօդուածագիրին մէջ տեղ դրած միտքն է, որ ժամանակը եկած է, որպէսզի արեւմտահայ, ինչպէս նաեւ դասական գրողներուն գիրքերը հրատարակութեան տալու ժամանակ «մշակուի միասնական եւ առաւել շահեկան սկզբունք»:

ՔԱՂՀԱՆ

ՖՐԱՆՍԱ - Ս. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

«ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՀԱՅԿ. ՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐԸ»

Պէտի նախընտրէինք որ հրատարակուածը չկրէր վերի խորագիրը, ինչ նշանակութիւն ալ տրուիլ ուզուած ըլլայ «երեւոյթ»ին կամ տեսքին յայտագիրը աւելի գունաւոր է. «ութ ժամանակակից հայ նկարիչներ»: Կ'ընենք սկիզբէն այս դիտողութիւնը, այն հաստատ համոզումով որ ներկայացուած բոլոր նկարիչները անպայման ներկայացուցչական բնոյթ չէին կրեր ու դեռ՝ ոմանք անպայման իրենց լաւագոյն, ամէնէն ինքնուրոյն գործերով չէին ներկայանար: Հայ թէ օտար հանդիսատեսը ամբողջովին հարազատ նկարիչներու առանձնայատուկ դիմագիծերն, ի բաց առեալ մի քանի հանրայայտ անուններէն:

Մինաս Աւետիսեան եւ Յակոբ Յակոբեան երկու դասականացած անձնաւորութիւններն են Հայաստանի նկարչութեան: Մինասը, իր կենդանութեան իսկ առարկայ էր ընդհանուր հետաքրքրութեան եւ գնահատանքի: Արուեստագէտի մը մեծութիւնը երեւան կու գայ իր հզօր խառնուածքէն եւ չունչէն: Ան կը նմանի ձուլարանի մը որ ինչ տարրեր որ առնէ արտաքին աշխարհէն, իր բովէն անցընելէն ետքը զանոնք միաձոյլ կը կնքէ իր դրոշմով: Շատ մը միջազգային նկարչական դպրոցներու ազդեցութիւններ կան իր մէջ, որ ժամանակի ընթացքին յարատեւ գտումի աշխատանքով իր դէմքը աւելի կը պայծառացնէր: Ամէն պարագայի Մարտիրոս Սարեանի մահէն ետք ինք սկսած էր, ուրպէս հայկական բնաշխարհի հարազատ բխումն ալ, դիմորոշել հայաստանեան արդի նկարչութիւնը: Ինչ որ ալ նկարէր, Զաչուրը, դիմանկար, իրանկար, բնանկար, եւ ինչ ազդուութիւններ ալ տար ինքզինքին, կը մնար ճանաչելի իր արտայայտութեամբ թէ գոյներով: Նկարչութիւնը այրող կիրք մըն էր: Իր կեանքը՝ հաւանաբար:

Մեծ արուեստագէտները կ'ունենան, սակայն, ժխտական անդրադարձ մը իրենց վրայ հիացող արուեստագէտներուն վրայ: Ցուտակօրէն տեսանելի է Մինասին կաչկանդիչ ազդեցութիւնը հայաստանեան շարք մը նկարիչներու գործերուն մէջ: Աշոտ Օհանճանեան մաս կը կազմէ այդ շարքին որքան ալ « իր հին երգը » բոլորովին այլ արտայայտաձեւ ընդգրկէ: Կը տեսնուի թէ չարունակութեան գիծ մը չի գծեր առանձին մնացած այդ երգը: Վրոյր Գալստեան քիչ մը տարբեր, սակայն, կը մնայ դարձեալ անհետեւողական: « Սարեանկիտակը » կը՝ մնայ փորձարկուած յաջող ձեւ մը, հակառակ օտար իր ազդեցութիւններուն: Մարտին Պետրոսեան վստահաբար անհատականութիւն մը ունեցող, ըմբռնում եւ խառնուածք ցուցաբերող աչքառու արուեստագէտ մըն է: «Երկու երիտասարդները» որքան ալ յիշեցնեն Փիքասոյի «կապոյտ շրջանը» իր կերպընկալութեամբ, իր « Հայուհին » եւ « Դիմանկարը » մեր մէջ կը ստեղծեն հետաքրքրութիւն մը դէպի աւելի լայն ծանօթութիւն՝ իր գործին հանդէպ:

Նոյն լայն հետաքրքրութիւնը կ'ար - թընցնէ Սէյրան Խաթլամաճեան: Իր յօրինումները ազատ դասաւորումներ են եւ ոգեկոչումներ: Արտաշխարհը եւ ներաշխարհը կը միանան կառուցանելու համար բնանկար մը որ նոյնքան մտապատկեր մըն է: Մթնոլորտ եւ գաղափար կը զուգորդուին իր մօտ: Հենրիխ Էլիբէկեանի անունը եւ մասամբ նաեւ գործը մեզի ծանօթ էր: Կը գործածէր ճերմակը եւ օփերայի նիւթեր: Այժմ կը գտնուի նոր փուլի մը մէջ: Նկատի ունինք միայն « Իրիկնամուտի բնանկարը », ուր տեսանելի է որոնումը նոր արտայայտաձեւի մը: Բնանկարը կը մատնէ սակայն խճողումը ձեւերու որոնց բիւրեղացումը պիտի ճշդէ իր նոր ուղին:

Կայծանէ Խաչատրեան կը զատորոշուի իր « միամիտ », նաիվ աշխարհով եւ ձեւով: Ձեւէն աւելի միջոցը — գիծը եւ գոյնը դեռ կը կարօտին մաքրութեան եւ յստակացումի:

Յակոբ Յակոբեանի գործը արժանի է առանձին երկար ուսումնասիրութեան մը, այս սիւնակներէն անկախ: Գրեթէ մէկ գոյնի (մոխրագոյն, սրճագոյն խառնուրդ մը) երանգներով, իր գործը հասցուած է բարձրագոյն բիւրեղացումի մը, ուր պատկերուածը յաճախ միջոց մըն է անցնելու անկէ ետին, հաղորդուելու համար աշխարհի մը հետ ուր հոգին մերթ կը սրտփայ, ուր միտքը կը դնէ հարցման նշաններ: Դպրոցով մը պիտակուելու պէտք չունի իր գործը որքան ալ կարգ մը նիւթեր սեպուին գերիրապաշտական: Յակոբեան նկարիչ մըն է որ գիտէ լռութեան լեզուով խօսեցնել հայրենի աշխարհը, բնանկարները: Թոպան, անջրդի բնութիւնը, ինչպէս իրանկարները: Ասոնք ըլլան այր մարդու շապիկ, դեղձակի մանրէկներ, աթոռ թէ պտուղ: Բոլորը թաթաւուն են յակոբեանական մթնոլորտով մը, ինքնաբաւ, ամբողջական եւ գուռ բացող խեղդուկ յուզումներու: Որքա՜ն փափաքելի պիտի ըլլար ունենալ իր մէկ անձնական ցուցահանդէսը մեր մէջ: Հայրենի նկարչութեան առանձին մէկ գագաթն է Յակոբ Յակոբեան:

×

Զգալի է որ Հայաստանի նկարիչները, ընդհանրապէս, որոնումի մէջ են իւրաքանչիւրը գտնելու իր անձնական ձեւը ու նաեւ տալու արուեստի իր մտայղացումը: Մեծապէս խանդավառիչ իրողութիւնը աստ'ր մէջ կը կայանայ: Որոնումի ճամբան անխուսափելիօրէն պիտի յանգի մէկէ աւելի արուեստագէտներու մօտ հարազատ, անձնական նկարչական աշխարհի մը ձեւաւորման: Հայրենի նկարչութիւնը ճոխացնելու մէկ ուղին հոս է:

Այս առթիւ կ'արժէ յիշել թէ յայտագրին յառաջաբանը գրած է հայրենի քննադատ Հենրիխ Իգիթեանը: Շահեկան իր միտքերը, սակայն, պէտք է առնել աւելի որպէս բաղձանք հայրենի նկարչութեան ապագայի մասին քան թէ գտնուած՝ արդէն գոյութիւն ունեցող նկարչութեան մասին: Պէտք է յայտնենք նաեւ թէ մենք մեր կարծիքը կրնանք կազմել միայն այն գործերէն զորս տեսնելու առիթը տրուած է մեզի:

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

L'Association France-URSS. 61, Rue Boissière.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԼ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է Ալեքսանդր Յարութիւնեանի գործերու մեկնաբանութեան նուիրուած երեկոյթ մը: Մասնակցած են Բաքուի օփերայի մեներգիչ Լիւթֆիար Իմանով, Գոհար Գասպարեան, Լուսինէ Զաքարեան, Օլգա Գարայեան, Եուրի Բալեան, Հայաստանի պետական ակադեմական երգչախումբը եւ ձայն - հեռատեսիլի սենֆոնիք նուագախումբը՝ Յովհաննէս Չէքիջեանի եւ Ռաֆայէլ Մանգասարեանի ղեկավարութեամբ: Ալ. Յարութիւնեան իր ստեղծագործութիւններով կարեւոր նպաստ մը բերած է խորհրդահայ արհեստավարժ երաժշտութեան զարգացման: Իր երկերը աչքի կը զարնեն վառ անհատականութեամբ, ինքնատիպ երաժշտական լեզուով, նուրբ ճաշակով: Ժողովրդական երգը ակբիւրը կը հանդիսանայ Ալ. Յարութիւնեանի ստեղծագործութիւններուն՝ որոնք կը սնանին հայ երաժշտութեան դասականներու՝ Կոմիտասի, Սպենդիարեանի, Խաչատրեանի աւանդութիւններով: Անոր « Հայրենիք » կանտատը, « Տօնական նախերգանք »ը, « Հայկական ռապսոդի »ն, « Սաք հայ ժողովրդի մասին » սենֆոնիք պոէմը, « Սայաթ Նովա » օփերան եւ այլ գործեր ազգային երաժշտական արուեստի լուրջ նուաճումներէն են: Հայ երաժիշտին գործերը յաճախ տեղ կը գտնեն Հայաստանի եւ արտասահմանի նուագախումբերու, երգչախումբերու եւ մեներգիչներու նուագացանկերու եւ երգացանկերու մէջ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳՈՒԽԱՌԷՆ

ԴԱՆԻԷԼ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ ՋՈՒԹԱԿԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մոնթէյլմարի հասարակութիւնը, Մարտ 29ին, գեղարուեստական վայելք մը ունեցաւ քաղաքապետարանի սրահին մէջ, ուր ջութակահար Դանիէլ Նազարեան կուտար իր անդրանիկ նուագահանդէսը, դաշնակի ընկերակցութեամբ Ալեքսանդր Սիրանոսեանի՝ տնօրէն Ռոմանի Երաժշտանոցի:

Յայտագրի առաջին բաժնին շնորհալի ջութակահարը մեկնաբանեց Թարթինիի եւ Հէնտըլի գործերը, իսկ երկրորդ բաժնին՝ Պեթհովէն, Փապլօ Սարազաթ, Սէն Սանս, Կոմիտաս, Յարութիւնեան:

Երիտասարդ արուեստագէտը առաջին իսկ վայրկեանէն ի յայտ բերաւ ինքնավստահութիւն եւ թեքնիքի տիրապետութիւն: Հասարակութիւնը զգաց բեմին վրայ ներկայութիւնը նոր տաղանդի մը, որ լեցուն է փայլուն ապագայի մը խոստումներով:

Դանիէլ Նազարեան մեկնաբանեց Կոմիտասի Կռունկը՝ ցուցաբերելով արտայայտչական կարողութիւն, միացած ճկուն թեքնիքի մը: Արուեստագէտը վերջացուց իր յայտագիրը Տէր կեցո դու զՀայաստան, որ խոր տպաւորութիւն թողուց ներկայ ունկնդիրներուն վրայ:

Սրահին մէջ ներկայ էին օտար թղթակիցներ՝ որոնք տպաւորուած մեր հայրենակիցին նուագահանդէսէն, գնահատական տողերով արտայայտուեցան ջութակահարին գեղարուեստական զգայնութեան եւ մեկնաբանական արուեստին մասին:

Ահա թէ ի՛նչ կը գրէր Տօֆինէ Լիպէռէ, Ապրիլ մէկի իր թիւով. « Մարտ 29ի նուագահանդէսին ականատես եղանք երիտասարդ, բայց արդէն մեծ տաղանդի մը յայտնութեան: Մէկուկէս ժամուան ընթացքին Դանիէլ Նազարեան իր ջութակին հմայքին տակ պահեց ունկնդիրները: Հմտութեամբ, մեծ նրբութեամբ եւ ծայրայեղ զգայնութեամբ դրոշմուած ան մեկնաբանեց դասական երաժիշտներու գործերը »:

Դանիէլ Նազարեան՝ Մոնթէյլմարի ծնունդ, ներկայիս կ'ուսանի Երեւանի Երաժշտանոցը, զոր քիչ ատենէն աւարտելէ ետք պիտի հետեւի Մոսկուայի Երաժշտանոցի դասընթացքներուն, կատարելագործելու համար իր արուեստը:

Յաջողութիւն իրեն:

Կ. ԹԷՐՋԵԱՆ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

1.

Խիստ յատկանշական դիմագիծ մը ունէր ան եւ իրապէս տարօրինակ մորթի գոյն մը: Վաւաշոտ շրթունքները, կանաչորակ աչքեր որոնք կարծես կեղծ են ու խարդախ, բայց որոնք գիտեն այնքան լաւ ծածկուիլ չափազանցուած ծեքծեքումի մը տակ:

Այդ իրիկուն Թռուազիէմ Անփիռը առաջարկեց Փիէռին սրճարան մը երթալ ուր երկարօրէն խօսեցաւ, անդադար դառացանին կօթին հետ խաղալով: Ըսաւ թէ Հայերուն վրայ մեծ հաւատք ունէր, ունէր նաեւ խանութ մը. կ'ուզէր զայն վաճառելու հոգը իրեն յանձնել:

Շատ գեղեցիկ աշխատանոց մըն էր, մեծ պողոտայի մը վրայ, բաղձալի դիրքով եւ որ սակայն դեռին ձախ եզերքը ըլլալու միակ անպատեհութենէն կը տուժէր: Առ այժմ շատ գործ չունէին այն հիմնական պատճառաւ որ իրենց գլխաւոր պաշտօնեան հին դպրոցի լուսանկարիչ մը ըլլալուն՝ անկարող էր նրբաճաշակներ գոհացնելու: Կը փափաքէր որ Փիէռը անոր տեղը անցնի ու իր նորագոյն արհեստովը գործը յառաջացնէ: Ամէն դիւրութիւն պիտի տրուէր իրեն, պահանջածը պիտի վճարուէր եւ թէ խանութին երկրորդ տէրը, կին մը, իր վրայէն պիտի առնէր առեւտրական բաժնին հոգը:

Եւ երբոր Փիէռ ընդունեցաւ, եւ երբոր ժամադրութիւնը որոշեցին, Թռուազիէմ Անփիռը դեռ երկարօրէն խօսեցաւ դառացանին կօթին հետ, ծանրակշռութեամբ: Մեկնելէ առաջ չմոռցաւ սակայն անգամ մը եւս կրկնել, թէ Թուրքերուն վրայ մեծ հաւատք ունէր:

2.

Կեցաւ նախ, զարմացած տիրող լռութենէն, ինք որ ալ վարժուած էր քաղաքի կեդրոնի թոհուբոհին: Սիրեց այս լուսաւոր, մաքուր ու կոկիկ խանութը եւ նայեցաւ պատի լուսանկարներուն, կարասիներուն հեռաձայնի գործիքին, մէկու մը պէս որ կը պատրաստուի շրջանակի մը մտերմանալ: Ձեռք մը վարագոյրը մէկդի ըրաւ, դրան զանգակէն կանչուած: Եկողը ծառայ մըն էր, կապոյտ աչքերով, տարեց, երկար շապիկով. մէկ ձեռքէն կը կախուէր քարայծի մը դեղին մորթը, իսկ միւսին մէջ փետրաւելը դեռ կը դողար: Բառ մը ըսելու, իր ներկայութիւնը աւելորդ նկատելով, քանի որ նոյն պահուն իսկ դուռը կրկին կը հնչէր, ձգելով որ կայծակի մը պէս ներս նետուի կին մը:

Բայց գոյն, խիստ ճաշակաւոր գլխարկ մը՝ որուն զարդանիւքը միայն սանոք ունին, համարձակ, համարձակ ակնարկ աչքերուն, ծանօթ կատուի գոյնով թաւիշէ վերարկու մը՝ սեղմուած իրանին ու ազդրերուն վրայ, մուշտակի լայն երիզներ քղանցքին, թեզանիքներուն ու վզին շուրջ, անթերի կաղապարումը մետաքսէ գուլպաներուն, եւ տոտիկներ եւ բոյր եւ գոյն: Անփութօրէն սեղանի մը վրայ թողուց ձեռքի ծաղիկներուն փունջը, քաշեց աջ մատներուն ծայրէն ձեռնոցը ու նայեցաւ երիտասարդին:

Այս այն պահն է, կարճ, խիստ կարճ պահը, որու միջոցին մարդիկ, միասին ապրելու սահմանուած, կը ջանան դիմացինին դատել, կշռել, բացատրութիւն մը տալ դիմագիծերու եւ ակնարկի, անձնապէս համոզում գոյացնել յայտնուած կարծիքին ու գուշակել ինչ որ չըսուեցաւ, պահ մը՝ ուր համակրութիւններ կը ծնին, իրարու կը կապուին, եւ կամ թէ բնաւ չեն ծնիր, եւ կամ թէ բնաւ չեն կապուիր, բայց պահ մը՝ որու միջոցին անպայման ժամացոյց մը կը զարնէ: Եւ պատի ժամացոյցը երեք հարուածներ իջեցուց. ժամը առաւօտեան տասն էր:

Մէկզմէկու ինքնութիւն գուշակած՝ աղուոր մը նայեցան իրարու, նախ աչք աչքի, յետոյ վերէն վար ու ժպիտ մը եկաւ կնոջ շրթներուն, գիտակից, խնամուած ժպիտ մը որ այդ աղուոր բերանը ձուաձեւ ըրաւ: Եւ ձեռքը երկարած՝ դէպի երիտասարդը ուղղուեցաւ ան, հարցնելով.

— Մէօսիէօ Փիէ՞ռ:

(Շար. – 8)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

կը նուիրեն

ՓԱՐԻԶ.— Կարօ Եօթնեղբայրեան ի գնահատութիւն «Միտք եւ Արուեստ»ի 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

ՌՈՄԱՆ.— Պ. Վարդանեան 40 ֆրանք կը նուիրէ:

ԼԻՈՆ.— Պ. Քիթապճեան 40 ֆրանք կը նուիրէ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Պ. Թուրեան՝ 50 ֆր.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տիկ. Կիւլէնիա Թիպեան – Զպուքճեան իր յարգելի ամուսնին՝ Պր. Վարդան Գէորգեանի ցաւալի մահուան առթիւ 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար, եւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկ. Գէորգեանի եւ զաւակներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սէնթ Էթիէնէն Տիկին Վիքթորիա Տէրտէրեան իր սիրեցեալ ամուսնոյն՝ Կարապետ Տէրտէրեանի նահատակութեան ի յիշատակ 400 ֆր. կը նուիրէ Լիբանա-հայութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սաթենիկ Մէնէքշէգիլ (ծն. Փալան-ճեան) Թաղման առթիւ փ. ծ., եւ պ. Մէնէքշէգիլ եւ Սարգիսեան ընտանիքները 100ական, Տէր եւ Տիկի Տիկ. Լ. Էքէր, Տէր եւ Տիկ. Հ. Էտէն, Ռ. Տէր-Խաչատուրեան, Պ. Թէլէ 100ական, այրի Տիկ. Մկրեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Եալէր, Տէր եւ Տիկ. Մ. Ասլան, Տէր եւ Տիկ. Շ. Ճիհանեան, Տէր եւ Տիկ. Բ. Աշըքեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Զամանթեան 50ական, Տիկ. Պետրոսեան աղքատներուն 100:

Անժէլ Տէր-Մերկէրեանի (ծն. Ներսէսեան) Թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ա. Պապայեան երգչախումբին 100, Ներսէսեան ընտանիք դպրոցին 100, Հաճապեան ընտանիք ե. պ. 100, Ենովքեան, Ե. Եարտըմեան 50ական:

Արիստասարդ Ռէմօն - Իշխան Էկիկեանի Թաղման առթիւ Պր. Ղ. Պօղոսեան 400, Հ. Ներսէսեան 150, Տէր եւ Տիկ. Քալիպեան 100, Տէր եւ Տիկ. Ս. Փափազեան, Տիկ. Բ. Օյնուեան, Տէր եւ Տիկ. Շ. Աչճիպաշեան, Սէնթ Մարկրիթի Տիկնանց Միութիւն, Պր. Օնոյեան 50ական:

Տէր Հայկազուն Քհնյ. Բանտիկեանի վախճանման եւ Թաղման առթիւ հանգուցեալի զաւակը 600, Ա. Առաքելեան 100, Տիկիններ Տ. Մարաշլեան, Ն. Բանտիկեան, Յ. Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկ. Ալագեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Բանտիկեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Կիւքօզեան – Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկ. Դ. Քալընպաճեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Քէզէլեան 50ական:

Մելքոն Գասպարեանի Թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ա. Բիբեան, Աղատեան ընտանիք, Մարգարեան ընտանիք 50ական, Տիկ. Խ. Աղատեան 20:

Ապրիլեան Ոգեկոչումը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց Հոգեւոր պետերուն:

Ապրիլ 24, Երեքշաբթի գիշեր Շիմիի սրահը:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Աւագ Շաբթուան

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Երեքշաբթի, Ապրիլ 10, յիշատակ ՏԱՍՆ ԿՈՒՍԱՆԱՑ
Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16.30ին

Աւագ Հինգշաբթի, Ապրիլ 12, յիշատակ ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին ընթրեաց պատարագ ժամը 10ին, ոտնլուայ՝ ժամը 16ին, խաւարում՝ 19.30ին:

ԻՍԻԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի, Ապրիլ 8: Ծաղկազարդ, պատարագ ժամը 10ին: Երեկոյեան ժամը 4ին դռնբացէք կը կատարուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէր-Գալուստեան եւ զաւակները, Պ. Բիւզանդ Տէր-Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր-Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարօ Տէր-Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թումայեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Լիւսի Օհանեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ժերմէն Թումայեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, մամուլով թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, հարսին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԲՈՒՀԻ
ՏԷՐ - ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԳՆ.ԱՓ. ԿԱՅԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Կապ. Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի արձանագրութիւնները բացուած են Լիոնի մէջ: Դիմել ամէն Չորեքշաբթի Լիոնի եկեղեցիին սրահը, մինչեւ Մայիս 15:

×

Կապ. Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի արձանագրութիւնները բացուած են: Արձանագրուիլ մասնաճիւղերու մօտ Յուլիս եւ Օգոստ. ամիսներու համար, կամ Կապ. Խաչի գրասենեակը Դշ.ի օրերը եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15.30էն մինչեւ 17.30 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, 6էն 14 տարեկան (ոչ աւելի):

du Journal « Haratch »
Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Էսաեան վարժարանի նախկին սաներու եւ համակիրներու բարեկամական Միութեան եւ Էսաեան Սանուց Միութեան վարչութեանց խառն ժողովին անդամները եկած էին 1979 Փետր. 24ին գումարուած արտակարգ ժողովին տրուած որոշման համաձայն իրականացնելու երկու Միութեանց միաձուլումը:

Էսաեանի սան ու համակիրներու բարեկամական Միութեան վարչականներն ալ ուրախութիւն յայտնեցին իրենց միջեւ ամէն բաժանումի վերացման համար:

Ներկաները գնահատելով անցեալի գործունէութիւնը, ուզած են նոր պայմաններու պատշաճեցնել զանոնք, հիմնելով նոր միութիւն մը Էսաեանի պանծալի անունով:

Փափաքելի է որ բոլոր Էսաեանի սաներն ու համակիրները խմբովին գան միանալ նորակազմ եւ կենսունակ մարմնին, աւելի արդիւնաւոր կերպով սատարելու Փարիզի հայ մշակութային եւ ընկերային կեանքին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ (կնիք)

Հասցէ՝

AMICALE ESSAYAN
3, Rue des Pyrénées — Paris 20e.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, Ապրիլ 22ին՝ Սէն Լուի Սուրբ Գէորգ եկեղեցւոյ հիմնադրութեան յիսնամեակի հանդիսութիւն: Հացկերոյթ Հայ Մշակ. Տան մէջ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Կարգ Ս. Շաբթուան արարողութեանց

Հինգշաբթի, Ապրիլ 12: Ժամը 17.30ին ոտնլուայի արարողութիւն: Ժամը 18ին պատարագ զոր կը մատուցանէ Առաջնորդը:

Ուրբաթ, Ապրիլ 13: Ժամը 18ին երեկոյեան ժամերգութիւն, Թաղման արարողութիւն, չարչարանաց քարոզ եւ խաչի երկրպագութիւն:

Շաբաթ, Ապրիլ 14: Ժամը 17ին՝ Մարգարէական Թուղթերու ընթերցում, ժամը 18ին՝ ճրագալոյցի պատարագ զոր կը մատուցանէ Հայր ՍԵՐՈՎԲԷ ԱԳԸԼեան, Տեսուչ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին:

Կիրակի, Ապրիլ 15: Ժամը 11ին Զատկուան Հայրապետական պատարագը կը մատուցանէ ԳՐԻԳՈՐ Եպս. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 16: Օր Մեռելոց: Ժամը 11ին հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի հանգուցեալ բոլոր հաւատացեալ հոգիներուն համար:

ԾԱՆՕԹ.— Խոստովանանքները կը լսուին թէ՛ արարողութիւններէն առաջ, թէ արարողութիւններու ընթացքին:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի եւ շրջակայից Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը որոշեց ներկայացուցչական ժողովի անդամներուն ընտրութիւնը կատարել ամառնային արձակուրդներէն առաջ:

Հետեւաբար կը հրաւիրէ Կրօն. Ընկերակցութեան անդամներէն անոնք որոնք տակաւին չեն վճարած յետնեալ տարիներու իրենց անդամատուրքերը, որ փութան իրենց հաշիւը ամէնէն ուշը մինչեւ 1979 Ապրիլ 16, որպէսզի կարենան մասնակցիլ ընտրութեան եւ իրաւունք ունենալ ընտրուելու:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔ. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ԿՐՕՆ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

(կնիք)

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1979

CETTE ANNEE 4 FORMULES :

Première Formule = 12 jours.
2 jours MOSCOU — Aller-Retour.
10 jours EREVAN

Deuxième Formule = 14 jours
2 jours MOSCOU
12 jours EREVAN

Troisième Formule = 16 jours :
2 jours MOSCOU
14 jours EREVAN

Quatrième Formule = 13 jours
MOSCOU - ARMENIE
GEORGIE - LENINGRAD

CALENDRIER

18 au 29 Mai
15 au 26 Juin

15 au 28 Juin
13 au 26 JUILLET
20 Juillet au 02 Août
03 au 16 Août
07 au 20 Septembre

27 Juillet au 11 Août
03 au 18 Août
24 Août au 08 Septembre
31 Août au 15 Septembre

18 au 30 Mai
13 au 25 Juillet
24 Août au 5 Septembre

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.
(*Pour inscription par groupes de 10, nous consulter*).

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

CELIGNY

POUR LES FETES DE PAQUES
OFFREZ

LE BEAU FOULARD
'ALPHABET ARMENIEN'

EN VENTE AU PRIX DE Frs. 75,00 *CHEZ*

M. S. DER BALIAN, 221, rue Saint-Honoré, Paris 1er
Librairie PALOUYAN, 9, rue de Trévise, Paris 9e
Maison de la Culture Arménienne, 9, rue de Madrid, Alfortville
Maison de la Culture Arménienne, 12-14, rue St. Bazile, Marseille
Par correspondance :
Contre-remboursement Celigny *s.a.r.l.* B.P. 9, 94130 Nogent-sur-Marne

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
10
MARDI
10 AVRIL
1979

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14·357

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար· 300 Ֆ հատը 1 Ֆ· 80

54e ANNÉE — N° 14.357

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՄԻԹԵՐԱՆ ՅԱՂԹԵՑ ԲԱՅՑ...

— o —

Մէսի մէջ գումարուած ընկերվարական համագումարը, ամիսներէ ի վեր անկիւնադարձ մը կը նկատուէր կուսակցութեան համար: Միթերան — Ռոքար անձի մրցակցութենէն դուրս, կան նաեւ կուսակցութեան չորս հոսանքները, որոնք կը ներկայացնէին չորս բանաձեւեր: Միթերանի եւ Ռոքարի բանաձեւերէն զատ, կան նաեւ Մօրուայի եւ Սեռէսի (ձախ թեւը) բանաձեւերը: Ի վերջոյ Միթերան յաղթեց 46,97 առ հարիւր ապահովելով իր բանաձեւին, մինչ Ռոքար կը ստանար 22,25 առ հարիւր, Փիէր Մօռուա 16,8 եւ Սեռէս՝ 14,98: Տնօրէն կոմիտէին 131 աթոռներն ալ ուրեմն կը բաժնուին հետեւեալ ձեւով՝ Միթերան 62 աթոռ, Մօռուա՝ 22, Ռոքար՝ 28, Սեռէս 19:

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն եղած է, որ ընկերվարական այս համագումարը պարզած է գերագոյն ժողովրդավարութեան մը պատկերը եւ կրցած է սահմանը չանցնիլ, այսինքն պառակտումի եւ սին վիճաբանութիւններու չհասնիլ: Միթերան յաղթած է, քիչ մը Պիւռոսի յաղթանակ մը եւ այս համագումարէն ետք, Միթերան այլեւս չէ այն ղեկավարը, որ էր: Հիմա պէտք է լեզու գտնէ Սեռէսին հետ կարենալ մեծամասնութիւն մը ըստեղծելու համար: Որքան ալ երեւոյթները փրկուած ըլլան, համագումարը ցոյց տուաւ թէ միայն անձի կամ համայնավար կուսակցութեան հետ գործակցելու մէջ չեն այն հարցերը, որոնք կը բաժնեն պարագլուխները, այլ կան հիմնական տարակարծութիւններ տնտեսութեան եւ քաղաքականութեան իսկ ըմբռնումին շուրջ: Փիէր Թիպոն Ֆիկառօի մէջ, ամփոփ ձեւով բացատրելու համար տեսակէտները, Միթերանը կը նկատէ հաւատարիմ մը դասական մարքսիզմի, մինչ Ռոքար աւելի կը մօտենայ բարեփոխիչ՝ Փրուտոնի եւ Սէն-Սիմոնիզմի սկզբունքներուն: Մէկը կը խորհի որ դրամատիրութեան հետ խզումը նախապայման է ընկերութեան իրական յեղաշրջումի մը, միւսը կը խորհի որ դրամատիրական տուեալը կայ, եւ պէտք չէ զայն անտեսել:

Կայ նաեւ նախագահական թեկնածութեան հարցը: 1981ի համար, Ռոքար ապահովութիւն կուտայ, որ եթէ Միթերան թեկնածու ըլլայ, անոր դէմ չի ներկայանար: Գալով Միթերանի, նոյն իրկունը, Կիրակի, Եւրոպա Մէկ ձայնասփիւռի կայանէն կ'ըսէր թէ կրնայ թեկնածու ըլլալ, բայց կրնայ նաեւ թեկնածու չըլլալ: Նոյն առթիւ ընդհ· քարտուղարը յայտնեց թէ ամէնէն հետաքրքրական համագումարը կը նկատէ այս վերջինը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՀԼԱՆԿՈՒ սեւ երիտասարդը որ ամբաստանուած էր իբրեւ մասնակից երկու ոստիկանութեան սպանութեան (Հարաւի Ափրիկէ) կախաղան հանուեցաւ, հակառակ բազմաթիւ դիմումներու:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՀՈՎԷՅՏԱ ԵՒ 19 ՈՒՐԻՇՆԵՐ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ

Արագընթաց դատավարութիւններ, որոնց կը յաջորդէ վճիռներու շուտափոյթ գործադրութիւնը: Հարկ է ժամանակ չկորսնցնել: Այսպէս Շաբաթէն Երկուշաբթի առտու քսան հոգի դատուած (?) եւ գնդակահարուած են Թեհրան: Ասոնցմէ առաջինն էր՝ Հովէյտա, նախկին նախարարապետ, որ բանտարկուած էր նախ Շահին իսկ կողմէ: Արդարութեան մը պատկերէն աւելի, այսօր Խոմէյնիի վարչակարգը հաշուեյարդարի տպաւորութիւն մըն է որ կը պարզէ: Ըստ հասած տեղեկութիւններուն, Հովէյտայի դատավարութիւնը սկսած է Շաբաթ օր, տեղական ժամով 13ին, տեւած է հինգ ժամ, առանց պաշտպան փաստաբանի, միս-մինակ Հովէյտա պէտք է պատասխանէր հարցումներուն: Վճիռէն անմիջապէս ետք պահակի մը գնդակներու տակ ինկած է Հովէյտա: Յաջորդ օրն իսկ եւ Երկուշաբթի առտու, կը հաղորդուէր թէ գնդակահարութիւնները կը շարունակուէին, զօրավար, նախարար, ճիշդ քսան հոգի գնդակահարուած էին, 48 ժամուան ընթացքին: Ներկայիս 15 հազար քաղաքական բանտարկեալ կայ այաթոլայի բանտերուն մէջ, գրեթէ նոյնքան որքան Սաւաքի օրով: Ընդհանուր վրդովում կը տիրէ ամէն կողմ, մանաւանդ որ դիմումներ եղած էին քաղաքական ղեկավարներու թէ անձնաւորութեանց կողմէ խնայելու համար Հովէյտայի կեանքին: Իսկ Ֆօռ սպանութիւն մը կը նկատէ կատարուածը:

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆ ԵՒ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

×

ՀԱՅԵՐԸ ՀՈԾ ԹԻՒՈՎ ՄԱՍՆԱԿՑԱԾ ԵՆ

Նոր ստացանք մեր պաշտօնակից Ալիքի վերջին թիւերը (Մարտ 27, 29, 31, Ապրիլ մէկի թիւերը) որոնցմէ կը պարզուի որ Հայերը հոծ թիւով իրենց մասնակցութիւնը բերած են հանրաքուէին: Այս մասին «ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ» խորագրին տակ Ալիք կը գրէ (Մարտ 31).—

ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ

«Ի պատասխան եղած բազմաթիւ հեռաձայններու···

«Թերթիս 1979 Մարտ 28 թուակիր համարի խմբագրականը՝ «Ցատակցում» խորագրով, ինչպէս նաեւ այդ կապակցութեամբ պարսկական մամուլի մէջ լոյս տեսած գրութիւնը, մեր հայրենակիցների որոշ տարրի մէջ այն թիւրիմացութիւնն է ստեղծել, որ իբրեւ թէ Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդին առաջարկել է չմասնակցել Մարտ 30ի եւ 31ի (Ֆարվարդին 10 եւ 11) հանրաքուէին:

«Այս տպաւորութիւնը իրականութեան չի համապատասխանում, որովհետեւ «Ալիք»ի նոյն համարի մէջ, խոշոր տառերով տեղ էր տուած նաեւ Թեհրանի Հայոց Թեմական Խորհրդի յայտարարութեանը, որով կոչ էր ուղղուած հայ համայնքին, իր մասնակցութիւնը բերելու հանրաքուէին: Այս առթիւ նաեւ հեռուստացոյցի միջոցով ելոյթ ունեցաւ Թեմական Խորհրդի ատենապետը:

«Թւում է թէ թիւրիմացութեան պատճառներից մէկն էլ եղել է այն, որ պարսկական մամուլը չէր անդրադարձել Թեմական Խորհրդի կոչին:

«Ուրբաթ օրուայ թերթիս լոյս չտեսնելու պատճառով, հնարաւոր չեղաւ աւելի շուտ լոյս ընծայել սոյն բացատրականը, սակայն բանաւոր կերպով լուսաբանութիւններ տրուեցին բոլոր դիմողներին, որի հետեւանքով հոծ թւով հայրենակիցներ մասնակցեցին հանրաքուէին:

«Երէկ, նոյն կապակցութեամբ Թեհրանի Թեմ· Խորհրդի ատենապետ Տոքթ· Վ· Նահապետեանը ելոյթ ունեցաւ պատկերասփիւռից»:

«ԱԼԻՔ»

«Քէյհան» օրաթերթի առաւօտեան բացառիկը իր 3րդ էջում անդրադարձել է հանրաքուէին Հայերի բուռն մասնակցութեան:

ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

— o —

ԽՄԲ·— Ինչպէս գրած էինք Ուրբաթ, Ապրիլ 6ի մեր թիւով, Լը Մոնտի հրատարակած «գիտնական»ի մը պրպտիչ «վկայութեան» առթիւ, Վիկտոր Համբարձումեան պատասխան մը յանձնած էր թերթին խմբագրութեան: Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի նախագահին այդ նամակը, զոր նոյնութեամբ կուտանք ստորեւ, լոյս տեսաւ Լը Մոնտի մէջ, Շաբաթ օր (Ապրիլ 8/9):

Ապրիլ 1/2 եւ 3ի Լը Մոնտի մէջ յօդուածներ լոյս տեսան Ֆրանսայի Գիտութեանց Ակադեմիայի իբրեւ օտար ընկերակից — անդամ իմ ընտրութեանս առթիւ: Հոն կը գտնուի անհեթեթ ամբաստանութիւններու ամբողջ շարք մը, այն աստիճանի անհեթեթ, որ հարկ չկայ հերքել: Մանաւանդ որ, հեղինակը ոչ մէկ փաստ կը բերէ իր հնարած հաստատումներուն:

Այդ յայտարարութեանց յերիւրածոյ բնոյթը կրնայ ապացուցուիլ ծանօթ դէպքերու հիման վրայ:

Օրինակ, այդ յօդուածներէն մէկուն մէջ, կ'ըսուի թէ ես եւ բարեկամս Կոզիրեւ, մեր երիտասարդութեան, անուն շինած ենք գիտութեան մէջ, սխալներ գտնելով մեծ գիտուն Շանդրասեխարի գրքին մէջ: Սուտ մըն է: Ո՛չ ես, ո՛չ Կոզիրեւ լոյս ընծայած ըլլալով հաւաքական ուսումնասիրութիւններ աշխարհի գիտական պարբերականներուն մէջ, երբեք չենք հրատարակած, ոչ ալ հաւաքական քննադատութիւն արտայայտած Շանդրասեխարի գրքերուն դէմ: Մանաւանդ որ Շանդրասեխար, Կոզիրեւի հետ իմ գիտական գործակցութեան ընթացքին (1925 — 1933) դեռ գիրք հրատարակած չէր աստեղաբնագիտութեան մասին: Այդ շրջանին միայն պարբերականի քանի մը յօդուած հրատարակած էր: Ուրիշ կէտ մը՝ Շանդրասեխարի գիտական աշխատանքի ուղղութիւնը: Հոս, երբեմն տարակարծութիւններ ունէինք: Սակայն, Շանդրասեխար այնքան ուժ դրաւ իմ յառաջացուցած գիտական տեսութիւններուն մշակման մէջ, որ ոչինչ եւ ոչ ոք կրնայ խախտել իմ յարգանքս եւ երախտագիտութիւնս իրեն հանդէպ:

Յետոյ, յօդուածին հեղինակը վէս կը դատապարտէ անոր համար, որ իբրեւ նախագահ Ակադեմիայի պաշտպանութիւնը չստանձնեցի Նազարեանի եւ Օրլովի, որոնք ըստ մեր օրէնքներուն դատուած եւ դատապարտուած են մեր Պետութեան դէմ իրենց գործունէութեան համար: Անշուշտ, եթէ դրական կարծիք մը ունեցած ըլլայի իրենց մասին, ձեռնարկած կ'ըլլայի իրենց պատիժին թեթեւացումը ձեռք ձգելու:

Օրլով, արդարեւ, աշխատած է Հայաստան, իբրեւ բնագէտ: Մասնակցած եմ իր ընտրութեան, իբրեւ թղթակից-անդամ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի, ակադեմականներու ժողովը տեղեակ պահելով իր յանձնառութեան՝ մեր Հանրապետութիւնը մնալու իր ընտրութենէն ետք, մշտական պաշտօնին: Բայց, իր ընտրութենէն գրեթէ անմիջապէս ետք, խզեց իր յանձնառութիւնը եւ ձգեց Հայաստանը Մոսկուա աշխատելու համար: Ակադեմիային յոյսերը, ուրեմն, ի դերեւ ելան: Ի՞նչպէս, ասկէ ետք, կարելի է փորձել մէկուն ապացուցանել Օրլովի «պարկեշտութիւնը»:

Ինչ կը վերաբերի Նազարեանի, ոչ միայն ոչ մէկ մասնակցութիւն չբերաւ Բիւրականի աստղադիտարանի գիտական աշխատանքին, այլեւ լրբօրէն կը խնդրէր, որ հակառակ իր ամբողջական դատարկապորտութեան, ամբողջովին կը ստանար իր աշխատավարձը: Դիտարանէն մեկնումէն ետք, Պետութեան դէմ գործունէութեան անցաւ: Արդեօ՞ք կրնայի «պաշտպանութիւնը ստանձնել» այդ մարդուն, որ քանդիչ աշխատանք մը կը տանէր հայ ժողովուրդին դէմ, որուն համար դրական ոչինչ ըրած էր:

Անցեալ Դեկտեմբերին, տեսակցութիւն մը տուի Թաս գործակալութեան մէկ թղթակցին, որու ընթացքին դատապարտեցի արեւմտեան երկիրներու կարգ մը ազդեցիկ շրջանակներու (եւ ոչ թէ կառավարութիւններու ինչպէս սխալմամբ յայտարարած էր Լը Մոնտ, անցեալ Մարտ 16ին) մտադրութիւնը խանգարելու գիտական գործակցութիւնը, որ գոյութիւն ունի Խորհ· Միութեան եւ Արեւմտեան երկիրներու միջեւ: Մոնտի մէջ լոյս տեսած յօդուածները եւ կարգ մը ցոյցեր, արդեօ՞ք փաստերը չեն այդ մտադրութեան:

Հարկ է որ գիտունները կարենան միշտ աւելի զարգացնել գիտական յարաբերութիւնները: Խորհ· Միութեան մէջ, հակառակ չկայ այն մտադրութեանց հանդէպ, որոնք ուղղուած են գիտուններու միջազգային գործակցութեան դէմ: Մեր երկրին մէջ, գիտական անկախ գործունէութեան իրաւունքը երաշխաւորուած է Սահմանադրութեամբ:

Հաճելի է ինծի յիշել որ բազմաթիւ տարիներ առաջ, Փարիզի մէջ, ուր ստացայ Սորպոնի Տօքթօր Օնօրիս Քաուզայի վկայականը, ֆրանսացի գիտնականներէն մէկը ինծի շնորհեց Ֆրանսայի բարեկամի անունը: Եւ չեմ կարծեր որ, անոնք որոնք կոչ կ'ընեն ֆրանքօ-խորհրդային գիտական յարաբերութեանց սլօյքօթին, կարենան դադրեցնել սալ մեր գործակցութիւնը, որ աւանդութիւն մը դարձած է, մեր երկու երկիրներու գիտուններուն միջեւ:

Իմ օտար պաշտօնակիցներս, ի մասնաւորի ֆրանսացի աստղագէտներ, որոնցմէ շատեր ծանօթացան իմ աստղադիտարանի, գիտեն որ ամբողջ կեանքս նուիրած եմ աստեղաբնագիտութեան եւ Բիւրականի դիտարանի ստեղծման: Միաժամանակ, իբրեւ նախագահ միջազգային աստղագիտական Միութեան եւ գիտական միութեանց միջազգային Խորհուրդին, ջանացած եմ իմ օժանդակութիւնս բերել զանազան երկիրներու, մէջն ըլլալով Ֆրանսայի եւ Խորհ· Միութեան գիտուններու միջեւ, գործակցութեան կազմակերպումին»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱՆՈՑՆԵՐՈՒ

— Օ —

Պատկերասրահը, սակայն, չի՛ տար յստակ գաղափար մը, երիտասարդներուն վրայ: Ոմանք, տակաւին նկար ալ չունին հոն: Առիթ էր թերեւս պատճառը, որ անոնցմէ շատեր հրաւիրեցին զիս արուեստանոց, ցոյց տալու համար, ինչ որ ըրած են, եւ ինչ որ կ'ուզեն ընել: Անցած ճամբան եւ այն ճամբան, ուրկէ կ'ուզեն անցնիլ: Գիտակից եւ հաւատաւոր իրենց նկարիչի կոչումին՝ կը կատարեն որոնումներ, հասնելու համար անտիպ հաստատումներու գեղեցկութեան:

Երբ արուեստը չի՛ փոհացներ աճող հետաքրքրութիւնը, իր ճակատագիրը կը վարէ նորութեան արշաւը, որմէ կը ծնին տեսնելու նոր ձեւեր, ու երբեմն ալ՝ գեղեցիկի նոր վայելքներ: Այս բնական երեւոյթէն հեռու չէր կրնար մնալ մեր երկիրը, կ'ըսեն իրենց որոնումներով, երիտասարդ նկարիչները, բայց չեն նետուիր անձնատիպ ընելիքի մը խօլական արշաւին մէջ, ինչպէս կ'ընեն յառաջապահները, քիչ մը ամէն տեղ: Գիտեն անոնք, թէ սիրտը պէտք է մասնակցի նկար մը յօրինող աշխատանքին, որպէսզի նորութիւնը ըլլայ ընդունելի:

Երիտասարդներուն մէջ կան յորդող զգացականութիւններ, մէկէն յափշտակող. կան նաեւ զգացականութիւններ, որոնց թաքուն սարսուռը կը մնայ անհաղորդ, պակսելուն համար հրապոյրին մագնիսը: Անոնց կարելիութիւններուն վրայ ճշգրիտ գաղափար մը կազմելու համար պէտք է տեսնել այն նկարները, որոնք երեսնին պատերուն դարձուցած, կը սպասեն գնահատութեան աւելի լայնամիտ շրջանի մը գալուստին:

Մեր ամէնէն շատ օժտուած երիտասարդներէն Մինաս Աւետիսեանի արուեստանոցը առաջնորդեց զիս, երիտասարդ արուեստաբան՝ Մարտին Միքայէլեան: Հաճոյքով տեսայ, թէ Աւետիսեան կրցած է պահել իր անկախութիւնը, սրբազան իրաւունքը արուեստագէտին: Չի նկարեր իրեն համար եւ ցուցադրելու համար, երկու տարբեր ու հակադիր ուղղութիւններով:

Եթէ մեր երիտասարդներէն ոմանք կըրցած են պարտադրել ինքզինքնին, շատեր կը նմանին ծառի, որ կը դիմադրէ հովերուն՝ ծռելով ու շտկուելով, մինչեւ որ դառնայ հաստաբուն կաղնի: Անոնցմէ է նկարիչը, որուն արուեստանոցը առաջնորդեց զիս Միքայէլեան: Օժտուած երիտասարդ մը, կը կատարէ շահեկան որոնումներ դատող արուեստի սահմանին մէջ: Եւ սակայն, ցուցահանդէսներու մասնակցելու համար կը նկարէ տարբեր բաներ: Որքա՜ն պիտի օգտուէր հայրենիքը անհատականութեան զանազանութիւններէն, եթէ հանդուրժող ոգին քիչ մը աւելի լայն բանար իր դռները: Այս նկարիչը եւ անոր նման ուրիշներ, կը նմանին սոխակին, որ վանդակին մէջ կարօտը կ'երգէ թռիչքին:

Երեւանի երիտասարդ նկարիչները գիտեն սահմանը իրենց թռիչքին: Չեն ուզեր քօղարկել բնական երեւոյթերը ստեղծուած երեւոյթերով, չեն ուզեր դիմակաւորել զանոնք զգացական ծայրայեղութիւններով: Անձնատպութիւնը կը փնտռեն չըսուած խօսքի մը գեղեցկութեան մէջ, առանց դիմելու անընդունելի չափազանցութիւններու, ինչպէս կ'ընեն օրուան արուեստին կարգախօսները:

Արուեստը տեւական երկունքին մէջ է: Իրմէ կը ծնին գեղեցկութեան արշալոյսներ, նաեւ տգեղութեան նմոյշներ փոփ եւ օփ «արուեստ»ներու նման, նուէրը Ամերիկային:

Նիւ Եորք անճանաչելի դարձուց նկարչութիւնը այս խեղկատակութիւններով: Նկարչութիւնը հեռացուց ինքնիրմէ, տարածելով զայն ճարտարարուեստական յըղացումներու մէջ: Ինչ որ կը տարածուի չի խորանար:

Ամէն բան կարելի է երեւակայել: Ամէն բան կարելի չէ պարտադրել: Եթէ փոփ եւ օփ ծիծաղելի նորութիւնները տուած ըլլային հանճար մը, որ հետաքրքրէր մարդկութիւնը իր բերածին շահեկանութեամբ, պակաս մը պիտի ըլլար, եթէ անոնք գոյութիւն ունեցած չըլլային: Այնքան ատեն որ չի գար այդ մեսիա-հանճարը, աւելորդ պիտի ըլլայ անոնց գոյութիւնը: Հիւլէական շրջանին պատկանիլը չարդարացներ, որ արուեստը վերածուի հոգեզուրկ նիւթի... դադրի մարդկային արժանապատուութիւն ըլլալէ:

Անշուշտ, արուեստը պէտք է խօսի իր դարուն լեզուն: Պէտք է ըլլայ հայելին իր ապրած կեանքին: Անդրադարձը՝ քաղաքակրթութեան: Բայց, արուեստագէտին գտայնութիւնը, որքան ալ անձնատիպ՝ պէտք է ճշմարտութեան կայծ մը պարունակէ, որ ըլլայ ընթեռնլի:

Ստուար մեծամասնութիւնը երիտասարդ նորարներուն, չէ խզած կապը բնութեան հետ, որ այնքան դափնիներ տուած է իր գեղեցկութեան գաղտնիքներուն թափանցող արուեստագէտներուն: Ո՛չ մէկ ծայրայեղութիւն իր հրապոյրին չէ ենթարկած տակաւին մեր երիտասարդները: Գծած են իրենց ճախրանքին սահմանները, ու կ'ուզեն որ յարգուին:

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ Կ'ԱՃԱՊԱՐԵՆՔ

— Օ —

Ինչո՞ւ կ'աճապարենք: «Պիտի ձուլուինք», «պիտի օտարանանք», ի զուր աշխատանք, ի զուր ջանք կը թափենք. այսօրուան Հայը վաղուան պատկանելիութիւնն է այն երկրին, որուն բնակիչն է... — Բառեր, խօսքեր, որոնք չըթէ շուրթ կը շրջին, առանց գոյզն անդրադարձի:

«Օտարացում», «ուծացում» համաճարակ դարձած արտայայտութիւնները մեր գոյատեւումի կամքը եւ կորովը մեռցընող զօրեղ թշնամիներ են: Եւ որքան ալ ժխտական ըլլան մեր համոզումներն ու տեսակէտները, պէտք է ժուժկալ ըլլանք եւ չհրապարակենք զանոնք: Անհեռատես մտայնութիւն մը, որ ամէն ազգային գործունէութեան առջեւ պատուար կը կանգնեցնէ եւ աւեր կը գործէ ոչ միայն անհատի, այլեւ հաւաքականութեան վրայ:

Անհատը անզգալաբար կը դառնայ ուրիշ ազգի մը կտորակը՝ մէկ մասնիկը ամբողջութեան մը, որ իրեն չի պատկանիր: Եւ կանիքին մէջ իր լինելիութիւնը վաճառքի հանած է. — անփառունակ գոյութիւն մը, որ միշտ վերանորոգումի կը կարօտի, որովհետեւ իր պապենական անցեալի շուքը թաքնուած, կծկուած է իր մտքի եւ հոգիի մէջ ու չի դադրիր զինքը հալածելէ՝ թէկուզ հեռուէն, բայց միշտ հպանցիկ մորմոքներով:

Եթէ հաճինք հոգեվերլուծում ընել եւ լըջօրէն թափանցել կացութեանց, մեր ներաշխարհը սարսուռով պիտի լեցուի: Իսկապէս, ի՛նչ ահաւոր իրողութիւն է անդրադառնալ թէ վաղը մեր ծագումը, մեր Հայութիւնը ջնջուած եւ անոր թողած բացը գրաւած է ուրիշը, որ չի յարմարիր կորսուածին, հետ, եւ կամայ թէ ակամայ միշտ փնտռտուքի մէջ է իր կորսնցուցածը գտնելու:

Կեանքի անցեալը, նախնեաց կանչը բանտարկել, թաքուն պահել գրեթէ անկարելի է: Միշտ դուռը կիսաբաց կը մնայ եւ անոնց ներկայութիւնը խօսուն կը դառնայ իր ենթագիտակցականի սըրտէն ներս:

Անցեալը մոռնալ, անտեսել՝ խաբկանք մըն է: Այո, այսօր կեանքի պայմանները կը մղեն մեզ անցեալէն հեռանալ եւ կապուիլ առօրեայի պահանջներուն: Ստիպողական հարկադրանք մըն է այս իրողութիւնը: Այլեւս պարզունակ, համեստ կեանքը կորսնցուցած է իր արժէքն ու իմաստը: Պերճանք, ճոխութիւն ամէն չափ ու կշիռ անցած են: Այլասեռակ զուարճութիւններ, մինչեւ պիտի վերածուած սեռամոլութիւն՝ զօրութիւններ են, որ արդի մարդ-էակը կը հրապուրեն եւ բարոյականութիւնը իր սնանկացումի սեմին կը բերեն:

Բնականաբար, Հայն ալ իր կարգին, կը շարժի այնպէս ինչպէս իր հարեւանը:

Ցաւալի է չեշտել որ Ֆրանսայի Հայութեան մեծամասնութիւնը վարակուած է այն մտայնութեամբ, թէ նախնիք, աւանդութիւն, Հայութիւն պատմութեան անցած կը նկատուին: Եւ մանաւանդ մըշակոյթի հեղեղով ողողուած այս լուսաւոր երկրին մէջ եւս առաւել դժուար է վառ պահել Մեսրոպ Մաշտոցի պլպլացող կանթեղը:

Եւ ինչո՞ւ, ինչո՞ւ այսքան յոռետես ըլլալ: Այս կարգի արտայայտութիւնները, որ հրապարակ նետուած են, համագոր կը դառնան բացասական լուրջ քարոզչութեան մը: Եւ փոխանակ լոյս եւ յոյս սփռելու, ողբերգութեան մէկ մէկ դերակատարները կը հանդիսանան:

Եւ ի՞նչպէս անտեսել այն երիտասարդական խմբակցութիւնները, որոնք կարելի եղածին չափ հայեցիական կըրթուածք ունին հանդէպ իրենց ազգային ինքնութեան: Նոյնիսկ եթէ մայրենին իրենց պակսի, անոնց գործունէութիւնն ու նուիրումը կը պարտաւորեցնեն մեզ հրաժարիլ մեր ժխտական դիրքաւորումէն եւ կարելին չխնայել աջակից հանդիսանալու անոնց ձեռներէցութեան:

Այո, լեզուն ժողովուրդի գոյութեան մայր կոճղն է եւ զայն օտար ափերու վրայ՝ ցանուցիր պայմաններու մէջ պահել — պահպանելը խոնջէնքի եւ յամառ ջանքերու կը կարօտի, սակայն պայմաններու բերումով անոր նահանջը վերջնական դատավճիռ մը պէտք չէ նկատուի:

Տեղին է յիշատակել Հրեաներու օրինակը, որոնցմէ շատեր իրենց լեզուն չգիտնալով հանդերձ՝ անխախտօրէն հաւատարիմ են իրենց հաւատքին ու ազգութեան: Գաղտնիքը պէտք է փնտռել անոնց միասնականութեան, հայրենասիրութեան եւ վճռականութեան մէջ:

Եւ մեր հայրենի՛քը...

Ի՛նչպէս կարելի է ցնծութեամբ չլեցուիլ ի տես հայրենիքի անսպասելի վերելքին եւ անհաւատալի նուաճումներուն: Ցոյժ կարեւոր է հայրենիքի հետ կապերը սերտացնել եւ անոր յառաջդիմութիւններով յուսադրուիլ եւ յուսադրել:

Եւ ներկայիս, եթէ հայեցիական եւ հայագիտական տեսակէտով որոշ կորուստի մէջ ենք, ընդունինք որ միջազգային առումով՝ մշակութային ամէն մարզերու մէջ յառաջացած, համբաւի տիրացած սերունդներ ունինք՝ ի սփիւռս աշխարհի: Անցեալին, մենք մտքով իսկ չէինք անցըներ թէ դժբախտ ու աղետալի իրադարձութիւններու բերումով աշխարհացրիւ Հայութիւնը այսքան պատրաստուած եւ քաղաքակիրթ աշխարհէն գնահատուած տարրեր պիտի ունենար:

Եթէ սոսր զուգահեռ մեր հայեցիականն ալ թափ առնէր եւ իր նահանջէն զերծ մնար, այն ժամանակ Հայն ալ, հակառակ իր բոլոր օրհասներուն, իր պատմական կոչումի դիրքին մէջ պիտի ըլլար:

Այլեւս համոզուինք թէ յոռետեսութեան շրջանը անցած է: Վաւերական վկան Ամերիկան է, ուր Հայութիւնը իր յարատեւ ջանքերով՝ հարաւէն հիւսիս, քոլէժներ բացած է եւ կը բացուին մէկը միւսի ետեւէն, ինչ որ վեր է ամէն գնահատանքէ:

Մինչդեռ այստեղ՝ Փարիզի հայահոծ արուարձաններու մէջ՝ տարրական մանկապարտէզներ իսկ չունինք: Բացառաբար այս տարի Ալֆորվիլը ունեցաւ իր մանկապարտէզը: Ցոյժ շնորհաւորելի ձեռնարկ մը: Եթէ միահամուռ ջանքերով եւ խանդավառութեամբ մէկ քանի մանկապարտէզ մէջտեղ հանած ըլլայինք, համոզուած եմ որ անոնք շուտով պիտի լեցուէին մեր փոքրիկներով: Մանաւանդ, եթէ այդ մանկապարտէզները օժտուած ըլլային հրապուրիչ, առինքնող մթնոլորտով:

Այսօր, բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ նորատեսակ մանկապարտէզներ կը ստեղծուին, ուր սորվիլը եւ խաղալը համընթաց են:

Նորոյթ եղող փոքրիկներուն հաճելի հրաւէր կարդացող այս մանկապարտէզները երախան այն աստիճան կը հմայեն, որ ինքնին փոքրիկը տունը կը մոռնայ եւ մանկապարտէզ կը վազէ: Կարեւորը երախայի մէջ մանկապարտէզի կարօտը ծնեցնելն է:

Մանկավարժութիւնը հաստատած է որ երախաները մէկ քանի լեզու շուտով կը սորվին՝ խօսելու աստիճան: Ֆրանսախօսութիւնը երբեք չի տուժեր. ծնողները այդ մտահոգութենէն թող զերծ մնան, բայց կարեւորը՝ գէթ մասամբ իրենց հայախօսութեան կիրարկումը ընտանիքէն ներս:

Անշուշտ, հիմնականը մասնագէտ մանկապարտիզպանուհիներ հասցնելն է: Յիշատակելի է Զուիցերիոյ մէջ, մեզի մօտիկ, մեծահամբաւ դարձած եւ Փրոֆ. Գլափարէդի կողմէ հիմնուած «փոքրիկներու տուն» հաստատութիւնը, ուր կարելի է ամէն նորութիւն գտնել, տեսնել եւ իւրացնել:

Բարեգործականը ուսուցիչներ հասցնելու կրթաթոշակներ ունի. կը խորհինք որ նոյնքան մասնաւոր յատկացումներ պէտք է տրամադրուին մանկապարտիզպանուհիներ հասցնելու:

Մեր ազգանուէր կազմակերպութիւններէն ալ կը սպասուի իրենց օգտակարութիւնը ի սպաս դնել մանկապարտէզի կարեւորութիւնը օրուան հարց դարձնելու:

Մեր յօդուածը վերջացնելէ առաջ մէկ քանի խօսքով անդրադառնանք Ժան-Ժաք Ռուսօ հաստատութեան, որ հիմնուած է դարձեալ Փրոֆ. Գլափարէդի նաեւ Փրոֆ. Փիէրի եւ Փրոֆ. Պօվէէի կողմէ:

Ահաւասիկ հաստատութիւն մը, որ ամէն ուղղութեամբ ուսուցիչներ պատրաստելու նպատակին կը ծառայէ: Աշխարհի չորս ծագերէն, անոնք որ ուսուցչութեան նուիրուիլ կը ձգտին, հեղինակաւոր եւ հմուտ ուսուցիչէ մը կը սորվին դասաւանդումի արուեստն ունենալ եւ մարդ հասցնելու ամենանուրբ առաքելութեան տիրանալ:

Առինքնող մանկապարտէզ մը կեդրոնաձիգ ուժ կարելի է նկատել: Անոր հրապոյրով համակուած երախան մեծ սիրով պիտի մօտենայ այդ մթնոլորտին. Հրճուանքով, ժպիտով հոն պիտի վազէ եւ հայ տառին, հայ երգին հնչիւնը ... ներուն վրայ, Հայ ապրելու խանդը իր ... սրտին մէջ՝ երեկոյեան տուն պիտի վերադառնայ եւ իր Հայութեան աւիշը ... սեցնէ իր տունէն ներս:

Ալ կը բաւէ. սթափինք յոռետեսութեան թմբիրէն եւ երէց ու տարեց ... ունինք վերականգնումի աշխատանքներով ի գին ամէն զոհողութեան:

Վարանումով չէ որ կը գրեմ այս տողերը, այլ յիշելով 1850ական թուականներու մեր արեւմտահայ մշակութային զարթօնքը, որ գերիվեր ճիգերով ... յաջողած է կարճ ժամանակուան մէջ տասնեակ թաղային վարժարաններ մէջտեղ հանել, դուռը գոցելով միջնադարեան տգիտութեան առջեւ:

Հզօր ճիգ, անխախտ կամք պէտք է հանդէս բերենք նոր զարթօնք մը ստեղծելու յանուն գոյատեւումի:

Է. ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՀԵՌԱԽՕՍՆԵՐ «ԱԼԻՔ»ԻՆ

— Օ —

Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը «Ալիք» վերջին շրջանին խիստ շահեկան սիւնակ մը բացած է, ուր կը հրատարակէ ստացուած «հեռաձայնները»: Պատկերացնելու պատմութիւնն է, որ կը պարզուի ... հայկ. խմբագրատուներու եւ ... ըլլալով որ նման բաներ հասարակ են բոլոր հայ թերթերուն, ստորեւ կու... քանի մը նմոյշներ:

× Մինչեւ հիմա «Ալիք» չէի կարդում, բայց երբ իմացայ տիրաժը ... է, որոշեցի գնել եւ կարդալ. միայն ... ինձ հետաքրքրող քիչ բան գտայ ... թերթում: Չի՞ կարելի կնոջ վերաբերող նիւթերի աւելի շատ տեղ տաք:

ԱՆԱՀԻՏ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

× Ես մի հայ տիկին եմ: Ուզում եմ խնդրել մեր հայրենակիցներից, որ այս տարի Զատկի տօնի առթիւ հաւկիթ չներկեն, նկատի ունենալով, որ մեր պարսիկ հայրենակիցները այս տարի բաւական զոհեր են տուել ու նրանց մեծ մասը սուգի մէջ է:

ՄԻ ՀԱՅՈՒՀԻ

× Հայութիւնը ազգային առաջնորդարանը համարում է իր տունը, ամէն հայ երբ որեւէ խնդրի համար հեռախօս... կամ անձամբ Թեհրանի Հայոց Ազգայի...

Առաջնորդարանին է դիմում, սպասում է որ սիրալիր եւ բարեացակամ վերաբերմունքով իրեն պատասխանեն եւ ուղղութիւն տան:

Սակայն դժբախտաբար Առաջնորդարանի դիւանապետը կարծես կռիւ ունի բոլոր դիմողների հետ:

Արդեօք չէ՞ք կարծում, որ այսպիսով մարդիկ փախուստ են դառնում ազգային իշխանութեան նկատմամբ:

ՎԱՀԷ ՄԿՐՏՉԵԱՆ

X Նպատակայարմար է եւ խնդրում ենք, որ խմիչք վաճառող մեր Հայ Հայրենակիցներն այլեւս խուսափեն իրենց խանութները նոյն նպատակով օգտագործելուց եւ փոխեն այլ վաճառանոցների: Այդպիսով յարգած կը լինեն մեր խլած եղբայրներին եւ մեր վրայից վերացրած օղեվաճառի «Ղարաբիթ» եւ «Համբարում» կոչումները:

ՄԻ ԽՈՒՄԲ ՀԱՅԵՐ

X Քանի օր առաջ ինքս եւ ընտանիքս շտապեցինք ներկայ գտնուելու մի դասախօսութեան այն համոզմունքով որ պէտք է խօսուի Հայ ազգային ազատագրական պայքարի համար, բայց այնտեղ ներկայացուեց միայն համաշխարհային մասշտաբով դասակարգային պայքարը, որը ուղղուած է իմպերիալիզմի դէմ: Հայ Դատի մասին գրեթէ ոչինչ չխօսուեց դասախօսի կողմից: Ինչո՞ւ մեր դասախօսները չեն արտայայտում Հայ ազգային պայքարի տենչութեամբ որպէսզի հայ երիտասարդներին ներշնչեն ազգային ոգով:

ՄԻ ԽՈՒՄԲ ՄԱՍՆԱԿՑՈՂՆԵՐ

X Ես ուշադիր կարդացի «Ընկերվարութիւն թէ կրօն» յօդուածը «Ալիք»ում: Յօդուածագիրը ի՞նչ էր ուզել ասել, ես չհասկացայ:

Հիմա, իմ չհասկանալը մի գուցէ հետեւանք է այն բանի, որ ես անծանօթ եմ բարդ խնդիրներին: Բայց մէկ բան ուզում էի գիտնալ թէ այս յօդուածի գրողը ընկերվարակա՞ն է թէ կրօնակա՞ն: Մի գուցէ եւ ոչ մէկը...:

Ա. Մ.

X Ես մի առաջարկ ունէի, որ մեր բոլոր երաժիշտներից եւ երգահաններից խնդրենք, քանի որ ներկայումս պետական հիմնը վերանալու է թագաւորական կարգերի ոչնչացումով, իրենք մի քանի հիմներ ներկայացնեն Խոմէյնիի եւ պետական հիմնի համար, որովհետեւ Խոմէյնիի համար յօրինուած երգը շատ անյաջող էր:

ԱՐՇԱՒԻՐ – ՍԷՅԷԴԽԱՆԴԱՆ

X Հայ ուսուցչի մասին ամէն տեղ շատ է խօսւում ու շարունակ կրկնւում նոյն յանկերգը, թէ՝ «ուսուցիչ չկայ», «ուսուցիչ չունենք»: Սակայն շատ քիչ հըպանցիկ եւ այն էլ միայն ակնարկներ են լինում թէ ի՞նչ է պատճառը, որ երիտասարդութիւնը չի ընտրում այս ասպարէզը:

Ամէն մարդ նիւթապէս ապահով դիրքերից իրեն իրաւունք է տալիս քարոզներ կարդալու հայ ուսուցչի գլխին եւ ժանգոտած խօսքեր ասելու:

Այդպիսիները գէթ մի անգամ խորհե՞լ են այն դրդապատճառներին, որոնց արդիւնքն է ներկայ վիճակը:

«Նուիրում», «զոհաբերութիւն» եւ նոյնիմաստ կրկնուած բառերի յորձորջումը չեն նպաստի ուսուցչական ասպարէզը հրապուրիչ դարձնելու, երբ նիւթական տեսակէտից անհամեմատելիօրէն ցածր է միւս ասպարէզներից:

Ազգային դետնի վրայ այս խիստ կարեւոր ասպարէզը հրապուրիչ դարձնելու ներկայի միակ ազդակը ռոճիկների հիմնովին բարեփոխումն է... ռոճիկների «տախտակ»ի կամ «աղիւսակ»ի տոկոսային յաւելումներով խնդիրը չի լուծուելու:

Թուով ինչքա՞ն խոստմնալի երիտասարդ ուսուցիչ – ուհիներ գոյապրուստի ամենատարրական կարիքները հոգալ չկարողանալու պատճառով թողեցին այդ ասպարէզը:

Ո՞վ է այս իրողութեան պատասխանատուն:

ՄԻ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

X Զարմանքով ու խոր ցաւով կարդացի որ Իրանում հրատարակուող միակ հայկական օրաթերթ՝ «Ալիք»ի տպաքանակը 3000 է... Եթէ այդ ճիշդ է, ի՞նչն է տպաքանակի այդքան քիչ լինելու պատճառը, համեմատելով իրանահայութեան քանակին: Եւ յետոյ, ո՞ւմ պիտի մեղադրել.— Ձե՞զ, որ այս դժուար ու սուղ պայմաններում յամառում էք հրատարակել թերթը, թէ Իրանահայութեան որ անտարբեր է, եւ թերթի գոյութիւնը պահպանելու համար գլանում է վճարել քսան ռիալ, թէկուզ չկարդալու համար...

ՄԻ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ԸՆԹԵՐՑՈՂ

X Իրօ՞ք «Ալիք ը այդքան քիչ տպաքանակ ունի... եթէ այդ ճիշդ է, ապա պիտի կարծել, որ յետամնաց Թուրքը մեզանից աւելի ընթերցասէր է...:

ՄԻ ԱԲԱԴԱՆՑԻ

X Ես կարծում էի երկու հարիւր հազար Իրանահայութեան առնուազն 15 հազարը «Ալիք» է կարդում... Ըստ նուաստիս, եթէ «Ալիք»ը ոչինչ էլ չունենայ կարդալու, նորից արժէ որ ամէն մի Հայ տուն այդ թերթն ունենայ՝ երկու պարզ պատճառով. նախ, որովհետեւ «Ալիք»ը իրանահայ միակ օրաթերթն է, որ հաղորդակցական կապ է պահում գաւառների, համայնքների եւ նոյնիսկ թաղերի միջեւ. եւ երկրորդ, ապացուցելու համար որ զարգացած ժողովուրդ ենք, թէեւ այս վերջին խնդրում կասկած ունեմ...

ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԱԾ

X Հայերէնս թոյլ է, բայց ջանում եմ «Ալիք» կարդալ: Ի սէր Աստուծոյ, Ապոյենց Դերիկին ասէք մի քիչ պարզ գրի, որպէսզի կարողանամ հասկանալ:

Հ. ՊՕՂՈՍԽԱՆԵԱՆ
(ուսանող)

X Բարեւ ձեզ: Եթէ թոյլ տաք, ես էլ իմ հերթին աւելացնեմ.— Ողջա՛մ դքեզ 200 հազար Իրանահայութիւն, որ թերթ կարդացողդ միայն 3000 հոգի է... Շաբաթական 12 թուման ի՞նչ փող է որ դժուարանում ենք վճարել հայ թերթին: Հարեւանս Հայ է: Իր աղջիկը տեղական թերթերի եւ պարբերաթերթերի համար ամիսը առնուազն երկու հարիւր յիսուն թուման է վճարում...

ՍՈՂՈՄՈՆ ԴԱՒԻԹԵԱՆ

X Բարի եղէք մի քիչ էլ Փրանք մասոնների մասին գրել. մինչեւ հիմա չհասկացայ թէ դրանք ինչ մարդիկ են եւ ինչ են ուզում անել:

Պ. Ա.

X Ես Սարօն եմ. նորից բարև: Ալիքի հեռախօսային բաժինը մեծ հետաքրքրութեամբ է կարդացւում: Բայց ինչո՞ւ տրուած որոշ հարցերին չէք պատասխանում:

Պատասխան «Ալիք».— Ի նկատի ունենալով թերթիս ծաւալը եւ նիւթերի խըտութիւնը, հազիւ կարողանում ենք տեղ տալ հեռախօսային բաժնին: Միթէ այդ բաւական չէ՞:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ «ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՃԱՇ»Ը

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»).— Տարօնի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը իր կազմութեան երկրորդ տարեդարձի առթիւ, ի պատիւ իր անդամներուն կազմակերպած էր «ընտանեկան ճաշ» մը, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Մարտ 25, ժամը 13էն մինչեւ 20, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Տարօն» սրահին մէջ: Ներկայ էին զանազան վայրերէ եկած հայրենակիցներ:

Ճաշին զուգընթաց սկսան հայկական եւ եւրոպական պարերը: Ներկաներ խանդավառ տրամադրութիւններով լեցուցին պարի հրապարակը, ուր ի պատուի էր «Քոչարի»ն:

Եթէ յետադարձ ակնարկ մը նետենք մէկ – երկու տասնամեակ առաջ, մեր Հայրենակցական Միութիւնը կը գտնենք տկար ու մարած վիճակի մէջ: Անոր կորիզը կազմող ղեկավարներէն շատեր մեռան: Մնացեալը ցիրուցան եղաւ: Պէտք էր սպասել 1976ի Հոկտեմբերը, որպէսզի խումբ մը երիտասարդներ քով քովի գալով մարած ճրագը կրկին վառէին: Այնուհետեւ տարօնցի տարրը գնահատեց նորակազմ վարչութեան տարած ջանքերն ու աշխատանքները, քաջալերեց միշտ ներկայ ըլլալով բոլոր ձեռնարկներուն եւ բերելով իր նիւթական եւ բարոյական մասնակցութիւնը:

Այս առթիւ, շնորհակալութիւն կը յայտնենք վարչութեան կողմէ բոլոր անոնց որոնք օժանդակեցին ձեռնարկի յաջողութեան:

Ի գիտութիւն կը յայտնենք մեր հայրենակիցներուն, որ վարչութիւնը մտադիր է այս տարի Օգոստոս 3 – 16 ճամբորդութիւն մը կազմակերպել Հայաստան:

Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԴՈՂԵՐԷՆ ԴՈՂԵՐ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայոց առաջնորդական տեղապահ Արամ Վրդ. Քէշիշեանի հրաւէրով, Մարտ 18ին, Անթիլիասի վանքին մէջ տեղի ունեցած է Թեմի բոլոր եկեղեցիներու թաղականութեանց աշխատանքի հանդիպումը: Ներկայ եղած են շուրջ 125 թաղականներ, քահանայից դասը, Քաղաքական վարչութիւնը եւ Տնտեսական Խորհուրդի դիւանը: Քննարկուած են կարեւոր հարցեր՝ ծուխերու մարդահամար եւ վերակազմութիւն, ազգային վարժարաններու պարզած տնտեսական նեղ կացութիւնը, նոր քահանաներու պահանջք եւայլն:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

70 ՏԱՐԵԿԱՆ Է ԵՒ ԼԱՒԱՏԵՍ Է...

Գահիրէի Լը Փրոկրէ էժիփսիէն ֆրանսերէն օրաթերթը հետեւեալ պատմութիւնը կը ներկայացնէ.

Եգիպտացի 70 տարեկան կին մը՝ Ֆաթմա Մահրուքի - Սալամունի, դատ բացած է կառավարութեան դէմ, որպէսզի սեփականատէր դառնայ Գահիրէի կեդրոնին եւ Աղեքսանդրիոյ կէսին: Պահանջած հողերուն արժէքը մէկ միլիառ ոսկիի կը հասնի: Դատարանը Մարտին նըպաստաւոր որոշում տուած է: Սակայն Տիկին Ֆաթմա ցարդ ի վիճակի չէ եղած որոշումը գործադրող պետական մարմին մը գտնելու: 70ամեայ կինը դատարանին ներկայացուցած է իր նախնիքներուն սեփականատիրական վաւերաթուղթերը՝ արձանագրուած վիթերու (կաշէ) մորթին վրայ, անցեալ դարուն սկիզբները:

Տիկին Ֆաթմա կը պահանջէ նոյնպէս Գահիրէի գլխաւոր պողոտաներն ու բազմաթիւ թաղերը, ինչպէս նաեւ Նեղոսի հովիտին մէջ մեծ հողատարածութիւններ: Պէտք է ընդունիլ, ուրեմն, թէ լաւատեսութիւնը տարիք չի ճանչնար:

ՇԱՀԷՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

2.

Մէօսիէօ Փիէռ մէկէն իր վրայ նետուող բազուկներուն ամբողջ ուժովը զայն գրկելով, սեղմ, սեղմ: Այնպէս երեւի վրայ գետին ինկած պիտի ըլլար մադամ Ժանն անխուսափելիօրէն: Այդ սայթաքումին եւ իրարանցումին մէջ բացուեր էր կնոջ վերարկուն ու Փիէռի աջ ափը կը սեղմէր անոր կուրծքերէն մին: Այդպէս իրար պլլուած մնացին պահ մը անշարժ — ի՞նչ աղուոր կը բուրէր — մինչեւ որ Փրանսուհին կրցաւ շտկուիլ, հաւասարակշռութիւնը գտնել ոտուըներուն վրայ, բաժնուեցան իրարմէ ու գետին նայեցան:

Գետինը գորգին հետ կը շփոթուէր կրեայ մը: Կրեա՞յ մը. այո՛ կրեայ մը: Բացագանչութիւն, խնդուք, քահքահ: Թաւիշէ վերարկուն ինկաւ աթոռի մը վրայ. Ժանն բթամատը քիթին ի վեր սահեցնելով գըլխարկը քաշեց քասքէթի մը պէս, պոռալով.

— Կօստան, Կօստան, Կօստա՛ն:

Անմիջապէս որ ծառան երեւցաւ փարագոյրին առջեւ, Ժանն իր բարկութեամբ սեղմուած կռուփներով սկսաւ արագ արագ անոր ուսերուն զարնել, ոտքերն ալ գետնին: Պահ մը նոյնիսկ կից մըն ալ իջեցուց, մարդուկին լայն ժպիտէն կատղած.

.Կրեա՞յ, այսօր ալ կրեա՞յ. երէկ ճագար էր, առջի օր ճերմակ մուկ, այսօր ալ կրեա՞յ... դուն խանութս կենդանաբանական պարտէ՞զ կարծեցիր ինչ, խօսէ նայիմ, պատասխան չտա՞ս, ի՞նչ պիտի ընէիր եթէ մէկ տեղս կոտրէր, հազար անգամ չըսի՞ քեզի որ սիրելի բարեկամներդ տունդ պահես: Մէօսիէօ Փիէռ, միայն դուք չէիք ճանչնար, դուք ալ ճանչցէք. մենք արդէն ամէն օր իր կենսագրութիւնը կը լսենք. — Համբաւաւոր կենդանասէր Մէօսիէօ Կօստան, Փարիզ քաղաքի նախկին հրշէջ գունդի ենթասպաներէն է՛ն կրակոտը: Ի՛նչ կրակներ է մարած եւ ի՛նչ հրդեհներ վառած սպասուհիներու սրտերուն մէջ: Յիսուն տարեկան ըլլալուն հակառակ, դեռ նշանաւոր կնամոլ. անանկ չէ՞, դուն չէի՞ր պատմողը թէ երիտասարդութեանդ դը – րանդ առջեւ պոնիշները կարգի կը սպասէին եւ թէ աւելի վերջը, գաղթավայրերու մէջ, ենթասպայի կարմիր տաբատովդ խափշիկ կիները կատղեցուցիր ցուլերու պէս...:

Վերջապէս զոյգին երկուքը առանձնանալ խանութին խորը, հողմարգելի մը ետեւ: Փիէռին ով ըլլալը, նիստ ու կացը, պահանջքները, ապագայի ծրագիրներ, գնուելիք անհրաժեշտ իրեր, աշխատանոցին պակասութիւններն ու առաւելութիւնները, վերջապէս բաներ որոնց վրայ պէտք էր որ խօսէին: Քով քովի քանափէին վրայ նստած՝ երկարօրէն զիրար դիտեցին: Ժանն իրապէս գեղեցիկ էր, աղուոր էր, բայց շա՜տ աղուոր էր: Քանի՞ տարեկան կրնար ըլլալ, աւելի քան երեսո՞ւն, չէր ցուցներ. փայլուն մազեր, համակ ոսկի, անթերի խարտեաշ մը. յայտնի էր թէ ծոծրակը նոր էր ածիլեր: Ճաշակաւոր հագուստ մը, վարդագոյն ձեռքեր, հաճելի՝ նաեւ այն շարժումը որով կը ջանար միշտ հագուստովը ծունկերը ծածկել: Փիէռ դեռ չէր համարձակած պէտք եղածին պէս անոր աչքերուն նայիլ, մինչդեռ Ժանն ազատ համարձակ երիտասարդը կը դիտէր: Իր քառասունհինգ տարիներէն քիչ մը աւելի կը ցուցնէր ան, ըլլալով հասակաւոր ու յաղթանդամ: Լայն ուսեր, նոր ու վայելուչ քոսթիւմի մը մէջ սեղմուած, խնամով ետեւ սանտրուած մազեր, թաւ յօնքեր ու սեւ անկեղծ աչքեր.— հայկական գեղեցկութիւն:

Խօսակցութիւնը երկարեցաւ ու մտերիմ շեշտ մը ստացաւ շնորհիւ անոտգիտ կրեային, առեւտրական կեանքի վրայ նետուած նախադասութիւն մը կտրուեցաւ ժպիտով, զոր ծածկելու համար Ժանն ի զուր հագուստը ծունկերուն վրայ քաշեց, եւ Փիէռ շարունակեց խորհիլ. «Առաջին հանդիպումին իսկ դիրկընդխառնո՞ւմ»: Անգամ մը նոյնիսկ աջ ափին մէջ նայեցաւ, զայն գոցելու համար դանդաղօրէն...

(Շար. 9)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Աւագ Շաբթուան

ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Հինգշաբթի, Ապրիլ 12, *յիշատակ ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին ընթրեաց պատարագ ժամը 10ին, ոտնլուայ՝ ժամը 16ին, խաւարում՝* 19·30ին:

×

ԻՍԻԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Աւագ Հինգշաբթի, *ընթրեաց պատարագ ժամը 10ին, ոտնլուայ՝ երեկոյեան ժամը 4ին, խաւարում՝ ժամը 7·30ին:*

Աւագ Ուրբաթ, *յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Թափօր Թաղման ժամը 5ին:*

Աւագ Շաբաթ, *ճրագալոյց Զատկի: Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան ժամը* 4·30ին, *պատարագ ժամը* 5·30ին:

×

ԱԼՖՕՐՎԻԼ Ս. ՊՕՂՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ

Աւագ Հինգշաբթի, *սկիզբ ժամերգութեան ժ. ը 9ին, պատարագ 10ին, ոտնլուայ 16ին, խաւարում 19ին:*

Աւագ Ուրբաթ, *Թափօր Թաղման ժամը 17ին:*

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՎԻԼ

Հինգշաբթի, *ոտնլուայ ժամը 16ին, խաւարում՝* 19·30ին:

Ուրբաթ, *երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17ին:*

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Հինգշաբթի, *ընթրեաց պատարագ ժամը 10ին, ոտնլուայ 16ին, խաւարում 20ին:*

Ուրբաթ, *Թափօր Թաղման* 17·30ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինգշաբթի, *ընթրեաց պատարագ ժամը 8–11, ոտնլուայ 16·30ին, մասնակցութեամբ Հայկ. դպրոցի աշակերտներուն, խաւարում՝ 20ին:*

Ուրբաթ, *առաւօտեան ժամերգութիւն* 8·30ին, *Թաղում 17ին:*

×

ՊՈՒԼՎ. OSSO – Ս. ՅԱԿՈԲ

Հինգշաբթի, *ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ՝ 10ին, մանուկներու հաղորդութիւն, իրիկուան ոտնլուայ՝ 17ին, խաւարում 20ին:*

Ուրբաթ, *Թաղում՝ 17ին:*

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ - Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

Հինգշաբթի, *երախաներու հաղորդութիւն՝ 10·30ին, ոտնլուայ 16·30ին, խաւարում՝ 20ին:*

Ուրբաթ, *Թաղում 17ին (անոնք որոնք կը փափաքին Քրիստոսի դագաղը բարձրացնել, պարտին անյապաղ տեղեակ պահել Հոգեւոր Հովիւը):*

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ - Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Հինգշաբթի, *հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու 9ին, ճաշու ժամերգութիւն 11ին, ոտնլուայ 17ին, կարգ խաւարման եւ հսկում 20ին:*

×

ՍԷՆ–ԼՈՒ, Ս. ԳԷՈՐԳ եւ ՍԷՆԹՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

Հինգշաբթի, ՍԷՆ–ԼՈՒ, *պատարագ եւ փոքրերու հաղորդութիւն 10ին, ոտնլուայ 17ին, խաւարում 20·30ին:*

Ուրբաթ ՍԷՆԹ–ՄԱՐԿՐԻԹ, *ժամը 17ին,* ՍԷՆ-ԼՈՒ *18ին:*

×

ՍԷՆ-ԺԵՌՈՄ – Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

Հինգշաբթի, *յիշատակ ընթրեաց, մանուկներու հաղորդութիւն 9ին, ճաշու պատարագ 10ին, ոտնլուայ 17ին, խաւարում 20·30ին:*

Ուրբաթ, *Թաղում 17ին:*

×

ԼԻՈՆ - Ս. ՅԱԿՈԲ

Հինգշաբթի, *պատարագ 10ին, ոտնլուայ 16ին, կարգ չարչարանաց 20ին:*

Ուրբաթ, *Թաղում 17ին:*

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Հինգշաբթի, *ոտնլուայ 16·30ին, խաւարում 20ին:*

Ուրբաթ, *Թաղում 18ին:*

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մկրտիչ Աւետիսեան իր կնոջ՝ Մարսէլ Աւետիսեանի մահուան 9րդ տարելիցին առթիւ 200 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդր. վարչութիւնը իր բոլոր մասնաճիւղերով, Մերուժան Խումարեանի *մահուան առթիւ, խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ իր զաւակներուն, Յովսէփեան ընտանիքներուն, Տէր եւ Տիկ. Խաչատուր Խումարեանի, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Տէրտէրեանի եւ իր բոլոր հարազատներուն:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Փր. Տիկին Տերզիեանէ, 100 Փր. Տիկին Բէպապճեանէ դպրոցին համար, նաեւ 100 Փր. Տէր եւ Տիկ. Սահակ Խաչատուրեանէ Գէորգ Ֆախրիկեանի յիշատակին (մեռած Սէն-Շամոն):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Եկեղեցւոյ մշակութային տան գրադարանը այժմ պատրաստ է արդիական սարքաւորումով: Կը պակսին գիրքեր: Այլազան բովանդակութեամբ եւ լեզուներով գիրքեր կ՚ընդունուին, որպէսզի ճոխացնենք գրադարանը եւ դնենք դայն հանրային ծառայութեան: Գիրք նուիրել փափաքողները կրնան դիմել ուղղակի եկեղեցւոյ քարտուղարութեան՝

Հեռ. 77·84·70: *Հասցէ՝*

Eglise Arménienne

339, Av. du Prado, 13008 Marseille

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՅՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

«Une Journée à la Campagne»

Le Dimanche 20 Mai à l'auberge de « L'ANGELUS » à BARBIZON 77630

Հայկական հարազատ մթնոլորտ կանանչազարդ պարտէզներու մէջ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ ժամը 13ին (շամփուրով խորոված, լաւաշ),

Հայ նուագախումբ, երգ, պար, խաղեր եւ նարտի մրցում

Եկէ՛ք խմբովին, ընտանեօք եւ ձեր բարեկամներուն հետ:

Տախքերու մասնակցութիւն 200 Փր. մինչեւ 15 տարեկան տղոց՝ 100 Փ.

Տեղերը ապահովելու համար դիմել

Տիկ. Ս. Աղամեանի՝ 378·15·65

Տիկ. Տ. Մավեանի՝ 574·34·78

Տիկ. Լ. Զըրբաշեանի՝ 033·91·35

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓ. ԿԱՅԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Կապ. Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի արձանագրութիւնները բացուած են Լիոնի մէջ: Դիմել ամէն Զորեքշաբթի Լիոնի եկեղեցիին սրահը, մինչեւ Մայիս 15:

×

Կապ. Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի արձանագրութիւնները բացուած են: Արձանագրուիլ մասնաճիւղերու մօտ Յուլիս եւ Օգոստ. ամիսներու համար, կամ Կապ. Խաչի գրասենեակը Դշ.ի օրերը եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15·30էն մինչեւ 17·30 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, 6էն 14 *տարեկան (ոչ աւելի):*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ճաշը Մայիս 6ին, եկեղեցիին սրահը:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔԸ Մայիս 6ին:

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերը կը տօնեն Միութեան ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ Ապրիլ 29ին Մշակոյթի Տան մէջ Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դաշտահանդէսը Յունիս 17ին:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ *ԱՆԻ* ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Ապրիլ 27ին, երեկոյեան ժամը 20.45ին Իսիի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Soirée de

Chants Folkloriques Arméniens

par la Chorale ANI

de l'Eglise Arménienne d'Issy-les-Moulineaux

le Vendredi 27 Avril à 20 h. 45

au Théatre Municipal 25, av. Victor Cresson

(Métro Mairie d'Issy)

Տոմսերու համար դիմել՝

ԻՍԻԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻ, հեռ. 644·28·52

ԳՐԱՏՈՒՆ ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 9 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ, հեռ. 523·24·97

ՍԵՒԱՆ, 4 Ռիւ Լազար Քարնօ, Քլամառ, հեռ. 642·16·07

եւ երգչախումբի անդամներուն:

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԻՍԻ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան գրադարանը բաց է Մարտ 15էն սկսեալ, Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30: *Գրադարանը ճոխ է հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերով* (45, Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի):

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Կարգ Ս. Շաբթուան արարողութեանց

Հինգշաբթի, Ապրիլ 12: *ժամը 17·30ին ոտնլուայի արարողութիւն: ժամը 18ին պատարագ զոր կը մատուցանէ Առաջնորդը:*

Ուրբաթ, Ապրիլ 13: *ժամը 18ին երեկոյեան ժամերգութիւն, Թաղման արարողութիւն, չարչարանաց քարոզ եւ խաչերկրպագութիւն:*

Շաբաթ, Ապրիլ 14: *ժամը 17ին՝ Սուրբ գարեջական Թուղթերու ընթերցում, ժամը 18ին՝ Ճրագալոյցի պատարագ զոր կը մատուցանէ Հայր ՍԵՐՈՎԲԷ ԱԳԼԵԱՆ, Տեսուչ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին:*

Կիրակի, Ապրիլ 15: *ժամը 11ին Զատկուան Հայրապետական պատարագը կը մատուցանէ ԳՐԻԳՈՐ Եպս. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ*

Երկուշաբթի, Ապրիլ 16: *Օր Մեռելոց ժամը 11ին հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի հանգուցեալ բոլոր հաւատացեալ հոգիներուն համար:*

ԾԱՆՕԹ... Խոստովանանքները կը լսուին թէ՛ արարողութիւններէն առաջ, թէ արարողութիւններու ընթացքին:

du Journal « Haratch »
Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

MOSCOU - EREVAN

2 nuits — 12 jours

PRIX : 3.850 F.

Départ
01 JUIN
06 JUILLET

Retour
14 JUIN 79
19 JUILLET 79

et TOUS LES MOIS

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — 87 la Canebière 13001 MARSEILLE, tél. (91) 95 90 12

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France

Org. Lic. 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
11
MERCREDI
11 AVRIL
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ	
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80	

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.358 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — No 14.358

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ կոլմտ 11 նախարարները պղպարարութիւն մը ըրած են Շիրաքի, Եւրոպական Խորհրդարանի ընտրութեանց առթիւ, չեչտելու համար որ ժիսքար հաւատարիմ է հիմնարկութեանց եւ կօլիստ սկզբունքներուն: Երեքշաբթի օր սակայն, Շիրաք Փարի – Նորմանտիի մէջ լոյս տեսած հարցազրոյցի մը ընթացքին կրկին նոյն տեսակէտները կը պարզէ:

ՀՌՈՄԻ մէջ ձերբակալուած է Փատուայի համալսարանի փրոֆեսէօր մը, որ «ուղեղ»ներէն կը նկատուի Ալտօ Մօրոյի առեւանգման եւ սպանութեան կազմակերպութեան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մեծագոյն գրագէտներէն Մարսէլ Ժուհանտօ, ոճաբան, ինքնատիպ վիպագիր, մեռաւ 91 տարեկանին: Եղած է նաեւ մեծ արտադրող մը: Ըլլալի հետ իր փոթորկալից ամուսնական կեանքը նաեւ առիթ տուած է բազմաթիւ հատորներու (նաեւ կնոջը):

ՓԱՐԻ - ՌՈՒՊԷ հեծանիւի աւանդական մրցումը երկրորդ անգամ ըլլալով շահեցաւ իտալացի Ֆրանչեսքօ Մոզէր: Առաջին Ֆրանսացին՝ Հինօ, 11րդ էր:

ԻԶՄԻՐԷՆ 80 քիլոմեթր արեւելք Թիւրկիւթլիւի մէջ, ութ ծպտուած մարդիկ ոստիկանատան վրայ յարձակած են: Երկու մեռեալ եւ մէկ վիրաւոր կայ:

ՊԱՊԸ 35 էջնոց նամակով մը, ուղղուած Կաթոլիկէ Եկեղեցւոյ բոլոր քահանաներուն, կը հաստատէ թէ ամուսնութեան որեւէ հարց չի կրնար ըլլալ կրօնաւորին համար: Քահանան միշտ ազատ պէտք է ըլլայ եւ տրամադրելի: Պէտք է հաւատարիմ մնայ կոչումին ցմահ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ջնջեց գնումներու այն պայմանագրութիւնները զորս ունէր Ֆրանսայի հետ: Նախ՝ հիւլէական կեդրոնները, որովհետեւ, կ՚ըսէ պարսիկ նախարարը «պարսիկ կառավարութիւնը որոշեց վերջացնել Դաշնակցային Գերմանիոյ շինած հիւլէական կեդրոնները եւ ջնջել ֆրանսական երկու կեդրոններու շինութիւնը»: Երկրին մէջ գնդակահարութիւնները կը շարունակուին, երեք օրուան մէջ՝ 27 հոգի: Մաքրագործումները նոյն թափով կրնան շարունակուիլ, քանի իսլամական պատժագիրքը բաւական բան կ՚արտօնէ:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Ինները տրամադիր են դրամական նոր համաձայնութիւն մը դըլլուխ հանել Թուրքիոյ հետ եւ այդ առընչութեամբ ենթանախարար՝ Պեռնար Ռէյմոն Անգարա գացած է իբրեւ ներկայացուցիչը Հասարակաց Շուկայի: Նոր համաձայնութեան հիման վրայ, օգնութիւնը պիտի աւելնայ եւ հասնի 1798 միլիոն ֆրանքի 1976 – 81 շրջանին համար:

ՉԱՏԻ կրօնական եւ ցեղային բախումներու հետեւանքով տասը հազար մեռեալ կայ, մէկ ամսուան ընթացքին:

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ իշխանութիւնները յայտարարած են թէ «զինեալ եւ համազգեստով չորս վարձկաններ» գնդակահարած են Քամփալայի շրջանը: Կը կարծուի սակայն թէ հարցը կը վերաբերի չորս եւրոպացի լրագրողի, երկու Շուէտացի եւ երկու Գերման:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(Արմէնփրէս, Մարտ 30 – Ապրիլ 5)

ՖՈՒԹՊՈԼ

42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ - ԼՈԿՈՄՈՏԻՒ ԽԱՂԸ

Ապրիլ 4ի մեր թիւով հաղորդած էինք թէ Ապրիլ 2ին իր դաշտին վրայ, Արարատ հաւասար արդիւնք արձանագրած էր Լոկոմոտիվի հետ: Ստորեւ խաղին մանրամասնութիւնները:

Այս հանդիպումի ընթացքին դաշտատէրերը շատ ծանր կացութեան առջեւ կը գտնուէին: Առաջին կիսախաղին, բերդը գրաւելու լաւ առիթներ ունեցած են Բարկէն Մելիքեան եւ Անդրանիկ Խաչատրեան բայց չկրցան օգտուիլ եւ կէտ նշանակել: Երկրորդ կիսախաղին սկիզբն իսկ հիւրերը, յաջողեցան առաջին կէտը նշանակել ինչ որ մղեց Արարատցիները աւելի ուշադիր ըլլալու: Քսան վայրկեան ետք արդէն Անդրանիկ Խաչատրեան կը հաւասարեցնէր արդիւնքը՝ 1 – 1: Ամբողջ հանդիպումին ընթացքին սակայն Արարատի բերդը միշտ վտանգի տակ եղած է եւ Լոկոմոտիվի հաչւոյն Պանտեւելը կրցած է երկրորդ կէտը նշանակել: Արարատ մինչեւ վերջ չէր կրնար հաշտուիլ պարտութեան հետ եւ երբ կը հասնէր խաղի վերջաւորութեան նախավերջին վայրկեանը Խորէն Յովհաննիսեան շատ գեղեցիկ հարուածով մը կը յաջողէր հաւասարեցնել 2 - 2:

Այս երկրորդ հանդիպումէն ետք, դասաւորման գլուխն են չորս կէտով՝ Դինամօ (Մոսկուա), Պախտակոր, Դինամօ (Թիֆլիզ), Շախտեոր, Արարատ երեք կէտ ունի:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՖՐԱՆՍԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մեծ ուրախութեամբ կը յայտնենք Ֆրանսայի մեր ժողովուրդին, թէ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ընդառաջելով մեր հրաւէրին, բարեհաճած է անգամ մը եւս պաշտօնապէս այցելել Ֆրանսայի մեր եկեղեցիներուն եւ համայնքին՝ բաշխելու համար իր Հայրապետական ողջոյնն ու Ս. Էջմիածնի օրհնութիւնները:

Ամենայն Հայոց Հայրապետը իր այցելութիւնը այս անգամ պիտի սկսի Մարսէյլէն, ուր պիտի ժամանէ Հինգշաբթի, Մայիս 3ին, ժամը 17.25ին:

Մարսիլիոյ իր այցելութեան ընթացքին, Կիրակի, Մայիս 6ին, Հայրապետը պիտի պատարագէ Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, եւ պիտի ըլլան ընդունելութիւններ եւ պաշտօնական այցելութիւններ:

Ուրբաթ, Մայիս 11ին Ամենայն Հայոց Հայրապետը Մարսէյլէն պիտի մեկնի Պորտօ, ուր պիտի ժամանէ ժամը 18.40ին, այցելելու համար Պորտոյի եւ շրջակայքի մեր փոքրաթիւ գաղութին՝ ի մխիթարութիւն եւ ի քաջալերութիւն անոնց:

Պորտոյի մէջ եւս պիտի մատուցուի պատարագ եւ պիտի ըլլան պաշտօնական այցելութիւններ:

Պորտոյէն Հայրապետը պիտի մեկնի Լիոն, Երկուշաբթի, Մայիս 14ին:

Կիրակի, Մայիս 20ին, Նորին Ս. Օծութիւնը պիտի պատարագէ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:

Այստեղ եւս պիտի ըլլան ընդունելութիւններ եւ պաշտօնական այցելութիւններ:

Հայրապետը, Հինգշաբթի, Մայիս 17էն Շաբաթ, Մայիս 19, պիտի այցելէ նաեւ Վալանս՝ տալու համար իր պատգամը Վալանսի մեր ժողովուրդին:

Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Հայրապետը, Երեքշաբթի, Մայիս 22, ժամը 12ին, Էռ Էնթէռի թիւ 7262 թռիչքով պիտի ժամանէ Փարիզ՝ Շառլ տը Կօլ օդանաւակայանը՝ ուր պիտի ընդունուի կրօնական եւ պետական ներկայացուցիչներու եւ մեր ժողովուրդին կողմէ:

Օդանաւակայանէն Հայրապետը թափօրով պիտի առաջնորդուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցին՝ ուր տեղի պիտի ունենայ Գոհաբանական մասնաւոր աղօթք:

Հայրապետի Փարիզ գտնուած միջոցին եւս տեղի պիտի ունենան պետական եւ գաղութային ընդունելութիւններ եւ հանդիսութիւններ:

Հինգշաբթի, Մայիս 24, Համբարձման տօնին՝ մանուկներու յատուկ պատարագին, Հայրապետը ներկայ պիտի ըլլայ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցին եւ պիտի օրհնէ եկեղեցին ներկայ եղող զպրոցականներն ու մանուկները:

Իսկ Կիրակի, Մայիս 27ին, Հայրապետը պիտի պատարագէ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ եւ պիտի տայ հայրապետական իր պատգամը:

Նոյն օրը, Կիրակի, Մայիս 27ին, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 4ին, Կավոյի սրահին մէջ, Ամենայն Հայոց Հայրապետի նախագահութեամբ պիտի նշուի Սարդարապատի ճակատամարտին նուիրուած հանդիսութիւն մը՝ գեղարուեստական բաժինով, որուն փակման խօսքը պիտի ընէ Ինքը՝ Հայրապետը:

Շաբաթ, Յունիս 2, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ Կիրակնամուտի ժամերգութիւն, որմէ ետք՝ Հայրապետը պիտի կատարէ հանդիսաւոր բացումը եկեղեցւոյ կից՝ Սուրբ Մեսրոպ կրթարանին:

Կիրակի, Յունիս 3ին՝ Հոգեգալստեան տօնին, Հայրապետը ներկայ պիտի գտնուի Առնուվիլ լէ Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ պատարագին եւ պիտի քարոզէ:

Հինգշաբթի, Յունիս 7ին, երեկոյեան ժամը 8ին, ի պատիւ Ամենայն Ամենայն Հայոց Հայրապետին տեղի պիտի ունենայ ժողովրդային ճաշ մը՝ Էնթերքոնթինանթալ հիւրանոցի Էմփերիալ սրահին մէջ, որու ընթացքին Հայրապետը հրաժեշտի իր պատգամը պիտի տայ Փարիզի եւ ընդհանրապէս Ֆրանսայի իր հօտին:

Ուրբաթ, Յունիս 8ին, կէսօրէ ետք ժամը 2ին, Շառլ տը Կօլ օդանաւակայանէն Հայրապետը կը վերադառնայ Սուրբ Էջմիածին:

Այս առթիւ կոչ կ՚ընենք ամբողջ մեր ժողովուրդին, որպէսզի ամենուրեք բազմութեամբ ներկայ ըլլայ Ամենայն Հայոց Հայրապետին ի պատիւ տրուած հանդիսութիւններուն, շրջապատէ Հայոց Հայրապետը, ընդունելու Ս. Էջմիածնի օրհնութիւնները եւ վայելելու Անոր շնորհաբեր ներկայութիւնը:

Ողջունիւ եւ օրհնութեամբ

Աղօթարար՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կաթող. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

ԱՐՄԱՆ ՄԱԼՈՒՄԵԱՆ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ Կ՚ՈՒԶԷ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ...

— Օ —

Ծանօթ է որ Արման Մալումեան, 51 տարեկան, որ 1947ին Հայաստան ներգաղթած էր ծնողքին հետ, ձերբակալուած էր 1948 Հոկտ. 30ին Երեւանի մէջ: Դատապարտուած 25 տարի արգելափակման, ազատ կ՚արձակուէր 1956 Յունուար 30ին եւ կը վերադառնար Փարիզ, ուր վերադարձած էին արդէն ծնողքը (Մկրտիչ Մալումեան) եւ եղբայրը՝ Նիք: «Գուլագի որդիք» հատորով մը պատմած է բանտի իր յուշերը: Այսօր, իր պատիւը վերահաստատուած է եւ Փարիզի խորհրդային դեսպանատունն ալ վկայական մը տուած է, այդ կէտը հաստատող: Ուրեմն Արման Մալումեան ձեռնարկած է դատի մը եւ եօթը տարուան իր արգելափակման համար վնասուց հատուցում կը պահանջէ եւ կը թուի թէ դրուած պահանջը կրնայ յանգիլ...: Այս մասին լայն սիւնակներ կային Երեքշաբթի առտու, Օռոռի եւ մանաւանդ Լը Մաթէնի մէջ, որ «Դէպք»ը էջը յատկացուցած է այս հարցին մանրամասնութեանց: Իր փաստաբանը՝ Փօլ Լոմպար Մոսկուայի իր մէկ պաշտօնակիցէն նամակ մը ստացած է ուր Մէթր Սիմոնովիչ – Ռուպէյով կը յայտնէ թէ ինք նշանակուած է այդ դիմումով զբաղելու համար:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՅԼԱԽՈՀՆԵՐԸ ՆՈՐ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բնագէտ մը՝ Զիսելս, որ անդամ է Հելսինքիի համաձայնագրերու հսկողութեան Ուկրանական խումբին, Ապրիլ 5ին դատապարտուած է երեք տարի խիստ դրութեամբ արգելափակման: Ամբաստանուած է որ հակախորհրդային փաստաթուղթեր ցրուած է: Ապրիլ 4ին ալ ճարտարագէտ մը՝ Ճեմելեւ (Խրիմի Թաթարներու բանբերին զարմիկը) ձերբակալուած է Տաշքենտ: Լը Մոնտ որ այս լուրերը կը հաղորդէր առջի օր, կ՚աւելցնէր թէ Փարիզի մէջ կոչ մը ստորագրած են՝ փաստաբան տը Ֆելիչէ, Ֆէնպերկ, Տանիէլ Մայէր, Պլիուշ, պահանջելու համար խորհրդային իշխանութիւններէն, որ վերաքննուի երեք գնդակահարուած Հայերու դատը: Շեշտելէ ետք «այն բազմաթիւ անկանոնութիւնները եւ հակասութիւնները դահավարութեան» ստորագրողները կը յայտարարեն թէ եթէ խորհրդային իշխանութիւնները ընթացք չտան իրենց դիմումին, վճռած են իրենք կազմակերպել այդ վերաքննութիւնը: Թերթը հասցէ մըն ալ կուտայ, կազմուած մարմնին՝ «Հայ ժողովուրդի իրաւունքներու աշալրջութեան կոմիտէ, 54 Ռիւ տէ ք՚Ասլէս, Փարիզ 18»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

Գրեց՝ ԿԱՐԼԷՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

ԽՄԲ.— Շատեր գրած են Տէմիրճիպաշեանի մասին եւ անհրաժեշտն ըսած՝ Զօհրապէն մինչեւ Շահնուր: Այս յօդուածը կ'արտատպենք սակայն յատուկ ուշադրութեամբ, քանի, որքան գիտենք, առաջին անգամն է, գոնէ վերջին տարիներուն, որ Հայաստանեան մամուլի մէջ լոյս կը տեսնէ նման գնահատալից գրութիւն մը Եղիայի մասին, որ օրին արժանի իսկ չէր տեսնուած «Անթոլոժի»ին: Թերեւս, առաջին քայլ մը, ուրախութեամբ նշենք, այս մէկը, պաշտօնականանալու եւ հրատարակուելու՝ հայրենիքի մէջ եւս:

Ծնուել է 1851 թ. Մայիսի 8ին, Կ. Պոլսի Պէշիկթաշ թաղամասում: Նախնիները Վրաստանում են ապրել: Մեծ պապը գերութեան շղթայից ազատուել է իր արհեստի շնորհիւ, աշխատել է արքունական նաւաշինարանում որպէս երկաթագործ, որից եւ մնացել է տոհմի անունը՝ Տեմիրճիպաշի:

Եղիան մեծացել է հօրեղբօր մօտ՝ Եէնի գիւղում, ուր եւ սովորել է Օհաննէս պատուելիի դպրոցում: Երկու տարի յետոյ տեղափոխուել է Խասգիւղի Ներսէսեան վարժարան, ուր աշակերտել է ժամանակի նշանաւոր բանաստեղծ Թովմաս Թերզեանին: 1866ին, Ներսէսեան վարժարանը փակուելուց յետոյ, տեղափոխւում է Նորաբաց Շահնազարեան վարժարան:

Ներհուն էր ու մելամաղձոտ: Երբ ընկերները խաղում էին, զուարճանում, մեկուսի մի անկիւնում Եղիան կարդում էր կամ լալիս: «Կամ մեռնիլ կ'ուզէի կամ վարդապետ ըլլալ, որ ուրիշ կերպ մեռնիլ ըսել է» -- խոստովանում է նա:

Կեանքն ու մահը միեւնոյն նժարով են չափւում նրա հոգում: Ու թէեւ սիրում է կեանքը, բայց «գլխուս մէջ կը փայփայեմ մռայլ մտածումներ, որոնք գողցես իմ ուղեծուծս են աւաղ»:

Այդ մռայլ մտածումներն էլ նրան յանգեցնում են ինքնասպանութեան գաղափարին: 1874 թ., յուսահատութեան ու հոգեկան խռովքի մի պահի, Մոտա-Պուռնիի ծովեզերեայ ժայռի գագաթից նետւում է ծովը, բայց... փրկութիւնը ժամանակին է հասնում: Ապա մեկնում է արտասահման՝ առեւտրական դպրոցում սովորելու: Այնտեղ հրատարակում է չաբաթաթերթ՝ «Արեւմտից ծանօթացնելու համար Արեւելեան այն ցաւագին ազգութիւնը, Հայութիւնը»:

1876ին վերադառնում է Պոլիս եւ սկսում գրական ու հրապարակախօսական գործունէութիւնը՝ կարճ ժամանակամիջոցում արժանանալով հեղինակութեան: Ընտրւում է Պէշիկթաշի Թաղական, ապա եւ՝ Սթենիա - Եէնիքէօյ միացեալ Թաղերի երեսփոխան, բայց շուտով ինքն է հրաժարական տալիս: Աշխատակցում է թերթերին, որով պահպանում է իր գոյութիւնը:

1883 թ. իրականանում է նրա տարիների երազանքը՝ հրատարակում է «Գրական եւ իմաստասիրական շարժում» հանդէսը՝ «մարդկային ցեղին մէկ կարեւոր ճիւղին՝ իմ սիրելի հայ ազգին մտաւոր ազատագրութեան վեհ գործին խօլանձն նպաստելու տենչանօք»: 1884 թ. միաժամանակ խմբագրում է «Երկրագունդ» պարբերականը՝ փոխարինելով Յակոբ Պարոնեանին:

1888 թ. հրաւիրւում է Կեդրոնական վարժարանում դասախօսելու: Ուսուցանում է իմաստասիրութիւն, իմաստասիրութեան պատմութիւն, պատմութիւն, գրականութեան պատմութիւն, մանկավարժութիւն ու գեղեցկագիտութիւն, չդադարելով աշխատակցել նաեւ «Հայրենիք» թերթին:

Այս շրջանում արդէն ակնյայտ են նրա մտածողութեան եւ անգամ գործողութիւնների երկուութիւնը:

1891 թ. Զատկի օրը, ցնցոտիներ հագած Եղիան կանգնում է Գատըգիւղի Ս. Թագաւոր եկեղեցու դրան առջեւ եւ թիթեղեայ մի կեղտոտ աման ձեռքին, մուրում է՝ առաջացնելով առանց այն էլ մեծաքանակ մուրացկանների դժգոհութիւնը: Ապա իր հաւաքած դրամները բաժանելով զարմացած մուրացկաններին, վերադառնում է տուն եւ երեկոյեան, փրակ հագած, մասնակցում նշանաւոր հարուստներից մէկի տանը կազմակերպուած խնջոյքին, որին հրաւիրուած էր նաեւ ինքը: Եւ երբ հարցնում են այդ օրուայ մուրալու մասին, Եղիան հանգիստ պատասխանում է. «Այդ զգայութիւնն ալ ունենալ ուզեցի»:

1893 թ. Գատըգիւղից տեղափոխւում է Խասգիւղ, ուր «գետնայարկի խուց մը ունէր», մէկ անկողին, մէկ պնակ ու գրքեր, գրքեր, գրքեր ամէնուր՝ դարակներում, սեղանի վրայ, յատակին, անկողնու վրայ եւ ինքը՝ մենակ «այդ պաղ ու խոնաւ մթնոլորտին մէջ, սեւազգեստ ... դեղնած փղոսկրի ճակատ մը մինչեւ գանկին կէսը» (Զօհրապ):

Իրականութեան զգայողութիւնն աւելի է թարձրանում: Հարցերը խռնւում են ուղեղում: Երազներն ի դերեւ են ելնում:

Ապրելն այլեւս անիմաստ. «Ա՜հ, կեանքիս վրէժը պիտի լուծէ մահս»:

1893 թ. Յունիսի 1ին նորից է բարձրանում Մոտա - Պուռնիի իր սիրած ժայռի վրայ եւ այնտեղից իր մարմինն յանձնում Մարմարայի ջրերին: Բայց այս անգամ էլ մակուկավար Պետօն է նրան դուրս բերում ալիքներից:

Տարակոյսները խորանում են: Հոգին ըմբոստանում է, մինչդեռ մարմինը կորցնում է դիմադրութեան ուժը:

Թողնում է Խասգիւղը՝ Բերա հաստատուելու մտադրութեամբ: Մի ամբողջ օր սենեակ է փնտռում: Գիշերը՝ «ալ սպառած իրեն», թակում է առաջին իսկ դուռը՝ գիշերելու խնդրանքով: Եւ այսպէս պատահականօրէն է, որ հանդիպում է Հունգարուհի Էլէն Նիսընին, որը խնամքոտ գուրգուրանքով է շրջապատում հիւանդ Եղիային:

1901 թ. տեղափոխւում է ազգային հիւանդանոց:

Յարաբերական անկշռելիութիւն. «Մարմինս ոչ կը պաշտեմ եւ ոչ կ'անարգեմ»: Մենութեան ահաւոր զգայողութիւն:

Նա հիւանդ է: Դարի հիւանդը: Հոգեկան անհաւասարակշռութիւնը, որն յանգեցնում է նաեւ մտաւոր յարափոփոխելիութեան, դարի ժառանգութիւնն է. «Գանկիս մէջ դժոխք մը կը վառի. հըրդեհ, ամբռկոծում, ժխոր: Աննկարագրելի է գանկիս վիճակը» --գրում է նա, բայց եւ զգում է, որ հիւանդութիւնը ներքնածին չէ, այլ իրականութեան հետեւանքն է: - Առանց ճշմարտութիւն ըլլալու՝ ճշմարիտ է գրածդ, թէ ջարդերուն հիւանդն եմ, — խոստովանում է Զերապին եւ աւելացնում, -- այն մեծ ջարդէն դեռ չէ ազատած միտս»:

Այլեւս անկարող է դիմադրել կեանքի տառապանքներին: «Դու գիտես ի՞նչ անհնարին վիշտերու մատնուած եմ քանի տարի է: Ալ ժամ է, որ հանգչի տառապեալ հոգիս: Ժամն է փակել կեանքին վարագոյրը»:

1908 թ. Յուլիսի 19ին, օգտուելով Էլէն Նիսընի բացակայութիւնից, Տէմիրճիպաշեանը կախւում է՝ վերջ դնելով հոգեկան ու ֆիզիկական բոլոր տառապանքներին:

Տէմիրճիպաշեանի մահով, սակայն, չդադարեց նրա անձի հանդէպ եղած հետաքրքրութիւնը: Սերունդները բազմիցս անդրադարձան նրա կեանքին ու ստեղծագործութեանը՝ ցանկանալով պարզել Տէմիրճիպաշեան - մարդու եւ բանաստեղծի առեղծուածը: Սակայն ամէնից ճիշդ, թերեւս, Զօհրապն է հասկացել նրա էութիւնը. «Իր վարանումները, որոնք ծայրելի հակասութիւններ կը թուին մեզի, պիտի արդարանան իբրեւ ճշմարիտ իմաստունի մը խարխափումներ» գրում է նա:

Եւ, այնուամենայնիւ, ինչ՞ն է Տէմիրճիպաշեանի առեղծուածը. բացառիկ երեւալու սովական ցանկութի՞ւն, ինչպէս մեկնաբանել են ժամանակակիցներից ոմանք, սովորական մտապարութի՞ւն, թէ՞ «ճշմարիտ իմաստունի մը խարխափումներ»:

Փորձենք բացել վարագոյրները եւ Տէմիրճիպաշեանին տեսնել իր իսկ բանաստեղծութիւնների միջով:

Իր ողջ հակասականութեամբ հանդերձ, Տէմիրճիպաշեանը իր դարի ծնունդն էր, թէեւ իր մտածողութեամբ եւ գեղագիտական ըմբռնումներով առաջ էր անցել ժամանակից եւ ձեռք մեկնել գալիք տասնամեակներին: Բայց եւ այնպէս, պատահականութի՞ւնն էր արդեօք Եղիան, ժամանակից ու դարի մտածողութիւնից անկախ մի երեւո՞յթ, թէ՞ իրականութեան օրինաչափ հետեւանք: Կարծում ենք վերջինը:

1877 – 78 թթ. Ռուս - Թուրքական պատերազմը եւ Պէռլինի վեհաժողովը նոր սպասումներու տեղիք են տալիս արեւմտահայութեանը: Այս ժամանակաւոր յուսավառութիւնն իր հետքն է թողնում նաեւ գրականութեան մէջ: Սակայն, դրան հակառակ, կատարեալ էր հիասթափութիւնը յաջորդ տարիներին, որը եւ բնականաբար իր հետ բերեց նոր մտայնութիւն: Մի կողմից դա իրադարձութիւնների զգօն վերլուծութիւնն էր, իրականութեան ճիշդ ըմբռնումը, միւս կողմից՝ ընդգծուած յուսալքութիւնը, պատրանաթափ երազները, ստեղծուած դրութեան հետ հաշտուելու, հասարակութիւնից փախչելու միտումը, որոնք եւ ծնում էին անկումային տրամադրութիւն: «Ո՜հ, որքան կը փոքրանայ, կը նուաստանայ մարդն՝ իրական օրըստօրեական կեանքի մէջ. մեր ոտից տակ տիղմ կամ փոշի, մեր չուրջը սեղանաւորի սեղաններ՝ ոյց վրայէն Մամոնայ դիքն ոսկեծիծաղ կը հեղնէ մեր աղքատութիւնն. անարժան էակաց առջեւ կը խոնարհինք հալածեալ կամ անտեսեալ արժանաւորին գողունի ողջոյն մը հազիւ կրնանք տալ», – նկատում է բանաստեղծը:

Սոցիալական ու քաղաքական անբարեյոյս կացութիւնից դուրս գալու տենդագին որոնումներ, համընդհանուր ոգեւորութիւն, դառը հիասթափութիւն, արեան, աւերի ճնշիչ վայրկեաններ և այս ամէնի միջից դարձեալ գալիքին ուղղուած լուսաշող հայեացքներ եւ յոյսի ջահեր՝ ահա ժամանակաշրջանի իրական պատկերը: Ճիշդ այդպիսին էր նաեւ այդ տարիների գրականութիւնը եւ յատկապէս պոեզիան: Ահա թէ ինչու 20-ամեայ այդ շրջանի գրականութիւնը այնքան լի է կըտրուկ շրջադարձերով ու վայրիվերումներով, այնքան խառն է եւ հակասական, յաճախ այնքան տարբեր ու հակոտնեայ, որ թւում է առնուազն մի քանի տասնամեակ է բաժանում նրանց:

Այդ տարիների պոեզիան գրական տարբեր ու երբեմն էլ ծայրայեղ հակառակ ուղղութիւնների մի համախառնուրդ է, որն առաւել ընդգծուած է երեւում Տէմիրճիպաշեանի ստեղծագործութիւններում:

Ժամանակակիցներն ու յետնորդները դժուարանում են բնութագրել նրան. ռոմանտի՞կ, թէ՞ ռէալիստ, անկայա՞ն, թէ՞ նիւթապաշտ: Նա այս բոլորի համաձուլումն էր: «Բոլոր ընդդիմակութիւններն անցան իր ալեկոծ հոգիին մէջէն, ու բոլոր հակառակ հոսանքները գիրար խաչաձեւած են հոն չարաչար», -- այսպէս է բնութագրում նրան Արտաշէս Յարութիւնեանը:

(Շար. 1)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԹԻՒՐՔՄԷՆՆԵՐԸ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Պարսկաստանի փոխ վարչապետ Ամին ընթեզամիի յայտարարութեան համաձայն վեց օրերու յաջորդական բախումներէ ետք, մահմետական քաղաքագործքերը Ապրիլ մէկին «գրեթէ ամբողջովին» տէր դարձած են Կոնպատ-է-Քավուսի, պարսկական Թիւրքմէնիստանի մայրաքաղաքին:

Ընդհարումները դադրեցնելու երկու փորձեր ձախողած էին եւ զինուորական ուժեր ղրկուած էին, որպէսզի օգնեն տեղական քաղաքագործքերուն՝ անդորրութիւնը վերահաստատելու: «Մահմետական զինուորական կոմիտէ»ներուն գլուխն էր անցած երիտասարդ մոլլա մը, որ կը նկատուէր Խոմէյնիի մօտիկ գործակիցը: Թիւրքմէն ղեկավարներէն ոմանք կը պնդէին, թէ զէնքերը վար պիտի չդնեն ցորչափ չստանան ինքնավարութեան մը երաշխիքները:

Զոհերուն թիւը դժուար է սահմանել. Ամէնէն ցած տուեալներուն համաձայն յիսուն հոգի մեռած է երկուստեք: Այլ աղբիւրներու համաձայն՝ հարիւր հոգի: Ըստ Քեյհան թերթին, խռովութիւններ ծայր տուած են նաեւ Տաշթի մէջ, Կոնպատ-է-Քավուսէն մօտ հարիւր քիլոմեթր հեռու, եւ մահմետական քաղաքագործքեր յարձակած են Քաքէ գիւղին վրայ, Տաշթէն 25 քիլոմեթր հարաւ:

Թեհրան հասած լուրերուն համաձայն, խլրտումները ծայր տուած են փետրուարին սկիզբը: Թիւրքմէնները զօրակցած են Պախթիարի կառավարութեան եւ Փետրուար 7ին, այսինքն Պարսկաստանի վարչակարգին տապալումէն հինգ օր առաջ, մասնակցած են մեծ ցոյցի մը ի նպաստ Սահմանադրութեան պահպանման: Իբրեւ փոխադարձութիւն, [illegible] են «մահմետական յեղափոխական կոմիտէ»ներէն, որոնք կազմուած են Փետր. 12ին, յեղափոխութենէն ետք, ոչ – թիւրքմէն շիի տարրերով: Թիւրքմէնները, իրենց կարգին, կեանքի կոչած են «Թիւրքմէն ժողովուրդին մշակոյթին եւ քաղաքական կեդրոնը», Կոնպատ-է-Քավուսի մէջ:

Թեհրանէն ժամանած գործակալներ փորձած են բնակիչներուն երկու համայնքները մէկտեղող կոմիտէներ ստեղծել: Թիւրքմէնները, այդ առթիւ, ասոնց ներկայացուցած են 11 կէտերէ բաղկացած Ցուցակ մը, իրենց հիմնական պահանջները ճշդող, յատկապէս պահանջելով, որ ետ կանչուին կառավարիչն ու անոր օգնականը, իբրեւ «շրջանին համար օտարականներ»: Պահանջած են նաեւ, որ պատժական միջոցներ գործադրուին Շահին վարչակարգին ատեն տեղի ունեցած ջարդերուն պատասխանատուներուն նկատմամբ եւ վերջապէս, երաշխաւորութիւն՝ ազատութիւններու: Ցուցակով պահանջած են նոյնպէս կրթական դրութեան բարեփոխութիւնը, այս անգամ հաստատուած Թիւրքմէն լեզուին վրայ: Կէտ մը եւս նախկին վարչակարգին օրով գրաւուած հողերուն վերադարձը իրենց թիւրքմէն տէրերուն:

Փետրուարին վերջերը ծանր բախումներ տեղի ունեցած են Պանտար-Շահի մէջ, Կասպից ծովի ափին, սիւննի թիւրքմէններուն եւ շիի բնակչութեան միջեւ հաստատուած քաղաքին շրջակայքը: Թիւրքմէնները ուզած են, որ քաղաքը այնուհետեւ կոչուի Պանտար – Թիւրքման, մինչդեռ շիիները նախընտրած են կոչել Պանտար-Իսլամ:

Այդ օրերուն է, որ արձանագրուած են հողերու առաջին վերագրաւումները թիւրքմէն ցեղերուն կողմէ, ինչ որ խուճապի մթնոլորտ ստեղծած է շրջանի շիի վաճառականներուն եւ գիւղատէրերուն մէջ: Այս վերջինները պահանջած են «մահմետական կոմիտէ»ներէն վճռական միջոցներու դիմելէ վերջ տալու համար «անօրինական բռնագրաւումներուն»:

Մարտի կէսերուն, կառավարական երկրորդ առաքելութիւն մը՝ Թեհրանէն ժամանած, նոր բանակցութեանց ձեռնարկած է՝ լուծելու համար հարցը: Մարտ 24ին, Ներքին Նախարարը որոշած է, որ դատավէճի առարկայ եղող բոլոր հողերը Պետութեան կը յանձնուին, մինչեւ անոնց սեփականատիրութեան որոշումի տրուիլը: Այս ձեւով մասնակի գոհացում տուած են երկու կողմերուն:

Լարուած կացութիւնը սակայն, չփարատուած է, քանի կառավարութեան պատուիրակութիւնը դրական պատասխան չէ տուած Թիւրքմէններուն միւս պահանջներուն:

Իրաց այս վիճակին մէջ բաւ եղած է, որ պարզ ու ճապաղ միջադէպ մը (ծխ[illegible]կի մաքսանենգութիւն) բորբոքէ պա[illegible]րոյդը: Միջադէպին բուն պատճառը շուտով մոռցուած է եւ հարցը ստացած է քաղաքական բնոյթ՝ «մահմետական կոմիտէ»ներուն եւ Թիւրքմէններուն միջեւ: Այս վերջինները պոյքոթի ենթարկած են Խոմէյնիի հանրաքուէն:

Նոր լուրերու համաձայն, խռովութիւններ արձանագրուած են նաեւ Զահէտանի (Պելուճիստան նահանգին մայրաքաղաքը) եւ Արտեպիլի մէջ (պարսկական Ատրպէյճան):

Թ. Ա. Թ.

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԻ ԿԵԴՐ. ՄԱՐՄԻՆ
- ՔՕՄԱՐԷՍ -

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԹԻՒ 3

Մեր այս երրորդ հաղորդագրութիւնը դարձեալ կ'ուղղենք համայն հայ ժողովուրդին, թէ՛ անոնց որոնք ընդառաջելով մեր կոչերուն արդէն իսկ բերին իրենց սրտաբուխ նպաստը, եւ թէ անոնց որոնք իրենց մասնակցութիւնը տակաւին չեն բերած, բայց անհրաժեշտօրէն պարտին տալ իրենց լուման վերականգնումի հաւաքական գործին, որ — չմոռնանք — կը կատարուի Հայերու կողմէ, Հայերու ձեռքով, Հայերու համար:

Ստորեւ կը ներկայացնենք մեր կատարած աշխատանքներուն համառօտ պատկերը նիւթական-հաշուական ընդհանուր տուեալներով միասին: Ուրախ պիտի ըլլանք եթէ մեզի հաղորդուին թելադրութիւններ կամ առաջարկներ, առաւել եւս արդիւնաւորելու համար մեր գործը ի շահ մեր ազգին:

Կրկին անգամ կը դիմենք անոնց, որոնք իրենց նպաստը բերելու առիթը չունեցան տակաւին: Անոնց թանկագին օժանդակութիւնը կ'ակնկալենք, որովհետեւ կը հաւատանք որ ամէն մէկ Հայ իր ազգին պատիւը պիտի նկատէ իր պարտականութեան կատարումը:

Ա. ԸՆԴՀ. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) Նախ կ'ուզենք խոր գոհունակութեամբ, արդար ուրախութեամբ եւ հպարտութեամբ յայտարարել որ Վերականգնումի Մարմնի (ՔՕՄԱՐԷՍի) բոլոր անդամներուն եւ իրենց ներկայացուցած համայնքներուն եւ կազմակերպութիւններուն համար երջանկաբեր եւ մեծապէս քաջալերական փորձառութիւն եղաւ — եւ օրէ օր կը շարունակէ աւելին եւս ըլլալ — միասնական, համահայկական այս աքանչելի գործակցութիւնը:

ՔՕՄԱՐԷՍ կը հաւատայ, թէ Հայութեան ցուցաբերած այս միասնականութիւնը մեծապէս քաջալեր կը հանդիսանայ ընդհանրապէս մեր աշխարհասփիւռ ժողովուրդին: Անկասկածօրէն ցաւի, վնասի դարմանումէն, այդ միասնականութիւնը նոր յոյսերով եւ նոր հեռանկարներով՝ նոր կորով կը ներշնչէ մեր ժողովուրդին: Հետեւաբար, առաջնահերթ ու հիմնական կը նկատենք բոլոր հարցերը միասնաբար դիմակալելը, զանոնք միասնաբար լուծելը, համախմբել բոլորին նպաստն ու նուիրատուութիւն եւ անխտիր օժանդակել բոլոր կարօտեալներուն:

Ահա այս ոգիով, առաջադրութեամբ եւ հրամայականով է որ մեր աշխատանքները կը շարունակենք:

2) ՔՕՄԱՐԷՍին մաս կազմող մեր համայնքներուն, կուսակցութիւններուն ու միութիւններուն կողմէ յայտնաբերուած եւ օրէ օր զօրացող այս միասնականութիւնը կը վայելէ օրհնութիւնն ու խրախուսանքը մեր երեք հայ համայնքներու, Առաքելական, Կաթողիկէ եւ Աւետարանական, հոգեւոր պետերուն: Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան պատուիրակութեանց միջեւ կայացած համաձայնութիւնը, 1978 Նոյեմբեր 11ին, Համատեղ Հաղորդագրութեամբ յայտարարուած համայն հայ ժողովուրդին, եւ արժանացած բարձր հաւանութեան Վեհափառ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ Կիլիկեան Ս. Աթոռի գահակալներուն՝ Խորէն Ա. Կաթողիկոսին եւ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսին, մեծ խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ համայն հայ ժողովուրդին կողմէ անխտիր եւ ունեցաւ ու կը շարունակէ ունենալ իր պտղաբեր արդիւնքը յօգուտ Լիբանահայութեան Վերականգնումի Կեդրոնական Մարմնի ձեռնարկած գործին:

3) Հայութեան յայտնաբերած այս միասնականութիւնը իր դերը ունեցաւ նաեւ միջազգային կազմակերպութեանց վրայ, որոնք իրենց կարելին ըրին եւ կը շարունակեն ընել, աջակցելու համար ՔՕՄԱՐԷՍի կողմէ ձեռնարկուած վերականգնումի աշխատանքներուն: Այս առընչութեամբ չենք կրնար մի առ մի յիշատակել բոլոր կազմակերպութիւնները: Բայց չենք ալ կրնար չնշել գէթ գլխաւորագոյնները, ինչպէս Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդը, Միջին Արեւելքի Եկեղեցիներու Խորհուրդին հետ միասին, Քարիթասը, Դանիական Եկեղեցական Իրերօգնութեան Մարմինը. Մերձաւոր Արեւելքի Կաթողիկէ Օգնութեան Ընկերակցութիւնը, ԻՒՆԻՍԷՖը, Միջազգային Կարմիր Խաչը, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը եւ ուրիշներ:

Զուտ հայկական օժանդակութեան գործերով զբաղող կազմակերպութիւններէն կ'ուզէինք առանձնապէս յիշատակել Հաուըրտ Գարակէօզեան Հիմնարկութիւնը եւ յատկապէս անոր նախագահուհին՝ Օր. Լէյլա Գարակէօզեանը իր ցուցաբերած անձնական ջերմ շահագրգռութեան եւ իշխանավայել նուիրատուութեանց համար, Ծինիչեան Յիշատակի Ֆոնտը եւ Զուիցերիացի Հայասէրներու Միութիւնը՝ իրենց ընձեռած օժանդակութեան համար յատկապէս բնակարաններու նորոգութեան գործին:

4) Ինչպէս պիտի տեսնէք ստորեւ, մինչեւ օրս կարեւոր իրագործումներ արձանագրած ենք, որոնք արդար հպարտանքով կը լեցնեն սրտերը բոլոր անոնց, որոնք նպաստեցին մեր վերականգնումի գործին՝ ըլլայ իրենց նիւթական նուիրատուութիւններով, ըլլայ իրենց անձնական նուիրումով:

Միանգամայն, սակայն, մեր քանդումներուն եւ աւերումներուն ծաւալը շա՜տ աւելի ծանր դուրս եկաւ քան մեր կատարած առաջին գնահատումները ցոյց կուտային: Սկզբնական շրջանի մեր նախատեսած 1300 վնասուած բնակարաններուն թիւը այսօր բարձրացած է 1920ի: Հաւանական է նոյնիսկ մինչեւ 2000 բնակարանի հասնի վնասուած կամ քանդուած բնակարաններու այս թիւը:

Գալով վնասուած վաճառատուներուն, խանութներուն, արհեստանոցներուն եւ գործարաններուն վերականգնումին, անկարելի եղաւ անոնց ամբողջական գնահատումը կատարել եւ ցարդ կարելի չեղաւ անոնց օգնել որեւէ ձեւով, մեր Մարմնին միջոցներու սահմանափակ ըլլալուն պատճառով:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ԿՐՕՆ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

ՎԱԼԱՆՍ (Յատուկ). — Վալանսի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւնը, Մարտ 30ին, ընդհ. ժողովի հրաւիրած էր Վալանսի եւ շ ր ջ ա ն ի առաքելական համայնքը՝ երկամեայ գործունէութեան հաշուեկշիռը ներկայացնելու նպատակով: Ժողովին կը նախագահէր Նարեկ խաչակիր Քհնյ. Վարդանեան. քարտուղար՝ Պ. Գարտուկեան:

Խօսք առնելով Ընկերակցութեան նախագահը՝ Մ. Ստեփանեան, շնորհակալութիւն յայտնեց իր գործակիցներուն, որոնք նեցուկ եղած են իրեն յաջողութեամբ յառաջ տանելու համար հայապահպանման գործը: Վարչութեան քարտուղարը կարդաց Ընկերակցութեան երկամեայ գործունէութեան տեղեկագիրը, ուրկէ պարզուեցաւ որ Ընկերակցութիւնը օգնած է Լիբանանէն եկող Հայերուն, զբաղած է կրթական եւ ուսումնական հարցերով, ջանացած է ամէն տարի դըպրոցական աշակերտներու թիւը աւելցնել: Այս տարի Դաւիթեան միօրեայ վարժարանը ունի 78 աշակերտ՝ երեք դասարաններու բաժնուած, ուր կը դասաւանդեն Նարեկ խաչակիր Քհնյ., երէցկինը եւ Տիկ. Սոնիա Տէր-Սարգիսեան: Նկատի ունենալով որ Վալանսի արեւելեան Ֆոնպարլէթ թաղամասը հոծ Հայութիւն ունի, անհրաժեշտ եղաւ երկու դասարանով դասընթացք մըն ալ հոն բանալ, ուր նոյնպէս կը դասաւանդեն քահանան ու երէցկինը՝ 43 աշակերտներու:

Ընկերակցութիւնը գործունէութեան արկայ զարձուցած է նաեւ Վալանսի շրջանները՝ Ռոման, ուր իրենց մայրենի լեզուն կը սորվին 29 աշակերտներ, Փոլէն՝ 13 աշակերտներով: Նարեկ քահանան է որ շաբաթը օր մը կ'երթայ հայերէն ուսուցանելու համար: Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը հոգայ աշակերտներու գիրքի եւ գրենական պիտոյքներու ծախքերը:

Եկեղեցւոյ դպրաց դասը բաղկացած է 30ի մօտ երկու սեռէ անդամներէ, որոնք ղեկավարութեամբ Հայազատ Օհանեանի, ամէն Կիրակի կը մասնակցին պատարագի երգեցողութեան: Վարդգէս Սրկ. Վարդանեան մեծ ծառայութիւն կը մատուցանէ եկեղեցւոյ:

Հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ եկեղեցւոյ 25րդ տարեդարձը, նախագահութեամբ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի եւ ներկայութեամբ Գիւտ Եպս. Նագգաշեանի: Այդ առթիւ սարկաւագութեան աստիճան ստացաւ Յարութիւն Ժամագործեան: Յաւարտ պատարագի վարչութիւնը ճաշ մը սարքեց, ուր պարգեւատրուեցան Մուշեղ Ճերանեան, երկար տարիներ իբրեւ նախագահ եկեղեցւոյ ծառայած ըլլալուն ի գնահատութիւն եւ Յակոբ Անտոնեան՝ եկեղեցւոյ շինութեան շրջանի յանձնախումբի իբրեւ նախագահ տարած աշխատանքներուն համար:

Ընկերակցութեան վարչութիւնը ազգային եւ կրօնական տօները նշած է յատուկ պատարագներով եւ հանդիսութիւններով:

Անցնող երկու տարուան ընթացքին կատարուած է 54 մկրտութիւն, 54 պսակ եւ 37 թաղում:

Վարչութիւնը սկսած է հրապարակ հանել «Միածան» անունով երկամսեայ թերթը, որ տեղեկութիւններ կուտայ Վալանսի եւ շրջանի ընթերցողներուն հայ եկեղեցւոյ, մշակութային եւ Հայոց պատմութեան վերաբերեալ հարցերու շուրջ:

Այնուհետեւ քարտուղարը Հոգաբարձութեան կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց Նարեկ քահանային, երէցկինին եւ Տիկին Սոնիա Տէր-Սարգիսեանին, իրենց տարած անխոնջ աշխատանքներուն համար, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց՝ որոնք նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւն ցոյց տուած են վարչութեան իր ծրագիրներու իրականացման համար:

Հաշուեքննիչ մարմնի նախագահը՝ Գըրիգոր Ժամագործեան յայտնեց իր կատարած քննութեան արդիւնքը՝ զայն որակելով գովելի: Ներկաներու բանաձեւը փոխանցեց Նշան Թէպոյեան, վարչութեան հաշիւները նկատելով գոհացուցիչ եւ ծափահարելի:

Ժողովի վերջաւորութեան կատարուեցաւ նոր վարչութեան ընտրութիւնը: Ընտրուեցան՝ Մուշեղ Ճերանեան, Գ. Ժամագործեան, Մանուկ Ստեփանեան, Շ. Էքմէքճեան, Լեւոն Մըթիլեան, Լեւոն Տէր-Սարգիսեան եւ Տոքթ. Մ. Գոհարեան:

Լ. ՏԷՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929

1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

2.

Քիչ վերջ կրկին եկաւ իրենց առջեւ ցցուիլ Կոստանի հասակը. այս անգամ դժգոհութիւն եւ ծամածռում կար դէմքին վրայ. մէկ ձեռքէն կը կախուէր քարայծի մը դեղին մորթը, իսկ միւսին մէջ փետրաւելը միշտ կը դողար.

— Մատամ Ժանն, Մատամ Ժանն, ան չկա՜յ, դուք զիս խօսքի բռնեցիք եւ հիմա ան չկա՜յ, ան գացեր է, անքալե՛ր է... mais oui! la tortue, la tortue, ça marche!

.

Ինչ որ պահանջեց Փիէռ գնեցին, զետեղեցին նոր լոյսեր, լուսարձակներ, փոխեցին ցուցափեղկերը, փռները, պատերուն վրայէն մօրուքներ ածիլուեցան, բարձրացան քղանցքներ եւ հուպիկանը հոս ալ իր բոյրովը տիրապետեց: Հիմա այլեւս առաջուան պէս դուրս գործ տալու պիտի չստիպուէին, քանի որ Փիէռ պիտի կարենար թէ ըլթուշը ընել եւ թէ լուսանկարել: Սուրխայէն նոր եկած չափահաս որբ մը գտաւ, ուշիմ ու ժիր, տպագրութեան ու մութ սենեակի այլ աշխատութիւններու համար: Սկսան գործի:

Մատամ Ժանն նոր սէր մըն էր տուած խանութին: Ալ առաջուան պէս շաբաթը երկու անգամ չէ որ կուգար, այլ ամէն առաւօտ տասնին հոն էր, ծաղիկի իր անխուսափելի փունջովը: Գրի մեքենայ մը գնեց որպէսզի առեւտրական նամակները անով գրէ եւ այդ առթիւ նամականի մըն ալ առաւ: Անհրաժեշտ տեսաւ իր վերարկուն կախելու համար մասնաւոր տեղ մը շինել եւ գնեց ու կտրեց ծաղկամաններ: Օր մը մասնաւորապէս մինչեւ Կալըրի Լաֆայէթ գնաց ինք իր ձեռքով ընտրելու համար Կոստանի նոր շապիկը ու վերադարձին ըսաւ. « Թիւ ֆռնփրան մոն վիէօ, ալ ասկէ վերջ ամէն օր պիտի ածիլուիս, ամէ՛ն օր »: Իրաւունք ունէր. խանութին յաճախորդները փոխուած էին: Լէօքիւռ չմոռցաւ խոստումը յարգել: Այս մարդը չէս գիտեր ի՛նչպէս առիթը ունեցած էր այդքան յարաբերութիւն ստեղծելու, այդքան տեղ մտնել ելլելու: Ինք է որ յաջողցուց քանի մը պայմանագրութիւններ թատրոններու հետ, ու Փիէռի համար « մերկ օրեր »ը վերսկսան:

Կիսաշխարհիկ կիներու ամբողջ լեգէոն մը կայ, անոտի, ունայնամիտ որ է՛ն նորելուկ լուսանկարիչին կը վազէ ամէն անգամ որ փոխէ սիրահարը, ներքնաշապիկը, իր կամ իր շնիկին մազայարդարումը, ամէն անգամ որ մոռցուած հօրաքոյր մը մեռնի կամ խիստ պէչ օդ ընէ, ամէն անգամ որ գաղտնի ժամադրութիւն ունենայ: Զայնագիրը սկսաւ իր խոլական արշաւին, Ամերիկան հոս ալ իր յիմարութիւնները թափեց եւ Կոստանը աւելի ու աւելի կարմրեցաւ, կատղեցաւ, մանաւանդ « փայվ օ'քլոք »ին համար, քանի քանի անգամներ փորթոյի գաւաթները կոտրեց, եւ անհամբերութեան պարագայ՝ փետրաւելը դրուած տեղը մոռցաւ:

Ժանն խիստ գոհ էր. յուսացածէն աւելի էր եղած. ամբողջ օրը կը վազվզէր, Փիէռ պոռալով. իր հագուստներով զբաղելու իսկ ատեն չունէր շատ անգամ. այդ պատճառաւ է որ մէկ տարուան մէջ ըստիպուեցաւ վեց կարուհի փոխել:

Փիէռ սկսաւ կամաց կամաց ճանչնալ շուրջինները: Այդպէս է որ տեղեկացաւ խանութին բարեկամներէն թէ Ժաննը իրականին մէջ բնաւ մատամ չէր, քանի որ երբեք չէր ամուսնացած: Բայց երկար ատենէ ի վեր Լէօքիւռին հետ ըլլալուն, աւելի պատշաճ կը նկատէր ինքզինքը այդպէս կոչել: Տասնըութ տարեկանին ճանչցած էր զայն եւ հեռատես աղջիկ՝ միշտ կարելին ըրած էր դրամ խնայելու, մինչեւ խանութ մը գնելը: Որով որեւէ իրաւունք չունէր այդ խանութին մէջ Լէօքիւռ: Թէ ա՛յս մարդը ո՞վ էր, Փիէռ պէտք եղածին պէս չէր կրցած հասկնալ:

(Շար. – 10)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
Աւագ Շաբթուան

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆէՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Հինգշաբթի, Ապրիլ 12, յիշատակ ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9ին ընթրեաց պատարագ ժամը 10ին, ոտն - լուայ՝ ժամը 16ին, խաւարում՝ 19·30ին:

×

ԻՍԻԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Աւագ Հինգշաբթի, ընթրեաց պատա - րագ ժամը 10ին, ոտնլուայ՝ երեկոյեան ժամը 4ին, խաւարում՝ ժամը 7·30ին:

Աւագ Ուրբաթ, յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Թափօր Թաղման ժամը 5ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի: Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան ժամը 4·30ին, պատարագ ժամը 5·30ին:

×

ԱՆՖՈՐՎԻԼ Ս. ՊՕՂՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ

Աւագ Հինգշաբթի, սկիզբ ժամերգու - թեան ժ·ը 9ին, պատարագ 10ին, ոտն - լուայ 16ին, խաւարում 19ին:

Աւագ Ուրբաթ, Թափօր Թաղման ժա - մը 17ին:

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՇԱՎԻԼ

Հինգշաբթի, ոտնլուայ ժամը 16ին, խաւարում՝ 19·30ին:

Ուրբաթ, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17ին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Հինգշաբթի, ընթրեաց պատարագ ժա - մը 10ին, ոտնլուայ 16ին, խաւարում 20ին:

Ուրբաթ, Թափօր Թաղման 17·30ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինգշաբթի, ընթրեաց պատարագ ժա - մը 8–11, ոտնլուայ 16·30ին, մասնակցու - թեամբ հայկ. դպրոցի աշակերտներուն, խաւարում՝ 20ին:

Ուրբաթ, առաւօտեան ժամերգութիւն 8·30ին, Թաղում 17ին:

×

ՊՈՒԼՎ. OSSO – Ս. ՅԱԿՈԲ

Հինգշաբթի, ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ՝ 10ին, մանուկներու հաղոր - դութիւն, իրիկուան ոտնլուայ՝ 17ին, խաւարում 20ին:

Ուրբաթ, Թաղում՝ 17ին:

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ - Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

Հինգշաբթի, երախաներու հաղորդու - թիւն՝ 10·30ին, ոտնլուայ 16·30ին, խա - ւարում՝ 20ին:

Ուրբաթ, Թաղում 17ին (անոնք որոնք կը փափաքին Քրիստոսի դագաղը բար - ձրացնել, պարտին անյապաղ տեղեակ պահել հոգեւոր հովիւը):

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ - Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Հինգշաբթի, հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու 9ին, ճաշու ժամեր - գութիւն 11ին, ոտնլուայ 17ին, կարգ խաւարման եւ հսկում 20ին:

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ, Ս. ԳԷՈՐԳ եւ ՍԷՆԹՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

Հինգշաբթի, ՍԷՆ-ԼՈՒ, պատարագ եւ փոքրերու հաղորդութիւն 10ին, ոտնլուայ 17ին, խաւարում 20·30ին:

Ուրբաթ ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹ, ժամը 17ին, ՍԷՆ-ԼՈՒ 18ին:

×

ՍԷՆ-ԺԵՌՈՄ – Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Հինգշաբթի, յիշատակ ընթրեաց, մա - նուկներու հաղորդութիւն 9ին, ճաշու պատարագ 10ին, ոտնլուայ 17ին, խա - ւարում 20·30ին:

Ուրբաթ, Թաղում 17ին:

×

ԼԻՈՆ - Ս. ՅԱԿՈԲ

Հինգշաբթի, պատարագ 10ին, ոտն - լուայ 16ին, կարգ չարչարանաց 20ին:

Ուրբաթ, Թաղում 17ին:

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Հինգշաբթի, ոտնլուայ 16·30ին, խա - ւարում 20ին:

Ուրբաթ, Թաղում 18ին:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
կը նուիրեն

ԼԻՈՆ.— Տիկ. Մարի Կէնճեան իր ա - մուսնոյն՝ Սահակ Կէնճեանի մահուան տարելիցին առթիւ կը նուիրէ 100 Ֆր. ողբացեալի շատ սիրած «Յառաջ»ին:

Տիկ. Ա. Միքայէլեան, իր մօր Մ. Զա - քըրեանի մահուան 8րդ տարեդարձին ա - թիւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայկանոյշ Նալպանտեան եւ զաւակը Հայկ Նալպանտեան կ'ողբան իրենց հօ - րաքրոջ աղջկան՝ Տիկին Սրբուհի Տէր-Գալուստեանի մահը, ցաւակցութիւններ կը յայտնեն իր զաւակներուն, եղբօր՝ Գրիգոր Թումայեանի եւ փոխան ծաղկե - պսակի 50ական Ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանին, ուսանողներու Օգն. Մարմնին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յա - ռաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ծագումով Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան Իսի - Քլամարի եւ շրջանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստա - ցած է 2000 Ֆր. Պ. Ազատ Հէքիմեանէ, Սանդրին Ֆասիոյի եւ Արթիւր Սանոս - եանի ամուսնութեան առթիւ, նաեւ հա - գուստեղէն Նարսէս Հաստատութենէն (Իսի): Ասոնք պիտի յատկացուին Միու - թեան բարեսիրական գործերուն:

×

ԼԻՈՆ.— Կապ. Խաչի Լիոնի մասնա - ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, ողբացեալ Սահակ Կէնճեանի մահուան տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ Տի - կին Մարի Կէնճեանէ 50 Ֆ., Տէր եւ Տիկ. Խնկիկ Կէնճեանէ 100, Տէր եւ Տիկ. Կ. Յովակիմեանէ 100, Տէր եւ Տիկ. Յ. Հա - բէլեանէ, Տէր եւ Տիկ. Գ. Տիւյմէճեանէ, Տէր եւ Տիկ. Հ. Թադէոսեանէ 50ական:

Տիկ. Ա. Միքայէլեանէ, իր մօր Մ. Զաքըրեանի մահուան 8րդ տարեդարձին առթիւ 50 Ֆր.: Տիկ. Աճէմեանէ 165, Տէր եւ Տիկ. Յ. Գասպարեանէ 50 Ֆր.:

×

Տարօնի Հայր. Միութեան վարչու - թիւնը իր «ընտանեկան ճաշ»ի առիթով, ստացած է 100 Ֆր. Մօրիս Արթինեանէ:

ՌԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ
Ս. ՅՈՎՀ. ՄԱՏՈՒՌ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 16, Ս. Ռաֆայէլի Հանգստեան Տան Ս. Յովհաննէս մատու - ռին մէջ, Զատկուան Մեռելոցի առիթով առիթով հանդիսաւոր պատարագ կը մա - տուցանէ ՅԱԿՈԲ Եպս. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, տալով նաեւ աւուր պատշաճի քարոզ:

Պատարագի ընթացքին կը կարդացուի Վազգէն Հայրապետի պատկական շնոր - հաւորագիրը:

Յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հանգուցեալ բա - րերարներու յիշատակին:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Կարգ Ս. Շաբթուան արարողութեանց

Հինգշաբթի, Ապրիլ 12: Ժամը 17·30ին ոտնլուայի արարողութիւն: Ժամը 18ին պատարագ զոր կը մատուցանէ Առաջ - նորդը:

Ուրբաթ, Ապրիլ 13: Ժամը 18ին երե - կոյեան ժամերգութիւն, Թաղման արա - րողութիւն, չարչարանաց քարոզ եւ խաչի երկրպագութիւն:

Շաբաթ, Ապրիլ 14: Ժամը 17ին՝ Մար գարէական Թուղթերու ընթերցում, ժա - մը 18ին՝ Ճրագալոյցի պատարագ զոր կը մատուցանէ Հայր ՍԵՐՈՎԲԷ ԱԳԸԼ - եան, Տեսուչ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին:

Կիրակի, Ապրիլ 15: Ժամը 11ին Զատ - կուան Հայրապետական պատարագը կը մատուցանէ ԳՐԻԳՈՐ Եպս. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ:

Երկուշաբթի, Ապրիլ 16: Օր Մեռելոց: Ժամը 11ին հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի հանգուցեալ բոլոր հաւա - տացեալ հոգիներուն համար:

ԾԱՆՕԹ.— Խոստովանանքները կը լը - ւուին թէ՛ արարողութիւններէն առաջ, թէ՛ արարողութիւններու ընթացքին:

ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ
ՔԻՄ'ՔԻ ՃԱՇԱԿ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

BOSPHORE - Epicerie - Traiteur

5, Rue de l'Echiquier 75010 Paris Tél. 246. 60. 51
Métro : Strasbourg Saint-Denis

Ուրախութեամբ կը ներկայանայ հանրութեան իր Արեւելեան եւ Հայկա - կան ուտեստեղէններու ճոխ տեսակներով

Պոսֆորի մէջ կարելի է գտնել ինչ որ անհրաժեշտ է արեւելեան եւ մա - նաւանդ հայկական խոհանոցէ ներս

ԱՌԱՒԵԼ՝ տեղւոյն վրայ եւ ապսպրանքի վրայ միշտ թարմ տերեւի տոլմա, միտիա տօլմա միջուկով, իմամ պայըլտը, թարամա, պօաչայ սու պէօրէկ, լահմաճուն ինչպէս նաեւ անուշեղէններու տեսակները՝ ֆատայիֆ, պուրմա... մինչեւ իսկ պոլսական ընտիր հելվա եւ լոքում տեսակները

Զոր մրգեղէնի եւ պխտակներու ճոխ համադրութիւն:

BOSPHORE

կրնայ գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ տանտիկինները եւ զարդարել ամենաբծախնդիր կերուխումի սեղանները

BOSPHORE

կը յատկանշուի ոչ միայն իր ապրանքներու այլազանութեամբ եւ որա - կով, այլ նաեւ իր անմրցելի եւ լաւ սերտուած գիներով:

LE COMITE DES RESIDENTS de
LA MAISON DES ETUDIANTS
ARMENIENS
57, Bd. Jourdan, Paris 14e
Métro : Porte d'Orléans
Organise
UNE CONFERENCE
Le Jeudi 19 Avril à 20 h. 30
Conférencier :
Dr. Jean-Michel THIERRY
« L'architecture arménienne de la conquête arabe à la conquête turque»

RESTAURANT ARMÉNIEN
NORAIR
EXCELLENTE AMBIANCE TOUS LES JOURS — SAMEDI AVEC LE CHANTEUR POPULAIRE ARMENIEN D'IRAN
SOUREN
24, Rue RODIER — 75009 PARIS
TEL. : 280-35-84

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Էսաեան Սանուց Միութեան բացառիկ ընդհ. ժողովը՝ Ապրիլ 21, ժա - մը 14·30ին, Պարոյր-Սեւակ գրադարան, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ: Օրակարգ 1) Զե - կուցում: 2 Նոր վարչութեան ընտրու - թիւն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ԻՍԻ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան գրադարանը բաց է Մարտ 15էն սկսեալ, Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30: Գրադարանը ճոխ է հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերով (45, Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Եկեղեցւոյ մշակութային տան գրա - դարանը այժմ պատրաստ է արդիակա - նացուած սարքաւորումով: Կը պակսին գիրքեր: Այլազան բովանդակութեամբ եւ լեզու - ներով գիրքեր կ'ընդունուին, որպէսզի ճոխացնենք գրադարանը եւ գնենք զայն հանրային ծառայութեան: Գիրք նուիրել փափաքողները կրնան դիմել ուղղակի եկեղեցւոյ քարտուղարութեան՝

Հեռ. 77·84·70: Հասցէ՝
Eglise Arménienne
339, Av. du Prado, 13008 Marseille
Կանխայայտ շնորհակալութեամբ:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

CONFECTIONNEURS... TRICOTEURS...

TEXFRA

importe du fil à coudre
aux meilleurs prix

SIÈGE SOCIAL
35, boulevard Ornano
93200 St. DENIS
tél 243 04 87

MAASING
av. du Maréchal Leclerc
Centre Commercial du Moulin
MEUDON-LA-FORET
tél. 631 10 44

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
12
JEUDI
12 AVRIL
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ	
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	Հատը	1 Ֆ. 80	

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.359 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — No 14.359

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՔ ՇԻՐԱՔ Ռուանի մէջ պատասխանեց կօլիստ 11 նախարարներու աղդարարութեան: Շեշտելով հանդերձ թէ քաղաքական տագնապ պիտի չստեղծէ իրաց այս կացութեան մէջ, ըսաւ թէ կօլիստ դաս չունի առնելիք, ոչ ոքէ: Նոյն առաւօտ Հ.Հ.Հ.ի խորհրդարանական խմբակցութեան դիւանը եւ կուսակցութեան Քաղաքական Խորհուրդը ժողով ունէին եւ 36 ձայնով (3 ձեռնպահ) գեկոյց մը քուէարկեցին, ուր կ'ըսուի մանաւանդ որ կառավարութեան անդամները, ըստ հիմնարկութեանց իսկ սկըզբունքներուն իրենց քաղաքական կուսակցութեանց կամ հոսանքներուն լիազօրները չեն:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ շատ ծանրակշիռ արկած մը պատահած է, որու հետեւանքով 50 մեռեալ կայ (45ը՝ երախայ): Հանրակառք մը որ 56 երախայ կը փոխադրէր, զբօսապտոյտի մը համար, գետը ինկած է, վարորդը շատ արագ առած ըլլալով ճամբուն դարձուածքը: 12էն 14 տարեկան տղաք էին, մեծ մասամբ ձկնորսի զաւակ, որոնք Զատկուան առթիւ տեսարժան վայրերու այցելութիւններէ եաք, տուն կ'երթային:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻԷՆ Զորեքշաբթի լուսնալիք գիշերը ութ եղեռնափորձ եղած է, մինչ նոյն ժամուն (առաւօտեան 3ին) Փարիզի ութ դրամատուներու առջեւ: Անոնց մէկ մասը՝ Թոշիլա միւսներն ալ Նիրոպա եւ Հոլանտայի դրամատուներն են: Տէր եղան քրիքական ինքնավարպաշտ խումբերը, որոնք գլխաւորաբար այս դրամատուները պատասխանատու կը նկատեն «Գեղեցկութեան կըղզիին» մէջ չինութեանց, որոնք կը խանգարեն եւ կը քանդեն բնութիւնը:

ԿԱԹԸ 11 սանթիմ լիթրը յաւելում պիտի կրէ եւ անցնի 2 ֆր. 12էն 2,23ի:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ, առաջին անգամ ըլլալով գնդակահարուեցան կոզքին նաեւ 16 ամբաստանեալ ազատ արձակուեցան: Ամէն պարագայի մէջ բաւական խառնաշփոթ կացութիւն մը կայ եւ Պազերկան, որ ժամուն ատեան մը պիտի տար, վերջին պահուն հրաժարեցաւ իր ծրագրէն: Չորեքշաբթի առտու կրկին 11 հոգի հրացանազարկ եղած են: Խոմէյնի Սապրէն կը բացատրէր Զորեքշաբթի առտու, թէ ինչու միայն քաղաքական դէմքեր չէն որ կը գնդակահարուին: Արդարեւ վերջին օրերուն գնդակահարուած էր նախկին Արտաքին նախարար մը, որ ընդամէնը մէկը չէ եղած Շահին յանցանքներուն եւ նաեւ Պաքրավան, բանտարկեալ, որ թէեւ Սաւաքի անօրէն եղած է բայց ամէն ոք կ'ընդունի, որ այդ պաշտօնը ստանձնած է, ընդհակառակն, բարելաւելու համար եւ մարդկայնացնելու: Սապրէի համար «կը մաքրուին բոլոր անոնք, որոնք բան մը գիտեն, ներկայ ղեկավարներու անցեալին մասին»:

ՔԱՄՓԱԼԱ, Ուկանտայի մայրաքաղաքը, կրնայ ինկած ըլլալ եթէ հաստատուին Չորեքշաբթի առտու հասած լուրերը: Բախումները, որոնք սկիզբը ըմբռնութեան ընոյթ ունէին եւ ներքին էին, միջազգային նկարագիր առին երբ Թանզանիի ուժերը եկան օգնելու ապըստամբներուն եւ միւս կողմէ Քատաֆի ալ լիբիական եւ պաղեստինեան ուժեր ղրկեց զօրավիգ կենալու համար՝ Ամին Տատայի:

ՊԵԼԺԻՈՅ նոր վարչապետը՝ Մարթէնս 50ի դէմ 133 ձայնով Խորհրդարանին վստահութիւնը ստացած է:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ կեդրոնը մեծ վաճառատան մը մէջ, հրդեհ մը ծագած է եւ խուճապ ստեղծած: 40 մեռեալ կայ եւ շուրջ 100 վիրաւոր:

ԱՐՄԱՆ ՄԱԼՈՒՄԵԱՆԻ հաստուցման դատը Խորհ. Միութեան դէմ, Երեքշաբթի օր լայնօրէն գրուած էր բոլոր մամեղուներու՝ մամուլ, ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ: Ֆիկառօ իր վերջին վրայ կը հրատարակէր նոյնիսկ, կողք կողքի՝ Բրեժնեւ եւ Արման Մալումեան: Լայն արձագանգներ կուտային նաեւ Լը Մոնտ, Ֆրանս – Սուար, ձայնասփիւռի բոլոր կայանները, հեռատեսիլի կայանները, եւայլն:

ԹԵԼ ԱՎԻՎԻ մէջ պաղեստինեան եղեռնափորձի մը իբրեւ հետեւանք Իսրայէլցիք օդանաւային յարձակում մը գործեցին հարաւ - Լիբանան Սուրի վրայ: Թել Ավիվի շուկային մէջ պայթումէն երիտասարդ կին մը մեռած էր եւ 35 վիրաւոր կար:

ԱԼԺԵՐԱՑԻ հայր մը սպաննած է 15 տարեկան իր աղջիկը, որ կը մերժէր ամուսնանալ 19 տարեկան ալժերացի իր «բարեկամ»ին հետ: Դէպքը տեղի ունեցած է Հիւսիսային Ֆրանսա: Հայրը այդ սպանութեամբ, ըստ իր յայտարարութեան, փրկեր է ընտանիքին եւ կրօնքին պատիւը:

ԱՐԿԱԴԻ ՑՈՒՐԿՈՎ հինգ տարի խիստ դրութեամբ աքսորավակման դատապարտուած է, «հակախորհրդային քարոզչութեան» համար: Լենինգրադի Սամիզդատ թերթի մը խմբագրութեան կը մասնակցէր.

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ «ՕՍՔԱՐ» ՆԵՐԸ

Երկու պարգեւ ալ՝
Միտնայք Էճափրէսի

Ինչպէս ամէն տարի, Հոլիվուտի մէջ, այլի օր տրուեցան օսքարները: Լաւագոյն ֆիլմի պարգեւը ստացաւ «Ճամբորդութիւն դժոխքին ծայրը», որ նաեւ արժանացաւ չորս այլ մրցանակներու՝ լաւագոյն բեմադիրը (Միքայէլ Ջիմինօ), լաւագոյն այր երկրորդ դերասանը (Քրիսթոֆըր Ուոքըն), լաւագոյն արձանագրութիւն ձայնի եւ վերջապէս լաւագոյն ագուցում: Օտար լաւագոյն ֆիլմը նկատուած է ֆրանսական ժապաւէնը Պերթրան Պլիէի՝ «Պատրաստեցէ՛ք ձեր թաշկինակները»: Երկու մրցանակ ալ ստացած է Միտնայք Էճափրէսը, լաւագոյն վերածումը եւ լաւագոյն երաժըշտութիւնը:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(Արմէնփրէս, Մարտ 30 – Ապրիլ 4)

ՔԱՄԵՐՈՒՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԱԾ Է

Երեւան այցելած է Քամերունի պետական պատուիրակութիւնը, որ Մոսկուա կը գտնուէր Ասիոյ եւ Ափրիկէի երկիրներու համերաշխութեան խորհըրդային կոմիտէի հրաւէրով: Պատուիրակութիւնը ընդունուած է Հայաստանի նախագահի տեղակալ Ցովհաննէս Բաղդասարեանի կողմէ, որ խօսած է հայ ժողովուրդի ձեռք ձգած նուաճումներուն մասին տնտեսական եւ շինարարական մարզերուն մէջ: Հիւրերը այցելած են Երեւանի արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնները, դիտած են Հայաստանի հնագոյն մայրաքաղաքներէն մէկուն՝ էջմիածնի՝ հազուագիւտ ճարտարապետական յուշարձանները:

×

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեք օրով Հայաստան այցելած է ամերիկեան պատուիրակութիւն մը՝ Միացեալ Նահանգներու բնակարանային շինարարութեան եւ քաղաքի զարգացման նախարարի տեղակալ Լ. Սայմընսի գըլխաւորութեամբ: Հիւրերը՝ որոնք Խորհ. Միութեան Պետական Շինարարութեան Խորհուրդի հրաւէրով Մոսկուա կը գտնուէին, Երեւան գացած են ծանօթանալու համար շինարարութեան մէջ լայնօրէն արմատաւորուած յարկերու եւ ծածքերու բարձրացման եղանակին:

Հայաստանի արդիւնաբերական շինարարութեան նախարարութեան մէջ պատուիրակութեան անդամներուն հետ տեղի ունեցած զրոյցի ընթացքին փոխ - նախարար Ն. Գեանջեցեան խօսած է Հայաստանի շինարարական ճարտարարուեստի նուաճումներու եւ ապագայ զարգացման հեռանկարներու մասին: Երեւանէն մեկնելէ առաջ ամերիկեան պատուիրակութեան պետը ըսած է. «Յարկերու եւ ծածքերու բարձրացման եղանակը տեսական եւ գործնական կիրարկումով, իր կատարելութիւնը գտած է Հայաստանի մէջ: Համոզուած եմ որ հայ մասնագէտներու առաջարկած եղանակը մեծ ուշադրութեան կ'արժանանայ»:

×

ԱՐՇԻԼ ԳՈՐԿԻԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

Փրոֆ. Կարլէն Մուրադեան կը նկատուի Արշիլ Գորկիի (Ադոյեան) արուեստին ու կեանքին ամէնէն քաջատեղեակ մասնագէտը: Ան ամերիկահայ նկարիչին քրոջ որդին է եւ տարիներով զբաղած է ոչ միայն Գորկիի ժառանգութեան արուեստաբանական վերլուծումով, այլեւ մանրամասն ուսումնասիրած աշխարհահռչակ արուեստագէտին կեանքը: Կ. Մուրադեան հանդիպած եւ զրոյցներ ունեցած է նկարիչին ազգականներուն, բարեկամներուն, արուեստակիցներուն եւ նոյնիսկ անոր հակառակորդներուն հետ, հաւաքած և ի մի բերած է անոր բազմաթիւ հայերէն նամակները: Շիքակոյի մէջ լոյս ընծայուած է Փրոֆ. Կարլէն Մուրադեանի քանիերեք տարիներու մանրազնին եւ յամառ աշխատանքի արդիւնք հանդիսացող «Արշիլ Գորկի Ադոյեան» հատորը: Հեղինակը յաջողած է ներկայացնել նկարիչին արտասովոր կեանքը՝ ցեղասպանութենէն մինչեւ անոր անձնասպանութիւնը: Բազմաթիւ ուղղումներ կատարած է նկարիչին շուրջ ստեղծուած կարծիքներու մէջ, բացատրած է անոր արուեստի վերացականութեան հիմքերը եւ բացայայտած դեղագիտութեան փիլիսոփայական սկզբունքները: Հատորը կ'ընդգրկէ Արշիլ Գորկիի կեանքին ամբողջական ժամանակագրութիւնը, հայերէնէ թարգմանուած անոր քառասուն նամակները, 162 գործերու նկարները, որոնց մէջ՝ 52ը գունաւոր, երեք քարտէզ եւ նկարիչին տոհմագրական ցանկը:

×

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՍՕՐ» ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Լոյս տեսած է Արտասահմանի Երկիրներու հետ Բարեկամութեան ու Մշակութային Կապի Հայկական Ընկերութեան «Հայաստանն այսօր» տեղեկագրի 50րդ թիւը, նուիրուած Հայաստանի Կոմերիտմիութեան, ուր ներկայացուած է Հայաստանի հանրային ու մշակութային կեանքին մասնակցող համայնավար երիտասարդներու գործունէութիւնը, նկարներով: Տեղեկագիրը լոյս կ'ընծայուի 1966էն ի վեր ռուսերէն, անգլերէն, ֆըրանսերէն ու գերմաներէն: 70 երկիրներու մէջ բաժանորդ ունի հրատարակութիւնը:

×

ԱԼ. ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ ՊՈՒԼԿԱՐԵՐԷՆ

Սոֆիայի «Նարոդնա կուլտուրա» հըրատարակչութիւնը պուլկարերէն լոյս ընծայած է Ալ. Շիրվանզադէի երկերու հաւաքածոն՝ «Քաոս» խորագրով: Հատորին մէջ տեղ գտած են «Քաոս» վէպը եւ «Արտիստը» վիպակը՝ Յակոբ Օրմանճեանի թարգմանութեամբ: Յառաջաբանին մէջ թարգմանիչը ներկայացուցած է նաեւ հեղինակին կեանքն ու գործը, ինչպէս նաեւ տեղը հայ գրականութեան մէջ: Գիրքը հրատարակուած է 25 հազար տպաքանակով:

×

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՐՁԱԿԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Սովետական գրող» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Ի. դարու ամերիկեան գրականութեան դասական, Նոպէլեան մրցանակի դափնեկիր Ճոն Սթէյնբէկի գործերէն «Մեր հոգերու ձմեռը» եւ «Մարդոց ու մուկերու մասին» վէպերը: Թարգմանութիւնը ըրած է Կարէն Սիմոնեան: Ցայժմ ամերիկեան գրականութենէն 110 գիրք թարգմանուած եւ հրատարակուած է հայերէն. այդ կարգին՝ վերջերս, Ուիլեըմ Սարոյեան եւ Ճերոմ Սելինճըր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

Գրեց՝ ԿԱՐԼԷՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Բ.

Տէմիրճիպաշեանը անցման շրջանի արեւմտահայ առաջին բանաստեղծն էր, որ գնաց դէպի ռէալիզմ: «Իրապաշտ գրականութեան առաջին միքրոպները, – գրում է Կամսարականը, – իրմով կու գային մեզի, եւ իր գրական անկեղծութեամբը, ինչո՞ւ չըսել, նախակարապետը կ՚ըլլար այն նոր դպրոցին, որ գերազանցապէս անկեղծութեան ու պարզութեան դպրոցն էր»:

Դրան հակառակ, Վրթանէս Փափազեանը Տէմիրճիպաշեանին բնութագրում է իբրեւ «մենասէր, մելամաղձոտ եւ մարդատեաց, յոռետես եւ եսամոլ... նիւթապաշտ եւ հոգեպաշտ միաժամանակ»:

Իսկ Ա. Յարութիւնեանը նրան համարում է «յոռետեսութեան առաքեալը» մեր գրականութեան մէջ, որի ստեղծագործութիւնները «մեր մէջ ամբողջ գրական թարմ սերունդ մը գերեզմանական խոհուցանկութիւններով վառեց»:

Հետաքրքիր է, որ բանաստեղծն ինքն էլ զգում էր իր հակասականութիւնը, որը միանգամայն գիտակցուած է եւ անգամ նպատակային. «Ժամանակի հետ կ՚ընթանայ, կը հետեւիմ Լիտրէի եւ կը համակրիմ Հարտմանի... եւ ծափկը զարնեմ հայհոյերգակ Ռիշփէնին»:

Զարմանալի՞ է: Այո՛: Բայց ո՛չ ծիծաղելի եւ ոչ ալ ամէնագէտ երեւալու սովորական հաւակնութիւն, ո՛չ անկեղծութիւն խաղալու կեղծ միամտութիւն, ինչպէս կարծել են եւ բնութագրել են շատերը:

Նա ոչ միայն մեկնում է իր գրական դաւանանքը, այլեւ մեզ է տալիս իր ստեղծագործութիւնն հասկանալու բանալին. «Ինչպէս Պարոնեանին ծիծաղին տակ արցունք կայ, նոյնպէս իմ ալ արտասուքիս մէջ ծիծաղ կայ»:

Ուրեմն տեմիրճիպաշեանական «լալահառաչ» երգի տակ ծիծաղ կայ պահուած, ծիծաղ, որ տուեալ դէպքում հաւասար է արհամարհանքի: Նա արհամարհում է կեանքը, դրանով իսկ՝ ծիծաղում մահուան վրայ: Նա չի վախենում մահից, եւ ինքն է ընդառաջ գնում նրան:

Եւ ի՞նչ են Տէմիրճիպաշեանի բանաստեղծութիւնները, եթէ ոչ ընդգծուած բողոք իրականութեան հանդէպ: Վերջին հաշւով՝ իրականութիւնն է ծնում մարդ – անհատի ողբերգութիւնը, նրա երգին խառնում թախծի հնչիւններ, որոնք ինչ – որ տեղ դառնում են մահուան աղաղակ: Մութ են նրա տաղերը, բայց դրանք ուղղուած են բարի հաստատմանը:

... Մեր ճակատն, ո՛հ, մերթ ողողէ
մըթութիւն,
Այլ է հոգին մեր յաւիտեան լուսողող:
Մեր նոյն է սէր, աչք մեր ի նոյն կէտ
յառին,
Տաղք մեր են մութ, այլ հաստատեն
ըզբարին...

Ժամանակակիցները՝ անկարող հասկանալու Տէմիրճիպաշեանի հակասականութիւնը եւ, առաւել եւս, բացայայտելու մահերգութիւն ծնող պատճառները, այն բացատրել են բանաստեղծի հիւանդութեամբ, առանց խորամուխ լինելու դրա էութեան մէջ: Բայց նոյնիսկ այն ժամանակ որոշ մտածողներ, ներքին մի զգացողութեամբ, յանձին Տէմիրճիպաշեանի տեսել են գրական եզակի մի մեծութիւն եւ խորին ակնածանքով են արտայայտուել նրա մասին: « Տէմիրճիպաշեան, ինչ էլ որ ըսեն ուրիշներ, հասարակ գրագէտ մը չէ, — հաւաստում է Հրանտ Ասատուրը, — նա կ՚արտադրէ մերթ ընդ մերթ նշանաւոր հատուածներ, որք ժամանակակից հայ գրականութեան փառաւորագոյն էջերէն կրնան նկատուիլ... »:

Որպէս ստեղծագործող, Տէմիրճիպաշեանը բազմաժանր է: Նա քննադատ է, փիլիսոփայ, բանաստեղծ, արձակագիր ու հրապարակագիր:

Նրա բանաստեղծութիւնները խորհրդածութիւններ են մարդու հոգեկան աշխարհը բզքտող անորոշութեան եւ անյուսութեան, մշտական տուայտանքների եւ անձնական հոգեմաշ ապրումների մասին: Տէմիրճիպաշեանի քնարական հերոսը նոր մարդ է մեր գրականութեան մէջ: Նա իրականութեան բաւիղներում յոգնած, ապագայի դռները բախող, բայց եւ անորոշութեան մէջ խարխափող մարդն է, որն ուզում է հասկանալ կեանքի առեղծուածը, որոշել էութեան եւ անէութեան սահմանները: Նա կտրում է իրականութեան հետ ունեցած իր կապերը եւ կեանքի լոյսը որոնում իր էութեան, արմատների, նախաստեղծ ոգու մէջ: Ապագան նրա առջեւ չի բացում իր վարագոյրները, եւ նա ապաւինում է իրեն յայտնի միակ իրական զօրութեանը, օտարւում աշխարհից եւ իրականութիւնից, ներանձնանում, բացում իր հոգու փակագծերը, քննում նրա խորխորատները: Իրեն համարելով « մանրանկարը իննեւտասներորդ դարու մարդկութեան », քնարական հերոսն, ասես, տարրալուծում է ինքն իրեն՝ այնտեղ փնտռելով իրականութիւն – հասարակութիւն յարաբերութեան դրսեւորումները:

ԵՍը Տէմիրճիպաշեանի համար ոչ այլ ինչ էր, եթէ ոչ՝ ներհայեցողութիւն, հոգեզննութիւն և քանի որ նրա համոզմամբ « մարդս առեղծուած մ՚է », ուստի հասարակութեանը եւ հասարակական յարաբերութիւնները հասկնալու համար ամէնից առաջ պէտք է ճանաչել հասարակութիւնը կազմող մարդկանց: Ահա թէ ինչու նա տարրալուծում է ինքն իրեն՝ ճանաչելու համար ինքն իրեն եւ իրենով՝ միւսներին, քանզի « ինքն իր մէջ նայելով է, որ մարդս ուրիշին մէջ նայիլ կ՚ուսանի »:

« Տիեզերքն իմ ԵՍիս ընդմէջէն կը տեսնեմ » -- խոստովանում է նա: Սակայն Տէմիրճիպաշեանին ուսումնասիրողները զարմանալիօրէն անտեսել են եւ կամ չեն հասկացել նրա ստեղծագործութեան այս առանձնայատկութիւնը: « Իր բոլոր մտածութիւնները իր անձին շուրջը խտացուց: Թող խօսի Պայրընի վրայ կամ Միցկեւիչի, թող Նիրվանան յիշատակէ կամ Արամազդը... միշտ՝ յառաջաբան եւ վերջաբան իր անձն է », —գրում է Արփիարեանը:

Սակայն Տէմիրճիպաշեանի անձնականութիւնը անձնապաշտութիւն չէ բնաւ: Այդ խիստ անձնականը չի նշանակում անհատական, որովհետեւ, ինչպէս տեսանք, բանաստեղծը մանրանկարն է դարի մարդկութեան եւ իր Եսի մէջ ներառնում է մարդկութեանն ընդհանրապէս:

Իր յոռետեսութեամբ Տէմիրճիպաշեանն ապրում էր հասարակայնութիւնն համակող անյուսութիւնը, իսկ նրա իդէալները համահնչուն էին մտաւորականութեան յուսալքուած մեծամասնութեան տրամադրութիւններին: Սակայն Տէմիրճիպաշեանն ինքնակամ չի կտրւում կեանքից, հասարակութիւնից եւ իր անյուսալի մենութեան մէջ անգամ կարօտ է յուսադրող խօսքի:

Նըսեմաստուեր ի խըցեկիս չիք այլ ոք,
Բայց ըստուերէս, բայց ըստուերէն
թախծութեան,
Իսկ ո՞ւր ես դու ցայգուց երգիչ, Մասքաց
մոգ...

Տէմիրճիպաշեանի ստեղծագործութիւններում մշտապէս առկայ է որոնող ոգին: Նա իրականութեան իր իդէալն է փնտրում կեանքում, որը եւ նրան տանում է աշխարհից աշխարհ, մերթ բարձրացնում անհաս կատարներ, մինչեւ երկնային թագաւորութեան դռները եւ մերթ էլ նետում խարախոր անդունդներ, որոնց ահաւոր մթութեան մէջ բանաստեղծը կորցնում է կեանքի արահետը: Կենաց տառապանքներից յետոյ մութը անսովոր մի անդորրութիւն է բերում բանաստեղծին, դառնում նրա ուղեկիցը, բայց ոչ էութիւնը, որովհետեւ մթութեան մէջ թաղուելը նրա ցանկութիւնը չէ այլ պարտադրուած է իրականութեամբ՝ բանաստեղծի կամքին ու ցանկութեանը հակառակ:

Որքան տենդոտ են որոնումները, որքան մեծ է իրականութիւնից փախչելու ցանկութիւնը, նոյնքան էլ տենդոտ է « վայրէջքն ի խոր վիհ ».

Վայրէջքս ի խոր վիհն այնճան տենդոտ
էր,
Զի լոյսն յետեւէս հազիւ կը հասնէր,
Այլ միշտ կը հասնէր, զի մօրմէս կուգար,
Զի սրտիս սընունդն այն պիտի ըլլար:

Խաւար վիհի մէջ անգամ լոյսը չի լքում բանաստեղծին, քանզի լոյսն էր նրա էութիւնը:

Բանաստեղծի կեանքը իր տառապած հայրենիքի ու ժողովրդի կեանքն է՝ յար եւ նման իրար, եւ քանի դեռ վշտի մէջ է հայրենիքը, նա չի կարող երջանիկ լինել: Իսկ « մեր ազգը կ՚արտասուէ, եւ պիտի արտասուէ, մինչեւ ԲՈՒՆ ԱՐԾՈՒԻ փոխուի վերստին... »: Վերստին՝ այսինքն վերադառնի իր երբեմնի ազատութիւնը:

Կեանքում չգտնելով իր իդէալները, բանաստեղծը հեռանում է իրական աշխարհի ոլորտներից՝ այդ ճանապարհին իր համար յայտնագործելով բազում նոր ճշմարտութիւններ: Նա երջանկութիւն է որոնում ապերջանիկ այս աշխարհում եւ, ինչպէս սովորաբար լինում է նման դէպքերում, նա դիմում է մայր բնութեանը՝ յուսալով նրա յաւերժական գեղեցկութեան մէջ գտնել այն, սակայն շուտով համոզւում է, որ աշխարհածաւալ տրտմութիւնն իր թախիծն է փռել նաեւ այնտեղ. ծառերն ու ծաղիկները տրտմութիւն են շնչում, թռչունները անիծում են անդուլ որսորդին, իսկ ջուրը կանչում է բախտակից բանաստեղծին. «Ո՛ խօսեցեալդ իմ, ե՞րբ իմ գիրկս... »: Ջրերի այս կանչը մօտ է նրա զգացումներին ու բազում ձեւերով արձագանգւում է նրա հոգում: Ընդհանուր տրտմութեան մէջ մեռնում են զուարթութեան նրա տենչանքները, եւ անյոյս որոնումներից յոգնած բանաստեղծը հանգստութիւն է երազում, հոգու հանգստութիւն՝ միակ փրկութիւնը անձուկ աշխարհի տառապանքներից.

Ամենուրեք է տրտմութիւն,
Օրօրոցէն մինչեւ տապան.
Ո՛չ բնութիւն, ո՛չ մարդկութիւն
Զուարթութիւն ինձ տալ կըրցան:
Եւ կոչէ զիս ի խորոց,
Նիրվանա՛ն է -- հանգիստն հոգւոց:

(Շար. – 2)

ՔՈՒՊԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

— o —

Քուպայի կառավարութիւնը վերջերս ընդունեցաւ, թէ թերութիւններ, պակասներ կան ծրագիրներուն մշակման, կազմակերպական եւ հայթայթման կարգ մը մարզերէն ներս: Ասոր առընթեր հաստատեց, թէ հիմնական բարեփոխութեանց պէտք է ենթարկուին արտադրութեան եւ սպառումին եղանակները:

Դրական երեսը, համաձայն անցեալ տարուան վերջաւորութեան հրապարակ հանուած տուեալներուն, այն է, որ շաքարին բերքը 1978ին արտակարգ կերպով բարձր եղած է: Ասիկա շատ կարեւոր է կղզիին համար, որուն արտածումին չորս հինգերորդը շաքարը կը ներկայացնէ: Կայ սակայն մետալին միւս երեսը, որ դրական չէ: Արդարեւ, երկրորդ տարին ըլլալով, շաքարին գինը միջազգային շուկային վրայ հազիւ հազ կը գոցէ արտադրութեան ծախքերը եւ, հետեւաբար, չի կրնար ապահովել երկրին այնքան անհրաժեշտ տարադրամը, իրագործելու համար մեծ ծրագիրներն ու բնակչութեան հայթայթելու համար ընթացիկ ապրանքները:

Փոփոխութիւններէն ոմանք, ինչպէս պետական ճարտարարուեստին « կիսանկախ » դառնալը՝ շահու վրայ հիմնուած ձեռնարկութիւններու հաստատման ճամբով, քանի մը տարիներու հարց դարձան: Այսպէս, անցեալ տարուան կէսերուն, կառավարութեան կարգադրութեամբ « զուգահեռ շուկայ » մը ստեղծուեցաւ: Նպատակը պարզ է՝ թոյլ տալ, որ դժուար գտնելի ապրանքներ, ինչպէս, օրինակ, հագուստ - կապոցը, ազատ շուկայ հանուին. այս ձեւով կը մտածուիլ քաջալերել աշխատաւորները, որպէսզի աւելի աշխատանքով եւ ճիգով նիւթական շահեր ապահովեն, իսկ դը... բամն ալ յատկացուի տնտեսութեան ... կար ճիւղերուն:

Դեկտեմբերին, Ֆ. Քասթրօ յայտարարեց, թէ կը ջնջուին այսպէս կոչուած « փոքր ջոկատները » շինարարութեան մարզէն ներս: Ասոնք՝ դրասենեակներէն եւ գործատուներէն « զօրակոչի » ենթարկուած անփորձ, մասնագիտութենէ զուրկ պաշտօնեաներ էին. ասոնց վիճակուած էր բնակարաններ շինել: Նոր կարգադրութեամբ այլեւս միայն մասնագէտ վարպետները պիտի աշխատին: Միւս կողմէ, այլեւս կարելի պիտի ըլլայ շատ աժան ամսավճարով բնակարաններ ունենալ: Կառավարութեան որոշումով Քուպացիները ցարդ իրենց ամսականներուն վեցէն տասը տոկոսը միայն կը յատկացնէին վարձքերուն համար: Քասթրոյի յայտարարութեան համաձայն, կառավարութիւնը չի կրնար բաղը ... ցել. հետեւաբար, այսուհետեւ, վարձքերը պիտի սահմանուին համաձայն բնակարաններու տարածութեան եւ պիտի աւելնան մեծ համեմատութեամբ:

Իշխանութեան մտահոգութիւնը հասկնալի է.— մեղմել ժողովուրդին դժգոհութիւնը: Քանի տարուան կոչերէն ետք՝ առաւելագոյն աշխատանք եւ զոհաբերութիւն յեղափոխութեան ամրապնդումին համար, մարդիկ կը տրտնջան, քանի չեն գտներ իրենց ուզածը թէ իբրեւ քանակ, թէ իբրեւ որակ:

— Ռուսերը ի՞նչ կը ղրկեն: Քարիւղ եւ զէնք: Արդ չենք կրնար ուտել զանոնք: Ինչ որ կ՚արտադրենք՝ արտածումի կը ծառայէ եւ ոչինչ կը մնայ հոս: Դրական շատ բաներ կրնամ ըսել կառավարութեան հասցէին: Դպրոցներ եւ հիւանդանոցներ կառուցանած է: Գնահատելի է, սակայն ուտելիք չկայ:

Այս եւ ասոր նման սրտցաւ արտայայտութիւններ առաջին անգամն ըլլալով տեղ գտան Պոհեմիա պարբերականին մէջ, Քուպայի կարեւոր հրատարակութիւններէն մէկը: Երեւոյթը յատկանշական է երկրի մը մէջ, ուր մարդիկ իրենց դժգոհութիւնները շրթունքներու ծայրովը կը փսփսան: Օրագիրներու վարիչը՝ Հումպերթօ Փերէզ, կը գրէ « ժողովուրդը գիտէ, թէ յեղափոխութեան առաջնորդները 2000 թուականի զարգացման ծրագիրները կը մշակեն: ...մանք կը հարցնեն, թէ ի՛նչ իմաստ ունի այսքան երկար ժամանակաշրջանի համար սահմանուած ծրագիրները, երբ չենք յաջողիր նոյնիսկ իրագործել մեր այժմեան տարեկան ծրագիրները »:

Տուներու շինարարութեան տուեալները ցոյց կուտան, թէ անցեալ տարի միայն 16.500 բնակարան ամբողջացած է: Նոր ... աւելի 25.000 բնակարաններ անբնակելի դարձած են նորոգումներու պակասի հետեւանքով: Անցեալ տարի, շինուածէն աւելի բնակարան քանդուած է, գիտել կուտայ պատասխանատուներէն մէկը: Եւ կ՚աւելցնէ.— 1978ին անհրաժեշտ ... նակութեամբ կրադիւսը պակսեցաւ, ... ամէն մարդ գիտէ, թէ Քուպա կրադիւս կ՚արտածէ:

Օրագիրներու վարիչին՝ Փերէզի պատասխանը բարդ բնոյթ կը կրէ: Մէկ կողմէ կ՚ընդունի դրութեան թերին, միւս կողմէ բացատրութիւններ կուտայ եւ վերջապէս, կոչ կ՚ընէ զոհողութեան համար: Նախ կը շեշտէ, թէ ծրագիրները յստակ առաջադրութիւններ չունին, ապա կ՚ընդգծէ կարեւորութիւնը արտածումներուն, քանի ասոնք տարադրամ կ՚ապահովեն, վերջապէս, կը մեղադրէ արեւմտեան երկիրները, որ պոյքոթի կ՚ենթարկեն կղզիին արտադրութիւնները: Փերէզի ըսելով, Քուպա պէտք ունի արեւմտեան աշխարհի արտադրութիւններուն՝ դեղեր, բժշկագիտական սարքեր, փոխադրութեան միջոցներ, եւայլն:

Հիմնականը կը մնայ երկրին արտածումներուն այլազանութիւնը: Արդ, Քուպայի հիմնական արտածումը կը մնայ շաքարը: Պէտք է, կը շեշտէ ..., տարբեր տեսակ ապրանքներ եւ արտադրութիւններ արտածել, որպէսզի փոխարէնը այլազան իրեր ձեռք ձգուին:

Այլ խօսքով, տարադրամին ապահովումը կարեւոր ազդակ է Քուպայի համար: Բայց ուրկէ՞ ձեռք ձգել զայն: Ահա երկրին գլխաւոր հոգը:

Թ. Ա. Թ.

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԻ ԿԵԴՐ. ՄԱՐՄԻՆ
- ՔՕՄԱՐԷՍ -

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԹԻՒ 3

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բ. ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեր բոլոր գաղութները, մեր միութիւնները, կարեւոր անձնաւորութիւնները եւ առ հասարակ մեր բոլոր եղբայրները եւ քոյրերը, այստեղ Լիբանանի մէջ թէ Սփիւռքի տարածքին վրայ, շարունակեցին ամենուրեք իրենց հանգանակութիւնները եւ հաւաքուած գումարները առաքեցին ՔՕՄԱՐԷՍին: Մինչեւ օրս մեզի հասած գումարն է 2·769·364 լիբ· ոսկի եւ 419·192 տոլար:

Ինչպէս որ նախապէս ծանուցած էինք, նուիրատուներուն անունները եւ անոնց նուիրած գումարներուն ցանկը պիտի հրատարակենք յարմար առենին: Սակայն այժմէն իսկ յատուկ գնահատանքով կը շեշտենք Լիբանահայութեան ժեստը, որ հակառակ իր վիրաւոր վիճակին ու կրած վնասներուն՝ համեմատաբար ուրիշներէն աւելի տուաւ ՔՕՄԱՐԷՍի, քանի որ մինչեւ օրս հանգանակուած գումարը՝ հասած է արդէն մէկ միլիոն լիբ· ոսկիի:

Արտասահմանի գաղութներուն կատարած հանգանակութեանց արդիւնքները պէտք է փութով փոխանցել Վերականգնումի Մարմնին, որպէսզի այս վերջինը կարենայ հասնիլ այն բոլոր գործերուն զորս ժողովուրդը կը սպասէ իրմէ:

Գ. ՅԱՏԿԱՑՈՒՄՆԵՐ

1. Կրթական Օժանդակութիւն

ՔՕՄԱՐԷՍ շարունակելով իր նախապէս որդեգրած ուղեգիծը, որ նախապատուութիւն կուտար կրթական հաստատութիւններու անմիջական վերանորոգումին, այժմ վարժարաններու եւ եկեղեցիներու նորոգութեան յատկացուած վարկը բարձրացուցած է 70 առ հարիւր համեմատութեան: Իսկ դպրոցական սարքաւորումներուն յատկացուած վարկերը բարձրացուց 100 առ հարիւրի, զանոնք ամբողջապէս ստանձնելով: Մինչեւս օրս 797 հազար լիբ· ոսկի յատկացուած է այս նպատակին:

Այսօր, շնորհիւ ՔՕՄԱՐԷՍի եւ Համայնքային Իշխանութեանց, մեր բոլոր վարժարանները բաց են ու կը գործեն առաջուան պէս:

2. Բնակարաններու նորոգութիւն

Ա) 727 բնակարաններ արդէն իսկ նորոգուած են սկզբնական շրջանին նախատեսուած 2·208·000 լիբ· ոսկիի արժողութեամբ: 17 կապալառուներ ոգի ի բուն գործի լծուած են 12 շրջաններու մէջ:

Բ) Բնակարանի մը նորոգութեան սահմանուած առաւելագոյն 2·000 լիբ· ոսկի սակը բարձրացուցինք 3·000ի: Իսկ վերջերս՝ 5·000 լիբ· ոսկիի: Երբ միջոցները թոյլատրեն, այս յատկացումները ա՛լ աւելի պիտի բարձրանան: Նոյնիսկ որոշ պարագաներու 5·000էն վեր մինչեւ 8·000 լիբ· ոսկի յատկացումներ կատարելու հարկին տակ գտնուեցանք:

Գ) Բաց աստի, վճարումներ կատարուած են այն կարօտեալ ընտանիքներուն, թիւով 96, որոնք իրենց միջոցներով եւ պարտք ընելով՝ արդէն նորոգած էին իրենց վնասուած բնակարանները:

Դ) Մինչեւ օրս ճանչցուած վնասներուն գնահատումը հասած է 16·301·215 լիբ· ոսկի ընդհանուր գումարին: 5·000 լիբ· ոսկիէն նուազ վնաս կրած տուներուն ծախքը գնահատուած է 2·757·271 լիբ· ոսկի: Երբ ՔՕՄԱՐԷՍ մօտիկ ապագային ստանձնէ նաեւ մինչեւ 8·000 լիբ· ոսկիի հասնող վնասները, ընդհանուր ծախքի գնահատումը կ'ըլլայ 4·417·623 լիբ· ոսկի:

Ե) Բնակեցութեան նախարարութեան հետ համագործակցելով՝ ՔՕՄԱՐԷՍ կըրցաւ Նախարարաց Խորհուրդէն ձեռք բերել սկզբունքի որոշում մը, որուն շնորհիւ ի զօրու դարձաւ նախապէս դադրած 30·000 լիբ· ոսկիի պետական փոխատուութիւնը խնդրանք ներկայացնող ընտանիքներուն: Արդէն իսկ առ այս 26 դիմումներ ընդունուած են Պուրճ Համուտի գրասենեակին կողմէ, որոնց փոխատուութեան ընդհանուր գումարը պիտի հասնի 511·800 լիբ· ոսկիի:

Բոլոր այն անձերը, որոնք 3·000 լիբ· ոսկիէն վեր վնասներ կրած էին, հրաւիրուեցան դիմելու նախասիրաբար Բնակեցութեան Նախարարութեան: Հակառակ այս իրողութեան, քաջ գիտենք որ ՔՕՄԱՐԷՍի ուսերուն վրայ մնալիք բեռը զանազան պատճառներով պիտի շարունակէ ըլլալ շատ մեծ:

Դ. ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆԻ ՍՏԵՂԾՈՒՄ (ՔՕՕՓԵՐԱԼ)

Ուրախ ենք ծանուցանելու լիբանահայ եւ սփիւռքահայ մեր հասարակութեան, թէ ամիսներէ ի վեր ՔՕՄԱՐԷՍի տարած ջանքերը ի վերջոյ յաջողութեամբ պսակուեցան: Արդարեւ 1979 Մարտ 15 թուին իր 21րդ նիստին մէջ, ՔՕՄԱՐԷՍ, ի ներկայութեան Լիբանանի Պետութեան ներկայացուցիչներուն, ծանուցանեց որ Լիբանանի մէջ առաջին անգամ ըլլալով՝ ստեղծած է Վերանորոգումի Վարկի առաջին Համագործակցականը:

ՔՕՄԱՐԷՍ տրամադրեց 100·000 լիբ· ոսկի իբրեւ սկզբնական դրամագլուխ, բայց հետզհետէ այս դրամագլուխը պիտի բարձրանայ մինչեւ երկու միլիոն լիբ· ոսկիի, շնորհիւ զանազան աղբիւրներէ ակնկալուած օժանդակութեան: Անիկա առաջին շրջանին ամբողջապէս պիտի ծառայէ վնասուած կամ քանդուած տուներու նորոգութեան: Յետագային, Համագործակցականը պիտի օգնէ աշխատաւորական եւ միջին դասակարգի Հայութեան, որպէսզի անոնք իրենց տուներուն տանտէրները դառնան:

Լիբանանեան, ինչպէս նաեւ միջազգային հաստատութիւնները ջերմապէս հետաքրքրուած են Վերանորոգումի Համագործակցականով, եւ յոյս կայ որ մօտ առենէն՝ նկատառելի փոխատուութիւններ հասնին մեզի՝ հայ թէ ոչ-հայ աղբիւրներէ, թեթեւցնելով այսպէս ՔՕՄԱՐԷՍի ստանձնած վերանորոգումի բեռը:

Մօտ առենէն ծանօթացման արշաւ մը պիտի ձեռնարկենք, պարզելու համար հանրութեան այս նոր իրագործումին առաւելութիւնները: Այժմ միայն ըսենք թէ Քօօփերալի բաժնեթուղթը կ'արժէ 50 լիբ· ոսկի եւ թէ մեր բոլոր հայրենակիցները կրնան արձանագրուիլ, դիմելով Անթիլիաս, Կաթողիկոսարան՝ ՔՕՕՓԵՐԱԼի գրասենեակին:

Սիրելի հայրենակիցներ,

Մենք գիտակից ենք մեր ստանձնած պարտականութեանց ծանրութեան: Երկար է այն ճանապարհը, որ տակաւին մեզի կը սպասէ: Բայց մենք աննկուն կամքով պիտի շարունակենք մեր գործը: Այն սակաւը, որ արդէն իրագործեցինք, նոր շունչ ու եռանդ ներշնչեց մեր տառապեալ ժողովուրդին կեանքէն ներս: Աշակերտները դպրոցի ճամբան բռնեցին: Մեկնողներու թիւը նուազեցաւ: Իսկ ձեր ցուցաբերած ազգային միասնականութիւնը՝ մեզ շրջապատողներուն մօտ միայն հիացում յառաջ բերաւ:

Եթէ յաւելեալ տեղեկութիւններ կը փափաքիք ունենալ մեր գործին ու գործելակերպին մասին, կամ եթէ թելադրութիւններ ունիք մեզի փոխանցելիք, գրեցէք մեզի: Ձեր նամակներն ու նըպաստները հետեւեալ հասցէին՝

Լիբանանահայութեան Վերականգնումի Կեդրոնական Մարմին
Comité Supérieur Arménien pour le Redressement Economique et Social du Liban (COMARES)
Catholicossat Arménien de Cilicie
Antélias — Liban

Ձեր չէքերը գրեցէք ՔՕՄԱՐԷՍԻ անունին, իսկ դրամական փոխանցումները դարձեալ ՔՕՄԱՐԷՍի անունին հետեւեալ հասցէին՝

SOCIETE GENERALE
LIBANO-EUROPEENNE
DE BANQUE S. A. L.
Branche d'Antélias — LIBAN

Եթէ կը փափաքիք մասնակցիլ Համագործակցականի դրամագլուխին, կամ գումար մը փոխ տալ անոր, ձեր չէքերը գրեցէք Քօօփերալի անունով: Իսկ դրամական անցումները կատարեցէք դարձեալ Քօօփերալի անունով, նոյն դրամատան մօտ, Անթիլիաս:

Արդէն իսկ ջերմ շնորհակալութեան նամակներ ուղարկած ենք առանձին հասցէով բոլոր անոնց, որոնք այս կամ այն ձեւով իրենց նպաստը եւ աջակցութիւնը բերին այս գործին: Այս առթիւ, անգամ մը եւս կը նորոգենք մեր երախտապարտ զգացումները անոնց բոլորին հանդէպ:

Մեր յետագայ գործերուն մասին տեղեկութիւն տալու առաջադրութեամբ պիտի շարունակենք լոյս ընծայել յաջորդական հաղորդագրութիւններ:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

31 Մարտ, Անթիլիաս

COLLECTIF POUR LES DISSIDENTS ARMENIENS

o

Հայ այլախոհներու համար կազմուած է Քոլեքթիֆ մը (*) որ Մարտ 26ին նամակ մը ղրկած է Հանրապետութեան Նախագահին, անոր Մոսկուա մերձաւոր այցելութեան առթիւ:

Այդ նամակին մէջ, նախ կը յիշուի երեք հայ հայրենասէրներու գնդակահարումը, որ բոլոր Հայերուն եւ ի մասնաւորի Ֆրանսահայերուն վրդովումը ստեղծած էր, ոգեկոչելով ծանօթ դէպքերը: Ապա, կը խնդրուի Ժիսքար տ'Էսթէնէ, որ միջամտէ Բրեժնեւի մօտ ձեռք ձգելու համար Զատիկեանի, Ստեփանեանի եւ Պաղտասարեանի դատավարութեան հրապարակային վերաքննութիւնը, լուր առնել նաեւ Սարատիքեան եղբայրներու ճակատագրէն, միջամտել նաեւ ազատ արձակումը ապահովելու համար Ռոպէր Նազարեանի:

(*) Collectif pour les Dissidents Arméniens, Mr Edouard Mardirossian, 16 rue du 24 Avril 1915, 69150 Décines Charpieu.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929

1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

2.

Գիտէր թէ նախապէս շրջուն լուսանկարիչ եղած էր եւ հիմա վրան բաց թերթ մը կը հրատարակէր, լեցուն մերկութեան պատկերներով որուն կ'աշխատակցէին շատ մը ծածկանուններ, գիտէր թէ... սակայն այդ ծանօթութիւնները իրեն գոհացում չէին տուած: Ինք այն հաւատքը ունէր որ այս մարդը պղտոր գործեր կը տեսնէ եւ թէ... Բայց Փիէռ կը նախընտրէր Ժաննին հետ պարել ձայնագրի նոր սկաւառակները փորձելու պատրուակով, զայն սեղմել բազուկներուն մէջ ուժով, գլուխը ծռել անոր ծոծրակին, բոյրը ծծելու համար անաղմուկ ու յետոյ երթալ, փորթոյով քիչ մը տաքցած նստիլ քով քովի, ծունկ ծունկի:

Օրուան պարտաւորութիւններէն ազատած՝ երեկոյի այդ պահերը լաւագոյններն էին, երբոր երկուքն ալ իրարու դէմ կը վերստանային իրենց մտերիմ շեշտը, կը սկսէին խօսիլ, խնդալ, կատակել, կնոջ բերանը կրկին կը ստանար այն աղուոր, անկեղծ ժպիտը, իր գեղեցիկ ձուաձեւը, մէկէն լրջանալով երբոր կ'ըսէր.— Թիւ սէ փիէռօ:

Քանի անգամներ պատահեցաւ որ այդպէս սկսուած նախադասութիւն մը թերատ մնաց, երբոր Ժանն ակնարկը բարձրացուցած առեն կը հանդիպէր երիտասարդին բացուած աչքերուն, կը հասկնար, ինքզինքը կը ձգէր վայրկեան մը անոնց մէջ, յետոյ շուտով հեռանալու համար: Այդպէս է որ...

Եւ ահա այսօր ալ մէկէն, Փիէռ կը մեկնէր:

3.

Զուարթութիւնը շուտով կորսուեցաւ: Խիստ կարճ պահ մը տեւած էր միայն, պատճառ ըլլալով որ քայլերը ակամայ արագացնէ, երբոր մեկներ էր ճաշարանէն: Իրաւ ալ նախ պէտք էր խնդալ այդ պզտիկ կատակերգութեան վրայ: Սմսեղուկի մը երեւոյթը չէ՞ր ստացած ամենայն պարզութեամբ յայտարարելով թէ ալ չէր ուզեր գալ աշխատիլ, որովհետեւ կը սիրէր զայն:

Օ՛, ինչպէս խնդացած էր. կատակ կարծեց, չէ՞. բայց շուտով լրջացաւ. ուզեց կրկին համոզել անգամ մը եւս ըսել ինչ որ ինք շատ լաւ գիտէր երկար առենէ ի վեր, յետոյ կարմրեցաւ, բարկացաւ, որքա՜ն աղուորցաւ: Հապա ի՞նք. անճրկեր էր, ձախաւեր ու անփորձ ուսանողի մը երեւոյթն էր ստացեր, խօսքերը կորսուեր էին, նախադասութիւնը չէր կրցած պէտք եղածին պէս աւարտել, մէկ խօսքը քանի մը անգամներ կրկներ էր, մինչեւ փրկարար ընդմիջումը հեռաձայնին: Որո՞ւ հոգ. ինք այդպէս էր, բոլորովին անկարող բեմադրութիւն մը պատրաստելու այդ կարգի յայտարարութեան մը համար: Պէտք էր ըսել, եւ ըսաւ. կրցաւ ինքզինքը հասկցնել, հոգ չէ թէ ոչ լաւագոյն ձեւով: Այն խորունկ համոզումը ունէր ինք թէ բոլորովին աւելորդ բան է կնոջ մը սիրային յայտարարութիւն ընելը:

Չկայ բան մը որ կին մը աւելի շուտ հասկնայ, աւելի շուտ զգայ քան իր սիրուիլը, երբոր զայն ծածկելու հոգը չենք ըներ երբեք: Եւ Ժանն մէկ տարուան մէջ շատ լաւ հասկցած էր թէ ան կը սիրէ զինքը, թէ իրապէ՛ս կը սիրէ, բայց ոչ մէկ օր առիթը տուած էր որպէսզի աւելի առաջ երթայ, ոչ մէկ օր ուզած էր արարքով մը տալ երիտասարդին պակսող համարձակութիւնը:

(11 – Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կանանչեան, Տէր եւ Տիկին Ժան – Լուի Կանանչեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Փափազեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հայկ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Կանանչեան եւ զաւակը (Միացեալ Նահանգներ) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԱՆՏՈՆ ԿԱՆԱՆՉԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 9ին, 66 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Ապրիլ 13, ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Կարապետ Աբրահամեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մեռելոցի Երկուշաբթին (Ապրիլ 16) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին Կիլիկիոյ աղէտին նահատակներու 70րդ տարելիցին, ի մասնաւորի Աբրահամեան, Միլեան, Գալայճեան, Տէր – Մատթէոսեան, Պասմաճեան, Եազուպեան, Տօնիկեան, Կիրակոսեան ընտանիքներու յիշատակին ինչպէս նաեւ իր կնոջ՝

ՍԱՐԱ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

մահուան 28րդ տարելիցին եւ աղջկան՝

ԱՆԱՀԻՏ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

մահուան 6րդ տարելիցին յիշատակին։

Այս տխուր առթիւ կը նուիրէ 100ական ֆր. Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին, Դպրոցասէրին եւ Լիբանահայութեան։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Աշոտ Աղէկեան ընտանիքը 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման Տիկին Քլօտին Խորանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պ. Ժան-Փօլ Խորանեանի եւ Խորանեան ընտանիքին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Աննիկ Փափազեան իր ամուսնոյն՝ Յարութիւն Փափազեանի մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԱՏՈՒՌ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 16, Ս. Ռաֆայէլի Հանգստեան Տան Ս. Յովհաննէս մատուռին մէջ, Զատկուան Մեռելոցի առիթով առիթով հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ Եպս. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, տալով նաեւ սուրբ պատչաճի քարոզ։

Պատարագի ընթացքին կը կարդացուի Վազգէն Հայրապետի պատկական շնորհաւորագիրը։

Յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հանգուցեալ բարերարներու յիշատակին։

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Կարգ Ս. Շաբթուան արարողութեանց

Շաբաթ, Ապրիլ 14։ Ժամը 17ին՝ Մարգարէական Թուղթերու ընթերցում, ժամը 18ին՝ Ճրագալոյցի պատարագ զոր կը մատուցանէ Հայր ՍԵՐՈՎԲԷ ԱԳԸԼեան, Տեսուչ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին։

Կիրակի, Ապրիլ 15։ Ժամը 11ին Զատկուան Հայրապետական պատարագը կը մատուցանէ ԳՐԻԳՈՐ Եպս. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ։

Երկուշաբթի, Ապրիլ 16։ Օր Մեռելոց։ Ժամը 11ին Հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի հանգուցեալ բոլոր հաւատացեալ հոգիներուն համար։

ԾԱՆՕԹ.— Խոստովանանքները կը լսուին թէ՛ արարողութիւններէն առաջ, թէ՛ արարողութիւններու ընթացքին։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Աւագ Շաբթուան

ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Ուրբաթ, յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան, Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին։

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի։ Սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուածներու՝ ժամը 16ին։ Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 17ին։ Կը պատարագէ՝ ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ։

Կիրակի, Զատիկ։ Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի։

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց։ պատարագ ժամը 10ին։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց։

×

ԻՍԻԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի, պատարագ ժամը 10ին։

Երկուշաբթի, Մեռելոց։ Պատարագ ժամը 10ին, պատարագի աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ։

Երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյ Անի երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ Պ. Հրանդ Աճէմեանի։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ Ս. ՊՕՂՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ

Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի։ Սկիզբ ժամերգութեան կ. վ. ժամը 5ին։

Կիրակի, Զատիկ։ Սկիզբ ժամերգութեան առաւօտեան ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին։

Ապրիլ 16, Մեռելոց։ Պատարագ։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՎԻԼ

Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի։ Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 16ին, պատարագ ժամը 17ին։

Կիրակի, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին։

Երկուշաբթի, Մեռելոց։ Պատարագ ժամը 10ին։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Շաբաթ, Ճրագալոյց։ Պատարագ ժամը 17.30ին։

Կիրակի, Զատիկ։ Սկիզբ ժամերգութեան 9.15ին, պատարագ 10.45ին։

Երկուշաբթի, յիշատակ մեռելոց, պատարագ 10.45ին։

Ծանօթ.— Զատկի պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ Կոմիտասեան քառաձայն եղանակաւ, առաջնորդութեամբ Վահրամ Տէվէճեանի։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ, Ճրագալոյց։ Ժամերգութիւն առաւօտեան 8.30ին, ընթերցուածք եւ պատարագ 16 - 18ին։

Կիրակի, կը պատարագէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։ Սկիզբ ժամերգութեան 7.40, պատարագ 9.40, մասնակցութեամբ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի։ Ընթերցում Հայրապետական շնորհաւորագրին եւ քարոզ 11.15։

Երկուշաբթի, յիշատակ Մեռոլոց։ Սկիզբ ժամերգութեան 8.30, պատարագ 10ին։

ՊՕՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հինգշաբթի, ժամերգութիւն 8.30, պատարագ 10.30, ոտնլուայ 16, խաւարում՝ 19։

Ուրբաթ, Թաղման կարգ 17ին։

Շաբաթ, Ճրագալոյց 16, պատարագ 17ին։

Կիրակի, ժամերգութիւն 9ին, պատարագ 10.30ին, քարոզ 11ին։

Երկուշաբթի, Մեռելոց։ Ժամերգութիւն 9ին, պատարագ 10ին։

Կը պատարագէ Հոգեւոր Հովիւը՝ ՆԱՐԵԿ ՔՀՆյ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ։ Երկուշաբթի ժամը 12էն 16 կը գտնուի Սէն-Ժիւլիէնի գերեզմանատունը, գերեզմանօրհնէքի համար։

OFFRE D'EMPLOI

AGENCE DE VOYAGE

Recherche une secrétaire - comptable et une sténo - dactylo. Prière envoyer curruculum-vitae et photo à

ISOS - FRANCE

43, Bd. Malesherbes — 75008 Paris

qui transmettra

Ne pas téléphoner

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Էսաեան Սանուց Միութեան բացառիկ ընդհ. ժողովը՝ Ապրիլ 21, ժամը 14.30ին, Պարոյր-Սեւակ գրադարան, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ։ Օրակարգ 1) Զեկուցում։ 2 Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՊՈՒԼՎ. OSSO – Ս. ՅԱԿՈԲ

Ուրբաթ, Թաղման կարգ ժամը 17ին։

Շաբաթ, Ճրագալոյց։ Երեկոյեան ժամերգութիւն 17ին։

Կիրակի,, առաւօտ. ժամերգութիւն 8.30ին, պատարագ 10ին։

Երկուշաբթի, Մեռելոց։ առաւօտեան ժամերգութիւն 8.30ին։ պատարագ 9.45, հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց 11.10։

Ծանօթ... Գերեզմանօրհնէքի համար, Երկուշաբթի պատարագէն ետք, Տէր Հայրը ներկայ պիտի ըլլայ ժամը 14.30էն 17 Սէն-Լուի գերեզմանատունը։

Երեքշաբթի ժամը 14.30էն 17, Լը Գանէի գերեզմանատունը։

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ - Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

Կիրակի, սկիզբ ժամերգութեան 8.30, պատարագ 10ին։

Երկուշաբթի, սկիզբ ժամերգութեան 9ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգստեան պաշտօն 11.30ին։

Կիրակի, Զատկի պատարագ Էքս – անՓրովանսի մէջ։ (Ս. Կարապետ եկեղեցին փակ է)։

Երկուշաբթի, Զատկի պատարագ Կարտանի մէջ։

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Զատկի կ. վ. ժամը 14.30էն սկսեալ Գրիգորիս Քհնյ. Քէչիչեան Սէնթ Անթուանի գերեզմանատունը կը գտնուի։ Ինչպէս նաեւ Էքսի եւ Կարտանի գերեզմանատուները եթէ փափաքողներ կան։

Զատկի տուն-օրհնէնքը պիտի սկսի Երեքշաբթի, Ապրիլ 17ին։

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ - Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Շաբաթ երեկոյ, սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուածներու 4.30ին, պատարագ խթումի 6ին։

Կիրակի, առաւօտ. սկիզբ ժամերգութեան եւ անդաստան 8ին, պատարագ 10, պատգամ Հայրապետական եւ քարոզ 11,

Երկուշաբթի, Մեռելոց։ Ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11ին։ Կէսօ վերջ գերեզմանօրհնէք։

Ապրիլ 22, Նոր Կիրակի, կրկնազատիկ։ Յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց՝ համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց։ Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ։ Կը հրաւիրենք Թաղիս բարեպաշտ ժողովուրդը խուռներամ ներկայութեամբ մասնակցելու կրօնական հանդիսութեանց եւ աղօթելու մեր նահատակներու հոգիներուն համար։ Սկիզբ ժամերգ. 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11.30ին։

×

ՍԷՆ-ԺԵՌՈՄ – Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Շաբաթ, ժամերգութիւն 17.30ին, ընթերցանութիւն գիրքերու 18ին, պատարագ 18.30ին։

Կիրակի, ժամերգութիւն 8.30ին, պատարագ 10ին։

Երկուշաբթի, յիշատակ Մեռելոց, ժամերգութիւն 8.30ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց։

×

ԼԻՈՆ - Ս. ՅԱԿՈԲ

Շաբաթ, ժամերգութիւն երեկոյեան ժամը 4ին, պատարագ 5ին։

Կիրակի, ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 9ին, պատարագ 10ին։

Երկուշաբթի, պատարագ առաւօտեան 10ին, հոգեհանգիստ 11.30ին։

×

ՍԷՆ–ԼՈՒ, Ս. ԳԷՈՐԳ եւ ՍԷՆԹՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

Կիրակի, ՍԷՆ ԼՈՒ, ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին։

Երկուշաբթի, յիշատակ մեռելոց ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11.30ին։

Ծանօթ.— Երկուշաբթի, Զատկուան Մեռելոցի առիթով, ժամը 14էն սկսեալ, Տէր Հայրը Սէն–Փիէրի գերեզմանատունը պիտի գտնուի, գերեզմանօրհնէքի համար։

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Շաբաթ, Ճրագալոյց։ կ. վ. 4.30ին։

Կիրակի առաւօտ, պատարագ։ Երգեցողութիւնք տեղւոյն երչախումբին կողմէ։

×

ՎԱԼԱՆՍ – Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ուրբաթ, Թաղման արարողութիւն ժամը 7ին։

Շաբաթ, Ճրագալոյց։ Սկիզբ ժամերգութեան առաւօտ. 9ին, խթման արարողութիւն երեկոյ. 5ին։

Կիրակի, սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտեան 8ին, պատարագ 10ին, երեկոյեան ժամերգութիւն 6ին։

Երկուշաբթի, Մեռելոց։ Սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ. 9ին, պատարագ 10։

Ապրիլ 22, Նոր Կիրակի, սկիզբ ժամերգութեանց 8.30։

Հոգեհանգստեան պաշտամունք պիտի կատարուի Ապրիլ 11-24ի ընդհ. նահատակաց յիշատակին։

du Journal « Haratch »
Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

OPTIMA Tours

Spécialiste de Voyages Culturels en ARMÉNIE et GÉORGIE

Deux des plus anciens pays chrétiens d'Orient à l'antique Culture.
Vols réguliers d'AVRIL à NOVEMBRE 1979

EXCEPTIONNEL : du 03 Août au 15 Août 1979, Pélerinage sous la conduite du R. P. A. KESSEDJIAN, prêtre arménien catholique de l'Ordre des Mekhitaristes.

Itinéraire : PARIS - MOSCOU - EREVAN-TBILISSI-LENINGRAD-PARIS

Envoi gratuit sur simple demande,
Renseignements et inscriptions :

OPTIMA Tours
75003 PARIS
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
13
VENDREDI
13 AVRIL
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Foudé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ	
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	Հատը	1 Ֆ. 80	

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.360 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.360

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ կազմեց իր նոր Բիւրօն: Միաձայնու - թեամբ Ֆ. Միթերան վերընտրուեցաւ Ա. քարտուղար բայց նոր եւ երիտասարդ դէմքեր որոշ չափով կը փոխեն պատկերը: Թիւ Երկուքը կը դառնայ Լիոնէլ Ժոսփէն: Այլեւս Ռոքար եւ Մօրուա մաս չեն կազմեր գործադիր մարմնին, բայց Միթերան կ'ուզէ համաձայնութեան գալ Շըվէնըմանի Սէռէսին հետ:

ԱՄԻՆ ՏԱՏԱ-ի մենատիրութիւնը վերջ գտաւ երբ Քամփալա, ինչպէս գրած էինք երէկ, ինկաւ ըմբոստ եւ Թանզանեան ուժերու ձեռքը: Տատա ընդհանրապէս խնդացուցած է Արեւմուտքը իր կէս - կատակ կէս - շիտակ ելոյթներով, բայց մարդը միայն կինեղ մը չէր եւ իր ութ տարուան իշխանութեան ընթացքին կ'ըսուի թէ 300 հազար հոգի դնդակահարել տուած է: Առաջին առթիւ առժամեայ իշխանութիւն մը հաստատուած է որ ընտրութիւններ կը խոստանայ: Ամին Տատա երկրին արեւելեան մասը փախած է: 120 քիլոմեթր եւ մէկ մեթր 90 հասակով, այս շինծու « կեսարը », որուն տոհմը՝ Տատա « պապա » ըսել է ուկանտերէն, ամէն տեսակ այլանդակութիւն ըրած է: Օր մը կը հեռագրէ Թանզանիի նախագահին, նախորդ օրը ապառնալէ ետք. « Ձեզ այնքան կը սիրեմ, որ եթէ կին ըլլայիք, կ'ամուսնանայի ձեզի հետ»: Թէեւ արդէն չորս կին ունի եւ շուրջ 50 զաւակ...:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ կառավարութիւնը որ օրը օրին կ'ապրի եւ ամէն օր կը փորձէ փըրկել երկիրը, որ սնանկութեան դուռն է, որոշեց պզտիկ արժեզրկում մը կատարել երկար վարանումներէ ետք: Ուրեմն տոլարը 25 Թրքական ոսկիէն կ'անցնի 26,5ի մինչ զուիցերականը 16,7էն կ'իջնէ 15,3ի: Ասկէ զատ յատուկ առանձնաշնորհեալ սակ մը պիտի շնորհուի գործատէրերուն եւ մանաւանդ արտասահման աշխատող Թուրք բանուորներուն: Զբօսաշրջիկները մէկ տոլարի համար 37 Թրքական ոսկի պիտի ստանան եւ մէկ ֆրանքի փոխարէն 8,4 ոսկի փոխանակ՝ վեցի:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ տասնեւմէկ հոգի եւս գնդակահարուած է: Ասոնց մէջ էր, ինչպէս երէկ գրած էինք՝ Պաքրավան, որ նաեւ Նախկին դեսպան էր Փարիզ: Սաւաքի տնօրէն եղած է երբ այնքան վատահամբաւ չէր եւ չարչարանքը ջընջած էր: Փարիզի մէջ բաւական խռար - անցում կայ, հեռատեսիլի 3րդ կայանի, Ապրիլ 5ին սփռած Հովէյտայի մէկ տեսակցութեան առթիւ: Խցիկին մէջ է որ Տիկին Քրիսթիան Օքրէնթ հարցազրոյց մը ունեցած է Նախկին Նախարարապետին հետ, ի ներկայութեան դատախազին: Հովէյտա, պարզ է, « ազատ » չէր իր պատասխաններուն մէջ եւ պահ մը նոյնիսկ երկընչի նկատած է եղած հարցումները: Երկու օր ետք, Հովէյտա հրացանազարկ կ'ըլլար: Բազմաթիւ լրագրողներ այդ սպանութեան « մեղսակից » կը նկատեն լրագրուհին, որուն ներկայացուցած պատկերը շատեր ցնցած է: Ի վերջոյ Տիկին Օքրէնթ անուարկութեան դատի դիմած է Մաքս Քլոյի (Ֆիկառօ), Ժագ Կիյըմէ - Պրիւլոնի (Oռոռ) եւ Տընի Քէյմի (Մամուլի Ֆրանս. Սերքլի նախագահ) դէմ: Ընդհանուր ձեւով լրագրուհին կը դատապարտուի, յանուն մարդկային արժանապատուութեան եւ մամուլի ալ որոշ հասկացողութեան մը, որ աճուփի սիրոյն պէտք չէ ամէն ինչ ոտնակոխ ընէ: Պաշտպանողներ ալ կան, ի շարս որոնց Փիէր Սալինկէր, Լիպերասիոն, որոնք մամուլի ազատութիւն եւ լրատուութեան պարտականութիւն կը տեսնեն եղածին մէջ: Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսացիներու վրդովումը « արդար » չի նկատեր Արտաքին փոխ-նախարար Սալամաթեան, որ յայտարարեց Ֆրանս - էնթէռէն իսկ, որ Ֆրանսա դէշ օրինակ մը տուած էր 100 հազար հաղճեալ գնդակահարումներով ազատագրութեան եւ արդարացուց « Հովէյտա դատը » Լաւալի դատով:

ԿԻՊՐՈՍԻ շուրջ Թուրք - յոյն խօսակցութիւններ պիտի սկսին: Նախագահ Կիպրիանու հաւանեցաւ տեսնուիլ Թուրք համայնքին պետ՝ Տէնքթաշի հետ, ինչ որ շատ քաջ արարք մը կը նկատուի: Այս հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 15ին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 6—9)

ԱՐՓԻ – ՍԵՒԱՆ ՋՐԱՏԱՐԸ 47.890 ՄԵԹՐԻ ՀԱՍԱԾ

Արփի – Սեւան Ջրատարի շինարարները կը շարունակեն աշխատիլ երկրաբանական դժուար պայմաններու մէջ: Վերջին ամիսները կարգ մը կէտերու մէջ որոշ յառաջդիմութիւն մը կը նկատուի թէեւ, սակայն կարելի չէ եղած յաղթահարել յատկապէս 9րդ փապուղիի ջուրի հեռացման եղանակին վերաբերող դըժուարութիւնները: Վերջին երեք ամիսները 8րդ եւ 9րդ փապուղիներուն մէջ հորատուած է քանի մը տասնեակ մեթր եւս: Երկուքին միջեւ տակաւին 425 մեթր կը մնայ հորատելու: Ջրատարին մէջ կրաձոյլով պատած հատուածի ընդհանուր երկայնքը հասած է 45.870 մեթրի, կրաշիսով ներարկուած պատերունը՝ 36.550 մեթրի: Ապրիլ մէկի տուեալներով Ջրատարի հորատուած մասը հասած է 47.890 մեթրի:

×

ԱՍՈՐԱԿԱՆ ՄԵՂԵԴԻՆԵՐԸ ԿԸ ՀՆՉԵՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ունկնդիրներու առջեւ իրենց նախնական գեղեցկութեամբ հնչած են անցեալ դարերու ասորական մեղեդիները, զորս զանազան խորթ ելեւէջներէ մաքրած ու Վերին Դուլին գիւղին մէջ կազմուած ասորական երգի ու պարի համոյթի երգացանկին մէջ առած է համոյթին ղեկավարը՝ Լէոնիդ Եդիգարեան: Խումբը, որ բաղկացած է 60 անդամներէ, բեմ բարձրացած է Անդրկովկասի շատ մը քաղաքներու մէջ: Արարատեան դաշտին մէջ գտնուող Վերին Դուլինը, ուր գլխաւորաբար հաստատուած են Ասորիները, դարձած է ասորի մշակոյթի կեդրոն մը: Գիւղին մէջ կան թատերական եւ գրական արուեստանոցներ: Հայաստանի մէջ կ'ապրին մօտ տասը հազար Ասորիներ, որոնք առաջին անգամ հոն ոտք դրած են 150 տարի առաջ՝ Պարսկաստանէն: Ա. Աշխարհամարտի տարիներուն Թուրքիայէն հարիւրաւոր ընտանիքներ ապաստանած են Հայաստան: Ասորիները Հայաստանի մէջ առաւելապէս բնակութիւն հաստատած են Արարատեան դաշտավայրը, ուր՝ արդաւանդ հողերու վրայ սաեղծած են իրենց գիւղերը, Պետութեան օգնութեամբ կառուցանած են բարեկարգ տուներ: Գիւղերու մէջ բացուած են դպրոցներ, մանկապարտէզներ, ակումբներ, շարժանկարի սրահներ: Հայաստանի գիտնականներու, ճարտարապետներու, բըժիշկներու եւ երաժիշտներու փաղանգին մէջ կան նաեւ Ասորիներ:

×

Ս. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԱՆԴԱՄ

Երեւանի պետական համալսարանի վերատեսուչ Ակադ. Ս. Համբարձումեան ընտրուած է Աստղագնացութեան Միջազգային Ակադեմիայի թղթակից անդամ: Գիտնականին աշխատանքները կ'ընդգըրկեն զանազան հարցեր՝ թիթեղներու եւ թաղանթներու տեսութիւն, ելեկտրամագնիսական առաձգականութիւն, օդաառաձգականութիւն, ջերմառաձգականութիւն: Իր հետազօտութիւնները մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն տիեզերագնացութեան տեսակէտէն: Իրմէ հրապարակուած է աւելի քան 110 աշխատութիւն, այդ կարգին՝ չորս մենագրութիւն մեքենականութեան զանազան հարցերու վերաբերեալ: Այդ աշխատութիւններէն շատեր թարգմանուած եւ հըրապարակուած են զանազան երկիրներու մէջ:

×

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԱՆԻՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

«Սովետական գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Աւետիք Իսահակեանի երկերու հաւաքածոյի վերջին՝ 6րդ հատորը, որուն մէջ տեղ գտած է բանաստեղծին նամականին: Իսահակեանի բազմահարիւր նամակներէն ընտրուած է մէկ մասը, քանի որ ամբողջութիւնը կրնայ քանի մը հատոր կազմել: Հրապարակուած նամակներուն մէջ կան բոլորովին անտիպ, ինչպէս նաեւ ժամանակին պարբերական մամուլին մէջ լոյս տեսածներ: Հատորը, որ կ'ընդգրկէ 340 նամակներ, կազմած են Արամ եւ Արմիկ Ինճիկեան: Խմբագրած է Վահագն Մկրտչեան: Գիրքը լոյս տեսած է 60 հազար տպաքանակով:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

— o —

ԱՅԼԵՒՍ ՄԻԱՅՆ ՄԱՀՄԵՏԱԿԱ՞Ն ՍՊԱՆԵՐ

ԽՄԲ. — Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Մարտ 28ի թիւէն կ'իմանանք թէ Սպահանի համալսարանի մանկավարժութեան հիմնարկի տեսուչ եւ դասախօս Տոքթ. Մեսրոպ Բալայեան բուռն բողոքի ձայն բարձրացուցած է Շիրազի խլամ կրօնապետ այաթոլա Տաւթ Ղէյսլի այն յայտարարութեան դէմ, որու համաձայն Իրանի բանակին մէջ այսուհետեւ միայն մահմետական սպաներ պէտք է ծառայեն: Մարտ 15ին, Սպահանի համալսարանին մէջ տեղի ունեցած է կրօնական եւ քաղաքական կարեւոր միթինկ մը, ուր Տոքթ. Բալայեան խօսք առնելով, ի մէջ այլոց յայտարարած է.

×

« Այաթոլա Տասթ Ղէյպը հիմք ընդունելով այն պարագան, որ Շիրազում բահայի աղանդին պատկանող մի գնդապետ կրակել եւ սպանել է մի շարք մուսուլման ցուցարարների, ուստի ոչ մուսուլման սպաներ չպիտի լինեն Իրանի բանակում, քանի որ մուսուլման զինուորական չի կրակի, կամ չի հրամայի կրակել իսլամ ամբոխի վրայ: Այաթոլա Տասթ Ղէյպի այս փաստարկութիւնը ոչ մի տրամաբանական քննադատութեան չի դիմանում, քանի որ այս վերջին մէկուկէս տարուայ ընթացքում բազմաթիւ մուսուլման անուանով զինուորականներ ոչ միայն կրակեցին, այլեւ հրասայլեր քշեցին ամբոխի վրայ, պատճառելով 65 հազար զոհ եւ հարիւր հազարից աւելի վիրաւոր:

« Հայերը այս երկրում լիիրաւ քաղաքացու իրաւունք ձեռք չեն բերել միայն իրենց շինիչ եւ ստեղծագործ աշխատանքով, այլ նաեւ իրենց արի եւ անվերապահ կեցուածքով, նեղ օրերին կանգնելով իրենց հայրենակից պարսիկ եղբայրների կողքին, եւ անսակարկ իրենց արիւնը թափելով յանուն Իրանի ազատութեան, անկախութեան եւ յեղափոխութեան: Ի՞նչպէս կարելի է մոռանալ որ հին Իրանի բանակում հաւատարմօրէն ծառայում էին ոչ միայն հայ մարտիկներ, այլեւ նոյնիսկ հայ անուանի զօրավարներ, ինչպէս օրինակ՝ Վարդան Մամիկոնեանը, որ բազմաթիւ անգամներ, 5րդ դարում, ջախջախեց Խորասան նահանգը ներխուժած Թուրանական զօրքերին: Ի՞նչպէս կարելի է մոռանալ հայկական Այրուձիի մասնակցութիւնը իրանեան բանակում, բազմաթիւ մարտերի ընթացքում: Ի՞նչպէս կարելի է մոռանալ անզուգական Եփրեմին, Քեռիին, եւ հարիւրաւոր հայ մարտիկներին, որոնք Թեհրանը գրաւելով՝ խորտակեցին Մուհամմադ Ալի Շահի բռնապետութիւնը, եւ ի վերջոյ նահատակուեցին այս երկրում, սահմանադրական կռիւների ընթացքում: Եւ վերջապէս ի՞նչպէս կարելի է մոռանալ հէնց վերջին տասնամեակների ընթացքում բազմաթիւ նահատակ հայ հերոսներին, որոնց անունները եւ նկարները զարդարում են Իրանի մամուլի էջերը: Նկատի առէք այս վերջին ամիսների ընթացքում հայ նահատակների թիւը, եւ համեմատէք Իրանահայութեան ընդհանուր թուի հետ, որը երկու հարիւր հազարից չի անցնում: Վստահօրէն այն եզրակացութեան կը հանէք, որ Իրանի հայ համայնքը իրաւունք ունի արդարօրէն պահանջելու, որ ոչ մի ազգագրական, կրօնական կամ ազգային խտրականութիւն չկատարուի երկրի օրէնքները եւ յատկապէս նոր սահմանադրութիւնը մշակելու ընթացքում: Բոլոր դռները եւ բնականաբար նաեւ սպայական եւ զինուորական դպրոցների դռները պիտի բաց լինեն հայ եւ միւս Իրանցիների առաջ:

« Ըստ Իրանի նախկին սահմանադրութեան՝ նախարար կամ դատաւոր դառնալու համար պարտադիր կերպով պիտի մուսուլման լինել:

« Այդ ժամանակավրէպ եւ հակադեմոկրատական խտրականութիւնը պիտի վերացուի: Մուսուլման եւ ոչ-մուսուլման Իրանցիները արիւն չեն թափել որ նոյն խտրական ոգին տիրապետի նաեւ նոր սահմանադրութեան մէջ: Ես, որպէս Հայ, որպէս Իրանցի, ձայն եմ տալիս Իսլամական Հանրապետութեան: Բայց իսլամական Հանրապետութիւն ասելով ես հասկանում եմ դեմոկրատական եւ ազգային լիարժէք Հանրապետութիւն »:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

Գրեց՝ ԿԱՐԼԷՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Բանաստեղծի կեանքը անանձնական է, իսկ աշխարհը լի է հառաչանքներով ու հեծեծանքով, որոնք կաթիլ առ կաթիլ քամուելով գալիս լցւում են բանաստեղծի սրտի մէջ՝ նրան պարտադրելով տիեզերական թախիծ. « Հոգիս համակ լցուած է կարեկցութեամբ աշխարհի հիւանդութեան համար։ -- Կը խնդրեմ ես գերագոյն հանգիստ, անփոփոխ բնականն, յաղթանակն ի վերայ ժամանակին եւ ի վերայ միջոցին»։ Այստեղից է իր սնունդն առնում Տէմիրճիպաշեանի իմաստասիրութիւնը եւ քնարը։

Տէմիրճիպաշեանի բանաստեղծութիւններն ընդհանրապէս ողողուած են տանջող մի թախիծով, որն յետադայում վեր է ածւում անյուսութեան, եւ անդրաշխարհի հիւանդագին ցանկութիւնը հետզհետէ տիրապետող է դառնում ոչ միայն նրա երգերում, այլեւ՝ անձնական կեանքում։

Նրա ստեղծագործութիւններն իր իսկ կեանքի արձագանգներն են՝ նոյնքան անհաւասարակշիռ ու տարափոխիկ, անյուսութեան ու ողբերգականութեան նոյնպիսի չեչտուածութեամբ ու նաեւ՝ կեանքի աղօտ բռնկումներով, ընդվզումի ուժով։

Բանաստեղծին թւում է, թէ մի սեւ անգղ իր սեւ ու մութ թեւերով անընդհատ հրջում է իր գլխի վերեւ։ Նրա մագիլները սեւ են ու սուր, ինչպէս դաշոյն։ Նա իր լայնատարած թեւերով կտրում է բանաստեղծին կեանքի հետ կապող լոյսը, որից շրջապատն աւելի խաւար է երեւում, « սեւ են աստղունք, սեւ է լճակ, սեւ՝ շուշան... »։ Ահաւոր այդ խաւարի մէջ բանաստեղծը մենակ է, հոգին՝ դատարկ, իսկ նիւթը՝ նրա սոսկալը, աղաղակում է. « Ունա՛յն են կեանք, փառք եւ սէր »։ Սակայն բանաստեղծը չի հաշտւում այդ մտքի հետ։ Նա փրկութեան ուղիներ է որոնում, ուզում է ապրե՛լ, թէեւ կեանքն էլ հաւասար է տառապանքի. « Զիս ապրեցուր, Տէ՛ր, չկամիմ մեռանիլ. կամի՛մ, կամի՛մ տառապիլ...»։ Կենաց անյագուրդ տենչն է սա, որ տասնամեակներ յետոյ պէտք է հնչէր նաեւ Մեծարենցի շուրթերից (« Մեղուներ »)։

Բանաստեղծի կանչերը մնում են անարձագանգ։ Կեանքն ու մահը կռւում են նրա հոգում, կռւում են յուսահատ կատաղութեամբ։

Ոգորեցայ թըշնամւոյն դէմ. «Օ՛ն, ելի՛ր,
Հոգի՛դ իմ, դէն հալածէ՛, յաղթանակէ՛»
Զայնեցի։ Ջո՛ւր։ Իմացայ թէ դարտարկ
է...

Նրա հոգում փլւում, փշրւում է հաւատը։ « Երկիրն արձակ գնտան է », իսկ այնտեղ ապրող մարդը՝ կենդանի դիակ, քանզի նա ողջ է տակաւին.

Զիս սեւ թըռչունն այն գիշատէ
կենդանւոյն.
Փրկեցէ՛ք զիս, չե՛մ դիմանար այս ցաւոցն
Ա՛հ, չեմ մեռեալ լիովին, զի... սիրեմ
դեռ.
Չե՛մ ես դիակ. ո՛չ, զի... կոչեն բնաւք
զիս Նեռ,
Ա՛հ, սեւ թըռչուն, տասնեակ ամ է ալ
չէ բաւ.
Մարմինս, աւաղ, լափուելով յար՝
չհատա՛ւ։
Ա՛հ, սեւ թըռչուն, ա՛հ, սեւ երկին, սեւ
երկիր,
Ալ բաւ է։ Ժամ է որ դառնամ ափ մը հող։

« Անգեղն երգը », որից բերուած են այս տողերը, Տէմիրճիպաշեանի տառապած հոգու ճիչն է, նրա ընդվզումը իրականութեան դէմ։

Մենութեան ձգտումը, որ առկայ էր նաեւ 70ականների մօտ, տրամագծօրէն այլ է Տէմիրճիպաշեանի ստեղծագործութիւններում։ 80 – 90ական թթ. արդէն, ոչ մի լուսաւոր գիծ չգտնելով կեանքում, նա իր ողջ էութեամբ փարում է Նիրվանային։ Կեանքը չէ իսկական իրականութիւնը, յուշում է նա. « անիկա պատրանք մը, ներկայացում մը, ցաւ մըն է », որից ազատուելու միակ ուղին համարում է անցաւոր այս գոյութեան ուրացումը.

Հողագնդին վրայ տեղ մ'այնքան չեմ
սիրեր
Որքան քաղաքն այն անուղի եւ անմարդ,
Որ մարմարեայ մատեան մ'է զոգ աներեր,
Զոր կարդան յար աստեղք, արտոյտք,
այլ ոչ մարդ...

Կեանքի առեղծուածն հասկանալու համար նա դիմել է աշխարհի գիտուններին՝ Պլատոնին, Սոկրատին, Կատոնի ու Անաքսագորասին, բայց վերջիններս իրենք էլ անտեղեակ են այդ առեղծուածին եւ միայն Յոբն է, որ բանաստեղծին պարզում է անգոյ այդ աշխարհը՝ « Երկիր է մութ խաւարին, ուստի դառնայցէ ոչ, յանդիցէ յաւէտ անդ »։ Դա էլ հէնց դառնում է բանաստեղծի երազած հանգրուանը.

Ես զայն ցանկամ, զանէացումն իմ Եսին
Անյատակ ծոց տիեզերաց անպարոյր...
Զիմ էութեան զվախճան ցանկամ, իմս
Օհան,
Զոչնչութիւնն անգի՛ւտ, անճա՛ռ,
անվախճա՛ն...
Գիտութիւնս է, տենչս է միակ –
Նիրվանա՛...

աղաղակում է տեսիլներով լցուած բանաստեղծը։

Բայց Նիրվանան բոլորովին էլ սոսկ մահը չէ, ինչպէս կարծել ու մեկնաբանել են շատերը, այլ՝ յաւերժական հանգիստ, անդորրութիւն, ուր չկայ ոչ մի շարժում, քանզի շարժումը միշտ էլ տառապանք է բերում։ Յաւերժական հանգիստ, այսինքն՝ երկրային կեանքի, հոգին բզկտող տրամադրութիւնների, անիրականանալի նպատակադրումների վերածում չառարկայնացուած զգայնութեան, ուր ամէն ինչ ոչնչանում է։ Տէմիրճիպաշեանը կանգնում է Նիւթի առջեւ, որը նրա թշնամին է, բայց եւ կեանքի սկզբնակէտը։ «Հոգիս կ'իմանայ, լեզուս անկարող է բացատրել։ Հոգւոյն սահմանն ահաւասիկ. ինչ որ նիւթ չէ»։ Այսինքն, հոգին վերջանում է այնտեղ, որտեղից սկսւում է Նիւթը։ Սա Նիրվանայի սահմանաեզրն է։

Երբ Նիրվանայի տենչերն ալ մարում են եւ ցնդում է ցանկալի հանգստութեան յոյսը, Տէմիրճիպաշեանն հաշտւում է անխուսափելիի հետ։

Տէմիրճիպաշեանի յոռետեսութիւնն ամէնից առաջ դարի ծնունդ էր։ Հետաքրքիր է, որ բանաստեղծն ինքն էլ անկարող է բացատրել իր գաղափարների երկուութեան պատճառները։ «Զը գիտեմ ո՞վ կամ ի՞նչ բան զիս այսպէս ըրաւ, բնական տրամադրութի՞ւն, բարոյական տառապա՞նքներ, մարմնոյ չարչարա՞նք, զոր կը կրեն այս ազգի մէջ գրականութեան հետեւողներն...»։ Սակայն գլխաւորն, այնուամէնայնիւ, ժամանակի իրականութեան անդրադարձումն էր մարդկանց հոգեկանի վրայ, անձի եւ մտքի, հայրենիքի ու ժողովրդի ազատութեան հետ կապուած պատրանքների խորտակումը եւ հետզհետէ կուտակուող արեան, աւերի այն մթնոլորտը, որ խտանում էր հայ ժողովրդի շուրջը, ծանր կացութեան եւ սեփական թուլութեան գիտակցումը, որն առողջ հոգիներում անգամ սպանում էր յոյսի վերընձիւղող շիւը, անյուսալի դարձնում ամէն մի դիմադրութիւն։

Տէմիրճիպաշեանին ոգեշնչողը տխրութիւնն է, համաշխարհային վիշտը, եւ այդ վշտի մէջ է տեսնում նա կեանքի հրապոյրը։ «Երջանկութի՛ւն, բայց երջանկութիւնն հեծկլտուք ունի, մինչ սէրն՝ հառաչանք ու հեծեծանք»։ Ուրեմն առանց վշտի կեանք գոյութիւն չունի, հետեւաբար, եթէ ուզում ես զգալ կեանքը, պէտք է զգաս վիշտը՝ մարդու, բնութեան, աշխարհի վիշտը։ Ուստի՝ «եղկելի չակ է այն, որ այլեւս պատճառ չունի հառաչելու, հեծեծալու»։ Իսկ հայ բանաստեղծն առաւել եւս իրաւունք ունէր տխրելու, որովհետեւ «սրտիս մէջ է, որ կ'արիւնին ազգիս վէրքերը։ Իմ ազգս անգլուխ, իմ ազգս անմխաւան, իմ ազգս անտարբեր, իմ ազգս անտէր՝ զիս կը մաշեցնէ, զիս համր կը սպանանէ »։

Այստեղ ահա պէտք է որոնել Տէմիրճիպաշեանի յուսալքութեան ու յոռետեսութեան ակունքները՝ «աշխարհի հիւանդութիւնը», պատրանաթափ երազները, հայկական ջարդերը եւ ոչ թէ անձնական հոգեվիճակը, հիւանդութիւնը։ Ահա թէ ինչու իր ստեղծագործութիւններում Տէմիրճիպաշեանը մերթ երեւում է որպէս մելամաղձոտութեամբ լցուած փիլիսոփայ, մերթ իր գայրոյթը չզսպող ազատամիտ եւ մերթ էլ՝ զգացմունքներն անսանձ թողնող բանաստեղծ։

Սիրոյ անուրջների ու տառապանքի, քնքշութեան ու ցաւի ուշագրաւ էջերի կողքին այնտեղ կան նաեւ հասարակական-քաղաքական կեանքի թանձր ու ջղուտ պատկերներ, պոռթկումներ, մաղձոտ ու ցասումնալի որոնցում կեանքի ողբերգութիւնը երբեմն հասնում է գեղարուեստական մեծ ուժի։ Բնորոշ մի օրինակ է «Յուսահատ մօր մը աղօթքը» քերթուածը։

Փակելով մեռնող որդու աչքերը, որոնք կեանքին էին յառուած այնքան կարօտով, մայրը՝ արդէն «խելայեղ», ջրի շիշը, որով կեանք էր ներարկում որդուն, զարկում է գետին եւ թեւերը պարզում երկինք, որոնք ասում էին. «Մին միւսէն կարճ զոյգ փայտի կտոր, որ Տիեզերքն իր լռութեամբ ընդգրկող Խաչի վսեմագոյն ձեւն առած էիր, փա՛յտ կենաց, որ մանկան մը կեանքը չի փրկեցիր, ա՛ռ նորէն սկզբնական ձեւդ» եւ որպէս մարմնացած բողոք, ցասում ու վրէժ, ձեռքերը երկինք պարզած, ձայնում է. «Ահաւասիկ ես Խաչ կենդանի։ Եւ բովանդակ անձին բացատրութեամբ մը որ ամէն երեւակայութենէ գերիվեր չակ կը կացուցանէ զայն, ձեռքերը երկինք նետեց՝ արեգակը մարելու շարժուձեւով մը»։

Դա տառապած մարդկութեան գայրոյթն է այդպէս յուսահատ ու ցասումնալի, այդ նա է փշրում դարեր շարունակ իր ուսին ծանրացած հաւատ-խաչափայտը եւ օրհներգում ստեղծարար աշխատանքը. «...Հողը թունդ կ'ելնէ, ծովը թունդ կ'ելնէ, երբ արօրը կը թաւալի, երբ առագաստը կ'ուռի։ Կը փորուի ու կը բարձրանայ ծովը, երբ մաճը կը շարժի եւ արօրը կը գլորի... Իրենց երգը խոտերուն եւ տուներուն ձայներէն իր եղանակը կ'առնէ... պարզութեանը մէջ վսեմ է հողի ու ծովի մարդոյն երգը...»։

Այս եւ նման տողերն են, ահա, որ Տէմիրճիպաշեանին դարձնում են մեր գրականութեան ինքնատիպ գրողներից մէկը, արեւմտահայ քնարերգութեան առաջնթացքին հետամուտ երախտաւորներից մէկը, եւ գրական նոր սերունդի ուսուցիչը։

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԴԱՇՏ

Արարատ լերան անունով Արարատեան դաշտ կը կոչուի Հայկական լեռնաշխարհի ընդարձակ հարթավայրերէն մէկը՝ լերան հիւսիսային կողմը գտնուող Միջին Արաքսեան կամ Արարատեան գոգաւորութեան ցածրադիր մասը։ Բարձրութիւնը 800 - 1100 մեթր է, մակերեսը՝ 6600 քառակուսի քիլոմեթր։ Աղեղնաձեւ կը տարածուի Արաքսի միջին հոսանքը, Ախուրեանի գետաբերանէն մինչեւ Գայլի Դրունքը, հարաւ – արեւելեան ուղղութեամբ երկարելով 200 քիլոմեթր։ Լայնքը 20 - 45 քիլոմեթր է։ Շրջապատուած է հիւսիսէն՝ Արագածի եւ Արայի, հարաւէն՝ Արարատ լեռներով, հիւսիս - արեւելքէն՝ Գեղամայ լեռնավահանով, արեւելքէն՝ Երանոսի եւ Ուրծի, հարաւ-արեւմուտքէն՝ Հայկական Պար լեռնաշղթաներով։ Հիւսիս – արեւմուտքէն՝ Ախուրեանի հովիտով կը միանայ Կարսի սարահարթին, իսկ հարաւ - արեւելքէն՝ Գայլի Դրունք լեռնային նեղ միջանցքով՝ Նախիջեւանի դաշտին։ Երկայնքով երկու մասի կը բաժնուի Արաքս գետով։ Ձախ կողմը կը մտնէ Խորհ. Հայաստանի տարածութեան մէջ, իսկ աջ կողմը՝ Թուրքիոյ եւ մասամբ Իրանի։

Արարատեան դաշտի շարունակութիւնը կը կազմեն Միջին Արաքսեան գոգաւորութեան նախալեռնային մասերը կազմող Կարմրաշէնի, Աշտարակի, Թալին-Շամիրամի, Եղվարդի, Կոտայքի, Քանաքեռի սարաւանդները։

Արարատեան դաշտը՝ Հայոց աշխարհի սիրտը, հին ժամանակներէն եղած է հայ մշակոյթի եւ պետականութեան օրրաններէն մէկը, Հայաստանի տնտեսական ու քաղաքական կեանքի կեդրոնը։ Երբեմն Հայաստանը կոչած են « Թափառող մայրաքաղաքներու » երկիր։ Տասնեակէ մը աւելի մայրաքաղաքներէն վեցը կառուցուած են հոս՝ Արմաւիր, Երուանդաշատ, Արտաշատ, Վաղարշապատ, Դուին, Երեւան։

Ն. Ք. 782ին ուրարտական Արգիշտի Ա. թագաւորը հոս հիմնած է իր Էրեբունին, իբրեւ երկրի հիւսիսային սահմանները պաշտպանող բերդաքաղաք։ Ն. Ք. 6րդ դարէն Արարատեան դաշտին տիրած էին Երուանդունիները։ Այդ հարստութեան մայրաքաղաքը Արմաւիրն էր, որ կը գտնուէր Արաքսի ձախ ափը, ուրարտական Արգիշտիխինիլի քաղաքին տեղը։ Ըստ Խորենացիի, քաղաքը հիմնադրուած է Հայկ Նահապետի թոռ Արամայիսի կողմէ (որմէ ալ՝ Արամայիս-Արմաւիր անունը)։ Ն. Ք. 3րդ դարու վերջը եւ երկրորդի սկիզբը Երուանդունի վերջին թագաւորը կը կառուցանէ Հայաստանի Բ. մայրաքաղաքը՝ Երուանդաշատը, որուն աւերակները ներկայիս կ'երեւան Ախուրեանի ձախ կողմէն, Արաքսի հետ իր միախառնուելու տեղւոյն մօտ։ Արտաշէսեաններու օրօք եւս Արարատեան դաշտը եղած է արքայանիստ վայր։

Արտաշէս Ա. թագաւորը Ն. Ք. 180ական թուականներուն Խոր Վիրապի բլուրներուն վրայ եւ շուրջը կառուցանած է Արտաշատ մայրաքաղաքը, զոր Պլուտարքոս անուանած է « Հայկական Կարթագէն »։ Յոյն պատմագիրներու մօտ նոյնիսկ վկայութիւն կայ, թէ ան կառուցուած է Կարթագենցի զօրավար Անիբալի խորհուրդով և ցուցմունքներով։ Անիբալ բարեկամական կապեր ունէր Արտաշէսի հետ։ Աւելի քան 2000 տարի առաջ այս քաղաքին մէջ ստեղծուած է հայկական առաջին մշտական բանող թատրոնը, ուր բեմադրուած են հայ թէ օտար հեղինակներու գործերը։

Արշակունիներու թագաւորութեան ատեն Արարատեան դաշտը գտնուած է Այրարատ նահանգին մէջ՝ Արագածոտն, Կոտայք, Ոստան Հայոց, Ուրծ, Մասեացոտն, Ճակատք, Երասխաձոր (Արշարունիք) գաւառներու մէջ։ Վաղարշ Ա. Արշակունի թագաւորը 2րդ դարու առաջին կէսին կը վերակառուցանէ հին Վարդգէսաւան քաղաքը, կը վերակոչէ զայն Վաղարշապատ ու կը դարձնէ իր մայրաքաղաքը։ 4րդ դարուն հոն կը հիմնադրուի Էջմիածնի տաճարը ու կը հաստատուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը։ Խոսրով Կոտակ Արշակունի թագաւորը Դ. դարու 30ական թուականներուն կը հիմնէ Դուին մայրաքաղաքը եւ անոր շուրջ ու անկէ հիւսիս անտառ կը տնկէ, որ ներկայիս կը կոչուի անոր անունով՝ Խոսրովի անտառ։

Արաբական տիրապետութեան շրջանին Արարատեան դաշտը գտնուած է Արմինիա վարչական միաւորի կազմին մէջ։ Թ. դարու վերջերուն ազատագրուած է ու մտած Բագրատունիներու թագաւորութեան։ ԺԶ. դարուն մտած է Սեֆեան Պարսկաստանի Երեւանի խանութեան մէջ։ 1827ին, երբ Արեւմտեան Հայաստանը կը կցուի Ռուսիոյ, գոգահովիտը նախ՝ Հայկական մարզի, ապա Երեւանի գաւառի եւ վերջապէս՝ Երեւանի նահանգին մաս կը կազմէ։

Արարատեան դաշտին ընդերքը թէեւ հարուստ է ջուրերով, սակայն մակերեսին հոսանքը պզտիկ է։ Գլխաւոր գետը Արաքսն է՝ Քասախ, Հրազդան, Ազատ, Վեդի, Մեծամօր եւ այլ վտակներով։ Անոնք տարանցիկ գետեր են։ Միայն Մեծամօրն է (Սեւջուր), որ սկիզբ կ'առնէ Արարատեան դաշտէն եւ կը սնանի Այղր լիճէն, մօտակայ աղբիւրներէն ու ճահճուտներէն։ Գետերը գարնան կը յորդին, երբեմն փոխելով իրենց հունը։ Ամառը անոնց մէկ մասը նոյնիսկ ամ-

բողջովին կը ցամքի:

Արարատեան դաշտը ծածկուած է լաւաներով, լճային նստուածքներով, շրջակայ լեռներէն հողմահար ապարնեով: Հողային տարածութեան մէջ գերակշիռ են կիսանապատային գորշահողերը, աղուտները: Ցած վայրերու մէջ կան նաեւ ճահճուտներ (յատկապէս Մասիսի տարածքը): Շնորհիւ տարուած հսկայ աշխատանքներու գիտնականները յաջողած են այդ հողերը բերրի դարձնել: Գորշահողեր եւ աղուտներ մնացած են միայն անջրդի վայրերու մէջ, որոնք կ'ոռոգուին Հոկտեմբերեանի, Արտաշատի, Էջմիածնի, Նորքի, Մոորին Հրազդանի, Թալինի եւ այլ ջրանցքներով: Հոկտեմբերեանի ջրանցքի գլխամասին մօտ պահպանուած է Ն. Ք. 8րդ դարու ուրարտական սեպագիր արձանագրութիւնը այն մասին, թէ ինչպէս Մենուայի որդի Արգիշտի Թագաւորը կառուցանած է ջրանցքը՝ ոռոգելու համար Արգիշտիխինիլի քաղաքի շրջակայ հողերը:

Արարատեան դաշտավայրի բնութիւնը խիստ ցամաքային է, ոօթակէզ, հակառակ անոր որ Մասիսի յաւերժական ձիւնը միայն 40 - 50 քիլոմեթր հեռու է: Հայաստանի մէջ ամէնէն քիչ տեղումները (տարեկան 200 միլլիմեթր) ցածրադիր վայրերու մէջ կ'ըլլան: Ամառը 4–5 ամիս տաք է. գարունը՝ կարճ, աշունը՝ երկար, արեւոտ ու տաք: Ձմեռը չափաւոր ցուրտ է, անհողմ: Առաւելագոյն ջերմաստիճանը Երեւանի մէջ արձանագրուած է 42: Ամառը ցերեկուան տաքին կը հակակշռէ յետ միջօրէի զով քամին, որ կը փչէ Գեղամայ լեռներէն: Ժողովուրդը զայն կը կոչէ Լուսաւորչի քամի:

Արարատեան դաշտին մէջ կը մշակուին խաղող, ծիրան, դեղձ, սերկեւիլ, բազմատեսակ բանջարեղէն, բոյսերէն՝ խորդենի, վարդենի: Բերքին մեծ մասը կ'ենթարկուի արդիւնաբերական մշակումի պահածոներու, գինիի, քոնեակի գործատուներու մէջ: Կենդանիներէն ջերմասէր եւ չորասէր տեսակները տարածուած են Արարատեան դաշտին մէջ՝ օձ, մողէս, մորեխ, կարիճ, փարադ, եղէգնակատու, արագիլ եւայլն:

Արարատեան դոգահովիտը մարդու օրրաններէն է: Արտենի լերան եւ Արզնի քաղաքին շրջակայքը յայտնաբերուած են հին ու նոր քարէ դարաշրջանի գործիքներ, նախնադարեան կենդանիներու՝ ռնգեղջիւրի, վայրի ձիու, ուղտի, ցուլի, եղջերուի ոսկորներ: Երեւանէն եօթը քիլոմեթր հարաւ գտնուած է նախնադարեան մարդու գանկ: Ծանօթ է Ն. Ք. 6. 5րդ հազարամեակներուն վերաբերող Շէնգաւիթի մշակոյթը, Թեղուտի երկրագործական բնակատեղին, Գ. — Ա. հազարամեակներէն՝ Մեծամօրի մետաղաձուլական կեդրոնը:

Արարատեան դաշտը Խորհ. Հայաստանի եւ Անդրկովկասի ամէնէն խիտ բնակչութիւն ունեցող վայրն է (մէկ քառակուսի քիլոմեթրի վրայ 400 հոգի): Հոս կ'ապրի Հայաստանի բնակչութեան կէսը: Հոս են Երեւան, Էջմիածին, Արտաշատ, Արարատ, Հոկտեմբերեան քաղաքները իրենց արդիւնաբերական հզօր հանգոյցներով:

Արարատեան դաշտը հայ ժողովուրդի ամբողջ պատմութեան ընթացքին եղած է պատմական կարեւորագոյն դէպքերու վկան ու թատերաբեմը: Էջմիածինէն հիւսիս, Դողս գիւղին մօտ 895ին տեղի ունեցած է մեծ ճակատամարտ մը Սմբատ Ա. Բագրատունիի եւ Ատրպատականի էմիր Աֆշինի զօրքերու միջեւ եւ վերջ գտած Հայերու յաղթանակով: Օշականի մօտ 1827ին տեղի ունեցած էհռչակաւոր ճակատամարտը Պարսից եւ ռուսական զօրքերու միջեւ: Իսկ 1918 Մայիսին տեղի ունեցած է հայ ժողովուրդի գոյամարտը՝ Սարդարապատի ճակատամարտը, որու յաւերժացման համար կառուցուած է փառաւոր համալիրոյթը:

Հայ ժողովուրդի դարաւոր պատմութիւնը արտացոլած է այս տեղերը գըտնուող բազմաթիւ յուշարձաններու՝ ճարտարապետական կոթողներու, հին բնակատեղիներու եւ արհեստագործական կեդրոններու աւերակներու եւ այլ վայրերու մէջ: Անոնցմէ յիշենք՝ Ուրարտական ամրոցներ Էրեբունին (Արին բերդ) ու Թէյշէբանին, Արգիշտիխինիլի քաղաքը (Ն. Ք. 8րդ դար), Երուանդակերտ բերդը (Ն. Ք. 2րդ դար), Էջմիածնի մայր տաճարը (Դ. դար) եւ միանաւ մատուռը (Ե. դար), Զուարթնոցը, Հռիփսիմէն, Գայեանէն (Է. դար), Շողակաթը (ԺԷ. դար), Խոր Վիրապը (հիմնադրուած Դ. դարուն եւ վերակառուցուած ԺԷ. դարուն), Երուանդաշատի (Դ.–Ե.): Դուինի (Զ. դար), մայր եկեղեցիները, Աշտարակի Տիկնունի պալատները (Դ. դար), Այգեշատի Թարգմանչաց վանքը (Է. դար), Երեւանի Կաթողիկէ եկեղեցին (ԺԳ. դար) եւայլն: Ճարտարապետական բազմաթիւ կառոյցներ, մշակոյթի օճախներ ստեղծուած են մեր օրերուն, որոնք կը վկայեն մեր ժամանակներու մարդուն մեծագործութիւններուն մասին:

ՁԵՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Մարսէյլի Հայ Արենոյշները տարեկան զանազան գործունէութեանց եւ ձեռնարկներու կարգին ունին նաեւ ընտանեկան, բարեկամական հաւաքոյթ մը, որ առիթ կու տայ մանաւանդ Միութեան նախկին անդամուհիներուն միատեղուիլ մտերմիկ մթնոլորտի մը մէջ:

Այսպէս, Կիրակի, Ապրիլ մէկին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վաճառական սրահը ժամադրավայրը եղաւ նախկին արենոյշներու եւ արիներու որոնք իրենց ընտանիքներով եւ համակիրներով, բոլորուած ծաղկազարդ սեղաններու շուրջ, ապրեցան ոգեւորիչ պահեր:

Կարպիս Ցարութիւնեան իր խանդավառ ու անսպառ շունչով միշտ բարձր պահեց տրամադրութիւնները համեմելով, խընամքով պատրաստուած ճաշացուցակը, երգերով, նուագով, արտասանութիւններով, պարերով եւ բաժակաճառերով: Ներկաները հաճոյքով ունկնդրեցին «Յաղթանակ» նուագախումբի եղանակներն ու կչռոյթները, ինչպէս նաեւ հայրենասիրական մեներգները, Սիմոն Աւտոյեանի, Էսաթի Շալճեանի, Տիկին Հայրապետեանի, Տիկին Սիրանոյշ Մանուկեանի, Սերժ Խօրտէքեանի, Պր. Յակոբեանի, Տիկին Յակոբեանի, Ստեփան Գալուստեանի: Նոյնպէս արտասանեցին Ալիս Պիւլկիւրեան եւ Մատօ Յովհաննէսեան երկու նախկին խմբապետուհիներ: Արենոյշները ներկայացուցին հայկական պարերու յատուկ մը եւ հայ արիները ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը «Խեչոյին Թուղը» ղեկավարութեամբ՝ Նուպարիկ Տէր-Մինասեանի, Սեւան Կարապետեանի եւ Արմէն Զուքուրեանի: Խօսք առուեցաւ այս առթիւ Մանոյշ Շահմիրեանի որ յայտնեց իր սրտի անհուն ուրախութիւնն ու գոհունակութիւնը ի տես Միութեան յարատեւութեան եւ գնահատեց կատարուած ճիգերը ձեռնարկի յաջողութեան համար: Խօսք առուեցաւ նաեւ Կարօ Յովսէփեանի, որ ընդգծեց նման հաւաքոյթներու կարեւորութիւնը մեր ազգային հաւաքական կեանքի կենսունակութեան տեսակէտէն թէկուզ թէ եղանակը մաշած ալ ըլլայ: Վեր առաւ Հայ Արենոյշներու Միութեան տարիներու ներկայութիւնը եւ ծառայութիւնը գաղութէն ներս, մասնաւորաբար նախկիններու կապը եւ սէրը հանդէպ իրենց այս մեծ ընտանիքին եւ կոչ ըրաւ ներկաներուն միշտ թիկունք եւ քաջալեր ըլլալ նման ազգօգուտ Միութեան մը, որուն կոչումն է ծառայել հայ երիտասարդութեան եւ հայապահպանման գործին: Եղան սրտաբուխ նուէրներ այս առթիւ, որոնց գումարը բարձրացաւ 5700 ֆրանքի:

Կ'արժէ շնորհաւորել այս առթիւ բոլոր անոնք որոնք իրենց սիրայօժար մասնակցութեամբ ստորեցին ձեռնարկի յաջողութեան եւ մանաւանդ նախկին խմբապետուհիները որոնք միշտ սրտով եւ գործով կապուած են այս Միութեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴՈՂՔԵՐԷ ԴՈՂՔԵՐ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ վանքին մէջ, Մարտ 10ին, տեղի ունեցած է Հայց. Եկեղեցւոյ Կիրակնօրեայ դպրոցներու վարիչ - տնօրէններուն կողմէ նախաձեռնուած միօրեայ համագումարը, մասնակցութեամբ մօտ 150 ուսուցիչներու, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միաբաններու, քահանաներու եւ հրաւիրեալներու: Հովանաւորած եւ մասնակցած է Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս: Կիրակնօրեայ դպրոցներու ընդհ. վարիչ – տնօրէն Սեպուհ Վրդ. Սարգիսեան արտասանած է ողջոյնի խօսքը, անդրադառնալով համագումարի նպատակին, այն է՝ բարգաւաճումի առաջնորդել Կիրակնօրեայ վարժարանները եւ նոր օրերու հրամայականին հետ ներդաշնակել կրօնա – բարոյական դաստիարակութեան նուիրուած գործը: Տրուած են երկու դասախօսութիւններ՝ Օշական Վրդ. Զոլոյեան, «Հայ եկեղեցւոյ կրօնական դաստիարակութիւնը» եւ Անուշաւան Վրդ. Դանիէլեան «Աստուածաշունչը հայ կեանքին մէջ մատենագրութեան ընդմէջէն» նիւթերու մասին: Գուրգէն Փարթամեան ամփոփ զեկուցում մը կարդացած է Կիրակնօրեայ վարժարաններու ներկայի կացութեան շուրջ: Գարեգին Բ. եզրափակիչ իր խօսքին մէջ յայտարարած է թէ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը կարեւորութիւն կ'ընծայէ Կիրակնօրեայ վարժարաններուն, որովհետեւ իբրեւ ժողովուրդ բարոյական զօտեպնդումի պէտք ունինք: Կրօնական դաստիարակութիւնը կը զօրացնէ մարդը, կը տոկայ անակնկալ աղէտներու, փորձանքներու: Համագումարը վերջ գտած է մայր տաճարին մէջ կատարուած ժամերգութեամբ:

ՍԷՆԹ ՔԵԹՐԻՆԶԻ (Քանատա) մէջ, Փետր. 24ին, մեռած է Տիգրանուհի Պահարեան: Ծնած՝ 1908ին, Կարին, Տ. Պահարեան 47 տարիէ ի վեր անդամուհի էր ՀՕՄի: Եղեռնին կորսնցնելով իր ծնողքը, գաղթական կը հասնի Մարաշ, ուրկէ կ'անցնի Հալէպ եւ Պէյրութ: 1928ին կ'անդամագրուի Լիբանահայ Օգն. Խաչին: 1956ին կը մեկնի Քանատա ու կը միանայ ՀՕՄի Սէնթ Քեթրինզի մասնաճիւղին, շարունակելով իր աշխոյժ գործունէութիւնը մինչեւ իր մահը:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Մարտ 24ին, Հ. Յ. Դ. «Արմէն Գարօ» կոմիտէութիւնը տօնած է իր հիմնադրութեան 84րդ տարեդարձը: Ձեռնարկին բացումը կատարած է ընկ. Եդուարդ Մերկեան հակիրճ պատմականը ընելով կոմիտէութեան գործունէութեան: Հանդէսը վարած է ընկ. Սուրէն Փափազեան: Բանախօսած է ընկ. Վարուժան Մինասեան:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929

1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

3.

Բնաւ չուզեց բարեկամութեան սահմաններէն անդին անցնիլ: Առաջին օրէն իսկ շուտով մտերմացան իրարու հետ, նկատեցին որ բազմաթիւ նախասիրութիւններով ու ճաշակներով կը նմանին իրարու, գործին բերմամբ կեանքերնին խառնուեցաւ, ցերեկները շատ անգամ դացին միասին ճաշել ու կատակել, կամ իրիկունները խմբովին թատրոն մը երթալ զուարճանալ: Փիէռ ի զուր ջանաց կեանքին հանդարտութիւնը չխռովել, մարել կամ գոնէ մեղմել զգացում մը որ չէր կրնար ցանկալի արդիւնքի մը հասնիլ: Ժանն միշտ հապուստ հագաւ, Ժանն միշտ գլխարկ դրաւ, ձայնագրի նոր սկաւառակներ գնեց, Ժանն միշտ խօսեցաւ եւ ամէնէն աւելի կատղելիք բանը՝ Ժանն միշտ ժպտեցաւ: Եւ յետոյ օր ըստ օրէ սաստկացող այն զգացումը զոր կրցաւ վերջապէս ճանչնալ, Նախանձը: Էէսքիւռ խանութ կու գար յաճախ, ընդհանրապէս իրիկունները, աղուոր մը կը համբուրէր զայն առանց երիտասարդէն քաշուելու, պեխերը կ'ոլորէր, լամբակին ծաղիկը կը շտկէր եւ ամէնէն անտանելի բանը՝ ձեռքի կատակներ կ'ընէր Ժաննին:

Քայլերը բնազդաբար ինքն էին այդ պատիկ զառիվարը որ Քէ տէ Կռան զ'Օկիւսթէնէն ստորին քարափները կը տանի, ջուրին մօտ: Նկարիչներուն սիրական այդ վայրը ամայի էր հիմա ու վերի լոյսերը տարօրինակ պայծառութիւն մը կ'անձրեւէին: Նստաւ հաստ ցիցի մը վրայ ուրկէ նաւ մըն էր կախուած երկար շղթայով ու դիտեց կամուրջին լոյսերը, դունաւոր դամերու պէս ջուրին մէջ մխրճուած: «Չէ', խորհեցաւ, ինչ որ ալ ըլլայ պիտի չվերադառնամ աշխատելու: Այսչափ տարի է հոգիս հանեցի առանց օր մը դադար ընելու. լաւ վաստկեցայ. շատ աղէկ կրնամ քանի մը ամիս հանգիստ ընել. եկածը ամառ է, վերջը ուր որ ալ ըլլայ գործ կը գտնեմ»: Պահ մը վերջ շարունակեց. «Նայինք անո՛նք ինչ պիտի ընեն. չհաւատաց, հէ՞. կատակ կարծեց. յուսաց որ միշտ պիտի կարենայ զիս այսպէս խաղցընել. պիտի չկարենամ բաժնուիլ. տեսնենք երկուշաբթի ի՛նչ պիտի ընէ... պիտի զա՞յ արդեօք զիս փնտռելու... անշո՛ւշտ. թերեւս տեղի ալ տայ գործին սիրուն. թերեւս յուսացածէս աւելին ըլլայ. այն ատեն... այն ատեն... Օ՛ խենթ եմ»:

Ու արագ արագ սկսաւ բարձրանալ սանդուխներէն՝ Սէն Միշէլ ելլելու համար: Նոյն պահուն վերէն աղջիկ մը անկիւնը դարձաւ ու վազելով քանի մը աստիճան իջաւ: Ակնոցաւոր կաղ տղայ մը հասաւ ետեւէն ու դրկեց զայն հարցնելով. «Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, ըսէ ինչո՞ւ»: Ո՛չ, ո՛չ, պատասխանեց աղջիկը, պէտք չէր որ առաջարկէիր, պէտք չէր որ առաջին գիշերն իսկ առաջարկէիր»: Երկուքն ալ կը խնդային:

Երբոր սենեակ հասաւ, տրամաբանութիւնը կամաց մը տեղի տուաւ զգացումին առջեւ: Վերջին մեկնումն էր այս խանութէն, ալ պիտի չվերադառնար հոն աշխատելու, ալ պէտք չէ վերադառնար այդքան հաստատամիտ յայտարարութենէ մը վերջ, ուրեմն նաեւ ալ Նէնէթը պիտի չտեսնէր

ա՛լ պիտի չտեսնէր

ալ բնա՛ւ

Մեծցաւ, մեծցաւ, ծանրացաւ, մտակըլլումը պաշարեց զինքը, սիկառէթը նետեց բազմաթիւ անգամներ, ուզեց չխորհիլ, չկրցաւ, ուզեց պառկիլ, չկրցաւ, ուզեց գրել, նորէն չկրցաւ, առաւ վերջապէս գիրք մը. բացաւ զայն. գոցեց. լոյսը մէկէն մարեցաւ. սկսաւ դառնալ մութին մէջ. ինչպէս չկարենալ ատանկ գիշերներու վանել տառապեցնող մտածումը – Նէնէթ –, ի՛նչպէս չկարենալ ցածցող առաստաղին տակ – Նէնէթ – ջնջել ժպտող նոյն դիմագիծը - Նէնէթ –չկարենալ – Նէնէթ - սաել ինքզինքին Նէնէթ, Նէնէթ, Նէնէթ: Դուռը մէկէն բացաւ. պիտի խեղդուէր: Սանդուխներուն վրայ լոյս կար. սենեակներուն է որ միայն մարեր էր: «Արդեօք դեռ երկա՞ր պիտի տեւէ» ըսաւ, բան մը ըսած ըլլալու համար, երիտասարդի մը որ սանդուխին գլուխը կեցած գիրք կը կարդար:

(12 – Շար.)

Տէր եւ Տիկին Վարուժան Խաչատուրեան (Աքառ) եւ զաւակները, այրի Տիկին Սիրանոյշ Ներսէսեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Աւետիսեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), այրի Տիկին Իսկուհի Կասպարեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Կիւզէլպոտուռ (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Վրէժ Ներսէսեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ներսէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Էլմաս եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Միհրան Կիւզէլպոտուռ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Դաւիթեան եւ զաւակները, Պ. Սիմոն Պէրպէրեան ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց յոյժ սիրեցեալ մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ, խնամիին, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐՍԻՆԷ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

(Օվաճըգցի)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 10ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Ապրիլ 13, ժամը 9·30ին, Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6, Ավընիւ Պուրկէն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քուրպըվուայի գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Վիքթորիա Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Գալուստ Աւագեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Աւագեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Լափեբուզ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրար Առաքելեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ալէն Լափերուզ եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՍԱՀԱԿ ԱՒԱԳԵԱՆԻ

(Աֆիոնգարահիսարցի)

մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ ինչպէս նաեւ իր ընտանիքին համայն ննջեցելոց յիշատակին։

Այս Երկուշաբթի, Ապրիլ 16, Մեռելոց, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն իրենց յիշատակը յարգողներուն։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորի Բոցը արծարծելու, Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 18ին։ Հաւաքուիլ Թեռ – փլէն Շան զ'Էլիզէ։

Հայրենակիցներէն կը խնդրուի իրենց ներկայութեամբ պատուել ռազմիկ ընկերներու եւ մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը։

Կը պահանջուի ըլլալ զուսպ եւ կարգապահ, խուսափիլ անախորժ եւ անտեղի արարքներէ։

Հ. Ն. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ս. ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

339, Avenue du Prado

RECITAL

PIANO

Giséle et Chantal Andranian

Jeudi, 19 Avril à 21 heures

PROGRAMME : Shubert, De Falla, Bach, Buzoni, Rachmaninoff, Brahms, Katchatsian.

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Կարգ Ս. Շաբթուան արարողութեանց

Շաբաթ, Ապրիլ 14։ ժամը 17ին՝ Մարգարէական Թուղթերու ընթերցում, ժամը 18ին՝ Ճրագալոյցի պատարագ զոր կը մատուցանէ Հայր ՍԵՐՈՎԲԷ ԱԳԸԼԵան, Տեսուչ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին։

Կիրակի, Ապրիլ 15։ ժամը 11ին Զատկուան Հայրապետական պատարագը կը մատուցանէ ԳՐԻԳՈՐ Եպս. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ։

Երկուշաբթի, Ապրիլ 16։ Օր Մեռելոց։ ժամը 11ին հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի հանգուցեալ բոլոր հաւատացեալ հոգիներուն համար։

ԾԱՆՕԹ.... Խոստովանանքները կը լսուին թէ՛ արարողութիւններէն առաջ, թէ՛ արարողութիւններու ընթացքին։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Աւագ Շաբթուան

ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Զատիկ։ Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի։

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց։ պատարագ ժամը 10ին։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց։

×

ԻՍԻԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի, պատարագ ժամը 10ին։

Երկուշաբթի, Մեռելոց։ Պատարագ ժամը 10ին, պատարագի աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Եկեղեցւոյ մշակութային տան գրադարանը այժմ պատրաստ է արդիական սարքաւորումով։ Կը պակսին գիրքեր։ Այլազան բովանդակութեամբ եւ լեզուներով գիրքեր կ'ընդունուին, որպէսզի ճոխացնենք գրադարանը եւ դնենք զայն հանրային ծառայութեան։ Գիրք նուիրել փափաքողները կրնան դիմել ուղղակի եկեղեցւոյ քարտուղարութեան՝

Հեռ. 77·84·70։ Հասցէ՝

Eglise Arménienne

339, Av. du Prado, 13008 Marseille

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ։

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission paritaire : N° 55935

CELIGNY

POUR LES FETES DE PAQUES

OFFREZ

LE BEAU FOULARD

'ALPHABET ARMENIEN'

EN VENTE AU PRIX DE Frs. 75,00 CHEZ

M. S. DER BALIAN, 221, rue Saint-Honoré, Paris 1er

Librairie PALOUYAN, 9, rue de Trévise, Paris 9e

Maison de la Culture Arménienne, 9, rue de Madrid, Alfortville

Maison de la Culture Arménienne, 12-14, rue St. Bazile, Marseille

Par correspondance :

Contre-remboursement Celigny s.a.r.l. B.P. 9, 94130 Nogent-sur-Marne

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ Ս. ՊՕՂՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ

Կիրակի, Զատիկ։ Սկիզբ ժամերգութեան առաւօտեան ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին։

Ապրիլ 16, Մեռելոց։ Պատարագ։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՎԻԼ

Կիրակի, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին։

Երկուշաբթի, Մեռելոց։ Պատարագ ժամը 10ին։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Կիրակի, Զատիկ։ Սկիզբ ժամերգութեան 9·15ին, պատարագ 10·45ին։

Երկուշաբթի, յիշատակ մեռելոց, պատարագ 10·45ին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈ… ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ, Ճրագալոյց։ Ժամերգութիւն առաւօտեան 8·30ին, ընթերցուածք եւ պատարագ 16 - 18ին։

Կիրակի, կը պատարագէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։ Սկիզբ ժամերգութեան 7·40, պատարագ 9·40, մասնակցութեամբ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի։ Ընթերցում հայրապետական շնոր… հաւորագրին եւ քարոզ 11·15։

Երկուշաբթի, յիշատակ Մեռոլ… Սկիզբ ժամերգութեան 8·30, պատարագ 10ին։

ՊՕՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաբաթ, Ճրագալոյց 16, պատարագ 17ին։

Կիրակի, ժամերգութիւն 9ին, պատարագ 10·30ին, քարոզ 11ին։

Երկուշաբթի, Մեռելոց։ ժամերգութիւն 9ին, պատարագ 10ին։

Կը պատարագէ հոգեւոր հովիւը՝ ՆԵ… ՐԵԿ ՔՀնյ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ։ Երկուշաբթի ժամը 12էն 16 կը գտնուի Սէն–Ժիւլիէն գերեզմանատունը, գերեզմանօրհնէքի համար։

×

ՊՈՒԼՎ. OSSO – Ս. ՅԱԿՈԲ

Կիրակի,, առաւօտ. ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին։

Երկուշաբթի, Մեռելոց։ առաւօտեան ժամերգութիւն 8·30ին։ պատարագ 9·45։ Հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց 11·10։

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ - Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

Կիրակի, սկիզբ ժամերգութեան 8·30, պատարագ 10ին։

Երկուշաբթի, սկիզբ ժամերգութեան 9ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգստեան պաշտօն 11·30ին։

Կիրակի, 22 ԱՊՐԻԼԻՆ, Զատկի պատարագ Էքս–ան–Փրովանսի մէջ։ (Ս. Կարապետ եկեղեցին փակ է)։

Երկուշաբթի, 23 ԱՊՐԻԼԻՆ, Զատկի պատարագ Կարտանի մէջ։

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Զատկի կ. վ. ժամը 14·30էն սկսեալ Գրիգորիս Քհնյ. Քէչիչեան Սէնթ Անթուանի գերեզմանատունը կը գտնուի։ Ինչպէս նաեւ Էքսի եւ Կարտանի գերեզ… մանատունները եթէ փափաքողներ կան։

Զատկի տուն–օրհնէնքը պիտի սկսի Երեքշաբթի, Ապրիլ 17ին։

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ - Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Կիրակի, առաւօտ. սկիզբ ժամերգութեան եւ անդաստան 8ին, պատարագ 10, պատգամ Հայրապետական եւ քարոզ 11,

Երկուշաբթի, Մեռելոց։ ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11ին։ Կէսօ վերջ գերեզմանօրհնէք։

ՎԱԼԱՆՍ – Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտեան 8ին, պատարագ 10ին, երեկոյեան ժամերգութիւն 6ին։

Երկուշաբթի, Մեռելոց։ Սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ. 9ին, պատարագ 10։

Ապրիլ 22, Նոր Կիրակի, սկիզբ ժամերգութեանց 8·30։

Հոգեհանգստեան պաշտամունք պիտի կատարուի Ապրիլ 11-24ի ընդհ. նահատակաց յիշատակին։

CONFECTIONNEURS... TRICOTEURS...

TEXFRA

importe du fil à coudre

aux meilleurs prix

SIÈGE SOCIAL

35, boulevard Ornano

93200 St. DENIS

tél 243 04 87

MAGASIN

av. du Maréchal Leclerc

Centre Commercial du Moulin

MEUDON-LA-FORET

tél. 631 10 44

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Սրբուհի Տէր – Գալուստեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.

Տէր եւ Տիկ. Սիրուն Պարոնեան, Կարապետ Տէր–Գալուստեան, Միշէլ Տէր-Պետրոսեան 100ական ֆր., Տիկ. Աննիկ Պագըրճեան 150, Վալանթին Բարսեղեան 400, Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Մկրտիչեան 100, այրի Տիկ. Եղիսաբէթ Տէր–Վարդանեան 50, այրի Տիկ. Մաքրուհի Խօրտէքեան 100, այրի Տիկ. Գաբրիէլ Մահիկեան, Յովսէփ Գոճակէօզեան 50ական, Յարութիւն Ղուկասեան, Արմենակ Գալէյճեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Ստեփան Ճէպէճեան 300, այրի Տիկ. Սոֆի Ասլանեան, Բիւզանդ Նազարեան, Յովհ. Նազարեան, Տէր եւ Տիկ. Պարթեւ Ապտալեան, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Տատուրեան, Գալուստ Մինասեան, Էտուար Տօլմաճեան, Բիւզանդ Մինասեան 100ական, այրի Տիկ. Դէֆար Պօղոսեան 50, Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Գէչապեան (Սէն Շամոն) 100 ֆր.։

×

Եւ Տիկին Համասփիւռ Գոճակէօզեանի մահուան առթիւ 300 ֆր. Տէր եւ Տիկին Նուպար Մանուկեանէ։

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ 14-15
SAMEDI-DIMANCHE
14-15 AVRIL
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ	
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80	

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ -- ԹԻՒ 14.361 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — No 14.361

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՔԱՐՈԶԸ

ՅԱՆՈՒՆ ՀՕՐ ԵՒ ՈՐԴՒՈՅ ԵՒ ՀՈԳՒՈՅՆ ՍՐԲՈՅ. ԱՄԷՆ:

«Զի որպէս յարեաւ Քրիստոս ի մեռելոց փառօքն Հօր, նոյնպէս եւ մեք ի նորոգումն կենաց շրջեսցուք» (Հռոմ. Զ. 4):

Սիրեցեալ ժողովուրդ Մեր,

Զատիկ է այսօր, ուրախ եղէք ու ցնծացէք:

Սուրբ Զատիկ, երբ բոլորս մեր հոգիների լոյսի տակ տեսնում ենք շողակաթ պատկերը Յիսուսի հրաշք յարութեան: Յիսուսի ծննդեան ու կեանքի, Յիսուսի խաչելութեան ու յարութեան մասին վկայում են ականատես աւետարանիչները եւ ժամանակակից յիշատակարանները: Վկայում են յետագայ դարերն ու սերունդները բոլոր: Վկայում են բոլոր ժամանակների՝ յաւերժական կեանքի տենչքով մահուան դէմ մաքառող անթիւ, անհամար բազմութիւնները մարդկանց:

Այո՛, ճշմարտապէս «յարեաւ Քրիստոս ի մեռելոց, մահուամբ զմահ կոխեաց եւ յարութեամբն իւրով մեզ զկեանս պարգեւեաց»:

Ամէն անգամ երբ մեր հոգիներում յառնում է լուսաշող պատկերը Յիսուսի յարութեան, մեր գիտակցութեան մէջ պայծառանում է ոչ միայն լոյսը յաւիտենական կեանքի, այլեւ հրամայականը՝ մարդկային կեանքը, մեր այս երկրային անցաւոր կեանքը, Յիսուսի աւետարանի լոյսով լուսաւորելու, Յիսուսի աւետարանի լոյսով բեղնաւորելու, Յիսուսի աւետարանի լոյսով բարեշրջելու:

Հարց էք տալու Մեզ, թէ ո՞րն է այդ հրաշագործ լոյսը որ ճառագայթում է Յիսուսի աւետարանից: Մեր պատասխանն է՝ այդ ճառագայթող լոյսը, այդ հրաշագործ լոյսը, մանաւանդ Յիսուսի սէրն է ամենապարփակ ու ամենայաղթ: Կարդացէք աւետարանները եւ պիտի հաստատէք թէ Յիսուսի մէն մի խօսքը, Յիսուսի մէն մի արարքը, Յիսուսի հրաշագործութիւնները բոլոր, յստակ ու պայծառ արտայայտութիւններն են նրա աստուածային սիրոյ, եւ միաժամանակ հրաւէրներ, ուղղուած բոլոր մարդկանց, բոլոր ժողովուրդներին, բոլոր ժամանակներին, ա՛յդ սիրով, ջերմացնելու հոգիները մարդկային, ա՛յդ սիրով շաղախելու կեանքի գործերը մարդկանց, ա՛յդ սիրով արգասաւորելու պատմութիւնը մարդկութեան:

Սէր դէպի Արարիչը բարեխնամող եւ դէպի Նրա արարչագործութիւնը հիասքանչ, սէր դէպի մարդը, դէպի բոլոր մեր նմանները անխտիր, ահա մայր պատուիրանը Յիսուսի, ահա սեպուհ պատուիրանը Նրա: Աստուծոյ ու մարդկանց հանդէպ մեր սիրուց է որ բխում է գոյութեան իմաստը երկրային կեանքի եւ ուրախութիւնը ապրելու, սէրը բարու եւ ճշմարտի, սէրը արդարութեան ու խաղաղութեան, սէրը շինարար աշխատանքի եւ համերաշխ գործակցութեան, մարդկանց եւ ազգութիւնների միջեւ: Մարդու գոյութիւնը եւ պատմութիւնը պատահական եւ աննպատակ իրողութիւններ չեն: Անհնար է համոզուել՝ թէ մարդկային կեանքը, նիւթական տիեզերքի կոյր փոթորկումների մի ակնթարթի փրփուր է միայն:

Մեր սուրբ հայրերից, Ներսէս Շնորհալի կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, մեզանից ութ հարիւր տարիներ առաջ, երգել եւ փառաբանել է այդ սէրը, Յիսուսի սէրը, աղերսելով որ այդ սիրով ճմլուեն, շաղախուեն սրտերը մարդկանց՝ «Սէր անուն Յիսուս, սիրով քո ճմլեա, սիրտ իմ քարեղէն»:

Ինչքա՜ն արդիական, ինչքա՜ն ճշմարտացի են հնչում այս սուրբ խօսքերը նաեւ մեր օրերում:

Սիրելի հաւատացեալներ, դիտեցէք աշխարհին, մեր ժամանակների կեանքի պատկերին, միջպետական յարաբերութիւններին, միջազգային անցուդարձերին ու պիտի տեսնէք, թէ մարդկութիւնը այսօր էլ տագնապում եւ տառապում է վատառողջ, հիւանդագին մղումներից, շահագործումներից, բռնութիւններից, ազգամիջեան ատելավառ թշնամութիւններից, եղբայրասպան արարքներից, արիւնալի պատերազմներից:

Մենք եւս հետեւաբար, Շնորհալի մեր մեծ Հայրապետի խօսքերով դիմենք յարուցեալ Աստուածորդուն, աղերսելով Տէր մեր եւ Փրկիչ մեր Յիսուս Քրիստոս, Քո սիրովդ ճմլիր քարեղէն սրտերը մեր ժամանակների մարդկանց եւ փրկիր մարդկային աշխարհը վերջնական կործանումից:

Երանի թէ մեր օրերի Պետութեանց սահմանադրութիւններն ու օրէնքները եւս շաղախուած լինէին Քրիստոսի սիրով, Քրիստոսի աւետարանի խաղաղարար շունչով:

Սիրելի ժողովուրդ, Զատիկ է այսօր, մեր Մայր Եկեղեցին, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին, աշխարհի բոլոր քոյր եկեղեցիների հետ, ցնծութեամբ ու բարձրաղաղակ երգերով աւետում է յաղթական յարութիւնը Յիսուսի, հաւատքով անսասան, որ ինչպէս յարուցեալ Փրկչի սիրով ու զոհաբերումով խափանուեց մեղքը աշխարհի եւ մահը պարտուեց յաղթութեամբ, այնպէս էլ նոյն աստուածային սիրոյ լոյսով, մարդիկ ու ազգութիւններ պիտի կարողանան գտնել ճշմարիտ ճանապարհը խաղաղ ու արդար մի երկրային կեանքի:

Որովհետեւ քրիստոնէութիւնը լաւատեսական աշխարհայեացք է՝ Աստուծոյ եւ մարդու նկատմամբ, փրկութեան վարդապետութիւն է, յաղթութեան ճանապարհ է: Յիսուսի կեանքը եթէ գերեզմանով վերջանար, այո՛, քրիստոնէութիւնը կը մնար ունայն վարդապետութիւն, սակայն նրա գերեզմանը դատարկ մնաց, խափանուեց չարը, ու պարտուեց նրա պտուղը՝ մահը: Ահա թէ ինչու, սուրբ Առաքեալը Պօղոս, փոթորկուած ուրախութեամբ մեծ ստուգութիւնն է աղաղակում. «Եթէ Քրիստոս չէ յարուցեալ, ընդունայն է քարոզութիւն մեր, ընդունայն են եւ հաւատքն ձեր» (Ա. Կորնթ. ԺԵ 14):

Հայ ժողովուրդը եւ մեր Մայր Եկեղեցին, յարութեան տեսիլքով ոգեշնչուած, միշտ հաւատացին չարի պարտութեան եւ կեանքի բարի ուժերի յաղթանակին: Այդ հաւատքով մեր ազգը իր հերոսական պատմութիւնը կերտեց եւ հասաւ մեր օրերի վերածնունդին, իբրեւ ազգութիւն, իբրեւ Պետութիւն, իբրեւ մշակոյթ ու իբրեւ ազգային եկեղեցի:

Քրիստոսի յարութեան ստուգութիւնը իր սրտում պայծառ, ազգային պատմութեան փորձը իր գիտակցութեան մէջ վառ, ժողովուրդը մեր որ ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի, մնում է հաստատ իր հաւատքի վէմի վրայ, թէ կը գայ օրը մարդկային բարի ու արդար ուժերի ամբողջական ու վերջնական յաղթանակի: Յիրաւի, հակառակ մեր փոթորկայոյզ դարաշրջանում դրսեւորուող շփոթեցուցիչ եւ վհատեցուցիչ երեւոյթների սանձարձակումի, այդ իսկ փոթորկումների ընդմիջից, հետզհետէ զարգանում է մէկտեղումը եւ հզօրացումը արդարութեան եւ խաղաղութեան ուժերի, աշխարհի բոլոր ժողովուրդների ազատատենչ լայն զանգուածների եղբայրութեան գիտակցութեան յաղթական զարթօնքով:

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին իր Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնով, ամուր կանգնած մեր հինաւուրց երկրի մայր հողի վրայ, մահուամբ մահը յաղթած մեր ժողովրդի հետ մէկ սիրտ մէկ հոգի, մնում է հաւատարիմ իր խաղաղութեան ուխտին, մնում է հաւատարիմ իր մայր հայրենիքի գերագոյն շահերին, իր ազգի էլ աւելի պայծառ ապագային ու իր ճակատագիրը կապում է աշխարհի խաղաղարար ուժերի յաղթանակի հետ, միջազգային լարուածութեան վերացման ու Պետութիւնների համերաշխ գործակցութեան հրամայականների լոյսի տակ:

Սիրելի հաւատացեալներ, Խաղաղութեան Իշխանի յաղթական յարութեան ստուգութիւնը մեր հոգիներում, աղօթենք ու գործենք միասիրտ ու միակամ, մեր քոյր եկեղեցիների ու մեր եղբայր ժողովուրդների հետ միասին, սրտեռանդ ողջունելով եւ օրհնելով մեծ Աւետիսը՝ «Փառք Հրաշափառ Յարութեան Քո Տէր»:

Սուրբ գրական Հայաստան աշխարհից եւ Ամենայն Հայոց Սրբութիւն Սրբոց Էջմիածնից, բաշխում ենք ձեզ բոլորիդ սէրն ու խաղաղութիւնը յարուցեալ մեր Փրկչի Յիսուս Քրիստոսի: Ամէն:

... Եթէ հայ ժողովուրդը իր դատին հաւատար այնպէս ինչպէս հաւատաց Զատիկին. եթէ, կ'ըսենք, իր կերպարանքն ըլլար այնքան ամրակուռ եւ միակամ ինչպէս կրօնական հաւատալիքներու սութիւ, այսօր իր մանուկները կարմիր հաւկիթ պիտի չփնտռէին Սէնի ափերուն վրայ, գործարաններու ծուխին ու մուրին մէջ, օտարոտի թոթովանքներ փոխանակելով իրարու հետ:

Անսպառ եռանդ, անհաշիւ հարստութիւն, արիւն եւ աւեր՝ ի փառս խորհրդաւոր փիլիսոփայի մը որ մսուրին մէջ ծնաւ, ինչպէս կ'ըսէ աւանդութիւնը: Բայց մանրակրկիտ քննութիւն, փաստաթեան շարժառիթներ, հառաչանք եւ ընկրկում, երբ խնդիրը կը վերաբերի ժողովուրդի մը որ մսուր մը անգամ չունի:

Ինչո՞ւ այս հակասութիւնը:

Կամ այն է որ աս ժողովուրդը նախասահմանուած է միայն կրօնի համար մարտնչելու եւ կոտորուելու: Եւ կամ, իր հարազատ ձայնը չեն ներկայացներ անոնք որ «ամէն բան կորաւ — գնաց»ի հոգեբանութեամբ կը շարժին, եւ կէս ճամբէն ետ դառնալու միտումներ կ'ունենան:

Բեթղեհէմի առաքեալն անգամ պիտի զարմանար այս հակասութեան վրայ, քանի որ ան ալ յառաջապահն էր գաղափարի մը, եւ տեսաւ թէ միայն լերան քարոզը բաւական չէր, «Տիրոջը թագաւորութիւնը» հաստատելու համար:

Քրիստոնէութեան աշխարհակալութենէն հազար անգամ նուազ կորուստ պիտի արժէր ո՛րեւէ ժողովուրդի փրկութիւնը, եթէ չպակսէր այն հաւատքը որ Զատիկներ կը ստեղծէ:

Գիտակցութեան եւ կամքի խնդիրներ են երկուքն ալ: Ո՛րքան աւելի արթնցած, հասունցած է ժողովուրդ մը եւ կը հաւատայ իր ճակատագրին, այնքան շուտ կ'ունենայ իր վերածնութեան եւ ստեղծագործութեան գարունը:

Իր իսկական Զատիկը:

1927 Շ.

ՖՈՒԹՊՈԼ

42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ - ՆԵՖԹՉԻ 0 - 0

Ապրիլ 11ի հանդիպումներուն արդիւնքներն են.—

Արարատ - Նեֆթչի՝	0 - 0
Դինամօ (Կիեւ)-Դինամօ (Թիֆլիզ)	1 — 1
Շախտեոր – Ռոստովի բանակային	3–0
Դինամօ (Մոսկուա)-Դինամօ (Մինսկ)	1-0

Ներկայ դասաւորումն է՝

1) Շախտեոր, 2) Պախտակոր, 3) Դինամօ Մոսկուա, 4) Դինամօ Թիֆլիզ, 5) Զէնիթ, 6) Սպարտակ Մոսկուա եւ եօթներորդ՝ Արարատ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻԶՄԻՐԻ մէկ արուարձանին մէջ, ամերիկացի զինուոր մը սպաննուած է, ուրիշ մըն ալ ծանրօրէն վիրաւորուած:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան Նախագահը Ապրիլ 20ին, յաջորդաբար պիտի ընդունի Լըքանիւէն եւ Շիրաքը:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ կը շարունակուին գնդակահարութիւնները մինչ Սպահանի մէջ ալ խռովութիւններ պատահած են եւ քանի մը գործադուրկ սպաննուած են: Միւս կողմէ Էնզէլիի (Կասպից ծովի ափին, նախապէս՝ Պանտարէ Փահլավի) կառավարիչը յայտարարած է թէ անկէ ետք, լողացող այրերն ու կիները դատ դատ ծովափներ յաճախեն, բստ իսլամական սկզբունքներուն եւ հանրային բարոյականին:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, Հըկ Թոմաս, նախկին զինուորական բժիշկ մը, գիրք մը գրած է (հրապարակ կ'ելլէ գալ ամիս), զոր խորագրած է «Ռուտոլֆ Հէսի սպանութիւնը»: Ըստ իրեն Շփանտաուի բանտարկեալը Հիթլէրի նախկին աջ բազուկը չէ: Այս վարկածին ի նպաստ, քանի մը հարցումներ կ'ընէ՝ ինչո՞ւ Չըրչիլ միշտ արգելք հանդիսացած է որ որեւէ լուսանկար հանուի Հէսէն, Սկովտիա հասնելէն ետք (1941 Մայիս 10), ինչո՞ւ Հէս բացարձակ մոռացում կեղծած է Մեծն Բրիտանիա եղած շրջանին, ինչո՞ւ գերի իյնալէն յետոյ դաշնակիցները 28 տարի արգիլած են կնոջը այցելութիւնը: «Այս մարդը բոլորովին խենթ է» կ'ըսէ Տիկին Հէս, յայտնելով թէ քանի մը այցելութիւններ տուած է իր ամուսնոյն եւ որեւէ կասկած չկայ անոր ինքնութեան մասին: Հէս պատրաստ արձակուած կ'ըլլար քանի մը տարի առաջ եթէ Ռուսերը չընդդիմանային:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ սկսան հրապարակուիլ եւրոպական ընտրութիւններու թեկնածուներու ցանկը: ՀՀՀի ցանկին գլուխն է Լուիզ Վայս, 86 տարեկան: Ընկերվարական առաջին ցանկին մէջ են՝ Միթերան, Մօրուա, Էտիթ Քրէսոն, Փիէր Քոթ, Ժորժ Սառ, Քլօտ Էթիէ, Լու Էն.:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ դատարանի մը առջեւ քաշուած է քոյր Վալերիա Մաքեվա, 50 տարեկան, օրթոտոքս մայրապետ: Յանցանքն է որ «ապօրինի» կերպով կաշիէ գօտիներ շինած է կրօնաւորներուն համար: Ներկայիս «անպատասխանատու» հռչակուած է:

ՀՌՈՄԻ մէջ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են ոստիկանութեան եւ ուսանողներու միջեւ: Ցուցարարները կրակի տուած են հանրակառքեր եւ կառքեր եւ փորձած են նաեւ կրակի տալ Համայնավար կուսակցութեան մէկ կեդրոնավայրը:

ԶԱՏԿՈՒԱՆ առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի (Երեքշաբթի, Ապրիլ 17ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի, Ապրիլ 18:

ԶԱՏԻԿ 1979

ԽԱՉԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Քրիստոս մեռաւ խաչի վրայ:

Խաչը չարչարանքի ամենասաստիկ եւ անարգական տեսակն էր. սահմանուած՝ չարագործներու մեծ տեսակները պատժելու:

Քրիստոս զայն ընտրեց. անոր վրայ ինքնիշխանութեամբ անարատ բազուկները տարածեց, մեռաւ, եւ երեք օր վերջ հրաշալի յարութեամբը՝ աստուածօրէն երկիրը նորոգեց. մեղքի դատապարտութիւնը սրբեց. մարդը կենագործեց եւ որդեգրեց Աստուծոյ. դարձաւ ամէնուն յոյսը եւ յարութիւնը:

« Աստուած այնպէս սիրեց աշխարհը, կ՚ըսէ Յովհ. աւետարանիչը, որ մինչեւ անգամ իր Միածին Որդին տուաւ, որպէսզի ով որ հաւատայ... ընդունի յաւիտենական կեանքը » (1):

Փրկագործութեան անհասանելի խորհուրդին մասին խօսելով՝ Պօղոս առաքեալ կ՚ըսէ. « Մենք պիտի քարոզենք խաչեալ Քրիստոսը, Աստուծոյ Որդին, Հրեաներու համար գայթակղութիւն եւ հեթանոսներու՝ յիմարութիւն. իսկ մեզի հաւատացեալներուս համար Աստուծոյ իմաստութիւն եւ զօրութիւն որ՝ անէծքի եւ անարգութեան գործիքով (խաչով), փրկութիւն եւ անմահութիւն պարգեւեց » (2):

Խաչի գերբնական խորհուրդին մէջ աւելի համարձակօրէն թափանցելու համար՝ օգտակար կը համարիմ, Քրիստոսի չարչարանքներուն եւ խաչելութեան պատմականը տալ հոս, ըստ Մարկոս աւետարանչին աւանդածին (3):

« ... Մինչդեռ Յիսուս տակաւին կը խօսէր իր աշակերտներուն, ձիթենեաց պարտէզին մէջ, եկաւ Յուդա, եւ հետը խուժան մը՝ զինուած սուրերով եւ բիրերով...: Մատնիչը նշան տուած էր անոնց եւ ըսած. « Որուն հետ որ համբուրուիմ ան է, բռնեցէք զանիկա եւ զգուշութեամբ տարէք »: Եւ հազիւ հասած՝ մօտեցաւ եւ ըսաւ. « Ռաբբի », եւ համբուրեց: Իսկ անոնք ձեռք զարկին Յիսուսի եւ բռնեցին...: Յիսուս հարցուց անոնց. « Ի՞նչ, աւազակի վրա՞յ եկած էք, սուրերով եւ բիրերով բռնելու զիս: Ամէն օր ձեր քովն էի ու տաճարին մէջ կը սորվեցնէի, զիս չբռնեցիք... Բայց այս է ձեր ժամը եւ խաւարի իշխանութիւնը, այս կ՚ըլլայ որպէսզի մարգարէներու գրածները կատարուին »:

« Այն ատեն բոլոր աշակերտները թողուցին զինքը եւ փախան:

« Տարին Յիսուսը Կայիափա քահանայապետին մօտ, ուր հաւաքուեցան քահանաներ, դպիրներ, ծերեր: Բոլոր ատեանը Յիսուսի հակառակ վկայութիւն կը փնտռէր որպէսզի սպաննեն, եւ չէր գըտներ: Արդարեւ շատեր սուտ վկայութիւններ կուտային. բայց վկայութիւնները իրարու չէին համաձայներ...: Այն ատեն քահանայապետը ժողովի մէջ ոտքի ելլելով հարցուց Յիսուսի. « Պատասխան չե՞ս տար, ի՞նչ կը վկայեն անոնք քեզի դէմ »: Բայց ան լուռ կը կենար եւ պատասխան չէր տար: Քահանայապետը կրկին անգամ հարցուց. « Դո՞ւն ես Քրիստոսը, Աստուծոյ, Օրհնեալին Որդին »: Յիսուս պատասխանեց. « Ես եմ ». պիտի տեսնէք զիս Աստուծոյ աջակողմը նստած, եւ երկնքի ամպերու վրայէն եկած:

« Այս լսելով քահանայապետը՝ պատռեց իր պատմուճանը (4) եւ ըսաւ. « Ալ ի՞նչ պէտք կայ վկաներու... ամէնքդ լսեցիք հայհոյութիւնը, ինքզինքը Աստուծոյ որդի ըրաւ: Ի՞նչ կը թուի ձեզի »: Ամէնքը ըսին՝ « Մահապարտ է »:

« Սկսան երեսը թքնել, կոփահարել... եւ սպասաւորները ապտակներ կ՚իջեցնէին անոր երեսին:

« Առտուն կանուխ, կապեցին Յիսուսը եւ տարին մատնեցին Պիղատոսին: Պիղատոս հարցուց անոր. « Դո՞ւն ես Հրեաներու Թագաւորը »: Յիսուս պատասխանեց. « Այո, դուն ալ կը խոստովանիս: »

« Քահանայապետները շատ ամբաստանութիւններ կը բերէին դէմը. իսկ Յիսուս բնաւ չէր պատասխաներ: Պիղատոս դարձեալ հարցուց. « Պատասխան չե՞ս տար, տես ո՛րքան կ՚ամբաստանեն քեզ »: Բայց Յիսուս ամենեւին պատասխան չտուաւ, Պիղատոսին զարմանք պատճառելու աստիճան:

« Պիղատոս գիտէր թէ քահանայապետները նախանձի համար մատներ էին: Դարձեալ խօսեցաւ եւ ըսաւ. « Ի՞նչ կ՚ուզէք որ ընեմ Հրեաներու Թագաւորը »: Ամբոխը քահանայապետներէ գրգռուած՝ « Խաչ հանէ », կը պոռային: « Ի՞նչ չարութիւն ըրած է », հարցուց Պիղատոս: Անոնք աւելի ուժգին կ՚աղաղակէին. « Խաչ հանէ զանիկա »:

« Պիղատոս ուզելով գոհացում տալ ամբոխին... Յիսուսը ծեծել տալէն յետոյ՝ անոնց ձեռքը յանձնեց որպէսզի խաչ հանուի:

« Զինուորները անարգելէն եւ սաստիկ չարչարելէ վերջ, տարին Գողգոթա կոչուած բարձունքը, ու խաչեցին զինքը: Դատապարտութեան վճիռը այսպէս գըրուած էր. « Յիսուս Նազովրեցի Հրեաներու Թագաւոր »: Իրեն հետ խաչեցին երկու աւազակներ ալ... եւ կատարուեցաւ Եսայի մարգարէին նախագուշակութիւնը թէ՝ « Անօրէններու կարգին դասուեցաւ »:

« Խաչելութեան ժամուն խաւար պատեց բոլոր երկիրը. իններորդ ժամուն Յիսուս բարձր ձայնով աղաղակեց եւ ըսաւ. « Աստուած իմ, Աստուած իմ ինչո՞ւ թողուցիր զիս... »: Երկրորդ անգամ եւս ահագին ձայնով՝ դողացուց տիեզերքը, եւ հոգին աւանդեց:

« Այդ պահուն տաճարին վարագոյրը երկուքի պատռեցաւ, վերէն վար:

« Հոռմայեցի, հեթանոս հարիւրապետը որ հոն էր, տեսնելով եղածները ըսաւ. « Արդարեւ Աստուծոյ Որդի էր այս Մարդը »:

« Նոյն իրիկուն, Յովսէփ Արեմաթացի, պարկեշտ հրեայ իշխան մը, Պիղատոսէն խնդրեց Յիսուսի մարմինը, եւ ստացաւ: Կտաւ գնեց ու խաչէն վար իջեցնելով փաթթեց կտաւով եւ գերեզման դրաւ:

« Միաշաբաթին (Կիրակի), առաւօտուն կանուխ, Մարիամ Մագդաղենացի եւ ուրիշ կիներ, անոյշ իւղերով եւ խունկերով բեռնաւոր՝ գացին գերեզման օծելու եւ խընկելու Կենարարին անապական մարմինը:

« Զարմացան տեսնելով որ գերեզմանին կափարիչ մեծ քարը՝ մէկ կողմ գլորած էր, եւ գերեզմանը բացուած: Մտան ներս, հոն՝ սպիտակ պատմուճանով երիտասարդ մը նստած տեսան եւ սաստիկ վախցան: « Մի՛ վախնաք դուք ըսաւ անոնց. Նազովրեցի խաչուած Յիսուսը մեռելներու մէջ մի՛ փնտռէք. յարութիւն առաւ, հոս չէ՛...: Գացէք քարոզեցէ՛ք աշակերտներուն եւ ամէնուն... ըսէ՛ք որ պիտի տեսնեն զինքը »:

×

Հին Կտակարանի օրէնքով՝ փայտէն կախուած չարագործը՝՝ Աստուծոյ անէծքն ալ վրան ունէր: Անոր համար Քրիստոսի խաչելութեան՝ Գողգոթայի վրայ եղողներէն ոմանք, համարձակօրէն կը հայհոյէին. կրօնապետները կը ծաղրէին. « Վար իջի՛ր խաչէդ, տեսնենք եւ հաւատանք », ըսելով:

Գալով աշակերտներուն անոնք ալ թողուցին եւ փախան՝ շփոթած եւ դարհուրած: Պետրոսը որ զինքը « Մեսիա, ճըշմարիտ Աստուծոյ Որդին », դաւանած էր, վտանգին առջեւ տկարացաւ ուրանալու աստիճան: Այսպէս՝ Յիսուս չարչարանքներուն եւ խաչելութեան ժամանակ՝ մնաց բոլորովին լքուած եւ բացարձակապէս մինակ:

Եւ սակայն կրելիքներուն մասին խօսած էր անոնց. ըսած էր որ Երուսաղէմ պիտի երթայ եւ հոն պիտի անարգուի, չարչարուի, խաչուի: Երկնաւոր Հօրը կամքը այդ էր, ինքը պէտք էր զայն կատարէր՝ եւ երեք օր վերջ յարութիւն առնէր...: Մատնուած օրն ալ ըսած էր որ ամէնքը պիտի գայթակղին իրմէն՝ չարչարուիլը տեսնելով:

Յիսուսի խօսքերուն խորհուրդը աշակերտները չհասկցան դէպքերու ժամանակ: Յարութենէն վերջը միայն ըմբռնեցին խորապէս այն ալ՝ երբ Հոգւով Սրբով լուսաւորուեցան: Այն ատեն ճըշմարտութեան հուրը վառեց հոգիներն եւ սրտերնին: Արիացան, եւ սկսան քարոզել « բոլոր ազգերուն », խաչի խորհուրդը իբրեւ Փրկութիւն, Զօրութիւն, Անմահութիւն հաւատացողներուն: Խաչը՝ որ Հրեաները գայթակղեցուց եւ հեթանոսները յիմարացուց՝ եղաւ յաւիտենական փառքի դրօշ: Խաչի վրայ արդարի մահը՝ մահուան յաղթեց, եւ մարդկային ցեղը փրկեց:

Փոքր Ասիոյ հեթանոսութենէ նորադարձ հաւատացեալներուն գրած նամակներով, Պօղոս առաքեալ իր կարգին՝ խաչի խորհուրդին աստուածաբանութիւնը բանաձեւեց ամէնէն հիմնական կէտերուն մէջ: « Ինչ որ ես ընդունեցայ Քրիստոսէն, ձեզի կ՚աւանդեմ կ՚ըսէ Կորնթացիներուն գրած նամակին մէջ, թէ Քրիստոս մեռաւ մեղքերու քաւութեան համար, թաղուեցաւ եւ Յարեաւ երրորդ օրը: Երեւցաւ Պետրոսին, յետոյ տասներկու աշակերտներուն, յետոյ աւելի քան 500 եղբայրներուն միաժամանակ. հուսկ յետոյ ինծի ալ՝ իբրեւ նուաստի մը» (5):

Խաչը՝ Պօղոսին քարոզութեան և հաւատքին ողնաշարը եղաւ: «Խաչով Աստուծոյ իմաստութիւնը յայտնուեցաւ կը գրէ եւ այս աշխարհի իմաստունները շփոթեցուց, ապշեցուց: Խաչով Աստուած հաճեցաւ փրկել հաւատացեալները »:

Քրիստոսի խաչելութեան հանգամանքներու մասին ալ կը գրէ ըսելով որ՝ « Քրիստոս խաչուեցաւ իբրեւ անիծեալ, անիծեալները գնելու համար: Գամուեցաւ խաչի վրայ մեղաւորի նման՝ մեղքերուն պատճառով: Այսպէս՝ Աստուած թոյլ տուաւ, որպէսզի դատապարտէ մեղքը՝ խաչափայտին վրայ գամուած անմեղին մարմնոյն վրայ » (6):

Աստուծոյ իմաստութիւնը՝ ահա այս միջոցով խաւարի իշխանը (սատանան), դուրս նետեց իր աթոռէն եւ իշխանութենէն. մարդը ազատեց մեղքէն եւ անոր գերութենէն:

Խաչեալ Քրիստոսն է մարդուն փրկիչը, եւ Աստուծոյ հետ հաշտութիւնը: Մարդ կենդանացաւ եւ անմահացաւ Քրիստոսի յարուցեալ անապական մարմնով:

Այսուհետեւ քրիստոնէին մահը՝ Անմահութիւն է, երբ նոյնացած է խաչի խորհուրդին հետ: Եւ Յիսուսի խոստումը թէ՝ « Ուր որ Ես եմ, հո՛ն եւ իմ պաշտօնեաս պիտի գտնուի... եւ Հայրս պիտի պատուէ այդպիսին », պիտի իրականանայ յաւիտենական փառքին մէջ յուսով համբերող բոլոր հաւատացեալներուն համար:

Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱԳԸԼԵԱՆ

1979, Մարտ 25

(1) Յովհ. Գ. 16:
(2) Ա. Կորնթ. Ա, 23:
(3) Մարկ. ԺԴ-ԺԵ:
(4) Կայիափա քահանայապետին զգեստը պատռելուն մասին, Մխիթ. Աբբայ Մատթէի Մեկնութեան մէջ կը գրէ որ՝ « մինչեւ կուրծքը պատռեց... եւ անկէ վար ո՛չ. վասնզի վարտիք չունէր »: (էջ 796):
(5) Ա. Կորնթ. ԺԵ:
(6) Հռոմ. Ը. 3:

Այսօր յարեաւ ի մեռելոց
Փեսայն անմահ եւ երկնաւոր,
Քեզ աւետիք խնդութեան,
Հարսն ի յերկրէ եկեղեցի,
Օրհնեա ի ձայն ցնծութեան
ԶԱստուած քո սիովն:

×

Այսօր անճառ լոյսն ի լուսոյ
Լուսաւորեաց զմանկունս քո
Լուսաւորեա Երուսաղէմ,
Քանզի յարեաւ լոյս քո Քրիստոս
Օրհնեա ի ձայն ցնծութեան
ԶԱստուած քո սիովն:

ՀԱՅՈՒՆ ԶԱՏԻԿ ՉԷ

Այսօր Զատիկ է:
Ես խաչէն վար չեմ իջած:
Ու բոլոր աշխարհ դարուն կը ... նշենիները ծաղկած, ծմակները ... կը բուրեն, մանիշ կը բուրեն: Ու ... բոլոր ծաղիկներուն սէր կը հողէ:
Բոլոր աշխարհի անտառներուն մէջ ... ցնծութիւն, սիրոյ բոյրեր, սիրոյ երգեր:
Մեր անտառները միայն բիւր ... խաչերու փոխուած՝ կը թօրեն ... կը թօրեն արցունք, կ՚աւետեն ... նական նոր նոր սարսուռներ:
Այսօր ամէնուն Զատիկ է:
Հայուն Զատիկ չէ:

×

Ես կը դիտեմ խաչիս բարձունքին ... կաղնիներուն փոթորկումը: Անոնք ... պայքարին մոլեգին հողմերուն հետ, ... նոնք շանթերուն հետ կը մենամարտ... սառը կը թափանցէ անոնց երակներ... ներս, անոնց արմատին լարերը թել ... թել կը կարկամին: Հսկայ հաստաբուն ծառերը սատաքանց կ՚ըլլան, կը թար... չամին, կը թառամին, կը տոչորուին ... հոյակապ դիմադրումով դարձեալ ... պանծ, ծիլ կ՚արձակեն, ու արեւուն ... դերը հագած՝ ամէն գիշեր կը ... յաղթանակը իրենց յամառ պայքարին... րուն:

Պայքարողը յաղթապանծ կ՚երգէ.
— Վաղը ինծի Զատիկ է:

×

Ես խաչուած կը մնամ ու թաղ... արիւններու մէջ: Բայց յոյսերէս ... լար կը կտրեմ:

Կ՚անցնին դիմացէս քահանայապետ... րը՝ կ՚այպանեն զիս, կ՚ըսեն ինծի ... քաջ ես, ցոյց տուր քաջութիւնդ, խաչէ... վար իջիր:

Եւ նոյնիսկ ինծի հետ ապրող, ... սեղանիս սեղանակից բարեկամներ... պատում լրբութեամբ կը ժպրհին, կ՚ըս... ինծի.

— Վահ, դուն որ կը քակէիր սեղ... նաւորներու տաճարները, դուն որ ... դէմ երեւ դարձնող հարուստներուն ... փոխել կուտայիր. հա, տեսնենք եթէ ... ես, խաչէդ իջիր վար, փշրէ բեւեռ... դաստակներուդ. պոռթկա ռումբեր... քանդէ դանկերն անոնց:

Զիս ուրացող բարեկամներուս ... խօսքերը, գերթ թունաւոր նիզակներ ... տիս մէջ կը խրէին:
Ինծի համար Զատիկ չէր:
Այլ էր Ուրբաթը Զատկի:

×

Ես խաչիս վրայէն կը դիտեմ չար... չարան դիակներ, Տալուորիկէն մինչ... Տէր զօրի անապատները երկնցած:

Ու տակաւին ես կը տեսնեմ Ուրա... կանը վտանգին, որ իր ոտքերուն ներքե... առած փլատակները մեր չիրմացած հա... րենիքին, վաղը կաթիլ մը կեանք պիտ... չթողու մեր ողնածուծին մէջ:

Բայց ես դարձեալ կ՚ուզեմ խաչուի... լի խաչուելով միայն կրնամ հզօր մնալ... ապրիլ անվերջ:

Հաճելի է անկախութիւնը. սքանչելի է ... փառքը հայրենիքիս: Թէ կ՚ուզեմ յարու... թիւն առնել՝ պէտք է խաչուիլ:

Ես որքան խաչուեցայ եւ Զատիկը չտո... նեցի: Եւ սակայն կը հաւատամ որ ... պիտի ըսեմ, թէ վաղը ինծի ալ Զատիկ է:

×

Կ՚անցնին աչքիս առջեւէն պատանիներ, գլուխնին կախ, խաչիս սեւովը պատանդուած. անոնց ամէն մէկ քայլին, ես կը լսեմ շառաչը իրենց ոտքի շղթային. եւ վերէն փշեպսակ գլուխս ծռած՝ կ՚ուզեմ համբուրել իրենց կոշկոճուած իրանին վէրքերը քաղցրաբոյր:

Յառա՛ջ, յառա՛ջ տղաքներս, վաղը Զատիկ է: Մենք մեր կարմիր խնձորը կը կատարենք, մինչեւ որ փշրենք շղթաները մեր ոտքին:

Յառա՛ջ, տղաքներս, մի՛ վարանիք.

Ի ՊԱՏԻՒ ԳԱՌԶՈՒԻ

Երկուշաբթի իրիկուն, Ապրիլ 9ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնին մէջ, տեղի կ'ունենար ընդունելութիւն մը ի պատիւ Գառզուի, Գեղարուեստից Ակադեմիոյ իբրեւ անդամ ընդունուելուն առթիւ: Այս հանդիպումը կազմակերպած էին Հ.Բ.Ը.Մ.ը, Ֆրանսահայ Մշակութային Միութիւնը եւ ժաֆը: Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը, գլխաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան եւ Վերապատուելի Սահակեան: Հաւաքոյթին բացումը կատարելով, Պ. Թաթիկեան խօսքը տուաւ Արտաւազդ Պէյրպէրեանի, որ նախ անդրադառնալով Ֆրանսական Կաճառ մուտք գործած ծագումով հայ մեծ նկարիչին, անդրադարձաւ Գառզուի այդ առթիւ արտասանած ճառին, ուր հաշուեյարդար կ'ենթարկէր արդի արուեստի յոռի կողմերը ինչ որ կը համապատասխանէր հայկ. արուեստի ըմբռնումի նկարագրին: Ապա, վերլուծումը կը կատարէր Գառզուի իսկ գործին հոն տեսնելով սինթէզ մը, հայկ. պատմութեանն իսկ:

Խօսք կը տրուէր Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի շրջանի նախագահ՝ Նափոլէոն Պիւլպիւլեանի, որ Ֆրանսերէն յանպատրաստից քանի մը խօսքով, կ'ոգեկոչէր Հայոց ցաւոտ պատմութիւնը, վեր առնելով նաեւ տարագիր Հայութեան մը արժանիքները, որոնց շնորհիւ այսօր ունինք Գառզուներ, որոնք հպարտութիւն կը բերեն մեզի արտաքին ճակատի վրայ:

Խորհրդային դեսպանատան Ա. քարտուղար՝ Ռուբէն Սահակեան կը կարդար դեսպանին շնորհաւորական ուղերձը, որմէ վերջ իր կողմէ կ'աւելցնէր քանի մը խօսք: Յիշելով նկարիչին բուն անունը Գառնիկ Զուլումեան, կը ծանրանար Թըրքերէն զուլում բառին նշանակութեան վրայ, շեշտելու համար որ այդ զուլումէն՝ Գառզու դարձած էր այսօր հպարտութիւնը իր ազգին: Բարձր կը գնահատէր մանաւանդ, որ մեծ արուեստագէտի կողքին կար լաւ մարդը, ինչ որ միշտ չի պատահիր:

Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի նախագահ՝ Վարդգէս Համազասպեան կ'ըսէր թէ զարմանալի ժողովուրդ ենք եւ կը յիշէր Մայքըլ Առլէնի որդիի «Անցք դէպի Արարատ»ը, ուր Յոյները, Մեքսիքացիները կը կրծէին գտնել իրենց իսկ պատմութիւնը, այսպէս է նաեւ Գառզուի գործը, որ թէ՛ հայ է, թէ՛ ֆրանսական է, որովհետեւ համամարդկային է: Զուգահեռ մը կ'ընէր նաեւ Ուիլեըմ Սարոյեանի հետ, որ կը խոստովանէր թէ լեզուն անգլերէն է, միջավայրը՝ ամերիկեան, բայց ոգին՝ հայ է: Նոյնն է Գառզուի պարագային: Ապա, վերջացնելէ առաջ, կը կարդար Սփիւռքահայութեան Կոմիտէի պաշտօնական ուղերձը զոր կը յանձնէր նկարիչին:

Վերջին խօսքը կը պատկանէր Գառզուի, որ շատ խնամուած հայերէն ճառով մը կ'արտայայտէր իր ուրախութիւնը: Ապրիլ 4ին, Ակադեմիային մէջ, կը լսէր գրուատալից խօսքեր ուղղուած արուեստագէտին, բայց այսօր հո՛ս, կը գտնէ իր ինքնութիւնը, իր արմատները, գրեթէ ընտանեկան շրջանակի մը մէջ, ուր կը լսէ հարազատ արտախօսքեր: Կը յիշէր, Ծառուկեանի բառերով՝ Երազային Հալէպը, իր ծննդավայրը, եկեղեցիին բակը, հաւկթախաղը, մինչեւ ժողովուրդին Տէր Զօր քշուիլը: Երախտապարտ էր Գահիրէի Գալուստեան վարժարանին, որու կը պարտէր իր հայերէնը եւ որուն շնորհիւ կը կարդար Մեծարենց, Թէքէեան եւ Զարենց: Մասնաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնէր Վ. Համազասպեանի եւ նկարիչ Յակոբ Յակոբեանի, որ բարձրօրէն կը ներկայացնէր հայրենիքի նկարչութիւնը:

Այս կարճ պաշտօնական մասին կը յաջորդէր ճոխ հիւրասիրութիւն մը եւ մտերիմ զրոյցներ կը շարունակուէին ուշ ատեն:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

այսօրուան անէծքը վաղը օրհնութեան կը փոխուի:

×

Կ'անցնէր ագռաւը բլուրները որդան-կարմիր բոլոր բոսոր: Ան առջեւէն կ'երթար խումբ խումբ պերճազգեստ իշխաններու, վարիչներու քաջերուն:

Էր Ուրբաթը Զատկի:

Ագռաւը հովեր առած, խաչիս առջեւը կանգ կ'առնէր. ան իմ ոտքերուս վէրքերը, դաստերուս ճեղքերը իր կտուցովը կը հոտուըտար: Ան թափ կուտար իր թեւերուն ու երեք անգամ կ'երգէր ուրացումի երգը:

Նշան կուտար ագռաւը, ու իշխաններու մեծ իշխան Բարաբբան՝ ոսկի մականը կը շարժէր, իր ուսերէն մինչեւ ոտքերը կ'երկարէր գեղմն արջենի՝ սաեւն թուխ կարմիր արիւնթաթախ: Կապպադայի կեդրոնը անոր բեմին շուրջ՝ կը բոլորուէին իշխանազուն աւազակներ խումբ խումբ նստած փղոսկրէ գեղաքանդակ բազմոցներու վրայ: Այդ ազգապետ դատաւորները, հոն խորհուրդի նստած՝ զիս աճուրդի կը հանէին:

Ամբոխին մէջ իմ անզգամ դահիճներս, բարձրաղաղակ կը պոռային.

— Գնող չկայ, գնող չկայ...

Էր Ուրբաթը Զատկի:

Ազգերը երեք անգամ զիս կ'ուրանային:

Ագռաւը երեք անգամ կը խօսէր:

ԱՏՐՈՒՇԱՆ

«Յառաջ», 1938 Ապրիլ 17

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆՈՐԹՀԻՍԹԸՐՆ (Միացեալ Նահանգներ) համալսարանի դասախօս եւ բանաստեղծ Վիկտոր Հաուզ գրախօսական մը ստորագրած է Տայանա Տէր-Յովհաննէսեանի «Ի՞նչպէս ընտրել անցեալը» խորագրով քերթուածներու հատորին մասին: Գրախօսականը լոյս տեսած է Տը Քրիսչըն Սայընս Մոնիթոր թերթի Մարտ 22ի թիւին մէջ: Յօդուածագիրը ամերիկեան եւ հայկական մշակոյթներու համաձուլում մը տեսած է Տէր-Յովհաննէսեանի քերթողութեան մէջ:

×

ՊՐԵՆՏԱՅՑ (Միացեալ Նահանգներ) համալսարանը համայնական ծառայութեան արժանեաց բարձր շքանշանով պարգեւատրած է բարերար Ստեփան Մուկարը: Տուչութեան հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է Ֆլորիտայի Պոգա Րէյթըն քաղաքը՝ Մարտ 10ին:

×

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ մէջ, Մարտ 25ին, Պոսթընի «Համազգային Մշակ. Ընկերակցութիւնը» տօնած է Միութեան հիմնադրութեան յիսնամեակը եւ տեղական մասնաճիւղին տասնամեակը, նախագահութեամբ առաջնորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեանի: Հանդէսը վարած է Գէորգ Տօնապետեան, որ բացման իր խօսքին մէջ պարզած է «Համազգային»ի առաքելութեան բնորոշ գիծերը: Բանախօսած է Մինաս Թէօլէօլեան անդրադառնալով Միութեան գործունէութեան բազմակողմանի երագործումներուն: Խօսք առած է Պոսթընի մասնաճիւղի հիմնադիր վարչութեան ատենապետը՝ Զաւէն Սարգիսեան: Փակման խօսքը արտասանած է Մեսրոպ եպիսկոպոս:

×

Օր մը առաջ, Միութեան հովանաւորութեամբ տեղի ունեցած է երգահանդէս – պարահանդէս մը, որուն ընթացքին Լեւոն Գաթրճեան աշուղական եւ ազգային երգերով խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծած է:

×

ՍՈՖԻԱՅԻ «Երեւան» կազմակերպութեան Գաբրիէլ Սունդուկեան թատերախումբը, Մարտ 16ին, ներկայացուցած է պուլկար գրող Էմիլ Մանովի «Յուցափեղկը» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Լիլիանա Սքարլաթովայի:

×

ԻՇՐԷՖԻԷԻ (Պէյրութ) Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ Միջինքի առիթով կատարուած են յատուկ արարողութիւններ, մասնակցութեամբ Դպրեվանքի ուսանողութեան եւ միաբանութեան: Ներկայ եղած են Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս եւ Լիբանանի Հայոց առաջնորդական տեղապահ Արամ Վրդ. Քէշիշեան: Գարեգին Բ. քարոզով մը բացատրած է ապաշխարութեան խորհուրդին իմաստը չորս գլխաւոր հանգրուաններով՝ ինքնաքննութիւն, զղջում, խոստովանութիւն եւ ճշտում դէպի սրբութիւն: Ժամերգութենէն ետք Հայրապետը, միաբանութիւնը եւ ուսանողութիւնը հիւրասիրուած են եկեղեցւոյ Պալիկեան սրահին մէջ նախաճաշով, իբրեւ հիւրը Թաղականութեան եւ Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան: Խօսք առած են Արամ Վրդ. եւ Դպրեվանքի տեսուչ Տաթեւ Եպիսկ. Սարգիսեան:

×

Նոյն օրը կէսօրին, Դպրեվանքի ուսանողութիւնը գացած է Ճիպէյլ, ուր որբանոցի խաղավայրին մէջ ֆութպոլի մրցումներ տեղի ունեցած են «Թռչնոց Բոյն»ի տղոց եւ Դպրեվանքի սաներուն միջեւ: Կէսօրին միասին ճաշելէ ետք, Օգնութեան Խաչի տիկիններուն՝ որոնք Միջինքի առիթով հաւաքուած են Ճիպէյլի որբանոցը, դասախօսած է Տաթեւ Եպս. Մեծ Պահքի մասին:

×

Երեկոյեան ժամը 5ին Դպրեվանքի սաները գացած են Պուրճ Համուտի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, Հսկումի արարողութեան մասնակցելու: Ներկայ եղած են Գարեգին Բ., միաբան հայրեր եւ հազարաւոր հաւատացեալներ: Արարողութեանց աւարտին Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս քարոզով մը շեշտած է ժողովուրդին կարեւորութիւնը եկեղեցւոյ մէջ եւ թելադրած հաւատարիմ մնալ մեր նախնեաց հաւատքին ու աւանդութեանց:

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանին մէջ, Մարտ 24ին, տեղի ունեցած է Հայ համալսարանականներու միօրեայ սեմինար մը, նախագահութեամբ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսի: Մասնակցած են 250 հոգի: Բացումը կատարուած է ժամը 11.30ին՝ մայր տաճարին մէջ, Արեւագալի ժամերգութեամբ: Խօսք առնելով Գարեգին Բ. շեշտած է եկեղեցիին եւ երիտասարդութեան միջեւ կապին անհրաժեշտութիւնը: Ճաշէն ետք տեղի ունեցած են երկու դասախօսութիւններ: Ամերիկեան Համալսարանի Արձանագրութեանց բաժնի տեսուչ Տոքթ. Ֆուատ Հատտատ խօսած է «Ուսանողական կեանքի արժէքը ընկերութեան մէջ» նիւթին շուրջ: Գարեգին Բ. խօսած է «Աշակերտութիւն՝ յանձնառութեան համար» նիւթին մասին: Ձեռնարկը վերջ գտած է Կիրակնամուտի ժամերգութեամբ:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կից վարժարան – մարզարանի մը կառուցման հիմնարկէքը տեղի ունեցած է Ապրիլ 1ին, հոծ թիւով Հայերու ներկայութեան: Յաւարտ պատարագի հիմնարկէքի արարողութիւնը կատարած է Արմէն Քհնյ. Իշխանեան: Ապա ներկաները անցած են «Ա. Ահարոնեան» սրահ, ուր կատարուած նուէրներէն գոյացած է շուրջ 30 հազար տոլար:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929

1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

3.

Ան ոչինչ պատասխանեց. աւելի ջղայնոտեցաւ. բայց չկրցաւ սենեակ վերադառնալ. մութին մէջ շատ շուտով առանձին պիտի ըլլար ինքզինքին եւ իր մըտածումին հետ: Եւ երբոր երկրորդ հարցումին ալ պատասխան չտացաւ բարկացած աւելցուց. «Բայց պարոն, կը հասկընա՞ք թէ ինչ կ'ըսեմ»: Ան պատասխանեց Անգլիացիի արտառոց շեշտով մը.

.. փա փարլէ ֆրանսէ:

– Եու առ ինկլի՞շ:

– Այ էմ Գանատիըն:

Կարմրեր ու ամչցեր էր տղան: Քսան տարեկան ուսանողի մը երեւոյթն ունէր ու Քէմպրիճ տպագրուած բառարան մը կը կարդար: Քանի մը նախադասութենէ վերջ Փիէռ հարցուց դժուարութեամբ, ինքն իսկ ամչնալով իր տկար ու դէշ անգլերէնէն:

– Գրամեքենայի մը աղմուկը կ'առնեմ միշտ. արդեօք դո՞ւք էք որ կը գրէք գիշերները մինչեւ շատ ուշ. այո՞. եւ ի՞նչ կը գրէք անդադար. բանաստեղծութի՞ւն. բանաստեղծութիւն կը գրէք մեքենայո՞վ եւ այդքան արա՞գ եւ ամէն օր...

Հակառակ իր ճիգին, խնդուքը մինչեւ շրթները բարձրացաւ: Այդ երազատես պատանին դրականութեամբ, բայց մանաւանդ բանաստեղծութեամբ տարուած, սկսաւ արագօրէն խօսիլ իրեն սիրելի այդ նիւթին վրայ, առանց ուշադրութիւն ընելու որ Հայը շատ հեռու էր իր բոլոր ըսածները հասկնալէ:

Շարժումներ ըրաւ, մազերը խառնեց, ոգեւորուեցաւ, ուրիշներ մէկ բառով ջախջախեց (Քէմպրիճը ձեռքէն ինկաւ) եւ ուզեց մանաւանդ իր գրածները արտասանել: Փիէռ ուրախացաւ զուարթութիւնը վերագտնելով: Օ՛ մութը, մութը, առանձնութիւնը, երրորդի մը ներկայութիւնն է որ միայն կրնար այսպէս զինքը փրկել իր մտապլկումէն:

Հաճոյքով ընդունեցաւ երիտասարդին հրաւէրը, երբոր բաց թողուած դռները լուսաւորուեցան: Անոր սենեակը իրենինէն տարբերութիւն չունէր, պատին վրայ միայն գեղեցիկ աղջկան մը խոշոր լուսանկարը կար եւ վրան, թեւերը թիթեռնիկի մը պէս բացած, վարդագոյն սու-թիէն-կործ մը:

Գանատացին առաւ դէզ մը թուղթ եւ առանց այլեւս դադար տալու, սկսաւ իր բանաստեղծութիւններուն անվերջ ընթերցումը: Փիէռ թիկնաթոռին մէջ ընկղմած հետեւեցաւ այդ լեզուին, անգլերէնին, որ այնքան լաւ կը պատշաճի բանաստեղծութեան իր երաժշտութեամբը եւ զգացումներու կախօրրանին անձնատուր՝ թողուց որ հոգին օրօրուի, երկարօրէն, լայնօրէն օրօրուի այդ ներդաշնակութեամբ, այդ երգով, մինչեւ որ կարենար ըսել ինքզինքին. «Բարձրագոյն բանաստեղծութիւնը ան է որ չի հասկցուիր: Կը բաւէ որ երաժշտութիւն ըլլայ, կը բաւէ որ գոնէ «սէր» բառը ծանօթ ըլլայ ինծի, կը բաւէ որ սէր ունենամ ես ու սիկարէթիս ծուխերուն մէջէն դէմի պատին աղջիկը հեղհեղէ աւելի ու աւելի նմանի Նէնէթիս, եւ ես պիտի ապրիմ գերագոյն, աստուածային բանաստեղծութիւնը: Հաւատա՛ Նէնէթ, սիրակա՛ն Նէնէթ, հաւատա՛ էշու կտոր Գանատացի:

4.

Բանալին չոր աղմուկ մը հանեց կըղպանքին մէջ եւ դուռը իր ծխնիներուն վրայ զգուշութեամբ դարձաւ: Նախ գըլուխ մը ներս անցաւ բացուածքէն, շուրջը դիտեց վարանումով ու երբոր տեսաւ թէ ոչ ոք կայ, դուռը ամբողջութեամբ հրեց: Վարէն բան մը չէր ըսուած իրեն, բանալին հոս էր, ինչպէս նաեւ Փիէռին դլխարկն ու վերարկուն: Դուրս ելած չէր կրնար ըլլալ ան. մօտաւոր սենեակ մըն էր թերեւս, բարեկամի մը: Նէնէթ կեցաւ պահ մը դրան մէջ ու յետոյ յուսահատ՝ ներս անցաւ ու դուռը գոցեց:

×

(Շար. – 13)

Այրի Տիկին Մելքոն Շերոյեան, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Շերոյեան եւ զաւակ – ները՝ Կիյոմ, Պերթրան եւ Արմէն, Տէր եւ Տիկին Պաղտասար Շէրոյեան եւ զա– ւակները, այրի Տիկին Կոստան Տագէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Թիւֆէնքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Թիւֆէնքճեան եւ զաւակ- ները եւ ընտանեկան պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուս- նոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՄԵԼՔՈՆ ՇԵՐՈՅԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 9ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Ապրիլ 18, ժամը 14·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէ- նի գերեզմանատունը ամփոփուելու հա– մար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Տէր եւ Տիկին Էտմոն Զօրաբաբեյեան եւ զաւակները, Տիկին Վարդուհի Զօրաբա- բեյեան եւ զաւակը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցա - նեն իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ՄԵՍՐՈՊ ԶՕՐԱԲԱԲԵԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 12ին, 85 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երեքշաբթի, Ապրիլ 17, ժամը 15·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղե- ցին, Կոմիտաս փողոց, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանա - տունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇՔԱՆՇԱՆԻ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Լիոնի եւ շրջակայից Հայց. Առաք. Ե- կեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութեան նախագահն ու անդամները կը ծանուցա– նեն տեղւոյս հայ հասարակութեան թէ Ուրբաթ Ապրիլ 20 երեկոյեան ժամը 6ին ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ, կը ստանայ «Շըվալիէ տէ Փալմ Աքատեմիք» կարգի շքանշանը, Լիոնի Կարդինալ Արք. Բար- ձրաշնորհ Ա. ՌԸՆԱՐԻ ձեռամբ, Ազգ. Տան սրահը, 40 Ռիւ տ'Առմէնի։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
Աւագ Շաբթուան

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ - Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

Կիրակի, 22 ԱՊՐԻԼԻՆ, Զատկի պատա- րագ Էքս–ան–Փրովանսի մէջ։ (Ս. Կարա– պետ եկեղեցին փակ է)։

Երկուշաբթի, 23 ԱՊՐԻԼԻՆ, Զատկի պատարագ Կարտանի մէջ։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ 64ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

ՓԱՐԻԶ

Մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի համազգայու- թային հանդամանքով, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերու, հետեւեալ կարգով.

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 22, ԺԱՄԸ 16ԻՆ
Եպիսկոպոսական պատարագ Նոթըր Տամ տը Փարի մայր տաճարին մէջ։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 15ԻՆ
Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 18ԻՆ
Ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորին, Էթուալ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 20·45ԻՆ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
MAISON DE LA CHIMIE — 28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e

Կը հրաւիրենք մեր ժողովուրդը խուռներամ մասնակցիլ սոյն ոգեկոչման յարգելու համար յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներուն։

ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 22ին, Կիրակի առտու ժամը 9·30ին հոգեհանգիստ կը կատարուի նա- հատակներու յիշատակին, ու կը պատարագէ Դ. Եպիսկ. Սահակեան, Սէնթ Անտրէ լը Պա եկեղեցին։

Պատարագէ աւարտէն ետք ժողովրդական թափորով Ապրիլ 24ի փողոցը պիտի երթան ծաղկեփունջ մը զետեղելու Մեռեալներու յուշարձանին վրայ։

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 15ին, քաղաքապետութեան սրահը հրապարա - կային հանդէս տեղի կ'ունենայ։

Կը խօսին՝ ՄԷԹՐ ԵԴՈՒԱՐԴ ԺԱԽՃԱՆ (ֆրանսերէն) (Գրիւսէլէն)
ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (հայերէն)

Գեղարուեստական բաժին մը պիտի գործադրուի տեղական կարող ուժերով, օրուան պատշաճ։

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Տէսինի Յուշարձանի Յանձնախումբին, Կիրակի Ապրիլ 22

Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պատարագ Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի ժամը ճիշդ 12ին մասնաւոր թափոր. մեկնում եկեղեցիէն եւ ծաղկեպսակի զետեղում յուշարձանին վրայ։

Ներկայ կ'ըլլայ շրջանի երեսփոխան Պ.ր ԺԱՆ ՓՈՓԸՐԷՆ։ Կը խօսին տեղւոյն քաղաքապետ Պր. ՓԻԷՌ ՄՈՒԹԷՆ եւ Սէնթ Էթիէնի Հայ Ազգային Միութեան պատուոյ նախագահ Տոքթ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (ֆրանսերէն)։

Հայերէն յարգանքի խօսք Յուշարձանի Յանձնախումբին կողմէ։

Հաւաքոյթ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընկերահամակրական եւ անդամական հաւաքոյթի մը կը հրաւիրէ անխտիր բոլոր հայրենակիցներն ու բա- րեկամները, Կիրակի Ապրիլ 22 ժամը 16ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մա - նուկեան սրահը,

118, Rue de Courcelles, 75017 PARIS

Զեկուցում ՅԱԿՈԲ ՎԷԶԻՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՅԱԿՈԲ-ԳՐԻԳՈՐ
գիտնական-բժիշկ ՍՏԵՓԱՆ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ
գրքին Բ. տպագրութեան առթիւ
եւ հիւրասիրութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Խասեան Սանուց Միութեան բացառիկ ընդհ. ժողովը՝ Ապրիլ 21, ժա- մը 14·30ին, Պարոյր-Սեւակ դպրոցի սրահ, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ։ Օրակարգ 1) Զե- կուցում։ 2 Նոր վարչութեան ընտրու - թիւն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տարեկան հացկերոյթը տեղի կ'ունենայ, Ապրիլ 22, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 13·30ին, ճաշարան Օփերա Լաֆայէթի մէջ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ։ Ճաշագին 35 ֆր.։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Նուարդ Պասմաճեան իր ամուս- նոյն՝ Արամ Պասմաճեանի մահուան 1րդ տարելիցին ի յիշատակ 150 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ

ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ, ՍԷՆ-ԼՈՒ

Եկեղեցւոյ հիմնադրութեան յիսնամ- եակի հանդիսութիւն, հովանաւորու- թեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջ. նորադրանին, Կիրակի, Ապրիլ 22ին, Նախագահութեամբ՝

Տէր եւ Տիկին ՓԻԷՌ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

Առաւօտեան՝ ժամերգութիւն, հանդի- սաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հիմնադիրներուն, ծառայողաց, բարերարներուն եւ շրջանի համայն ննջեցելոց։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՀԱՆ խաչակիր ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Կէսօրին, ժամը 13ին, հացկերոյթ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, գեղարուեստական բաժինով։ Կը խնդրուի նախօրօք ապա- հովել սեղանները եկեղեցւոյ Թաղակա- նութեան կամ Տիկնանց Միութեան մօտ։

LE COMITE DES RESIDENTS de LA MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57, Bd. Jourdan, Paris 14e
Métro : Porte d'Orléans
Organise
UNE CONFERENCE
Le Jeudi 19 Avril à 20 h. 30
Conférencier :
Dr. Jean-Michel THIERRY
« L'architecture arménienne de la conquête arabe à la conquête turque»

du Journal « Haratch »
Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԱՋՔԸ ԼՈՅՍ
ՔԻՄՔԻ ՃԱՇԱԿ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

BOSPHORE - Epicerie - Traiteur

5, Rue de l'Echiquier 75010 Paris Tél. 246. 60. 51
Métro : Strasbourg Saint-Denis

Ուրախութեամբ կը ներկայանայ հանրութեան իր Արեւելեան եւ Հայկա– կան ուտեստեղէններու ճոխ տեսակներով

Պոսփորի մէջ կարելի է գտնել ինչ որ անհրաժեշտ է արեւելեան եւ մա– նաւանդ հայկական խոհանոցէ ներս

ԱՌԱՒԵԼ՝ տեղւոյն վրայ եւ ապսպրանքի վրայ միշտ թարմ տերեւի տոլմա, միտիա տօլմա մրջուկով, իմամ պայըլտը, թարամա, պօաչայ սու պէօրէկ, լահմաճուն ինչպէս նաեւ անուշեղէններու տեսակները՝ քատայիֆ, պուրմա… մինչեւ իսկ պոլսական ընտիր հելվա եւ լոքումի տեսակները

Զոր մրգեղէնի եւ պիստակներու ճոխ համադրութիւն։

BOSPHORE

կրնայ գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ տանտիկինները եւ զարդարել ամենաբծախնդիր կերուխումի սեղանները

BOSPHORE

կը յատկանշուի ոչ միայն իր ապրանքներու այլազանութեամբ եւ որա– կով, այլ նաեւ իր անմրցելի եւ լաւ սերտուած գիներով։

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1979

CETTE ANNEE 4 FORMULES :	CALENDRIER
Première Formule = 12 jours.
2 jours MOSCOU — Aller-Retour.
10 jours EREVAN | 18 au 29 Mai
15 au 26 Juin
Deuxième Formule = 14 jours
2 jours MOSCOU
12 jours EREVAN | 15 au 28 Juin
13 au 26 JUILLET
20 Juillet au 02 Août
03 au 16 Août
07 au 20 Septembre
Troisième Formule = 16 jours :
2 jours MOSCOU
14 jours EREVAN | 27 Juillet au 11 Août
03 au 18 Août
24 Août au 08 Septembre
31 Août au 15 Septembre
Quatrième Formule = 13 jours
MOSCOU - ARMENIE
GEORGIE - LENINGRAD | 18 au 30 Mai
13 au 25 Juillet
24 Août au 5 Septembre

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.
(*Pour inscription par groupes de 10, nous consulter*).
RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
18
MERCREDI
18 AVRIL
1979

LE NUMERO 1,80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Foudé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.362 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.362

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀՌՈՄ

ԻՆ ԼԻՆԿՈՒԱ ԱՌՄԵՆԱ՝

«ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ Ս. ԶԱՏԻԿ, ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԱՐԵԱՒ Ի ՄԵՌԵԼՈՑ»

ՊԱՊԻՆ ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՊԱՏԳԱՄԸ՝

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Քրիստոնեայ աշխարհին մեծագոյն տօնը, ան որ յոյս կուտայ մարդուն՝ թէ վերջին աղթականը մահը չէ. տիեզերական եկեղեցւոյ պետը, այս զատկուան, լեհ Պապ մըն է որ արդէն իսկ գրաւած է բոլոր սրտերը, նաեւ բծախնդիր Հովհաննէս 23-րդի, որուն հոգեւոր ալ հովիւն է: Երկար եւ յատկանշական պատգամով մը, Յովհաննէս – Պօղոս Բ. մօտ 400.000ի հասնող բազմութեան մը Ս. Պետրոսի հրապարակը եւ քանի մը հարիւր միլիոն հանդիսատեսներու հեռատեսիլէն, խօսեցաւ առաւելաբար խաղաղութեան մասին: «Խաղաղութիւն ձեզի՝ Միջին Արեւելքի ժողովուրդներ, Ափրիկէի ժողովուրդներ, Ասիոյ ժողովուրդներ եւ երկիրներ: Լատին Ամերիկայի քոյրեր ու եղբայրներ եւ ձեզի, որ կ'ապրիք քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային զանազան վարչաձեւերու ներքեւ: Խաղաղութիւնը հիմնական կարգի պտուղն է, արդիւնք յարգանքին՝ կեանքի, ճշմարտութեան, ազատութեան, արդարութեան եւ իւրաքանչիւր մարդու սիրոյ իրաւունքին»:

Ներողութիւն խնդրելով այն սխալ չեշտին համար, զոր կրնայ ունենալ օտար լեզուներու մէջ, Պապը 32 լեզուներով շնորհաւորեց Քրիստոսի յարութիւնը, անոնց կարգին երկրորդ անգամ ըլլալով (առաջինը՝ Ծնունդին էր) հայերէն եւ ըսաւ «Շնորհաւոր Ս. Զատիկ, Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց»: Նախքան իր օրհնութիւնը տալը՝ ուրբի էթ օրբի, մաղթանքներ ըրաւ տիեզերական եկեղեցւոյ երկու լեզուներով՝ յունարէն եւ լատիներէն:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՍԱՆՃԱՊԻ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

ԱՅԱԹՈԼԱ ՄԸ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ Է

Զատկուան տօներուն, Պարսկաստան բաւական ցնցուած էր առաւելաբար Թեհրանի այաթոլլային՝ Թալեղանիի հարցով: Հակասական լուրեր կը շրջէին իր մասին եւ երկու տղաներուն: Ըստ ամէնէն հաւաստի լուրերուն, երկրին երկրորդ այաթոլլան անհետացած է իբրեւ բողոք իր երկու տղոց եւ հարսին ձերբակալութեան դէմ: Ձերբակալութիւնը տեւական չէր եղած թէեւ բայց եւ այնպէս Թալեղանի դժգոհ է: Ծանօթ է որ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ երկրին մէջ եւ ինք էր որ Քիւրտիստան ղրկուած էր ապստամբները հանդարտեցնելու համար:

Երկրորդ անգամ ըլլալով, բայց այս անգամ, վերջնական կը թուի, Սանճապի, Արտաքին նախարար, իր հրաժարականը տուած է: Իբրեւ դրդապատճառ իր վատառողջ վիճակն ալ կ'ոգեկոչուի բայց աւելի հաւանական է որ երկրին «վատառողջ վիճակը» իր դերը խաղացած ըլլայ: Տնտեսութիւնը չի վերականգնիր, գործազրկութիւնը կը չեշտուի եւ պետական գանձը պարապ է: Հակառակ տըրուած հաւաստիքներուն, Պազերկանի կողմէ, ոչ կամայական ձերբակալութիւնները, ոչ ալ գնդակահարութիւնները դադրած են:

×

Ներկայիս ուրեմն «այաթոլլաներու պատերազմ» մը կայ, ինչպէս կը խոբագրէին գրեթէ բոլոր փարիզեան օրաթերթերը Երեքշաբթի առտու: Թալեղանի մէջտեղ չկայ, բայց կամաւոր բացակայութիւն մըն է, այսինքն գլուխը առած գացած է: Միւս կողմէ զանազան յեղափոխական կազմակերպութիւններ որոշած են իրենց ուժերը Թալեղանիի հրամանատարութեան տակ դնել, ուրեմն Խոմէյնի – Թալեղանի պայքար մըն է, որ ծայր կուտայ, քիչ մը աւելի խառնակ դարձնելով «իսլամական Հանրապետութեան» դիմագիծը, դիմագիծ մը որ այնքան փայլուն կը թուէր Շահին օրով եւ Նէօֆ-լը-Շաթոյէն:

ՊՐՈՒՍԷԼ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ ՄԸ ՁԱԽՈՂԵՑԱՒ

Ըստ երեւոյթին թէ իսրայելեան եւ թէ պելճիական գաղտնի սպասարկութիւնները տեղեակ էին նախապէս թէ պաղեստինեան ահաբեկում մը կը պատրաստուէր: Արդարեւ, Կիրակի օր, Պրիւսէլի օդակայանը ոչ ոք անակնկալի եկած է երբ ժամը 14ի առենները, հրացանաձգութիւն մը ծայր կուտայ քրանզիթի սրահը: Իսրայելեան Էլ-Ալ օդանաւային ընկերութեան մէկ օդանաւը էջքը կատարած էր բայց արդէն իսկ պաշտպանութեան տակ առնուած էր ինչպէս չորս պաղեստինցի ահաբեկիչները կը նկատէին: Ուրեմն, փոխելով իրենց ծրագիրը պայթուցիկներ կը նետէին քրանզիթի սրահին վրայ: Տասը հոգի թեթեւօրէն կը վիրաւորուէին բայց երկու Պաղեստինցիները կը ձերբակալուէին (միւս երկուքը կը յաջողէին փախուստ տալ): «Սեւ Մարտ» անուն շարժում մըն է որ տէր կ'ըլլար գործողութեան, հեռաձայնով մը մամուլի Ֆրանսական գործակալութեան: Շարաթ մըն է արդէն, որ պելճիական ոստիկանութիւնը լուր ունեցած է թէ եղեռնափորձ մը պիտի կատարուի եւ ճշդուած նոյնիսկ թէ ահաբեկիչներէն մէկը ճերմակ բիծ մը ունէր աչքին մէջ:

Ամէն պարագայի առաջքն առնուած էր շատ ծանր աղէտի մը քանի որ նախատեսուած էր որ օդանաւը գրաւեն, պատանդներ բռնեն, ապա՝ պահանջներ դնեն:

ՖՈՒԹՊՈԼ

42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

— O —

Ապրիլ 15ի հանդիպումներու արդիւնքներն են՝ Դինամօ Մինսկ – Դինամօ Կիեւ՝ 0 – 0, Ռոստով ՍԿԱ – Արարատ 0 – 0, Զէնիթ – Դինամօ Թիֆլիզ՝ 0 – 1, Դինամօ Մոսկուա – Զարիա՝ 0 – 0, Լոկոմոտիւ Շախտեոր՝ 1 – 1, Կռիլիա Սովետով – Նեֆթչի՝ 0 – 1, ԲԿՍԱ – Կայրաթ 4 – 0:

Այս խաղերէն ետք, դասաւորման գլուխն է միշտ Շախտեոր, իրեն կը հետեւին Բախտակոր, Դինամօ (Մոսկուա), Դինամօ (Թիֆլիզ), Սպարտակ (Մոսկուա) եւ 6րդ տեղը կը գրաւէ՝ Արարատ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ հարաւը, Ադրիականի ափը, կարգ մը քաղաքներ ինչպէս Դուբրովնիկ, Հերցեկովի, Կոտոր երկու ծանր երկրաշարժի ենթարկուած են Կիրակի առտու: Առաջին 24 ժամերուն արդէն աւելի քան 200 դիակ գտնուած էր, հարիւրաւոր վիրաւորներ կային եւ հազարաւոր՝ անապաստան: 1963ին էր շատ ծանր երկրաշարժ մը քանդած էր երկրին ծանօթ քաղաքը՝ Սկոպ եւ 1011 մեռեալ կար:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ, Ֆրանսական զօրագունդին երկրորդ հրամանատարը՝ Փրիսթիան Ժամէն մեռած է աջքի օր, երբ իր ճիփը ՄԱԿի դրօշակով, կրակի տակ առնուած է: Ո՞վ կրակ բացած է, ինչպէս միշտ մէկը միւսին վրայ կը թողու պատասխանատուութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ ահաբեկչական արարքները չեն դադրիր: Հրացանաձգութիւն մը, Պէյքոզի մէջ երեք հոգիի մահուան պատճառ եղած է: Երկու ոստիկաններ ծայրայեղի մը տունը կը խուզարկէին երբ կրակ բացուած է: Հինգ ուրիշներ ալ վիրաւորուած են: Անգարայի մէջ ալ դրամատան մը տնօրէնը՝ Օմար Սունար, որ ծայրայեղ-աջ նկատուած էր, սպանուած է: Ատանայի մէջ, 15 տարեկան պատանի մը, ծայրայեղ ձախ սպաննուած է երբ վիճէ կ'երթար: Պոլսոյ մէջ մերձաւոր՝ Ջելիլթեփէի մէկ պանդոկն ալ ռումբ մը դրուած է չորս զինեալ մարդոց կողմէ: Երկու մեռեալ կայ՝ պանդոկին տնօրէնը եւ յաճախորդ մը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ... Ամին Տատա, մինչ իր երկիրը՝ Ուկանտա «Զատիկ» կը տօնէր, ազատած ըլլալով իր այնքան ինքնատիպ մենատէրէն, այս վերջինը բոլորովին անհետացած է: Կը կարծուի թէ Լիբիա ապաստան գտած է: Երկրին նոր ղեկավարն է Փրոֆ. Լուլ:

ԼՈՒՐՏ ցնծութեամբ կ'ոգեկոչէ իր սրբուհիին՝ Պեռնատէթ Սուպիրուի մահուան հարիւրամեակը: 1858 Փետր. 11ին է, որ 14 տարեկանին Պեռնատէթ, անգրագէտ եւ զուրկ կրօնական դաստիարակութենէ առաջին անգամ «տեսած է» երիտասարդ կին մը, լոյսի պսակի մը մէջ: Այս հանդիպումը քանի մը անգամ կրկնուած է եւ Տիկինը ի վերջոյ ըսած է Պեռնատէթի՝ անարատ յղութիւնն եմ: Ի՞նչ լեզուով, Պեռնատէթ չի գիտեր բայց կը հասկնայ ըսած է: Այս երեւումները Լուրտը վերածած են արեւմտեան աշխարհի ամէնէն հանրածանօթ ուխտատեղիութեան: Այս տարի երեք միլիոն այցելու կ'ակնկալուի: Հիւանդ, անկար, անդամալոյծ տասնեակ տարիներէ ի վեր կ'երթան հրաշքի մը սպասելով: Յարդ 63 ապաքինումներ «հրաշքի» արդիւնք հռչակուած են:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ հակամերիկեան եղեռնափորձ մը տեղի ունեցած է բայց զոհ չկայ: Պայթում մը քարուքանդ ըրած է Ճոն Քենետի Մշակութային կեդրոնին գլխաւոր մուտքը:

ՀՌԻՓՍԻՄԵԱՆՑ ԿՈՅՍԵՐՈՒ ԱՃԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒԱ՞Ծ

— O —

ՀԵՌԱԳԻՐ՝ ՄԱՅՐ - ԱԹՈՌԷՆ

«Խոր յուզումով հաղորդում ենք թէ Ս. Հռիփսիմէ վանքի պարիսպի տակ անցեալ տարի գտնուած հնագարեան մատուռ - դամբարանում կատարուող նոր պեղումները յայտնաբերել են գերեզմաններ աճիւններովը գլխատուած մարմիններ: Շատ հաւանական է որ գտնուած աճիւնները Սրբոց Հռիփսիմեանց կոյսերի խմբից նահատակուածների աճիւններն են, որոնք ըստ մեր պատմիչների նահատակութիւնից յետոյ ամփոփուած էին մի դամբարանում: Իսկ 618 թուականին Կոմիտաս կաթողիկոս կառուցել էր Ս. Հռիփսիմէի տաճարը այնտեղ տեղափոխելով Հռիփսիմէ կոյսի աճիւնները:

Սոյն նորագոյն յայտնաբերումը մի նոր նիւթական վկայութիւնն է Հայոց քրիստոնէական հաւատքի պատմական վաւերականութեան»:

Պեղումները շարունակւում են հնագէտ ակադեմիկոս Բաբկէն Առաքելեանի ղեկավարութեան ներքոյ»:

ԷՋՄԻԱԾԻՆ, Ապրիլ 14

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (հեռատիպ, Ապրիլ 10-12)

ԱՐԱՐԱՏ - ՆԵՖԹՉԻ ԽԱՂԸ

Անցի օր (Ապրիլ 14-15) հաղորդած էինք Արարատ - Նեֆթչի խաղի արդիւնքը՝ 0-0: Ստորեւ մանրամասնութիւնները:

Ապրիլ 11ին, Արարատ իր դաշտին վրայ ընդունեցաւ Պաքուի Նեֆթչին: Նախքան մրցումին սկիզբը երկու խումբերու խաղացողները եւ տասնեակ հազարաւոր հանդիսատեսները ջերմօրէն շնորհաւորած են եւ հրաժեշտ տուած՝ Նորայր Մեսրոպեանի, որու ֆութպոլիստի ասպարէզը վերջ կը գտնէր: 13 տարի մաս կազմած է Հանրապետութեան խումբին, իբրեւ պաշտպան եւ մասնակցած է 337 խաղի:

Դժբախտաբար Արարատցիք իրենց ընկերոջ կեանքի այդ յիշատակելի օրը, չկրցան լաւ խաղ մը կիրարկել: Ազրբէջանցիները համերաշխօրէն պաշտպանած են իրենք զիրենք եւ յաճախ դժուար կացութեան մատնած են դաշտի տէրերը: Անգամ մը եւս պարզուած է հայ խաղացողներու հիմնական թերութիւնը՝ բաղմաթիւ հարուածներ արդիւնքի հասցնելու անկարողութիւնը:

Այսպէս Արարատ իր դաշտի վրայ խաղացած երեք մրցումներուն, չահեցաւ չորս կէտ: Նկատի առնելով որ այս տարի եւս, երկրի իւրաքանչիւր խումբի արտօնուած է միայն ութ՝ ոչ ոքի ընել, որմէ ետք յաջորդ հաւասար արդիւնքներու պարագային իր հաշուին կէտեր չեն արձանագրուիր, մասնագէտներու կարծիքով Արարատ պէտք է ուշադրութիւն ընէ:

Դասաւորման գլուխ էին երեք խաղէ յետոյ՝ Պախտակոր, Դինամօ (Մոսկուա), Շախտեոր (Դոնեցք) վեց կէտով:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՆՈՐ ԹԵՐԹ ՄԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻԱ

Ամերիկահայ Գրողներու Անդրանիկ Համագումարի մասին գրած թղթակցութեանս մէջ մանրամասն անդրադարձայ Պր. Երուանդ Ազատեանի լայնածաւալ զեկուցումին, որուն մէջ ան նկարագրեց ամերիկահայ մամլոյ ներկայ վիճակը: Սակայն այդ վիճակը, մանաւանդ Լոս Անճէլըսի մէջ, այնքա՛ն յարափոփոխ է, որ ահաւասիկ արդէն հոն ծնած է նոր թերթ մը, նոր մօտեցումի վրայ հիմնուած: Կ'ուզեմ ամփոփ ձեւով տալ որոշ տեղեկութիւններ:

Նախ՝ խօսք մը Գալիֆորնիոյ շրջանի մասին: Հոն՝ Հայութիւնը անցեալին եղած է գեղջուկ Հայութիւն մը, հաստատուած գլխաւորաբար Ֆրէզնոյի հարուստ, բերրի ագարակային շրջանին մէջ: 1960էն ետք սկսած է փոխուիլ վիճակը, նախ՝ դանդաղօրէն, յետոյ չափազանց արագ: Թէ՛ ծնունդով Ամերիկահայեր, թէ՛ ուրիշ Սփիւռքահայեր սկսած են հաստատուիլ Գալիֆորնիա: Իրանէն եկողներ մեծ գաղութ են Լոս Անճէլըսի մէջ, 1965էն ի վեր: Նմանապէս, տասը տարիէ ի վեր Պէյրութէն գաղթը զօրացած է, եւ եկողներու ստուար մեծամասնութիւնը հաստատուած է իր Միջերկրականեան կլիմայով ծանօթ Լոս Անճէլըսի մէջ: Անշուշտ 1975ին սկսած Լիբանանեան քաղաքացիական պատերազմէն ետք շատ աւելի արագ յաւելում կրած է այդ գաղթողներու թիւը: Ներկայիս, թէեւ ոչ ոք ունի ճշգրիտ փաստեր, լաւատեղեակ անձերու տպաւորութիւնները համադրելով կարելի է պարզել հետեւեալ վիճակագրական պատկերը, Գալիֆորնիոյ հայ բնակչութեան մասին.—

Լոս Անճէլըս, 85էն 100 հազար:
Ֆրէզնօ, 35 հազար:
Սան Ֆրանսիսքօ, 8 հազար:
Ցրուած, 10 հազար:
Ընդամէնը, մօտ 135 հազար:

Վերջին տասնամեակին եկողներու ստուար մեծամասնութիւնը հայախօս է, բացի որոշ Պոլիս Համշէնցիներէ, որոնք թրքախօս են դեռ: Մօտ 40.000 է այս « նորեկներու » թիւը, եւ անոնց ներկայութեան շնորհիւ (ինչպէս գրած էի Համագումարի թղթակցութեան մէջ ալ· շատ ցած է թերթերու թիւը.— «Ապրիլ», « Նոր Սերունդ », « Քաջ Նազար », « Նոր Օր », « Ասպարէզ » եւայլն:

Դեկտ. 22, 1978ին սկսած է հրատարակուիլ « Նոր Կեանք » շաբաթաթերթը, որուն առաջին հինգ թիւերը կրցած եմ աչքէ անցընել: Խմբագիրն է Վահան Ճանըրղեան, Պէյրութէն, եւ կանոնաւոր թղթակիցներէն գլխաւորներն են Նորայր Մամեան եւ Հրանդ Սիմոնեան, նորէն Լիբանանցի: Թերթի միւս « Թղթակիցները » հետաքրքրական խառնուրդ մըն են, ընդհանրապէս 30էն 50 հայախօս այն սերունդէն, որ գործի բերումով կ'ապրի աշխարհի ամէն կողմը, կը ճամբորդէ գործով, կը գրէ՝ երբ ըսելիք մը ունի, իբր կէս - թղթակցութիւն, կէս – նամակ (թղթակիցներու ցանկին մէջ կայ նաեւ Կարօ Յովսէփեանի անունը, Մարսէյլէն): Անցեալին՝ Յառաջի մէջ (Յունիս 13 - 4, 1978) գրած էի « Տեսութիւն եւ Հայութիւն » վերնագրով յօդուած մը, որուն մէջ արտայայտած էի այն կարծիքը, որ մեր մամուլը պէտք ունի « Սփիւռքահայ Նամականի » անունով հրատարակութեան մը, ուր թէ՛ թղթակցութիւն, թէ՛ նամակ, թէ՛ վէճ – կարծիք ձեւով կարելի ըլլայ արտայայտուիլ: Նման բաներու տեղ յատկացնելու պատրաստ կը թուի ըլլալ « Նոր Կեանք », որ խառնուրդ մը կը ներկայացնէ՝ յօդուածներու, նամակներու, սիւնակներու (օրինակ՝ պարտիզպանական նիւթերու մասին, բան մը՝ որ արեւոտ Գալիֆորնիոյ մէջ շատեր կը հետաքրքրէ) եւ լուրերու: Մասնաւորաբար՝ յայտարարութիւններու, ծանուցումներու, ռէքլամներու:

Այս ծանուցումներուն մասին պէտք է խօսիլ, որովհետեւ անոնց օգտագործումն է որ իսկակա՛ն նորութիւն մըն է: Նախ՝ ծանօթութիւն մը,— Ամերիկայի մէջ տարին 17էն 20 միլիառ (միլիոն չէ, միլիառ, այսինքն՝ հազար միլիոն) տոլար կը ծախսուի տնտեսական եւ ուրիշ հաստատութիւններու կողմէ ծանուցումներու համար (հեռատեսիլ, ձայնասփիւռ, թերթեր, պատերը ծածկող նկարներ, եւն.): Կան շրջաններ, ուր շաբաթաթերթեր լոյս կը տեսնեն, անգլերէնով, որոնք ձրի են ժողովուրդին, ինչպէս որ ձրի է (Ամերիկայի մէջ) հեռատեսիլի փրոկրամը: Ի՞նչպէս կարելի է ձրի բան մատուցանել,— պարզ է պատասխանը: Զանգուած մը (հոս՝ թերթը կամ հեռատեսիլի փրոկրամը ձրի ստացող - վայելողներու զանգուածը) շուկայ մըն է, իսկ ծանուցում ընողները միշտ կը փնտռեն նոր ու տարբեր շուկաներու ականջն ու աչքը գրաւեցնող հաղորդամիջոցներ: Երբ անոնք վստահ են, որ կայ նոր ու տարբեր շուկայ մը, որ այս կամ այն հաղորդամիջոցին ուշադիր է, կը սկսին ծանուցումներ գնել հոն, եւ այդ կարելի կը դարձնէ թերթին ձրի բաժնումը:

« Նոր Կեանք »ի վարիչները կը հաւատան որ Գալիֆորնիոյ հայ գաղութը զանգուած – շուկայ մըն է, եւ այդ պէտք է զգացնել ամերիկահայ ու ամերիկեան տնտեսական հաստատութիւններուն: Միաժամանակ, կը հաւատան որ հայ ժողովուրդը կը կարդայ, մանաւանդ, ձրի թերթ մը, եւ որ նման թերթ մը կը «հասնի» անոնց, որոնք միշտ պատրաստ չեն ուրիշ թերթերու բաժանորդագրուելու: Ուրեմն, ամէն տեղէ ճարուած փոքր դրամագլուխով մը եւ ամերիկահայ վաճառականական հաստատութիւններէն ոմանց համոզելով որ ծանուցումներ գնեն, սկսած են հրատարակել « Նոր Կեանք »ը: Ահաւասիկ իրենց « Հաւատամք »ը, արտագրուած առաջին թիւէն (Դեկտ. 22, 1978):

« Նոր Կեանք » կը հրատարակուի 20 հազար տպաքանակով: 10.000ը կը բաշխուի Մէյլով Ծնթ. փոսթ — Խ. Թ.), 10.000 կրնաք ստանալ բոլոր շրջաններու հայկական նպարատուներէն:

« Անոնք որ չեն ստանար՝ կրնան տեղեակ պահել վարչութիւնս:

« Նոր Կեանք » ամէնուն շաբաթաթերթն է: Եօթը տարեկանէն մինչեւ 117 տարեկան ամէն հայ անհատ կրնայ կարդալ « Նոր Կեանք »ը: « Նոր Կեանք » հայ ընթերցասէրին սեփականութիւնն է:

« Մենք ալ այս ձեւը որդեգրեցինք օժանդակելու համար հայամարտ – գոյամարտ պայքարին:

« Նոր Կեանք » տեւականօրէն այս ձեւով պիտի բաշխուի:

« Առանց վարանելու ամէն Ուրբաթ փնտռեցէք « Նոր Կեանք »ը:

« Կարդալով այլազան յօդուածները կրնաք նաեւ քաջալերել հայ առեւտրականները որոնց ծանուցումները ձեզի կը հասնին « Նոր Կեանք »ի միջոցաւ: Մի մոռնաք՝ « Նոր Կեանք » ունի 20.000 տպաքանակ եւ կը բաշխուի բոլորովին առանց ակնկալութեան »:

Հետաքրքրական պիտի ըլլայ տեսնել՝ թէ պիտի դիմանա՞յ այս յանդուգն, նոր մտածելակերպով հրատարակուող թերթը, որ գուցէ լուրջ սպառնալիք մը պիտի ներկայացնէ կուսակցական եւ անձնական նախաձեռնութեամբ հրատարակուող ուրիշ թերթերու: Կարելի է ըսել՝ « ո՛չ, չի ներկայացներ նման սպառնալիք, որովհետեւ անոնք, որոնք արդէն բաժանորդ են ուրիշ հայ թերթերու, լուրջ են, այս թե՛րթն ալ կը կարդան, քանի ձրի է, բայց չեն դադրիր միւսները ընթերցելէ: Իսկ անոնք, որոնք ուրիշ թերթի բաժանորդ չեն, պիտի չբաժանորդագրուէին, ձրի թերթ ըլլայ կամ չըլլայ հրապարակին »: Ես անձնապէս կ'ենթադրեմ որ եթէ ձրի թերթը դիմանայ վեց ամիս, իր 20.000 թիրաժ - տպաքանակով, ուժ մըն է նոր, եւ սպառնալիք՝ միւսներուն: (Անշուշտ կենսական է որ չարունակէ ունենալ այս տպաքանակը: 5000 տպաքանակով թերթին մէջ չեն ծախսեր առեւտրականներ: Կենսական է քանակը):

Կը յուսանք որ « Նոր Կեանք »ի պատասխանատուները կենսական գտնեն նաեւ որակը, որովհետեւ եթէ յաջողին, մեծ ուժ եւ ուրեմն մեծ պատասխանատուութիւն մը ունեցող ներկայութիւն մը պիտի ըլլայ այս թերթը, ամերիկահայ իրականութեան մէջ: Հիմակուհիմա, կը թուին ունենալ անկեղծ մօտեցում, եւ կը թուին խիստ մտահոգ ըլլալ այսպէս կոչուած « հայամարտ – գոյամարտ »ով: Կը յուսանք որ ճիշդ է մեր տպաւորութիւնը:

Ստորին, փոքր փոփոխութիւններով արտատպում մը, « Նոր Կեանք »էն, որուն թղթակիցներէն մէկը գործի բերումով գացած է տեղ մը՝ ուրմէ շատ քիչ արձագանգ կը լսուի հայ մամուլի մէջ:

ԽԱԶԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՈՒՏԱՆԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՍՕՐ

— o —

Գիշերուան ժամը տասնըմէկուկէսին օդանաւը էջք կատարեց Խարթումի օդակայանը: Սուտանի հայ ակումբի վարչականները լրիւ կազմով եկած էին դիմաւորելու մեզ՝ Ֆայվ Ֆինկըրզի հինգ անդամները: Պէտք եղած գործողութիւնները կատարելէ ետք օդակայանին մէջ, մեզ առաջնորդեցին պանդոկ եւ յաջորդ օրը մեզ դարձեալ տեսնելու խոստումով մեկնեցան:

Արդէն առաւօտեան ժամը 9ին մի քանի վարչականներ եկան պանդոկ եւ ըսին. « Տղե՛ր, տակաւին կը քնանա՞ք. ելէ՛ք ձեզ քաղաքը պտըտցնենք »:

« Մեզ հայկական ակումբը տարէք ամէնէն առաջ », բոլորս ըսինք միաբերան: Կէս ժամ ետք հայկական ակումբի մուտքին ենք, որուն դրան վրայ խոշոր գիրերով գրուած է « Արմինիըն քլապ »: Ապշահար իրարու նայեցանք, չէինք կըրնար երեւակայել նման հայկական ակումբ մը, Ափրիկէի կեդրոնը: Չափազանցած չեմ ըլլար եթէ ըսեմ թէ Պուրճ Համուտի կէս մեծութիւնը ունեցող հըրակայ տարածութիւն մըն է Սուտանի հայկական ակումբը: Մուտքի աջին մեծ տարածութիւն մը յատկացուած է մանուկներուն՝ որպէս խաղավայր, ուր կրնաք գտնել յատկապէս մանուկներու համար շինուած բազմաթիւ ժամանցի գործիքներ, օրօրոց, սահնակ, թրամփէզի երկաթներ, եւայլն: Քիչ անդին կայ մեծերու ֆութպոլի դաշտ՝ միջազգային չափով շինուած, ուր կանոնաւոր կերպով Սուտանի հայ երիտասարդները շաբաթը երկու անգամ ֆութպոլի փորձեր կը կատարեն եւ երբեմն կը մրցին ուրիշ ազգերու ակումբներու դէմ:

Ֆութպոլի դաշտին ճիշդ կոնակը կը գտնուի պասքէթի դաշտը, դարձեալ շատ օրինաւոր կերպով շինուած, գետինը պեթոնով ծածկուած, իսկ գիշերը՝ լուսաւորուած: Պասքէթի դաշտին կողքին կայ վոլէյի դաշտը, որ սակայն դժբախտաբար լքուած է եւ գետինը աւելորդ բոյսերով լեցուն, տրուած ըլլալով որ Սուտանահայութիւնը վոլէյի խումբ չունի: Վոլէյի դաշտէն մօտ հարիւր մեթր հեռու կը գտնուի հսկայ լողարան մը (փիսին), քառներկու մեթր երկայնքով եւ տասնըմէկ մեթր լայնքով, որուն ջուրը ամէն օր կը փոխուի եւ միեւնոյն ժամանակ կը դեղուի առողջապահական միջոցներ ձեռք առնելու նպատակով:

Լողարանի աջ կողմը կան սենեակներ՝ որոնք կը գործածուին իբր ժողովատեղի, հաւաքավայր եւ ժամանցի կեդրոն, թղթախաղի, նարտի, տոմինոյի եւ այլ խաղերու համար: Սենեակներէն մէկը տրամադրուած է գրադարանի, ուր կրնաք գտնել բաւական մեծ հաւաքածոյ մը հայերէն գիրքերու: Պատին վրայ շարուած են վարչութեան անդամներուն նըկարները՝ իսկ գրադարանին ճիշդ դիմացը կան բաւական մեծ թիւով բաժակներ, որոնք աւդինք են հայկական ակումբի երիտասարդ մարզիկներու յաղթանակներուն:

Ինչպէս յիշեցի, այս սենեակները կը գտնուին լողարանին աջ կողմը իսկ ձախ կողմը կը գտնուի հսկայ միջանցք մը, ուր շարուած են սեղաններ եւ աթոռներ, սրճարանի ձեւով: Դիմացը կը գտնուի հեռատեսիլ մը, եւ ամէն գիշեր այս միջանցքը լեցուն է Սուտանահայերով, որոնք կը նախընտրեն ընթրել ակումբի մէջ եւ միեւնոյն ժամանակ իրար հետ ժամանակ անցընել: Այս միջանցքէն մօտ երկու հարիւր մեթր անդին կը գտնուի ակումբի պիւֆէն եւ խոհանոցը, ուր կարելի է գտնել ամէն տեսակ համադամ ճաշեր եւ խմիչք:

Խոհանոցէն մօտ կիսուն մեթր հեռու բարձր ամպիոն մը՝ որ տրամադրուած է նուագախումբերու՝ որոնք կը նուագեն հայկական ակումբին մէջ, իսկ նուագախումբի ամպիոնին ճիշդ դիմացը կը գտնուի պարի փիսթը, շրջանակի ձեւով, ուր հանգիստ կրնան պարել hազար զոյգ: Փիսթին չորս կողմը կանաչ խոտով ծածկուած հսկայ տարածութիւն մը շարուած սեղաններով, ուր կը նստին նեկանները: Վերէն ապահովուած է հսկայ վրաններով, ցերեկուան արեւէն եւ տաքէն պաշտպանուելու համար եւ մանաւանդ գիշերուան պաղէն: Սուտանի մէջ կաղանդի շրջանին կը տիրէ ցերեկը քառասունըհինգ աստիճան փաhրէնհայթ տաքութիւն եւ գիշերը բաւական ցուրտ է:

Սուտանահայութիւնը ծերով երիտասարդով եւ փոքրերով կը հաշուէ մօտ երկու հարիւր յիսուն հոգի... միայն: Առանց բացառութեան բոլորն ալ նիւթապէս լաւ ապահովուած են. մեծամասնութեամբ կը զբաղին վաճառականութեամբ: Հայկական ակումբը որ կը կոչուի « Հրանդ Մարգարեան » կը պատկանի առանց բացառութեան բոլորին: Չկայ կուսակցական կամ համայնական որեւէ խտրութիւն: Ակումբը բոլորին միակ ժամանցի վայրն է՝ ուր կը հաւաքուին, կ'ընթրեն կամ գիրար կը տեսնեն ամէն գիշեր: Ակումբը ունի իր անձնական բժիշկը, մարզական խումբերը (ֆութպոլ, պասքէթ եւ փինկ –փոնկ), որոնք գրեթէ միշտ յաղթական դուրս կու գան: Ունի իր անձնական թատերախումբը որ տարին անգամ մը կը ներկայացնէ թատերական խաղ մը, ակումբի բացօթեայ թատերասրահին մէջ, որ կը գտնուի պասքէթի եւ վոլէյի դաշտերուն միջեւ: Միայն բեմը գոց է, իսկ մնացածը բացօթեայ, ուր ներկայացման կամ հանդէսի մը ժամանակ աթոռներ կը շարեն: Թատերախումբը կը ներկայացնէ ժողովրդային թատերախաղեր ինչպէս Յակոբ Պարոնեանի « Մեծապատիւ Մուրացկանները »:

Սուտանահայութիւնը ունի իր անձնական եկեղեցին եւ դպրոցը որ կը գտնուի ակումբէն մօտ երկու հարիւր մեթր հեռու: Սուրբ Յարութիւն եկեղեցիին կից կը գտնուի Պարսամեան վարժարանը (նախակրթարան) որ կը կրէ Սուտանահայ բարերարի մը անունը:

Պր. Պարսամեան ամբողջ Սուտանի թիւ մէկ վաճառականներէն մէկն է, որ շատ մօտ կապեր ունի կառավարական բարձր անձնաւորութիւններու հետ: Կայ ուրիշ յայտնի անձնաւորութիւն մը, Պր. Կարօ Վանեան, որ ձիարշաւի ձիեր ունի ոչ միայն Սուտանի մէջ, այլեւ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ: Պր. Վանեանի ձիերը բոլորն ալ կը կրեն հայկական անուններ ինչպէս Արարատ, Մասիս, Շամիրամ: Լոնտոնի մէջ Պր. Վանեանի ձիերէն մէկը մրցած է թագուհիի ձիուն հետ եւ առաջնութիւն շահած, եւ բաժակը թագուհին ինք իր ձեռքով յանձնած է Պր. Վանեանի: Այդ բաժակը այժմ կը գտնուի Պր. Վանեանի վիլլային մէջ, Սուտան: Այնքան մեծ եւ ծանր է որ կատակելով կ'ըսէինք Պր. Վանեանի. « Բաժակը յանձնած ժամանակ թագուհին հետը քանի՞ բեռնակիր բերած էր »:

Սուտանի մէջ ամէն ազգ ունի իր ազգային ակումբը, ինչպէս՝ իտալական, ամերիկեան, յունական, սուրիական ակումբներ, եւ ամէն ազգ կաղանդի շրջանին իրենց երկրէն կը բերեն նուագախումբեր մէկ ամսուան համար: Սուտանահայութիւնը հակառակ իր փոքր թիւին (եթէ բաղդատենք, օրինակ, Յոյներուն որոնք կը հաշուեն տասը հազար հոգի), միշտ ալ ամէնէն շատ քաջալերուած ակումբը ունեցած է: Ամէն գիշեր նուագախումբը երեք հազար հոգի ներկայ

կը գտնուին հայկական ակումբը (միայն կաղանդի շրջանին, երբ նուագախումբ կայ, օտար ազգեր կրնան մտնել ակումբ, իսկ միւս շրջաններուն միայն անդամներու մուտքը արտօնուած է): Կաղանդի գիշերը տասնեակներով ձիաւոր պինուորներ կը հսկեն կարգապահութեան՝ անհաւատալի խճողումի պատճառաւ: Կառավարական բարձրաստիճան բոլոր պաշտօնեաները, նախարարները, կը նախընտրեն կաղանդի գիշերը հայկական ակումբին մէջ անցընել: Այդ գիշեր սեւամորթներուն թիւը շատ աւելի մեծ կ'ըլլայ քան ճերմակամորթները եւ երբ կէս գիշերին լոյսերը մարին, ու բնականաբար սքանչելիօրէն արդէն իսկ երկինքէն լուսնի լոյսը կը զարնէ, մութին մէջ ճերմակ ակռաներ միայն կը տեսնէք... Անհաւատալիօրէն կը սիրեն հայերէն երգերը եւ իրենց կարելիութեան չափին մէջ կը ջանան շուրջպար պարել: Սուտանահայութիւնը, հակառակ որ ամէնքը լաւ են վիճակով եւ դիրքով, չափազանց պարզ են եւ հիւրասէր:

Տարին մի քանի անգամ կը ճամբորդեն Եւրոպա, որպէս վաճառական կամ պըտոյտի համար, որովհետեւ Մայիսէն վերջ շատ տաք կ'ըլլայ:

Ցիշեմ երկու դէպքեր որոնք շատ ազդած են վրաս: Առաջինը՝ մանկապարտէզի հանդէսին ներկայ գտնուեցայ եւ կարելի չէր հյուզուիլ տեսնելով հայ մանուկներ, որոնց մէջ սեւեր ալ կային, որոնք կ'երգէին «Ով մեծասքանչ դու լեզու»:

Իսկ երկրորդ դէպքը հետեւեալն է.

Սուտան հասած օրերնիս սեւամորթ մը մօտեցաւ մեզի եւ սկսաւ հայերէն խօսիլ հետերնիս, զարմացած իրարու նայեցանք: «Ինչո՞ւ կը զարմանաք», ըսաւ «որովհետեւ սե՞ւ եմ»: «ոչ, չզարմացանք» ըսինք ամչնալով: Ապա դարձաւ եւ ըսաւ. «Դուք Թրքերէն երգեր գիտէ՞ք, լսեցի որ Պէյրութի մէջ Հայերը Թրքերէն երգեր շատ կ'երգեն, անոր համար ալ բնաւ չեմ փափաքած Պէյրութ գալ»: «Սխալ տեղեկութիւններ առեր էք» ըսինք, «ժամանակին թերեւս, բայց ներկայիս մեծ պայքար կայ, Թրքերէն երգը արմատէն կտրուած է»: Երբ այս լսեց, բարձր ձայնով սկսաւ երգել. «Ով հայրենիք» եւ արցունքի խոշոր ճերմակ կաթիլներ սահեցան սեւ այտերէն վար: Երբ Ափրիկէի կեդրոնը Թրքերէն երգի դէմ պայքար կայ, ալ ի՞նչ պէտք կայ մտահոգուելու:

ՊՕՂՈՍ ՇԱՀՄԵԼԻՔԵԱՆ

«Նոր Կեանք»

ՁԱՅՆԵՐ ԳՈՒԽԱՌԷՆ

Վասպուրականի Հերոսամարտին Տարեդարձը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ Յառաջ.— Նախ խորհրդանշական է, որ Հայ Մշակոյթի Տան շինութենէն ի վեր, Վասպուրականի հերոսամարտին տարեդարձները կը յիշատակուին համանուն շքեղ սրահին մէջ: Եւ ամէն Ապրիլին՝ Արծուի Վասպուրականի լայնատարած թեւերը, սրահին բեմէն, կը յուշեն օրուան ոգին, հանդիսութեանց նկարագիրը: Երկրորդ նկատելի կէտն այն է, որ օրինակելի յարատեւութեամբ կը կազմակերպուին հերոսամարտին հանդիսութիւնները՝ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Կեդր. Վարչութեան կողմէ, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերուն: Եւ միշտ ընդարձակ սրահը նեղ կուգայ խուռներամ փութացած հանդիսականներուն համար:

Սրտապնդիչ միջավայրի մը մէջ է, որ օրուան նախագահը՝ Ալեքսան Պապայեան ցերեկոյթին բացումը կատարեց եւ ապա վարեց յայտագիրը: Նախագահը ընդգծելէ ետք 64 տարիներ առաջ արձանագրուած հերոսական գուպարին յատկանիշն ու արժէքը, ներկայացնելէ ետք Արամ Մանուկեանի բացառիկ դիմագիծը մեր մօտաւոր անցեալի պատմութեան էջերուն մէջ՝ Վասպուրականէն Արարատեան աշխարհ, շեշտեց, թէ Վանի հայկական իշխանութեանց հաստատումով դարերու երազը շօշափելի իրականութիւն դարձաւ, սերմերը նետելով Մայիսեան մեծ Արշալոյսին:

Ժիրայր Միրիճեան յստակ ակնարկով մը բնութագրեց Զարթօնքի շարժումը 1850ական թուականներէն սկսեալ, Խրիմեանի, Փորթուգալեանի եւ ուրիշներու շունչին տակ: Մշակութային վերելքին հետ, միտքեր թրծուեցան եւ ազատագրական - յեղափոխական գաղափարները ընդհանրացան՝ վարակելով շրջանի Հայութիւնը: Անդրադառնալով հերոսամարտին՝ շեշտեց թէ միասնականութեան ոգին կարեւոր դեր կատարեց: Արամ, որուն մահուան 60ամեակն ալ յիշատակութեան կ'արժանանար այդ օրը, իր կողքին ունեցաւ Զինուորական Մարմինը: Արմենական — ռամկավար Արմենակ Եկարեան, դաշնակցական հայդուկներ Գրիգոր Պուլկարացի, Կայծակ Առաքել կազմակերպիչ, մղիչ ուժերը դարձան հերոսամարտին:

Խօսելով ներկայի մասին, գիտել տըւաւ, թէ Հայաստան եւ Սփիւռք՝ Արեւելահայ եւ Արեւմտահայ իր զոյգ հատուածներով, յաղթանդամ մարմնի մը երկու թեւերն են: Հոն թէ հոս, մէկ է հայ ժողովուրդը իր ձգտումներով, երազներով եւ նուաճումներուն տարողութեամբ: Հոն՝ Հայութեան այդ թեւը հայրենիք կը կերտէ եւ կը լուսաւորէ, կ'ամրացնէ իբրեւ կորիզը վաղուան ամբողջական Հայաստանին: Հոս, Հայութեան մեր թեւը, տեւական կերպով կը ձգտի պահպանել իր ազգային դիմագիծը մշակոյթին ճամբով. նաեւ կը պայքարի այլազան ճակատներու վրայ, որպէսզի հայրենիքի ժողովուրդին հետ միասնաբար կերտէ միացեալ հայրենիքը, միացեալ ժողովուրդով եւ ազատ կարգերով, անկախ:

Ժիրայր Դատաւորեան Մշակոյթի Յան գեղեցիկ կառոյցը մատնանշելով հանդիսութիւն մը գտաւ մեր ժողովուրդին անցեալի եւ ներկայի նկարագիրներուն միջեւ.— ամէն տեղ ճիգով եւ աշխատանքով հաստատել լուսաւոր կեդրոններ: Բնորոշելով Վանեցիին դիմագիծը հաստատեց, թէ ան միշտ եղած ու մնացած է հաւատաւոր Հայ, լրջահայեաց իր քայլերուն եւ աշխատանքներուն մէջ, այլ մասնաւորաբար յամառ իր մտածումներով եւ կամքով: Ընդգծեց հայ քաղաքական կուսակցութիւններուն, յատկապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան վերապահուած բացառիկ դերը եւ գործունէութիւնը ինչպէս այլուր, նաեւ Վասպուրականի մէջ: Մատնանշեց կազմակերպչական յատկանիշները շրջանի Հայութեան: Ակնթարթի մը մէջ իրագործուեցաւ ազգային միասնականութիւնը: Թէ՛ հերոսամարտի օրերուն, թէ՛ Վանի հայկական իշխանութեանց ժամանակաշրջանին, պետական մեքենան գործեց կանոնաւոր կերպով՝ բոլոր մարզերով: Ապա յիշատակեց անունները Տեղեկատու Դիւանին, Զինապաշտ Մարմնին եւայլն, ցոյց տալու համար, թէ բոլոր խաւերն ու հատուածները մասնակցեցան կռիւներուն: Յարգանքի խօսք ուղղեց հայ կնոջ հասցէին՝ ընդգծելով Հայուհիին նշանակալից դերը մարտի օրերուն:

Գեղարուեստական բաժինը այլազան նկարագիր ստացաւ: Արտասանեց Տիկին Իսկուհի Հրաչեան, երգեցին Տիկ. Սիրան Մանուկեան, Օր. Հացագործեան, Պ. Պ. Սիմոն Աւտոյեան, Աւ. Խերոյեան, Է. Շալճեան եւ ուրիշներ: Նուագախումբը իր հայկ. եղանակներով մթնոլորտին բարձրացումին սատարեց: Խմբապարները եղան անպակաս, երբ թէ երիտասարդ իրարու հետ շաղախուած ցոյց տըւին հինէն նորին երկարող, փոխանցուող հայրենական աւանդներուն յաջորդականութիւնը:

Հարկ է յիշատակել աշխատանքը կազմակերպիչ յանձնախումբի տիկիններուն, օրիորդներուն եւ երիտասարդներուն: Ինչպէս կ'ըսէ ժողովրդական առածը՝ ճպուռներու նման գացին - եկան, վազվըզեցին, որպէսզի սեղաններուն շուրջ բոլորուած հանդիսականները իրենք զիրենք զգան հայկական վառ մթնոլորտին մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀԱՅԿ. ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

— O —

Միլանոյի հայ գաղութը, իբրեւ գրական, մտաւորական շարժումներու նախանձախնդիր հետեւորդ, անցեալ օրերուն՝ Մարտ 22ին եւս իրագործեց փոքրիկ, բայց գողտրիկ ծրագիր մը՝ գարնանացան մը, հայկ. ոտանաւորի ու արձակի, Ֆամիլիա Արթիսթիքայի հիւրընկալ սրահներուն մէջ:

Օրուան բանախօսը Հ. Լեւոն Զէքիեան բացառիկ հմտութեամբ ու ճաշակով ընտրած էր հայ բանաստեղծներու եւ բանաստեղծութիւններու փունջ մը, ընդգրկելով 150 տարուան ժամանակաշրջան մը, հասնելով մինչեւ մեր օրերը:

Բանախօսութիւնը, որ պատրաստուած էր իտալերէն լեզուով, շատ յաճախ կ'ընդհատուէր, տեղի տալու համար այս կամ այն բանաստեղծի քերթուածի ընթերցման, որ պատրաստած էին խումբ մը շնորհալի եւ կ ա ր ո ղ երիտասարդներ, միաձուլելով ընթերցումը հայկ. ժողովրդական երաժշտութեան եւ հայկ. լեռնաշխարհի ու բնաշխարհի տեսարաններուն հետ, աւելի սնուցանելու ու կենսունակ դարձնելու բանաստեղծի միտքը՝ կարօտն ու սէրը, վիշտն ու ուրախութիւնը, տառապանքն ու գանգատը, զզջումն ու ներումը, յոյսն ու համոզումը, բանախօսութիւնը վերածելով անբաղդատելի ընդհ. համանուագի մը:

Այդ հեշտալուր ու կիսախաւար սրահին մէջ դարձեալ յարութիւն կ'առնէին իրենց կեանքով, սրտի վէրքերով, սիրոյ կարօտի հեծկլտանքներով, գարնանային բաղձանքներով եւ երբեմն ալ փշրուած երազներով ու հայրենիքի կարօտով՝ Սիամանթօ, Դուրեան, Պէշիկթաշլեան, Դանիէլ Վարուժան, Սրբուհի Տիւսաբ, Սիպիլ, Ալիշան, Նալպանտեան, Մ. Մեծարենց, Ար. Սրապեան, Թումանեան, Տէրեան, Ե. Չարենց եւ Պարոյր Սեւակ:

Բանախօսը համադրական ամփոփ պատկերի մէջ, հիմնուելով «Արուեստը երկար, կեանքը կարճ» բնաբանին վրայ, մեծ վարպետութեամբ ու նրբութեամբ ներկայացուց իւրաքանչիւր բանաստեղծի կեանքը, պատմական եւ աշխարհագրական տուեալներն ու ժամանակաշրջանը, համոզումներն ու գաղափարները, ընդգծելով միաժամանակ իւրաքանչիւրի դերն ու նշանակութիւնը, արժէքն ու իմաստը մեր այսօրուան ու միջազգային գրականութեան պատմութեան մէջ գտնուող բաժնելով ու խաչաձեւելով երեք գլխաւոր օճախներու՝ Կ. Պոլիս, Հայրենիք եւ սփիւռք, արժանանալով ներկաներու գնահատանքին եւ ծափահարութեան:

Ս. ՍՐԿ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	1929 1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

4.

Վերջին յարկի սենեակներէն մէկն էր այս, օդաւէտ ու լուսաւոր. կանաչ միագոյն գորգ մըն էր պատած գայն ու ամէն ինչ մաքրութիւն կը բուրէր: Աջ կողմի անկիւնը լայն անկողին մը կար իր տանձով ու զարթուցիչով, դէմը՝ լոգասենեակին յախճապակիէ սպիտակութիւնը, բարակ ու հաստ կոկորդներով, իսկ վերջին՝ ապակիէ երկար կտոր մը՝ ուր արդուզարդի պիտոյքներ կային քառանկիւն հայելիի մը առջեւ: Ուրիշ անկիւն մը բարձր հանդերձարան մը՝ որուն քով պզտիկ վարագոյր մըն էր քաշուած հագուստ մը ծածկելու համար: Կեդրոնը սեղան մը կը կլորնար ներկուած փայլուն տախտակէ, կրելով խել մը գիրքեր որոնք երկու փիղերու մէջտեղ սեղմուած էին: Փիղերէն մէկը կը նայէր մոխրամանին, իսկ երկրորդը իր պատիճը պատին էր ցցած:

Նէնէթն ալ ակնարկը այն կողմ դարձուց, նայեցաւ պահ մը անշարժ, դժգոհութեան շարժում մը ըրաւ, բայց ժպիտը հայելիները տեսան: Ցետոյ դէպի լուսամուտը ուղղուեցաւ:

Պատուհան - դուռ մըն էր այս, որ պզտիկ պատշգամի մը վրայ կը բացուէր. արեւը ողողեր էր զայն. գարնան զմայլելի առաւօտ մըն էր. առողջ ու մաքուր առաւօտ մը՝ որ ճաշի կ'երթար պզտիկ աղմուկներով:

Նէնէթ սկսաւ անհամբերել. վերադարձաւ սեղանին առջեւ, գիրք մը առաւ ու նստաւ, ակնարկը ծանօթի մը՝ Փիէռի գլխարկին: Մէկէն նշմարեց որ ճիշդ առջեւը սեղանին պզտիկ դարակը կիսաբաց է. քաշեց զայն եւ հաստ տետրակ մը ուշադրութիւնը գրաւելով, առաւ:

Այո, ապահով էր: Քիչ մը յուզուած, չես գիտեր ինչու, սկսաւ դանդաղօրէն դարձնել այդ էջերը. Ֆրանսուհիին հետաքրքրութիւնը կրկնապատկուեցաւ. օտարգրութիւն մըն էր: Աչքերը յառած այդ խառնափնթոր գիրերուն, կ'ուզէր գտնել, կ'ուզէր անպայման ճանչնալ իսկական Պետրոսը, երիտասարդը, արեւելքցին: Ի՞նչեր կը պատմէին այդ էջերը. մտերիմ ինչ յոյզեր, մտածում ու տենչանք կը պարունակէին այդ տողերը որոնցմէ բան մը չէր կրնար հասկնալ: Հայերէն այդ տառերը բեւեռագրեր էին իրեն համար, «սեւ ու ճերմակ»՝ ինչպէս կ'ըսէր ինք: Ու անկարող իրականութիւնը տեսնելու, աւելի ինքն իր մէջ կը ջանար անծանօթը գուշակել: Ֆրանսերէն բառ մը մէկէն իր ակնարկը կեցուց. «մէրսի». կարծես սենեակին մէջ էր Փիէռ, հոն, իր մօտը, եւ իրեն ուղղած առաջին բառը կ'ըլլար՝ մէրսի: Շնորհակալութիւն Նէնէթին որ եկեր էր զինքը տեսնել, որ զինքը չէր մոռցեր, չէր մոռցեր իր պզտիկ Փիէռօն...: Ցաջորդ էջերուն մէջ Ֆրանսերէն բառերը սկսան շատնալ: Ալ մեծ ուշադրութեամբ ամէն տողի մէջ փնտռեց զանոնք ու իր մտածումը անոնց հետ յառաջացաւ: Ատիէօ փուր թուժուր. Մէսաժըրի Մարիթիմ. Մատոննա, Պիրէոս, Պէյրութ, Աղեքսանդրիա, Մարսէյլ: Ցետոյ Փարիզի մէջ հասցէ մը ու գործարանի մը անուն: Ֆրանսերէն ասութիւններ, արտառոց հայհոյութիւններ, քովը փակագիծով՝ բացատրութիւնը անշուշտ, թատրոններ ու պտոյտի զանազան վայրեր: Ամիսները կ'անցնէին: Դերասանուհի մը եւ լուսանկարչական քանի մը բառ ըսին թէ Փիէռ ալ Կռան Պուլվարները հասած է: Մէկէն՝ նախադասութիւն մը. «Ահա՛ այսօր, Պետրո՛ս, յիմարութիւն չուզեր»: Նէնէթ սեղանին վրայ դրաւ տետրակը, երկու արմունկներուն մէջտեղ ու հետաքրքրութեամբ եւ աճող անհամբերութեամբ մը սկսաւ կարդալ.

(Շար. 14)

Այրի Տիկին Վարդանոյշ Նալպանտեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԵՂԻՍ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 14ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Ապրիլ 19ին, ժամը 14·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Ապրիլ 22ին, Սէն Լուի Սուրբ Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, բանաստեղծ՝

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առիթով։

Կը հրաւիրուին սփիւռքի հայ մեծ բանաստեղծին յիշատակը յարգողները։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Կրկնազատիկի եւ Ապրիլեան Եղեռնի 64րդ տարեդարձի առթիւ պատարագ՝ Սէն Մօրիս տը Պէնոյի կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, տեղւոյն կաթ. Խաչի վարչութեան նախաձեռնութեամբ, Կիրակի, Ապրիլ 22։

Պատարագը կը սկսի ժամը 4ին, երեկոյեան։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի մէկուկէս միլիոն նահատակներու հոգիներու խաղաղութեան ի հանգիստ։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝ ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ։

Երգեցողութիւնները կը կատարուին Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Պ. Մ. Օփլագի։

ԱՆԻ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
եւ
ԱՐՇԱԿ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Ամուսնացած
Նիս, Ապրիլ 14, 1979
կնքահայրութեամբ
Պ. Ժան Եռճոզի

LE NOUVEAU TESTAMENT

Paru en arménien oriental selon l'orthographe classique, édité sous les auspices du Catholicossat d'Etchmiadzine, est toujours en vente au prix de 30 F.

Se le procurer sur place :

LIBRAIRIE PALOUYAN
9, Rue de Trévise, 75009 Paris
Tél. : 523-24-97

LIBRAIRIE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur le Prince,
75006 Paris — Tél. : 326-88-65

Toutes les demandes par lettres doivent être exclusivement adressées à M. JEAN YEREMIAN, en y ajoutant un chèque de 30 F. l'emballage et le port sont gratuits.

Adresse : J. YEREMIAN
8, Rue du Groupe Manouchian
94140 Alfortville
Tél. : 375-11-25

L I C A

LIGUE INTERNATIONALE CONTRE LE RACISME ET L'ANTISEMITISME

Madame, Monsieur, Chers Amis,

Comme vous le savez, de nombreux attentats racistes et antisémites ont été commis au cours des dernières semaines.

C'est ainsi qu'à Vincennes, lors de la projection du film « Au nom du Führer », un engin incendiaire a été lancé dans la salle où s'était réuni un public important, blessant l'opérateur et causant d'importants dégats matériels.

A l'initiative d'un groupe d'adhérents actifs, une section de la LICA va être créée sur les communes de FONTENAY-SOUS-BOIS, NOGENT, SAINTMANDE et VINCENNES.

L'Assemblée Générale Constitutive aura lieu le : *Lundi 23 Avril à 21 heures précises*, en l'Hôtel de Ville de Vincennes, sous la présidence de Monsieur Jean PIERRE-BLOCH et avec la participation de nombreuses personnalités locales.

La présence d'un plus grand nombre est indispensable pour l'efficacité des actions, qu'au sein de cette section, nous entreprendrons ensemble.

Nous vous attendons donc nombreux (avec vos parents et amis).

Pour le bureau provisoire
LE PRESIDENT
CHRISTIAN BAT-GENSTEIN

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ 64ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Փ Ա Ր Ի Զ

Մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի համազգային հանգամանքով, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերու, հետեւեալ կարգով.

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 22, ԺԱՄԸ 16ԻՆ

Եպիսկոպոսական պատարագ Նոթրը Տամ տը Փարի մայր տաճարին մէջ։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 18ԻՆ

Ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորին, Էթուալ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 20·45ԻՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

MAISON DE LA CHIMIE — 28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e

Կը հրաւիրենք մեր ժողովուրդը խուռներամ մասնակցիլ սոյն ոգեկոչման յարգելու համար յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներուն։

Լ Ի Ո Ն Ի Մ Է Ջ

Ապրիլ 22ին, Կիրակի առտու ժամը 9·30ին հոգեհանգիստ կը կատարուի նահատակներու յիշատակին, ու կը պատարագէ Դ. Եպիսկ. Սահակեան, Սէն Անտրէ լը Պա եկեղեցին։

Պատարագի աւարտէն ետք ժողովրդական թափորով Ապրիլ 24ի փողոցը պիտի երթան ծաղկեփունջ մը զետեղելու Մեռեալներու յուշարձանին վրայ։

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 15ին, քաղաքապետութեան սրահը հրապարակային հանդէս տեղի կ'ունենայ։

Կը խօսին՝ Մէթր ԵԴՈՒԱՐԴ ԺԱԽԵԱՆ (ֆրանսերէն) (Պրիւսէլէն)
ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (հայերէն)

Գեղարուեստական բաժին մը պիտի գործադրուի տեղական կարող ուժերով, օրուան պատշաճ։

Տ Է Ս Ի Ն Ի Մ Է Ջ

Կազմակերպութեամբ Տէսինի Յուշարձանի Յանձնախումբին, Կիրակի Ապրիլ 22

Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պատարագ Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի ժամը ճիշդ 12ին մասնաւոր թափոր. մեկնում եկեղեցիէն եւ ծաղկեպսակի զետեղում յուշարձանին վրայ։

Ներկայ կ'ըլլայ շրջանի երեսփոխան Պ.ր ԺԱՆ ՓՈՓԸՐԷՆ։ Կը խօսին տեղւոյն քաղաքապետ Պր. ՓԻԷՌ ՄՈՒԹԷՆ եւ Սէնթ Էթիէնի Հայ Ազգային Միութեան պատուոյ նախագահ Տոքթ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (ֆրանսերէն)։

Հայերէն յարգանքի խօսք Յուշարձանի Յանձնախումբին կողմէ։

Վ Ա Լ Ա Ն Ս

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24։ Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց եւ նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան հետեւեալ յայտագրով.—

ԺԱՄԸ 10ԻՆ պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին։

ԺԱՄԸ 15ին, արինատուութիւն, Սալ տէ Ֆէթ։

ԺԱՄԸ 18·30ին, թափորի կազմութիւն Մէզոն տը Թուրիզմի առջեւ, ծաղկեպսակի զետեղում մեռեալներու յուշարձանին։

ԺԱՄԸ 21ին, հանդիսութիւն Սալ տէ Ֆէթի մէջ։

Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն)

ՃԱՇ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տարեկան հացկերոյթը տեղի կ'ունենայ, Ապրիլ 22, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 13·30ին, ճաշարան Օփերա Լաֆայէթի մէջ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ։

Ճաշագին 35 ֆր.։

LE COMITE DES RESIDENTS de LA MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57, Bd. Jourdan, Paris 14e
Métro : Porte d'Orléans
Organise
UNE CONFERENCE
Le Jeudi 19 Avril à 20 h. 30
Conférencier :
Dr. Jean-Michel THIERRY
« L'architecture arménienne de la conquête arabe à la conquête turque»

du Journal « Haratch »
Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

VIENT DE PARAITRE
UN DISQUE

HOVIG and KEVORK GRIGORIAN
BROTHERS
D EREVAN via LOS ANGELES

Disponible chez :

LIBRAIRIE PALOUYAN : PARIS
TELE CONDORCET : CLAMART
VIDEO SON : ALFORTVILLE
PRADO : MARSEILLE
BAHADOURIAN : LYON

CONFECTIONNEURS... TRICOTEURS...

TEXFRA

importe du fil à coudre aux meilleurs prix

SIÈGE SOCIAL
35, boulevard Ornano
93200 St. DENIS
tél 243 04 87

MAGASIN
av. du Maréchal Leclerc
Centre Commercial du Moulin
MEUDON-LA-FORET
tél. 631 10 44

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ԴԱՇՆԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆԸ որ տեղի պիտի ունենար Հինգշաբթի, Ապրիլ 19ին, Մարսէյլի Ս. Մեսրոպ Մշակոյթի կեդրոնը։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ - Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

Կիրակի, 22 ԱՊՐԻԼԻՆ, Զատկի պատարագ Էքս-ան-Փրովանսի մէջ։ (Ս. Կարապետ եկեղեցին փակ է)։

Երկուշաբթի, 23 ԱՊՐԻԼԻՆ, Զատկի պատարագ Կարտանի մէջ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի պաշտահանդէսը Յունիս 17ին։

ՇՔԱՆՇԱՆԻ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Լիոնի եւ շրջակայից Հայց. Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութեան նախագահն ու անդամները կը ծանուցանեն տեղւոյս հայ հասարակութեան թէ Ուրբաթ Ապրիլ 20 երեկոյեան ժամը 6ին ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ, կը ստանայ «Շըվալիէ տէ Փալմ Աքատեմիք» կարգի շքանշանը, Լիոնի Կարտինալ Արք. Բարձրաշնորհ Ա. ՌԸՆԱՐԻ ձեռամբ, Ազգ. Տան սրահը, 40 Ռիւ տ'Առմէնի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ օր, Ապրիլ 21, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տունը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
19
JEUDI
19 AVRIL
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար· 300 Ֆ	Հատը	1 Ֆ· 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14·363 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.363

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Ուսուցիչ, հրապարակագիր եւ հեղինակ գրական էջերու: Տիրոնիի մը կարճ միջնակին մէջ (Յառաջ, Ապրիլ 4) արձանագրուած երեք մակդիրներն ալ առանձին յարգ ու վարկ ձեռք կը ձգեն, չափու կշիռ կ'ապահովեն, երբ ասոնք կ'արժեւորուին աւելի քան վեց տասնամեակներու տենդագին աշխատանքով, նուիրումի տրամադրութեամբ: Այլ մասնաւորապար, երբ անոնք կը կրեն բեղուն փաստակի մը կնիքը:

Այդպիսիներէն մէկն եղաւ Վարդան Գէորգեան, գրական անունով Կորիւն Պոնտացի: Կեանքին տարեգրութենէն քաղուած քանի մը գիծեր, — հոգ չէ թէ հպանցիկ, — արդէն լուսարձակի տակ կը դնեն դէմքը անոր, որ իր սերունդին հիմնական արժանիքները ձեւաւորեց: Եւ այդ սերունդին վերադիր անուններէն մէկը մնաց:

Ծնած Տրապիզոն՝ դեռ երիտասարդ տարիներէն նուիրուեցաւ կրթական ասպարէզին: 1914էն 1918 ուսուցիչ եղաւ Գահիրէ՝ Գալուստեան վարժարանը, 1919ին տեսուչ նշանակուեցաւ Ատանայի Կիլիկեան եւ 1920 - 21ին ալ Պոլսոյ Ազգ· Խնամատարութեան որբանոցին: 1934 — 1938 տնօրէնի պաշտօնին կանչուեցաւ Պէյրութի Ս· Նշան կրթարանին մէջ, ապա՝ այդ թուականէն ետք Պուէնոս - Այրէսի մէջ, ուր մնայուն կայք հաստատեց, վարեց տնօրէնութիւնը Արսլանեան Ազգ· վարժարանին:

Խմբագրեց, յաճախ հրատարակելով միաժամանակ շաբաթաթերթեր, ինչպէս 1929ի Ջահակիրը, ամսաթերթեր, օրինակ՝ Հ· Յ· Դ· Պատանեկան Միութեան օրգան Ովասիսը, եւ երկար տարիներ շարունակ խմբագրի պատասխանատուութիւնն ստանձնեց Հայրաւ· Ամերիկայի Արմենիա օրաթերթին: Միեւնոյն ատեն աշխատակցելով Սփիւռքի այլ օրաթերթերուն, հանդէսներուն:

Գրականութիւնը եւ անոր առընթեր գրականագիտութիւնը հիմնական կոչումը եղաւ Վարդան Գէորգեանի համար: 1909 եւ 1910ին լոյս ընծայեց քերթուածներու առաջին հատորները «Պոնտոսի ձայներ» եւ «Շամանդաղ» խորագիրներով· 1928ին «Թրիվալէ» սերերգութիւնը, որ աւելի շատ հովուերգութեան մը սահմաններուն մէջ սեղմուեցաւ եղաններու, բնութեան գովերգներու հասկով: «Ծովուն երգը», 1947ին, կրկին անգամ բնութեան տարերքին գովքը հանդիսացաւ. ալեկոծումներն ու փրփուրները կեանքին երգը հիւսեցին՝ խոկումներու ճամբով: Մահուան զգայնութիւնը տիրապետող լար մնաց «Ոսկի սափոր»ին մէջ, 1949:

Գրական, գեղագիտական, ինչպէս նաեւ մարդկայնական, ազգային թէ հանրային դատումներու մտասեւեռումը ակներեւ տարրեր դարձան Վ· Գէորգեանի յաջորդ երկու հատորներուն մէջ·— «Գրական հարցեր» եւ «Մտածումի եւ հառաչանքի ժիթեր», վերջինը լոյս տեսած 1972ին, Պուէնոս — Այրէս:

Գրական թէ հրապարակագրական մարզերէն ներս, անոր գրիչը եղաւ միշտ ժուժկալ, մանաւանդ լեզուական գետնի վրայ խնամուած, մշակուած: Մաս կազմեց այն հոյլին, որուն համար Մայրենիքն ու Մշակոյթը յորդառատ երկու ակերը ներկայացուցին իր ժողովուրդին հարստութեան: Վճիտ, մաքուր: Իրական եւ մնայուն արժէքները ազգային գանձատան:

Իբրեւ հայ մտաւորական, բաժնեց իր ժողովուրդին սեւն ու ճերմակը: Իբրեւ դաշնակցական, ոչ միայն անկեղծ եւ անայլայլ մնաց իր հաւատամքներուն մէջ՝ ազգային, քաղաքական թէ ընկերային, այլեւ զանոնք արծարծեց Սփիւռքի եւ Հայաստանի գոյավիճակներուն շրջագիծին մէջ, իրատես կեցուածքով եւ տեւական կերպով ազգային հաւաքական շահերն ունենալով իբրեւ գերագոյն մըտապատկեր:

Վարդան Գէորգեան անդարձ մեկնող եզակի ու ինքնատիպ սերունդի մը վերջինթերներէն մէկն է: Հողէն եւ անցեալէն եկող բոյրն ու դրոշմը գերզօր արժէքներ ներկայացուցին իրեն նմաններուն համար: Հետեւաբար, հիմնաքարերը, որոնք զետեղուեցան ասոնց կողմէ, հայաստանեան տուֆին ամրութիւնն ու գունագեղութիւնը պարզեցին, արտայայտեցին: Կազմեցին հարազատ բնապատկեր մը:

Ֆոն մըն է այս, որուն անպայման պէտք է սեւեռեն իրենց աչքերը նորերը: Եթէ կ'ուզեն նոր այգեր բանալ՝ հին այգերուն վրայ:

Ժ· Մ·

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՏԻԿԸ՝ ԱՌԱՆՑ ԳԻՆԻԻ

— Օ —

ՀԱՅ ԿՆՈՋ ՄԸ ԲՈՂՈՔԸ

Մինչ երկրին մէջ այաթոլա Թալեղանիի ի նպաստ ցոյցեր տեղի կ'ունենային, հայ լրագրուհի մը, արուեստի ծանօթ քննադատ՝ Ժանէթ Լազարեան, կաթողիկէ, կարմիր քանի մը հաւկիթ, չէօրէկ եւ օրհնուած հաց դրած է կողովի մը մէջ եւ հետեւեալ նամակն ալ կցելով, ղրկած է վարչապետ Պազերկանի·— «Պ· Նախարարապետ, կը գրէ, այս կողովին մէջ, գտնուած քանի մը հաւկիթ, քանի մը կարկանդակ եւ օրհնուած հաց ձեզի նըւէր՝ պարսկահայ լրագրուհիի մը կողմէ, որ հաւատք ունի իր կրօնքին հանդէպ, իր պարսկական հայրենիքին մէջ եւ կը յարգէ կրօնական եւ ազգային բոլոր աւանդութիւնները: Ինչ որ կայ այս կողովին մէջ, այսօր կը գտնուի համայն աշխարհի իրաքանչիւր քրիստոնեայի սեղանին վրայ: Ինչպէս կրնաք նկատել, օրհնուած հացին վրայ գծուած է Յիսուսի մարմինը՝ խաչին վրայ: Սովորաբար, այս հացը կ'ուտենք օրհնուած գինիով, բայց այս տարի, չկրցանք գտնել: Ապրաս Ամիր Էնթէզամ, ձեր պաշտօնական բանբերը անուշութեամբ ըսաւ ինծի, որ պէտք է կաթով գոհանանք: Դուք եւ խալամի միւս կրօնական պարագլուխները, խոստացած էիք յարգել փոքրամասնութեանց իրաւունքները իսլամական Հանրապետութեան մէջ: Կը յուսանք, որ միւս փոքրամասնութիւնները մեզմէ աւելի բախտաւոր կ'ըլլան եւ թէ մեր տեղը կ'ունենանք պարսկական իսլամական նոր Սահմանադրութեան մէջ»:

Այս բողոքէն կը պարզուի ուրեմն թէ պատարագի գինին ալ կաթով պէտք է փոխարինել...:

Միւս կողմէ Քիւրտիստանի մէջ նոր խռովութիւններ ծագած են: Ասոնց օգնութեան կը հասնին Իրաքի Քիւրտերը եւ նոյնիսկ Սանանտաճի ձայն - հեռատեսիլի կայանը իրաքեան քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութեան պատկանող տարրերու ձեռքն է:

Թեհրանի մէջ ցուցարարներ կը տողանցեն պահանջելով «նոր մեծ մարդուն»՝ Թալեղանիի վերադարձը: Այս վերջինը մէջտեղ չկայ բայց քաշուած վայրէն ձայնը լսելի դարձուցած է եւ յայտարարած թէ իր բողոքը չէր վերաբերեր իր տղոց եւ հարսին ձերբակալութեան այլ շատ աւելի ընդհանուր ձեւով «ազքատ ժողովուրդին եւ ազատութեան պահպանման եւ անկախութեան երկրին, որպէսզի կրկին չիյնայ մենատիրութեան եւ բռնատիրութեան մէջ»:

Զորեքշաբթի օր կը հաղորդուէր թէ կրկին հինգ հոգի գնդակահարուած են, Շահին նախկին պահակազօրքէն:

× Նախագահ Սատաթ առաջին անգամ ըլլալով քննադատած է Խոմէյնիի վարչակարգը եւ չեշտած «Ոչինչ աւելի դիւրին է քան յեղափոխութիւն ընել ստեղծելով դատարաններ որոնք դէպի մահ կը ղրկեն օրը տասնեակ մը մարդիկ: Ինչ որ դժուար է, երկիրը վերաշինելն է»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԵԼԻ Արտաքին նախարարին մէկ խօսքը բաւական իրարանցում ստեղծած է Իսրայէլի մէջ: Արդարեւ Մոշէ Տայեան յայտարարած է թէ Այսրյորդանանի կանոնագիրը տարբեր է, քանի որ ըստ իրեն միջազգային ատեանները երբեք չեն ընդունած այդ հողամասին նուաճումը Յորդանանի կողմէ 1948ին «մինչ, կ'ըսէ, ոչ ոք խնդրոյ առարկայ կ'ընէ եգիպտական գերիշխանութիւնը Սինայի վրայ եւ Կոլանի վրայ՝ Սուրիոյ իշխանութիւնը: Եթէ Սուրիա ուզէր հաշտութիւն բանակցիլ Եգիպտոսի նման, նոյն հիմերու վրայ, Իսրայէլ պէտք է ընտրէ՝ կամ Կոլանը տալ եւ խաղաղութիւն ձեռք ձգել, կամ Կոլանը պահել եւ մերժել հաշտութեան բանակցութիւնները»: Այս խօսքն է որ մեծ աղմուկ հանած է: Մնաց որ Սուրիա միշտ «ո՛չ» ըսած է Իսրայէլի հետ որեւէ բանակցութեան: Ներկայիս կ'ուզէ նաեւ քշուիլ Լիբանանեան «ծուղակ»էն:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ բանակի զօրագունդ մը Հարաւ - Լիբանան մտաւ, ինչպէս կը նախատեսէր Ապահովութեան Խորհուրդը, որպէսզի Լիբանանեան գերիշխանութիւնը վերահաստատուի, շրջանի մը մէջ, ուր քրիստոնեայ քաղաքագործերը Իսրայէլի օժանդակութիւնը կը վայելէին:

ԷԹՈՎՓԻՈՅ կառավարութեան մէկ երկար նիստէն ետք, յայտարարած է թէ շատ խիստ և արդիւնաշատ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ բոլոր «այն անձերուն եւ միութիւններուն դէմ՝ գործիք դարձած անջատողական հոսանքներու, որոնք կը ձգտին քանդելու ազգ· միասնականութիւնը եւ Պետութեան ամբողջականութիւնը»: Ասոնց առաջքն առնելու համար, ամէնէն աղքատ շրջանները (Քիւրտիստան) նախապատուութիւն պիտի վայելեն տնտեսական վերականգնումի ծրագրին մէջ:

ՓԱՐԻԶԸ պարպուած էր իր բնիկներէն բայց լեցուած էր օտարներով, զատկուան առթիւ: Ինչպէս միշտ գործի վրայ էին գողերը եւ ամէնէն կարեւոր կողոպուտներէն մէկը կը նկատուի այն որ տեղի ունեցած է Կաք ամոլին բնակարանը, ուրկէ տարուած են վարպետի իւղ պաստառներ որոնց մէջ՝ երկու Իւթրիլօ, մէկ Ռընուառ, մէկ Քիսլինկ, մէկ Գաւզու: Փարիզէն մեկնումները բոլոր մրցանիշները կոտրած են եւ ահաւոր խճողումներ եղած են: Երեքշաբթի, վերադարձն ալ շատ դժուար էր: Ժխգար վերադարձաւ լեռնային իր արձակուրդէն, ուր բաւական դահուկ ալ ըրած է: Նոյնը փորձած է ընել Միթերանի մրցակիցը՝ Միշէլ Ռոքար, որ սակայն դէշ անկում մը ունեցած է եւ սրունքը կոտրած է:

ՓՕԼ ՓԵԹՐԻՏԷՍ, Փարիզի ամէնէն ծանօթ անուններէն մէկը իբրեւ տէր ցուցասրահի եւ մասնագէտ՝ նկարչութեան, երեք տարի բանտարկութեան եւ 30 հազար Ֆր· տուգանքի դատապարտուեցաւ: 78 տարեկան, ամբաստանուած էր որ գնած է 18 ծանօթ պաստառներ տպաւորապաշտ դպրոցէն, պաստառներ գողցուած Լեափինասի բնակարանէն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ կեդրոնական կոմիտէն որոշ բարեփոխման ենթարկուած է: Եակով Ռիաբով «հեռացուած» է: Զգտում մը կը տեսնուի հեռացնելու «երիտասարդները», Ռիաբով 52 տարեկան է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 10-13-16)

ԳԵՆՆԱԴԻ ԱՆԴՐԷՅԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Բ· ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր· Կոմիտէի լիակատար ժողովը «ազատած» է կուսակցութեան Բ· քարտուղարի եւ Բիւրոյի անդամի պարտականութիւններէն, Պաւել Անիսիմովը, որ նշանակուած էր Խորհ· Միութեան Պետական Ծրագրի Յանձնախումբի նախագահի տեղակալ: Ժողովը Բ· քարտուղար եւ Բիւրոյի անդամ ընտրած է Գեննադի Անդրէյեւը, որ նաեւ Ռուս է: Ծնած է 1936ին: Աւարտած է Ուրալի Կիրով Բազմարուեստից Հիմնարկը: Վարած է բազմաթիւ պաշտօններ կուսակցական վարչական մեքենային մէջ:

×

ՌՈՍՏՈՎԻ ԲՍԱ - ԱՐԱՐԱՏ ԽԱՂԸ (*)

Խորհ· 42րդ ախոյենութեան մրցաշարքին «Արարատ» Ռոստովի բանակի խումբին հետ իր խաղը հաւասար արդիւնքով աւարտեց (0—0), հակառակորդի դաշտին վրայ: Ինչ որ յատկանշական է այդ խաղին արդիւնքին մէջ, այն է որ նախ քան խաղը հայկ· խումբին գլխաւոր բերդապահը՝ Վալէրի Վասիլեւ անակնկալ կերպով հիւանդացած է, իսկ նախորդ օրն ալ վիրաւորուած է Աւետիս Յովսէփեան՝ լաւ խաղացողներէն մէկը: Խումբին մարզիչը «Արարատ»ի բերդը յանձնած է 18-ամեայ Աշոտ Թադեւոսեանի, որ կը խաղայ Լենինականի «Շիրակ» խումբէն: Պէտք է ըսել, որ ան հոյակապ կերպով անցուցած է իր առաջին քննութիւնը: Ռոստովցիներու անվերջ գրոհները ետ մղած են Երեւանցի յետսապահները եւ բերդապահը իրենց համերաշխ խաղարկութեամբ: Արարատցիներ շատ քիչ գրոհի անցած են եւ աւելի հետամուտ եղած են իրենց բերդը պաշտպանելու: Չորս խաղերէ ետք Արարատ հինգ միաւորով կը գտնուի դասաւորման 6րդ տեղը:

(*) Արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Ապրիլ 18ի թիւով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԱՆԻԱ ՇԻՐԱԿԱՑԻԻ ՏԻԵԶԵՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՅԵԱՑՔՆԵՐԸ

Է. դարու հայ գիտնական, Հայաստանի մէջ բնական գիտութիւններու հիմնադիր Անանիա Շիրակացի մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած է դէպի երկնային երեւոյթները եւ ինքնատիպ ձեւով բացատրած զանոնք: Տիեզերքի կառուցուածքի մասին մինչ այդ կային կարգ մը վարկածներ: Եւ որովհետեւ մարդիկ երկնային մարմիններու շարժումներ կը դիտէին շարժող երկիրէն, որուն տեղափոխութիւնը ոչ մէկ ձեւով կը զգացուի, իրենց այնպէս կը թուէր, որ իրենք, Երկիրին հետ միասին, անշարժ են եւ իրենց շուրջ կը պտտին Լուսինը, մոլորակները, Արեգակն ու աստղերը: Մարդուն աչքը կարելիութիւն չունի շատ մեծ հեռաւորութիւններու տարբերութիւնները զգալու. ակամայ կը թուի, որ բոլոր երկնային մարմինները կը գտնուին շատ հեռու՝ միեւնոյն տարածութեան վրայ: կարծես անոնք դասաւորուած են գնդային մակերեւոյթի վրայ ու անոնց շարժումներն ալ տեղի կ'ունենան շրջանային ուղեծիրերով: Ահա թէ ինչու նախապատմական ժամանակաշրջանէն մինչեւ ԺԶ. դարուն կէսը, երբ գիտութիւնը տակաւին պատշաճ զարգացման հասած չէր, անմիջական նայուածքներու տպաւորութեան տակ, աշխարհի երկրակեդրոն համակարգը կ'ընդունուէր իբրեւ անառարկելի ճշմարտութիւն:

Պատմութեան ծանօթ են երկրակեդրոն կարգ մը համակարգեր: Հին յունական կամ պտղոմէոսեան համակարգին մէջ Տիեզերքին կեդրոնը զետեղուած է Երկիրը (պարփակուած ջուրի, օդի ու հուրի մէջ), որուն շուրջը, ըստ հեռաւորութեան կարգի, կը պտտին Լուսինը, Մերկուրիոսը, Արեգակը, Հրատը, Լուսընթագը, Սատուրնոսը: Անոնցմէ ետք կուգայ անշարժ աստղերու ոլորտը եւ ապա՝ երանելիութեան հոգիներու բնակատեղին ու առաջին շարժիչը: Ըստ հին եգիպտական համակարգի ալ՝ Մերկուրիոսը կը պտտի Արեգակի, իսկ Արեգակն ու միւս մոլորակները՝ Երկրի շուրջը: Նոյնիսկ կոպեռնիկոսեան արեւակեդրոն համակարգի հրապարակումէն ետքն ալ ԺԶ. դարուն Տիխօ - Բրաէն կ'առաջարկէ նոր վարկած մը, ըստ որուն բոլոր մոլորակները կը պտտին Արեգակի, վերջինն ալ՝ Երկրի շուրջը:

Անանիա Շիրակացիի վարկածը կը տարբերէր անոնցմէ: Իր կարծիքով հրային կամարի (արփիի) տակ անմիջականօրէն կը գտնուի Արեգակի ոլորտը, այնուհետեւ կուգան մոլորակներու եւ ապա Լուսինի ոլորտները: Անոնք, ինչպէս նաեւ բոլոր աստղերը, շրջանային ուղեծիրերով կը դառնան անշարժ Երկիրին շուրջը: Արեգակի նման դասաւորումը Շիրակացի կը փաստէր անով, որ իր վրայ ինկած ջերմութիւնն ու լոյսը Արեգակը կը հաւաքէ ու կը բաշխէ իրմէ ներքեւ գտնուող մոլորակներուն, Լուսինին ու Երկիրին:

Երկիրը, ըստ Շիրակացիի, հաւկիթի նման է: Ինչպէս հաւկիթին դեղնուցը գնդաձեւ է, անոր շուրջ ճերմկուցը կայ եւ այդ բոլորը կը պարփակէ կեղեւը, այնպէս ալ Երկիրը տեղաւորուած է մէջտեղը, զայն կը շրջապատէ օդը, եւ Երկինքը կը պարփակէ այդ բոլորը:

Ճիշդ է, որ Երկիրին գնդաձեւութիւնը ընդունուած էր հին Յունաստան, սակայն յետագային, յատկապէս Դ. - Է. դարերուն հրաժարեցան անկէ եւ համընդհանուր ընդունելութիւն գտած էր այն, որ, իբրեւ թէ Երկիրը տափարակ է, զայն կը շրջապատէ ամուր կամար մը, որուն վրայ, հրեշտակներու օգնութեամբ, իրենց իւրայատուկ շարժումները կը կատարեն երկնային մարմինները: Շիրակացի իր ժամանակաշրջանին այն եզակի հեղինակն էր, որ վերահաստատեց ու ընդունեցաւ Երկրի գնդաձեւութեան գաղափարը:

Թէ ինչպէս Երկիրը առանց յենարանի կը մնայ « օդէն կախուած », Շիրակացի կը բացատրէ Երկրի վրայ ազդող երկու ուժերով: Երկիրին ծանրութիւնը կ'ուզէ զայն իջեցնել, սակայն ներքեւէն փչող քամիներու հզօր ուժը կ'ազդէ հակառակ ուղղութեամբ ու կը ստեղծէ հաւասարակշռուած վիճակ մը: Հետաքրքրական է, որ նոյնանման « մրրկային տեսութեան » կը հանդիպինք նաեւ յետագայ դարերու եւրոպական գիտնականներու մօտ: Այդ հեղինակներէն, առաւել եւս Շիրակացիէն, երեւոյթին բուն պատճառը կարելի չէ պահանջել, քանի որ անիկա բացատրուեցաւ բնական գիտութիւններու զարգացման յատակ հանգրուանին մէջ՝ ԺԷ. դարու վերջերը, Նեւտոնի տիեզերական ձգողականութեան օրէնքի յայտնագործումով:

Շիրակացի կ'ընդունէր հակոտնեայ աշխարհի գոյութիւնը, որուն, ըստ իրեն, Արեգակը լոյս կուտայ այն ատեն, երբ մեր մօտ գիշեր կ'ըլլայ: Մեկնելով երկրակեդրոն համակարգէն, Շիրակացի ճիշդ կը բացատրէ գիշերուան ու ցերեկուան երեւոյթներու եւ տարուան եղանակներու յառաջացման պատճառները:

Ըստ Շիրակացիի, Արեգակը իր սեփական լոյսը եւ ջերմութիւնը չունի, այլ զանոնք կը ստանայ հրէ կամարէն, որուն մէջ, բիւրեղեայ գունդի պէս զանոնք կը հաւաքէ, որմէ ինք չի տաքնար, ու կը բաշխէ մոլորակներուն, Լուսինին ու Երկրին:

Նկատի առնելով, որ Արեգակը մեզմէ աւելի հեռու է, քան Լուսինը, տակէ զատ Արեգակի լրիւ խաւարումներու ժամանակ, երբ Լուսինը կը ծածկէ զայն, Լուսինի շուրջը կ'երեւայ արեգակնային լոյս մը, Շիրակացի կ'եզրակացնէ, որ Արեգակը Լուսինէն մեծ է:

Մոլորակներու եւ Լուսինի տեղափոխումները աստղերու նկատմամբ դիւրութեամբ կարելի է նշմարել: Այլ կերպ է Արեգակի պարագային: Վերջինիս պայծառ լոյսը կը խանգարէ աստղերու երեւալը: Շիրակացի Արեգակին դժուար նկատելի տեղափոխութիւնը կը բացատրէ հետեւեալ պարզ պատճառաբանութեամբ. նախ կենդանաշրջանի համաստեղութիւնները կը ծագին յաջորդաբար՝ հետեւելով մէկը միւսին: Այդ նոյն յաջորդականութեամբ ալ Արեգակը ամիսէ ամիս կը տեղափոխուի համաստեղութենէ մը միւսը, այսինքն ան կը տեղափոխուի արեւմուտքէն - արեւելք՝ երկնոլորտի շարժման հակառակ ուղղութեամբ եւ մէկ տարի պարբերութեամբ կը վերահաստատէ իր դիրքը աստղերու նկատմամբ:

Շիրակացի ճիշդ ու հետաքրքրական միտքեր կ'արտայայտէ Լուսինի մասին: Կ'ըսէ, որ Լուսինը իր սեփական լոյսը չունի, այլ կ'անդրադարձնէ արեգակնային լոյսը եւ անով կը դառնայ տեսանելի. անոր վրայ երեւցող մութ բիծերը մակերեւութային անհարթութիւններ են: Ճիշդ կը բացատրէ Լուսինի հանգրուաններու յառաջացումը, Արեգակի ու Լուսինի խաւարումները: Իրաւացի կերպով Լուսինին կը կապէ ծովերու մակընթացութիւններն ու տեղատուութիւնները:

Մոլորակներու տեսանելի շարժումները Շիրակացի կը նմանցնէ հողի պտտումին որ կ'ունենայ ուղիղ շարժում, բայց ժամանակ առ ժամանակ օղակները կը գծէ:

Իր աշխատութիւններուն մէջ Շիրակացի խիստ կը քննադատէ աստղագուշակները եւ սնոտիապաշտները որոնք երկրային այս կամ այն երեւոյթը, մարդու եւ Պետութիւններու ճակատագիրը կամ պատերազմներու արդիւնքը կը վերագրեն աստղերու եւ մոլորակներու՝ երկինքի մէջ ունեցած դասաւորութիւններու: Հերքելով Ծիր Կաթինի մասին գոյութիւն ունեցած տարբեր առասպելները (իբրեւ Աստուածամօր կուրծքէն թափած կաթ կամ ինչպէս Հայաստան տարածուած էր Յարդգողի ճամբայ), Շիրակացի կը պնդէ, որ ան կազմուած է հեռաւոր ու տկար պայծառութեան բազմաթիւ աստղերէ, որոնց լոյսը մեզի կ'երեւայ միաձոյլ:

Հետեւելով հին յունական կարգ մը փիլիսոփաներու, Շիրակացի եւս կը գտնէր, որ մեզ շրջապատող բոլոր մարմինները չորս տարրերու՝ կրակի, օդի, հողի եւ ջուրի տարբեր զուգակցութիւններ են. բացառութիւն կը կազմէ հոգին, որ նիւթական չէ:

Ամփոփելով Անանիա Շիրակացիի տիեզերագիտական հայեացքները, կուգանք հետեւեալ երկու հիմնական եզրակացութեան: Նախ՝ իր ընդունած երկրակեդրոն համակարգը Արեգակի գրաւած դիրքով ու հրէ կամարի գոյութեամբ ինքնատիպ է ու կը տարբերի մինչ այդ ծանօթ երկրակեդրոն համակարգերէ: Երկրորդ՝ Շիրակացի մեծ բծախնդրութեամբ ուսումնասիրած է նախնիքներու եւ իր ժամանակաշրջանին ընդունելութիւն գտած գիտնականներու աշխատութիւնները, զանոնք համադրած է իր անձնական ուսումնասիրութիւններուն հետ ու տուած հաւանական ու բնական համոզումները:

Ահա գլխաւոր գիծերու մէջ Շիրակացիի տիեզերագիտական աշխատութիւններուն արժէքը համաշխարհային աստղագիտութեան գանձարանին մէջ: Իսկ հայ մշակոյթի եւ, մասնաւորապէս, Հայաստանի մէջ աստղագիտական յառաջադէմ միտքերու տարածման տեսակէտէն Շիրակացի անգնահատելի դեր ունեցած է:

ԲԵՆԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՈՒԽՏԵՐՈՒ ԼՈՒԾԱՐՔ

— O —

Միջազգային մամուլին ներքին էջերուն մէջ, վերջերս, առանց ցայտուն խորագիրներու, լուր մը հաղորդուեցաւ. — Սենթօի ընդհ. քարտուղարը միջոցներ ձեռք կ'առնէ հաշուեյարդարի ենթարկելու համար ուխտը: Իրականութեան մէջ արդէն քիչ բան մնացած էր լուծարքի ենթարկուելու սահմանուած: Անդամ երկիրներէն երկուքը՝ Փաքիստան եւ Պարսկաստան, յաջորդաբար քաշուած էին վերջին ամիսներուն: Միացեալ Նահանգները, այսինքն՝ Ուխտին նախաձեռնարկ երկիրը, միայն դէտի դիրք վերապահած էր իրեն: Թուրքիա երկար ժամանակէ ի վեր որեւէ ակնկալութիւն չէր սնուցաներ: Անգլիական ուժերը Սուէզէն արեւմուտք փոխադրուած էին:

Այսպէս, ուրեմն, Սենթօն պատմութեան անցաւ, հետեւելով Հարաւ - արեւելեան Ասիոյ Ուխտին, առաւել ծանօթ Սիաթօ անունով: Այս վերջինը լուծուեցաւ նախանցեալ տարի, Յունիս 30ին: Շրջանային երեք մեծ դաշնակցութիւններէն, որոնք կեանքի կոչուած էին « պաղ պատերազմի » օրերուն, միայն Ատլանտեան Ուխտն է, որ կը շարունակէ գոյատեւել: Աստ կողքին պէտք է աւելցնել Անզիւս կոչուած Ուխտը՝ կազմուած Աւստրալիոյ, Նոր Զելանտայի եւ Միացեալ Նահանգներու դաշնակցութեամբ:

Վերոյիշեալ Ուխտերը, ըլլան անոնք լուծուած թէ գործող, Թրումանի եւ Այզընհաուըրի նախագահութեանց օրով մշակուեցան: Առաջադրութիւններն էին՝ դաշնակցութիւններու ճամբով արգելք հանդիսանալ Խորհ. Միութեան ծաւալումին: Քաղաքականութիւնը կիրարկեցին Արտաքին նախարարներ Տին Աչիսըն եւ Ֆոսթըր Տալըս:

Ատլանտեան Ուխտը ծնունդ առաւ չեխոսլովաքեան ժողովրդավարութեան հաշուեյարդարէն տարի մը ետք: Տարի մըն էր անցած այն օրէն ի վեր, երբ Մոսկուայի հովանաւորութեամբ եւ միջամտութեամբ, պետական հարուածով մը իշխանութեան գլուխն էին անցած համայնավարները: Միւս կողմէ, Ուխտը կը ստորագրուէր, երբ Արեւմտեան Պերլին խորհրդային պաշարումին կ'ենթարկուէր, իսկ Եւրոպա նկատելի ուժ չէր ներկայացներ:

Սիաթօն կեանքի կոչուեցաւ 1954ին: « Միակտուր (մոնոլիթիք) համայնավարութեան » ըմբռնումը կը շարունակէր տիրապետել Արեւմտեան աշխարհին մէջ այդ թուականներուն: Եւ այս հակառակ այն խզումին, որ խզուած էին կապերը Եուկոսլաւիոյ եւ Խորհ. Միութեան միջեւ:

Արեւմուտքի եւ Ծայրագոյն Արեւելքի շարք մը երկիրներուն համար, չինեւ խորհրդային դաշնակցութեան ամրապնդումը վտանգ կը ներկայացնէր՝ ծովափնէն մինչեւ Նորվեկիա: Միացեալ Նահանգները կիսով յաջողած եւ կիսով ձախողած ծանր պատերազմ մը մղած էին Կորէայի մէջ. Քորէայի եւ չինական ուժերու դէմ. Ֆրանսացիք պարտուած էին Վիէթնամի մէջ. Անգլիացիք մեծ դժուարութեամբ եւ ծանր կորուստներով զսպած էին չինական դրօշմով յեղափոխութիւն մը Մալէզիոյ մէջ:

Իրաց այս կացութեան մէջ է, որ Թայլանտ, Փիլիպպեան կղզիները, Փաքիստան, Աւստրալիա եւ Նոր Զելանտա Հարաւ - արեւելեան Ասիոյ Ուխտը հաստատեցին: Միացեալ Նահանգները, Անգլիա եւ Ֆրանսա դաշնակցութեան երաշխաւոր Պետութիւնները դարձան: Կարգադրութիւններն ու միջոցները սահմանուեցան համայնավար յարձակումին դէմ առնելու մտադրութեամբ:

Ուաշինկթընի համար սահմանուած գործը յավիճակը ստեղծուեցաւ Հարաւ. Վիէթնամի մէջ: Արդէն 1966ին, Արտաքին նախարար Տին Ռըսք փորձեց օգտագործել Ուխտին այդ կէտը, որպէսզի արդարացնէ 200.000 ամերիկացի զինուորներու առաքումը Վիէթնամ: Նախագահ Ճոնսըն ճնշում բանեցուց միւս անդամներուն վրայ: Աւստրալիա, Նոր Զելանտա, Փիլիպպեան կղզիները եւ Թայլանտ փոքրաթիւ, խորհրդանշական ուժեր ճամբեցին: Այսուհանդերձ, Սիաթօն պաշտօնապէս երբեք չմասնակցեցաւ Վիէթնամի պատերազմին:

Վիէթնամի պատերազմէն ետք, — նոյնիսկ ժամանակ մըն ալ առաջ, — դաշնակցութիւնը լքեց իր հիմնական առաջադրութիւնը, այսինքն՝ զինուորական առաքելութիւնը, եւ լծուեցաւ մշակութային, առողջապահական, թեքնոլոժիի եւ նոյթի ծրագիրներու իրագործման աշխատանքին: Ներքին խառնակութիւններ, ազգային հակամարտութիւններ եւ, մանաւանդ՝ « միակտուր համայնավարութեան » չքացումով, քանի Մոսկուա եւ Փեքին այլեւս հակադիր, չըսելու համար թշնամական քաղաքականութիւն կը վարէին, Ուխտը կորսնցուց իր գոյութեան իրաւունքը, կամ՝ պատճառը:

Սենթօն ձեւով մը ծնունդ առաւ Պաղտատի Ուխտէն, անոր հետեւութիւնը դարձաւ: Իրաք, Պարսկաստան, Թուրքիա, Փաքիստան եւ Անգլիա Պաղտատի Ուխտով պաշտպանողական գօտի մը փորձեցին հաստատել Խորհ. Միութեան դէմ այդ շրջագիծին մէջ: Իրաք 1958ի յեղափոխութենէն ետք քաշուեցաւ եւ դաշնակցութեան կեդրոնատեղին փոխադրուեցաւ Անգարա: Որոշ շրջանէ մը ետք Պարսկաստանի Շահը իր կարգին աւելի շատ անպատեհութիւններ, քան օգուտներ նշմարեց Սենթօի գոյութեան մէջ: Անոնց քաշուելու՝ ձգտեցաւ իր երկիրը ամուր պատուար դարձնել: Իսկ այսօր, յեղափոխութենէն ասդին՝ հեռացած է: Թուրքիոյ մնաց լուծարքի հրաւէրը ազդել:

Սենթօն եւ Սիաթօն այլեւս պատմութեան կը պատկանին: Անոր կը մնայ ճշդել խաղացած դերն ու արձանագրած արժէքը:

Թ. Ա. Թ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ, գրեց՝ Զարեհ Խրախունի, Պոլիս 1978:

×

ՀՐԱՇԱԴԻՄ

(Մաշտոցավէպ)

« Երկաթագրեց » Ժագ Ս. Յակոբեան, Միացեալ Նահանգներ, 1978:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ (ՍԷՆ ԼՈՒ - ՄԱՐՍԷՅԼ)

Արդէն կէս դար եւ աւելի անցած է այն օրերէն, երբ Հայութիւնը գանգուածային գաղթով մը կուգար հաստատուե-լու ֆրանսական այս ապահով եւ հիւրըն-կալ հողերուն վրայ:

Հակառակ սկզբնական օրերու մարդկա-յին եւ նիւթական դժուարութիւններուն եւ զանազան կարգի տագնապներուն, աշ-խատանքի եւ բնակարանի յաւակապէս, գաղթականներու կեանքէն ներս կը տիրէր եռանդ, շարժում եւ աշխուժութիւն:

Կուսակցական խումբեր, կրթական մար-միններ, բարեսիրական, մշակութային, հայրենակցական եւ այլ միութիւններ, թատերախումբեր եւ երգչախումբեր կը սկսէին ծաղկեցնել ազգային կեանքը:

1927ին, Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի ժամանումով, որպէս Հայրապետական Պատուիրակ, եւ ջանքերով կը կազմուէր առանձին առաջնորդական թեմ Հարաւա-յին Ֆրնսայի եւ կը կառուցուէին գրեթէ բոլոր արուարձաններուն մէջ եկեղեցի-ներ, մատուռներ: Ապա Գաւառական ժո-ղովի կողմէ ընտրուած առաջնորդ, Պա-լաքեան Եպս. եղաւ այն եկեղեցականը, հովիւը որ մղեց բազմութիւնները դէպի ազգային – եկեղեցական շինարար աշխա-տանքի եւ նիւթական կամաւոր զոհողու-թիւններ:

Այսպէս, Մարսէյլի հայամիափ ար-ուարձաններէն Սէն Լուն ալ 1929ին կա-ռուցանեց իր եկեղեցին Սուրբ Գէորգ Զօրավար անունով:

Պատմականը չենք ուզեր ընել ոչ եկե-ղեցւոյ եւ ոչ ալ շրջանին, քանի մեր «Արձագանգներ Սէն Լուէն» յօդուածին մէջ (տես «Յառաջ», 1978 Հոկտ. 19ի թիւ) մանրամասն տեղեկութիւններ կան այս մասին, սակայն կը փափաքինք մէկ կէտ մատնանշել այս պատեհ առիթով:

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցին իր հիմ-նադրութենէն մինչեւ այսօր մեծ բարե-րար նոյնիսկ պարզ բարերար չէ ունե-ցած: Եկեղեցւոյ կառուցումը եղած է քար առ քար, պատ առ պատ թաղեցիին քրտինքով եւ համեստ բայց թանկագին լումաներով: Այդպէս ալ կը շարունակ-ուի: Ս. Գէորգ եկեղեցիէն ներս ամէն ծառայութիւն կամաւոր եւ սիրայօժար եղած է: Եւ լաւ է որ այսպէս է: Այն ինչ որ ժողովուրդը իր բազուկներով եւ իր զոհողութիւններով կը բարձրացնէ ու կը զարգացնէ անքակտելի է: Հաւանա-բար այսօր Ս. Գէորգ եկեղեցին Ֆրան-սայի մէջ միակ եկեղեցին է որ պանդուխտ խորհուրդներուն եւ ծիսակատարութիւն-ներուն համար մասնաւոր սակ չունի: Ժողովուրդը որեւէ առիթով կուտայ ինչ որ կը փափաքի, ինչ որ կրնայ: Եկեղե-ցին ժողովուրդին է եւ ժողովուրդը եկե-ղեցիին: Սերունդներ կրնան իրարու յաջոր-դել, բայց ոգին կը մնայ անխախտ, թէ-կուզ թէ երբեմն տկարութիւններ ալ ու-նենայ:

Այդ ոգին է որ այսօր, եկեղեցւոյ հիմ-նադրութեան յիսնամեակի առիթով Թա-ղականութիւնը կ'ուզէ առաւել արծար-ծել:

Կիրակի, Ապրիլ 22ին, տեղի պիտի ու-նենան յատուկ հանդիսութիւններ: Եկե-ղեցիէն ներս, որ այս առթիւ վերանո-րոգուած ու վերազարդարուած է, պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կատարուի հոգեհանգիստ Մարսէյլի բո-լոր եկեղեցիներուն հիմնադիր, բազմա-վաստակ եւ շինարար մեծ եկեղեցակա-նին՝ Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի յիշա-տակին, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ ծառա-յողաց եւ հիմնադրութեան սատարած բոլոր անդամներուն յիշատակին: Ապա, հացկերոյթ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, կազմակերպութեամբ եկեղեցւոյ օժան-դակ Տիկնանց Միութեան: Այս հանդի-սութիւնները կը վայելեն հովանաւորու-թիւնը Հարաւային Ֆրանսայի թեմի Ազ-գային Առաջնորդարանին: Առիթ մը ան-կասկած որ ոչ միայն տեղացին այլ նաեւ այժմ ալ վայրեր հաստատուած նախկին Սէն Լուցին սրտի ուրախութեամբ եւ պարտականութեան գիտակցութեամբ ներ-կայ պիտի ըլլայ վերոյիշեալ հանդիսու-թեան:

Ոգեկոչել յիսնամեակը եկեղեցւոյ հիմ-նադրութեան կը նշանակէ յարգել յիշա-տակը բոլոր անոնց որոնք տարիներու ընթացքին կանգուն պահեցին ազգային այս հաստատութիւնը իրենց անսակարկ նուիրումով: Անոնք ձգնեցան, տուին ի-րենց լաւագոյնը, վաստակեցան ու ան-ցան: Անկարելի է անուններ յիշել քանի ընինք ժողովրդական ձեռնարկ մը եղած է ու կը շարունակէ ըլլալ: Սակայն, պահ մը դուրս գալով անանունութենէն, չենք կրնար չյիշել երեք հոգեւոր հովիւներու անուններ որոնք իրենց կնիքը դրած են եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ: Եղիշէ ա-ւագ Քհնյ. Մխիթարեան (այժմ հաս-տատուած Միացեալ Նահանգներ), Բաբ-գէն Քհնյ. Արսլանեան (վախճանած 1953-ին) եւ այժմու հոգեւոր հովիւ՝ Շահան խաչակիր Քհնյ. Տէտէեան, որ 1962էն ի վեր կը վարէ իր պաշտօնը ի գոհունա-կութիւն եւ ի գնահատութիւն իր ծուխին եւ գաղութին:

Տարեդարձները միշտ նորը հինին կա-մըրջող առիթներ են: Կը մաղթենք որ միշտ նորոգուած ու խանդավառ կամքե-րով Ս. Գէորգ եկեղեցին շարունակէ իր առաքելութիւնը մինչեւ ի կատարումն մեր ազգային իտէալներու իրագործման, մինչեւ ամփոփումը եւ զետեղումը հա-մայն Հայութեան իր ամբողջական հո-ղերուն վրայ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ

ՍԷՆԹ' ԷԹԻԷՆ

———— o ————

Սէնթ Էթիէն քաղաքի մէջ կ'ապրին մօտ երկու հարիւր յիսուն հայ ընտանիքներ: 1925 թուականէն ի վեր տեղւոյն վրայ գոյութիւն ունեցած է Ազգ. Միութիւն մը, որ տարիներու ընթացքին պահած է փոքրիկ մատուռ մը (վարձու) եւ ջանա-ցած է վառ պահել հայկ. ոգին եւ քրիս-տոնէական հաւատքը:

Այժմ պայմանները փոխուած են եւ գաղութի կեանքի վերակազմաւորման համար անհրաժեշտութիւնը կայ ունենա-լու հայկական տուն մը, որու մէջ կարե-լի պիտի ըլլայ ունենալ եւ աղօթավայր մը եւ մշակութային ձեռնարկներու հա-մար սրահ մը:

Սոյն ծրագրի իրագործման համար Դա-ւիթ Եպս. Սահակեան ժամանակէ մը ի վեր տեղւոյն Հայ Ազգ. Միութեան վար-չական կազմի գիտութեամբ յարաբերու-թիւն ստեղծեց տեղւոյն հայ երիտասարդ-ներու հետ, պատրաստելով գործունէու-թեան դաշտը եւ Կիրակի Փետրուար 11ին իր նախագահութեամբ ժողով մը գու-մարուեցաւ մատրան մէջ եւ կազմուեցաւ նոր վարչութիւն մը, որու գլխաւոր նը-պատակը պիտի ըլլայ գտնել յարմար տեղ մը եւ ունենալ սեփական հայկական շէնք մը: Այդ օրը նոր վարչութիւնը հանգա-նակութեան մը ձեռնարկեց, ուր գոյա-ցաւ 150 հազար Ֆրանքի գումար մը (ցան-կը՝ յետագային, 4րդ էջ):

Վերջերս վարչութիւնը գտաւ ընդար-ձակ սրահ մը, որ կրնայ լաւագոյն կեր-պով ծառայել նպատակին եւ այժմ առա-ջին համաձայնագիրը կնքուած է ծախո-ղին հետ: Հանգանակութիւնը պաշտօնա-պէս բացուած է: Նկատի ունենալով գա-ղութին սահմանափակ կարողութիւնը, կոչ կ'ուղղուի Ֆրանսայի Հայութեան, որ բերէ իր նիւթական մասնակցութիւնը, յղելով գումարը հետեւեալ հասցէին.—

M. Z. CULHAYAN
Union Nationale Arménienne
6, Rue de la Franche Amitié
42000 SAINT-ETIENNE

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Մարտ 31ին, տեղի ունեցած է «Հայրենիք» օրա-թերթի եւ «Արմինեըն Ուիքլի»ի օրուան նշումը: Ճաշէն ետք ընկ. Հրանդ Մար-գարեան խօսք առնելով ծանրացած է մա-մուլի առաքելութեան վրայ: Ընկ. Գէորգ Տօնապետեան անդրադարձած է խմբա-գիր ընկ. Մինաս Թէօլէօլեանի 19 տար-ուան ծառայութեան եւ ծանրացած «Հայ-րենիք»ի հրատարակութեանց բերած նը-պաստին վրայ:

ՆԻՒ ՃԸՐՍԻԻ Համազգայինի գրական յանձնախումբին կազմակերպութեամբ դասախօսական երեկոյթ մը տեղի ու-նեցած է Րիճֆիլտի Ս. Վարդանանց ե-կեղեցւոյ սրահին մէջ, Մարտ 31ին: Դա-սախօսած է Տոքթ. Արմէն Պալտոյեան նիւթ ունենալով Սփիւռքի հայ ազգա-նամոլութիւնը:

ԱԹԷՆՔԻ «Ասթերիա Ղլիֆատոս» կեդ-րոնին մէջ, Մարտ 31ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Վարչութեան եւ մասնաճիւղերու կազմակերպած պարա-հանդէսը: Խօսք առած են եղբ. Կարպիս Տապանեան (հայերէն) եւ եղբ. Կարպիս Վարդանեան (յունարէն): Ապա Կեդրոնի եւ Գոքինիոյ «Զաւարեան» նուագա-խումբերը յունարէն եւ հայերէն երգե-րով ու նուագներով խանդավառ մթնո-լորտ մը ստեղծած են:

Հ. Մ. Ը. Մ. Ի Բ. ՀԱՄԱԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ՆԻԿՈՍԻԱ — ԿԻՊՐՈՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկրորդ պատգամաւո-րական ժողովը բացուեցաւ Ապրիլ 6ին եւ շարունակեց աշխատանքները Ապրիլ 7-8-ին՝ Կիպրոսի Նիկոսիա քաղաքին մէջ:

Ներկայ եղան Ամերիկաներու, Գանա-տայի, Արժանթինի, Ֆրանսայի, Յու-նաստանի, Եգիպտոսի, Կիպրոսի, Սու-րիոյ, Լիբանանի, Ամմանի, Երուսաղէմի, եւ Քուէյթի 54 պատգամաւորներ որոնք կը ներկայացնէին 49 մասնաճիւղեր:

Եռօրեայ այս համագումարին քննու-թեան ենթարկուեցան օրակարգի վրայ դրուած կազմակերպական, կանոնագրա-յին, սկաուտական, մարզական եւ նիւ-թական հարցերը եւ տրուեցան համա-պատասխան որոշումներ:

Կարդացուեցանշրջաններու եւ կեդրո-նական վարչութեանց նիւթական - բարո-յական տեղեկագիրները եւ զրագեցան յառաջիկայ տարեշրջաններու գործու-նէութեան ծրագրի մշակումով որուն ան-հրաժեշտ պէտքէն պատրաստուեցաւ:

Եղբայրական ջերմ մթնոլորտի մէջ նորընտիր կեդրոնական վարչութեան ան-դամ ընտրուեցան եղբայրներ՝

Վ. Տ. Կարապետեան ատենապետ, Բ. Թորիկեան ատենադպիր, Վ. Մուրատ-եան ատենադպիր, Նշան Թիւյսիւզեան գանձապահ, Յովհ. Պայթարեան, հաշուա-պահ, Տոքթ. Գազանճեան, Պարգեւ Պար-սամեան, Վարուժան Սեպոսեան, Արմէն Տէյիրմէնճեան խորհրդականներ:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929

1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

4.

«Աղուոր կիրակի մը: Հրաչին հետ երկու աղջիկ բռնեցինք Լիւքսէմպուրկի պարտէզը. անօրինը պզտիկ եւ կլոր, խմելու նուրբ ու հաւակաւոր. զմայլելի սրունքներ. խալ մը աջ այտին ու անտա-նելի հօրաքրոյր մը՝ Ռիւ Մատամ. շատ կը սիրէ այս ծառուղին. հոգի կուտայ պարի համար. կը վախնայ հիւանդու-թենէ: Ռիւ Քիւժաս Սուրէնին նախկին պանդոկը գացինք. 7 թիւ սենեակը. կուրծքը ինծի համար յայտնութիւն մը եղաւ. սեւ նշաններուն համար ըսաւ թէ Մեթրոյին մէջ կսմթեր են. քովէն պատը գրկին. յանցանքը աղջկանն էր»:

Նէնէթ գլխարկը քաշեց գլխէն, նետեց սեղանին վրայ ու էջը դարձուց:

«Ռէօմիւռէն նստաւ. պզլիկ, անու-շիկ, գոնգուշիկ, նոյնպէս անգամ մը ինծի ու եկաւ ճիշդ առջեւս կենալ. երեկոյեան այս ժամուն միշտ այսպէս բազմութիւն կ'ըլլայ Մեթրոյի մէջ. փակչելու ատափ-ճան սեղմուեր ենք մէկզմէկու. ես ձեռ-նոցներս հանեցի. ինք ձեռքի տուփը քիչ մը անդին տարաւ. (հայերէն), Շաթըլէ իջաւ՝ փոխելու. միացայ իրեն. առա-ջարկեցի դուրս ելլել ու թաքսի մը առ-նել. ընդունեցաւ, կառքին լոյսը մարեցի ու վարագոյրը քաշեցի. Մարսիլիայիի չեշտ մը խօսուածքին, ու «ռըփիլ»՝ ծունկերուն. մէկէն շարժումս կեցնելով ըսաւ. «Կ'աղաչեմ ուշադրութիւն ըրէք որ ոտքովնիդ տուփս չկոտրէք. հակա-ռակ իմ ալ փափաքիս կարծեմ նորէն մնասուեցաւ. «մոն չէրի»ն արտասանեց փայտէ սալարկում ունեցող փողոց մը: Երկրորդ անգամուան մը համար ժա-մադրութիւն տալ չուզեց. նշանուած է. ես ալ չպնդեցի. քիչ մը շատ լուրջ աղ-ջիկ կ'երեւէր»: — Քանի մը էջ անդին.

«Մատամ Լանպէրը ուրիշ է. ոչ մէկ կին ինծի այնքան հաճոյք պատճառած է, որքան ան. արդեօ՞ք անոր համար որ ար-դէն իսկ հասունցած մանչ մը ունի ու զիս «մոն կոս» կը կոչէ. հաւակաւոր մարմնեղ, ազնուականութիւն եւ հպար-տութիւն՝ կուրծքին, քալուածքին ու խօս-ուածքին մէջ. շատ կը սիրեմ իր ոսկորէ սպիտակ ապարանջանն ու սեղմիրանը. կ'ուզեմ որ չհանէ. դժբախտաբար կարելի չէ. ճանչցած կիներէս առաջինն է որ կրօնասէր ու ճշդապահ է: Երբեմն կը խղճամ ինքզինքիս վրայ. այն օրէն ի վեր որ գիտեմ թէ իր ամուսինը առաջնակարգ թաւջութակահար մըն է, կնոջ հեւքին մէջ որ ճիչով մը կ'աւարտի, կը կարծեմ թաւջութակի մը դողումը լսել.ի՜նչ խենթ եմ, գոնէ երաժշտութենէ հասկնամ»:

Ուրիշ հատուած մը՝ մատամ Լանպէրի վրայ.

«Ամուսինին պատկերը բերեր է որ-պէսզի ակռաճռիթւմաւ մը չընեմ: Շատ շնորհքով ճաղատ մը կը թուի ըլլալ. խե-լօք մը կեցեր է քառթ փոսթալին վրայ: Այդպէս իր կլոր թաւջութակին քովը՝ ճիշդ fիէ տը սոլի մը երեւոյթը ունի: Ամենայն լրջութեամբ ըսի.— Սիրով, մի-այն թէ գլխուն վրայ անպայման եղ-ջիւրներ պիտի աւելցնեմ: Սարսափած պատասխանեց.— Փիէռ չընե՛ս, չընե՛ս, խենթութիւն չուզեր: Յետոյ աւելցուց, քիչ մը ժպիտ՝ ձայնին… Այդ աշխատու-թիւնը ինծի ձգէ. ես աւելի լաւ կրնամ ընել… (հայերէն) ամբողջ հաճոյքս այս է. կ'ուզեմ որ շատ դանդաղօրէն հանուի. կ'ուզեմ որ ե՛ս գինքը հանուե-ցնեմ (հայերէն) անակնկալ. այս անգամ իր կէս մէջքէն սկսող սեղմիրանը, ծնկա-կապերով. սեփ սեւ մետաքսէ էր. ներք-նաշապիկը նմանապէս. տուած պատճա-ռաբանութիւնը ճիշդ չէր անշուշտ. եր-բեք չէի երեւակայած որ… (հայերէն) Շատոնց է որ պատրաստուած է, բայց դեռ չի մեկնիր. քով քովի նստեր ենք անկողինին եզերքը. ինք ըսաւ.— Մենք պէտք չէ որ բաժնուինք իրարմէ: Գիտեմ թէ քեզ վերջնականապէս ինծի կապելու համար պէտք եղած երիտասարդութիւնը չունիմ, գիտեմ թէ շատ գեղեցիկ չեմ, եւ դուն տաքարիւն ես, եւ դուն անտառակ ես, բայց մտիկ ըրէ ինծ, Փիէռ, անոնց ետեւէն մի վազեր, երիտասարդ աղջիկ-ներուն հետ մի ըլլար: Անոնք մարմնական հաճոյքէն զատ ու անկէ աւելի զօրաւոր ուրիշ տենչանք մը ունին զոր կը գոհա-ցնեն ի վնաս աղոց:

(Շար. – 15)

Այրի Տիկին Արշալոյս Հրաչ Սարգիսեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները (Փարիզ, Պոլիս, Ամերիկա, Երեւան) սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց թանկագին քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՍԻՐՈՒՆ ԼԵՐԹՈՂԵԱՆԻ
(ծնեալ Թերլէմէզեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 15ի գիշերը, 86 տարեկանին յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Ապրիլ 20, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ· — Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Արշալոյս Սարգիսեանի:

Տէր եւ Տիկին Գասպար Մանիսեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Մանիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Մանիսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժանիք Մանիսեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Պատուականեան, Մասիսեան, Գափամաճեան, Զաքարճեան, Քէօսէեան, Գոչգոչեան, Մարգարեան, Գարաօղլան — եան, եւ ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՌԵԲԵԿԱ ՄԱՆԻՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Պարոնեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 16ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Ապրիլ 19, ժամը 9·15ին Իսիի Ս· Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6 Ավընիւ Պուռկէն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը:

« Վասնզի Աստուած այնպէս սիրեց աշխարհը մինչեւ իր միածին որդին տուաւ, որպէսզի ամէն ով որ Անոր հաւատայ, չկորսուի հապա յաւիտենական կեանք ունենայ »: (Աւետ· Յովհ· Գլուխ 3, համար 16):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Եղիա Քէսքի եւ աղջիկները՝ Ժիլյա եւ Քաթրին, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Քէսքի եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միրիճան Տէյիրմէնճի կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Ապրիլ 22, Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ԵՂԻԱ ՔԷՍՔԻԻ
(ծնած Սարըքըշլա, 1937)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Ապրիլ 22ին, Սէն Լուի Սուրբ Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, բանաստեղծ՝

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առիթով:

Կը հրաւիրուին սփիւռքի հայ մեծ բանաստեղծին յիշատակը յարգողները:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Անոյշ Փօրթագեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պալեան 200 ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ 100 ֆր· Կապ· Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին (ստանալ Յառաջէն):

ՊԱՏԱՐԱԳ

Կրկնազատիկի եւ Ապրիլեան Եղեռնի 64րդ տարեդարձի առթիւ պատարագ՝ Սէն Մօրիս տը Պէնոյի կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, տեղւոյն Կապ· Խաչի վարչութեան նախաձեռնութեամբ, Կիրակի, Ապրիլ 22:

Պատարագը կը սկսի ժամը 4ին, երեկոյեան: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի մէկուկէս միլիոն նահատակներու հոգիներու խաղաղութեան ի հանգիստ:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝ ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ· ՍԱՀԱԿԵԱՆ:

Երգեցողութիւնները կը կատարուին Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Պ· Մ· Օֆլագի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը Շաբաթ օր, Ապրիլ 21, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տունը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Messe à Notre-Dame

Պատարագ Նոթր-Տամի մէջ

Մեր բիւրաւոր Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին Հայրապետական պատարագ կը մատուցանէ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ· ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի կաթողիկէ Հայոց

Կիրակի, Ապրիլ 22 ժամը 16ին, Նոթր-Տամ տը Փարի մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Օրուան քարոզը ֆրանսերէն լեզուով կը խօսի Ժագ ՄԵՆԱԺէ, Ռէնսի Արքեպիսկոպոս եւ նախագահ « Արդարութիւն ու Խաղաղութիւն» ֆրանս· Ցանձնախումբին:

Բոլոր հայ հաւատացեալները հրաւիրուած են անխտիր:

ՀՐԱՒԷՐ ԵՐԳԻ ՓՈՐՁԻ

Ի պատրաստութիւն Նոթր Տամի եկեղեցւոյն մէջ կատարուելիք հայածէս պատարագին, ձայն ունեցողները կը հրաւիրուին այս Հինգշաբթի, Ապրիլ 19, ժամը 20ին, Հայ Կաթողիկէ Սուրբ Խաչ եկեղեցին, 13 Ռիւ տիւ Փէռշ, Փարիզ 3:

LE COMITE DES RESIDENTS de LA MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57, Bd. Jourdan, Paris 14e
Métro : Porte d'Orléans
Organise
UNE CONFERENCE
Le Jeudi 19 Avril à 20 h. 30
Conférencier :

Dr. Jean-Michel THIERRY

« L'architecture arménienne de la conquête arabe à la conquête turque»

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորի Բոցը արծարծելու, Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 18ին: Հաւաքուիլ Թեռ – փլէն Շան զ'էլիզէ:

Հայրենակիցներէն կը խնդրուի իրենց ներկայութեամբ պատուել ռազմիկ ընկերներու եւ մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը:

Կը պահանջուի ըլլալ զուսպ եւ կարգապահ, խուսափիլ անախորժ եւ անտեղի արարքներէ:

Հ· Ն· Ռ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ

ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ, ՍԷՆ–ԼՈՒԻ

Եկեղեցւոյ հիմնադրութեան յիսնամեակի հանդիսութիւն, հովանաւորութեամբ Հարաւ· Ֆրանսայի Ազգ· Առաջնորդարանին, Կիրակի, Ապրիլ 22ին, Նախագահութեամբ՝

Տէր եւ Տիկին ՓԻԼԻՌ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

Առաւօտեան՝ ժամերգութիւն, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հիմնադիրներուն, ծառայողաց, բարերարներուն եւ շրջանի համայն ննջեցելոց:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ խաչակիր ՔՀՆՑ· ՏԷՏԷԵԱՆ

Կէսօրին, ժամը 13ին, հացկերոյթ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, գեղարուեստական բաժինով: Կը խնդրուի նախօրօք ապահովել սեղանները եկեղեցւոյ Թաղականութեան կամ Տիկնանց Միութեան մօտ:

Հաւաքոյթ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր· Միութեան վարչութիւնը ընկերահամակրական եւ անդամական հաւաքոյթի մը կը հրաւիրէ անխտիր բոլոր հայրենակիցներն ու բարեկամները, Կիրակի Ապրիլ 22 ժամը 16ին, Հ· Բ· Ը· Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահը,

118, Rue de Courcelles. 75017 PARIS

Զեկուցում ՅԱԿՈԲ ՎԷԶԻՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՅԱԿՈԲ-ԳՐԻԳՈՐ
գիտնական-բժիշկ ՍՏԵՓԱՆ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ
գրքին Բ· տպագրութեան առթիւ
եւ հիւրասիրութիւն

ՃԱՇ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր· Միութեան տարեկան հացկերոյթը տեղի կ'ունենայ, Ապրիլ 22, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 13·30ին, ճաշարան Օփերա Լաֆայէթի մէջ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Ճաշագին 35 ֆր·:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ 64ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

ՓԱՐԻԶ

Մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի համազգային հանդամանքով, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերու, հետեւեալ կարգով·

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 22, ԺԱՄԸ 16ԻՆ
Եպիսկոպոսական պատարագ Նոթր Տամ տը Փարի մայր տաճարին մէջ:
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 15ԻՆ
Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն Ս· Յովհ· Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 18ԻՆ
Ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորին, Էթուալ
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 20·45ԻՆ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
MAISON DE LA CHIMIE — 28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e

Կը հրաւիրենք մեր ժողովուրդը խուռներամ մասնակցիլ սոյն ոգեկոչման, յարգելու համար յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներուն:

ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 22ին, Կիրակի առտու ժամը 9·30ին հոգեհանգիստ կը կատարուի նահատակներու յիշատակին, ու կը պատարագէ Դ· Եպիսկ· Սահակեան, Սէնթ Անտրէ լը Գա եկեղեցին:

Պատարագի աւարտէն ետք ժողովրդական թափօրով Ապրիլ 24ի փողոցը պիտի երթան ծաղկեփունջ մը զետեղելու Մեռեալներու յուշարձանին վրայ:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 15ին, քաղաքապետութեան սրահը հրապարակային հանդէս տեղի կ'ունենայ:

Կը խօսին՝ Մէթր ԵԴՈՒԱՐԴ ԺԱԽՃԱՆ (ֆրանսերէն) (Պրիւսէլէն)
ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (հայերէն)

Գեղարուեստական բաժին մը պիտի գործադրուի տեղական կարող ուժերով, օրուան պատշաճ:

ՏԷՍԻՆՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Տէսինի Յուշարձանի Յանձնախումբին, Կիրակի Ապրիլ 22 Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պատարագ Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի ժամը ճիշդ 12ին մասնաւոր թափօր· մեկնում եկեղեցիէն եւ ծաղկեպսակի զետեղում յուշարձանին վրայ:

Ներկայ կ'ըլլայ շրջանի երեսփոխան Պ·ր ԺԱՆ ՓՈՓԸՐԷՆ: Կը խօսին տեղւոյն քաղաքապետ Պր· ՓԻԷՌ ՄՈՒԹԷՆ եւ Սէնթ Էթիէնի Հայ Ազգային Միութեան պատուոյ նախագահ Տօքթ· Ա· ՍԱՐԱՖԵԱՆ (ֆրանսերէն):

Հայերէն յարգանքի խօսք Յուշարձանի Յանձնախումբին կողմէ:

ՎԱԼԱՆՍ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24: Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց եւ նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ· Միութեան հետեւեալ յայտագրով·—

ԺԱՄԸ 10ԻՆ պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցին:

ԺԱՄԸ 15ին, արիւնատուութիւն, Սալ տէ Ֆէթ:

ԺԱՄԸ 18·30ին, թափօրի կազմութիւն Մէզոն տը Թուրիզմի առջեւ, ծաղկեպսակի զետեղում մեռեալներու յուշարձանին:

ԺԱՄԸ 21ին, հանդիսութիւն Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն)

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլ 23, Երկուշաբթի գիշեր ժամը 19·30էն սկսեալ ծաղկեպսակներու զետեղում Եղեռնի յուշարձանին առջեւ զաղութիս հայկ· կազմակերպութիւններու կողմէ:

Եկեղեցւոյ մէջ հսկումի արարողութիւն ժամը 21ին, նախագահութեամբ Յակոբ Եպս· Վարդանեանի եւ մասնակցութեամբ հայ եկեղեցական դասուն:

Եղեռնի յուշարձանին առջեւ հոգեհանգստեան պաշտօն ժամը 22·15ին: Նոյն գիշերը արարողութիւններու ընթացքին եւ յետոյ մինչեւ առաւօտ հերթապահութիւն Եղեռնի յուշարձանին առջեւ բոլոր հայկ· միութիւններու մասնակցութեամբ, իսկ եկեղեցին բաց կը մնայ մինչեւ առաւօտ քահանայից դասուն ներկայութեամբ:

Ապրիլ 25, Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 14էն սկսեալ յատկացուած է հայկական միօրեայ դպրոցներու հայ աշակերտներուն եւ բոլոր հայ մանուկներուն, որոնք իրենց դպրոցներու պատասխանատուներուն ընկերակցութեամբ կրնան ներկայ ըլլալ եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք հսկումի արարողութեան, զետեղել իրենց ծաղկեպսակները կամ փունջերը Եղեռնի յուշարձանին առջեւ, ինչպէս նաեւ կրնան ունկնդրել դասախօսութիւն մը, Ս· Սահակ–Մեսրոպ մշակութային Տան մէջ Ապրիլ 24ի Եղեռնին յիշատակին նուիրուած:

ՍԷՆ–ԼՈՒԻ Ս· ԳԷՈՐԳ

Նախաձեռնութեամբ Հարաւ· Ֆրանսայի Թեմի Ազգ· Առաջնորդարանի Երեքշաբթի, Ապրիլ 24ին, Սէն Լուի Ս· Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն ի յիշատակ մէկուկէս միլիոն նահատակներուն:

Կը պատարագէ ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՑ· ՆԱՃԱՐԵԱՆ
Կը քարոզէ՝ ՆՇԱՆ ՔՀՆՑ· ԳՈՒՅՈՒՃԵԱՆ

Արարողութեանց կը մասնակցի՝ Շահան խաչակիր Քհնյ· Տէտէեան:

ԼԻՈՆ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 18·30ին ծաղկեպսակ՝ Վէյէօռ ՏԸ Փիէռ Փլաս Պելըքուռ, քաղաքապետ Քոլոնի եւ Վիլէօրպանի քաղաքապետ՝ Շ· Հեռնիւ կողմէ:

Ժամը 20·30ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ս· Յակոբ եկեղեցին:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
20
VENDREDI
20 AVRIL
1979

LE NUMERO 1,80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ	
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80	

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.364 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — № 14.364

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԻՍՔԱՐԻ ՋՐՈՑԸ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

— o —

ԴԷՄ Է ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄԻ

Նոր շարք մըն է, զոր կը բանար Նախագահ Ժիսքար զրոյցով մը, հեռատեսիլէն, ուր կը քննէ երկրին կացութիւնը: Երկու ամիսը անգամ մը, ամէն անգամ տարբեր կայանէ մը, Նախագահը պիտի պատասխանէ լրագրողներու, բացատրութիւններ տալով հանրային կարծիքին: Առաջին անգամ ըլլալով երեք կայանները միաժամանակ չեն սփռեր Նախագահին զրոյցը, ապա ձգելով հանդիսատեսը որ իր ընտրութիւնը ընէ եւ կրնայ միշտ Ժիսքարի ուզած «լաւ ընտրութիւնը» չըլլալ:

Նախագահին հարցումներ կ'ընէին ժանփիէր Ելքապաշի ղեկավարութեան ներքեւ՝ էմմանուէլ տը լա Թայ, Ալէն Տիւհամէլ եւ Ալէն Շմիթ: Գլխաւոր յայտարարութիւնները եղան... Պէտք է կայունացնել եւ զեղչել գործազուրկներու թիւը: Տնտեսական գործունէութեան աճումի հարց մըն է, Նախագահին աչքին: Հրաժարիլ հիւլէական ուժէն պիտի նշանակէր Ֆրանսայի համար ապրուստի մակարդակի նուազում մը, նաեւ գործի:

Ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի կառուցման, լուսաբանութիւններ պիտի տայ այն ճառին մէջ, զոր պիտի արտասանէ Մայիս 15ին՝ Ալզաս: Հարցը սա է, Նախագահին համար՝ «Պէ՞տք է, այո կամ ոչ, Եւրոպան կազմակերպել: Եթէ Ֆրանսացիներու մեծամասնութիւնը կը խորհի որ պէտք է զայն կազմակերպել, Ֆրանսայի շահը կը կայանայ գլխո՞ւն ըլլալ թէ ոչ: Եւրոպան, այո՛ կամ ոչ Հռոմի դաշինքին է՞»:

Եւրոպական ընտրութիւնները քաղաքական ներքին հարց չեն, այդ շփոթութիւն է որ կը թօնաւորէ բանավէճը: Մեծամասնութեան ուխտը չի կրնար խնդրոյ առարկայ ըլլալ: Բնական է որ ժողովրդավարական վիճաբանութիւն մը ըլլայ մեծամասնութեան մէջ: Պէտք է սակայն վերջ կը գանէ հոն ուր կը սկսի չափազանցութիւնը: Ոչ ոքէ կը պահանջեմ որ Ժիսքարեան ըլլայ, պէտք է «պանհատականացնել» քաղաքական վէճը: Հանրապետութեան Նախագահը չի խառնուիր քաղաքական խառնակութեան: Ֆրանսան պէտք է իրար անցած նախապահ մը չունենայ: Թէ ոչ, ընկերային Մայիս 68 մը կարելի չէ՞ր դառնար: Նախագահը իր խօսակիցներուն վստահութիւնը չէր վայելեր միջազգային բանակցութեանց մէջ:

Ժիսքար անդրադարձաւ Պարսկաստանի յիշեցնելու համար, որ անոնք որոնք որոշ հանգամանք ունին խօսելու համար մարդկային իրաւունքներու մասին անոնք են՝ որոնք կը յարգեն այդ իրաւունքները: Ներկայիս Ֆրանսան այն երկիրն է, որ ամէնէն շատ քաղաքական պատսպարեալներն ունի: Ամէնէն Ֆրանսա մտած է օրինաւոր պայմաններու մէջ եւ երբ Ֆրանսա էր պարսկական իշխանութիւններն ոչ միայն դիմում չըրին որ արտաքսուի այլեւ նոյնիսկ գգուշացուցին Ֆրանսան անոր արտաքսումին դէմ: Նախագահը հաստատած է նաեւ թէ գլ-մում կատարած էր Հոլեւոյի համար:

Ընդդիմութեան եւ մեծամասնութեան հակադրեցութիւնները չեն փոխուիր անշուշտ: Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է նաեւ որ Նախագահը գոհ է: Իւմանիթէ կը խորագրէ «Ժիսքարի ինքնագոհ մենախօսութիւն սարային չորս համբերու առջեւ»: Մեծամասնութեան համակիր թերթերը կը շեշտեն մանաւանդ որ Նախագահը դէմ է քաղաքական իրարանցումի եւ պէտք է որ Ֆրանսա Եւրոպայի գլուխն ըլլայ:

×

Շատ կը խօսուի Եւրոպական Խորհրդարանի մասին եւ հարց կը ծագի նաեւ թէ ի՞նչ բանի կը ծառայէ: Ուրեմն Յունիս 10ին, առաջին անգամ ըլլալով եւրոպայի խորհրդարանականներ պիտի ընտրուին ուղղակի հանրաքուէով: Անոնց թիւը պիտի ըլլայ 410, հետեւեալ բաժանումով՝ Ֆրանսա, Դաշնակցային Գերմանիա, Մեծն Բրիտանիա, Իտալիա 81ական, Հոլանտա 25, Պելժիա 24, Դանիա 16, Իրլանտա 15, Լիւքսանպուրկ 6: Կ'ընտրուին հինգ տարուան համար: Մեծ իրաւասութիւններ չունի: Օրէնսդրական չէ, այսինքն Ազգ. Խորհրդարաններու ճիշդ հակառակն է՝ օրէնք չի քուէարկեր: Պիւտճէի իր իրաւասութիւնները շատ կարեւոր են եւ վերջին խօսքը իրն է կարգ մը ծախքերու համար:

×

ՀԱՐԱՒ – ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ ՀՌՉԱԿԵՑԻՆ...

Շատ լուրջի առնող չկայ թէեւ, բայց եւ այնպէս, Հարաւ. Լիբանանի քրիստոնեաները անկախութիւն հռչակեցին: Յայտարարողն էր քրիստոնեայ քաղաքագօրքերու պետը՝ հրամանատար Հատտատ, որ ըսած է «Ազատ եւ անկախ Լիբանանի Պետութիւնը հռչակուած է: Լիբանանի մնացեալ մասը օտար գրաւման տակ է, բայց Պէյրութ մեր մայրաքաղաքը կը մնայ, կը հրաւիրենք բոլոր Լիբանանցիները, քրիստոնեայ թէ մահմետական, որ մեզի միանան: Մեր մտադրութիւնն է ամբողջ Լիբանանը ազատագրել, քանի որ պատերազմական վիճակի մէջ ենք»:

Ծանօթ է որ Հատտատ, չընդունիր ոչ ՄԱԿի ուժերուն (զօրս վարձկաններ կ'ոտակէ), ոչ ալ մանաւանդ լիբանանեան օրինաւոր բանակին հաստատումը հարաւի այդ շրջանը, ուր տէր տիրական է Իսրայէլի օրհնութեամբ: Արդէն լիբանանեան զօրագունդին մահմետական սպան ալ Հատտատը կը նկատէ «Իսրայէլացինե-րու խաղալիքը»:

× Այս իրադարձութեանց ընթացքին է որ ծանրօրէն վիրաւորուած է ֆրանսացի լրագրող մը, Էճապրէսի թղթակից՝ Անտրէ Փօթար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՂՈՄԻ մէջ երկու այաթօլաները գլուխ գլխի հանդիպում ունեցած են, մինչ Թեհրանի փողոցներուն մէջ, մէկուն կամ միւսին կողմնակիցները ցոյցեր կ'ընեն: Թալեղանի կը թուի «Մոսկուայի այաթօլան» ըլլալ քանի որ Թաս գործակալութիւնը կը մեծարէ զինքը, «ժողովրդավար ղեկավար» որակելով եւ լայն արձագանգ տալով «զանգուածային ցոյցերուն»: Փոխ վարչապետը Տոքթ. Եազտի յայտարարած է ձայնասփիւռէն որ պէտք է պայքարիլ մարքսիզմի դէմ գաղափարականով եւ ոչ՝ զէնքով:

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ» տօնեց իր 75ամեակը: Հիմնուած Ժօրէսի կողմէ 1904 Ապրիլ 18ին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 10-13-16)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՕՓԵՐԱՅԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Երեւանի օփերայի խումբը, որ Թիֆլիս գացած էր ներկայացումներ տալու համար, «Անոյշ»էն ետք բեմադրած է Ա. Խաչատրեանի «Գայեանէ»ն եւ Բելինիի «Նորմա»ն: Խումբի արուեստագէտներուն արձանագրած յաջողութիւնը Թիֆլիսցիներու կողմէ անուանուած է երաժշտական մշակոյթի տօն: Թիֆլիսի օփերայի տնօրէնը՝ Ջուրաբ Անջափարիձէ ըսած է թէ «Անոյշ» օփերայի երաժշտութիւնը արտայայտիչ է եւ յուզական. երաժշտութիւնը խումբը ոգեշնչած է ստեղծելու տպաւորիչ ներկայացում մը, իսկ Արամ Խաչատրեանի «Գայեանէ» բեմապարը տօգորուած է կեանքի պերճեկութեամբ եւ բերկրանքով:

×

ԱԼԻՍԻԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ Բ. ԳԻՐՔԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

«Սովետական գրող» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Ալիսիա Կիրակոսեանի բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն՝ «Նամակ առ Հայաստան» խորագրով: Իրմէ երկրորդ գիրքն է որ կը հրատարակուի Հայաստանի մէջ: Առաջինը՝ «Արմատ եւ էութիւն» հաւաքածոն, հրատարակուած է 1967ին: Անոր մէջ տեղ գտած են արժանթինահայ բանաստեղծուհիի (այժմ Լոս Անճելըս հաստատուած) հայրենիք այցելելէ առաջ գրած քերթուածները, նուիրուած՝ Հայաստանի, աշխարհի մէջ սփռուած Հայերու ապրումներուն ու կարօտներուն: Հատորին լոյս տեսնելու օրերուն տեղի ունեցաւ Ալիսիա Կիրակոսեանի առաջին հանդիպումը Հայաստանի հետ, որմէ ալ ծընած են նոր հատորին բանաստեղծութիւնները: Ինչպէս առաջին այնպէս ալ երկրորդ գիրքը հայերէնի թարգմանած է Վահագն Դաւթեան, որ յառաջաբանին մէջ հետեւեալը գրած է. «Այն ամէնը ինչ գրում է Ալիսիա Կիրակոսեանը, բանաստեղծութիւններ լինեն դրանք թէ անձնական ապրումներն ու խոհերը, հոգեկան տագնապներն ու խռովքները արտայայտող գործեր, ի վերջոյ, նամակներ են առ Հայաստան... իր ժողովրդի տարագիր դուստրը, ճակատագրի բերումով սպաներէն գրող, բայց ամբողջ էութեամբ հայ բանաստեղծուհին, ապրում ու շընչում է Հայաստանով...»: Ալիսիա Կիրակոսեանի բանաստեղծութիւնները լայն ժողովրդականութիւն կը վայելեն Հայաստան, ուր անոնք կ'արտասանուին բեմերէ, կը ձայնագրուին, կը վերածուին երգերու: «Նամակ առ Հայաստան» գիրքը հրատարակուած է քսան հազար օրինակով:

×

Թ. ՋՈՒՐԱԲԵԱՆԻ «ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ» ԳԻՐՔԸ

«Սովետական գրող» հրատարակչականէն լոյս տեսած է Մոսկուա բնակող Թելման Զուրաբեանի «Թորոս Ռոսլին» գիրքը (ռուսերէն), ուր կը խօսուի ԺԳ. դարու հայ մանրանկարիչի կեանքին, գործին ու ժամանակաշրջանի դէպքերուն մասին: Անկէ առաջ ալ հեղինակը ակնարկներ նուիրած էր Մարտիրոս Սարեանի, Մինաս Աւետիսեանի, Յարութիւն Կալէնցի, Երուանդ Քոչարի, Ջոտտոյի: Ներկայիս ան վերջացնելու վրայ է Թիֆլիսի հայ նկարչական դպրոցին նուիրուած իր աշխատութիւնը, որուն կը ներկայացուին Թիֆլիս ապրած ու ստեղծագործած հայ նկարիչները՝ Յովնաթանեաններէն մինչեւ մեր օրերը:

×

ՌՈՒՍ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ «ԻՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ» ԳԻՐՔԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

«Սովետական գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Օլէգ Շեստինսկիի «Իմ Հայաստանը» գիրքը, ռուս բանաստեղծին ծննդեան 50ամեակին առթիւ. Հատորը կը պարունակէ աւելի քան վաթսուն բանաստեղծութիւններ եւ «Եղիր այգեպանը երկրի» ու «Երեւուն տարի» պոէմները: Քերթուածները հայերէնի թարգմանած են Գէորգ Էմին, Յովհաննէս Գրիգորեան եւ Արամայիս Սահակեան: Օ. Շեստինսկի իր գիրքի յառաջաբանին մէջ կը գրէ. «Խստաշունչ եւ տօնական, արեւոտ եւ ամպամած, այսպէս է միշտ Հայաստանը իմ պատկերացումիս մէջ... Գառնիի եւ Գեղարդի իմաստութիւնը, Արարատեան դաշտի առատաձեռնութիւնը, հովուական կեանքը Գորիսի լեռներուն մէջ, մայիսեան ձիւնը Դիլիջանի բարձունքներուն, Սեւանի կապոյտ եւ թափանցիկ հայելին. ի՞նչպէս կարելի է չհիանալ այս զարմանահրաշ գոյներով»:

×

ՊՕՏԼԷՌԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՐԳԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ

Երաժիշտ Եդուարդ Աբրահամեան Շառլ Պօտլէռի բանաստեղծութիւններու հիման վրայ երգերու շարք մը յօրինած է: Ֆրանսացի քնարերգուին քերթուածները հայերէնի թարգմանած եւ առանձին հատորով հրատարակած է Հենրիկ Բախչինեան: Պօտլէռ սիրուած բանաստեղծ մըն է Հայաստանի մէջ:

×

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՐՀԵՍՏՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

Ազգագրագէտներուն զարմանք պատճառած է այդ պահպանութեան համար այն կճուճը, զոր Շիրակի սարահարթի բրուտները պատրաստած են անցեալ դարուն: Կճուճը, որ կը ներկայացնէ հայկական ազգային տարազով ու գլխազարդով կնոջ արձան մը, ցայժմ ժողովրդական արուեստի գործերու ոչ մէկ ցանկին մէջ արձանագրուած է: Հայկ. խեցեգործութեան մէջ նման ամանները կը ներկայացնեն քանդակագործութեան իւրայատուկ տեսակներ, որոնց նմանները դժուար է գտնել այլ տեղ: Այդ տեսակ կաւէ ամանները, որոնք որպէս կանոն միեւնոյն ձեւը ունին, աչքի կը զարնեն զարդանախշերով, շարադրանքով, կենաց ծառ խորհրդանշող նկարներով: Մասնագէտներու յանձնարարութեամբ ժողովրդական վարպետները պիտի վերարտադրեն այդ գործերը: Այսպիսի աշխատանքներու շնորհիւ գորգագործութիւնը, ասեղնագործութիւնը եւ գեղարուեստական հիւսքը նոր կենդանութիւն կը ստանայ Մարտունիի, Վարդենիսի, Հրազդանի ու Սեւանի շրջաններուն մէջ, փայտափորագրութիւնը՝ Դիլիջան, Իջեւան, Գորիս եւ Ղափան, մետաղներու գեղարուեստական մշակումը՝ Կամոյի շրջանը եւ Շիրակի սարահարթը:

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

ՄԱՐԴՆ ՈՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Գրեց՝ ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Յարութ Կոստանդեանով կ'անհետի ֆրանսահայ բանաստեղծութեան վերջին ներկայացուցիչը։

Բանաստեղծներու այդ խումբին մաս կը կազմեն, բացի Յարութէ, Ահարոն, Ն. Սարաֆեան, Բ. Թօփալեան եւ քիչ մըն ալ Գր. Ճիզմէճեան։ Այս վերջինը ուրախ իր ձեւերը։ Թէեւ եղբայր թերեւս առարկեն Ահարոնի մասին։ Ճիշդ է որ չի՛ պատկանիր նոյն սերունդին։ Ծնած է գրել Պոլիս. կը պատկանի Վարուժանի սերունդին։ Ահարոն սակայն կ'ուրանար իր հին գրածները, ինչպէս Կոստանդեան կ'ուրանար մինչեւ 1935 իր գրածները։ Այստեղ սերունդի հարց չկայ արդէն, այլ բանաստեղծութիւնը ըմբռնելու եւ քերթողական ստեղծագործութեան հարց։

Ինչպէս Սարաֆեան եւ Կոստանդեան, Ահարոնն ալ գրած է զինք յատկանշող քերթուածները, Պօտլէր, Ռէմպօ, Մալարմէ եւ Վալէրի կարդալէ, իւրացնելէ յետոյ։

Այստեղ նկատի չունիմ բոլորովին նորերը (Զուլալ, Գըլպաշեան), որոնք «եկուորներ» ըլլալով հանդերձ, անպայման ալ կը պատկանին ֆրանսահայ բանաստեղծութեան։ Նկատի չունիմ նաեւ հինցեր Կ. Զարեանն ու Վ. Թէքէեանը, որոնք «անցորդներ» եղան եւ կայք չհաստատեցին Ֆրանսայի հողին վրայ։ Թէեւ կրնանք ըսել, Թէքէեանի համար մանաւանդ, թէ իր վերլուծականոյն քերթուածներէն շատերը գրուեցան Փարիզ։

Եթէ բանաստեղծներու այս հոյլին քով դնենք նաեւ արձակագիրները, անոնց գլխաւորները միայն, Շ. Նարդունի, Շ. Շահնուր, Վ. Շուշանեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Հրաչ Զարդարեան ու Որբունի, կ'ունենանք գրական բերք մը, որ կը հանդիսանայ, համայն հայ գրականութեան ամէնէն արժէքաւոր եւ ամէնէն ինքնատիպերէն մէկը։

Յարութ Կոստանդեան այդ խումբին կրտսերն էր։ Տաղանդաւոր բանաստեղծ անպայմա՛ն։ Բայց նոյնքան տաղանդաւոր մարդ։ Ըսել կ'ուզեմ շատ արտասովոր, եզակի մարդկային տիպար մը։ Ամէնէն տարօրինակը զոր երբեւիցէ ճանչցած եմ ես, կեանքիս ընթացքին։ Հաւատացէ՛ք, որ չափազանցութիւն չէ այս ըսածս, երբ աւելցնեմ թէ մօտէն ճանչցած եմ նաեւ Ահարոնը...։

Կոստանդեանի մէջ մարդն ու բանաստեղծը ամբողջութիւն մը կը կազմեն, հրաշալի՛ ներդաշնակութիւն մը։ Ան միայն չգրեց «բանաստեղծութեամբ...» այլ ապրեցաւ բանաստեղծութեամբ, ապրեցաւ բանաստեղծօրէն։

Իր մեզի ձգած քերթուածները միայն մէկ փոքրիկ մասն են ա՛յն մեծ խումբերուն, զորս կեանք կը կոչենք. յոյզ, մտածում ու հրայրք, որոնք, ծովու մը ալիքներուն նման, կը լեցնեն ու կը պարպեն մեր երակները, մեր ուղեղն ու մեր հոգին։

Շատ քիչեր կը ճանչնան ամբողջական այն Հայը, ամբողջական այն մարդը, որ Յարութ Կոստանդեան կը կոչուէր։

Այն քիչը սակայն, որ մեզի ձգեց ան, կը բաւէ զինք դասելու ամէնէն մեծերուն, Օշականի բառով, ամէնէն իրա՛ւ բանաստեղծներուն մէջ։

Յարութի կեանքին եօթանասուն տարիներէն ես կը ճանչնամ վերջին երեսունը հինգը, մօտաւորապէս։

Զայն միշտ տեսած եմ համեստ իր նկարագրով եւ իր արտաքինով։ Կը հագնէր բանուորական հագուստ ու չէր սիրեր պերճանքը։ Ան շատոնց ծրարած ու մէկդի նետած էր, մեր քաղաքակրթութեան բոլոր ընկերային և բարոյագիտական կեղծիքները։

Միջահասակ էր, նիհար։ Փոքր խնկած սուր աչքեր ունէր, մազաղաթի գոյն մորթ։ Ծխամորճը միշտ անպակաս էր բերնին եւ քթին վրայ կը կրէր երկաթէ շրջանակով հաստարակ ակնոցներ։ Ու ան, այդպէս, աւելի կը նմանէր պարսիկ տէրվիշի մը, քան մեզի ծանօթ հայկ. տիպարին։ Վերջին տարիներուն սկսած էր նմանիլ նաեւ Կանտիին։

Պատահարար իրարու քով չդրի այս երկու անունները։ Յարութ ծնած էր Պարսկաստան, հայ աւանդապահ ընտանիքի մէջ։ Իր նախնիքը, գիտենք, քշուած բերուած էին Սպահան Շահ Աբբասի կողմէ, զարկ տալու համար երկրին յառաջդիմութեան։ Ջուղայեցիները հրաշալի արհեստաւորներ էին, նրբաճաշակ, արուեստագէտ — ոսկերիչներ մանաւանդ։ Յարութ ժառանգած էր այս բոլորը իր պապերէն։ Մինչեւ տասը տարեկանը ապրած է այդ միջավայրին մէջ։ Հայկական ուսում չէ տեսած ուրեմն, կամ շատ քիչ։ Իր հայերէնագիտութիւնը չէ անցած Նոր Ջուղայի գրաբարախառն բարբառէն անդին։ Գոց գիտէր սակայն մեր աղօթքներն ու շարականները, շնորհիւ իր մօր։ Ու նաեւ բաւական թիւով յեղափոխական երգեր։

1919ին, ընտանիքով կը փոխադրուին Հնդկաստան։ Հարուստ վաճառական էր Յարութի հայրը։ Իր միջնակարգ ուսումը կը ստանայ անգլիական վարժարանի մը մէջ։ Կը տիրապետէ անգլերէնին։ Մայրենի լեզուի մը չափ լաւ գիտէր Շէյքըսփիրի լեզուն։ Գիտէր նաեւ պարսկերէն եւ հնդկերէն։ Յաճախ, իրենց լեզուով, քերթուածներ արտասանած է մեզի Օմար Խայեամէն կամ Ռիֆ-Վետայէն։

Հօրը մահէն ետք ընտանիքով կ'անցնին Եւրոպա, մայր, քոյր, եղբայրներ։ Քանի մը տարուան մէջ, իրենց հօր ձգած ժառանգութեան տակէն կը մտնեն, վրայէն կ'ելլեն։

Այսպէս է որ Յարութ, տասնըութ տարեկանը հազիւ թեւակոխած, երբ կը հասնի Փարիզ, Մոնփառնաս, կը գտնուի անտեսական այն կացութեան, ուր կը տուայտէին արդէն քանի մը տարիներէ ի վեր իր ընկերները, որոնք շատ չանցած պիտի կոչուէին «Մենք»ի ադաքը։ Անոնցմէ շատերը կուգային Պոլսէն, հայ երկրորդական վարժարաններ աւարտած եւ իրմէ քանի մը տարու մեծ։

Կը նետուի այդ խառնարանին մէջ, որ Մոնփառնասն էր, ուր կը վառէին դեռ գերիրապաշտներու հրդեհները, ուր կ'իշխէր նկարիչներուն ամէնէն մեծը՝ Փիքասօ եւ բանաստեղծներուն ամէնէն խենթը՝ Անթոնէն Արթօ։

Յարութի մտաւորական կազմութիւնը յառաջ կ'երթայ երկու մարզերու մէջ։ Փարիզ հասնելուն ֆրանսական գրականութեան մասին իր գիտցածը Վ. Հիւկոյէն, Լամարթինէն եւ Միւսէէն անդին չէր անցներ։

Ո՛չ միայն հայ լեզուն այլ նաեւ հայ գրականութիւնը գրեթէ անծանօթ էին իրեն, ինչպէս տեսանք։

Ուստի կը նետուի ֆրանսական եւ հայ բանաստեղծութեանց ուսումնասիրութեան մէջ։ Կը կարդայ Պօտլէր, Ռէմպօ, Մալարմէ, Վալէրի, Թումանեան, Տէրեան, Մեծարենց, Վարուժան, Թէքէեան։ Կը խոկայ, կը նկարէ, կը գինովնայ, գինիով ու բանաստեղծութեամբ։

Հասկնալի է որ Կոստանդեանի մարդկային եւ բանաստեղծական կազմութիւնը բարդ է։ Անոր կառոյցը մէկ յարկ չունի այլ բազմայարկ է։ Բազմազան մշակոյթներ խառնուած են իրարու, գիզուած են իրարու վրայ, հայկականը, պարսկականը, հնդկականը, անգլիականը ու ֆրանսականը։

Այդ զանազան մետաղները պէտք է ձուլուէին եւ ծնունդ տան նոր բաղադրութեան մը, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ինքը, Յարութ Կոստանդեան մարդը եւ բանաստեղծը։

Ինքը, բանաստեղծը, հրաշալիօրէն բացատրած է այս բաղադրութեան եւ տարբաղադրութեան ընթացքը, մեր երկու «գրոյց»ներուն մէջ, քսանեւհինգ տարի առաջ կատարուած եւ անցեալ տարի։

Ահա՛ թէ ի՛նչպէս, կը բացատրէ ան այս հոգեփոխութիւնը.

«Պէտք էր ամէն ինչ ապրել, անձնական փորձառութեամբ միս ու ոսկոր դարձնել յոյզն ու մտածումը, ապա արտայայտուիլ՝ գրել ո՛չ թէ յիշողութիւնն այդ փորձառութեան, այլ ա՛յն որ գտնըւում է յուշերից անդին, ա՛յն որ անբարբառ է, նոյնիսկ անճառելի՝

... Ահա՛ թէ ինչպէս կատարուեց նախ տորբերկրեայ եւ ապա ակնբախ հոգեփոխութիւնը, որ ստիպեց ինձ որոնել արտայայտութեան նոր ձեւ, եւ բանաստեղծելու նոր գործիք, — այսինքն լեզու»։

Կոստանդեան փնտռեց ու գտաւ այդ լեզուն։ Այնպէս ինչպէս վարպետ ոսկերիչը զարդեղէն կը շինէ։ Ընտրելով մետաղը, թանկագին քարերը, անոնց ներդաշնակ յարդարումն ու ընդելուզումը։ Մեր հրաշալի աշխարհաբարն է, արեւելահայ եւ արեւմտահայ ու նաեւ գրաբարի հանքէն հանուած բառեր, արտայայտութեան ձեւեր։ Նկարչագեղ, ներդաշնակ, գգլմիչ բոյրերով օծուած.

. .

Աշունն որ անցաւ ոսկեզօծ էր բոսոր,
Առաւօտները խնկում էին սերկեւիլ·

. .

Զի մենք պիտ'հազնինք լոյսերի ոսկին
Աստուծոյ պէս մերկ կենանք այս
ճամբին...

. .

Գալարումն ու խոհուն իզութիւնը ծառի
Երկնախոյզ խոնարհուած բարձրացաւ
իմ առջեւ

. .

Բայց սաս՛՝ դիտե՞լ ես երբեք
Անտառի մէջ ծաղկած մի ծառ։

. .

— Ողջո՛յն քեզ քոյր, ոսկեզօծ՝
խոհուն ու պայծառ դուստր Հայաստանի...
Գեղեցկութեանդ ճաշակն է զուտ
իմաստութի՛ւն բերանի
Բան սաղմոս երգուած ի Բաբելոն։
Եւ ես գիտեմ մեղեդիներն աշխարհի...

Մեր բոլոր զգայարանքները կը յագենան այս լուսաղեղ նուաղներէն, միտքը, սիրտը, աչքերը, ականջը, քիմքը նոյնիսկ։

Կոստանդեան նոր շունչ, նոր բոյր, նոր գոյն կուտայ հայ բանաստեղծութեան։

Մեծ է ա՛յն բանաստեղծը, որ պարունակելով հանդերձ իր նախորդները, նորութիւն կը բերէ, երանգ կ'աւելցնէ անոնց վրայ։ Արդ, Յ. Կոստանդեան կը պարունակէ Ահարոնը, Սարաֆեանը, Թօփալեանը, յիշելու համար միայն իր ժամանակակիցները։ Ունի անոնց առաւելութիւնները եւ չունի անոնց թերութիւնները։ Խոր ապրումի պակաս՝ Ահարոնի մօտ, յոյզի, մեղեդիի պակաս, շքեղութիւն՝ Սարաֆեանի եւ Թօփալեանի մօտ։ Արդ, առանց այդ խոր ապրումին եւ առանց մեղեդիական յոյզին, չկայ ճշմարիտ բանաստեղծութիւն։

Արփիկ, Կոստանդեանի նուիրուած ֆրանսերէն յօդուածին մէջ կը խօսէր «աւանդական բանաստեղծներ»ու մասին.

Կոստանդեան շօշափած է այդ նիւթը ո՛չ թէ լաց ու կոծով, ինչպէս կ'ընենք մենք շատերս, այլ դիտուած իր «գերադիտակ»էն։ Ինչպէս ըրած է Սէն-Ժոն Փերս իր նշանաւոր երկին՝ «Աքսոր»ին մէջ։

Այս զուսպ եւ տառապագին հպարտութիւնը խորապէս աւելի յուզիչ է քան որեւէ ճիչ կամ լաց։ Վկա՛յ՝ «Նախաբան»ը։

Կոստանդեանի քերթուածներուն տարբերութիւնն ու առաւելութիւնը միւսներուն վրայ, անոնց տեսակարար ծանրութիւնն է։

Այո՛, ամէն քերթուած, ինչպէս ամէն մետաղ ունի իր տեսակարար ծանրութիւնը։ Հիւկոյի, Լամարթինի եւ Պօտլէրի քերթուածներէն իւրաքանչիւրը ունի իր տեսակարար ծանրութիւնը։

Շատ բարձր է Յարութինը։

«Բանաստեղծութեամբ» հատորը կը պարունակէ քառասունհինգ քերթուած։ Անոնցմէ քանի մը հատը կ'ուզէր դուրս ձգել Յարութ։ Կը մնայ քառասուն քերթուած։ Այլ չափանիշով, աւելին չունի Պօտլէր։

Կը պաշտեմ ֆրանսական բանաստեղծութիւնը, զայն կը դասեմ ամէնէն վեր։ Ունիմ նաեւ չափի զգացումը։

Ամէն համեմատութիւն պահած ուրեմն կ'ըսեմ, անվախ եւ աներկբայ... Յարութ Կոստանդեան մեր Պօտլէրն է։

ՆԱԽԱԲԱՆ

Դուք պիտի գաք — գալիքի մէջ հասուն մի օր՝
Ու վայելէք վաղուց ազատ հող ու երկիր.
Երբ մենք արդէն անդորրութեան մէջ անսովոր՝
Լինենք լուսէ մի յիշատակ. կամ լոկ մոխի՛ր։

Գեղեցկութեան իբրեւ հրճիգ ու ջահակիր՝
Դուք պիտի գաք՝ արդարութեամբ յաղթ ու հզօր.
Դուք պիտի գաք՝ եւ չիմանա՛ք մեզ որ այսօր
Աստանդական սէր ու տենչանք ենք տարագիր։

Պիտ՝ չիմանաք մեր տառապանքն ամենազօր՝
Բաց վէրքի մէջ մեր լուռ խոհերն են աղ ու կիր —
Օ՛ չիմանա՛ք երբեք լքումն անդնդախոր՝
Ուր մոռացուած մշակեցինք երազ ու գիր։

Զի մոռացումն է հալածանք... եւ մենք ըմբոստ, դիւրագրգիռ՝
Արիւններով նուաճեցինք գեղեցկութեան մէն մի բեկոր.
Այլ մեր կանչերը մնացին անարձագանգ զերդ սեպագիր՝
Որ պիտ՝ հնչե՛ն գալիքի մէջ անհուն մի օր։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐ ՌՈՒԲԷՆ ԱԶԻԶԲԵԿԵԱՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Մարտ 31ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երեւանի մէջ մեռած է Հայաստանի առեւտուրի նախկին նախարար Ռուբէն Բագրատի Ազիզբէկեան։

Ծնած էր 1900ին՝ Էլիզաբէթպոլի նահանգի Ղազախ գաւառի Բարանա գիւղը։

1934ին աւարտելով Երեւանի Բազմարուեստից հիմնարկը, պաշտօնի կոչուած է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի մէջ։ Զանազան պաշտօններ վարած է մինչեւ Բ. Աշխարհամարտի վերջը, որմէ ետք եղած է Առեւտուրի նախարար, Պետպլանի նախագահի տեղակալ, Պետշինի նախագահ, իսկ 1972 - 1977 թուականներուն նախագահն էր Հայաստանի պատմական յուշարձաններու պահպանութեան Ընկերութեան։

Պարգեւատրուած էր Կարմիր աստղ եւ «Պատուոյ նշան» շքանշաններով եւ բազմաթիւ մետալներով։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՓՐԻԿԷ -- ԻՍՐԱՅԷԼ

— o —

Եգիպտոս - Իսրայէլեան խաղաղութեան դաշնագիրին կնքումը, դիւանագիտական լեզուով, լաւ ընդունելութեան արժանացաւ Սեւ Ափրիկէի մէջ: Տասնեակ մը եւ աւելի երկիրներ այժմ կը մտածեն առաջին առիթով իսկ վերահաստատել դիւանագիտական իրենց յարաբերութիւնները Իսրայէլի հետ: Առաջիններէն կրնան ըլլալ Ղանա, Զայիր, Փղոսկրեայ Ծովափը եւ Լիպերիա: Զորսն ալ ոչ - մահմետական երկիրներ:

Միւս կողմէ, սակայն, առաւել քան հաւանական է, որ այդպիսիները արաբ երկիրներուն ծանր ճնշումին ենթարկուին: Այս իրողութիւնը չեն կրնար անտեսել ափրիկեան պետութիւնները, քանի առնուազն ցամաքամասին բնակչութեան մէկ երրորդը մահմետական է եւ ութ երկիրներ ալ Ափրիկեան Միութեան կազմակերպութեան մաս կազմելէ զատ, անդամ են նաեւ Արաբ. Լիկային:

Արաբ երկիրներուն ճնշումը, անկասկած, պատճառ պիտի դառնայ, որ դիւանագիտական յարաբերութիւններուն վերահաստատումը մեծ տարողութիւն չստանայ: Գոնէ ժամանակաւոր կերպով: վերջին հաշուով Սեւ Ափրիկէին քարիւղը կուգայ արաբ աշխարհէն, ինչպէս նաեւ նիւթական նպաստներուն մէկ կարեւոր մասը: Եւ հոն նեւ տնտեսական շահերը կարեւոր դեր կը կատարեն քաղաքականութեան ուղեգիծերուն մէջ:

Երկու տարի առաջ, արաբ երկիրները յանձն առին 1,5 միլիառ տոլար յատկացնել սեւ ցամաքամասին զարգացումին համար: Նաեւ 11 միլիոն տոլար այն շարժումներուն, որոնց ձգտումն է տապալել սպիտակամորթներու իշխանութիւնները:

Այսուհանդերձ, բազմաթիւ են այն երկիրները, որոնք կ'ուզեն բնականոն դարձնել իրենց յարաբերութիւնները Իսրայէլի հետ: Այս վերջինը, 1973էն առաջ, շատ գործօն դեր ստանձնած էր սեւ ցամաքամասին մէջ: Յարաբերութիւններ հաստատած էր սեւ ափրիկեան 22 երկիրներու հետ: Մարզած էր ափրիկեան բանակներ եւ զարգացուցած էր գիւղատնտեսական կեդրոններ: Աւելին՝ ութ հազար Ափրիկէցիներ Իսրայէլի մէջ ուսանած էին բժշկութիւն, ճարտարապետութիւն կամ գիւղատնտեսութիւն:

1973ի պատերազմէն ետք, բայց չորս երկիրներէ, Սեւ Ափրիկէի բոլոր երկիրներն ալ խզեցին իրենց յարաբերութիւնները դիւանագիտական ճամբով:

Իսրայէլ ներկայիս դիւանագիտական կապ կը պահպանէ միայն Մալաուիի, Սվածիլանտի եւ Լեզոթոյի հետ, թէեւ իսրայէլեան ընկերութիւններ, մասնաւորաբար շինարարական բնգուն գործունէութիւն ցոյց կուտան Քենիայէն մինչեւ Նիժերիա եւ Փղոսկրեայ Ծովափը տարածուող 12 երկիրներու մէջ:

Թ. Ա. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

50ԱՄԵԱԿԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

— o —

Կապոյտ Խաչի հիմնադրութեան 50ամեակը տօնուեցաւ Կիրակի, Ապրիլ 8, Սէն Մարթէն տ'Էռի Սալ տէ Ֆէթը:

Կապոյտ Խաչի ձեռնարկները միշտ հոծ բազմութեամբ քաջալերուած են. անգամ մը եւս փաստուեցաւ այդ:

Կանացի այս կազմակերպութիւնը, որ յիսուն տարուան բեղուն կեանք մը ունի գաղութիս մէջ, չի կրնար անտարբեր ձգել ոեւէ Հայ, իր տարած բազմակողմանի աշխատանքներով:

Երբ Նոր Սերունդի առաջին ճամբարը կը կատարուէր Կրընոպլի մօտակայ տեղ մը, խաչուհիներն էին որ իրենց կերակուրները կը պատրաստէին եւ ամէն ձեւով նեցուկ կը կենային:

Երբ հիւանդներ, յաճախ հեռու տեղերէ եկած կը կազդուրուէին ըլլայ բուժարաններու, ըլլայ հիւանդանոցներու մէջ, խաչուհիներն էին յարատեւօրէն որ իրենց մայրական գուրգուրանքով կը թեթեւցնէին անոնց վիշտերը:

Յիսուն տարիներու երկար ճամբայէն սերունդներ իրարու յաջորդեցին, նոյն նուիրումով, իրենց պարտականութիւններու գիտակցութեամբ ծառայեցին իր փառքն ու պսակը եղող հայ դպրոցին, իրարու յաջորդող սանուհիներու պարախումբերով որոնք մինչեւ Մարսէյլ հայկական տոհմիկ պարերը ներկայացուցին:

Կը ճանչնանք կազմակերպութիւններ, որոնք շատ աւելի նեցուկներ, մանաւանդ նիւթական ունին իրենց ետեւ Միջին Արեւելքէն մինչեւ Ամերիկաներ, չեն կրնար որեւէ դրական արդիւնքի յանգիլ, որովհետեւ կը պակսի էականը, նուիրումը:

Տօնակատարութիւնը բացաւ Տիկ. Մաուշլեան, ան շնորհակալութիւն յայտնեց նախ ներկաներուն, որոնց մեծամասնութիւնը երիտասարդներ էին, յետոյ պատմականը ըրաւ տեղւոյն Կապոյտ Խաչին, յուշումով յիշեց հիմնադիրներու անունները որոնցմէ շատեր արդէն մեզմէ հեռացած են եւ կը ննջեն հանդարտութեամբ, եւ խնդրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել անոնց յիշատակը:

Տօնակատարութեան գեղարուեստական բաժինը յանձնուած էր Վալանսի երգչախումբին, որ իր մէջ կը հաշուէ բազմակողմանի շնորհներով օժտուած ուժեր, մեծամասնութիւնը Միջին Արեւելքէն եկած:

Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Վարդգէս Վարդանեանի, կատարեց Բամփորտան, Տէր կեցո՛, Էրեբունի, Իմ հեռաւոր հարենիք:

Խոր զգացումով արտասանեցին Տիկին Ազատուհի Գիմիւշեան, Դանիէլ Վարուժանի Օրհնութիւնը, Օրիորդներ Զեքեան, Մուքթուեան Ֆրանսուազ:

Կապոյտ Խաչի նուիրուած գրութիւն մը կարդաց Պր. Թումայեան:

Երգեցին Պարոններ Վարդգէս Վարդանեան, Գէորգ Աւետեան, Թումայեան, Խորէն Մարէն, ընկերակցութեամբ Վալանսի նուագախումբին:

Պարեցին, Կապոյտ Խաչի դպրոցի աշակերտները նախ փոքրիկները, ապա մեծերը: Մենապարեց Օրիորդ Լօրանս Չիֆչեան: Բոլորն ալ արժանացան բուռն ծափերու:

Օրուան բանախօս Պ. Կարօ Յովսէփեան մասնաւորապէս հրաւիրուած Մարսէյլէն, իւրայատուկ ոճով նախ հայերէն ապա Ֆրանսերէն, պատմականը ըրաւ Կապոյտ Խաչի հիմնադրութեան, տարած բազմազան աշխատանքներուն, իր կոչումին եւ նուիրումին, ըսելով.

« Այսօր, յիսուն տարիներէ ի վեր ան կը գործէ անսայթաք, Ֆրանսա՝ Կապոյտ Խաչ, Ամերիկա՝ ՀՕՄ, ուրիշ երկիրներ տարբեր անուան տակ, իր հիմնադրութենէն ասդին ան կրցաւ ոչ միայն գթութեան աշխատանք տանիլ, այլեւ հայապահպանման դժուարին գործին լծուիլ, միօրեայ դպրոցներով, իր օդափոխութեան կայանով ուր տարին 300է աւելի երախաներ կը վայելեն Ժիւրայի բարձունքին մարգագետիններով ծածկուած, զուարթ բնութիւնը, միեւնոյն ատեն հայկական ջերմ մթնոլորտի մէջ:

« Հայ մօր կատարած դերը ըլլայ ընտանիքէն ներս, ըլլայ հաւաքական կեանքի մէջ, միշտ բացառիկ ղոհաբերութեան մարմնացումը եղած է, մեր երկար անցեալը լեցուն է անուններով կիներու որոնք մեծ դեր խաղացած են:

« Մեզի կը մնայ, բոլոր միջոցներով թեթեւցնել բեռը հայապահպանման գործին լծուած այս կազմակերպութեան՝ Կապոյտ Խաչին:

« Հոս շնորհակալութեան խօսք ունինք խաչուհիներուն, իրենց տարած անխոնջ աշխատանքներով յիսուն երկար տարիներ ոչ միայն կանգուն պահեցին այլ եւ աւելի բարձր բարձունքներու հասցուցին. անուններ չենք ուզեր տալ չվիրաւորելու համար իրենց համեստութիւնը:

« Եթէ պետականութիւն ունենայինք, վստահ եմ որ անխտիր բոլոր խաչուհիները մէյ մէկ պատուանշանով կը վարձատրուէին... »:

Կը շնորհաւորենք Պ. Կարօ Յովսէփեանը եւ շնորհակալ ենք, քանի անգամներ որ իրեն դիմուած է գաղութիս կողմէ, միշտ հաճոյքով ընդառաջ գացած է:

Բանախօսութեան ատեն, մօտս նստած էր օրիորդ մը, որ հայերէն քիչ գիտնալուն, բառեր կային զորս չէր հասկնար, սակայն երբ բանախօսը սկսաւ Ֆրանսերէն խօսիլ, զարմացաւ ըսելով. « Ի՞նչպէս Հայ մը կրնայ Ֆրանսերէն լեզուի տիրապետել եւ առանց շեշտի խօսիլ »:

Պատասխանեցի թէ շատ բացառիկ երեւոյթ մըն է, Ֆրանսա ծնած (Մարսէյլ) է եւ մաթեմաթիքի փրոֆեսէօր:

Կենդանի փաստ մը մեր զաւակներուն, առանց այդ կատարելութեան, կարելի է հայերէն սորվիլ Ֆրանսերէնի զուգընթաց:

Նոյնպէս գովասանքի արժանի է Վալանսի երգչախումբը որ կրցաւ մեզի հրամցնել ճոխ յայտագիր մը:

Կար ճոխ պիւֆէ մը, անդանդերներ՝ պատրաստուած խաչուհիներու կողմէ:

Տօնակատարութիւնը շարունակուեցաւ հայկական պարերով, միշտ Վալանսի նուագախումբի ընկերակցութեամբ, մինչեւ ուշ ատեն:

Ապրեցանք օր մը, հայկական մթնոլորտի մէջ: Շատերու բաղձանքն է որ աւելի յաճախ ըլլան նման հաւաքոյթներ:

ՎԱՐԴԱՆ ԲԱԲԱԽԵԱՆ

ԴԱՇՏԷՆ ԴԱՇՏ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Խրիմեան Կրթական Հիմնարկութեան Ճամպազեան երկրորդական վարժարանի բակին մէջ զետեղուած Կ. Ճամպազեանի կիսանդրիին առջեւ, Մարտ 19ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է ի յիշատակ Կ. Ճամպազեանի: Ներկայ եղած են ողբացեալին զաւակը՝ Գրիգոր Ճամպազեան, վարչական Խորհուրդի անդամներ, վարժարանի տնօրէնութիւնը, ուսուցչական կազմը եւ աշակերտութիւնը: Խօսք առնելով Ռուբէն Մոզեան գրուատած է Գրիգոր Ճամպազեանի կրթասէր գործը, որ ի յիշատակ իր ողբացեալ հօր հիմնած էր երկրորդական վարժարան մը:

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ «Համաշխարհային բանաստեղծութեան Ընկերակցութիւն»ը Պառնասեան Ասպետներու կլոր սեղանի նիստով տրուած որոշումով, բանաստեղծ Զահրատի յատկացուած է Յունուար 15 Թուակիր « Բացառիկ ծառայութեան վկայագիր »ը, նկատի ունենալով անոր՝ « Համաշխարհային բանաստեղծութեան բերած իւրայատուկ նպաստը »:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929

1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

4.

Իրենց հպարտութիւնն է այդ: Քեզի պէս երիտասարդ մը նուաճած ըլլալու ինքնագոհութիւնը: Ես վստահ եմ որ դուն դեռ Փարիզուհիները չես ճանչնար, անոնք քեզի պէսներու սէր կը կեղծեն ու յետոյ շուտով կը հեռանան, անմիջապէս որ նշմարեն թէ դուն կը տառապիս... քմահաճոյք է որ կ'անցնի... մենք պէտք չէ բաժնուինք իրարմէ. միայն զօրովի պէտք ունիս դուն, եւ գիտես թէ ես որքան...

« Պառա՛ւ », պոռաց Նէնէֆ կատաղութեամբ ու էջը վանեց. Յաջորդող ամիսները անցան՝ ամբողջութեամբ հայերէն: Կին չկար: Գրուածքները միայն ներքին ապրումներ կը թուէին ըլլալ: Առաջուան պէս ալ մէջը նետուած Ֆրանսերէն նախադասութիւն մը դիւրաւ չէր կրնար քօղազերծել գրողին միտքը: Մէկ անգամ մը միայն հանդիպեցաւ սեռակիցի մը անուան՝ Լիզ, եւ զարմացաւ որ աւելի չէր յիշուած այդ պզտիկ աղջիկը զոր ինք կը ճանչնար: Փիէռի վերջին բարեկամուհին էր ան, տասնեւութ տարեկան կարուհի մը որ իր ականջներուն գնդաձեւ կեղծ մարգրիտներէն ու շագանակագոյն աչքերուն անմեղութենէն զատ ոչ մէկ բացառիկ գեղեցկութիւն ունէր: Լա փրթիթ Լիզը սակայն անկեղծօրէն կը թուէր իր սիրտը տուած ըլլալ երիտասարդին, ու կը հանդուրժէր ամէն բանի, պայմանաւ որ թոյլատրուէր իրեն ատենը անգամ մը գալ Փիէռօն վայելելու: Անկեղծութեան դէմ Հայը չէր կրցած շնական կամ բիրտ ըլլալ, որով նաեւ անկարող՝ այս ալ նախորդներուն պէս դիւրութեամբ լքելու: Այն յիշատակելի Շաբաթ իրիկուն էր որ միայն այնքան կոպիտ վերաբերմունք մը ունեցաւ աղջկան հանդէպ, դէմքին մեծ խաւաքարտ մը նետելով, երբոր ան դուրսէն մատովը կը թմբկահարէր, քիթը ապակիին փակցուցած: Եւ ըսել թէ դրան առջեւ այնքան սպասեր էր ան...:

Երկար պահ մը Նէնէֆին երկու մատներէն առկախ մնաց այս էջը, որուն վրայ սակայն միայն երկու բառ կրցած էր կարդալ. Փըթիթ Լիզ:

Եւ ահա վերջապէս մէօսիէօ Լէսքիւր, Կոստան, մատամ Ժանն: Ո՛չ, Նէնէֆին յոյսը ի դերեւ ելաւ. բան մը չկար իր մասին. ոչինչ, ոչինչ: Օրագրութիւնը կեցած էր: Նայեցաւ Թուականներուն — անոնք Փարիզ գալէն ի վեր Ֆրանսերէն էին եղած — եւ տեսաւ թէ քանի մը ամսուան ընդմիջումէ մը վերջ է որ միայն կը վերսկսէր Թուղթեր անդին, այս անգամ երկար էջերով: Այն կարճ, լակոնական հատուածները չկային ալ, բայց Նէնէֆ ոչինչ կը հասկնար ասոնցմէ: Վերջապէս հատ մը գտաւ:

« Հրաշքին չինած անթելը երբեմն կը բանի: Սաղաւարտը գլխիս՝ գիշերուան առանձնութեան պահերս կ'անցընեմ անշարժ, սեղանիս առջեւ: Երկա՛ր ժամեր կ'երազեմ. կը մտածեմ Նէնէֆին, մերիններուն, գործիս, լճակի մը կամ յեղափոխութեան վրայ: Մօտաւոր սենեակէ մը եկող գրամեքենային աղմուկը երեւակայած գնդակահարումի մէկ տեսիլքս կ'ամբողջացնէ: Մէկէն անթելը կը խանգարուի. յեղափոխութիւնը, ինչպէս միշտ, կրկին կը ձախողի. ամէն բան կ'անհետի, ամէն բան: Միայն Նէնէֆը կը մնայ. ինչո՞ւ միայն ան, կը մօտենայ, աւելի, աւելի, աղուո՛ր մը կը ժպտի, բայց բան մը չըսեր, բա՛ռ մը չարտասաներ: Ի՛նչպէս կ'ուզես որ խօսի երբ որ ես չեմ գիտեր թէ ինք ինծի հանդէպ ինչ կը զգայ »:

(16 – Շար.)

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Այրի Տիկին Վարդուհի Ուշագլեան, Գէորգ Ուշագլեան, այրի Տիկին Աղաւնի Ուշագլեան, Րաֆֆի Ուշագլեան, այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակ - ները, Գէորգ, Յարութիւն Պօյաճեան ըն-տանիքներն ու զաւակները, Սր. Վար - դուհի Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Մօրուք-եան, այրի Տիկին Տրէզեան եւ զաւակ - ները, Տէր եւ Տիկին Սեբոբ Գալֆայեան, Արէն Նշանեան եւ զաւակները, Յովսէփ-եան, Պագըրճեան, Կիրակոսեան, Մով - սէսեան, Արթինեան, Առաքելեան ընտա-նիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն ի-րենց ամուսնոյն, եղբօր, տագրոջ, հօր - եղբօր եւ քեռայրին՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆԻ

խիստ ցաւալի մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 17ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ օր, Ապրիլ 21, ժամը 14.15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէ-նի գերեզմանատունը, ամփոփուելու հա-մար իրենց ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Արտաշէս Ուշագլեանի, Պ. Գէորգ Ուշագլեանի, ինչպէս նաեւ Ուշագլեան, Շալճեան, Տրէզեան ընտանիքներուն:

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան եւ զաւակները՝ Անի եւ Իզաբէլ, Տէր եւ Տիկին Պերճ Սուճուքեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ս. Սէպէրեան եւ զաւակները (Քալիֆորնիա), այրի Տիկին Ն. Գա - վուրմաճեան եւ զաւակները (Հայաս - տան), Տէր եւ Տիկին Ս. Քէչիշեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Ռ. Ֆարաշեան եւ զաւակները (Նիւ Ճըր-զի), Տէր եւ Տիկին Ֆէրէչէթեան եւ զա-ւակները (Նիւ Ճըրզի), Պ. Յարութիւն Փափազեան, ինչպէս նաեւ Սուճուքեան, Համբրճեան, Գասպարեան, Սահակեան (Վիէրզոն) ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր, աներ-ձագին, քրոջ զաւկին, խնամիին եւ ազ-գականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՏՈՍԱՔԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Ապ-րիլ 17ին, 76 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Ապրիլ 21, ժամը 10.30ին, Ալ-ֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը, ամփոփուե-լու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեանի:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ ՀՈԳԵՃԱՇ

Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութիւ-նը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Ապրիլ 29, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր նորոգ հանգուցեալներուն ի յիշատակ:

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ անոնց յիշատակը յարգողները: Եկե-ղեցւոյ արարողութենէն ետք՝ ճաշ, Օփերա - Լաֆայէթ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, մեթրօ Քատէ:

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձ-նախումբը հոգեհանգստեան պաշտօն կա-տարել կուտայ Կիրակի, Ապրիլ 22ին, Սէն Լուի Սուրբ Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, բանաստեղծ՝

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առիթով:

Կը հրաւիրուին սփիւռքի հայ մեծ բա-նաստեղծին յիշատակը յարգողները:

THEATRE DUNOIS

28, Rue Dunois — Paris 13ème

FÊTE DE SOUTIEN

du Comité de Vigilance des droits du peuple arménien Dimanche, 22 Avril à partir de 19 heures.

MUSIQUE — POESIE — DANSES

EXPOSES : Architecture arménienne, la dissidence en Arménie Soviétique.

Buffet : Participation 20 F.

Հաւաքոյթ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընկերահամակրական եւ անդամական հաւաքոյթի մը կը հրաւիրէ անխտիր բոլոր հայրենակիցներն ու բա-րեկամները, Կիրակի Ապրիլ 22 ժամը 16ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մա - նուկեան սրահը,

118, Rue de Courcelles, 75017 PARIS

Զեկուցում ՅԱԿՈԲ ՎԻՃԻՐԵԱՆ,
Կը խօսի՝ ՅԱԿՈԲ-ԳՐԻԳՈՐ
գիտնական-բժիշկ ՍՏԵՓԱՆ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ
գրքին Բ. տպագրութեան առթիւ
եւ հիւրասիրութիւն

ՃԱՇ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տարեկան հացկերոյթը տեղի կ'ունենայ, Ապրիլ 22, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 13.30ին, ճաշարան Օփերա Լաֆայէթի մէջ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Ճաշագին 35 Ֆր.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ օր, Ապրիլ 21, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տունը: Խիստ կա-րեւոր օրակարգ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ «ԱՆԻ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Ապրիլ 27ին, երեկոյեան ժամը 20.45ին
Իսիի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Soirée de
Chants Folkloriques Arméniens
par la Chorale ANI
de l'Eglise Arménienne d'Issy-les-Moulineaux
le Vendredi 27 Avril à 20 h. 45
au Théatre Municipal 25, av. Victor Cresson
(Métro Mairie d'Issy)

Տոմսերու համար դիմել՝
ԻՍԻԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻ, հեռ. 644.28.52
ԳՐԱՏՈՒՆ ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 9 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ, հեռ. 523.24.97
ՍԵՒԱՆ, 4 Ռիւ Լազար Քարնօ, Քլամառ, հեռ. 642.16.07
եւ երգչախումբի անդամներուն:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ 64ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Փ Ա Ր Ի Զ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, կը մատուցուի հանդի-սաւոր բազմաձայն պատարագ եւ յա - ւարտ պատարագի կը կատարուի հոգե - հանգիստ մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար:

Կը պատարագէ՝ ԳԻՒՏ ԵՊՍ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակ եւ Առաջնորդ Փարիզի

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու մեր ամբողջ ժողովուրդը ներկայ գըտ - նուելու պատարագին, ոգեկոչելու մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը եւ աղօթելու անոնց հոգիներու հանգիստին համար:

Messe à Notre-Dame

Պատարագ Նոթր-Տամի մէջ

Մեր բիւրաւոր Ապրիլեան նահատակնե-րու յիշատակին Հայրապետական պատա-րագ կը մատուցանէ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

Առաջնորդ Ֆրանսայի կաթողիկէ Հայոց Կիրակի, Ապրիլ 22 ժամը 16ին, Նոթր-Տամ տը Փարի մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Օրուան քարոզը Ֆրանսերէն լեզուով կը խօսի Ժագ ՄԵՆԱԺԷ, Ռէնսի Արքեպիս-կոպոս եւ նախագահ « Արդարութիւն ու Խաղաղութիւն» Ֆրանս. Յանձնախումբին:

Բոլոր հայ հաւատացեալները հրաւիր-ուած են անխտիր:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 18ԻՆ
Ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորին, Էթուալ
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 20.45ԻՆ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
MAISON DE LA CHIMIE — 28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e

Կը հրաւիրենք մեր ժողովուրդը խուռներամ մասնակցիլ սոյն ոգեկոչման, յարգելու համար յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներուն:

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլ 23, Երկուշաբթի գիշեր ժամը 19.30էն սկսեալ ծաղկեպսակներու զե-տեղում Եղեռնի յուշարձանին առջեւ զաղութիս հայկ. կազմակերպութիւններու կողմէ:

Եկեղեցւոյ մէջ հսկումի արարողութիւն ժամը 21ին, նախագահութեամբ Յակոբ Եպս. Վարդանեանի եւ մասնակցութեամբ հայ եկեղեցական դասուն:

Եղեռնի յուշարձանին առջեւ հոգեհանգստեան պաշտօն ժամը 22.15ին: Նոյն գիշերը արարողութիւններու ընթացքին եւ յետոյ մինչեւ առաւօտ հերթապահու-թիւն Եղեռնի յուշարձանին առջեւ բոլոր հայկ. միութիւններու մասնակցութեամբ, իսկ եկեղեցին բաց կը մնայ մինչեւ առաւօտ քահանայից դասուն ներկայութեամբ:

Ապրիլ 25, Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 14էն սկսեալ յատկացուած է հայ-կական միօրեայ դպրոցներու հայ աշակերտներուն եւ բոլոր հայ մանուկներուն, որոնք իրենց դպրոցներու պատասխանատուներուն ընկերակցութեամբ կրնան ներկայ ըլլալ եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք հսկումի արարողութեան, զետե-ղել իրենց ծաղկեպսակները կամ փունջերը Եղեռնի յուշարձանին առջեւ, ինչ-պէս նաեւ կրնան ունկնդրել դասախօսութիւն մը, Ս. Սահակ-Մեսրոպ մշակու-թային Տան մէջ Ապրիլ 24ի Եղեռնին յիշատակին նուիրուած:

ՍԷՆ-ԼՈՒ Ս. ԳԷՈՐԳ

Նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի Երեք-շաբթի, Ապրիլ 24ին, Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ պատարագ եւ հոգե-հանգստեան պաշտօն ի յիշատակ մէկուկէս միլիոն նահատակներուն:

Կը պատարագէ ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՑ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ
Կը քարոզէ՝ ՆՇԱՆ ՔՀՆՑ. ԳՈՒՅՈՒՃԵԱՆ

Արարողութեանց կը մասնակցի՝ Շահան խաչակիր Քհնյ. Տէօքեան:

Լ Ի Ո Ն

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 18.30ին ծաղկեպսակ՝ ՎԷՅԷՌ ՏԸ ՓԻՒԶ փլաս Պելըքուռ, քաղաքապետ Քոլոնի եւ Վիլէօրպանի քաղաքապետ՝ Շ. Հեռնիւ կողմէ:

Ժամը 20.30ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ս. Յակոբ եկեղեցին:

Վ Ի Է Ն Ի Մ Է Ջ

Ապրիլ 22ին, Կիրակի առտու ժամը 9.30ին հոգեհանգիստ կը կատարուի նա-հատակներու յիշատակին, ու կը պատարագէ Դ. Եպիսկ. Սահակեան, Սէնթ Անտրէ լը Պա եկեղեցին:

Պատարագի աւարտէն ետք ժողովրդական թափօրով Ապրիլ 24ի փողոցը պի-տի երթան ծաղկեփունջ մը զետեղելու Մեռեալներու յուշարձանին վրայ:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 15ին, քաղաքապետութեան սրահը հրապարա-կային հանդէս տեղի կ'ունենայ:

Կը խօսին՝ ՄԷԹր ԵԴՈՒԱՐԴ ԺԱԽՃԱՆ (ֆրանսերէն) (Պրիւսէլէն)
ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (հայերէն)

Գեղարուեստական բաժին մը պիտի գործադրուի տեղական կարող ուժերով, օրուան պատշաճ:

Տ Է Ս Ի Ն Ի Մ Է Ջ

Կազմակերպութեամբ Տէսինի Յուշարձանի Յանձնախումբին, Կիրակի Ապրիլ 22

Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պատարագ Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի ժամը ճիշդ 12ին մասնաւոր թափօր. մեկնում եկեղեցիէն եւ ծաղկեպսակի զետեղում յուշարձանին վրայ:

Ներկայ կ'ըլլայ շրջանի երեսփոխան Պ.ր ԺԱՆ ՓՈՓԸՐԷՆ: Կը խօսին տեղւոյն քաղաքապետ Պր. ՓԻԷՌ ՄՈՒԹԷՆ եւ Սէնթ Էթիէնի Հայ Ազգային Միութեան պատուոյ նախագահ Տոքթ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (ֆրանսերէն):

Հայերէն յարգանքի խօսք Յուշարձանի Յանձնախումբին կողմէ:

Վ Ա Լ Ա Ն Ս

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24: Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց եւ նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան հետեւեալ յայտագրով.—

ԺԱՄԸ 10ԻՆ պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին:

ԺԱՄԸ 15ին, արիւնատուութիւն, Սալ տէ Ֆէթ:

ԺԱՄԸ 18.30ին, թափօրի կազմութիւն Մէզոն տը Թուրիզմի առջեւ, ծաղկե-պսակի զետեղում մեռեալներու յուշարձանին:

ԺԱՄԸ 21ին, հանդիսութիւն Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն)

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ
21-22
SAMEDI-DIMANCHE
21-22 AVRIL
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	Հատը	1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ .. ԹԻՒ 14.365

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — N° 14.365

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՉԻՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ՋՆՋՈՒԱԾ

— O —

Փեքինի որոշումով ջնջուած նկատուեցաւ չին եւ խորհրդային բարեկամութեան, գործակցութեան եւ երկուստեք օժանդակութեան դաշնագիրը: Կնքուած էր 1950 Փետրուար 14ին՝ Ստալինի եւ Մաօի միջեւ տեղի ունեցած հանդիպումի մը ընթացքին, Մոսկուա: Ժամանակամիջոցն էր երեսուն տարի, այսինքն՝ մինչեւ 1980 Փետր. 14: Այդ թուականէն սկսեալ կարելի կ'ըլլար կա՛մ երկարաձգել ժամանակաշրջանը եւ կամ ջնջել նախածանուցումով մը, մէկն ու միւսին պահանջով: Արդէն անցեալ Սեպտեմբերին, Չինաստանի փոխ վարչապետը Տէնկ Սեաօ-փինկ դիտել տուած էր ճափոնցի լրագրողներու, թէ իր կառավարութեան մտադրութիւնն էր Ապրիլին (1979) պաշտօնական յայտարարութեամբ մը լուծուած նկատել դաշնագիրը:

Ուրեմն անակնկալ մը չէր ոչ միայն առնուած քայլը, այլեւ նոյնիսկ թուականը: Մնաց որ քիչ բան կը փոխուէր երկու երկիրներուն յարաբերութիւններուն մարզէն ներս, փաստօրէն: 60ական թուականներուն սկիզբի խզումներէն եւ 1969ի Ուսսուրիի զինական բախումներէն ի վեր «բարեկամութիւն» եւ «դաշնակցութիւն» ըմբռնումները իրենց բոլոր իմաստները կորսնցուցած էին Փեքինի եւ Մոսկուայի միջեւ: Միաժամանակ, երկու երկիրներն ալ վերջին տարիներուն փորձած էին համեստ աստիճանաչափով մը կանոնաւորել իրենց յարաբերութիւնները պետական գետնի վրայ: Եթէ սահմանային բնոյթի բանակցութիւնները պարբերաբար չարունակուած էին տասը տարիներէ ի վեր, առանց արդիւնքի, անդին՝ առեւտրական փոխանակութիւնները զարգացած էին դանդաղ, այլ սակայն կանոնաւոր գիծով:

Դեռ Մարտ 27ին, Փեքին հաղորդած էր համաձայնութեան մը կնքումը սահմանային ջուրերուն նաւարկութեան մասին: Միջազգային գետնի վրայ, երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները օր աւուր վատթարացած էին: Ասիկա առաւել չափով երեւան եկած էր չին — վիէթնամ պատերազմին շրջանին: Փեքին, ապահովաբար, ակնկալած էր, որ Մոսկուա փոխադարձութեան դիմէ սահմանափակ տարողութեամբ: Այս վերջինը սակայն տեղի չէր շարժած: Կարգ մը դէտերու կարծիքով, Մոսկուա չէր ուզած պատրուակ տալ Փեքինի, որպէսզի ջնջէ դաշնագիրը:

Մոսկուա միշտ կրկնած էր, թէ ինչ կը վերաբերի իրեն, 1950ի դաշնագիրը ջնջելու կամ անարժէք նկատելու ուղղութեամբ ոչ մէկ նախաձեռնութեան պիտի դիմէր: Եթէ Չինաստանի դիրքը բոլորովին տարբեր էր, այսուհանդերձ, անիրապաշտ ալ չէր: Անցեալին վրայ սպունգ քաշելով, Փեքին կրնար յուսալ, որ ժամանակի ընթացքին յարաբերութեանց նոր ձեւ մը պիտի կիրարկուի, այս անգամ հիմնուած ոչ թէ դաշնակցութեան, այլեւ պարզապէս բարի դրացնութեան եւ խաղաղ գոյակցութեան վրայ, անշուշտ յարաբերական իմաստով:

Արդէն Փեքին, 1974ին, նման առաջարկ մը ներկայացուցած էր, իսկ Մոսկուա անտեսած էր զայն: Անկէ ի վեր Փեքին առաւել պատճառներ գտած էր Աֆղանիստանէն Վիէթնամ, անցնելով Պարսկաստանէն Քամպոճ, ամբաստանելու համար Մոսկուան, թէ կը ձգտէր «պաշարման օղակ» մը հաստատել իր շուրջը:

Իրաց այս կացութեան մէջ անակնկալ չէ, որ մօտաւոր ապագային կանոնաւորուի երկու երկիրներուն կապը: Կը թուի, թէ Չինաստան, որ մինչ այդ ամրապնդեց իր դիրքը Ճափոնի եւ Մ. Նահանգներուն հետ կնքած իր համաձայնագիրներով, 1950ի դաշնագիրը լուծելով կը ձգտի ազատ ասպարէզ տալ նոր ձեւի կապի մը, այս անգամ առարկայապաշտ ու գործնական, ուղեգիծ մը, որ այնքան բաղձալի կը նկատուի Չինաստանի նոր վարիչներուն համար: Ցամենայն դէպս իրենց իմաստներէն պարպուած գաղափարախօսական տարբերութիւնները չեն, որ արգելք պիտի հանդիսանան ասոր իրականացումին:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ հաչակաւոր Կապիտոլին մէջ, գծուած Միքէլ Անճելոյի կողմէ եւ ուր կը բարձրանայ Արամագդի տաճարը, ռումբ մը պայթած է, որ բաւական մեծ վնասներ բերած է:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ծրագիրներուն (Ֆորտ) ի պատասխան, ֆրանսական կառքերու մեծերը՝ Ռընօ — Փէօժէօ - Սիթրոյէն վեց հազար հոգիի աշխատանք պիտի ստեղծեն Լոռէնի մէջ 1983 - 85ին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան Նախագահը առջի օր այցելութիւն մը տուած է Արտաքին նախարարութեան, Քէ տ'Օրսէ եւ ճաշին վերջաւորութեան ճառ մը արտասանած է շեշտելով թէ «ֆրանսական դիւանագիտութիւնը պէտք է արդիական, բայց եւ եռանդուն ըլլայ»:

ՍՊԱՆԻՈՅ Թաղապետական ընտրութիւններէն ետք, ձախը լաւագոյնս օգտագործած է իր յաղթանակը եւ շնորհիւ համայնավար - ընկերվարական համաձայնութեան մը, ձեռք ձգած է 1800 քաղաքապետարան, որոնց մէջ՝ Մատրիտ եւ Պարչելոնա: Մայրաքաղաքին ներկայ քաղաքապետը, քառասուն տարիէ առաջինը, որ ընտրուած է, Փրոֆ. Կալվանն է, 61 տարեկան, որ խորհրդանիշն իսկ է սպանական Ինտելիկենցիայի դիմադրութեան ֆրանքիզմին: Քաղաքական գիտութեանց փրոֆեսէօր է, ընկերվարական, պատուակալ նախագահն է կուսակցութեան:

ՂՈՄԻ մէջ, երկու այաթոլաներու խոսակցութեան արդիւնքը դրական կը նկատուի եւ ուրեմն այաթոլաներու պատերազմը տեղի պիտի չունենայ: Խոմէյնի ընդունած կ'ըլլայ որ չափազանցութիւններ եղած են բայց եւ այնպէս իսլամական (Խոմէյնի) կոմիտէները անհրաժեշտ են եւ պէտք է պահպանուին: Միւս կողմէ, փոխ վարչապետ Եազտի, որու յանձնուած են յեղափոխական դատերը, կոչ ըրած է ապահովութեան իսլամական ուժերուն, որ խուսափին խաբագանելէ այն մարդիկը, որոնց կառքին մէջ ալքոլ կը գտնուի:

ՊԱՊԻՆ լեհ ըլլալը բաւական շահարեր գործ մը կը թուի ըլլալ Լեհաստանի համար: Արդարեւ, Վարշաւայի կառավարութիւնը արտասահմանէն ղրկուած ամէն մէկ յատուկ թղթակիցէ 350 տոլար կը պահանջէ լրագրողի լիազօրագրին փոխարէն: 3000 թղթակից նախատեսուած է: Կը կարծուի թէ ասիկա կրնայ օգտակար ըլլալ երկրին, որու արտաքին առեւտուրի բացը 12 միլիառ տոլարի կը հասնի:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ ռումբ մը պայթած է կեդրոնական թղթատարական գրասենեակը, մէկ մեռեալ, չորս վիրաւոր կայ: Դէպքը կը զուգադիպէր այն օրուան, ուր Հանրաքուէ կազմակերպուած էր Իսրայէլի հետ դաշնագրին շուրջ:

ԹԱՍ խորհրդային գործակալութեան տնօրէնը՝ Վլատիմիր Կալումեցեֆ սրտի տագնապի մը զոհ գացած է, 62 տարեկանին:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

ԱՆԳԱՐԱ ՊԻՏԻ ԲՈՂՈՔԷ ԵՂԵՐ...

— O —

Ապրիլ 15ին, Զատիկի կիրակին, Աթէնքի կեդրոնէն քանի մը քիլոմեթր հեռու՝ Նէա Զմիւռնիի Խրիսոսթոմոս Զմիւռնիս հրապարակին վրայ պաշտօնական բացումը կատարուած է Ապրիլեան յուշարձանի մը, 3000 հոգիի ներկայութեան:

Հսկայ պանդակ մըն է՝ ուր գրուած է. «Զանգեր ղօղանջէք, մենք չմնկանք, դեռ կանք», ինչպէս նաեւ արձանագրուած են ջարդերու զոհ շրջաններու եւ հերոսամարտերու անունները, — Մուշ, Եզնկա, Կարին, Խարբերդ, Պիթլիս, Կեսարիա, Ռաս-ուլ-Այն, Տէր—Զօր, Ուրֆա, Զէյթուն, Սասուն եւ՝ Սարդարապատ, Մուսա Տաղ, Վան, Արարա, Հաճըն, Շապին - Գարահիսար:

Յուշարձանի նկարն ու բացման արարողութեան մանրամասնութիւնները կուտանք առանձին, քանի մը օրէն:

Այս առթիւ, Ապրիլ 16ի Թրքական թերթերը արձագանգ հանդիսանալով կը գրեն... «Աթէնքի Հայերը 9 - 15 Ապրիլի «Հայկ. Շաբաթ»ի առիթով երէկ բացումը կատարեցին յուշարձանի մը, որ «վիրաւոր Հայաստան»ը կը խորհրդանշէ: Շաբաթը այս տարի վերջ գտաւ այդ յուշարձանին բացումով՝ երէկ առաւօտ: Յուշարձանը կանգնուած է Աթէնքի Նէա — Սմիրնի (Նոր Զմիւռնիա - Իզմիր) շրջանի հրապարակին վրայ: Հանդիսութեան ներկայ էր ի մէջ այլոց Նոր Զմիւռնիայի քաղաքապետը, որ իր ճառին մէջ ըսաւ. «Մեր սիրելի բարեկամները, մեզի համար պատիւ մըն է ձեր յիշատակարանին կանգնումը՝ մեր շրջանին մէջ: Որովհետեւ հոս ապրող ժողովուրդին կեանքը որոշ նմանութիւններ ունի ձերինին հետ: Անոնք ալ Թուրքիայէն վտարուեցան եւ հոս գալով գաղթական՝ այս շրջանին մէջ հաստատուեցան եւ այս քաղաքը հիմնեցին: Շատ լաւ ըրին, որ այս շրջանը ընտրեցին, դուք ալ կորսուած հայրենիք մը ունիք» (Հիւրրիէթ)

×

Միւս կողմէ, «Միլլիէթ»ի թղթակիցն ալ լուրը կը հաղորդէ հետեւեալ ձեւով.— «Երէկ, Աթէնքի մէջ մեծ հանդիսութեամբ տեղի ունեցաւ բացումը այն յիշատակարանին, որ հելլէն կառավարութեան հաւանութեամբ կանգնուած էր ոգեկոչելու համար այն Հայերը, որոնք կը պնդուի թէ սպաննուած են 1915ին Թուրքիոյ մէջ:

Թղթակիցը ապա յիշեցնելով որ այդ յուշարձանը կը կանգնուէր Նոր Զմիւռնիոյ «Խրիսոսթոմոս» անուն հրապարակին վրայ, կ'աւելցնէ թէ հանդիսութեան ներկայ գտնուած են մեծ թիւով հելլէն քաղաքական դէմքեր եւ կուսակցական գործիչներ, որոնք մեծ բազմութեան մը հետ ունկնդրած են հելլէն եւ հայկ. քայլերգները, որոնք նուագուած են փողերախումբին կողմէ՝ հանդիսութեան ընթացքին:

Թղթակիցը այս առթիւ կ'անդրադառնայ 1915ի դէպքերուն եւ կ'ըսէ, թէ այս թուականին Հայերը հայդուկային կռիւներ կը կազմակերպէին օսմանեան ուժերու դէմ, որոնց հետեւանքով ստիպողութիւնը ծագեցաւ Գաղթի Օրէնքի մը հաստատման: Այդ առընչութեամբ է, որ կը պնդուի թէ երկու միլիոնէ աւելի Հայեր սպաննուած են: Թղթակիցը կը ճշդէ, թէ կանգնած այդ յուշարձանը կը կրէ նաեւ խաչակիրներու Թուրը, որ կը նշանակէ թէ Թրքական հողերը ետ պիտի առնուին կրկին՝ զինու զօրութեամբ: Հելլէն եւ հայկական դրօշներ զետեղուած են այդ յուշարձանին վրայ, առջեւն ալ բազմաթիւ ծաղկեպսակներ դրուած:

Թղթակիցը կը խօսի նաեւ օրուան ճառախօսներուն արտայայտութիւններուն եւ հակաթուրք ցոյցերուն մասին, որոնք կատարուեցան յուշարձանի բացման առթիւ, ներբողելով հելլէն եւ հայ բարեկամութիւնը ու Թուրքիան ամբաստանելով՝ ցեղասպանութեամբ:

Ասկէ զատ, կ'ըսուի թէ Անգարա բողոք պիտի ներկայացնէ Յունաստանի, այս յուշարձանին առիթով եւ Էսոշիէյթըտ Փրէսի Աթէնքի թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ այդ մասին.—

Աթէնքի դիւանագիտական շրջանակներուն մօտ լայն արձագանգ գտած է անցեալ շաբաթավերջին հելլէն մայրաքաղաքի մէջ Հայերու կողմէ կազմակերպուած հակաթուրք ցոյցը, որու ընթացքին կատարուեցաւ նաեւ բացումը հայկական յուշարձանի մը: Այս առթիւ, կը սպասուի որ Անգարայի կառավարութիւնը պաշտօնապէս բողոք կատարէ Աթէնքի մօտ: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն թէեւ որոշապէս յայտնի չէ թրքական ծանուցագրին բնոյթն ու ձեւը, բայց կը յիշեցնեն, թէ 1973ին ալ պատահած էր նման դէպք մը՝ Ֆրանսայի մէջ եւ Փարիզի Թուրք դեսպանը հեռացած էր երկրէն՝ ի նշան բողոքի:

Հելլէն Արտաքին Գործոց նախարարութեան շրջանակներէն կը հաղորդուի, թէ ճիգեր ի գործ կը դրուին, որպէսզի թրքական հակազդեցութիւնը կարելի եղածին չափ մեղմ ըլլայ, յիշեցնելով որ անկարելի էր ցոյցերը արգիլել եւ հարկադրաբար ընթացք տրուած էր անոնց:

×

Ըստ երեւոյթին Մարսէյլի յուշարձանին պատմութիւնը դաս չէ եղած Թուրքերուն, որոնք կրկին կ'ուզեն բողոքել, եւ այս անգամ Յոյները համոզել, որ ցեղասպանութիւն չէ եղած, եւ հարկ է Հայոց (եւ մանաւա՛նդ Թուրքերուն) պատմութեան մէջէն ջնջուին կարգ մը թուականներ 1895 - 96, 1915, 1922...:

ԱՆԱՊԱՏԸ ԻՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՎ

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Սուրիոյ նախկին վարչապետներէն Սաատուլլա Ճապրիի թելադրանքով էր, որ կրցանք ճանչնալ անապատի թիւ մէկ ցեղապետը, Շէյխ Մչհեմը եւ աւելի մօտէն տեսնել անապատական բարքերը: Բանիցս ըսած էր Հրաչին.

-- Գէշ չըլլար, եթէ կապ պահէք հետը: Բաւական հայ գիւղեր ունիք հիւսիսը, պէտք կ'ունենաք իրեն...

Սաատուլլայի եւ ալ հասարակ Սուրիոյ քաղաքական վերնախաւի տրամադրութիւնները անվերապահ չէին ցեղապետներուն հանդէպ: Երկիրը ձեւականօրէն թէեւ « անկախ », բայց կը գտնուէր ֆրանսական հոգատարութեան տակ եւ կը կառավարուէր Ֆրանսացի մարզպանով մը, որ Բարձր Քոմիսէր կը կոչուէր: Սուրիական Խորհրդարան, նախագահ, նախարարներ, -- այդ բոլորը կային, բայց փաստական կառավարիչը ինքն էր, Բարձր Քոմիսէրը: Արաբ ղեկավարները, սանձը կրծող նժոյգներու պէս կը սպասէին անկախութեան օրին եւ այդ օրը, գիտէին, թէ առաջին դժուարութիւնը պիտի ունենան անապատի ցեղապետներուն հետ, կողոպուտի եւ աւարի վարժ այդ վրանաբնակները, ենթարկելու համար կեդրոնական կառավարութեան հրահանգներուն:

Ֆրանսացիք նման մտահոգութիւններ չունէին: Անոնց միակ ձգտումն էր գլխուցաւ չունենալ եւ մատակարարել առժամեան, փոյթ չէ թէ ի վնաս երկրի ապագային: Ամբողջ հիւսիսային Սուրիան, ցանցառ բնակչութեամբ, բայց երկրագործական հարուստ կարելիութիւններով, կը մնար այդ անհանդարտ վաչկատուններու տեւական սպառնալիքին տակ: Շրջանին մէջ ապահովութիւն հաստատելու համար զինուորական կարեւոր ուժեր պէտք պիտի ըլլային: Եւ Ֆրանսացիները, գաղթապետական գործնապաշտ ոգիով, փոխանակ բազմամարդ եւ բազմածախս բանակի մը վստահելու վայրին խաղաղութիւնը, համաձայնութիւն մը կնքած էին Շէյխ Մչհեմին հետ, որպէսզի ինք ստանձնէ տեղւոյն հսկողութիւնը:

Գայլը ոչխարի հօտերուն պահակ կարգելու պէս բան մը ուրեմն, այն տարբերութեամբ, որ գայլին բերանը տեւաբար քաղցրացնելով եւ կուշտ պահելով, կարելի կ'ըլլար շրջանը խաղաղ պահել: Ամսական կէս միլիոն ոսկի կը տրուէր Շէյխ Մչհեմին, եւ այլեւս ոչ մէկ միջադէպ Եփրատի երկու ափերուն, Ճարապլուսէն մինչեւ Բաքքա եւ Տէր Զօր... Բայց որովհետեւ գայլը միշտ գայլ է եւ բնութենական իր պահանջները ունի, որոնք պէտք է գոհացուին, աչք կը գոցէին, որ Մչհեմը ատենը մէկ սահմանը անցնի եւ Թուրքիոյ կողմերը յագուրդ փնտռէ ասպատակելու բնազդին: Նման արշաւանքի մը ընթացքին էր, որ ծանրապէս վիրաւորուած էր Մչհեմ, երբ Թրքական մեծ նախիր մը իր մարդոցմով Սուրիա կ'անցնէր եւ այդ առիթով բախում կ'ունենար Թուրք սահմանապահներուն հետ: Մասնաւոր օդանաւով անմիջապէս Փարիզ փոխադրուեցաւ եւ միայն մէկ աչքը վրայ տալով փրկուեցաւ: Բայց չհրաժարեցաւ իր արշաւանքներէն: Յաճախ կը լսուէր Թուրք խաշնարածներուն հետ իր բախումներուն պատմութիւնը: Թուրքերը կը բողոքէին, Ֆրանսացիները կը խոստանային « պատշաճը տնօրինել », եւ... այդպէս կը շարունակուէր:

Նման անձի մը հետ պիտի երթայինք ուրեմն « կապ պահելու »: Եւ շատ յարմար առիթը ստեղծուեցաւ: Շէյխ Մչհեմը ուխտի գացած էր Մէքքէ եւ վերադարձին շնորհաւորութիւններ կ'ընդունէր: Իսլամներու սովորութեամբ, հարսնիքի պէս մեծ ուրախութիւններով կը դիմաւորուի ուխտաւորը: Իր տունը, դրացիներով եւ ամբողջ փողոցով, տօնական երեւոյթ մը կ'առնէ: Դռներուն առջեւ եւ պատշգամբներէն վար գորգեր կը կախուին, ոչխարներ կը մորթուին, անցորդներուն ի տես սուրի խաղեր կ'ըլլան, նուագ ու պար: Մատաղ կը բաժնուի աղքատներուն, երբեմն նաեւ դրամ, ըստ ուխտաւորին կարողութեան եւ դիրքին:

Բժիշկ Զաքար Քէլէճեանին առաջնորդութեամբ, որ անմիջական բարեկամն էր Մչհեմին եւ ընկերովի ցանք ըրած էին, վեց հոգինոց պատուիրակութիւն մը կազմուեցաւ, առաջնորդ Զարեհ սրբազանին գլխաւորութեամբ: Յայտնի պղնձագործ Գալեմքերեան եղբայրներուն մեծադին ածուխի կրակարան մը պատրաստուեցաւ, ոսկիի պէս փայլուն, եւ ողորկ երեսներուն վրայ՝ Ղուրանի պատուիրաններէն փորագրութիւններ: Կատարեալ արուեստի գործ մը:

Հալէպի Հայութեան նուէրն էր բարեպաշտ ուխտաւորին...:

Մչհեմին վրաններուն հասնելու համար պէտք էր Եփրատը անցնիլ, եւ այդ գետին վրայ կամուրջ չկար: Անցանք լաստերով, ինչպէս սովորութիւն էր, մեր երկու մեքենաներն ալ միասին: Առաջին անգամ անցնողը բնազդական վախ մը կ'ունենայ: Պղտոր ջուրերուն այդ լայն հոսանքին անձնատուր ըլլալ, ծփուն տախտակամածներուն վրայ կանգուն, հաճելի վիճակ մը չէ, բայց առաջին անգամն է, որ կը վախցնէ: Վարժուելէ ետք, դիւրին եւ ապահով կը թուի: Թաւամազ եւ կուրծքերը բաց հուժկու նաւորդներ սիւներու պէս երկայն իրենց ցիցերը կը խրէին ջուրին յատակը, կռուան կը գտնէին, մէկ կողմէն դիմադրելով հոսանքին եւ նոյն ատեն առաջանալով դէպի միւս ափը: Կարծուածէն շատ աւելի դիւրին եղաւ գետանցքը, դեղինի զարնող ջուրերուն վրայէն: Հազիւ կէս ժամ տեւեց:

Միւս ափին ինքնաշարժները անմիջապէս շարունակեցին սուրալ հարթ տարածութենէն, մինչեւ որ հեռուն հորիզոնին վրայ երեւցաւ մրջիւններու կոյտի պէս սեւութիւն մը, ապա մրջիւնները քարացած այծերու հօտի մը տեսքը առին, եւ վերջապէս կրցանք զատորոշել վրանները, բոլորն ալ սեւ, լայն տարածութեան մը վրայ խառնիխուռն, համաչափ, բայց առանց կարգաւորութեան: Կեդրոնը աւելի մեծ ծաւալով ու երկրաչափական տարբեր գիծերով զանգուած մը կ'իշխէր բոլորին: Շէյխ Մչհեմի վրանն էր:

Մեր մեքենաները դեռ քանի մը քիլոմեթր ճամբայ ունէին հասնելու, երբ փոշիի ամպ մը փրթաւ վրաններէն եւ սկսաւ թաւալիլ մեր ուղղութեամբ: Մեզ դիմաւորող ձիաւորներու խումբ մըն էր, որ կ'առաջանար՝ օդին մէջ հրացան պարպելով: Շրջապատեցին մեքենաները եւ առաջնորդեցին մեծ վրանը, շարունակելով հրացանաձգութիւնները:

Շատ ընդարձակ էր Մչհեմի վրանը, հինգ - վեց հարիւր մարդ առնող սինեմայի մը տարածութեամբ: Երբ ներս մըտանք, նախ պարապ թուեցաւ, բայց յետոյ նկատեցինք, որ հարիւրաւոր մարդիկ նստած էին գետինը, ծալապատիկ եւ շուրջանակի, պատերուն տակ, քով քովի, վայրը բոլորող շղթայի մը պէս: Վրանին կեդրոնը, ուղղանկիւն մեծ սեղանի մը լայնքով փոս մը կար, մէկ թիզ խորութեամբ, ածուխի կրակով լեցուն, վրան՝ հասակի կարգով մէկ գիծի վրայ շարուած պղնձեայ կուժեր: Եռացող սուրճի ամաններ էին, հետզհետէ բարակցող վիզերով: Մեծէն կը պարպուէր աւելի փոքրին, անկէ ուրիշի մը, եւ այս վերջին բարշէն իրենց սրճեպները կուգային լեցնել շրջուն բաժնողները, անվերջ շրջագայութեան մէջ: Երկու հոգի տեւաբար կրակին եւ եռացող ամաններուն հետ էին:

Երեք թէ չորս սիւներու վրայ կը հանգչէր Մչհեմի վրանը: Նստած էր երկու մանչ զաւակներուն հետ -- երկուքն ալ երեսունի շուրջ երիտասարդներ -- սրահին ճակատը, գորգապատ ներքնակներէ կազմուած լայն տիւանի մը վրայ, շուրջը բազմաթիւ կլոր բարձիկներ: Տասը-տասնըհինգ քայլ պէտք է առաջանայինք իրեն հասնելու համար: Ոտքի ելաւ, ընդառաջեց: Ողջագուրուեցաւ միայն սրբազանին հետ, եւ մեզի՝ ձեռքի շարժումով մը բարձերը ցոյց տուաւ, որպէս նստելու հրաւէր: Մեր նստելէն առաջ երիտասարդները ոտքի ելան ու հեռացան վրանէն: Մչհեմը սեւ ակնոցներ կը կրէր, հաւանաբար աղէտուած աչքին համար, եւ իր դէմքը ակնոցներէն հազիւ թէ քիչ մը բաց գոյն ունէր, բարձրահասակ, նիհար եւ ջղուտ մարդ մը յիսունի եւ վաթսունի միջտեղերը: Նստաւ, բժիշկը եւ սրբազանը երկու կողմերը առած, ու բաւականին փափուկ կացութիւն մը ստեղծուեցաւ սրբազանին համար: Մչհեմը, ի յարգանս սրբազանին տեւաբար կ'ուզէր իրեն հետ խօսիլ, իսկ մերինը, արդէն արաբերէնի մէջ բոպիկ -- ինչպէս բոլորս -- պարզապէս կը քրտնէր բան մը հասկնալու համար անապատի բարբառէն, որուն աղաւաղուած հնչիւնները քաղաքի Արաբներուն համար իսկ մատչելի չեն երբեմն: Բժիշկ Զաքարը, որ երկար տարիներ ապրած էր այդ շրջանները, բարեբախտաբար կը փրկէր կացութիւնը, բաղում «ոչ»երով տիրապետուած լեզուական հեղեղը դարձնելով իր կողմը: Մնացեալներս, դիտելէ զատ ուրիշ ընելիք չունէինք:

Լեղի սուրճերը անվերջ տողանցեցին: Ժամ մը անցեր էր մեր մուտքէն ի վեր: Կէսօր էր արդէն: Ճիշդ է, որ գիտէինք, թէ հոդ պիտի ըլլայ ճաշը, բայց դարձեալ անակնկալի եկայ, երբ մեր նստած տեղին մօտիկ կողմնակի « դուռ » մը երկու յաղթանդամ մարդիկ ներս մտան, հըսկայական սկուտեղ մը շալկած: Երկու կողմերէն երկու ձեռքերով բռնած էին պղնձեայ տաշտը, որուն վրայ փիլաւի բլուր մը կը բարձրանար, բլուրին կողերուն ցանցնուած ոչխարի գլուխներ: Այնքան ծանր պէտք է եղած ըլլար, որ այդ հուժկու մարդոց մէջքերը կը դողդղային, երբ բերին քայլ մը հեռու դրին մեր առջեւը: Անոնց ետեւէն՝ յար եւ նըման երկրորդ մըն ալ, յետոյ ուրիշ մը, եւ այսպէս չորս - հինգ բլուրներ վրանին երկայնքով, իրարմէ բաւական հեռու, բայց մէկ գիծի վրայ: Այնպէս որ իմ նստած տեղէս դիտուած լեռնաշղթայ մը կը կազմէին: Ծառայող մը, յուշիկ ու աննշմար, հիւրերուս առջեւ դրաւ ճաշի լման սպասներ, -- պնակ, դանակ, պատառաքաղ, սեղանի մաքուր անձեռոցներ: Բժիշկը նախապատրաստած էր: Իրենք մեզ յարգելու համար կը դնեն այդ բոլորը, բայց մենք ալ զիրենք յարգելով պէտք չէ ձեռք տանք անոնց եւ վարուինք իրենց պէս:

Շէյխ Մչհեմը ձախ ձեռքով սոթթեց աջ թեւը մինչեւ արմուկները, առաջացաւ ու անցաւ գործի, դարձեալ հրաւէրի նըմանող շարժում մը ընելով միայն սրբազանին ուղղութեամբ: Մենք ալ հետեւեցանք, աւելի ճիշդը ուշադիր բժիշկին՝ պէտք է կապկէինք իր ըրածը: Այդ օրուան մեր հայելին է բժիշկը: Անշուշտ, ձեռքով պիտի ուտենք, եւ առանց լուացուելու: Գիտենք: Բայց գիտնալը ուրիշ, գործադրելը ուրիշ: Նախ անհաւատալիօրէն տարօրինակ էր Մչհեմին ուտելու կերպը: Ուտել բառը չի բացատրեր, ոչ իսկ լափելը կը համապատասխանէ եղածին: Շլմորեցնող պատկեր: Մչհեմը պարզապէս կը փոխադրէ: Եւ ի՜նչ արագութեամբ...

Լայն ափը կը խրէր փիլաւի կոյտին ինչպէս բահը կը խրեն կակուղ հողին, եւ պնակի մը տարողութեամբ բան կը վերցնէր: Յետոյ այդ բեռնաւոր ափը կը տանէր լայնաբացօրէն սպասող բերանին եւ խոռոչ մը լեցնելու պէս՝ մէկ հարուածով կ'անհետացնէր, վերէն վար շարժումով մը, պատ ծեփելու պէս, արագ, կտրուկ, մեքենական: Ե՞րբ ծամեց, ե՞րբ կլլեց: Ափը դարձեալ խրած է փիլաւին, եւ մագոգի արագութեամբ կը դառնայ խոռոչին...

Իսկ անդին ուրիշ տեսարան: **Անոնց ու**տելը չենք տեսներ: Խումբեր կը թառին փիլաւներուն շուրջ, պահ մը վայրահակ կ'աշխատին ու կը վերադառնան իրենց տեղերը, ճամբայ տալով յաջորդ երամակին...

Իմ մասիս, միայն ճկոյթ մատս մասնակից չէր խնջոյքին: Երեք մատներս մէկ ըրած, դգալի ձեւ մը տուած էի եւ բթամատիս օժնութեամբ կերպ մը կը քաշէր: Բայց չտեսնուած, չկերուած, չլսուած համով էր: Չէի կրնար երեւակայել, թէ մեր սովորական փիլաւը այդքան համով կրնայ ըլլալ եղեր, այդքան...

Կուշտիս՝ արմունկի ուժղին հարուած մը: Միհրան Հերարտեանն է: Բոլորը ոտքի ելած են Շէյխին օրինակով, մինչ ես դեռ նստած կը մնամ: Այս օրէնքն ալ լուսաբանուած էր մեզի: Երբ ինք սկսաւ՝ մենք ալ սկսանք, վերջացուց՝ մենք ալ պէտք է վերջացնենք... Բայց ես դեռ բա՜ն չկերայ, հազիւ քանի մը պատառ[illegible] ... Ըմբոշխնելու վրայ էի այդ եզակի ճաշը եւ ահա ստիպուած եմ լքել: Ա[illegible]ուած իմ, այս ի՜նչ դժբախտութիւն: Ան[illegible]թութեան տոկալը ինքնին դժուար է, բայց աւելի դէշը կայ, երբ առջեւդ առա[illegible] սեղան ունիս եւ դատապարտուած ես միայն դիտելու: Բերնիս համած քա[illegible] մը պատառները անսուաղութիւնը աւել[illegible] սրելու միայն ծառայեցին: Եւ ահա, [illegible] ջուրի կոնք մըն ալ կը պտըտցնեն մեր առջեւ, ուրիշ մը սրբիչ կը հրամցնէ: Երկ[illegible] տարտամ յոյս մը ունէի դեռ անգամ մ[illegible] եւս փիլաւին մօտենալու, այդ յոյսն ալ ցնդեցաւ: Եւ արդէն մեր լքած տեղ[illegible] նորանոր խումբեր կը թառին ու կը փոխ[illegible]ուին...

-- Ես մեռա՜յ, -- կը շշնջամ քովս Հե[illegible]րարտեանի ականջին, -- անօթի եմ...

-- Սատկի՛ս դուն, շուրջդ դիտելու տեղ[illegible] առջեւդ նայէիր, -- կ'ըսէ անխիղճ չա[illegible]րութեամբ:

Ինք, տեսայ թէ ինչ եռանդով կը բըզ[illegible]տէր գառնուկի գլուխը եւ քաշելով դուր[illegible] կը հանէր լեզուն: Զրկանքին ստեղծա[illegible] չափազանցեալ զգայութի՞ւնն է արդեօք, քանի մը ժամերու անօթութեան կսկը[illegible]ծա՞նքը, թէ իրապէս կախարդական համ[illegible] մը ունէր Մչհեմի այդ փիլաւը: Կրնամ[illegible] երդնուլ, թէ անապատի այդ փիլաւէն [illegible]աւելի համեղ ճաշ մը չեմ տեսած կեանքիս մէջ:

-- Եւ գլուխներն ալ՝ կաթի մէջ խաշ[illegible]ուած էին, -- կը փսփսայ Հերարտեան[illegible]:

Ճի՞շդ կ'ըսէ, թէ սատիկ գոհացում[illegible] մը տառապանքիս հետ կը խաղայ, չ[illegible]գիտեր:

Մեկնեցանք մօտիկ քաղաքը, Բաքքա, Շէյխ Մչհեմին յայտնելէ ետք մեր հը[illegible]ւէրը, որ ընդունեցաւ: Արդէն մեր այ[illegible]ցելութեան բուն նպատակը իրեն հիւ[illegible] ըլլալը չէր, այլ զինք մեզի հիւր ընդու[illegible]նիլը:

Յաջորդ օրը ինք հիւր պիտի ըլլայ մեզի Բաքքայի մէջ: Այնտեղ իրեն պիտի մա[illegible]տուցուի նաեւ մեր նուէրը: Մեր խումբի[illegible] ետեւէն ուրիշ քանի մը հոգիներ եւ[illegible] ճամբայ ելած են մեզմէ ետք, կազմա[illegible]կերպելու համար ընդունելութիւնը: Պատրաստութիւններ կը տեսնեն հա[illegible] Հալէպէն ճշդուած ճաշացուցակին ան[illegible]հրաժեշտ բոլոր տարրերը միասին, ինչ[illegible]պէս նաեւ այդ առթիւ պանդոկ Պարոնէ[illegible] փոխ առնուած սեղանի արծաթեայ սպա[illegible]ներ: « Մենք իր հիւրը եղանք իր [illegible]ճով, ինքն ալ մեր հիւրը կ'ըլլայ մեր [illegible]ճով »: Բժիշկ Զաքարին անվիճելի կար[illegible]գադրութիւնն է:

Պզտիկ գաղութ մը ունինք Բաքքայի մէջ, նաեւ դպրոց: Տեղւոյն Հայերը մեծով – պզտիկով գործի վրայ են հա[illegible]լէպի մեր մարդոց հետ: Թէ ինչպէս ան[illegible]ցուցինք գիշերը այնտեղ, աւելորդ է պատմել: Պանդոկ չկար: Ամէն մէկս տունի մը հիւրն ենք, եւ անխծեալ մժեղներուն զոհերը: Բաքքան անապատի կեդրոնն է եւ ուղղակի Եփրատի ափին: Ուշ գիշերին, հաւաքական ընթրիքէ մը ետք, ամէն մէկս քաշուած ենք մեր տե[illegible]ղերը: Ոստիկանական վէպս բացած, բարձս շտկելու վրայ եմ, երբ դուռս կը զարնուի: Տանուտէրն էր, ձեռքին փո[illegible]ւաւոր ձիու պոչ մը, որ մորակի պէս կը շարժէ:

-- Խէր ըլլայ... Եթէ ճանճ-մժեղ քշելու համար է, քնացած ատենս ի՞նչ պիտի ընեմ...

-- Մժեղի համար չէ, հիմա կը տեսնես...

Չորս խուրձերու կը բաժնէ ձիուն պոչը եւ կը սկսի փաթթել ու կապել մահճակալին չորս ոտքերուն, գետինէն քիչ մը վեր: Ես լուռ կը դիտեմ: Գործը աւարտելէ ետք կը շտկուի եւ ինծի [illegible]լուր մը տալու պէս կը յայտարարէ.

-- Հիմա կրնաք հանգիստ պառկիլ: Այստեղ երբեմն ղըրխ այախ (քառասուն ոտք, կարիճ) կ'ելլէ... Այսպէս կ'ընենք, որ մազերուն փաթթուի ու վեր չելլէ...

Արդարեւ հանգիստ քուն եւ անոյշ երազներ պարգեւող ի՜նչ տեսարաններ... կարի՜ճ կ'ելլէ...

-- Ձեզ չի՞ խայթեր, որ ինծի համար կ'ընէք այս զգուշութիւնը միայն այսօր:

-- Մենք միայն թասերով ջուր կը դնենք, բայց այսպէս աւելի ապահով է: Գիշեր բարի...

Գետինէն կարիճներու վախը, վերէն

մժեղները, եթէ կրնաս քնացիր: Ընկերներս ի՛նչ վիճակի մէջ են արդեօք իրենց անկիւնները: Պէտք է խոստովանիմ, մժեղները յանկարծ տանելի դարձան կարիճներու սարսափէն: Ո՞ր ծակէն դուրս պիտի ելլէ արդեօք խժը: Օձի խօսք չըրաւ, բայց նոյն ցեղն է... Քննութիւն կը կատարեմ սենեակին մէջ, ոչ մէկ ծակ, գետինը կամ պատերուն վրայ: Դուռն ալ փակ է եւ անցքի ճեղք չկայ յատակին: Բայց տանուտէրը ինչո՞ւ այդպէս ըրաւ: Կը նշանակէ՝ ապահովութիւնը կատարեալ չէ: Զըլլա՞յ որ վտանգը առաստաղէն գայ: Գերաններ կան: Հող, քիչ մը կասկածելի է: Բայց սողունը վերէն վար գնդակի պէս պիտի չնետուի վրաս: Պատերէն սողալով պիտի իջնէ եւ... Գաղափար մը: Մահճակալը հրելով կը տեղափոխեմ, ետ քաշելով պատերէն... Չեմ յիշեր թէ ինչպէս անցուցի գիշերը:

Առաւօտեան, ժպտուն դէմք չկայ մեր խումբին մէջ: Բոլորն ալ քնատ են եւ տժգոյն: Հերարտեանի դէմքէն քացախ կը վազէ եւ սկսած է հայհոյել քաղաքին, Մչհեմին, աշխարհին:

— Դո՞ւն ինչպէս անցուցիր, կրցա՞ր քնանալ — կը հարցնէ ինծի:

— Ե՞ս... շատ հանգիստ... մարդիկը մժեղարգել ալ ունէին...

Սուտ եմ, բայց ոչինչ, վրէժխնդրութիւնը պէտք չունի միջոցներու մէջ խտրութիւն դնելու...

Պաշտօնական սեղանը շարուած էր պզտիկ պարտէզի մը մէջ, տասներկու հոգիի համար, իսկ դուրսը պատերուն տակ տասնեակ մը ոչխարներ մորթուած են իր հետեւորդներուն ի հաշիւ ու երեք հսկայ պղինձներու մէջ կ'եփուին պարզապէս խաշուելով: Գետինը փռուած խսիրներու վրայ արաբական հացի մեծ կոյտեր: Այսքան: Հաց եւ միս այնտեղ, մինչ ներսի սեղանը՝ փափկաճաշակներու լիւ գոհացում տուող երեք — չորս տեսակ համադամներ — Պարոնին խոհարարապետն է — պտուղներ, անուշեղէններ: Միայն խմիչք չկայ:

— Սեղան մը, ուր օղի չկայ, մարմին մըն է, որ հոգի չունի, — կ'ըսէ Հերարտեանը:

Անգամ մը համար տրամադիր եմ իրաւունք տալու իրեն:

Ճիշդ կէսօրին փոթորիկը յայտնուեցաւ հորիզոնէն: Կայծակնացայտ սեւ ամպ մը կարծես երկինքէն իջած էր երկիր, ու հիմա կը շանթահարէր վարէն վեր: Հարիւրեակ մը կրակող ձիաւորներով հասաւ Մչհեմը, փոշիի ամպի մը մէջ: Երիտասարդական աշխոյժով վար ցատքեց ձիէն ու մտաւ պարտէզ: Անմիջապէս սեղան նստանք: Հետեւորդներէն երկու հոգի միայն ընկերացան իրեն: Ետքէն պիտի հասկնայինք, թէ ատոնք իր «նախարարներ»ն են:

Կարելի չէր հաւատալ, թէ երէկուան նախամարդն է մեզի հետ ճաշողը: Դանակ - պատառաքաղ գործածելու այնպիսի կիրթ ձեւ մը ունէր, այնպէս նրբին ու քաղաքավարի կը շարունակէր ճաշել ու նոյն ատեն խօսիլ, որ կարծես ամբողջ կեանքը անցուցած ըլլար ազնուականներու շրջանակի մը մէջ: Բերանը հազիւ կը շարժէր կերած պահուն եւ հազիւ դգալի էր ծամելն անգամ: Վեհաշուք նստուածք մը ունէր, սրբազանին միշտ ուշադիր աղամանը անցուցած կամ բաժակը լեցուցած պահուն: Երախը փիլաւով ծեփող վայրենին՝ ուրի՛շ աշխարհի մը երազին մէջ պէտք է տեսած ըլլայի...

Ճաշէն ետք, տեղւոյն մեր դպրոցին ուսուցիչներէն մէկը արաբերէն ուղերձ մը կարդաց, չէյխ Մչհեմը կոչելով «Եփրատի արծիւը», որուն վրայ իրեն ընկերակցողներէն մէկը, որ իմացանք թէ Մչհեմի անձնական բանաստեղծն է — «Մշակոյթի նախարարը» — պատասխանեց յանպատրաստից եւ... տաղաչափեալ շնորհակալիքով մը: Երբ ան վերջացուց, միւս սեղանակիցը ելաւ, խոնարհութիւն մը ըրաւ Սրբազանին առջեւ եւ պահարան մը երկարեց: Այս ալ Ելմտական նախարարը պիտի ըլլար: Պահարանը — հազար ոսկի — չէյխ Մչհեմին նուէրն էր հայկական դպրոցին: Մեր նուէրը սեղանէն առաջ ներկայացուած էր արդէն:

Այս ամէնը երկու ժամ միայն տեւեց: Ճաշէն ետք շատ չմնաց: Դուրսի խուժանը մաքրած էր միսերն ու հացերը եւ կը սպասէր ցեղապետին: Մչհեմը նոյն առոյգ ոստումով նետուեցաւ ձին, անգամ մը եւս ողջագուրուելէ ետք Սրբազանին հետ: Մեզմէ ոչ մէկուն ձեռք տըւած էր ոչ երէկ, ոչ այսօր: Այս մասին երբ հարցուցի բժիշկ Զաքարին, չկրցաւ գոհացուցիչ բացատրութիւն մը գտնել անապատի իր համայնագիտարանէն: Բոլոր գիտութիւններն ալ ի վերջոյ սահման մը ունին, իսկ անապատը միշտ պահած է իր խորհուրդը...

Վերադարձի մեր ճամբան Տէր Զօրէն էր, եւ այլեւս պէտք չունէինք Եփրատը լաստով անցնելու: Այնտեղ կամուրջ կար:

Րաքքան կը թողունք: Տեղացի քանի մը տասնեակ Հայեր խմբուած են մեր մեքենաներուն շուրջ եւ ողջերթ կը մաղթեն: Անոնց մէջ է նաեւ քիչ առաջ մեզի սեղանակից հոգաբարձուներէն երիտասարդ մը, որուն յանձնած է Սրբազանը Մչհեմին հազարնոց պահարանը: Երիտասարդը մեր ինքնաշարժին քով թեւը կը շարժէ անվերջ «երթաք բարի»ներով, բայց պահարանը դեռ ձեռքն է եւ շարժումներուն հետ հովահարի պէս կը տատանի:

Դարձեալ Հերարտեանն է, եռուն ու անհանգիստ խառնուածքին մղումով — ու նաեւ լեզուի սրամտութեանց ճաշակէն — որ երիտասարդին նետած իր խօսքով կը ճչէ անապատէն հանուելիք բարոյականը.

— Ծօ՛, շուտ գնա պահէ տեղ մը, ատիկա քեզի տուողները ետքը կուգան կը կողոպտեն...:

Ա. Տ.

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Օ

Պավարիոյ Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Խորհուրդին հրաւէրով, Միւնխէն ժամանեց Պերլինի հայկ. երկսեռ երգչախումբը, մեկնաբանելու համար հայկ. պատարագի երգեցողութիւնը, նաեւ տալու հայկ. երգերու համերգ մը, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 4ին:

Ընդհանրապէս հայ եկեղեցական երգերը անյաջող կը մեկնաբանուին, որովհետեւ, նախ՝ ամէն ոք ինքնիրեն կ'արտօնէ ազատօրէն մեկնաբանել երգը՝ անտեսելով երաժշտութեան բնագիրը, ապա՝ խնամքի ու բծախնդրութեան պակասը կայ գրեթէ բոլոր երգչախումբերու մէջ: Ի՞նչ կը սպասուէր Պերլինի հայկական փոքրիկ երգչախումբէն (12 հոգի)· միայն՝ ինչպէս միշտ, ձեւով մը կատարէ պատարագի երգեցողութիւնը:

Սակայն պէտք է ըսել որ երգչախումբը յաջողութեամբ երգեց մեր եկեղեցական մեղեդիները, շնորհիւ ղեկավար Տիկին Ժանէթ Գազանճեան - Նօյմանի խնամքին ու բծախնդրութեան: Երգեցողութեան պարզութիւնն ու հարազատութիւնը գնահատելի էին:

Նոյն օրը երեկոյեան, տեղի ունեցաւ համերգը, Հաուս տէր Պեկեկնունկի սրահին մէջ: Յայտագիրը բաղկացած էր հայ երգահաններու՝ Դոլուխանեան, Ալէմշահ, Կանաչեան, Հեքիմեան, Խաչատրեան գործերէն, որոնք նոյնպէս մեկնաբանուեցան պարզ ու խնամուած: Օր. Սոլանժ Չէքիճեան իր գեղեցիկ ու հարուստ ձայնով մասնակցեցաւ մեներգներուն:

×

Հայկական Հարցերու Հաստատութեան սրահին մէջ, Մարտ 24ին, տեղի ունեցաւ երիտասարդ դաշնակահարուհի Լինտա Մարգարեանցի նուագահանդէսը: Յայտագիրը բաղկացած էր Պէթհովէնի, Պրամսի, Շոփէնի, Լիսթի եւ Ասլանեանի գործերէն, զորս դաշնակահարուհին մեկնաբանեց մեծ յաջողութեամբ, ցոյց տալով ըմբռնողութիւն եւ թեքնիք:

×

Ապրիլ 7ին, Հայկական Հարցերու Հաստատութեան մէջ, Տոքթ. Րաֆֆի Քէպապճեան ընթերցումներ կատարեց իր պատմուածքներէն եւ թարգմանութիւններէն:

Նախ կարդաց հայ արդի գրականութենէն իր կատարած գերմաներէն թարգմանութիւնները՝ Զ. Խրախունի, Զահրատ, Դաւիթ Յովհաննէս, Հենրիկ Էտոյեան, Դանիէլ Վարուժան. երկրորդ բաժնին Տոքթ. Քէպապճեան կարդաց իր գրած պատմուածքներէն «Ճանապարհին վրայ» եւ «Ժպիտը», ինչպէս նաեւ Ռուբէն Հատտէճեանի «Երազ»ը:

Տոքթ. Րաֆֆի Քէպապճեանի թարգմանութիւնները գնահատուած եւ ձայնասփռուած են Պուէմէնի ձայնասփիւռէն: Աշխատանք մը՝ որ կը նպաստէ հայ գրականութիւնը գերմանախօս ժողովուրդներուն ծանօթացնելու գործին: Իր պատմուածքներուն մէջ՝ հեղինակը, վերացական ձեւով եւ ժամանակներու հինն ու նորը միացնելով, կ'ընթանայ դէպի գրական նոր արտայայտութիւն:

ԼՈՒԴՎԻԿ ԲԱԶԻԼ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ Իսթ Ճիւնըր Հայ Աքուլի սրահին մէջ, Ապրիլ 1ին, Համազգայինի «Զաւարեան» թատերախումբը ներկայացուցած է Մուշեղ Քոչարեանի «Հարազատ մարդիկ» ողբերգութիւնը:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Ապրիլ 1ին, մեռած է Վահէ Գալայճեան: Ծնած էր 1911ին՝ Իզմիր: 1922ին Փոքր Ասիոյ ծանօթ աղէտէն ետք հազարաւոր հայ եւ յոյն գաղթականներու հետ ապաստանած է Յունաստան՝ Լիբազմայի գաղթակայանը, աւելի ետք հաստատուած է Աթէնքի Թիսիոնի շրջանը: Տարիներ եղած է Տնտեսական Խորհուրդի անդամ եւ ատենապետ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Ապրիլ 2ին, Աթէնքի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, նախագահութեամբ առաջնորդ Սահակ Արք. Այվազեանի, որ դամբանականով մը վեր առած է ողբացեալին բարեմասնութիւնները:

ՑԻՐՍԻ (Աթէնք) «Թ. եւ Ռ. Աւետիքեան» սրահին մէջ, Մարտ 28ին, տեղի ունեցած է Հ. Կ. Խաչի տեղական մասնաճիւղի կազմակերպած հաւաքոյթը: Խօսք առնելով ատենապետուհին՝ Անժէլ Ղազարեան, տեղեկութիւններ տուած է ներկաներուն մասնաճիւղի տարած աշխատանքներուն մասին՝ այցելութիւններ ծերանոցներու, հիւանդներու, հիւանդանոցներու, կարօտեալներու. հաւաքոյթներու եւ պարահանդէսներու կազմակերպութիւն, եւայլն: Դասախօսութիւն մը տուած է Յարութիւն Մեքթուպճեան հայ կնոջ եւ երիտասարդութեան մասին:

ՊՈԼՍՈՅ «Գարակէօզեան Սանուց»ի սրահին մէջ, Ապրիլ 1ին, Կոմիտաս երգչախումբը՝ իր հիմնադրութեան 67ամեակին առթիւ, կազմակերպած է ճաշ - պարահանդէս մը: Հաւաքոյթը վարած է Կարպիս Մուրատեան: Խօսք առած են երգչախումբի վարչութեան ատենապետը՝ Արմէն Զրաքօղլու, Թաղական Խորհուրդի ատենապետ Եդուարդ Պէնկլեան: Այնուհետեւ նուագախումբի մասնակցութեամբ սարքուած է խանդավառ մթնոլորտ մը:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

4.

էջեր անդին.

«Ուզեցի գիտնալ թէ արդեօք պիտի նախանձի՞: Դիպուածը օգնեց ինծի: Ժամերով վերի գործողութեան սրահը մնացինք Ճիքիւը եւ ես: Այս դերասանուհին անբաղդատելի մարմին մը ունի. դուրս գործոց մը: Քիչ մը գինով ըլլալուն — հաճիշմոլ է — անդադար կատակեց, խնդաց ու պարեց. ես ալ հետը: Նէնէթը վեր իսկ չելաւ նայելու թէ ինչ կ'ընենք. ձայնը անգամ չառի: Վար իջայ: Մեկնեք էր: Արդեօ՞ք...: Եւ յաջորդ առաւօտը, այսօր, հաճոյքի կատարեալ տօն մը եղաւ ինծի համար: Երկար ատեն է որ խոստացած էի Կոստանին զինքը լուսանկարել, եւ այս առաւօտ խանութ մտնելուս զարմանքով տեսայ թէ փետրաւելը եւ քարայծի մորթը ձեռքը չէն:

«Մաքրուեր, ածիլուեր ու սրբուեր է. փղոսկրեայ վրայի աղամանդն ու իր նոր հագուստը զինքը կ'իրակի են չըներ: Պատուանդանը կախեց եւ ցիցի մը պէս անշարժ կեցաւ գործիքիս դիմաց: Խնդուքս հազիւ թէ կրնայի զսպել. եթէ գիտնաս թէ որքա՛ն զուարթախօս, կատակաբան ու անոյշ մարդ է: Բայց կեցի՛ր էն կարեւորը կայ. այս նախկին զինուորը երկար ատեն գաղթավայրերու մէջ ապրած ըլլալուն, անդիմադրելի սէրը ունի կենդանիներու: Այս անգամ ալ հետը բերեր է իր պաշտելի պռիկատիէն: Այդ տասնապետը լուսաճաճանչ գոյներով զմայլելի թութակ մըն է: Եւ ճիշդ այն պահուն որ տանձը ձեռքիս մէջ պիտի հըղմուէր, քլա՛ք... դուռն է: Սաստիկ վախ մը կեղծեցի, իբրեւ թէ Նէնէթէն խիստ գաղտնի կ'ուզէի պահել ըրածս, գործիքը անմիջապէս ծածկեցի եւ մէկդի հրեցի նախկին ենթասպան: Ան այլայլած ու շփոթած էր. հիմա վեր պիտի գար տիրուհին եւ Կոստանին հետ նորէն կենդանի մը պիտի տեսնէր... նորէն կենդանի մը ... ծառան հազիւ ատեն ունեցաւ ինքզինքը քովի մութ սենեակը նետելու եւ թութակը այդ իրարանցումին մէջ՝ թռաւ: Ա՛... ահա՛ երէկուան ըրածիս արդիւնքը... տեսնես ինտո՛ր աղուորցեր է. զմայլելի, ճանիկ մըն է եղեր. երբեք զինքը այսքան գեղեցիկ չէի գտած. մէկէն ինչ եղայ, չեմ գիտեր, բայց ուզեցի, ախ այնքա՛ն ուզեցի որ (հայերէն). Նէնէթ կռուփը սեղանին զարկաւ դոչելով. — բայց չշարունակե՞ս: «Դէմս եկաւ, պչրանքով, նազանքով, ոտքին մատներուն վրայ պզտիկ շրջան մը ըրաւ — ժպիտը միշտ ինծի — որպէսզի լաւ տեսնեմ, ու յետոյ հարցուց. «Վայլե՞ր է»:

Կօշիկէն մինչեւ գլխարկը նորոգուեր էր, այս քանիերորդ անգամը ըլլալով, եւ իր արդուզարդին բոլոր երանգները կատարեալ ներդաշնակութեամբ մը կը պատշաճէին իրարու: Գոյնին անունը չեմ գիտեր որ ըսեմ. ամէն պարագայի, քեզի՞ ինչ. գիտցիր որ զմայլելի էր, այնքան: Եւ երբոր հիացած ուզեցի ամբողջութեամբ բանալ վերարկուն, չթողուց, բայց... բայց... նոյն պահուն ձայն մը պոռաց.

«Ouvre, Nestorr, ouvre».

Հէ՞, ի՞նչպէս... Նէնէթ անմիջապէս յօնքերը պռստեց, ակնարկը ամէն կողմ դարձնելով: Ես գուշակած էի, ամբողջ ուժովս պլլուեցայ անոր եւ սկսայ բարձրաձա՛յն, բարձրաձա՛յն խնդալ, մինչ վերը վարագոյրներու թելերուն վրայ թառած թութակը կը պոռար.

«Rrrigole Brrigadier, Rrrigole Brrigadier... ! »

Պատուանդանը դուրս նետուեցաւ իր թաքստոցէն: Նէնէթը կաղած էր. առաւ այն երկար եղէգը որով վարագոյրները կը յարդարենք ու սկսաւ կենդանին հալածել. ան մէկ թելէն միւսը ցատքելով կը շարունակէր ճչալ.

«Rrrigole Brrigadier, Rrrigole... ! »

Մօվէ սիւժէ, ըսաւ Նէնէթ դէմքը հաւաքած ու անցաւ:

(17 – Շար.)

Այրի Տիկին Վարդուհի Ուշագլեան, Գէորգ Ուշագլեան, այրի Տիկին Աղաւնի Ուշագլեան, Րաֆֆի Ուշագլեան, այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակները, Գէորգ, Ցարութիւն Պօյաճեան ընտանիքներն ու զաւակները, Օր. Վարդուհի Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Մօրուքեան, այրի Տիկին Տրէզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սերոբ Գալֆայեան, Արէն Նշանեան եւ զաւակները, Ցովսէփեան, Պագըրճեան, Կիրակոսեան, Մովսէսեան, Արթինեան, Առաքելեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, տագրոջ, հօր-եղբօր եւ քեռայրին՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆԻ

խիստ ցաւալի մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 17ին։

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ օր, Ապրիլ 21, ժամը 14.15ին, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իրենց ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր ամուսնոյն Նշան Դարբինեանի եւ մօր՝ Տիկին Սաթենիկ Տէր-Ղուկասեանի ի յիշատակ, Մարսէյլէն (Պօմոն) Տիկին Վարդուհի Դարբինեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Վարուժան Խաչատուրեան (Աքար) եւ զաւակները եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐՍԻՆԷ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
(Օվաճըգցի)
մահուան առթիւ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կը փնտռուի հայ կին մը տարեց կնոջ մը ընկերութիւն ընելու համար օրուան մէջ։

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել ժամը 13էն 14՝ 526.89.64 (բացի Շաբաթէ եւ Կիրակիէ)։

ՊԱՏԱՐԱԳ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի 64րդ տարեդարձի առթիւ Կիրակի, Ապրիլ 22, ժամը 11ին, Լիոնի Նոթր Տամ տը Ֆուրվիէրի մէջ հայածէս ձայնաւոր պատարագ։

Կը մատուցանէ ու կը քարոզէ՝

ԳԷՈՐԳ ՎՐԴ. ՁԱՊԱՐԵԱՆ
ժողովրդապետ Լիոնի Կաթողիկէ Հայոց

"ՅԱՌԱՋ" կը նուիրեն

Տիկին Հայկանոյշ Պեկեան — Կէնկճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրաքրոջ՝ Տիկին Մարի Կէնճեանի (Լիոն)։

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ Ս. ՄԱՏԼԷՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Ս. Ցովհաննէս Ոսկեբերանի «Էօվր տ'Օրիան»ի պաշտպան սուրբին տօնին առթիւ, ԳՐ. ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ Առաջնորդ Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայոց, հայածէս հայրապետական պատարագ կը մատուցանէ Չորեքշաբթի, Ապրիլ 25, ժամը 10ին, Ս. Մատլէն եկեղեցւոյն մէջ, Մատլէն հրապարակ, Փարիզ 8րդ։ Կը քարոզէ Հ. Ժօրժ Վէրնատ, ընդհ. տնօրէն «Էօվր տ'Օրիան»ի։

Երգեցողութիւնը պիտի կատարէ Փարիզի Ս. Խաչ Հայ Կաթողիկէ մայր եկեղեցւոյ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Պր. Ալեքս Ալթունեանի, երգեհոնի ընկերակցութեամբ՝ Տիկին Ժանէթ Ալթունեանի։

Հաւատացեալ հայ ժողովուրդը ջերմապէս հրաւիրուած է սոյն պատարագին։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կին մը կը փնտռուի տասը ամսու երախայ մը նայելու համար ժամը 7.45էն 19, Փարիզ 15րդ Թաղամասը։

Հեռաձայնել իրիկունները ժամը 7էն ետք՝ 558.43.30

Cherche une personne pour s'occuper d'un bébé de 10 mois de 7 h. 45 à 19 h. à Paris 15ème.

Téléphoner après 19 h. : 558-43-30

THEATRE DUNOIS
28, Rue Dunois — Paris 13ème

FÊTE DE SOUTIEN

du Comité de Vigilance des droits du peuple arménien Dimanche, 22 Avril à partir de 19 heures.

MUSIQUE — POESIE — DANSES
EXPOSES : Architecture arménienne, la dissidence en Arménie Soviétique.

Buffet : Participation 20 F.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՏԱՀՆԴԷՍ
Մոնմորանսիի Հանգստեան Տունը
ԻՐ 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՅՈՒԼԻՍ 11ԻՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ 64ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Փ Ա Ր Ի Զ

ՓԱՐԻԶ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար։

Կը պատարագէ՝ ԳԻՒՏ ԵՊՍ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակ եւ Առաջնորդ Փարիզի

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու մեր ամբողջ ժողովուրդը ներկայ գըտնուելու պատարագին, ոգեկոչելու մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը եւ աղօթելու անոնց հոգիներու հանգիստին համար։

Messe à Notre-Dame

Պատարագ Նոթր-Տամի մէջ

Մեր բիւրաւոր Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին Հայրապետական պատարագ կը մատուցանէ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի կաթողիկէ Հայոց

Կիրակի, Ապրիլ 22 ժամը 16ին, Նոթր-Տամ տը Փարի մայր եկեղեցւոյ մէջ։

Օրուան քարոզը ֆրանսերէն լեզուով կը խօսի Ժագ ՄԵՆԱԺԷ, Ռէնսի Արքեպիսկոպոս եւ նախագահ «Արդարութիւն ու Խաղաղութիւն» Ֆրանս. Յանձնախումբին։

Բոլոր հայ հաւատացեալները հրաւիրուած են անխտիր։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 18ԻՆ
Ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորին, Էթուալ
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 20.45ԻՆ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
MAISON DE LA CHIMIE — 28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e

Կը հրաւիրենք մեր ժողովուրդը խուռներամ մասնակցիլ սոյն ոգեկոչման յարգելու համար յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներուն։

LIBERATION ARMENIENNE
APPELLE A UN

MEETING - DEBAT

6, Rue Albert de Lapparent, Paris 7ème
(Métro Ségur)
Mardi 24 Avril à 20 h. 30
Manifestation 18 h. 30
Entrée principale du Père-Lachaise

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Մարսէյլի Կապ. Խաչի յիսնամեակը չորս մասնաճիւղերով, յետաձգուած է, կամքէ անկախ պատճառներով։

LA GALERIE D'ART
LE PARVIS SAINT-MERRI
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԳԱՅԱՆՃԵԱՆ-Ի

վերջին գործերը
Ապրիլ 25էն Մայիս 12
Հովանաւորութիւն՝

ԳԱՌԶՈՒ

84, RUE ST. MARTIN, PARIS 4e
Բացում Ապրիլ 25 ժամը 18էն սկսեալ

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

CONFECTIONNEURS... TRICOTEURS...

TEXFRA

importe du fil à coudre
aux meilleurs prix

SIÈGE SOCIAL
35, boulevard Ornano
93200 St. DENIS
tél 243 04 87

MAGASIN
av. du Maréchal Leclerc
Centre Commercial du Moulin
MEUDON-LA-FORET
tél. 631 10 44

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1979

CETTE ANNEE 4 FORMULES :	CALENDRIER
Première Formule = 12 jours. 2 jours MOSCOU — Aller-Retour. 10 jours EREVAN	18 au 29 Mai 15 au 26 Juin
Deuxième Formule = 14 jours. 2 jours MOSCOU 12 jours EREVAN	15 au 28 Juin 13 au 26 JUILLET 20 Juillet au 02 Août 03 au 16 Août 07 au 20 Septembre
Troisième Formule = 16 jours : 2 jours MOSCOU 14 jours EREVAN	27 Juillet au 11 Août 03 au 18 Août 24 Août au 08 Septembre 31 Août au 15 Septembre
Quatrième Formule = 13 jours MOSCOU - ARMENIE GEORGIE - LENINGRAD	18 au 30 Mai 13 au 25 Juillet 24 Août au 5 Septembre

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.
(*Pour inscription par groupes de 10, nous consulter*).

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
24
MARDI
24 AVRIL
1979

LE NUMERO 1,80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ	
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	Հատը	1 Ֆ. 80	

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.366 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 54e ANNÉE — No 14.366

EDITORIAL

le mal arménien

Nous voici encore en ce jour anniversaire de notre Avril noir. 64 années se sont écoulées. Il est peut-être amer, mais certainement réaliste de constater que ces longues années ne nous ont guère apporté l'enseignement indispensable, dont nous avons tant besoin.

Une maigre et symbolique semi-victoire à la Commission des Droits de l'Homme de l'O.N.U., a remonté notre moral. Nous avons toujours été si sensibles aux belles paroles, dont nous nous gargarisons depuis plusieurs décennies, que les interventions du 14 Mars à Genève, ne pouvaient manquer de nous revigorer pour quelques temps. Mais il serait bon et surtout utile de passer un peu au stade de l'autocritique et de nous rendre compte de nos propres lacunes, avant que de rejeter sempiternellement la responsabilité sur les autres.

Au premier rang de ces lacunes, il faudrait souligner le manque de coordination de nos actions. Qu'à ce jour, nous n'ayons pas un conseil arménien diasporique, au moins pour les questions essentielles de notre condition de déracinés, prouve déjà notre carence. Comment pouvons-nous prétendre que l'on nous prenne au sérieux, quand pour nos affaires les plus vitales, les démarches auprès d'Instances internationales ou de dirigeants des pays d'accueil se font par dizaines, sinon par centaines et cela non seulement par d'innombrables organisations mais aussi, souvent, par de simples individus, sans qualification aucune.

La pluralité est une belle chose, elle est la base même de toute démocratie. Autant elle est nécessaire à l'interieur d'un Etat, autant elle disperse les forces dans une diaspora, quand cette pluralité ne se justifie pas même par des divergences idéologiques ou politiques. Et le paradoxe a voulu, que nous soyons privés de pluralité dans notre Etat, mais qu'en revanche, nous en soyons gavés dans la diaspora, là où elle créé une stagnation pour l'essentiel de nos problèmes. La Cause Arménienne n'a pas seulement deux volets (reconnaissance du génocide et revendication de nos terres), elle comprend aussi les questions culturelles. Dans notre exil involontaire, il ne nous est pas permis de dissocier les éléments de notre cause, qui forme un tout. Le maintien de la langue, donc la nécessité des écoles et des cours, la conservation et la transmission du patrimoine littéraire et artistique sont aussi de caractère primordial. Il n'est pas concevable que nous ne parvenions pas à une convergence de nos forces, au moins dans ce domaine. On nous rétorquera que cette dispersion est la résultante logique de notre condition diasporique. Mais cela finit par être trop facile, sinon lâche. Il est triste de constater que le malheur réussit, parfois à créer une prise de conscience et l'exemple douloureux du Liban est éloquent à cet égard. Faut-il donc des événements tragiques pour que le bon sens finisse par triompher chez nous ?

Le seul 24 Avril aurait dû pourtant nous suffire.

HARATCH

ԱՊՐԻԼ 24

ՓԱՐԻԶ
ՆՈԹՐ-ՏԱՄԻ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչման հանդիսութիւններու կարգին, Կիրակի, Ապրիլ 22, Փարիզի Նոթր-Տամ մայր տաճարին մէջ Հայրապետական պատարագ մատոյց Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայոց առաջնորդ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան:

Ժամը 16ին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու ձեռամբ պարզուած ֆրանսական եւ հայկական եռագոյն դրօշակներու առաջնորդութեամբ եւ եկեղեցական ու դըպրաց դասու ընկերակցութեամբ պատարագիչը ուղղուեցաւ դէպի Ս. Սեղան, որուն կը սպասարկէին Հ. Սերովբէ Վրդ. Ագըլեան եւ Հ. Աթանաս Վրդ. Քէօշէեան: Պատարագի քառաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէր Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ալեքս Ալթունեանի: Երգեհոնով կ'ընկերակցէր Տիկին Ժանէթ Ալթունեան:

Ներկայ էին Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, յոյն կաթողիկէ առաջնորդ՝ Գերպ. Նասրալա և Ռէնսի արքեպիսկոպոսը՝ Ժաք Մենաժէ, որ յուզիչ պատշաճի քարոզ մը տուաւ Նոթր-Տամի մէջ հաւաքուած բազմահարիւր հայ եւ օտար բազմութեան:

Ռէնսի արքեպիսկոպոսը, որ նոյն ատեն նախագահն է «Արդարութիւն եւ Խաղաղութիւն» Ֆրանս. Յանձնախումբին, իր քարոզին մէջ անդրադառնալէ ետք Քրիստոսի յարութեամբ մահուան դէմ տարուած յաղթանակին՝ նշեց. «Այս պահուն կ'ոգեկոչենք յիշատակը 1915ին Թուրքիոյ նահատակուած մէկուկէս միլիոն Հայերու՝ զոհ իրենց հաւատքին ու ազգութեան: Կ'ոգեկոչենք յիշատակը պատմութեան ամէնէն ահռելի ոճիրին զոհ գացած նահատակներուն՝ որոնք զաւակներն էին այն ժողովուրդին, որ առաջինը եղաւ քրիստոնէութիւնը իբրեւ պետական կրօնք հռչակող: Ցեղասպանութիւն մը գործադրուեցաւ նախածրագրըւած եւ կազմակերպուած հետեւողականութեամբ, չխնայելով ո՛չ ծերին ու երիտասարդին, ո՛չ հոգեւորականին եւ ոչ ալ մանուկներուն»: Այնուհետեւ խօսքը ուղղելով Հայոց՝ արքեպիսկոպոսը ըսաւ. «Դուք՝ վերապրողներդ այդ ցեղասպանութենէն, հպարտ եղէք ձեր պապերով, որոնք իրենց հաւատքին համար նահատակուեցան: Առանց Աւագ Ուրբաթի չկայ Զատիկ եւ առանց Զատիկի չկայ մահուան դէմ յաղթանակի խորհրդանիշ յարութեան գաղափարը: Այսօր, դուք՝ ձեր ապրած Աւագ Ուրբաթի Գողգոթայէն ետք, կ'ապրիք ձեր յարութիւնը, ձեր նոր ու հասնող սերունդի յարուցեալ կեանքով, ինչ որ կը հանդիսանայ մահուան դէմ տարած ձեր յաղթանակը»:

Յաւարտ պատարագի Սերովբէ Արք. կ'արտասանէր «Պահպանիչ»ը եւ եկեղեցականներու թափորը, Հայ Նախկին Ռազմիկներու առաջնորդութեամբ, կիսաշըրջանը կատարելով մայր տաճարի կ'ուղղուէր դէպի Աւանդատուն, Նոթր-Տամի դղրդացող երգեհոնի հնչեցուցած մեղեդիին առընթեր:

ՄԻԼԱՆՕ

ՏՊԱՒՈՐԻԶ ԹԱՓՕՐ

Կիրակի, Ապրիլ 22, առաւօտեան Ս. Քառասուն Մանկունք եկեղեցւոյ մէջ, յատուկ պատարագ կը մատուցուէր Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին: Յաւարտ պատարագի Հայերու հոծ բազմութիւն մը կը հաւաքուէր Տուօմօի հրապարակը, ուրկէ, վեց ծաղկեպսակներով, կ'ուղղուէր դէպի Նահատակաց Յուշարձանը: Յաւելեալ մանրամասնութիւններ՝ յետագային:

« LA DESTRUCTION D'UN PEUPLE »

Այս խորագրին տակ, հայերէնի դասախօս՝ Ժան-Փիէր Մահէ յօդուած մը ստորագրած է «Լը Սփեքթաքըլ տիւ Մոնտ» պարբերականի 1979 Ապրիլի թիւին մէջ: Կարճ յառաջաբանէ մը ետք, ուր կ'անդրադառնայ ՄԱԿի Յանձնախումբին Ժընեւի ժողովին, Ժ.-Փ. Մահէ կ'անցնի պատմութեան, հակիրճ կերպով ներկայացնելու համար հայ ժողովուրդի ողբերգականը մինչեւ չգործադրուած Սեւրի դաշնագիրը:

ՖՈՒԹՊՈԼ

42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 22ին Արարատ 0 – 0 ոչ մէկ արդիւնքի հասաւ Լենինկրադի Զէնիթին հետ, այս վերջինոյն դաշտին վրայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ քաղաքական հոսանքները գրեթէ ամբողջութեամբ պատրաստեցին եւրոպական Խորհրդարանի իրենց թեկնածուներու ցանկերը: Ծանօթ է որ մեծամասնութիւնը կը ներկայանայ երկու զատ ցանկով մէկ կողմը՝ Իւ. Տէ. Էֆ.ը որ կը համախմբէ Ժիսքարի կուսակցութիւնը, Լըքանիւէի եւ մեծամասնութեան կողմնակից Արմատականները, միւս կողմը՝ Շիրաքի Հ. Հ. Հ.ն: Իւ. Տէ. Էֆի ցանկը կը գլխաւորէ Տիկին Սիմոն Վէյլ, ՀՀՀն, Շիրաք եւ Տըպրէ, Ընկերվարականները՝ Միթերան, Համայնավարը՝ Մարշէ: Ներկայիս բանավէճը կը թուի ամէն բանէ շուրջ դառնալ, բացի բուն նիւթէն՝ Եւրոպա: Սէրէսը վերջնապէս միացաւ Միթերանի, լայն մեծամասնութիւն մը ապահովելով այլեւս ընկերվարական քարտուղարին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆ – ԻՍՐԱՅԷԼ ահաբեկչական արարքները սաստկացան վերջին 48 ժամերուն եւ վախ կայ, որ շարունակուին: Պաղեստինեան յարձակում մը Նահարայա ծովափը (չորս Իսրայելցի սպաննուած, որոնց մէջ երկու աղջնակ չորս եւ երկու տարեկան եւ երկու Պաղեստինցի) առիթ կուտար անմիջական հակադդեցութեան: Անմիջապէս ետք, իսրայելեան ուժեր յարձակում կը գործէին Լիբանանի պաղեստինեան գաղթակայանի մը վրայ (Տրիպոլիսի մօտ), որ ըստ Թել Ավիվի Հապաշի հոսանքին կը պատկանի: Պաղեստինեան յարձակումին տէր եղած էր սակայն «իրաքամէտ» պաղեստինեան շարժումը՝ «Պաղեստինեան Ազատագրըման Ճակատ»: Այս ահաբեկչական արարքին իբրեւ հետեւանք է նաեւ, որ Պաշտպանութեան նախարարը եւ սպայակոյտի պետը յետաձգեցին Գահիրէ կատարելիք իրենց ճամբորդութիւնը:

ՍԱՏԱԹ մեծ յաղթանակ մը տարաւ առջի օր Եգիպտացիներու 99,9 առ հարիւրը հանրաքուէով իր հաւանութիւնը տուաւ Իսրայէլ – Եգիպտոս դաշինքին: Այս յաղթանակէն ետք, Սատաթ լուծեց Խորհրդարանը եւ երեսփոխանական ընտրութիւնները որոշեց կատարել Յունիս 7ին:

ԿԱՐՄԻՐ ՀՈՂԸ

Օ

Գրասեղանիս վրայ, սա
Սկաւառակի մէջ կայ բուռ մը հող, բերուած հոն
Հայրենիքի դաշտերէն:
Նուէր է ան.— Զայն ինծ ձօնողը կարծեց
Սիրտն իր տուած, առանց երբեք գիտնալու,
Թէ կուտար իր պապերուն ալ միասին:
Զայն կը դիտեմ.— մերթ ժամեր
Բիբերս անոր վրայ յառած կը մնամ
Լո՜ւռ եւ թախծո՜տ, իբր այդ հողին մէջ յուռթի
Նայուածքս արմատ արձակէր: —
Կը մտածեմ.— Գուցէ իր գոյնը բոսոր
Չէ պարգեւած բնութեան ներհուն օրէնքէն.
Վէրքերու սպունգ մ'ըլլալով
Խմած է մաս մը կեանքի, մաս մ'արեան,
Եւ իբր տարր անպաշտպան
Կարմիր հող մ'է եղած, հայ հող մ'ըլլալուն:
Գուցէ իր մէջ կը բաբախեն տակաւին
Դարերը հին – հին փառքին,
Կայծն ամրակուռ ամրակներու, որոնց զոռ
Արշալոյսն օր մը ծածկեց
Հայկեան վաշտերն յաղթութեան տաք փոշիով:
Կ'ըսեմ.— Իր մէջ դեռ կ'ապրի
Ինքնատիպ ուժն այն, որ կազմեց շունչ առ շունչ,
Կեանքս իմ, քու կեանքդ ու տուաւ,
Կարծես ձեռքով գիտակից,
Նոյն թուխ աչուին նոյն եւ նման հոգիով
Կիրք մ'Եփրատէն առնուած,
Սիրտ մը կամշոտ, թաքստոց
Ըմբոստանքի ու նաեւ քո՛ղերն սիրոյ:
Իր մէջ, իր մէջ կը կայծկլտայ հոգի մ'հին՝
Հին գիւցազնի եղած փառք մը գուցէ՝
Կոյսի մ'աղուոր արցունքով,
Հիւլէ մը կայ Հայկէն, փոշի մ'Արամէն,
Անանիայէն բիբ մը դէտ՝
Դեռ աստղերու ճաճանչներով թաթաղուն.
Ա՛զգ մը կայ հոն, սեղանիս վրայ ազգ մը հին,
Որ այսօր իր վերաշողշող այգուն մէջ,
Հողի բնատուր մարմնոյն տակ ինծ կը խօսի,
Կ'ոգեզինէ — եւ աստղերու ինչպէս ցանն
Անհունութեան մէջ կապոյտ —
Փոշիներովն իր երազոր
Հոգիս քաղցրիկ փայլակներով կ'ողողէ:
Ու այն ատեն լարը ջիղերուս կը դողայ
Սարսուռով մ'յորդ, ա՛յն սարսուռով, որ մտքին
Հերկերուն վրայ անելի՝
Ստեղծիչ է, քան գարնան հովն արփագաղջ:
Ու կը զգամ անցքն ուղեղէս
Նոր յուշերո՛ւ, հոգիներո՛ւ դեռ կարմիր
Խոր վէրքերովն իրենց, վրէժի շրթունքներ.
Եւ այդ հողն, այդ փոշին, զոր ես կը պահեմ
Այնքա՛ն սիրով, որքան հոգիս պիտ չընէր,
Երբ մարմնոյս աճիւններն
Օր մը մահէն վերջ հովերուն մէջ գտնար.
Այդ պանդուխտ մասն Հայաստանի, մասունքն այդ
Մնացած մեր յաղթ պապերէն,
Բժժանքն ու ձօնն այդ կարմիր,
Սիրտս սեղմած մագիլներով անծանօթ,
Երկինքն ի վեր, գրքի մը վրայ, թանկագին
Ժամու մը մէջ ժպիտներու, սէրերու
Կամ քերթուածի մը ծնած վեհ վայրկեանին
Զիս հապշտապ կը մղէ
Մերթ լալու, մերթ մռնչելու
Եւ զինելու բռունցքս, հոգիս բռունցքիս մէջ:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ԱՔՍՈՐԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷՆ

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆՍ ՕՐԵՐԷՆ

Հոգելոյս հօրս, Տէր Անանիա Ծ. Վրդ. Հարէլեանի Յուշատետրն է այն, վիշտով, արցունքով ու աղօթքով գրուած, որ միշտ իր կուրծքի գրպանին մէջ կը պահէր, իր ձեռաց խաչին հետ:

Անցնող երկար տարիներու դրոշմը կայ, անոր դեղնած էջերուն վրայ, որոնք երբեմն դժուար կը կարդացուին:

Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձի այս օրերուն, ուզեցի անգամ մը եւս թղթատել զայն, ու ոգեկոչել յիշատակը մեր ընտանիքի սիրելի անդամներուն, որոնք աւա՛ղ, շատոնց բաժնուած են մեզմէ, ու կը հանգչին յաւիտենականութեան մէջ միասին, թէեւ թաղուած ըլլան անոնք զանազան երկիրներու մէջ, եւ վերապրիլ աքսորականի մեր դժբախտ օրերը, թըրքական գիւղի մը մէջ, մանկական միամտութեամբ, անգիտակից՝ ահաւոր պատահարին եւ մեր անստոյգ կացութեան, քանի որ փոքրիկ մանչուկ մըն էի, եօթը տարեկան:

Մենք Պարտիզակէն ո՛չ շատ հեռու թրքական գիւղ մը աքսորուեցանք « Հասար քէօյ » կոչուած, թէեւ չտեսանք ջարդ ու կոտորած, սակայն վախն ու սարսափը պատած էին մեզ միշտ, ու թուրք լաճերը յաճախ կը ծեծէին զիս, անտեղիօրէն, որպէս կեավուր փափա – զին (անհաւատ քահանայի) տղան: Պարտիզակի միւտիւր Ալի Շուհուրիի կարգադրութեամբ հոս կը գտնուէինք, որովհետեւ ան չարափոխած էր վարդապետ հօրս ձեռք ձգած արտօնութիւնը:

« 1915 Օգոստոս 10: Իզմիթի Սէֆք. Մէմուրու, Իպրահիմ պէյ երիտասարդը, յետաձգած էր կարգ մը ընտանիքներու գաղթը իբրեւ արտօնեալ գիւղ վերադառնալու, վասնզի Օսմ. կառավարութիւնը զին. բժիշկներու, սպաներու եւ զինուորներու ընտանեաց, դիւրութիւն ընծայած էր, չհեռանալ իրենց ծննդավայրէն: Այսօր ըստ նոյն հրահանգին, մօտ 200 ընտանիք, առաջատանուերով փոխադրուեցանք Սէյմէն, գիւղին մէջ կրկին հաստատուելու համար, սակայն սխալ հասկացողութեամբ ժողովուրդին այս խեղճ բեկորը Պարտիզակի Միւտիւրին կարգադրութեամբ, գաղթական ընտա - նիքները ղրկուեցան հինգ – հինգ տուն մօտակայ գիւղերը՝ Թուրք, Կիւրճի, Ջերքէզ ու Թաթար: Մեզ յատկացուեցաւ Յունայ գիւղէն մէկ ժամ հեռու Հասարին կոչուած Թուրք գիւղը, մօտ 80 տուն. ժողովուրդն անհիւրընկալ, կոպիտ եւ մարդատեաց: Հոն կը գտնենք Պարտի - զակցի 5 – 6 ընտանիքներ: Քանի մը օր կը մնանք հին եւ նեխած սրճարանի մը մէջ բացօթեայ... »:

Հասար քէօյի մեր ընտանեկան կեանքը անցաւ, խեղճ աքսորականի մը ապրելակերպով: Հայրս կը պահէր իր սքեմը եւ երբեմն կ'այցելէր շրջանի Թուրք եւ Թաթար գիւղերու մէջ գտնուող իր ժողո - վուրդին, հոգեւոր մխիթարութեան եւ կարիքներուն համար:

Երկու եղբայրներս զինուոր են, դըժբախտութիւնը ունեցանք կորսնցնելու մեծ հայրիկս, որ աքսորի սկզբնական օրերուն հիւանդ էր արդէն, ու թաղե – ցինք զայն, մօտակայ Յունայ գիւղի գերեզմանատան մէջ, պատշաճ կարգով, իսկ ես եղայ գիւղի դպրոցին աշակերտ եւ շուտով սորվեցայ գրել ու կարդալ, էլիֆ, պէ, փէ... Հօճա էֆէնտին շատ գոհ էր ինծմէ, եւ կ'երեւի թէ գովեստով կ'արտայայտուէր իմ մասին, որովհետեւ հայրս հետեւեալ ոտանաւորը ձօնած էր ինծի:

Քեզ գովեստ կուտայ քու հաճի Հօճան,
Ես ուրախ կ'ըլլամ, ո՛վ իմ հոգի ճան,
Տարագրութեան մէջ սորվէ դու զաւակ
Համեստ պաշար դիր միտքդ շարունակ,
Սակայն մի՛ մոռնար մայրենի լեզուն
Աղօթքդ անպակաս ըլլայ Աստուծուն
Ցաւոտ մայրիկներդ թող մխիթարուին
Եղբայրներդ տեսնեն վրայ քու դէմքին,
Ու ես ալ սիրովն անոնց կարօտին՝
Համբոյր դրոշմեմ քու անբիծ ճակտին:

« Ցաւոտ մայրիկներդ, թող մխիթար – ուին... » այո՛, որքա՛ն պէտք ունէին անոնք, ցաւոտ մայրիկներս մխիթարու - թեան, որոնց անհուն սէրն ու խնամքը կը վայելէինք, մենք ընտանեօք, մանաւանդ ես, որ հազիւ երկու տարեկան, կորսնցուցած էի մայրս, մեծ հայրիկս. նոր վշտով թաղեցինք եւ երկու եղբայրներս հեռու մեզմէ, զինուոր մին Աւս – տրիոյ -- Կալիցիոյ եւ միւսը Կովկասեան ճակատ:

Հիմա, անոնց միակ մխիթարութիւնը ես էի, տունը կրտսերագոյնը, որուն վրայ կը գուրգուրային կրկնակի սիրով եւ հոգածութեամբ:

Թրքական « մէտրէսէ »ի աշակերտ « չէի մոռնար մայրենի լեզուս » աղօթագիրքը որպէս դասագիրք, կը սորվէի գրել ու կարդալ « խաչ օգնեա մեզ, ողորմեա ինձ Աստուած »:

Կը յիշեմ թէ, ամէն Շաբաթ իրիկուններ, ուպլիսի երկիւղածութեամբ « եկեսցէ »ի արարողութիւն կը կատարէինք, պլպլուն լապտերի մը աղօտ լոյսին տակ, խորան դարձած մեր սենեակին մէջ, կ'աղօթէինք եւ կ'ունենայինք « ի խորոց սրտի, խօսք ընդ Աստուծոյ » խնդրելով աշխարհիս խաղաղութիւն, զինուոր եղբայրներուս եւ մեզի, կեանքի ապահո – վութիւն:

Կը յիշեմ թէ, մանաւանդ, իրիկուն մը, մեր սովորական աղօթքի պահուն, վարդապետ հայրս, վառած մոմ մը տուաւ ձեռքս ու թելադրեց...

1916 Ապրիլ 5, Աւագ Գշ.— Յիշատակ տասն կուսանաց: Ցածուկ ու նեղ սեն – եակիս մէջ, իրիկուան ժամուն... Աւետարանը կը կարդամ արտասուալից ու վառած մոմ մը կուտամ փոքրիկ տարաբախտ որդւոյս՝ Հաճի Յովհաննէսի ձեռքը: Կը բացատրեմ Աւետարանի ոգին ու վսեմ բարոյականը. կը յորդորեմ զինքը բարութեան, սիրոյ եւ առաքինութեան ուղով լեցուիլ եւ օր մը՝ ապագային, եթէ Տէրը կամեսցի, օգտակար ըլլալ իր լապտերով, իր նմանեաց եւ հանրութեան...:

Ո՜հ, եթէ կեանքիս ամբողջ տեւողութեան, կարողացայ հօրս այս պատգամը « իրագործել ու կարողացայ փոքր չա – փով օգտակար ըլլալ իմ նմաններուս » եւ համեստ ծառայութեամբս Հայց. Եկեղեցիի անշէջին մէջ կաթիլ մը իւղ կաթեցնել ի փառս Աստուծոյ եւ Հայ Ազգին, հոգեկան մխիթարութիւնս եւ մեծագոյն վարձատրութիւնս պիտի ըլլայ:

Կը յիշեմ թէ օր մըն ալ Պարտիզակէն վերադարձաւ հոգեխռով ու վշտաբեկ, կը կարդամ էջերը.

1915 Նոյ. 16, Բշ.— Միւտիւր Ալի Շուհուրիի եւ Գոմիսիոնի նախագահ Իհսան պէյի հետ, բարեբախտութի՜ւն թէ դըժբախտութիւն կ'ունենամ մտնելու Ս. Յակոբ եկեղեցին, որուն մէջ օրհներգու – թիւնք եւ աղօթք լռած էին շուրջ չորս ամիսներ: Սրբութիւնք եւ նուիրականութիւնք պղծուած, աղօթատեղիի հանդամանքէն զրկուած, գրաւուած բոլոր ըն - տացուածքներ, կահ - կարասիներ, անկողիններ, կողովներ, պատկերներ, ջա – հեր, շիշեր եւայլն, ամէնքը խառն ի խուռն ցուցադրուած, դիզուած կը մնային հոն, ուր աւազակաց եւ աւազակու – թեանց, Աստուած իմ Յիսուս...: Երկու պաշտօնէից հետ խուզարկեցին բոլոր գոյքերն ու զարդերը, որոնք կը գտնուէին Ս. Ստեփանոսի մատրան մէջ:

Սոսկումով լացի եւ հեկեկեցի, երկր - պագեցի առաջի Ս. խորանոյ եւ խնամքով հաւաքեցի անարգութեան մատնուած եկեղեցական անօթներն ու սպասները: Աջակողմեան մատուռը որ ձայն վայր ձգ. մնացած էր, Միւտիւրին հրելով, աքա – ցելով եւ ոտնահարութեամբ վերջապէս բացուեցաւ, եկեղեցիին հարստութիւնը կազմող Ս. Անօթներ, սկիհներ, շուրջառներ եւայլն, ամէն ինչ, իւր սարօքն քըննուեցան եւ թանկարժէք առարկաներն երկաթ սնտուկի մը մէջ տեղաւորուելով, բանալին իր մօտ պահեց Միւտիւրը: Յուզուած, արտասուալից եւ ընկճուած կը բաժնուիմ Տէրոջ տաճարէն, աչքերս յառելով — վերջին անգամ թերեւս — Ս. Յակոբայ դռն եւ քաղցրահնչիւն զան - գակին, որուն ձայնը երկա՜ր տարիներ աղօթքի եւ փառաբանութեան հրաւիրած էր Պարտիզակի նման աստուածասէր, բարեպաշտ ու կրթասէր ժողովուրդը:

Շուկան դրեթէ ամայի, ցանցառ էսնաֆութիւն մը կայ. տուները ամբողջ բաց ու կողոպտուած. տակաւին զաղ – թականներ, մեծ մասամբ խեղճ ու անօթի, աստ – անդ կը թափառին, տուները կը մտնեն համարձակ, կողոպտելու համար: Կարապետ էֆ. Մելքոնեանի հետ, սիրտ կ'ունենամ մտնելու մեր տունն ալ, քայքայուած եւ ամէն ինչ գողցուած: Հազիւ մէկ քանի գիրք առած, դուրս կը նետուիմ աչք յարտասուս... »::

Եկեղեցիին մէջ, հայրս քաջութիւնը կ'ունենայ սակայն, եւ կը խնդրէ Միւ - տիւրէն որ հաճի պզտիկ յիշատակ մը տալ իր այնքան սիրած, սուրբ ու նուիրական յարկին:

Այդ խաչը, որ իր ձեռաց խաչին հետ միշտ պահեց իր վրայ, գուրգուրանքով եւ հաւատքով, իր եկեղեցական կեանքի երկար տարիներուն, եղան պահապան իրեն ու մխիթարութիւն իր բարեպաշտ ժողովուրդին:

Որքա՜ն հայ երախաներ մկրտուեցան անոնցմով եւ ստացան աստուածային շը – նորհք, որքա՜ն հայ տուներ կազմուե - ցան պսակադրութեամբ եւ օրհնութեամբ, եւ աւա՛ղ, որքա՜ն ննջեցեալներ թաղ – ուեցան ու արժանի եղան Աստուծոյ գըթութեան եւ հանգստեան. ու վերջապէս քանի, քանի՜ հիւանդներ բժշկուեցան ու վշտացեալներ հոգեպէս մխիթարուեցան:

Այդ Ս. խաչերը, մեր մօտ երկար տարիներ պահելէ յետոյ, վերջերս, Գաբրիէլին եղբօրս ընտանիքին հետ համա – խորհուրդ, որոշեցինք սիրով յանձնել զանոնք Լիոնի փառաւոր Ս. Յակոբ եկեղեցիին, որպէս հաւատացիւ մասունք մը, Պարտիզակի դարաւոր ու փլատակ Ս. Յակոբ եկեղեցիէն:

Թող անոնք ըլլան նաեւ, յիշատակի եւ հոգեկան կապ մը, նահատակ եւ վերապրող Պարտիզակցիներէն, Լիոնաբնակ Հայութեան:

Շատ տարիներ անցեր են այս տխուր յուշագրութենէն ի վեր, փոքրիկ տղան, կը բոլորէ հիմա իր երրորդ շրջանը Հայկական Սփիւռքի մէջ:

Յուզումով կարդացի գրած տողերդ Հա՛յր, եւ դուն որ հոգեկան ներկայութեամբ հետեւեցար իմ ընթերցումիս կ'ըմբռնեմ հիմա վշտաբեկ կեանքդ ու խռովայոյզ վիճակդ ի տես Պարտիզակի տասը հազար ժողովուրդի աքսորին, քու եկեղեցիիդ սրբապղծման, որուն քարոզիչն էիր եւ Ներսէս Շուշանեան Վարժարանի հազարէ աւելի աշակերտներուն պատրաստած կանչերուն տեղ, կը տեսնէիր մեռելային լռութիւն, դո՛ւն արդ «որբան լուսոյ եւ վեհ տաճարին» երեսուն տարիներու բեղնաւոր ուսուցիչ եւ տնօրէն: Ո՞ր պարտիզակցին աշակերտած չէ քեզի եւ չունի երախտագիտական զգացումներ:

Տակաւին մինչեւ հիմա, մեր « Վրէժխնդիր Աստուած»ը հա՛յր ցոյց չտուաւ իր զօրութիւնը, մեր սպիտակ ջարդը կը շարունակուի եւ մենք կը տառապինք օտարութեան մէջ, ճգնելով պահել մեր ինքնութիւնը, որպէս ամուր կռուան ունենալով Հայց. Եկեղեցին, ու մեր աչքերը յառած, փիւնիկի նման, մոխիրներուն տակէն վերածնած Մայր Հայաստանին, որ իր սիրասուն զաւակներէն բեկոր մը իր կրծքին սեղմած, օրէ օր կը բարգաւաճի ու կը յառաջդիմէ:

Մեր վայրագ թշնամին Թուրքը, վաթսունըչորս տարիներ վերջն ալ, տակաւին կ'ուրանայ իր կանխամտածեալ ցեղասպանութիւնը, ջարդն ու կոտորածը, եւ կը ձգտի ինքզինքը արդարացնել, նենգափոխելով ու հակադդելով դիւանագիտական ու քարոզչական գետնի վրայ մեր կատարած դժուարին աշխատանքները, ի խնդիր Հայ Դատին եւ մեր հողային պահանջներուն:

Մեր կարծեցեալ մեծ «բարեկամներ»ը, լքած են մեզ, որովհետեւ « մեր դատին պաշտպանութիւնը, խոտոր կը համեմատի իրենց ազգային շահերուն». սակայն հայը յուսահատիլ չի գիտեր, ու մեր դիտակից նորահաս սերունդը, վճռականութեամբ պիտի պայքարի, մինչեւ որ վատը պատժուի եւ արդարութիւնը յաղթանակէ:

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ

70 ՈՐԲԵՐՈՒ ԽՈՂԽՈՂՈՒՄԸ

——— Օ ———

Նախ պէտք է ըսեմ թէ ի՛նչ դրդ... պատճառ ստիպեց զիս վերյիշելու 1916... Տէր-Զօրի անապատին մէջ տեղի ունեց... ահաւոր ջարդը: Քիչ մնացած էր, ... փոքր եղբայրս՝ Յարութիւն (ութ տարե... կան) եւ ես (11 տարեկան) մաս կազ... մէինք 70 որբերու չար բախտին:

1909 Ապրիլ 8ի Ատանայի կոտորած... Հայութեան արժեց 30 հազար անմեղ... զոհ: Իթթիհատի գաղտնի հրահանգո... Կիլիկիա արիւնի թաթախի կը վերած... ուէ ր: Հաճըն տասը օրուան իր արի... մադրութեամբ կ'ազատէր, սակայն ի... աշխատունակ բնակչութենէն երեք հա... զար հոգի զոհ կ'երթար: Հայեր՝ որոն... դացած էին Կիլիկիոյ զանազան քաղաք... ները, իրենց ընտանիքին ապրուստը ... բելու:

1909ի վերջաւորութեան Հաճընի մէ... կային երեք որբանոցներ՝ ամերիկեան ... Պորտ Ընկերութեան, Հայկ. Բարեգոր... ծական Միութեան եւ Միջազգայինը, ... կը պահէին շատ մը ազգեր: Ատանայ... այդ կոտորածին էր, որ Այասի մէ... հայրս կօշկակարութիւն կ'ընէր: Թուր... քեր կը բռնեն զինք ու տանիքէն վար կ... նետեն. մահը յանկարծակի կ'ըլլա... Մայրս կը մնայ այրի՝ հինգ անչափահա... զաւակներով: Հօրս վաստակը կողոպ... տուած էր Այասի ճամբուն վրայ: Մայր... նիւթական նեղ կացութեան մատնուած... մեծ եղբայրս՝ Սեդրակը, կը տանի Բա... բեգործականի որբանոցը կը դնէ՝ Հաճը... նի հանդիպակաց լերան ստորոտը՝ Ս... Յակոբայ վանքին մօտ: Զիս եւ քոյրս կ... տանի ու կը յանձնէ ամերիկեան որբա... նոց, իսկ փոքր եղբայրս Յարութիւն... կը դնէ վարպետ կօշկակարի մը քով ար... հեստը սորվելու եւ ապրուստը հոգալ... համար:

Ժամանակ մը ետք ամերիկեան որբա... նոցին տնօրէնը՝ Մըստր Պարգըր, տղա... կը փոխադրէ Էվերէկ՝ Արգէոս լեռա... ստորոտը, Կեսարիոյ մօտիկ հայաշա... քաղաքը, ուր կը բանայ ամերիկեան գ... լէժի աստիճանով դպրոց մը, ուրկէ ա... տի ելլէին շատ մը մտաւորական երի... տասարդներ: Հոն կը մնանք մինչեւ 1914... վերջը. սակայն Ամերիկայի կեդրոնէ... հրահանգ եկաւ, թէ որբանոցը պէտք ... ցրուել եւ պաշտօնեաներն ալ շուտափոյ... պէտք է վերադառնան. քաղաքական կա... ցութիւնը շատ մութ էր: Էվերէկի հայու... թիւնը 100 որբերէն 20ը որդեգրեց, մնա... ները Հաճըն վերադարձան: Հազիւ ... թեւակոխած այրի տիկին մը մօտեցաւ ... ձեռքէս բռնելով ըսաւ՝ տղաս, հետս կու... գա՞ս: Այդ պահուն յանկարծ յիշեցի... մօրս ապրուստի դժուարութիւնները, ... մաձայնեցայ: Ազնուասիրտ կինը կը կո... չուէր Հաճի Մարգրիտ. Երուսաղէմ ուխ... տի գացած էր: Ամուսինը մեռած էր... երիտասարդ տարիքին: 1915ի Յուլիս ամ... սուն գաղթականներ կը հասնին Էվերէկ... եւ Ֆէնէսէ քաղաքները, որոնք զատուած... էին թրքական թաղամասով մը:

Ահա այդ միջոցին էր, որ քսան որ... բերը՝ Էվերէկի Հայերու կողմէ որդե... գրուած, ուզեցին Հաճըն վերադառնալ: Հաճի Մարգրիտ չուզեց զիս ձգել. ընկեր... ներս ինծի թելադրեցին, որ իրենց հե... երթամ Էվերէկի կառավարիչին մօտ Հա... ճըն վերադառնալու արտօնութիւն խնդ... րելու: Արինարբու այդ Իթթիհատա... կանը՝ Զէքքի, ըսաւ թէ Հաճընի բնակ... չութիւնը արդէն գաղթած է, հետեւաբար... կարելի չէ երթալ: Այդ ինք էր որ քանի... մը շաբաթ ետք Թոմարզայի անմեղ հա... յութիւնը խողխողելով ու ծեծի ... սպաննելով սայլի մը մէջ լեցնել տուած... էր եւ Էվերէկի փողոցներէն անցըն... ելով Հայոց գերեզմանատուն տանելու... հրաման տուած էր: Արգիլած էր նաեւ... պատուհաններուն վարագոյրները բաց... ձգել ու դիտել մեռելակառքը: Յետագա... յին Զէքքի Տէր-Զօրի կառավարիչը դառ... նալով Հայոց ջարդը կազմակերպեց:

Էվերէկէն մեզ գաղթական կը տանին: Հաճի Մարգրիտ, մայրական գուրգու... րանքով, ինծի համար ձի մը կը վարձէ, ... իր ապրանքներն ալ կովու սայլի մը մէջ ... կը լեցնէ ու կը խառնուինք միւս գաղ...

թականներուն: Տաւրոսեան լեռնաշղթան ճեղքելով կը հասնինք Տարսոն՝ Լեւոն Մեծագործի մայրաքաղաքը, մեր ճամբան շարունակելով ի վերջոյ դէպի Ղաթմա, Հալէպէն հազիւ երեսուն քիլոմեթր հեռու:

Ղաթմայի մէջ ամէն տեսակ հիւանդութեան ախտը վարակեց Հայու մնացորդը. հոս կային հայկական նահանգներէ եւ Կիլիկիոյ քաղաքներէ խռնուած գաղթականներ. Ջուրի պակասութենէ եւ մալարիայէ բռնուած հարիւրաւորներ կը մեռնէին եւ փոսի մը մէջ լեցուելով կը թաղուէին:

Գրեթէ ամիս մը հոս մնալէ ետք, օրին մէկը Հաճի Մարգրիտ ըսաւ ինծի. «Տղաս, սրտի ճմլումով կ'ըսեմ քեզի, որ այլեւս ունեցած դրամս հատաւ, քու գլուխդ ճարը նայէ»: Ապա, տոպրակի մը մէջ քանի մը կտոր չոր հաց ու հագուստներս դնելով ճամբեց: Սակայն, ի՞նչ կրնայի ընել. տոպրակը վիզս անցուցած, մինչեւ իրիկուն, աղքին — անդին կը թափառէի, իսկ գիշերը կուգայի վրանին եղերքը կը քնանայի:

Այս թափառումը քանի մը շաբաթ տեւեց: Օր մը, երիտասարդ մը էվէրէկցիներու վրանը կը փնտռէր: Իմ անունս կուտար: Հրաշք՝ մեծ եղբայրս՝ Յակոբն էր: Ինք ալ Հաճընի գաղթականներուն հետ հասած էր Հալէպ եւ լսած իմ վիճակիս մասին:

Եղբայրս կը տանի զիս Հալէպ մօրս, եղբայրներուս ու քրոջս քով: Կորսուած սիրելիի մը գտնուիլը հրճուանքի պահ մը կը ստեղծէ: Արցունքները գետերու պէս կը հոսէին...:

Քիչ ժամանակ ետք ոստիկաններ բռնի մեզ վերստին կը քշեն Սուրիոյ կիզիչ անապատը. կը հասնինք Մէզքէնէ: Ո՞վ չի ճանչնար ներկայիս Մէզքէնէն՝ Հայութեան գերեզմանատունը, որ հազարաւոր անմեղ Հայերու աճիւններուն սրբավայրը պիտի ըլլար՝ Գաղղութայի տառապանքէն ետք: Առաջին անգամն էր որ կը տեսնէինք Եփրատը օձապտոյտ թաւալումով: Հոս կը կորսնցնենք մայրս: Ոստիկանները հրահանգով մեզ ճամբայ կը հանեն դէպի Տէր — Զօր: Այլեւս մեր տան սիւնը չկար. կը յառաջանանք Եփրատի եզերքէն ի վար, ուր չորցած ծառերու կոճղեր իրարու կը յաջորդեն: Ժամանակին հոս կանանչապատ անտառներ գոյութիւն ունեցած են:

Մեր ճամբան շարունակելով կը հասնինք Համամ կոչուած օթեւանը, որ կարաւաններու իջեւան մըն էր: Մենք ալ մեր վրանը կը լարենք ուրիշներու նման: Հոս կը կորսնցնենք մեծ եղբայրս: Կը մնանք երեք որբեր: Մայրս՝ քոյրս ձգած էր Հալէպ, սուրիացի ծանօթ ընտանիքի մը քով, վախնալով Թուրքերու ձեռքը իյնալէ:

Ապրուստի միջոցէ զրկուած՝ դաշտերէն չոր տունկերու արմատներ ժողվելով կը ծախէինք: Օր մը տեսանք երեք ձիակառքեր հայ երախաներով լեցուն, որոնք իջեւանեցան նոյն վրանաքաղաքը: Հետեւեալ օրը, Թմբուկին հարուածներէն ետք յայտարարուեցաւ, թէ այն որբերը որ կ'ուզեն ուսում առնել պիտի փոխադրուին Հալէպ՝ լաւագոյն պայմաններով: Ես ու փոքր եղբայրս, ուրախ՝ ներկայացած այս առիթէն, կ'արձանագրուինք: 70ի հասած էր արձանագրուողներուն թիւը, եկուորներով միասին՝ Մէզքէնէէն եւ այլ գաղթակայաններէ:

Երեկոյեան ցամաք հացի կտոր մը կուտան մեզի մեր անօթութեան յագուրդ տալու համար: Չեմ գիտեր ինչու, ներքին ձայն մը ինծի կը թելադրէր չերթալ անոնց հետ, որովհետեւ կը զգայի թէ կը խաբէին մեզ: Եղբօրս ականջին կը փսփսամ, որ պէտք է փախուստ տալ, որովհետեւ մեզ իրական պիտի մարտիրոսացնեն անոնք: Ուստի, պահակի անզգուշութեան մէկ պահուն, չուանները վեր բարձրացնելով եղբօրս ձեռքէն բռնեցի ու անհետացանք:

Հետեւեալ առաւօտ հեռուէն կը նշմարենք մարդկային անխղճութեան ամէնէն վատ արարքը: Այն կառքերը, որոնք դէպի Հալէպ պիտի երթային, Տէր - Զօրի ճամբան բռնեցին: Այդ 70 անմեղ երախաները լռելեայն անէծք մը ունէին դէպի Իթթիհատը եւ մանաւանդ՝ Թալաաթի հանդէպ: Այդ դէպքէն 15 օր ետք, երբ Եփրատի եզերքի կանաչութեան մէջէն խոտ կը ժողվէինք մեր անօթութեան յագուրդ տալու համար, տեսանք նաւակ մը, որ Եփրատի փրփրած ալիքները ճեղ—

ԱՅԴ ՏԱՐԻՆ ԲՈՐՈՏՈՒԹԻՒՆ ԿԱՐ

Սիրելի Տիգրան Ջէֆեանին

Ամառնային տօթ օր մըն էր: Մեր քաղաքը մոխրակոյտի պատկեր ունէր: Մարդ գազանը անցած էր այս փողոցներէն, այս ճամբաներէն, այս անտառներէն, այս հովիտներէն:

Գեղեցիկ ու չքնաղ քաղաքէն մոխրակոյտեր մնացած էին: Այս քաղաքէն սրբապիղծներ անցած էին: Մարդասպաններու արիւնոտ ձեռքերը տաճարներու մէջ մտած էին: Մեր դարաւոր տաճարին զօղանջը լռած էր: Մեր անման ու անհամբոյր հարսներուն դէմքերը, իրենց քաղցրաժպիտ աղուորութիւնը կորսնցուցած էին: Մեր աղջիկներն ու հարսները, լուսինկայի պէս աղուոր էին, ինչպէս Թոնիրէն նոր եփած հացին համը:

Ամառնային տօթ օր մըն էր: Քաղաքը որբերով լեցուն էր: Բոպիկ ու բզքտուած հագուստներով հայրենի փլփլած պատերուն մօտ, անօթի կը քնանայինք: Մութ գիշերներուն, աստղերը կը դիտէինք մարդերիտներու պէս, լուսնի լոյսով մեր հոգին կը լուսաւորէր ու մենք աւերակուած ու հրդեհուած մոխիրները կը խառնէինք: Կ'անիծէինք մարդկութիւնը, ոխակալ ու չարամիտ:

Ամառնային տօթ օր մըն էր: Արեւը իր փայլփլուն ճառագայթներով կ'այրէր դեռ չջարդուած քարտիներն ու պտղատու ծառերը, դաշտերն ու հովիտները: Ու արեւուն ճառագայթներուն տակ, քարտիներուն տերեւները, ոսկեգոյն աղուորութիւն մը ունէին... Բնութիւնը գեղեցիկ էր: Ու մենք անօթի, մեր աչքերը բաց կը քնանայինք, հայհոյելով մեր դժխեմ ճակատագրին, ու մարդկային գազանութեան որ, հազա՛ր, հազա՛ր որբեր լուսնին տակ կը ճչային, անօթի եւ ուռած փորերով...:

Ամառնային տօթ օր մըն էր, որ հայրենի փլփլած պատերուն տակ, կ'երթայինք անտառներու մէջ, վայրի ալօճներ ժողվելու, անոնց խոտերը հաւաքելու, ու ամէն օր մեր կաշիները կը հալէին ու մարդկային կմախքներու պատկեր մը ունէինք:

Անօթութեան հետ ահա զգուելի եւ անիծեալ աղտոտ հիւանդութիւն մը: Ամբողջ քաղաքը բորոտութեամբ վարակուած էր:

Է՜հ, անօթի որբերը չէին որ վարակուած էին միայն, այլ նաեւ հարուստները:

Օր մը, ամառնային այդ տօթ օրերուն, ես դաշտերուն մէջ կորսուեցայ, փախայ քաղաքէն, քնանալու համար բնութեան ծոցը, տակաւին չհնձուած ձորեաններուն ծոցը: Այդ գիշեր, լուսնին տակ ամբողջ մարմինս սկսաւ քերուըտել ու ես, բաց աչքերով, իմ պղնձագոյն մարմինս արիւնոտեցի՛, թարախոտեցի ու լացի՛, լացի՛:

Երբ ուշ ատեն դաշտերէն քաղաք կ'իջնէի, տեսայ մեր դրացի Գոհարը ու պատմեցի մարմնիս քերուըտուքը եւ ցոյց տուի վէրքերը արիւնոտ...: Գոհարի պէս գեղեցիկ այդ Հայուհին, անմիջապէս տաք ջուրով լոգանք մը առնել տուաւ: Եւ յանկարծ ահաւոր ճիչով մը աղաղակեց.

— Աստուա՛ծ իմ, բորոտութեամբ վարակուած ես:

Ու ազնիւ Գոհարը, վարդաժպիտ դէմքով, լրեց ու այդ գիշեր քովը առաւ զիս, ու մենք անոյշ քուն մը քաշեցինք:

Ամիսներ անցան ու այդ զզուելի վարակումին դեղը չգտնուեցաւ: Հարցուց բոլորին: Հարցուց ողջ մնացած մամիկներուն, հարցուց ծերերուն: Ե՛ւ թշնամիին, ե՛ւ բարեկամին, ե՛ւ ազգականին: Ի զո՜ւր: Աւերակուած տան մը մէջ, մահամերձ պառաւ մը պառկած էր. հարցուց նաեւ պառաւին: Պառաւը դողդղացող շրթներով բաներ մը փսփսաց:

— Բորոտութեան դե՞ղ, թո՛յն եւ օճա՛ռ պէտք է գտնել:

Աստուած իմ, այս մեծ զուլումի օրերուն ո՞վ թոյն եւ օճառ պիտի տար: Ու Գոհարը ամբողջ քաղաքին փողոցները կոխկռտեց, դուռնէ դուռ զարկաւ, մերժեցին: Այդ անօթութեան եւ զուլումի օրերուն, ո՞վ քաջութիւնը պիտի ունենար թոյն եւ օճառ տալու:

Գիշեր մըն էր: Լուսինկայի լոյսով դարձեալ զարկինք ողջ մնացած մեր ազգականին դուռը: Բացին ու մերժեցին: Ու յուսահատ, սրտաբեկ, թշնամիին դուռը ծեծեցինք: Արցունքոտ աչքերով պաղատեցանք կտոր մը օճառ եւ թոյն ունենալու համար: Մենք ունեցանք թոյնը եւ օճառը: Երբ տուն վերադարձանք, Գոհարը ուրախութեան արցունքներ թափեց: Քանի մը օր ետք, ըսին որ գաղտնօրէն պէտք է բաղնիք երթալ եւ լոգանք առնել: Գոհարը եւ ես դէպի բաղնիքի ճամբան բռնեցինք:

Հայրենի բաղնիք մտնելու համար քաջութիւն պէտք է ունենալ: Մտանք ներս, ու Գոհարը հագուստներս ծրարեց ու մէկ դրաւ, զրկեց զիս, ու բաղնիքին մէկ անկիւնը լոգցուց, մինչեւ որ պղնձագոյն մարմինս կաս—կարմիր գոյն մը առաւ:

Օ՜հ, ինչ տառապանք էր ինծի համար թարախոտած մարմնին վրայ տաք ջուր թափել:

Ամառնային տօթ օր մըն էր: Թոյնն ու օճառը փոշիի վերածելէ ետք, աւերակ տան մը պատին քով ես մերկացայ, ու Գոհարը, այդ կաւէ փոշին պղնձագոյն մարմինիս ամէն կողմը քսեց, քսեց ու ես կը ճչայի ահեղագոռ վագրի մը պաղատանքով:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

քելով դէպի վեր կուգար: Երիտասարդ մը կը քաշէր պարան մը իր բոլոր ուժովը: Արաբ մը մէջը տեղաւորուած, մեզի մօտեցաւ՝ դուք Հա՞յ էք, ըսաւ: Կարելի չէր ուրանալ մեր Հայութիւնը: Ե՛ս ալ Հայ եմ, ըսաւ: Այս Արաբը իմ ազատարարս եղաւ: Սկսանք հայերէն խօսիլ: Չըլլայ որ դէպի Տէր - Զօր երթաք, ըսաւ, փախէք, որովհետեւ հոն կը ջարդեն. այն որբերը որ եկած էին Տէր - Զօր, մէկ մասը Եփրատի ալիքներուն եւ մէկ մասն ալ Տէր — Զօրէն դուրս Չեչէններու վայրենաբարոյ սուիններուն կեր եղան եւ հորերու մէջ լեցուցին անոնց գլուխները:

Անցան տարիներ: Արաբական, քրտական, թրքական գիւղերէ փախչելէ ետք՝ 1918ի վերջաւորութեան ինքզինքս կը գտնեմ Հալէպի հայկական որբանոցը, ուր նորեկ որբերու մէջ կը նշմարեմ հազիւ 14 տարեկան պատանի մը, որ իր վիզին մեծ սպի մը ունէր: Կ'ուզէի գիտնալ ատոր պատճառը. ինք մեծ ընտանիքէ մը միակն է, որ ազատած է Տէր Զօրի ջարդէն: Ամբողջ ընտանիքը սուրէ անցընելով հորի մը մէջ լեցուցած են: Ինք հանդիպելով արաբ բարեպաշտ այր ու կնոջ մը, կ'որդեգրուի անոնց կողմէ եւ երեք տարի ետք գրուած է որբանոց: Անունը կը հարցնեմ՝ Սենեքերիմ, Խարբերդի գիւղերէն:

Դեռ հազարաւորներ նոյն բախտին ենթարկուեցան, հալածուեցան, տառապեցան, անապատներու աւազներուն վրայ Ա. Բ. Գ. գրեցին՝ չմոռնալու համար մեր մայրենի լեզուն: Տեսայ զիրենք Հալէպ, Լիբանան, Պոլիս, Յունաստան, Գորփու, Գավալա, Ջաթալճա, եւ վերջին անգամ՝ Ֆրանսա, էփինալի ագարակներուն մէջ տեղաւորուած ապրեցայ, ի վերջոյ Փարիզի մէջ կազմակերպեցինք 1925ին Զաւահասս Որբերու Միութիւնը, որուն գործունեայ անդամներէն մին եղայ: Աշխատեցայ Շաւարշ Նարդունիի, Անուշաւան Գաբիկեանի, Բիւզանդ Աճէմեանի, Հր. Ակոնայեանի, Պ. Անդրէասեանի, Ե. Գրիգորեանի, Ա. Խանեաան - եանի, Հ. Խանեաանեանի, Յ. Տէր-Պօղոսեանի, Յովհ. Տէր—Յովհաննէսեանի, Բարգէն եւ Գուրգէն Ս. Քէչիչեանի, Վ. Կէօվչէնեանի, Յակոբ Մոմճեանի եւ դեռ շատերու հետ, որոնց անունը մոռցած եմ: ԶՈՄի մասին կարելի է երկար գրել: Ան է որ առաջին անգամ Եղեռնի ոգատօնը վերակենդանացուց 1925էն մինչեւ 1965, Ֆրանսայի եւ Սփիւռքի հայկական գաղութներու մէջ:

Այսօր Հայաստանի մէջ, Ծիծեռնակաբերդի բարձունքին վրայ կառուցուած հայ նահատակներու յուշարձանը կուգայ յաւերժացնելու մէկուկէս միլիոն անմեղներու յիշատակը: Անոր մէջէն ժայթքող բոցը բողոք մըն է քաղաքակիրթ մարդկութեան դէմ, որ անտարբեր գտնուեցաւ Հայութեան հանդէպ գործադրուած ոճիրին առջեւ:

Յարգա՛նք անմեղ նահատակներու յիշատակին:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳՐԱՃԵԱՆ

ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ՄՆԱԼՈՒ ԱՆՈՆՑ ԿՏԱԿԻՆ

«Հերիք, որքան մոլտացիր խելագար,
Գոռաց կրկին ժանտաբարմ,
Ոտքի ելիր, շան լակոտի մը համար
Մի՞թէ մոռցար քու նամբան...»:

ԱՐԻՍ ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ

64 տարիներ անցած են Ապրիլեան Եղեռնէն ու տակաւին սարսուռ մը կ'անցնի մեր մարմինէն ամէն անգամ, որ յիշենք ողբերգական այդ թուականը:

6 - 7 տարեկան մանուկներ էինք, արեւուն դէմ դեռ չբացուած կոկոններ, երբ Թուրքը մահ ու աւեր սփռեց Արեւմտեան Հայաստանի տարածքին վրայ:

20րդ դարու մեծագոյն ոճիրը գործադրուեցաւ հայ աշխատասէր, իր ճակտին քրտինքովը վաստակող, շինարար ժողովուրդին հանդէպ: Ցեղասպանութիւնը թառամեցուց ամէն կենդանութիւն. չխընայեց ո՛չ ծերին, ո՛չ երիտասարդին, ո՛չ կրօնաւորին եւ ոչ ալ քաղաքական դէմքին: Չխնայեց նոյնիսկ մայրական արգանդին մէջ կազմաւորուող երախային...

Այսօր, 64 տարի ետք, Թուրքը կը յամառի մերժել իր գործած ոճիրը եւ նոյնիսկ վարձկան գրիչներու միջոցաւ կը ջանայ խեղաթիւրել պատմութիւնը:

Ի՞նչ կ'ըսէ, սակայն, պատմութիւնը: Այն օրերուն, Իթթիհատի գաղտնի ժողովներէն մէկուն մէջ՝ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Տոքթ. Նազըմ կ'առաջարկէր այն միջոցները, որոնցմով կարելի պիտի ըլլար խրականացնել բնաջնջումը հայ ժողովուրդին:

« Եթէ 1909ին Ատանայի եւ այլ վայրերու մէջ կատարած մեր կոտորածին պէս տեղական ու մասնակի ջարդերով պիտի գոհանանք... Եթէ այս մաքրագործումները ընդհանուր եւ վերջնական չըլլան, մենք պիտի վնասը կրենք: Պէտք է հայ ազգը արմատախիլ ըլլայ. մեր հողերուն վրայ ոչ մէկ Հայ պէտք է մնայ, հայ անունը պէտք է մոռցուի... », ըսած է Տոքթ. Նազըմ:

Այսօր, 64 տարի ետք, ոչինչ փոխուած է Թուրքի հողերանութենէն, հակառակ վարչակարգի փոփոխութեան:

Եւ սակայն, մեր աչքերէն ցամքած են արցունքները ու անցած է սուգի ու ողբի շրջանը: Մենք այսօր կը ներկայանանք աշխարհին մեր պահանջներով:

Կը պահանջենք արդարութիւն եւ հատուցում: Կը պահանջենք վերադարձը մեր հողերուն, մեր քանդուած վանքերուն եւ եկեղեցիներուն, դպրոցներուն եւ մենաստաններուն: Մեր պահանջը կարենալ ձեռք ձգելու համար կենսական են միասնական ճակատի մը ստեղծումը եւ յարատեւ ու աննահանջ պայքարի մը չդաւաճանուն, առանց կանգ առնելու որեւէ դժուարութեան առջեւ:

Այսօր, համայն Հայութիւնը՝ Հայրենիքէն Սփիւռք, կը խոնարհի մէկուկէս միլիոն Հայ նահատակներու յիշատակին առջեւ եւ կը նորոգէ իր ուխտը հաւատարիմ մնալու անոնց կտակին:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Հայ ազգը փոքր ազգ մըն է՝ ուրիշ շատերու կողքին, եւ կշիռքին միւս նժարին մէջ կան աշխարհի շահերը հետապնդող ուրիշ ազգերու ապագաները: Վախ կայ ուրեմն, որ փոքր եւ ծայրայեղօրէն տկարացած ազգի մը արժէքը բոլորովին մթագնի եւրոպական մեծ Պետութիւններու կըշիռքով ծանր եւ հակադրող փառասիրութիւններու ետին եւ Հայաստանը դարձեալ անտեսուի, ինչպէս յաճախ պատահած է պատմութեան ընթացքին:

Բայց այդ անտեսումը համազօր պիտի ըլլար մեծ անարդարութեան մը, որովհետեւ աշխարհի վրայ ո՛չ մէկ ժողովուրդ տառապած է այնքան, որքան հայ ազգը: Հայկական Դատը քրիստոնէութեան նուիրաբերուած դատ է, համայն մարդկութեան դատը:

ԱՐՄԻՆ Թ. ՎԷԿՆԷՐ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վարդան Պանտիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցին, Կիրակի, Ապրիլ 29ին, ողբացեալ

ԼՈՒՍԼՆԹԱԳ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ, նաեւ Պանտիկեան ընտանիքէն՝ Ադամի, Յովհաննէս եւ Արմենուհի Պանտիկեանի եւ Թոռնիկին՝ էլիան փափազեանի յի-շատակներուն։

Այս առթիւ հետեւեալ նուէրները եղած են.— եկեղեցիին 300 Ֆր., Վասպուրա-կանի Հայր. Միութեան 300, Սէն Ժեռոմի Կապ. Խաչին 200, «Յառաջ»ին 200 Ֆր.։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Անիէռ-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Լուսին Շէրոյեա-նի, իր ամուսնոյն՝ Մելքոն Շէրոյեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ներկայիս կը հաղորդենք թէ Հա-յաստանեայց Առաք. Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ շրջակայից Կրօնական Ընկերակցու-թեան ներկայացուցիչներու ժողովին 24 աշխարհական նոր անդամներու ընտրու-թիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Յունիս 10ին, Կիրակի օր։

Առ այդ, կոչ կ՚ընենք Կրօն. Ընկերակ-ցութեան անդամներուն, որպէսզի անոնք որոնք կը փափաքին թեկնածու ներկայա-նալ այս ընտրութեան, իրենց թեկնածու-թիւնը գրաւոր ուղարկեն եկեղեցւոյ հաս-ցէին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ՝ Ընտրական Յանձնախումբի անունին՝ ա-մէնէն ուշ մինչեւ Կիրակի, Մայիս 6, 1979, ներառեալ։

Ընտրական Յանձնախումբ
Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցւոյ
փարիզի եւ շրջ. Կրօն. Ընկերակցութեան

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւ-ղի ընդհ. ժողովը Ապրիլ 28,, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին Ազգ. Տան սրահը, գաւաթ մը թէյի շուրջ։ Ընկե-րուհիներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Բաշանի մաս-նաճիւղի հերթական ժողովը Հինգշաբթի, Ապրիլ 26, ժամը 20.45ինն ընկերուհի Փափազեանի մօտ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Օգափոխութեան կայանին համար խո-հարար կ՚ուզուի՝ Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն։

Մանրամասնութեան համար գրել Կա-պոյտ Խաչի գրասենեակը, 17 Ռիւ Պլէօ, 75009 Փարիզ, տալով հասցէ եւ հեռա-ձայնի թիւ, պատասխանի համար։

ORGANISE
PAR LA MAISON
DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, RUE DE MADRID

Vendredi 27 Avril à 20 h. 30

CONFERENCE - DEBAT

"L'ARTICLE 30: Pour Quoi Faire?

En Français
par ARA KRIKORIAN

« Manifestation à Saint Julien »
PROJECTION DU FILM

ՃԱՇ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, ի նպաստ իր բարենպա-տակ ձեռնարկներուն։ Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 13ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ։

Գեղարուեստական բաժին.— երգ՝ Տի-կին Ալիս Գալուստեան-Ալթունեան, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, եւայլն։

Կը խնդրուի նախապէս արձանագրուիլ խաչուհիներուն մօտ, մինչեւ Մայիս 2։

Տախքերու մասնակցութիւն 70 Ֆր.։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ 64ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Փ Ա Ր Ի Զ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 18ԻՆ
Ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորին, Էթուալ
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 20.45ԻՆ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
MAISON DE LA CHIMIE — 28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e

Կը հրաւիրենք մեր ժողովուրդը խուռներամ մասնակցիլ սոյն ոգեկոչման յարգելու համար յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներուն։

Ն Ի Ս

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, ծաղկեպսակի զետեղում ժամը 11ին, Մեռեալներու յուշարձանին։

Կիրակի, Ապրիլ 29, ժամը 10ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ս. Աստուածածին եկեղեցին։ Նոյն օրը ժամը 15ին, Քլէօպ Առթիսթիք սրահին մէջ պաշտօնական հանդիսութիւն, բարձր նախագահութեամբ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆԻ։

Կը խօսին.— ՇԱՌԼ ՀԷՐՄԱՆ (Ալփ-Մարիթիմի երեսփոխան)
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կը փնտռուի հայ կին մը տարեց կնոջ մը ընկերութիւն ընելու համար օրուան մէջ։

Մանրամասնութեանց համար հեռա-ձայնել ժամը 13էն 14՝ 526.89.64 (բացի Շաբաթէ եւ Կիրակիէ)։

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ Ս. ՄԱՏԼԷՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Ս. Յովհաննէս Ոսկեբերանի «Էօվր տ'Օրիան»ի պաշտպան սուրբին տօնին առթիւ, Գեր. ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ Առաջնորդ Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայոց, հայածէս հայրապետական պատարագ կը մատուցանէ Չորեքշաբթի, Ապրիլ 25, ժամը 10ին, Ս. Մատլէն եկեղեցւոյն մէջ, Մատլէն հրապարակ, Փարիզ 8րդ։ Կը քարոզէ Հ. Ժորժ Վերնաա, ընդհ. տնօրէն «Էօվր տ'Օրիան»ի։

Երգեցողութիւնը պիտի կատարէ Փարիզի Ս. Խաչ Հայ Կաթողիկէ մայր եկեղեցւոյ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պր. Ալեքս Ալթունեանի, երգէոնի ընկերակցութեամբ՝ Տիկին Ժանէթ Ալթունեանի։

Հաւատացեալ հայ ժողովուրդը ջերմապէս հրաւիրուած է սոյն պատարագին։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Ապրիլ 27ին, երեկոյեան ժամը 20.45ին
Իսիի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Soirée de
Chants Folkloriques Arméniens
par la Chorale ANI
de l'Eglise Arménienne d'Issy-les-Moulineaux
le Vendredi 27 Avril à 20 h. 45
au Théatre Municipal 25, av. Victor Cresson
(Métro Mairie d'Issy)

Տոմսերու համար դիմել՝
ԻՍԻԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻ, հեռ. 644.28.52
ԳՐԱՏՈՒՆ ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 9 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ, հեռ. 523.24.97
ՍԵՒԱՆ, 4 Ռիւ Լազար Քարնօ, Քլամառ, հեռ. 642.16.07
եւ երգչախումբի անդամներուն։

LA GALERIE D'ART
LE PARVIS SAINT-MERRI
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ-Ի

վերջին գործերը
Ապրիլ 25էն Մայիս 12
Հովանաւորութիւն՝

Գ Ա Ռ Զ Ո Ւ

84, RUE ST. MARTIN, PARIS 4e
Բացում Ապրիլ 25 ժամը 18էն սկսեալ

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

Voyage en Arménie

ORGANISE PAR L'ASSOCIATION DARON - DOUROUPERAN
(*SECTION DE DECINES*)

du 16 au 24 juin

ճամբորդութիւն դէպի
ՀԱՅԱՍՏԱՆ
կազմակերպուած
Տէսինի Տարօն - Տուրուբերան Հայրենակցական Միութեան կողմէ

Organisation technique SEVAN VOYAGE
Accompagnateur : M. SARKISSIAN VAROUJEAN

prix : 3350 F

Comprenant : Transport aérien de Marseille, de Lyon ou de Paris, tous les transferts, les excursions quotidiennes, logement en pension complète à l'hôtel RUSSIA et ARMENIA les fes frais de visa et l'assurance maladie rapatriement.

Renseignements et inscriptions :

DECINES
M. DEMIRDJIAN MAURICE, 11 Rue Robespierre, 69150 DECINES
Tél. (78) 49-13-72

LYON
SEVAN VOYAGES — SARKISSIAN VAROUJEAN
50, Cours de la Liberté, 69003 LYON — Tél. : (78) 60-13-66

PARIS
SABERATOURS — BAGDASSARIAN LEVON
3, Rue de l'Arrivée, Imm. CIT, 7e étage, 75015 Paris — Tél. : 538-67-47

AVEC LE CONCOURS DE
AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

MOSCOU - EREVAN
2 nuits — 12 jours

PRIX : 3.850 F.

Départ	*Retour*
01 JUIN	14 JUIN 79
06 JUILLET	19 JUILLET 79

et TOUS LES MOIS

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — **87 la Cancbière 13001 MARSEILLE tél. (91) 95 90 12**

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France

Org. Lic. 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
25
MERCREDI
25 AVRIL
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	Հատը	1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.367

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE No 14.367

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ՝ ՊԱՅՔԱՐԻ ԴԻՐՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ժողովուրդներն ալ, իբրեւ ազգային հաւաքականութիւններ, մարդոց նման ենթակայ են հոլովոյթի օրէնքին: Տեսակէտներ կը բիւրեղանան ժամանակի ընթացքին: Մտածելակերպի նոր կայծեր երեւան կուգան: Հոգեբանութիւններ կը փոխուին: Դարձակէտներ կ'արձանագրուին:

Այսպէս է, որ 1965էն ի վեր, մենք մէկ կողմ նետեցինք եղերամայրի լաց ու կոծը: Տասնամեակներու տրամադրութիւններն ու անոնց արտայայտութիւնները բեմերէն, տուներէն, մամուլի էջերէն: Որովհետեւ եկանք այն հաստատ գիտակցութեան, թէ ժողովուրդները կ'ապրին առաւելաբար պայքարի ճամբով: Այդ ուղիով է, որ տէր կը դառնան իրենց իրաւունքներուն:

Չէ՞ որ արդէն կեանքը, ինքը՝ պայքար է ամէնէն առաջ: Բոլոր ճակատներու վրայ: Օրուան ամէնէն աննշան քայլէն մինչեւ մեծ ոստումները:

Հայ Դատը, որ սկիզբները «անեղծիւր» գիրքով ներկայացաւ, շուտով, քաղաքական իրադարձութիւններուն իսկ հարկադրանքով, Երկաթեայ Շերեփին հաստատուն դիմագիծովը բնորոշուեցաւ: Երէկ սթափեցանք, երբ հաստատեցինք, թէ բոլոր մայրաքաղաքներն ալ կ'առաջնորդուին իրենց շահերով: Եւ կը ձգեն, որ ոճրագործները սպանդանոցներ սարքեն հոս ու հոն: Իրենց վառած խարոյկներուն շուրջ պարելով՝ հրճուագին: Արդարութիւնը պարզ խօսք մըն է՝ ենթակայ շահարկումի: Դիւանագիտական չիլ ու նենգ հաշիւներու:

Միայն զէնքով կայ Հայոց փրկութիւն. — պարզ զգացական արտայայտութիւն մը չեղաւ երբէք: Այլ դարձաւ խոր համոզումի մը եզրակացութիւնը, բանաձեւումը գիտակից ըմբռնումին: Այդ գիտակցութեամբ նետուեցանք պայքարի դաշտ: Ցանասօրէն մինչեւ Սարդարապատ: Կերտելով մեր Պետականութիւնը:

Հայրենիքը, որ մինչ այդ մշուշոտ պատկեր էր, դարձաւ իրականութիւն: Ոչ միայն կեանքի կոչուեցաւ, այլեւ տասնամեակներու ընթացքին ոտքի ելլելով ուռճացաւ: Զտարածուեցաւ, բայց իր արմատները վերածեց հաստաբեստ բուներու: Ծառը դարձնելով սլացիկ, գեղանդամ: Ցոյլը վերածելով լոյսի:

Օտար հողերուն յանձնուած բեկորներն ալ, իրենց կարգին, ապագայի հաստատուն կռուանները ստեղծեցին: Մէկ ժողովուրդ եւ մէկ ձգտում նշանախօսքով: Այսինքն՝ ամբողջական Հայաստան, ամբողջական, միասնական Հայութեամբ, կարգախօսքով:

Հայրենիքին եւ Սփիւռքին փայլուն իրագործումները, ազգային հանգանակին ձեւաւորումը, անկասկած, Եղեռնին վրայ տարուած մեծագոյն յաղթանակները կը մնան:

Ժողովուրդ մը ոտքի է. ուրեմն կ'ապրի եւ կը բարգաւաճի: Ո՞ւր մնացին ճիւաղներուն բաղձանքները, ազգ մը թաղելու իրենց ցնորքները:

Բայց կը գտնուինք ճամբուն կէսին: Որովհետեւ յաղթանակը պէտք է դառնայ ամբողջական, լրիւ: Մեր հողերը, որոնք 14 տարի տարի առաջ, իբրեւ աղաղակ բարձրացան Երեւանի փողոցներէն, պողոտաներէն, հրապարակներէն, ամբողջ սերունդի մը կողմէ, պէտք է վերադարձուին իր տիրոջ:

Եւ Հայոց երիտասարդութիւնը վկայ՝ այդպէս ալ պիտի ըլլայ: Որովհետեւ ագուլին կը գտնուինք պայքարի դիրքերուն վրայ:

Եղեռն տեսած, ճաշակած ժողովուրդի մը վճիռն է այս:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— Օ —

ՋԵՐՄ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Երեք օրուան պաշտօնական այցելութեան մը համար է, որ Յունաստանի Նախագահը՝ Կոնստանտին Ցացոս եւ կինը Փարիզ ժամանեցին Երկուշաբթի օր: Այս ճամբորդութիւնը կը կատարուէր Յունաստանի Եւրոպական Հաւաքականութեան մուտքի նախօրեակին: Յունաստանի եւ Ֆրանսայի յարաբերութիւնները շատ ջերմ են եւ Յունաստանի նախագահն ալ, համալսարանական եւ քաջ ֆրանսագէտ իր բաժակաճառին մէջ չեշտեց թէ՝ այցելութիւն մը չէ զոր կը կատարէ այլ՝ վերադարձ մը: Երկուշաբթի իրիկուն արդէն Էլիզէի մէջ, Նախագահ Ժիսքար ընդունելութիւն մը կուտար Տէր եւ Տիկին Ցացոսի ի պատիւ: Այս առթիւ Ֆրանսայի Նախագահը յունարէն կ'արտասանէր բարի-գալուստի իր ճառը մինչ յոյն Նախագահը կը պատասխանէր կատարեալ ֆրանսերէնով մը:

Ցացոս ծնած է 1899ին Աթէնք: Իրաւաբանութեան եւ քաղաքական գիտութիւններու հետեւած է Աթէնք եւ Հայտըլպերկ: Դասաւանդած է իրաւագիտութեան փիլիսոփայութիւնը: 1945ին է որ քաղաքական ասպարէզի մէջ նետուած է: Փիլիսոփայ, աւելի Աթենացի է քան Սպարտացի, աւելի եպիկուրեան քան ստոյիկեան, իր բազմաթիւ հատորները ցոյց կուտան պայծառատես իրատեսութիւն մը: Նուրբ գրագէտ, հմուտ, վարգացած, ուսումնասիրութիւններ նուիրած է Վիքթոր Հիւկոյի, Կէօթէի, Մոցարթի եւ ուրիշներու: Իբրեւ քաղաքական դէմք, ազատական գաղափարի տէր անձ մըն է, բուռն պաշտպան է ժողովրդավար հիմնարկութեանց եւ առաջին առթիւ, հիմնականը հնադարեան Յունաստանէն ի վեր՝ ազատութիւնը:

Կինն ալ իրաւաբան է եւ գրագէտ: Ուսումը կատարած է Փարիզ եւ Աթէնք, տոքթորայի աւարտաճառը եղած է «Ազգութեան ազդեցութիւնը ամուսնութեան վաւերականութեան վրայ»: Իր եղբայրն ալ՝ Ժորժ Սեֆէրիս, Նոպէլի գրական մրցանակ ստացած է: Շատ գնահատուած գրագիտուհի է: Խոր զարգացման տէր, լեզուագէտ, Տիկին Ցացոս մեծ վարկ կը վայելէ իր երկրէն ներս եւ դուրս:

×

Երկուշաբթի օր, Տիկին Ժիսքար տ'Էսթէն Օրլիի մէջ հիւրերը կ'ընդունէր փակոտ հագուստով եւ վերարկուով, ինչ որ կը նշանակէ թէ Ֆրանսայի առաջին Տիկինը պաշտօնապէս զարկ կ'ուզէ տալ այս նորաձեւութեան, որ ծնաւ երկու ամիս առաջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԹԵՐԱՆ մամուլի ասուլիս մը տուաւ առջի օր եւ շատ խիստ կերպով քննադատեց Նախագահը եւ ընդհանրապէս մեծամասնութիւնը: Քննելով Նախագահին գործունէութիւնը, ըսաւ՝ «Տնտեսութիւն՝ զերօ, ընկերային՝ երկու զերօ, հաշուեկշիռ Ֆրանսայի գրաւած տեղին համար աշխարհի մէջ՝ երեք զերօ, հիմնարկութեանց մեկնաբանութիւն՝ չորս զերօ»:

ՄՕՐԻՍ ՔԼԱՎԷԼ, փիլիսոփայ, ձախ, քրիստոնեայ եւ կօլիստ յանկարծամահ եղաւ 59 տարեկանին, պոռ սրտի սուր տագնապի մը: Լրագրող, աշխատակցած է Քոմպայի, եւ ներկայիս՝ Նուվէլ Օպսերվաթէօրի: Խառնուածքով բանավիճող, կոչումով խսկ ընդդիմադիր եւ առարկող, կրցած էր միաժամանակ իր մէջ խտացնել հակասական ըմբռնումներ, այսինքն եղած է կօլիստ եւ ձախ, քրիստոնեայ մինչեւ միստիկականութիւն բայց հակա-կղերական: Պայքարները զորս տարած է երբեք փոքր չեն եղած, շատեր իրեն հետ համաձայն չէին բայց ոչ ոք անտարբեր մնացած է իրեն հանդէպ: Ներկայիս հատոր մը պատրաստած էր Կանտի վրայ, որու յառաջաբանը կը գրէր եւ յաջորդ օրը պիտի մեկնէր Հռոմ Պապը տեսնելու համար երբ նախախնամութիւնը, որու այնքան մօտեցած էր վերջերս, տարբեր տնօրինեց: Իր բացակայութիւնը զգալի պիտի ըլլայ զանազան ճակատներու վրայ:

ՆՈՐ ԳՐԱԳԷՏ մը հրապարակ ելած է, որու անունը թէեւ շատ ծանօթ, այդ ճիւղին մէջ գաղտնի մնացած էր: Արդարեւ Խորհ. Միութեան կեդր. կոմիտէն եւ Նախարարաց Խորհուրդը գրականութեան Լենին մրցանակը շնորհեցին Լէոնիդ Բրեժնեւի, որու յուշերը, ըստ Գրողներու Միութեան քարտուղարին, գալիք տարիներուն համար պիտի ծառայէ իբրեւ հիմ:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ Քիւրտիստանի մէջ բախումները կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ: 48 ժամուան մէջ, 40 մեռեալ կայ: Միւս կողմէ փոխ-վարչապետը՝ Եազտի ստանձնեց նաեւ Արտաքին նախարարի պաշտօնը: Ուրիշ դէպք մը սակայն ցոյց կուտայ որ մթնոլորտը շատ լարուած է Պարսկաստանի մէջ, օր-ցերեկով, Թեհրանի կեդրոնը ուր մահափորձի մը զոհ գնաց նոր բանակին սպայակոյտի առաջին պետը: Այս սպանութեան տէր եղած է մահմետական ծայրայեղ խումբ մը՝ Ֆորղան: Երկրին հարաւ-արեւմուտքն ալ վեց գնդակահարութիւն կատարուած է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ եպիսկոպոսները նոր արշաւի մը ձեռնարկեցին կամաւոր, արտօնուած վիժումին դէմ: Եպիսկոպոսական նոր թուղթին մէջ, կը չեշտուի թէ Կաթողիկէ Եկեղեցին երբեք չի կրնար ընդունիլ: Կը կարծուի որ անհրաժեշտ տեսնուած այս յիշեցումին մէջ (1973ին եղած էր արդէն) Յովհ. — Պօղոս Բ.ի ազդեցութիւնը կայ: Պապը նաեւ Պոլոնեզի 40 երիտասարդ քահանաներու ուղղած իր ճառին մէջ, չեշտեց սքեմին իմաստը «Դիւրին աշխարհականացման մը (եկեղեցական զգեստը ձգելով կամ աշխարհիկ սովորութիւններ իւրացնելով) տեղի տալով չէ որ քահանան մօտ է այս օրուան մարդուն»:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ մինչեւ աշուն տրամադիր է 500 հազար աշխատանք ստեղծելու երիտասարդներուն համար բայց ձեռք առնուելիք հինգ միջոցները կրնան սուղ նկատուիլ կառավարութեան կողմէ: Այս առաջարկներուն մէջ է 50 առ հարիւր ջնջում ընկերային տուրքերու, տարի մը, ամէն ձեռնարկի համար որ 27 տարեկանէն վար երիտասարդ մը գործի կ'առնէ:

ԼԻԲԱՆԱՆ

Մ. ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ ՏԵՍԱԿՑԵՑԱՒ ՍՈԼՏԱԹՈՎԻ ԵՒ ՊԱԽՈՍԻ ՀԵՏ

— Օ —

Միջին Արեւելքի վերջին իրադարձութիւններուն, Լիբանանի կացութեան վրայ անոնց անդրադարձներուն, ինչպէս նաեւ՝ Հայութիւնը յուզող հարցերու շուրջ խորհրդակցելու համար, ընկեր Տոքթ. Մելքոն Էպլիղաթեան երէկ տեսակցութիւն մը ունեցաւ խորհրդային դեսպան Սոլտաթովի հետ:

Նախապէս առնուած ժամադրութեամբ մը, տեսակցութիւնը կայացաւ կէսօրէ առաջ ժամը 10ին: Հանդիպումը կեդրոնացաւ եգիպտա-իսրայէլեան վերջին դաշնագրին եւ անոր գաած շրջանային թէ տեղական արձագանգներուն վրայ, այդ հակազդեցութեանց լոյսին տակ քննելու համար Լիբանանն ու Հայութիւնը յուզող մտահոգութիւնները:

Խորհրդային դեսպանը ճշդեց թէ դէպքերու հոլովոյթին հանդէպ իր Պետութեան դիրքորոշումը ճշգրտօրէն կ'արտացոլայ Դամասկոսի մէջ վերջերս լոյս տեսած խորհրդային-սուրիական միացեալ հաղորդագրութեամբ: Առ այդ, դեսպան Սոլտաթով հաւաստիացուց որ խորհրդային քաղաքականութիւնը հետեւողական կերպով, ինչպէս միշտ, կը շարունակէ զօրավիգ կանգնիլ Լիբանանի հողային ամբողջականութեան, քաղաքական միութեան եւ իրաւական իշխանութեան, մեկնելով այլ երկրի մը ներքին գործերուն ուղղակիօրէն միջամուխ չըլլալու հիմնական սկզբունքէն:

Իր կարգին, Հայկական բոլոր կազմակերպութիւններուն անունով, ընկեր Եփրեմ Աբեսփոխանը շնորհակալութիւն յայտնեց Խորհրդային Միութեան եւ Հայաստանի կառավարութեանց՝ նիւթական եւ մանաւանդ բարոյական այն մեծ աջակցութեան համար, որ ցուցաբերեցին ի սպաս Լիբանանի Հայութեան վերականգնումին, հայ մարդուն ներշնչելով այն ապրումը թէ առանձին չէ:

МАРОНИ —

ՄԱՐՈՆԻ ԱՆԿԱԽ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ՊԼՈՔԻՆ ՀԵՏ

Միւս կողմէ, ընկ. Մ. Էպլիղաթեան հանդիպում մը ունեցաւ Մեթնի երեսփոխան Օկիւսթ Պախոսի հետ, տեղեկանալու համար Մարոնի Անկախ Երեսփոխաններու խմբակցութեան վերջին քայլերուն եւ կեցուածքներուն:

Մարոնի Անկախ Երեսփոխաններու բանբերը յայտնեց թէ իրենք կառչած կը մնան այն սկզբունքին, որ լիբանանեան տագնապը լուծումի ոչ մէկ հաւանականութիւն կրնայ ունենալ՝ այնքան ատեն որ Լիբանանցիք իրենք, արտաքին բոլոր ճնշումներն ու ազդակները անտեսելով, գործնապէս չեն յանգիր ներքին նուազագոյն համաձայնութեան մը:

Նմանապէս՝ Տոքթ. Պախոս յայտնեց թէ իրենց խմբակցութիւնը կը գործակցի Անկախ Երեսփոխաններու պլոքին հետ: Միաժամանակ՝ յոյս յայտնեց որ Հայ Երեսփոխաններու պլոքը կը բաժնէ իրենց գաղափարները:

«ԱԶԴԱԿ» (Մարտ 30)

1915-Ի ԱՌԱՋԻՆ ԶՈՀԵՐԷՆ՝

Ա. ՎՌԱՄԵԱՆ

1915 Ապրիլ 24ի սեւ օրէն քանի օր առաջ, Վանի նահանգի մէկ ամայի ճամբուն վրայ, դաւադրաբար կը սպաննուէր հայկական ազատագրական շարժումի անմոռանալի դէմքերէն մէկը՝ Արշակ Վռամեան։

« Հայաստանի ջարդերը » անուն հռչակաւոր գիրքին մէջ, Տոքթ. Յոհաննէս Լեփսիուս հետեւեալ ձեւով կը պատմէ այդ դէպքը, որ կարծէք գալիք մեծ ողբերգութեան նախապատրաստական արարն էր.

«Վանէն 150 քիլմ. դէպի հարաւ, Տիգրիսի ակունքին մօտերը գտնուող Շատախը բնակուած է 2000ի չափ Հայերով եւ փոքրաթիւ Քիւրտերով։ Առտու մը, այդ գիւղաքաղաքին մէջ, ժանտարմները ձերբակալեցին Յովսէփ կոչուած դաշնակցական մը։ Անոր ընկերները փորձեցին զայն ազատել։ Տեղի ունեցաւ արիւնալի բախում մը։ Երբ Վալին՝ Ճեվտէթ պէյ, իմացաւ այս եղելութիւնը, անմիջապէս իր մօտ կանչել տուաւ դաշնակցական երեք պարագլուխները՝ Վռամեան, Իշխան եւ Արամ, եւ անոնցմէ խնդրեց որ Վանի ոստիկանապետին հետ երթան Շատախ եւ կարգադրեն հարցը։ Դաշնակցութեան կոմիտէն որոշեց որ այդ գործը յանձնուի Իշխանին։ Յաջորդ օր խումբը, որ բացի Իշխանէն եւ ոստիկանապետէն բաղկացած էր Վահան, Մկրտան եւ Քոթոթ կոչուած երեք Հայերէ եւ ջոկատ մը չերքէզ զափթիէներէ, ճամբայ ելաւ դէպի Շատախ։ Երեկոյեան անոնք հասան Հայոց Ձորի շրջանը եւ գիշերեցին Հիրչ կոչուած գիւղին մէջ։ Երբ չորս Հայերը քնացան, ոստիկանապետը հրահանգ տուաւ իր չերքէզ զափթիէներուն, որ զանոնք սպաննեն դաւադրաբար։ Եւ այդպէս ալ եղաւ։ Յաջորդ առտու, այս ոճիրին լուրը Վան չհասած, վալին իր մօտ կանչել տուաւ միւս երկու հայ ղեկավարները՝ Վռամեան եւ Արամ։ Բարեբախտաբար, այդ օր, Արամ բացակայ էր։ Վռամեան առանձին կը ժամանէ վալիին ապարանքը, եւ ոտքի անցած չէներս սեմը՝ կը ձերբակալուի ու շղթայակապ կը ղրկուի Պիթլիս։ Սակայն տեղեկանալով որ իբր Վանի երեսփոխան, Պիթլիսի մէջ Վռամեան մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէր, կը փոխադրուի Տիարպեքիր ու կը սպաննուի ճամբուն վրայ »։

Իր մահուան օրը Վռամեան 44 տարեկան էր։

Վռամեանի ազգային հասարակական կեանքի գլխաւոր հանգրուանները հետեւեալներն են. 1894ին, Եւդոկիոյ (?) Եւսուփեանի միջոցով ան կը մտնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը եւ, տարի մը չանցած, կ՚ընտրուի Պոլսոյ Կեդր. Կոմիտէի անդամ։ Այդ օրերուն կը ծանօթանայ Քարգէն Սիւնիի, Կոմիտասի (?) եւ Արմէն Գարոյի, որոնք Պոլսոյ յեղափոխական երիտասարդութեան ամէնէն աչքառու դէմքերը կը հանդիսանային։ Պանք Օթոմանի դէմ կազմակերպուած յարձակումէն ետք, որուն նախապատրաստական աշխատանքներուն բերած էր իր մասնակցութիւնը, Վռամեանի անձը կասկածելի դարձած էր Սուլթանի ոստիկանութեան համար, որ զայն առած էր իր հսկողութեան տակ։ Սակայն Պոլսոյ ռուսական նամակատան պաշտօնեայի իր հանգամանքը զինք զերծ կը պահէ անմիջական ձերբակալութենէ։

Բայց բողոքի ցոյցի մը ընթացքին Վռամեան կը ձերբակալուի եւ կը բանտարկուի։ Զինուորական ատեան ներկայանալու պահուն, շնորհիւ ընկերոջ մը օգնութեան, փախուստ կու տայ ոստիկաններուն ձեռքէն եւ կ՚ապաստանի ռուսական դեսպանատուն։ Քանի մը շաբաթ հոն մնալէ ետք, տարբեր անունով եւ անցագրով կ՚անցնի Պուլկարիա։ Անկէ կը մեկնի Ռումանիա, ապա՝ Ժընեւ, ուր կ՚աշխատակցի « Դրօշակ »ի խմբագրութեան։ 1899ին իբր գործիչ եւ կազմակերպող կ՚երթայ Ամերիկա, ուր կը մնայ եօթը տարի։ Առանց Վռամեանի, կը վըկայեն շատերը, Ամերիկայի Հայութիւնը պիտի չունենար այն ուժականութիւնը եւ ազդեցութիւնը, զոր կը ներկայացնէ այսօր։ Իբրեւ լրագրող եւ հռետոր՝ ան մեծ ոգեւորութիւն կը ստեղծէ տարագիր ժողովուրդին մէջ։

Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք, Վռամեան կը վերադառնայ Պոլիս, ուրկէ կը ղրկուի Վանի շրջանը։ Այնուհետեւ ան ամբողջ չորս տարի կը շրջի երկրէ երկիր եւ քաղաքէ քաղաք՝ հարթելու համար դժուարութիւնները եւ ամրապնդելու համար կուսակցութեան ներքին կառոյցը։

1913ին, Վասպուրականի ժողովուրդին կողմէ կ՚ընտրուի երեսփոխան ու կը մեկնի Վան, աւելի մօտ ըլլալու համար իր այնքան սիրած ժողովուրդին։ Պոլսոյ Ազգ. Երեսփոխանական ժողովին մէջ, Վռամեան միշտ կը պաշտպանէ գաւառի իրաւունքները եւ այս ուղղութեամբ կատաղի պայքար կը մղէ պահպանողական տարրին դէմ։

« Ազատամարտ »*ի 1914 Մայիս 8ի թիւին մէջ, իր* « Հայ գիւղացիին վերականգնումը » *անուն յօդուածին մէջ, Վռամեան կը գրէ.*

« Ապարդիւն է վերածնութեան անունով որեւէ ճիգ, որ իրեն կէտ նպատակ չունի հայ գիւղացին, տարր մը՝ որ ոչ միայն մեծամասնութիւնն է Հայութեան, այլեւ՝ *հիմնաքարը* անոր հայրենիքին։

« Այս ըմբռնումը, որ առանցքը կազմելու է մեր ազգային ներքին քաղաքականութեան, դժբախտաբար շատ տարտամ եւ շատ խարխափ քայլերով է որ կը զարգանայ »։

Վռամեան տէր էր պայծառ եւ կենդանի իմացականութեան։ Ունէր վերլուծելու եւ նախատեսելու մեծ կարողութիւն։ Այս կը վկայէ « Հայրենիք »*ի 1905 Հոկտեմբեր 28ին մէջ ստորագրած իր մէկ յօդուածը, ուր կ՚ըսէր.*

« Թուրքիոյ, Կովկասի եւ Պարսկաստանի մէջ ապրող Հայը գիտնալու է այսօր, որ ահեղ դաւադրութիւն մը կայ իր դէմը, միլիոնաւոր մոլեռանդներու լռելեայն համաձայնութիւնը կռնակ ունենալով. Թաթարներու այսօրուան արարքները եւս, Կովկասի մէջ, որոշ ծրագրի մը գոյութիւնը կը մատնեն, տնտեսապէս ջախջախել Հայերը, անոնց երիտասարդ ուժերը սպառել եւ մնացորդը ստիպել գաղթելու։ ... Հայութեան բնաջնջումի ծրագիրը ի գլուխ պիտի հանեն՝ եթէ յարմարագոյն առիթը ներկայանայ։ Իսկ այդ առիթը կամ պատեհ րոպէն միջազգային բարդութիւններն են, որոնք զոնէ կարճ ժամանակի մը համար պիտի կաշկանդեն (?) Եւրոպայի ուշադրութիւնը Արեւելքէն հեռու պահել եւ թողուլ որ դահիճն ու զոհը մնան առանձին, դէմ դիմաց։ Ահա այդ ահաւոր րոպէին է որ հայաջնջումի ահեղ ծրագիրը պիտի իրականանայ, առանց դժուարութեան եւ պատմութեան մէջ նմանը չտեսնուած ողբերգութեամբ »։

Սակայն, Վռամեան հաւատացողներէն էր արդարութեան եւ իրաւունքի յաղթանակին, եւ ան կ՚ապրէր գիշերներու մղձաւանջային խաւարին յաջորդող արշալոյսներու յոյսով, ինչպէս ինք կը գրէր նոյն « Հայրենիք »*ի 1905 Ապրիլի թիւերէն մէկուն մէջ.*

« ... Պիտի գայ օր մը, երբ ազնուորներու գերեզմանները պիտի բացուին, Արտաւազդ դուրս պիտի ելլէ Մասիսի անդնդախոր վիհերէն, Լուսաւորչի կանթեղը՝ Արագածի եւ Սեպուհի բարձունքներուն վրայ նորէն պիտի սկսի պլպլալ բոլոր մահկանացուներու աչքին, եւ վերջապէս Մհերի, Սասունցի Դաւիթի դիւցազն զաւակը, Ակռաւի քարին ժայռէ դուռը հերելով, լոյս աշխարհ պիտի գայ Արծրունիներու թագաւորութիւնը վերականգնելու։ Այն օրը պիտի վերնայ անէծքը Անիի վրայէն, հազար ու մէկ եկեղեցիներու զանգակները պիտի ղօղանջեն եւ մեռած մայրաքաղաքին փառքը նորէն պիտի սկսի ճաճանչել Արարատեան դաշտին վրայ ... »։

Վռամեան խառնուածքով խիզախ էր ու յանդուգն, անձնուէր էր եւ արդարասէր. այս պատճառով իր խոյանքներուն ընթացքին ան կը բախէր շրջապատին եւ տիրող մտայնութեան։

Վռամեանը ճանչցողները լաւ կրցած են գնահատել անոր արժանիքները։ Ահա թէ ինչ կը գրէ Յ. Ճ. Սիրունի, անոր մահէն տասը տարի ետք, « Հայրենիք » *ամսագրին մէջ.*

« Ես չեմ ճանչցած ոեւէ մէկը հայ կեանքի մէջ, որ ունենար իր կորովն ու տէնելու սէրը... ժամացոյց մըն էր իր կեանքը, ժամացոյց մըն էր ինքը Վռամեան։ Ան ճշդած էր օրուան բոլոր ժամերը, եւ այդ ժամերուն ամէն մէկ վայրկեանը, ու անսաքայթաք կը հնազանդէր իր գծած կարգապահութեան։

« Ան նիւթական վայելքներու ամէն սապարէզ լքած, իր ժողովուրդին ցաւերուն կը լծէ իր բովանդակ կեանքը։ Բայց մանաւանդ գաւառը կ՚ըլլայ իր սրբութեան սրբոցը, գաւառը իր վէրքերով ու բաբախումներով, գաւառը՝ իր հաւատքովն ու տքնութեամբը »։

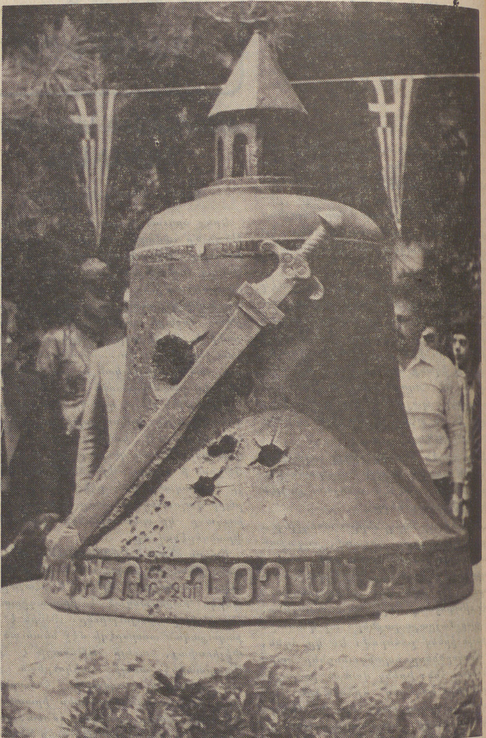
Այսքան՝ իր բարոյական դիմագծի մասին։ Ինչ կը վերաբերի անոր մտաւորական եւ ազգային մարդու արժէքներուն գնահատման, խօսքը տանք Մ. Օրմանեանին, որ « Հայրենիք » *ամսագրի 1925 Յուլիսի թիւին մէջ կը գրէ հետեւեալը.*

« Վռամեան եղաւ փայլուն հրապարակագիր մը եւ *պայքարը* կազմեց անոր հոգու բնական տարերքը։ Խուզարկու, պայծառ եւ կենդանի իմացականութիւն մը, որ իր տենդոտ վազքի ընթացքին յաճախ ուժգնօրէն բախեցաւ իր շրջապատին հետ՝ անտեղիտալի ու վճռական կամքով մը, միշտ նպատակ ունենալով պատուաստելու անոր հոգւոյն վրայ եւս իր հասարակական յեղափոխական մտորումները »։

Ն. Զ.

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Աթէնքի կեդրոնէն քանի մը քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ գտնուող՝ Նէա Զմիռնիի Խրիսոսթոմոս Զմիռնիս հրապարակին վրայ, Ապրիլ 15ի կէսօրին, պաշտօնական շուքով, ժողովուրդի ծովածաւալ բազմութեան ու խանդավառ, այլ նաեւ յուզիչ մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցաւ 1915ին Թուրք կառավարութեան հրահանգով ջարդուած մէկուկէս միլիոն

հայ զոհերու յիշատակը ոգեկոչող հայկական յուշարձանի մը բացումը։

3.000է աւելի բազմութիւն մը փութացած էր Աթէնքի կեդրոնէն ու արուարձաններէն, ներկայ գտնուելու այս յուզիչ ու ոգեղէն արարողութեան։

Յուշարձանը ծածկուած էր հսկայ եռագոյն դրօշով մը, որ ազդեցիկ տպաւորութիւն կը գործէր կուռ առ կուռ, թափօր կազմած ու հոն, ուխտավայրը փութացող հայ բազմութիւններուն։

Հայ եւ Հելլէն պաշտօնական հիւրերու կողքին, մեծ եռուզեռ կը նկատուէր հելլէն եւ օտար թղթակիցներու, ինչպէս նաեւ հեռատեսիլի զոյգ կայաններու մարմիններու, որոնք նկարահանեցին ու լուրերու բաժնին մէջ ալ քանիցս ցուցադրեցին յուշարձանը, անդրադառնալով

անոր մասին։

Մամուլը եւս Ապրիլ 16ի թիւերուն մէջ անդրադարձած է լուսանկարով։

Յուշարձանը կը պատկերացնէ հսկայ զանգակ մը, որ կը խորհրդանշէ Հայաստանը, զարկուած, զրկուած, վիրաւոր, խորտուբորտ եւ սակայն զարկերու ու արշաւողներու հարուածներէն ... կացող։ Անոր վրայ ամրացած էր հսկայ սուր մը, կիսով իր պատեանէն դուրս քաշուած եւ անոր շուրջ հսկայ տառերով բոլորաձեւ քանդակուած հետեւեալ ... խաղաղասիրութիւնը՝ « Զանգեր ղօղանջէ՛ք, մենք չինկանք, դեռ կանգ »։ *Նոյնպէս ... արձանագրութիւնը ջարդավայրերու ... յաղթական ճակատամարտներու անուններէ։*

Յուշարձանը կը բարձրանայ հսկայ անտաշ քարի մը վրայ, ուր քանդակուած է հայերէն լեզուով հետեւեալ քերթուածը. « Օտարանդի սերունդներու հայրենաքաղձ անմար փարոս, ուխտի վկայ կամքի դարբին, Հզօր կոչիդ արձագանգ մենք արբեցած, Պիտի երգենք նոր պատքարի մեր երգը հին », *եւ յունարէն լեզուով հետեւեալ նախադասութիւնը.*

« *Յիշատակին՝ հայ ժողովուրդի մար...*

տիրոսներուն, փառք պայքարողներուն, երէկի ու վաղուան հերոսներուն։ Այս յուշարձանը կանգնեցաւ Ցունաստանի Հայերու կողմէ, Հելլէնական հիւրընկալ հողին վրայ 1979 Ապրիլին»։

Յուշարձանին բոլորտիքը հայկական տարազով երիտասարդներ կային. շուրջը հայ սկաուտներ եւ անոր դէմ քաղաքապետարանի նուագախումբը որ երկու անգամ հնչեցուց Հելլէնական եւ Հայկական քայլերգները։

Խանդավառ ու յուզուած մթնոլորտի մէջ, Հ. Յ. Դ. Ցունաստանի Հայ Դատի Յանձնախումբի ատենապետ ընկեր Վարուժան Գնունի բացման հանդիսութեան բացումը կատարելով հետեւեալ խօսքերով արտայայտուեցաւ յունարէն լեզուով.

«Բոլոր այն ժողովուրդներն ու ազգերը, որոնք չեն պատուեր իրենց նահատակներն ու հերոսները, ու ընդհանրապէս կ'անգիտանան իրենց անցեալի պատմութիւնը, չեն կրնար յարատեւել ու ապրիլ» ու աւելցուց որ Հայ Դատի Յանձնախումբը իբրեւ արտայայտիչը բովանդակ հայ ժողովուրդի ազատատենչ ոգիի, իրագործելով այս գաղափարաբանութիւնը, կանգնեց սոյն յուշարձանը զայն յանձնելով հայ ժողովուրդին։

Ապա հրաւիրեց Նէա Զմիռնիի քաղաքապետ Խ. Պեխլիվանիտիսը իր խօսքը ըսելու ու յուշարձանի պաշտօնական բացումը կատարելու։ Պ. քաղաքապետը իր շնորհակալութիւնը յայտնելէ յետոյ Հայ Դատի Յանձնախումբին, իրեն ընծայած պատիւին համար, յայտնեց թէ՝ այս յուշարձանը ոչ միայն հայ ժողովուրդին պատիւ կը բերէ, այլ նաեւ հելլէն ժողովուրդին։ Պ. Պեխլիվանիտիս ի մէջ այլոց ըսաւ.— «Այս վայրը զոր ընտրեցիք յուշարձանը կանգնեցնելու համար, ամէնէն իտէալ վայրն է, որովհետեւ հոս կը գտնուին Իզմիրի զոհերու, Յոնիոյ Հելլէններու, Այտինիի, Թրակիոյ զոհերու յուշարձաններն ալ. դուք ձեր բողոքի կանչը աւելցուցիք միւս յուշարձաններու կանչի կողքին. եւ այս կանչը միայն բողոքի աղաղակ մը չէ որ բոլորիս պիտի լսելինէ դարերու մէջ տոկացող հայ ժողովուրդը, այս յուշարձանը միաժամանակ բռնագրաւուած հայրենիքի, կորսուած հայրենիքի մը վերատիրանալու խոստում է, ձեր ժողովուրդին ազատութեան տենչն է, կամքն է»։ Ապա բացումը կատարելով յուշարձանին ըսաւ.— «Ազատութիւն կը մաղթեմ բռնագրաւուած բոլոր ժողովուրդներուն»։

Քաղաքապետը երկիւղածութեամբ քաշեց եռագոյն դրօշը, որուն տակէն հպարտ ու ազդու կերպով երեւցաւ հայկական յուշարձանը։ Ծափահարութիւններ ու ուրախութեան կեցցէ՛ներ։ Յուշարձանի ետեւէն տասնեակ մը աղաւնիներ երկինք բարձրացան ու իրենց ազատ ու անկախ թռիչքով բարձրացան դէպի լազուարթ երկինք ու մեր խորհուրդն ու պատգամը հովերուն յանձնեցին որ շուտով հասնի մինչեւ մայր հայրենիք, հոն ուր իսկական վայրն է այդ յուշարձանին։

Ապա առաջնորդ Սահակ Արք. Այվազեան ընկերակցութեամբ Գեղարդ եւ Վարանդ քահանաներու, ջրօրհնէքի արարողութիւն մը կատարեցին օրհնելով յուշարձանը։

Եկեղեցական արարողութենէն ետք Ազգային Վարչութեան ատենապետ Պ. Ներսէս Յակոբեան, յունահայ գաղութի անունով յուշարձանի առջեւ զետեղեց եռագոյն եւ հելլէնական դրօշներով զարդարուն դափնեայ պսակ մը, մինչ քաղաքապետարանի 16ամեայ նուագախումբը վեհաշուք կերպով կը նուագէր «Մեր հայրենիքը» եւ հելլէն ազգային օրհներգը։

Հայ ժողովուրդի համար հայերէն լեզուով կուռ ճառ մը խօսեցաւ ընկ. Երուանդ Մանուկեան որ ի մէջ այլոց ըսաւ. «Սեւրի դաշնագրէն 59 տարի ետք, հայկական հողերը կը մնան Թուրքի տիրապետութեան տակ. մեծ Պետութիւններու աշխարհակալ ու նիւթապաշտ ձգտումներէն չփացած Թուրքիան, կ'աշխատի ամէն միջոցներով ցեղասպանութեան յիշատակութիւնը ջնջել պատմութեան էջերէն, ուշացնելով հատուցման ժամը»։

Ընկ. Մանուկեան ապա իր խօսքը ուղղելով քաղաքապետին ըսաւ. «Այս տեսակէտէն ձեր եւ Քաղաքապետական Խորհուրդի որոշումը, մեր նահատակներուն ի յիշատակ, այս յուշարձանի կանգնումը քաղաքութեան ու արդարութեան պատմական նշանակութիւն ունեցող տուրք մըն է, ոչ միայն Հայութեան, այլ նաեւ աշխարհի բոլոր անիրաւուած ժողովուրդներուն համար»։

Ընկ. Մանուկեան ապա իր խօսքը ուղղելով ժողովուրդին ըսաւ. «Պիտի քալես պայքարի գծով քու զաւակներուդ առաջնորդութեամբ, մինչեւ այն օրը երբ Հայոց կռունկը, Մասեաց սարէն տարափիւռ Հայութեան կը բերէ ամբողջական հայրենիքի խաբրիկը»։

Ընկ. Նախագահը փակելով օրուան հանդիսաւոր արարողութիւնը ու ընդհանրապէս հայկական շարժը, շնորհակալութեան խօսք ուղղեց Նէա Զմիռնիի քաղաքապետին ու Հելլէն Պետութեան, յուշարձանին կանգնման առթիւ։ Ապա բացատրեց յուշարձանի իմաստն ու խորհուրդը ու եզրափակեց հետեւեալ յաղկանչական խօսքով. «Հայութիւնը խաղաղասէր ու շինարար ժողովուրդ մը եղած է միշտ ու պիտի ջանայ իր դատը լուծել խաղաղ միջոցներով, սակայն եթէ մարդկութիւնը խուլ ու անտարբեր մնայ իր դատի նկատմամբ, պիտի չվարանի զանգակին վրայ գտնուող սուրը իր պատեանէն դուրս քաշելու»։

Ապա ժողովուրդը յուզումով, շարքով տողանցեց յուշարձանի առջեւէն իր ուխտը կատարելու, իր երդումը վերանորոգելու եւ ապագայի նոր պայքարներու իր կամքը ամրացնելու համար։

«Ա. Օ.»

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՀԱՑԱՄԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՖՐԱՆՔՖՈՒՐԹԻ ՄԷՋ

Օ

ՖՐԱՆՔՖՈՒՐԹ.— Ֆրանքֆուրթի եւ շրջակայքի Հայերու թիւը օրէ օր կը բազմանայ։ Այսօր գաղութը կը հաշուէ աւելի քան 350 հոգի, մեծամասնութիւնը Թուրքիայէն, առաւելաբար Պոլսէն եւ մասամբ ալ գաւառներէն, կան նաեւ Լիբանանէն, Պարսկաստանէն, Իրաքէն եւ զանազան ուրիշ երկիրներէ։ Գաղութը ունի Հայ Մշակութային Միութիւն մը որ անցեալ տարուան վերջաւորութեան տօնեց իր հիմնարկութեան տասնամեակը։ Միութիւնը իր հաւաքոյթներով կը ջանայ վառ պահել հայ ոգին գաղութէն ներս, նաեւ յաճախ կը հաւաքէ նոր սերունդը, կազմակերպելով երեկոյթներ ուր հայ երգն ու պարը կը խանդավառեն երիտասարդները։ Այս տարի Ծաղկազարդի տօնին առթիւ, գաղութիս առժամեայ Յանձնախումբի ջանքերով, պատարագ տեղի ունեցաւ առաջին անգամ ըլլալով բազմաձայն երգեցողութեամբ, 28 հոգիէ բաղկացած «Գուսան» երգչախումբի մասնակցութեամբ, ղեկավարութեամբ Պր. Աֆքերօղլիի, եզակի երեւոյթ ոչ միայն Ֆրանքֆուրթի այլեւ բովանդակ Գերմանիոյ տարածքին համար, որուն ըլլալով որ տարիներէ ի վեր երգչախումբի պակասը զգալի էր։ Երգեցողութիւնները կատարուեցան ներդաշնակօրէն ընկերակցութեամբ վարժ սարկաւագներու, եկեղեցին լեցնող 250ի մօտ հաւատացեալները հոգեկան ճշմարիտ գոհացում մը ունեցան։ Ծաղկազարդի պատարագը մատոյց Հ. Յակոբ աբեղայ Գըլընճեան, եւ խօսեցաւ օրուան տօնին պատշաճ շատ պերճախօս ու շինիչ քարոզ մը։ Յաւարտ պատարագի ներկաները հաւաքուեցան եկեղեցւոյ սրահը, ուր հիւրասիրուեցան պաղ պիւֆէով։

Ֆրանքֆուրթի առժամեայ եկեղեցական Յանձնախումբի անունով Պր. Դաւիթեան բարի գալուստ մաղթեց ներկաներուն եւ խօսքը տուաւ Յակոբ աբեղային, որ իր ուրախութիւնը յայտնեց ներկայ ժողովուրդին որ բազմութեամբ փութացած էր եկեղեցի։ Խրախուսեց եւ թելադրեց ամուր փարիլ Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցիին, Հայ մնալ հոգիով եւ միշտ վառ պահել Լուսաւորչի կանթեղը մեր յարկերէն ներս։

Այս առթիւ խօսք առաւ նաեւ Յանձնախումբի անդամներէն Պր. Եազմաճեան, որ յոյս յայտնեց թէ մօտ ատենէն Ֆրանքֆուրթի եւ շրջակայից համայնքն ալ կ'ունենայ իր ուրոյն եկեղեցական մարմինը Փարիզի Առաջնորդարանին թոյլտուութեամբ, որուն արդէն իսկ երկար ժամանակէ ի վեր դիմումներ կատարուած են։

Յուսանք թէ Փարիզի Առաջնորդարանը շուտով կ'ընդառաջէ Ֆրանքֆուրթի ժողովուրդին փափաքին, որպէսզի կարենան յաճախ առիթը ունենալ իրենց հոգեկան ծարաւը յագեցնելու ի փառս Հայաստանեայց Առաք. Ս. Եկեղեցւոյ։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ (Պոլիս) Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ Նարեկեան սրահին մէջ, Ապրիլ 8ին, տեղի ունեցած է Հաճէսեան լարաւոր նուագախումբին երեկոյթը։ Յայտագրի առաջին բաժնին մեկնաբանուած են Գորելլիի, Ճիարտինիի եւ Պախի գործերը։ Այս վերջինի դաշնակի Ռէ մինէօր քոնչերթօն նուագած է դեռատի դաշնակահարուհի Թալին Թաշճեանը նուագախումբին ընկերակցութեամբ եւ բացառիկ յաջողութեամբ։ Երկրորդ բաժնին հնչած է Կլիւքի Սոլ մաժէօր համանուագը, որմէ ետք երգչուհի Տիրատուրեան մեկնաբանած է Ռախմանինովի Կովկասեան երգը եւ Լէոնգավալլոյի Փըրանսական Սերենատը։ Վերջին բաժնին նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Յարութիւն Հանէսեանի մեկնաբանած է ղեկավարին դաշնաւորումներէն Հովուականը, Պարը եւ Հօյ Նարը։ Այս վերջինը մեծ տպաւորութիւն թողուցած է ունկնդիրներուն վրայ։

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանին մէջ, Ապրիլ մէկին, տեղի ունեցած են Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի Վիրապի տօնին առթիւ արարողութիւններ։ Շաբաթ իրիկուն կատարուած է Հսկումի ժամերգութիւնը, մասնակցութեամբ մեծ թիւով ուխտաւորներու, որոնք ամբողջ գիշերը անցուցած են մայր տաճարին մէջ։ Կիրակի առաւօտ պատարագած եւ քարոզած է Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան թեմի առաջնորդը՝ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեան։ Յաւարտ պատարագի, գլխաւորութեամբ Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսներու միաբանութիւնը թափօր կազմած շրջած է վանքի բակերուն մէջ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Աջով եւ այլ մասունքներով։

ԱԹԷՆՔԻ «Ռոյըլ Օլիմփիք» պանդոկին մէջ, Ապրիլ 13ին տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի Յանձնախումբի կազմակերպած կլոր սեղանը՝ հայ ժողովուրդի պատմական անցեալի ու ապագայի մասին։ Մասնակցած են փրոֆեսէօրներ Քրիսթոս Ղուվելիս, Սփիրօ Վրիոնիս, Եուաննի Խասիոթիս, Թէատրօ Փափատոփուլոս եւ փաստաբան Յակոբ Գասապեան։ Բացման խօսքը կատարած է Ընկ. Գեղամ Եաղճեան։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

4.

«Տիրուհիին ինքնաշարժը կառատուն տարած ատեն, Կոստանը շուն մըն է կոխոտեր, եւ ի՛նչ շուն, Աստուած իմ, կենդանապաշտպան միութեան պատկանող շուն մը։ Ատոր համար երկու օր է որ խենթի պէս է. վառարանը այնքան է լեցուցեր որ կարելի չէ շնչել, սաստիկ յոգնած եմ. ապանայի պարուհին այդ ի՛նչ ծանր անուշահոտութիւն մը ձգեց, ապակեզմին վրայ անձրեւին թփրտուքը կը նմանի ջէխոսլովաքի մը կարդացած գրաբարին։

Երբոր Նէնէթ վեր եկաւ, աշխատութիւնս աւարտեցի։ Ձեռքը ծրար մը կար եւ կը ժպտէր, յայտնի է թէ բան մը ունի ըսելիք, բան մըն է պատրաստած, ինչո՞ւ այդպէս կը նայի։ Ծրարը բացաւ ... սկաւառակ մը հանեց, չառաջարկեց սակայն որ պարենք. գիտէր թէ կրկին պիտի մերժէի։ Վերջն է որ իմացայ թէ Սուրէնն է բերեր այդ սկաւառակը, կէսօրին, որպէսզի ինծի անակնկալ մը ընեն։

Ձայնագիրը ճամբայ հանելուն պէս ոստումով մը քովս եկաւ բազմոցին վրայ, ձեռքերը ուսերուս, աչքերը իմիններուս մէջ, լայն ու գինովցնող ժպիտով մը։ Աստուած իմ, ի՛նչ կրնար ըլլալ, ի՛նչ կ'ուզէր աչքերէս. բան մը չէի հասկնար։ Եւ ահա որ յանկարծ... ահագնացող ձայն մը որ կը պոռայ. «Եանկը'ն–վաա'ր... Իսկիւտար տա, Պիւլպիւլ տէրէտէ'... »։ Հէ՞, ի՛նչպէս... է՛յ միայն այս էր պակաս։ Զուարթութիւնս պոռթկաց, պոռթկաց, նամանաւանդ Նէնէթին սուսկումին ի տես։։ Ան կը յուսար անշուշտ արեւելեան մեղեդի մը լսել եւ ոչ թէ այսպէս ռռնոց մը։ Օ՛հ, կ'արժէր իր արտայայտութիւնը վայելել. վախցած փիսիկի մը երեւոյթն ունէր եւ ես առաջին անգամ ըլլալով քիթս մխրճեցի իր վզին մէջ, աչքերս ուժով մը գոցեցի որպէսզի չտեսնեմ հեռաւոր կամուրջին լոյսերը, ջրհանկիրներուն անցքը, բոցերուն պարը, որպէսզի... բայց Նէնէթ վիս վանեց... ահա այդպէս է որ հաշտուեցանք։ Հիմա ալ անդադար կը պոռայ երեսիս. «Եանկին վաա'ա, տա տա տա, տէ տէ տէ... »։

«Նորէն Լէսպիուշ եկաւ։ Սաստիկ կատղեցայ։ Առանց «գիշեր բարի» ըսելու ելայ դուրս։ Չէի կրնար ինքզինքս զսպել. անպայման, անպայման կին մը կ'ուզէի, կարծես Նէնէթին դէմ անհաւատարմութիւն մը գործելու համար, կարծես վրէժս լուծելու համար։ Չկրցի ժամանցի տուն մը երթալ ու խենթի պէս ինկայ սենեակ։ Աղջիկ մը դէմի դուռը կը զարնէր առանց պատասխան ստանալու։ Առաջարկեցի որ իմ սենեակս գայ եւ սպասէ։ Հրաւէրս ընդունեցաւ։ Բաւական գեղեցիկ, վայելուչ եւ «հաւ»։ Գանատացիի մը ընկերուհին է եղեր, կ'ըսէ թէ բանաստեղծ է ան, բայց բերնին հոտը քիչ մը կը վնասէ այդ պարոնին բանաստեղծութեան։ Իր մեծագոյն փափաքն է ամուսնանալ ու բոյն կազմել, քանի որ, կ'ըսէ, լուրջ աղջիկ է ինք։ Ատոր համար թողուց որ ուզածս ընեմ։ Միայն թէ վերջին պահուն դիմադրեց. չուզեց տեղի տալ։ Ըսի թէ կը նողկամ ամուսնութենէն ու բանաստեղծութենէն։ Ճամբեցի։ Նէնէթը յաղթանակած էր իր արձակով։

Եւ ահա, երկար մթութիւններէ յետոյ, վերջին էջը օրագրութեան.

«Ալ որոշումս վճռական է։ Եթէ երբեք դեռ վարանումներ ունէի, զանոնք բոլորը երէկ գիշերուան սենեման վանեց։ Առաջին առթիւ իսկ պիտի մեկնիմ առանց այլ եւ այլի, անվերադարձ կերպով։ Հիմա այլեւս բացարձակապէս ապահով եմ թէ այդ աղջիկը քիթիս կը խնդայ։ Գիտէ թէ իրեն հանդէպ զօրաւոր համակրութիւն մը ունիմ եւ պարզապէս կը շահագործէ այդ զգացումս, երբոր ես ամբողջ նուիրում կ'ըլլամ... »։

Նէնէթ կեցաւ, յանկարծ։ Նախազգացո՞ւմ էր թէ չէ իրապէս ճանչցաւ ոտնաձայնը...

Այո՛, կը մօտենար ան։ Հազիւ ատեն ունեցաւ տետրակը գոցելով դարակին մէջ նետելու, բայց չհամարձակեցաւ հրել զայն վախնալով որ կը ճանչէ, եւ փախաւ։

Ճիշդ ատենն էր։

(18. Շար.)

Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Գալֆայեան եւ զաւակը՝ Սթեփան ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ուրբաթ, Ապրիլ 20ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Ապրիլ 26, ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ – Քոմիւնալի գերեզմանատունը ժամը 17·15ին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Տէր եւ Տիկին Ստեփան եւ Վերժին Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Ազատ Հերմինէ Ասլանեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Վարդան եւ Սիլվիա Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն եւ Ժանն Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ եւ Լինտա Բարունակեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Տիլ եւ Ատլին Մոթիսքա (Ամերիկա), Պ. Ճոն Ասլանեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Հ. Թապիպեան (Ամերիկա), Օր Եւա Գազազեան (Ամերիկա), ինչպէս նաեւ Գազազեան, Եսեան, Ասլանեան (Ամերիկա), Տամլամեան, Պօղոսեան, Պապիկեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԱՆ ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆԻ

(ծնեալ Երանուհի Գազազեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 23ին, 82 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Ապրիլ 27, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Բլամարի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեանի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Տէր եւ Տիկին Փօլ – Պօղոս Գէորգեան, զաւակներն ու ազգականները եւ բոլոր բարեկամները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց հօր, մեծ հօր, աներհօր, ազգականին տարաբախտ՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, նաեւ իրենց մօր՝ ԶԱՊԷԼ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆԻ հոգիին համար, Կիրակի Ապրիլ 29, Մարսէյլի մայր եկեղեցիին մէջ, 339 Ավընիւ Փրատօ։

Ի գիտութիւն ողբացեալի յիշատակը յարգողներուն։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վարդան Պանտիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցին, Կիրակի, Ապրիլ 29ին, ողբացեալ

ԼՈՒՍԸՆԹԱԳ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ, նաեւ Պանտիկեան ընտանիքէն՝ Աղաւնի, Յովհաննէս եւ Արմենուհի Պանտիկեանի եւ Թոռնիկին՝ Էլիան Փափազեանի յիշատակներուն։

Les Amis de la Fondation
MARIE NUBAR
et la Délégation Permanente de la République Argentine auprès de l'Unesco
vous prient de leur faire l'honneur d'assister à la Conférence sur
« LA MUSIQUE
ET L'ARCHITECTURE
RELIGIEUSES ARMENIENNES »
que donnera la prestigieuse
Musicologue argentine
ALICIA TERZIAN
le Jeudi 3 Mai à 21 heures, Maison de l'Unesco, Salle 11 125 Avenue de Suffren — 75007 Paris

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի
Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 13ին
HOTEL SOFITEL
Rue Louis-Armand
Métro Balard ou Porte de Versailles
Գեղարուեստական բաժին
ՆՈՐԱՅՐ եւ ՍՈՒՐԷՆ
պարանցիկ խանդավառ մթնոլորտ
Մուտք 100 փր.
տոմսերու համար դիմել
Գրատուն Բալուեան եւ Մշակոյթի Տունը 17 Ռիւ Պլէօ
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
ընկ. Գարոյեան՝ 533·06·31
ընկ. Պահարեան՝ 734·70·19
ընկ. Վարդանեան՝ 209·42·50

ՃԱՇ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն։ Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 13ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ։

Գեղարուեստական բաժին. — երգ՝ Տիկին Ալիս Գալուստեան – Ալթունեան, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, եւայլն։

Կը խնդրուի նախապէս արձանագրուիլ խաչուհիներուն մօտ, մինչեւ Մայիս 2։

Ծախքերու մասնակցութիւն 70 փր.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ. — Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Ապրիլ 28,, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին Ազգ. Տան սրահը, գաւաթ մը թէյի շուրջ։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի հերթական ժողովը Հինգշաբթի, Ապրիլ 26, ժամը 20·45ին ընկերուհի Փափազեանի մօտ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՃՇԴՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

«Յառաջ»ի Ապրիլ 7 – 8 թիւին մէջ հրատարակուած Մարսէյլի եկեղեցիին շնորհակալիքին, Սաթենիկ Մէնէքշէդիի թաղման առթիւ Մէնէքշէդիլ, Սարգիսեան եւ Տիրատուրեան ընտանիքները նուիրած են 1000 փր. (ոչ թէ 100), Տէր եւ Տիկ. Վ. Գրիգորեան 100։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ 64ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Ն Ի Ս

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, ծաղկեպսակի զետեղում ժամը 11ին, Մեռեալներու յուշարձանին։

Կիրակի, Ապրիլ 29, ժամը 10ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ս. Աստուածածին եկեղեցին։ Նոյն օրը ժամը 15ին, Թլէօպ Առթիսթիք սրահին մէջ պաշտօնական հանդիսութիւն, բարձր նախագահութեամբ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՐՃԵԱՆԻ։

Կը խօսին. — ՇԱՌԼ ՀԷՐՄԱՆ (Ալփ-Մարիթիմի երեսփոխան)
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր։

Կ Ր Ը Ն Ո Պ Լ Ը

Կրընոպլի Հայ Ազգային Միութիւնը, Ֆ. Կապոյտ Խաչը, Մարտիկներու Միութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Կրընոպլի Հայ Ակումբը, Նոր Սերունդը կը հրաւիրեն հայ գաղութը մասնակցելու Ապրիլեան ոգեկոչումի հանդիսութեանց, Կիրակի, Ապրիլ 29, պատարագը ժամը 10ին։

Eglise Notre-Dame de la Délivrance St. Martin d'Herès.

Dépot de gerbe à 11 h. 45, Monument aux Morts, Bd Clémenceau, Grenoble (face anneau de vitesse).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ազատ Մելիքեան, ծնած 1908ին կը փնտռէ իր հայրը Բաղէ – Մելիքի Մելիքեան որ ապրած է Թուրքիա (Խնուս)։ Եղած է վաճառական, կոտորածի ատեն Թուրքիայէն փախած է։ Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, Փարիզ ապրած է, ուր կ'ապրին ներկայիս իր կինն ու զաւակները։

Գրել. — Մելիքեան Ազատ Զաքարի, Էնգելսի փողոց, բն. 44, Լենինական, Հայաստան (Խորհ. Միութիւն)։

NOUVEAU

ORGANISE
PAR LA MAISON
DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, RUE DE MADRID
Vendredi 27 Avril à 20 h. 30
CONFERENCE - DEBAT
" L'ARTICLE 30 : Pour Quoi Faire?"
En Français
par ARA KRIKORIAN
« Manifestation à Saint Julien »
PROJECTION DU FILM

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝ ՄԱՅԻՍ 12ին։

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83. Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

restaurant ՀԱՅՏՕՐՈՒՆ
EREVAN Ե Ր Ե Ւ Ա Ն
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՁԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ու ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ։

14 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Երթին եւ դարձին մէկական գիշեր Մոսկուա)

ընդամէնը 16 օրուան ճամբորդութիւն

ARMÉNIE

14 JOURS, PLUS 2 JOURS A MOSCOU

Logement en pension complète, hôtel première catégorie (Arménia ou Tvine) avec excursions quotidiennes, et sur les vols réguliers d'Air France

DATES DE DEPARTS — PRIX, DEPARTS PAR AVION

DATES DE DEPARTS	de Paris	de Lyon	de Marseille
Du 02 Juin au 17 Juin	3800	4000	4100
Du 16 Juin au 1er Juillet	3800	4000	4100
Du 29 Juillet au 13 Août	3850	4100	4200
Du 15 Août au 30 Août	3850	4100	4200
Du 1er Sept. au 16 Sept.	3800	4000	4100
Du 29 Sept. au 14 Octobre	3600	3700	3800
Du 26 Déc. au 10 Janv. 80	3650	3700	3800

Deux séjours spéciaux :

MOSCOU — EREVAN — TBILISSI — LENINGRAD

	de Paris	de Lyon	de Marseille
Du 15 Juillet au 28 Juillet 79	3700	3900	4100
Du 05 Août au 18 Août 79	3700	3900	4100

Nous sommes en mesure d'organiser des séjours individuels à Erévan ainsi que des groupes constitués à des prix étudiés.

Renseignements, Programmes détaillés et Inscriptions :

A LYON
sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS
saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
26
JEUDI
26 AVRIL
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	Հատը	1 Ֆ. 80

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.368

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE No 14.368

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՅԱԽՈՒԼԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՊԱԶԱՐԿԱՆԻ ԴԷՄ

— O —

Կացութիւնը օրէ օր կը վատթարանայ երկրի մէջ: Կարգ մը լուրերու համա — ձայն, նախարարապետ Պազըրկան մա — հափորձէ մը ազատած է երբ, կառավա — րութեան անդամներու հետ ներկայ կ'ըլ — լու սպաննուած սպարապետին յուղար — կաւորութեան: Կառավարութիւնը թէեւ հերքած է լուրը բայց ականատեսներ կը պնդեն եւ կ'ըսեն թէ մահափորձին հե — ղինակը իսլամական յեղափոխական պա — հակազօրքին կը պատկանէր:

Միւս կողմէ Քիւրտիստանի վիճակն ալ գէշ է եւ հակառակ Թեհրանէն հասած պաշտօնական լուրերուն, ըստ որոնց կը — ռիւները դադրած են, չեյխ Հուսէյնի կը ծանրանայ այն վայրագութեանց վրայ, զորս բանակը կը գործէ քիւրտ բնակչու — թեան դէմ, Նաղատեհի մէջ: Ինչ որ կը կատարուի, չէյխին համար կը նմանի ճենկիս խանի եւ Մոնղոլներու գործած բարբարոսութեանց:

X Ղոմ հասած է եւ Խոմէյնիի կողմէ ընդունուած Լիբիոյ վարչապետը՝ Ճա — լուտ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Ալտօ Մօրոյի սպանութիւնը Փարիզ ծրա — գրուած է եւ ֆրանսական մայրաքաղաքն է արդէն « Կարմիր Ջոկատ »ներու ընդ — հանուր կեդրոնատեղին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանա — տունը բողոք մը ներկայացուցած է Ար — տաքին նախարարութեան, տարօրինակ պատմութեան մը առթիւ: Եու-Էս Նիուզ Էնտ Ուորլտ Ռիփորթ շաբաթաթերթի թղթակիցը իր կնոջ հետ Տաշքենտ եղած ատենը հրաւիրուեր են պաւաթ մը առնե — լու մարդու մը տունը, որ ներկայացեր է իբրեւ առաջնորդ Ինթուրիսթի: Քիչ մը վոտկա խմելէ ետք, թղթակիցը ան — հանգիստ եղած է եւ մարած 12 ժամ, ետքն ալ ոստիկանութիւնը փորձած է զինքը ձերբակալել իբրեւ գինով. լրա — գրողը կը խորհի թէ թմրեցուցիչ տրուած է իրեն: Վերջերս խորհրդային մամուլը շատ բուռն յարձակում ըրած է ամերիկ — եան թերթին թղթակցին դէմ, որ 2 — 3 ամիսէն պէտք է մեկնէր: Մոսկուա մեր — ժեր է բողոքը:

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻԱ դադրեցուց իր օ — ժանդակութիւնը Եգիպտոսի, որ տարե — կան քան միլիառ էր: Ցնոր տնօրինու — թիւն Քուէյթ, Քաթար եւ արաբական էմիրաները եւս դադրեցուցած են իրենց օգնութիւնը որ երկու միլիառ տոլար կը նկատուի:

ՄԱՅԻՍ 9էն, էսանսը պիտի սղէ, գերը պիտի արժէ 2,86 լիթրը փոխանակ 2,75ի եւ սովորականը 2,65:

ԷՃԷՎԻՏ կրնայ փոքրամասնութեան մէջ գտնուիլ, որովհետեւ երեք երեսփոխան հրաժարած են Հալքէն: Կառավարութիւ — նը այլեւս չի վայելեր 226 ձայնի մեծա — մասնութիւնը, որ անհրաժեշտ է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 16–18)

ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ ԾՆՆԴԵԱՆ 150ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այս տարի ծննդեան 150ամեակն է Մի — քայէլ Նալբանդեանի: Այս առթիւ, յա — ռաջիկայ աշնան տեղի կ'ունենան հան — դիսութիւններ: Հայաստանի Համայնա — վար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի ո — րոշումով կազմուած է յոբելենական յանձնախումբ մը՝ Հայաստանի նախա — գահ Բաբկէն Սարկիսովի գլխաւորու — թեամբ եւ մասնակցութեամբ կուսակցա — կան, մշակոյթի ու գիտութեան ճիւղէն դէմքերու, ինչպէս նաեւ Մոսկուայի, Լենինգրադի, Դոնի Ռոստովի, Վրաստա — նի, Ազրպէյճանի գրողներու եւ գիտական կազմակերպութիւններու ներկայացու — ցիչներուն: Յանձնախումբը գումարած է առաջին նիստ մը եւ կազմած յոբելենա — կան հանդիսութիւններու ծրագիրը:

×

ՍԵՊԱԳԻՐ ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒԱԾ ՈՒՐԱՐՏՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

Ուրարտուի մասին էջ մը եւս բացա — յայտած են Հայաստանի Թանահատի վանքի վերահաստատման ժամանակ գըտ — նուած սեպագիր արձանագրութեան 26 տողերը: Ըստ անոնց, Ուրարտուի Ար — գիշտի Բ. թագաւորը, որ իշխած է Ն. Ք. 713 – 685 թուականներուն, մեծ դէմք եղած է Փոքր Ասիոյ մէջ: Պետութեան անկման ժամանակաշրջանին ան ռազմա — քաղաքական լայն գործունէութիւն ունե — ցած է: Ետ մղելով հարաւէն Ասորեստան — ցիներու ձեռնարկած արշաւանքները, Ու — րարտուի թագաւորը իր զօրքերով գա — ցած է հիւսիս եւ գրաւած ընդարձակ տա — րածութիւններ, որոնց մէջ նաեւ պատ — մական Սիւնիքը: Սեպագիր արձանա — գրութեան մէջ յիշատակուած Էտիուխի, Ծուլուկի տէրութիւններու, Իրդուա, Ամուշա քաղաքներու անունները կը վկա — յեն, որ ուրարտական Պետութեան հո — ղամասը շատ աւելի ընդարձակ եղած է մինչեւ այժմ ընդունուածէն: Սեպագիր արձանագրութիւնը կը վերջանայ նզովքի բանաձեւով անոնց հասցէին, որոնք կը պղծեն յուշարձանը: Արձանագրութիւնը վերծանած մասնագէտները այն կարծի — քէն են, որ նոր յայտնաբերուած նիւթը կը հարստացնէ Ուրարտուի վերաբերեալ տեղեկութիւնները:

×

ԱԿԱԴ. ԴՄԻԴՐԻ ԼԻԽԱՉՈՎԻ ՆՈՒԷՐԸ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ

Երեւանի Մատենադարանը աշխարհի զանազան երկիրներէն պարբերաբար կը ստանայ գրչագիր մատեաններ, դիւա — նագիտական փաստաթուղթեր եւ հին ժա — մանակ տպուած գիրքեր: Վերջերս ստաց — ուած է հայերէն թանկագին ձեռագիր մը, որ ցայժմ անծանօթ էր հայագիտութեան: Այդ ձեռագիրը իբրեւ նուէր Մատենադա — րան յանձնած է Ակադ. Դմիտրի Լիխա — չով: Ձեռագիրը լաւ պահուած, 434 էջ — նոց աւետարան մըն է՝ գրուած ԺԷ. դա — րուն: Ունի կապոյտ թաւիշով պատած փայտէ կազմ՝ վրան արծաթէ խաչելու — թեան նշան՝ հայերէն արձանագրու — թեամբ: Գրուած է Արեւելք պատրաս — տուած թուղթի վրայ: Ձեռագրի էջե — րուն վրայ կան քանի մը գեղեցիկ զար — դանկարներ եւ ուշագրաւ յիշատակարան — ներ, որոնցմէ քանի մը հատի հեղինակը ձեռագիրը արտագրող գրիչ Երինէն է եւ գնող Խերումը: Գրիչ Երինէի յիշատակա — րաններէն մէկը կը վկայէ այն դժուար պայմաններուն մասին, որոնց մէջ եր — բեմն կը գտնուէին ձեռագիրները: «Ա — ւաղ դառնութեան աւուրց, — կը գրէ ան, — եւ վայ կենաց մերոց, որ ամէն օր 10 անգամ կու մեռանիմ ահի սպանման, եւ դողալով կու գրեմ »: Մասնագէտները պիտի ուսումնասիրեն ձեռագիրը, նոր նիւթեր գտնեն Երինէի մասին եւ որոշեն գրչագրի ստեղծման տեղն ու ճիշդ ժա — մանակը, գիտնան թէ ով է մանրանկար — ներուն հեղինակը:

×

« ԵՒՍ ՀԻՆԳ ՕՐ » ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Երեւանի շարժանկարի տան մէջ տեղի ունեցած է « Եւս հինգ օր » ժապաւէնի առաջին ցուցադրութիւնը: Նիւթը կը ներկայացնէ երիտասարդ լրագրողի մը կեանքը, որ գործի ասպարէզին մէջ կը հանդիպի իրականութեան բացասական երեւոյթներու եւ կ'որոշէ իր յօդուած — ներով պայքարիլ անոնց դէմ: Շարժա — նկարին բեմադիրն է Արման Մանարեան: Մօտ ատենէն « Եւս հինգ օր »ը կը ցու — ցադրուի Մոսկուայի եւ Երեւանի պաս — տառներուն վրայ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ Ի ՊԱՏԻՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

— O —

ՀՐԱՒԻՐԵԱԼՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ՝ « ՅԱՌԱՋ »

Յունաստանի նախագահը եւ Տիկին Ցա — ցոս ընդունելութիւն մը կուտային ի պա — տիւ Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի Երեք — շաբթի իրիկուն Քէ տ'Օրսէի շքեղ սրահ — ներուն մէջ: Հրաւիրեալներու կարգին էր նաեւ « Յառաջ »ի տնօրէնուհին:

Ժամը 9էն սկսեալ հիւրերը կը սկսէին հասնիլ: « Թու – Փարի »ի մաս կազմող ծանօթ դէմքերէն զատ, ներկայ էր նաեւ յոյն գաղութը: Ժամը 10էն քիչ առաջ կը հասնէր Նախարարապետ Պառ, Ազգ. Ժողովի նախկին նախագահ՝ Էտկար Ֆօռ, Մօրիս Տրիւոն, Տիկին Սօնիէ – Սէյթէ, Տիկին Ժորժ Փոմփիտու, ապա՝ նախա — գահները եւ Տիկին Ցացոս եւ Տիկին Ժիս — քար տ'Էսթէն:

Առանձին խօսակցութեան մը ընթաց — քին, Նախագահ Ժիսքար մասնաւոր հե — տաքրքրութիւն ցոյց տուաւ հայերէն օրաթերթի մը հանդէպ, հետաքրքրուե — լով տպաքանակով եւ ցրուումի միջոցնե — րով ու վայրերով, ապա շեշտեց՝ « Շատ կարեւոր է մտաւորական այն նպաստը զոր հայ համայնքը բերած է Ֆրանսա — յի »: Նախարարապետ Պառի հետ ալ խօ — սակցութեան մը ընթացքին, առիթն եղաւ անդրադառնալու թէ այս օրը կը զուգա — դիպէր մեր ցեղասպանութեան տարե — դարձին:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

— O —

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ըստ աւանդական դարձած յայտագրի մը, Ապրիլեան ոգեկոչումը սկսաւ Երեք — շաբթի ժամը 15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին: Կը պատարագէր Գիւտ Եպիսկ. Նագգաշեան: Քարոզեց Սերովբէ Արք. Մանուկեան: Յաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ դրան առջեւ, բարձրախօսե — րով երկու առանձին հրաւէրներ կ'ըլլա — յին ժողովուրդին: Մէկը՝ Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ կոչ կ'ընէր հա — ւաքուիլ Էթուալ, միւսը՝ յանուն « Հայ Ազատագրութեան» Փէռ Լաշէզ կը հրա — ւիրէր:

Ինչպէս ամէն տարի, Հայ Նախկին Ռազմիկները ժամը 18ին ծաղկեպսակ մը կը դնէին Անծանօթ Զինուորին, ուրկէ առաջ, Հայ Դատի Յանձնախումբի կող — մէ բարձրախօսով արտայայտուեցան Օ. Ալթունեան եւ Անրի Փափազեան: Նոյն իրիկունը Շիմիի սրահը հաւաքուած հա — ւատարիմներու բազմութիւն մը, լսեց յաջորդաբար Գիւտ եպիսկոպոսը, Տիգրան Ճինպաշեան, Աւետիս Ալիքսանեան եւ Մէթր Ժիւլ Վոլֆ: Երեկոյթը միասնա — բար փակեցին երեք յարանուանութեանց պետերը:

« Հայ Ազատագրութեան » հրաւէրով ժամը 18.30ին Փէռ–Լաշէզ հաւաքուած բազմութիւնը ծաղկեպսակ մը դրաւ Ան — դրանիկի շիրիմին: Նոյն իրիկունը հան — րաժողով մը տեղի կ'ունենար, նոյն նա — խաձեռնութեամբ:

Մանրամասնութիւններ՝ յաջորդով:

×

Ապրիլ 25ի (Երեքշաբթի իրիկուն) Մոն — տը իր երրորդ էջին վրայ, առանց որեւէ մեկնաբանութեան իր կողմէ, պարզապէս արձագանգ կ'ըլլար իր ստացած երեք թուցիկներուն Ապրիլեան տարեդարձի առթիւ: Մէկը՝ զոր ստացած էր Հայերու ցեղասպանութեան ոգեկոչման յանձնա — խումբէն (15 Ռիւ Ժան Կուժոն), ուրկէ մէջբերումներ կ'ընէր: Միւսը՝ « Հայ ժո — ղովուրդի իրաւունքներու Հսկողութեան Կոմիտէ »էն, որ կը ծանրանայ Թուրքիոյ մէջ Հայերու դէմ կիրարկուած սեղմում — ներու, սպառնալիքներու վրայ և Ֆրանսա — յի տուած դժուարութիւններուն այն Հա — յերուն նկատմամբ, որոնք պարտադրաբար կը հեռանան Թուրքիայէն եւ Ֆրանսա ապաստան կը փնտռեն: Այս թուցիկն է, որ տուած է թերթին լուրին խորագիրը՝ « Թուրքիա.— Հայերու վերապահուած ճակատագիրը նոր մտահոգութիւններ կ'առթէ »: Թերթը իր լուրը կը վերջացնէ յիշատակելով երրորդ թուցիկը զոր ըս — տացած է « Հայ Ազատագրումէն »...:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի մէջ շուրջ 1500 հոգի տո — ղանցք մը կատարած են: Այս առթիւ Լը Փրովանսալ, Ապրիլ 25ի իր թիւին մէջ անդրադառնալով ցոյցին, կը յիշէ թէ չորս բանաձեւեր դրուած են ժողովուր — դին հաւանութեան եւ ղրկուած՝ Նախա — գահ Ժիսքար տ'Էսթէնի, ՄԱԿի Մարդ — կային Իրաւանց Յանձնախումբի նախա — գահ՝ Պօլնի, տեղեկաբեր՝ Ռուհաշիան — քիքօի եւ վարչապետ Պիւլենտ Էճէվիտի: Այս նոյն բանաձեւերը կարդացուեցան նաեւ Փարիզ, Հայ Դատի Յանձնախում — բին կողմէ, Ավընիւ Ֆրիէտլանտ:

ԺԸՆԵՒԷՆ ԵՏՔ

Գրեց՝ ԿԱՐՕ ԱՐՄԵՆԵԱՆ

ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբին կողմէ որդեգրուած ձգձգումի քաղաքականութիւնը Հայոց դէմ գործուած ցեղասպանական ոճիրին նկատմամբ անգամ մը եւս մեր առջեւ կը դնէ պատմագիտական ստոյգ աղբիւրներու հարցը: Յանձնախումբին կողմէ արծարծուողը — գէթ ըստ ձեւի — պատմագիտական բնոյթ ունեցող հարց մըն է. անշուշտ այդ հարցին ետեւ գործողը քաղաքական ուժերն են իրենց ուրոյն հաշիւներուն հետամուտ եւ սակայն մեզմէ կ'ակնկալուի մեր տեսակէտը բանաձեւել պատմագիտական սպառիչ տեղեկութիւններու լոյսին տակ եւ անկախ՝ Յանձնախումբը կազմող քաղաքական ուժերու իսկական շարժառիթներէն: Մեզմէ կ'ակնկալուի մեր տեսակէտը ընել փաստականօրէն անվիճելի եւ զայն դնել միջազգային մեծ ուժերու գործունէութեան շրջանակին մէջ:

Այս տարողութեամբ մշակուած պատմագիտական նիւթն է, որ այժմ կը պակսի հրապարակի վրայ: Կ'ընդունինք, թէ գոյութիւն ունի գրականութիւն մը բազմաթիւ լեզուներով, որ գլխաւորաբար պարզացած է Ապրիլեան Եղեռնի մասնակի նիւթին շուրջ եւ առաւել կամ նուազ խրազեկութեամբ կը վերլուծէ 1915ի նախճիրը. այս գրականութիւնը բնոյթով ընդհանրապէս վերլուծական է եւ սակայն ան կը հիմնուի պակասաւոր տեղեկանքի վրայ, քանի որ զանգուածային պրպտումի գործը տեղի չէ ունեցած տակաւին. քննական չոր ու անխնայ հարցաքննումներու տոկացող տեղեկանքը դեռ եւս քիչ է քանակութեամբ եւ այդ իսկ պատճառով եղելութիւններուն իրական ծաւալը յաճախ առանց մեծ դժուարութեան կարելի կ'ըլլայ կասկածի ենթարկել, երբ գիտական դժուարահաճութեան կը բախին առաջարկուող փաստերը: Հասած ենք տեղ մը, ուրկէ անդին այս գործը կարելի չէ իր ներկայ մակարդակին վրայ պահել. անոր որակը պէտք է նկատելիօրէն բարելաւուի եւ այդ բարելաւումը հարկ է որ այլեւս չյետաձգուի:

Ես կ'առաջարկեմ, որ կազմուի Գիտական Յանձնաժողով մը եւ ան գրուի վերին հովանաւորութեանը տակ Ամենայն Հայոց եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեանց ու նաեւ Հայ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն: Յանձնաժողովին մաս կազմեն հայ եւ օտարազգի հեղինակաւոր գիտնականներ աշխարհի բոլոր կողմերէն. Յանձնաժողովին առաջադրութիւնը ըլլայ կազմել ու հրատարակել վերջին հարիւրամեակի ընթացքին բազմաթիւ փուլերով շարունակուող հայաջնջումի միջազգային քաղաքականութեան ամբողջական պատմութիւնը:

Ցեղասպանութեան խնդրին մէջ, Հայոց դէմ գործուած ոճիրը իր տարողութեամբ չի կրնար ստորադաս նկատուիլ Հրեաներու դէմ գործուած ոճիրէն: Ասիկա պատմագիտական կոպիտ սխալ մըն է, որ անպայման պէտք է սրբագրուի: Հայոց դէմ գործուած ոճիրը ցեղասպանութեան ամէնէն հետեւողական օրինակն է. անոր մէջ մեղսակցութեան բարդ կապերով հանդէս կուգան Միջին Արեւելքի թատերաբեմին վրայ գործող բոլոր ղեկավար ուժերը. Թուրքիան եղած է գործող ձեռքը եւ սակայն սխալ պիտի ըլլար զայն նկատել միակ շահագրգռուած կողմը այս խնդրին մէջ: Ոճիրը հետեւանքն է միայն. ան ծնած է քաղաքականութենէ մը. պէտք է մեկուսացնել այդ քաղաքականութեան ետին գործող ուժերը. զանոնք՝ խուսափելին եւ անխուսափելին՝ որպէսզի կարելի ըլլայ ճիշդ ըմբռնել, թէ ինչ հանգամանքներ անհրաժեշտ եւ կարելի դարձուցին հայաջնջումը եւ թէ ինչի՞ վրայ կրնայ յենուլ մեր վաղուան ազգային հաւասարակշռութիւնը:

Վերջին հարիւրամեակը միայն առնելով մեր տեսադաշտին մէջ՝ պատկերը ցնցիչ համեմատութիւններ կ'ընդունի: Հայաջնջումի արարքը կը սկսի 1876–77ի զանգուածային կոտորածներով, որոնց կը յաջորդէ Հայաստանի ծրագրուած սովը. 1895 — 96ին տեղի կ'ունենան համիտեան համատարած ջարդերը. 1909ին՝ Կիլիկիոյ աղէ՛տը. 1915ին կը սկսի Ապրիլեան Եղեռնը. 1923ին՝ քեմալական կոտորածներն ու տեղահանութի՛նը: Նոյն ժամանակաշրջանին, հայաջնջումի արարքին այլ եւ այլ հանգրուաններով մասնակցած են Թուրքիոյ Քիւրտերը, Անդրկովկասի Թաթարներուն ղեկավար տարրերը, ցարական Ռուսիան, նոյնիսկ Վրացիք. այդ արարքին մէջ մեղքի փաստուած բաժին մը ունի գերման Քայզերի իշխանութիւնը, բայց նաեւ նուազ երեւելի ձեւերով՝ Անգլիան, Ֆրանսան եւ նոյնիսկ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները: Տեղի ունեցողը մեկուսի երեւոյթ մը չէ եւ սխալ է զայն սահմանափակել 1915ով. տեղի ունեցողը Հայաստանի շարունակական լուծա՛րքն է, որ ըստ երեւոյթին չի հակասեր շահագրգիռ կողմերու էական եւ ընդհանուր շահերուն. երբեմն միայն կը յուզէ զանոնք... այս կէտին վրայ, կարելի՞ է այս դաժան հոլովոյթը կասած նկատել. կրնա՞յ արդեօք հարիւրամեայ այս լուծարքը առկէ անդին շարունակուիլ... որո՞նք կրնան ըլլալ անոր մղիչ ուժերը, զորս մենք պէտք է հակակշռենք իմաստութեամբ, վճռակամութեամբ եւ թերեւս արիւնով: Ասոնք մեր վաղուան — ու թերեւս այսօրուա՛ն — հարցերն են. այս հարցերը լուրջ քննութեան կը կարօտին եւ նման քննութիւն մը արդիւնաւոր դարձնելու համար նախ եւ առաջ մենք պէտք է լաւ ճանչնանք հայաջնջումի քաղաքականութեան առարկայական տուեալները:

Գիտական Յանձնաժողովը, որուն առաջարկը կը բերեմ, պէտք է կազմէ գիտական ծրագիր հայաջնջումի քաղաքականութեան բոլոր հանգրուանները մանրակրկիտ քննութեան ենթարկելու. անոր վերահսկողութեան տակ մասնագէտ պատմաբաններ կրնան աշխատանքի կանչուիլ հայաջնջումի քաղաքականութեան առընչակից բոլոր փաստաթուղթերը մէկտեղելու, համադրելու եւ լայն ծանօթագրութիւններով հրապարակ հանելու համար: Փաստաթուղթերու հրատարակութեան առնթեր պէտք է նաեւ նոր թափ ու ծաւալ ստանայ Եղեռնի վկաներուն հարցաքննութիւնը եւ վկայութեանց երիզագրումը, որ այժմ սահմանափակ ձեւերով կը հետապնդուի Ամերիկայի մէջ: Փաստաթուղթերու եւ վկայութեանց այս հատորաշարքը պէտք է լոյս տեսնէ առնուազն երեք լեզուներով՝ անգլերէն, ֆրանսերէն եւ հայերէն, իսկ անոր բովանդակութիւնը պաշտօնական զեկուցագրերով պէտք է ներկայացուի աշխարհի բոլոր գլխաւոր պատմագիտական մարմիններուն, համալսարաններու խմբագրութեանց եւ մարդկային իրաւունքներու մարզին մէջ գործող կազմակերպութեանց:

Այս գործը կը պահանջէ ծաւալուն պիւտճէ եւ այդ պիւտճէն գոյացնելու համար անհրաժեշտ է, որ նոյն սեղանին շուրջ հանդիպին Հայ Ազգային Մարմինը, Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, Հ.Բ.Ը.Մ.ը, Ա. Մանուկեան Հիմնարկութիւնը եւ ուրիշներ: Ըսուի զուցէ, թէ առաջնահերթ կարիքը ուրիշ տեղ է այս օրերուն եւ թէ աւելի սուր հարցեր կան, ինչպէս՝ Լիբանահայ գաղութին վերականգնումը, որոնք կը կարօտին անմիջական ուշադրութեան: Այո, կա՛ն: Դժբախտաբար ժամանակը մէկ առ մէկ չէ, որ կը դնէ հարցերը մեր առջեւ: Կայ նաեւ այս մէ՛կը, որմէ այլեւս կարելի չէ խուսափիլ:

Լոնտոն

ՄԱՐԴԸ ԵՒ ԲՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՄ ՏԽՈՒՐ ԿՐԻԱՆ

Իմ բնակարանն արդէն բնութեան թանգարանի է նմանւում. որսի ժամանակ ինչ պատահում է, հետս բերում եմ տուն: Մի անգամ էլ, լռահաւի որսի ժամանակ, կրիաներ պատահեցին՝ առուի պոլ թըմբերին արեւկող պառկած: Մօտեցայ, չփչփոցով ջուրը թափուեցին՝ ինչ որ քարի կտորներ: Ես էլ՝ դրանց ետեւից: Վերջապէս մէկին բռնեցի ու նետեցի ափի կանաչուտը: Ոտ ու ձեռը ներս քաշեց, սկուեց իր ոսկրէ կոտի մէջ: Դրեցի պայուսակս. է՞հ, որ լռահաւ չեղաւ, գոնէ սա տանեմ, սա էլ որս է:

Բերել եմ տուն ու զղջում եմ: Ոչինչ չի ուտում, ընկերների՞ն է կարօտում, թէ ջրի սովոր է: Տաշտով ջուր ենք դընում, բայց նա իր մամռոտ ջուրն է ուզում, խխունջները՝ ափերին, ոստրէները՝ տիղմի մէջ խրուած... Օրերն անցնում են, չի ընտելանում իր նոր պայմաններին, ուղղակի մեղքի տակ եմ ընկել: Պատահում է, որ գիշերները քունս չի տանում, դուրս եմ գալիս պատշգամբը, տեսնեմ ի՞նչ է անում իմ «գերին»: Ի՞նչ պիտի անի, խեղճացած, մի անկիւնում կուչ եկած իր վիշտն է ողբում... Ճար չկայ, նորից պիտի գնամ Սարվանլարի ճահիճները, բաց թողնեմ, սիրտս թեթեւանայ:

Երեխաներս հէնց որ մտադրութիւնս իմացան, սկսեցին աղմկել: Ախր ձանձրացել են խանութներից գնած անշունչ խաղալիքներից...

Ի՞նչ անեմ, մնացել եմ երկու կրակի արանքում, որոշեցի թաքուն տանիլ:

— Ուզում ես առանց ի՞նձ որսի գնալ, — պատրաստութիւնս տեսնելով, գրեթէ սպառնաց կրտսեր որդիս, նա, որ բոլորից շատ է կապուած բնութեան հետ:

Ինչ արած, հրացանս տեղը կախեցի:

Լաւ, ջուրը ջուր չի՞, սրա համար մէկ չի՞ Սարվանլարումն է, թէ Հրազդանում: Թէեւ լաւ գիտէի, որ մէկ չի, ախր Սարվանլարը նրա հայրենիքն է, իսկ Հրազդանը՝ օտարութիւն: Ու որոշեցի գոնէ Հրազդանի ձորում ազատ արձակեմ, յետոյ ինքն իր գլխի ճարը կը տեսնի, նոր ընկերներ, նոր ծանօթներ կը գտնի: «Գերուս» դրեցի թեւիս տակ ու գաղտագողի դուրս եկայ տնից:

Թեթեւ անձրեւ էր մաղում: Բայց հէնց հասայ ձորի պռնկին, որ մեր տնից յիսուն քայլի վրայ է, ուղղակի տեղատարափ սկսուեց: Ես մանկուց սիրում եմ անձրեւը, ուստի հանգիստ շարունակեցի իմ ճամբան՝ դէպի Ցաղթանակի կամուրջը: Թեւիս տակ խլրտոց զգացի. հասկացած, որ կենդանին զգում է անձրեւի բոյրը, լսում է գետի վշշոցը եւ գերութիւնից աստիճանաբար վերադառնում է դէպի կեանք...

Իջայ ձորը եւ կրիային դրեցի գետի ափին: Հոգիս թեթեւացաւ: Բաւական երկար կանգնեցի, ի զուր. անձրեւի ծանր հարուածների տակ կենդանին քաշուել էր իր «ամրոցն» ու անշարժացել: Չէ, մինչեւ անձրեւը չկտրուի, սա մի քայլ էլ չի անելու, լաւ է գնամ, մանաւանդ որ ամբողջովին թրջուել էի: Հեւալով, մի կերպ դեռ նոր էի հասել ձորի վերին պռնկին, մտածեցի, իսկ եթէ չարաճճի պատանիներն անձրեւից յետոյ ներքեւ իջնեն ու կրիային վերցնե՞ն: Չէ, հարկաւոր է վերադառնալ ու տեղափոխել աւելի ապահով մի վայր: Իջայ գետափ: Կրիան դեռ վերջաւորութիւնները դուրս հանելու միտք չունի, քանի որ անձրեւը գոյլերով է թափւում երկնքից: Տեղափոխեցի կամրջի տակ՝ ջրի հանդարտ տեղը ու նորից հեւալով բարձրացայ ձորն ի վեր:

Նոր էի ոտքս դրել կամրջին, երբ երկու հոգի փակեցին ճամբաս ու նրանցից տարեցը խիստ հարցրեց.

— Այդ ի՞նչ դրեցիք կամրջի տակ:

— Կրիայ...

— Կրիա՞յ... Կրիայի համար հեղեղի տա՞կ են ընկնում, — կասկածելով վրայ բերեց նա:

— Կ'ընկնեն: Հեղեղն ի՞նչ է, երբ կենդանի արարածի կեանք ես փրկում...

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

ՀԵՌԱԽՕՍՆԵՐ «ԱԼԻՔ»ԻՆ

ԽՄԲ.— Ապրիլ 5ի թիւով, փունջ մը ներկայացուցած էինք Թեհրանի մեր պաշտօնակից՝ «Ալիք»ի եղած հեռաձայնային հաղորդումներէն, որոնք խիստ շահեկան բնոյթ ունին: Ստորեւ քանի մը նմոյշներ եւս.—

× Բեհեշթէ Զահրայում, Հայերը քանի մը օր առաջ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ են կատարել Իրանի յեղափոխութեան հայ եւ պարսիկ նահատակների յիշատակին:

Ողջունելի մի ձեռնարկ է եղել, որի համար պէտք է շնորհաւորել Հայութեանը:

Բայց ցաւօք սրտի այդ գեղեցիկ արարողութեան վերջին, մի պատահական անձ, ինչ որ ափեղ – ցփեղ բաներ է կարդացել Հայերի անունից, որը շատ անհանգստացրել է ներկայ եղող հայ հասարակութեանը:

Ես դատապարտում եմ այդ արարքը:

Ա. Ց.

× Զարմանալի չէ, եթէ լսենք, որ օտարներից շատերն անտեղեակ լինեն Հայի մասին եւ չիմանան թէ որտեղ է գտնւում Հայաստանը: Բայց անպայման պիտի զարմանաք եթէ ասեմ, որ անցեալ օրը մի հիւրասիրութեան ընթացքում, շուրջ 11 չափահաս Հայերից 8ը չգիտէին, որ Թեհրանում «Ալիք» է հրատարակւում: Մէկ հոգի որ տեղեակ էր, ասաց՝ ինքը հայերէն թերթ կարդալու սովորութիւն չունի: Իսկ մի հոգի էլ, որ թոյնով էր լեցուած, քարոզում էր «Ալիք» չկարդալ՝ ինքն էլ չիմանալով թէ ինչու:

ՆԱԶԱՐԵԱՆ

× Լսում ենք որ ծննդեան թուղթ ստանալու համար դիմողներ կան Ազգային Առաջնորդարանին, որոնց քիչ տոկոսը յարգելի պատճառներ ունի, իսկ խոշոր մասը նրանք են, որ կոչւում են «կէս ճանապարհի հայրենակիցներ»: Սրանք երես են թեքել մեր ազգից եւ օր առաջ շտապում են դէպի ձուլում, դէպի Եւրոպա կամ Ամերիկաներ: Ես, որպէս մի Հայ, առաջարկում եմ այդպիսի «ազգայիններից» ամէն մի ծննդականի դիմաց գանձուի առնուազն հազար թոման: Նրանք վճարեն նաեւ իրենց ծխական տուրքը, որ թերացել եւ խնայել էին վճարել սկզբից: Այս մարդիկ ընդհանրապէս ոչ մի կերպ օգտակար չեն եղել ոչ ազգին, ոչ դպրոցներին, ոչ մշակութային միութիւններին, երբեք: Ոչ մի փուշ չեն հանել ազգի մատից եւ երբ կարիք ունեն՝ դիմում են նրան:

Խնդրում եմ Թեմական Խորհրդից լուրջ հետեւել այս խնդրին:

ՄԻ ՀԱՅ

× Սիրելի «Ալիք», ես էլ այն Պարսկահայերից եմ, որ ապրում եմ Թեհրանի «Նարմաք» թաղամասում, իմ միտքն էլ զբաղուած է երկրի ներկայ վիճակով եւ Հայ Դատով, ուստի որոշ հարցումներ ունեմ, որոնց պատասխանելով գիտելիքներս պիտի շատանան:

Հարցս այն է թէ ինչո՞ւ «Ալիք»ը մեր գաղութների եւ Հայաստանի մասին քիչ է գրում:

Ուրախութեամբ լսեցի Փետրուար 11ին Վահիդէի դպրոցի սրահում, զրոյցը Լիբանահայերի մասին եւ տեսանք նաեւ սլայդը, թէ ինչպէս քրիստոնեայ ֆալանժիստները յարձակւում էին Հայերի վրայ եւ նեղացնում, թէ ինչպէս Հայերը միացան եւ նրանց դուրս շպրտեցին Բուրջ Համուդից: Այո՛, այս էր միութեան հրաշքը, որից զոհ են թէ՛ Սփիւռքի եւ թէ Հայաստանի Հայերը: Մեր ժողովրդի թշնամին չի ուզում տեսնել մեր համերաշխութիւնը:

Միւս հարցս մայր Հայաստանի մասին է, թէ ինչո՞ւ մեր հողերի մասին մի գործ չի անում, պատճառն ի՞նչ է:

Ուզում եմ նաեւ իմանալ, թէ ինչ ճանապարհով կարող եմ օգտակար լինել Հայ Դատին, պատրաստ եմ եւ ինձ նըմանները շատ են:

Ուզում եմ գոչել՝ Հայեր, արթնացէք, ցեղասպանին մեր հողերից վանենք, մէկ եւ կէս միլիոն նահատակների կտակը իրագործենք: Մենք Մամիկոնեան զօրավարի զաւակներն ենք, նաեւ՝ Մայիս 28ի,

պէտք է ցոյց տանք որ Հայ ենք, մեր իրաւունքների պաշտպանը: Խնդրում եմ իմ հարցերին պատասխանէք:

ՄԻ ՀԱՅՈՐԴԻ

X Ձեզ յիշում «Ալիք»ի ո՛ր համարում էր կարդացի մի «Թոռնատէր» հայ կին քահանաներից խնդրում էր՝ հայ երեխաներին մկրտելու ժամանակ հայկական անուն դնել:

Երանի, հազար երանի թէ բոլորս էլ այդ Թոռնատէր յարգելի տիկնոջ հոգին ունենայինք:

Մի քանի օր առաջ մեր քաղաքում բարեկամներիցս մէկը իր սիրասուն զաւակի մկրտութեան առթիւ մեզ հրաւիրել էր. քահանան եկաւ ու անմիջապէս սկսեց կրօնական արարողութիւնը. երբ հասաւ այնտեղ որ ուզեց ասել՝ «Թադէոս ծառայ», ծնողները վրայ պրծան թէ՝ «չէ՛, Տէր Հայր, չէ, անունը Լինքէն է»: Քահանան երկրորդ անգամ նորամանուկին խրեց ջրի մէջ՝ «Թադէոս» կրկնելով, բայց ո՛վ զարմանք, չյաջողեց Հայի երեխային հայկական անունով կնքելու սուրբ գործում:

Աւղ ու չակե՛ր:

Հ. Հ.

X Նկատի ունենալով որ՝ հայ խանութպաններից շատերը անորոշ դրութեան մէջ են թէ՝ փակցնեն այաթոլահ Խոմէյնիի նկարը թէ ոչ, եւ ոմանք փակցրել են. առաջարկում եմ այն նկարը որ Սրբազան Հայրը այաթոլահ Խոմէյնիի հետ նկարահանուել է իր այցելութեան ընթացքում, ցրուի ժողովրդի մէջ, որ այդ փակցնեն իրենց խանութներում:

ՄԻ ԸՆԹԵՐՑՈՂ

X Խօսք Թեմական Խորհրդին. — Յայտարարել են, որ յաջորդ տարուանից երկսեռ դպրոցներ չպիտի լինեն: Եթէ յիշենք, որ երբ քանի տարի առաջ դպրոցները երկսեռ չէին, մենք Հայոց դպրոցներում այս խնդիրը չունէինք: Ուզում եմ հարցնել, թէ այս առթիւ մեր դպրոցների վիճակը ի՞նչ կը լինի: Մեր ազգային իշխանութիւններն ի՞նչ են արել այս կապակցութեամբ:

Կը խնդրուի մեզ տեղեակ պահէք: Կը խնդրէի շտապէք որովհետեւ շատ ժամանակ չի մնացել:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ

X Թեհրանի քաղաքապետարանը յայտարարել է որ նպատակ ունեն փոխել մայրաքաղաքի որոշ պողոտաների անունները: Հետեւաբար ընդունում են առաջարկութիւններ:

Ուստի լաւ կը լինի որ թէ Թեմական Խորհուրդը եւ թէ հայ անհատները, առաջարկներ ներկայացնեն պողոտաների անունների փոփոխման համար եւ ի շարս իրանական անունների, ներկայացնեն նաեւ հայկական մի անուն, ինչպէս օրինակ Եփրեմ Խանի անունը:

Ա. ՄԱՐԹԻՆ

X Վերջերս մեր հայահոծ թաղամասերում ինչ որ խլրտումներ են առաջացել: Ազգային մարմինների եւ նրանց գործունէութեան շուրջ դժգոհութիւններ ու բողոքներ կան: Ում հետ որ խօսում ես նոյն յանկերգն է կրկնում թէ՝ «Պէտք է փոխել մեր ազգային մարմինները եւ գործի հրաւիրել այնպիսի ազգայինների, որոնք թաղամասերի հասարակութեան ցաւերից տեղեակ լինեն»: Իսկ երբ խօսում ես ընտրութիւնների մասին, զարմանքով նկատում ես որ յիշեալների ջախջախիչ մեծամասնութիւնը տեղեակ չի որ մենք ունենք Ազգային Կանոնադիր, որի հիմքով ընտրւում է Պատգամաւորական ժողովը, որից բխում են Թեմական Խորհուրդը եւ յարակից մարմինները:

Արդ, մեր հայրենակիցներին տեղեակ պահելու համար մեր Ազգային Կանոնագրից, առաջարկում եմ Թեմական Խորհուրդը բազմացնելով մեր Ազգային Կանոնադիրը տրամադրի բոլորին, որպէսզի ամէն Հայ իմանայ, որ ազգային մարմիններն իրենք իրենց չեն բուսնում կամ այս ու այն ձեւով չեն նշանակւում, այլ՝ ընտրւում են հաստատուած օրէնքների եւ կանոնագրի տրամադրութեամբ, եւ առաջիկայ ընտրութիւններին պատրաստ լինի ըստ իր հայեցողութեան իր քուէն տալու:

Հ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

X Գիտենք որ յայտարարուած է Սահմանադիր ժողովի ընտրութեան եւ կրօնական փոքրամասնութիւնների մասնակցութեան մասին: Ծչդուած է նաեւ թըւականը: Ուզում էի իմանալ, արդեօք պա՞րզ է թէ Հայերը քանի ներկայացուցիչ պիտի ունենան եւ ի՞նչպէս պիտի ընտրուեն:

Հետաքրքիր կը լինէր այդ մասին մի տեղեկութիւն տրուէր հասարակութեանը:

Վ. Բ.

X Այս տարուայ Ապրիլ 24ի մասին ի՞նչ ծրագիրներ կան:

Իրանը ՍԵՆԹՕից քաշուելուց յետոյ այլեւս դաշնակից չէ Թիւրքիային եւ մենք աւելի ազատ կերպով կարող ենք նշել Ապրիլ 24ը:

ԻՐԱՆԱՀԱՅ

X Ուզում եմ դժգոհել թէ ինչո՞ւ «Ալիք»ը չի անդրադարձել Առաջնորդարանում պատահած դէպքերին եւ ցոյցերին, որոնք պատահել են երկու անգամ:

ՄԻ ԱԿԱՆԱՏԵՍ
ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՑ

X Մի առաջարկ ունեմ. եթէ կարելի է՝ մեր տարբեր թաղամասերում, դասարաններ դնել տարեքաւոր անձերի համար, որոնք անգրագէտ են, եւ կամ քիչ գրել կարդալ գիտեն: Նաեւ դասարաններ, ուր նրանց համար մեր Հայոց պատմութիւնը որոշ չափով պատմուի, որովհետեւ սա կարող է մեծ օգտակարութիւն ունենալ օրուայ անհամաձայնութիւնները հարթելու, որոնք առաջացել են դաղութում, որով ամէն մարդ կարող կը լինի ճիշդ գատել բոլոր խնդիրների մասին:

ԼԻԴԱ

X Վերջերս շատ է խօսւում թերթ կարդալու մասին եւ ոմանք էլ գանգատւում են որ՝ Հայերը եւ մանաւանդ նոր սերունդը չի կարդում կամ աւելի ճիշդը՝ նորերը հայերէն չեն կարդում: Սրանով հանդերձ ոչ ոք չի փորձում պարզաբանել, ուսումնասիրել եւ ժողովրդին ասել թէ ինչո՞ւ է այդպէս եւ ի՞նչ կարելի է անել:

Մենք չենք իմանում թէ Իրանում հիմա մարդիկ, — պարզիկ թէ հայ, — ի՞նչ են կարդում, ինչքա՞ն են կարդում եւ ի՞նչ են ուզում կարդալու համար: Կարծես Իրանի յեղափոխութիւնից յետոյ մարդիկ, նաեւ Հայերը՝ աւելի հետաքրքրուած են գրքով ու թերթով, ուրեմն լաւ կը լինի որ մի համեմատութիւն էլ լինի յեղափոխութիւնից առաջ եւ յետոյ տիրող վիճակի մասին:

ԸՆԹԵՐՑԱՍԷՐ

X Արտագաղթի մասին շատ է գրւում «Ալիք»ում, եւ ամէնն էլ արտագաղթի դէմ է: Բայց տեսնում ենք որ մարդիկ էլի գնում են: Ինչո՞ւ այդ մարդկանց հետ չէք խօսում, իմանալու համար որ ինչո՞ւ են գնում: Ինչու Հայաստան չեն գնում: Եւ եթէ անպայման ուզում են գնալ, թող բացատրեն տեսնենք թէ ի՞նչ պատճառաբանութիւն ունեն:

Իրանում վերջին դէպքերից յետոյ, ոմանք արդարացնում են իրենց թէ՝ ապահովութիւն չկայ, ապագայ չկայ, ազատութիւն չկայ, Հայերին վտանգ է սպառնում եւ նման բաներ: Բայց ճշմարտութիւնն այն է որ՝ տարիներ է որ սկսուել է արտագաղթը հէնց այն ժամանակուանից, որ Իրանում վարչակարգի փոխուելու ոչ մի նշան չկար եւ չէր մտածւում որ այժմի դրութիւնը կը ստեղծուի: Ուրեմն վերջին դէպքերը չեն արտագաղթի բուն պատճառը, այդ կարելի է ասել որ՝ դրանք պատրուակ են դարձել գնացողների համար:

Այս օրերին, տուն չկայ, որ որտեղ գնալու մասին ամէն օր խօսք չլինի: Ի հարկէ, սա որ ասում եմ, բարեկեցիկ ընտանիքների մասին է, որովհետեւ չունեւոր ընտանիքները եթէ ուզենան էլ, չեն կարող գնալ:

Բայց մի բան որ վատ է այն է որ ունեւոր թէ չունեւոր, շատ – շատ քչերն են որ հայրենիք գնալու մասին են մտածում ու խօսում:

Ես կարծում եմ որ «Ալիք»ը, հայկական միւս թերթերը եւ նոյնիսկ հայրենիքը պէտք է որ մտածեն եւ արտայայտուեն այս մասին:

ՄԻ ՀԱՅ ՈՐ ՉԳԻՏԷ ԻՆՉ ԱՆԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱԼԻՍԻԱ ԹԻՐՁԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մայիս 3, երեկոյեան ժամը 9ին, Փարիզի Մեզոն տը լ'Ինձեաքի թիւ 2 սրահին մէջ, արժանթինահայ երաժիշտ Ալիսիա Թիրզեան դասախօսութիւն մը կուտայ հայ կրօնական երաժշտութեան եւ ճարտարապետութեան մասին:

Երաժշտագիտուհին, որ Արժանթինի Երաժիշտներու Միութեան ընդհ. քարտուղարուհին է, ցայժմ բազմաթիւ դասախօսութիւններ տուած է եւ երաժշտական երեկոյթներ զանազան երկիրներու մէջ: Հեղինակն է բեմայարի երաժշտութեան, համանուագի, սենեկային երաժշտութեան եւ երգչախումբի համար գրուած գործերու:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Խաչ Դպրեվանքի Սանուց Միութեան վարչութեան եւ նոր տնօրէնի կազմակերպութեամբ, Ապրիլ 8ին, նախկին դպրեվանքցիներ այցելած են Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի շիրիմին եւ ապա՝ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ հետեւած են պատարագին, որու աւարտին Դպրեվանքին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը: Հոս խօսք առած են տնօրէնը՝ Հայկ Նշան եւ Սանուց Միութեան ատենապետ՝ Այդ Գասըեան, շեշտելով կարեւորութիւնը վարժարանին ու անոր շրջանաւարտներուն յարաբերութիւններուն: Աւարտին դպրեվանքցիները հեռացած են վարժարանէն կատարելէ ետք նուիրահաւաքում մը, զոր յատկացուցած են գրադարանի կարիքներուն:

ՊՈՍԹԸՆԻ մեր պաշտօնակից «Հայրենիք»ի բազմամեայ խմբագիր ընկ. Մինաս Թէօլէօլեան, Մարտ 30ին հանգստեան կոչուած է: Այդ առթիւ «Հայրենիք»ի եւ Հ. Յ. Դ. Արեւելեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի կողմէ կազմակերպուած է ոզջերթի հաւաքոյթ մը, որու ընթացքին խօսք առած են Կեդր. Կոմիտէի վարիչ քարտուղարը՝ ընկ. Գէորգ Տօնապետեան, ընկ. Արմէն Պաղտոյեան եւ հիւրեր: Հրաժեշտի խօսքը արտասանած է ընկ. Թէօլէօլեան:

ՇԱՀԱՆ

ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929

1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

4.

Դուռը բացուեցաւ. կից մը գոցեց զայն: Փիէռ մահճակալին վրայ նետեց ձեռքի ծրարը ու կզակը օդին՝ երկարօրէն արտաշնչեց. սանդուխներէն շատ արագ բարձրացեր էր, կը հեւար: Անձեռոց մը քաշելով գլուխը կրկին չորցուց ու հայելիին դիմաց սանտրուեցաւ: Սկսաւ քիթին տակէն երգել. «Ես սիրել եմ մի զոյգ աչեր նման փայլուն աստղերին»: Հանդերձարանին տակի դարակը քաշեց ու տեսաւ որ «Նրանք խորն են որպէս եթեր, նման յուզուող ջրերին...»: Ձերմակեղէններ առնելով դարձաւ «Ջրերին» — ու ժաքէթը նետեց: Հայելիին մէջ ինքնագոհ ժպիտով մը ինքզինքին վրայ հիացաւ, մինչ մերկ իրանին շուրջ դեռ քիչ մը հոդի կը դառնար եւ կուրծքի պզտիկ մազերուն մէջ քրտինքի կաթիլներ կը փայլէին: Քիչ մը առաջուան վարը առած լոգանքը դնդերներուն կարծես աւելի ուժ էր տուեր: «Նրանք խորն են որպէս եթեր, նման յուզուող ջրեր..»: «Ֆլիւթ, ֆլիւթ» պոռաց յանկարծ, բանաստեղծութիւնը արձակի վերածելով: Պատասխանը սարսափելի բան մըն էր. ադէտ մը պարզապէս: Թուիքոյին վրայ կոճակ չէր մնացած: Օ՛ այս կոճակի խընդիրը. մղձաւանջը մենաւոր տղոց: Օ՛, դաւաճանութիւնը կոճակներուն որոնք ամէն շաբաթ երեկոյ կը մեկնին անվերադարձ, ինչպէս կարել պանոնք. հոգի քակել, կոճակ կարել: Ճերմակ դերձան գտաւ, բայց ասեղ չկար. ո՞ւր կորեր էր խայտառակը, ո՞ւր դրած կրնար ըլլալ: Փիէռ փնտռեց զայն նախ մոխրամանին մէջ, յետոյ հագուստներուն վրայ, բազարանին այն էջը ուր Էկիւյ գրուած է: Չկար, չկար: Թուիքօն ձեռքը սենեակին շրջանը կ'ընէր. մէկէն պատին վրայի լուսանկարներուն առջեւ կենալով ըսաւ. «Նէնէթ, Նէնէթ, դո՛ւն ըսէ, ո՞ւր է ասեղս» եւ յանկարծ յիշեց. դրան վրայ խօթած էր զայն, է՛ն վերը: Ծայրը ժանգոտած էր, բայց խնդիր չէ. սկսաւ կարել, մահճակալին եզերքը նստած: «Նրանք խորն են որպէս եթեր..»: Ճնչեց, նորէն շնչեց, ասեղը անշարժացաւ օդին մէջ ու Փիէռ բերանը կզպած ամբողջ ուժովը ներս քաշեց օդը: Աչքերը խոշոր խոշոր բացաւ: Ուրկէ՞ կուգար այս բոյրը. Նէնէթն էր, Նէնէթին բոյրն էր, շատ աղէկ կը ճանչնար զայն: Այլեւս ասեղ չէր փնտռածը. տասը համար աչքերը այդպիսի փայլ մը ստացան ու սկսան արագ արագ դառնալ: Ինք քարացեր էր սակայն, վախնալով որ վինքը հրջապատող անուշահոտութիւնը կը թռցնէ: Եւ ահա ակնարկը զամուեցաւ, ժպիտը մեծցաւ դէմքին վրայ ու ծունկերն ի վար սահող Թուիքօն հետը տարաւ ասեղ ու դերձան:

Հանդերձարանին քովի վարագոյրին տակ կ'երեւէին զոյգ մը տոտիկներ եւ սրունքներ: Այդ սրունքները ալ միայն Նէնէթ կը կոչուէին: Ձեռքերը բարձրացուցած, մօտեցաւ անշշուկ. ի՞նչ ընել, ի՞նչ ըսել, ի՞նչպէս սկսիլ... ու երկու ձեռքերովը նետուեցաւ վարագոյրին վրայ այն կէտերուն ուր կ'ենթադրէր ուսերուն վրայի պարապին հանդիպիլ: Եւ պաստառը կաղապարուեցաւ այդ սիրական դէմքին վրայ, ահա քիթիկը, ահա այտերը, ահա թուշը... կը խնդա՞ր... Փիէռ իր հոգիէն պոռաց.

— Նէնէ՛թ, Նէնէթ չէռի...

— Ի՛նչ, ի՛նչ, սա նայեցէք, սա պարոնի՛ն նայեցէք, ինծի այդպէս մե՞րկ կ'ընդունիս: Շո՛ւտ, հագուէ տեսնեմ:

Երկուքն ալ կը խնդային: Փիէռ վերջապէս գտաւ ժաքէթը ու հագաւ, մինչ Նէնէթ կը շարունակէր գետնի Թուիքօն ցոյց տալով.

— Աս ալ վերցուր անմիջապէս. վերջը նորէն ժամերով պիտի փնտռես ու Նէնէթ պոռաս: Ըսէ տեսնեմ, եթէ ես հոս չըլլայի, ասեղդ ի՞նչպէս պիտի գտնէիր...

— Բայց հիմա որ գտայ ալ պիտի չկորսնցնեմ. ալ կարելի չէ որ կորսնցնեմ, հիմա որ Նէնէթս գտայ...

(Շար. – 19)

Այրի Տիկին Յակոբ Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Գույումճեան եւ զաւակները, Պ. Կարապետ Գույումճեան, այրի Տիկին Մարկրիթ Գէորգեան եւ զաւակները (Լոս Անճելըս), այրի Տիկին Արգինէ Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Գույումճեան (Պոլիս), Յովսէփեան եւ Ծոլաքեան ընտանիքները եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, մօրեղբօր, խնամիին եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

(Չէնկըլէրցի)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 24ին, 69 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Ապրիլ 26, ժամը 16ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Գույումճեանի, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեանի, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Գույումճեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

Տէր եւ Տիկին Ստեփան եւ Վերժին Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Ազատ Հերմինէ Ասլանեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Վարդան եւ Սիլվիա Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն եւ Ժանն Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ եւ Լինտա Բարունակեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Տիլ եւ Ատլին Մոթիսքա (Ամերիկա), Պ. Ճոն Ասլանեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Հ. Թապլպեան (Ամերիկա), Օր Նեա Գազազեան (Ամերիկա), ինչպէս նաեւ Գազազեան, Եսեան, Ասլանեան (Ամերիկա), Տամլամեան, Պօղոսեան, Պալիկեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԱՆ ԹԻԹԻՒՆՃԵԱՆԻ

(ծնեալ Երանուհի Գազազեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 23ին, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Ապրիլ 27, ժամը 10.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Բլամարի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեանի:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը Տէխինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով, ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Օհաննէս Փանոսեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Նորայր Հայցագործեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Գառնիկ Բարքեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկ. Գուրգէն Փանոսեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Միրաքեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Բարքեանի եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրելի մօր, մեծ մօր, զոքանչին, քրոջ, խնամիին, ազգականին՝ այրի Տիկ. Վարդանոյշ Փանոսեանի մահուան առթիւ (Կարտան):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն Շաւիլի Կապ. Խաչին, Շաւիլէն Սրբուհի Տէր-Գալուստեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկ. Տատուրեան 100, այրի Տիկին Տէր-Վարդանեան 50, Առաքել Կարապետեանի եւ Զարուհի Համբարձումեանի մահերուն առթիւ՝ Տէր եւ Տիկ. Խորէն Միհասեան և Տիկ. Պայծառ Խաքիճեան 250:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ — Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Ապրիլ 28,, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին Ազգ. Տան սրահը, գաւաթ մը թէյի շուրջ: Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Բաչանի մասնաճիւղի հերթական ժողովը Հինգշաբթի, Ապրիլ 26, ժամը 20.45ին ընկերուհի Փափազեանի մօտ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Բարուհի Փափազեան եւ զաւակները, փոխան ծաղկեպսակի, 250 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, Արտաշէս Ուշագլեանի մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Սիրուն Լերթողեանի մահուան առթիւ:

ORGANISE
PAR LA MAISON
DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, RUE DE MADRID

Vendredi 27 Avril à 20 h. 30

CONFERENCE - DEBAT

" L'ARTICLE 30 : Pour Quoi Faire? "

En Français
par ARA KRIKORIAN
« Manifestation à Saint Julien »
PROJECTION DU FILM

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Յուլիս 2ին, 6–13 տարեկան մանուկներու համար: Արձանագրութեան համար դիմել Երկուշաբթի օրերը ժամը 15 – 19, Հայ Կարմիր Խաչի գրասենեակը, Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ կամ ժամադրուիլ հեռաձայնելով 985.36.53:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ «ԱՆԻ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԸՄԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Ապրիլ 27ին, երեկոյեան ժամը 20.45ին
Իսիի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Soirée de

Chants Folkloriques Arméniens

par la Chorale ANI

de l'Eglise Arménienne d'Issy-les-Moulineaux

le Vendredi 27 Avril à 20 h. 45

au Théatre Municipal 25, av. Victor Cresson

(Métro Mairie d'Issy)

Տոմսերու համար դիմել՝
ԻՍԻԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻ, հեռ. 644.28.52
ԳՐԱՏՈՒՆ ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 9 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ, հեռ. 523.24.97
ՍԵՒԱՆ, 4 Ռիւ Լազար Քարնօ, Բլամառ, հեռ. 642.16.07
եւ երգչախումբի անդամներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Եկեղեցւոյ մշակութային տան գրադարանը այժմ պատրաստ է արդիական սարքաւորումով: Կը պակսին գիրքեր: Այլազան բովանդակութեամբ եւ լեզուներով գիրքեր կ'ընդունուին, որպէսզի ճոխացնենք գրադարանը եւ դնենք զայն հանրային ծառայութեան: Գիրք նուիրել փափաքողները կրնան դիմել ուղղակի եկեղեցւոյ քարտուղարութեան՝

Հեռ. 77.84.70: Հասցէ՝
Eglise Arménienne
339, Av. du Prado, 13008 Marseille

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝ ՄԱՅԻՍ 12ին:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ 64ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Ն Ի Ս

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, ծաղկեպսակի զետեղում ժամը 11ին, Մեռեալներու յուշարձանին:

Կիրակի, Ապրիլ 29, ժամը 10ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ս. Աստուածածին եկեղեցին: Նոյն օրը ժամը 15ին, Քլէօպ Առթիսթիք սրահին մէջ պաշտօնական հանդիսութիւն, բարձր նախագահութեամբ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՐՃԵԱՆԻ:

Կը խօսին.— ՇԱՌԼ ՀԷՐՄԱՆ (Ալփ-Մարիթիմի երեսփոխան)
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր:

Կ Ր Ը Ն Ո Պ Լ Ը

Կրընոպլի Հայ Ազգային Միութիւնը, Ֆ. Կապոյտ Խաչը, Մարտիկներու Միութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Կրընոպլի Հայ Ակումբը, Նոր Սերունդը կը հրաւիրեն հայ գաղութը մասնակցելու Ապրիլեան ոգեկոչումի հանդիսութեանց, Կիրակի, Ապրիլ 29, պատարագը ժամը 10ին:

Eglise Notre-Dame de la Délivrance St. Martin d'Herès.

Dépot de gerbe à 11 h. 45, Monument aux Morts, Bd Clémenceau, Grenoble (face anneau de vitesse).

ՇԱՎԻԼ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Ապրիլ 29, պատարագ կը մատուցուի:

Հայկական Երեկոյթ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի ընկերային յանձնախումբին կողմէ, Մայիս 5, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21էն սկսեալ, Սամուէլ Մուրատ Մխիթարեան վարժարանի սրահներուն մէջ, 26 Ռիւ Թրուայոն:

ՊԵՏԻԿ իր նուագախումբով: Հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ պիւֆէ մը ձեզի կը սպասեն:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Ամասիոյ Հայրենակցական Միութեան, Կիրակի, Ապրիլ 29, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի 1919ի Ամասիոյ եւ շրջանի ընդհ. նահատակաց հոգիներուն ի հանգիստ:

Յաւարտ պատարագի, Եղեռնի յուշարձանին առջեւ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ ծաղկեպսակի զետեղում:

Կը հրաւիրուին շրջանի Հայութիւնը եւ մասնաւորի Ամասիացիները ներկայ գտնուելու եւ աղօթելու, յարգելու համար յիշատակը բոլոր նահատակաց:

ՃԱՇ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն: Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 13ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին.— երգ՝ Տիկին Ալիս Գալուստեան – Ալթունեան, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, եւայլն:

Կը խնդրուի նախապէս արձանագրուիլ խաչուհիներուն մօտ, մինչեւ Մայիս 2:

Տախսերու մասնակցութիւն 70 ֆր.:

RESTAURANT ARMÉNIEN
NORAIR
EXCELLENTE AMBIANCE TOUS LES JOURS — SAMEDI AVEC LE CHANTEUR POPULAIRE ARMENIEN D'IRAN
SOUREN
24, Rue RODIER — 75009 PARIS
TEL. : 280-35-84

CONFECTIONNEURS... TRICOTEURS...
TEXFRA
importe du fil à coudre
aux meilleurs prix

SIÈGE SOCIAL
35, boulevard Ornano
93200 St. DENIS
tél 243 04 87

MAGASIN
av. du Maréchal Leclerc
Centre Commercial du Moulin
MEUDON-LA-FORET
tél. 631 10 44

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
27
VENDREDI
27 AVRIL
1979

LE NUMERO 1,80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ	
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80	

54րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.369 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 54e ANNÉE — No 14.369

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

o

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՊԱՏԱՐԱԳ — ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ — ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԵՒ ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 15ին, հակառակ աննպաստ եղանակին եւ անդադար տեղացող անձրեւին, Հայեր հաւաքուած էին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, յարգելու համար յիշատակը Ապրիլեան Եղեռնի մէկուկէս միլիոն մեր նահատակներուն: Կը պատարագէր Գիւտ Եպիսկ. Նագգաշեան: Ներկայ էին Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ առաջնորդ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, Առաքելական եւ Կաթողիկէ Եկեղեցիներու հոգեւորական դասը: Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան իր քարոզին բնաբան ընտրած էր «Մահ ոչ իմացեալ մահ է, մահ իմացեալ անմահութիւն»ը: Կաթող. Պատուիրակը անդրադառնալով օրուան խորհուրդին նշեց. «Ամէն անգամ որ կ'ոգեկոչենք մեր նահատակներու յիշատակը, կը ներշնչուինք անոնց կեանքին օրինակէն ու ոգիէն: Ոգեկոչումները առիթ են մեր մէջ նորոգելու համար գոյատեւման ուխտը: Ծրագրուած կերպով Թուրքը ջարդեց ծերն ու մանուկը, բնաջնջել փորձեց ժողովուրդ մը, որ հպարտ էր իր Հայու կոչումով: Մեր պապերը գիտակցաբար դէպի մահ գացին, որովհետեւ անոնք կը հաւատային որ մահ իմացեալ անմահութիւն է»: Ապա, յետադարձ ակնարկ մը նետելէ ետք Հայոց պատմութեան վրայ, Սերովբէ Արք. եզրակացուց. «Ապրիլ 24ը այլեւս մեզի եւ մեր ժողովուրդին համար լայն իմաստ ունի: Խտէալի մը համար զոհուեցան մեր պապերը եւ մենք անպայման հատուցում պիտի ստանանք: Անոնց խտէալը այն ատեն կ'իրականանայ երբ մենք՝ անոնց յետնորդ սերունդը, գիտնանք գիտակից մօտեցումով պահանջել մեր արդար իրաւունքը»:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուէր հոգեհանգստեան պաշտօն բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին:

×

Ժամը 16.30ին, եկեղեցական արարողութիւններէ ետք, Հայ Դատի Յանձնախումբը կը հրաւիրէր ներկաները Շան Էլիզէի վրայ իր կազմակերպած հանրաժողովին, Հայկական Ազատագրութիւնը՝ Փէռ Լաշէզ: Ժամը 17ին՝ Ֆրէնտլանտ պողոտայի անկիւնադարձին վրայ տեղի կ'ունենար Հայ Դատի Յանձնախումբին հանրաժողովը: Պարզուած պաստառներու վրայ կը կարդացուէր՝ «Շարունակենք պայքարը մեր պահանջներու հատուցման համար», «Մեր հողերը, մեր հողերը», «Արդարութիւն հայ ժողովուրդին համար» եւայլն:

Բացումը կը կատարէր Օննիկ Ալթունեան եւ խօսք կու տար Հայ Դատի Յանձնախումբի ներկայացուցիչ Հանրի Փափազեանի, որ կարդաց ֆրանսերէն ճառ մը, ուր յիշելէ ետք թէ տարիներէ ի վեր գոհացանք միայն ոգեկոչումներով եւ պահանջքներով, կը շեշտէր որ այլեւս վերջ պէտք է տալ սուգին ու անցնիլ գործի: Մինչեւ այսօր Թուրքիա ոչ միայն կը մերժէ ճանչնալ հայկ. ցեղասպանութիւնը, այլեւ նենգափոխելով պատմութիւնը կ'ըսէ թէ Հայերն են, որ Թուրք ջարդած են: Հանրի Փափազեան վերջացուց իր խօսքը՝ շեշտելով. «Պիտի պայքարինք կարելի մեր բոլոր միջոցներով, որպէսզի մեծ Պետութիւններու շահարկութիւններուն զոհ չերթայ հայկ. ցեղասպանութեան ճանաչման ու մեր հողերու վերադարձի հարցը»:

Կարդացուեցան չորս բանաձեւեր, որոնք ներկաներու հաւանութիւնը ստանալէ ետք ղրկուեցան Ֆրանսայի Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի, Թուրքիոյ վարչապետ Էճեվիթի, ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբի նախագահ Պօնի եւ Ենթայանձնախումբի տեղեկաբեր Ռուհաշիանքիքոյի:

×

Ժամը 18ին Հայ Նախկին Ռազմիկներ ծաղկեպսակ մը դրին Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին, մինչ զինուորական նուագախումբի հնչեցուցած մահերգին առընթեր կը ծածանէին ֆրանսական եւ հայկական եռագոյն դրօշակները:

Ժամը 21ին, Սալ տը լա Շիմիի մէջ, տեղի ունեցաւ ոգեկոչման հանդիսութիւնը հովանաւորութեամբ հայ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն: Բացման իր խօսքին մէջ Գիւտ Եպիսկ. Նագգաշեան, ոգեկոչեց բիւրաւոր հայ նահատակներուն յիշատակը:

Խօսք առաւ Տիգրան Ճինպաշեան եւ Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչման հանդիսութիւններու մասին ըրաւ կարգ մը հաստատումներ. «Մինչեւ 1965 Ապրիլեան ոգեկոչումը սուգի բնոյթ ունէր. տխուր էին արտասանուած կտորները, մելամաղձոտ էին երգերը. Հայաստանի մէջ օրացոյցին մաս իսկ չէր կազմեր, այսուհանդերձ կը մնար ան մեր ժողովուրդի յիշողութեան մէջ: Սփիւռքի Հայերը մխրճուած էին ներքին պայքարներու մէջ եւ միասնականութիւնը ամէն օր քիչ մը աւելի զգացնել կու տար իր գոյութեան անհրաժեշտութիւնը: Եղեռնի 50ամեակը անկիւնադարձ մը եղաւ ոգեկոչման հանդիսութիւններու ձեւին մէջ: Միասնականութիւնը մարմին առաւ համընդհանուր կազմակերպութեան մարզին մէջ»: Այնուհետեւ յիշելէ ետք մեծ Պետութիւններու անտարբերութիւնը Հայկ. Դատի վերաբերեալ, եզրակացուց. «Այսօր, երբ աշխարհի ճակատագիրը իրենց ձեռքերուն մէջ ունեցող մեծ Պետութիւններ անուշադրութեան կը մատնեն Հայութեան դէմ գործուած ցեղասպանութեան ճանաչման եւ հատուցման համար բարձրացող պահանջատիրական աղաղակները, պէտք չէ զարմանալ հայ երիտասարդութեան պոռթկումին եւ բիրտ ուժի դիմելու տրամադրութեան համար»:

Երկրորդ բանախօսը՝ Աւետիս Ալիքսանեան, յիշելէ ետք, թէ Ապրիլեան Եղեռնէն ճողոպրած Հայու բեկորները Սփիւռքի տարածքին վրայ հիմնեցին եկեղեցիներ, դպրոցներ, մամուլ եւ բազմաթիւ զոհողութիւններու գնով պահեցին իրենց ինքնութիւնը, յետադարձ ակնարկով մը պատմական քանի մը երեւոյթներու անդրադարձաւ եւ աւելցուց.— «Այսօր Թուրք ղեկավարները ոչ միայն կ'ուրանան հայկ. ցեղասպանութիւնը, այլ եւ նենգափոխելով պատմութիւնը կ'ըսեն թէ 1915ին Հայերը Թուրք ջարդեր են: Պէտք է մերժել արկածախնդրական գործունէութեան ձեւերը եւ լուրջ մօտեցումով՝ բոլորին կողմէ ընդունուած ծրագրի մը հիման վրայ կեանքի կոչել համազգութային կեդրոնական մարմին մը ու միասնաբար աշխատիլ՝ ցեղասպանութիւնը ճանչցնել տալու եւ մեր պահանջներուն հատուցում ստանալու համար»:

Վերջին խօսողն էր Մէթր Ժիւլ Վոլֆ, որ տուաւ ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Ենթայանձնախումբի տեղեկագրի 30րդ պարբերութեան հարցին պատմականը սկիզբէն մինչեւ 1973 Մարտ, երբ առաջարկուեցաւ ջնջել 30րդ պարբերութիւնը, որ կը վերաբերէր հայկ. ցեղասպանութեան մը գործուած ըլլալու իրողութեան: Ապա ծանրացաւ վերջին տարիներու դէպքերուն վրայ եւ մասնաւորաբար խօսեցաւ Ժընեւի ժողովի մասին, ուր Ժիւլ Վոլֆ բուռն կերպով պաշտպանած է պարբերութիւնը տեղեկագրին մէջ ձգելու թէզը: Բանախօսը եզրակացուց իր խօսքը երկու առաջարկներով. 1) Կեանքի կոչել փաստաթուղթերու կեդրոն մը, որովհետեւ վերապրողներէն քիչեր կը մնան վկայութիւն տալու համար. միւս կողմէ՝ հարկ եղած պարագային, անմիջապէս կարելի դարձնելու համար փաստաթուղթերու հայթայթումը:

2) Միասնական ճակատ մը կազմել Հայ Դատի հետապնդման աշխատանքներուն մէջ:

Խօսքերու աւարտին, յայտագրի վարիչը՝ Մարի Ատուրեան, կարդաց բանաձեւ մը, որ պիտի յղուէր Նախագահին:

Կարճ դադարէ մը ետք ցուցադրուեցան Իզմիրի աղէտէն առնուած փաստանկար մը եւ 1976 Ապրիլ 24ին Ծիծեռնակաբերդի յուշարձանէն լուսապատկերներ:

Տիկին Էքիզեան – Քարփանթիէ արտասանեց Սիամանթոյի «Պարը» եւ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի «Եղբայր եմք մենք»ը (ֆրանսերէն թարգմանութիւն):

Կարգը եկած էր Մխիթարեան – Դպրոցասէր – Նայիրի միացեալ երգչախումբին, որ Գէորգ Եանպէկեանի ղեկավարութեամբ քառաձայն հնչեցնելով ազգային – հայրենասիրական երգեր՝ Անդրանիկ, Զարթիր որդեակ, Զարթիր լաօ, Մեր ճամբան եւ Հայ ապրինք, քիչ մը աւելին ներարկեց ունկնդիրներուն մէջ, երբեւէ յարուցեալ ժողովուրդի մը յաւերժութիւնը խորհրդանշող սերունդ:

Ապրիլեան Եղեռնի 64րդ տարեդարձի ոգեկոչման հանդիսութիւնը վերջ գտաւ երեք հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերու՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեանի եւ Պատուելի Դանիէլ Սահակեանի, աղօթքով եւ օրհնութեամբ:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

×

Շուրջ 150 հոգի հաւաքուած էին Փէռ Լաշէզ, տեղատարափ անձրեւի մը տակ, «Հայկ. Ազատագրութեան» հրաւէրով: Ծաղիկներ դրուեցան Անդրանիկի շիրիմին, ապա ցոյցը ցրուեցաւ առանց միջադէպի: Նոյն իրիկունը սրահի մը մէջ տեղի ունեցաւ վիճաբանական երեկոյթ մը, ուր խօսք առին կազմակերպութեան երեք ներկայացուցիչներ, ապա նաեւ հանդիսականներ:

× Լիպերասիոն, քանի մը տողով կ'անդրադառնար Ապրիլ 24ի տարեդարձին Հինգշաբթի օր, շեշտելով թէ «մինչ միայն քանի մը տասնեակ հաւաքուած էին Փէռ Լաշէզ անձրեւին տակ, մօտ 2000 Հայեր էին, որոնք տողանցած են Քանըպիէրի վրայ, մասնակցութեամբ Ընկերվարական կուսակցութեան եւ Հանրապետական կուսակցութեան ընտրեալներու...»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

o

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ԱՆՍՊԱՍԵԼԻ ՊԱՇՏՊԱՆ ՄԸ՝ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ...

Յետաձգուած Բրեժնեւի առողջական վիճակի հետեւանքով, Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի Մոսկուա այցելութիւնը, կը կատարուէր, ի վերջոյ, Ապրիլ 26ին եւ վերջ պէտք է գտնէր Շաբաթ օր:

Ծրագրուած է որ Ֆրանսայի Նախագահը երեք խօսակցութիւն ունենայ Բրեժնեւի եւ խորհրդային ղեկավարներու հետ: Հասած իրիկուան իսկ նախատեսուած էր ճաշ մը ի պատիւ Նախագահ Ժիսքարի Կրեմլինի մէջ: Ֆրանսայի Նախագահին կ'ընկերանան չորս նախարարներ՝ Փոնսէ (Արտաքին), Մոնորի (Տնտեսութիւն), Տրնիօ (Արտաքին Առեւտուր) եւ Ժիրօ (Ճարտարարուեստ): Ժիսքարի երկրորդ ճամբորդութիւնն է իր ընտրութենէն ի վեր:

Գլխաւոր նպատակը կը նկատուի, այս նոր հանդիպումին, տասը տարուան «ծրագիր» մը գործակցութեան:

×

Ի յառաջագունէ անհաւատալի կը թուի, ոմանք գուցէ կարծեն թէ կատակ է բայց ոչ, լուրը շատ լուրջ է եւ աղբիւրն ալ ալ՝ Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը: Արդարեւ, դեսպանատան լրատուութեան գրասենեակին հրատարակած մէկ փաստաթուղթին համաձայն «Սպիտակ գիրք» մը լոյս պիտի տեսնէ մարդկային իրաւանց մասին: Այս հատորին գլխաւոր նորութիւնը պիտի ըլլայ «գաղտնի» մընացած տեղեկութիւններ հաղորդել, որոնց կարգին՝ մարդկային իրաւանց բոլոր խախտումները եւ բռնաբարումները կը կատարուին Խորհ. Միութենէն դուրս: Ասոնց առաջին «զոհ»երն են անոնք որ կը հեռանան Խորհ. Միութենէն (Հրեաները) եւ դրամատիրական աշխարհին մէջ կը գտնեն.— «Անգործութիւն, ընկերային անհաւասարութիւն, նուաստացում, շահագործում, ճնշում եւ ցեղապաշտութիւն»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Արդարութեան պալատի առաջին յարկը, որ կը կոչուի՝ «Բանտարկեալներու Կալըրի» ռումբ մը պայթած է Չորեքշաբթի կէս գիշերին հսկայ վնասներ պատճառելով: Զոհ չկայ: Եղեռնափորձին տէր եղած է «Ազատագրութեան քորսիքական ճակատ»ը: Պատճառը այն է որ չորս քորսիքացի ինքնավարներ պիտի դատուին ամիսէ մը, բայց ոչ Արդարութեան պալատի դատարանին առջեւ, այլ՝ Պետութեան Ապահովութեան Ատեանին առջեւ: Ա. Ք. Ճ.ը կը յայտարարէ որ ֆրանսական արդարադատութիւնը որեւէ իրաւասութիւն չունի քորսիքացի ինքնավար դատելու:

ԼԻԲԱՆԱՆ կրկին պատերազմական դաշտի վերածուած է եւ հարուածները չեն դադրիր: Իսրայէլեան բանակը կը շարունակէ իր գործողութիւնները: Բաւական զոհ կայ: Առաջին առթիւ տասնեակ մը մեռեալ կայ եւ 60 վիրաւոր, բոլորին համար «անմեղներու ջարդ» մըն է կրկին:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հաղորդեն որ այաթոլա Խոմէյնի անգամ մը եւս սպառնացած է ձեռքերը կտրել անոնց որոնք կ'ընդդիմանան իսլամական յեղափոխութեան: Խոմէյնի կ'ակնարկէ գլխաւորաբար ինքնավարութիւն ուզող փոքրամասնութեանց: Գալով Պազերկանի, ուղերձ մը ըրած է ժողովուրդին շեշտելով թէ Խոմէյնի կոմիտէները պէտք է դադրեցնեն իրենց մաքրագործումները:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարութիւնը Խորհրդարանին դիմեց երկարաձգելու համար պատերազմական վիճակը արեւելեան գաւառները, ուր Քիւրտերը կը շարժին:

ԵՂԵՌՆԻ 64ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԱՊՐԻԼ 24 ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՔԱՐՈԶՉԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթէօր)

Մեծ Եղեռնի տարեդարձներու նախօրեակին զանազան Թրքական փրոփականտ գրքոյկներ քանի մը տարիէ ի վեր կ'ողողեն հրապարակը։ Նախապէս անոնք կը ղրկուէին հայ մշակոյթի կեդրոններու, անհատներու եւ մամուլի ներկայացուցիչներու զանոնք հայկական ցեղասպանութեան ներքին ծալքերուն մասին «լուսաբանելու» մտահոգութեամբ։ Այս տարի, ըստ մեր ստացած եւ իմացած տեղեկութեան, շատ աւելի մեծածաւալ բնոյթ մը տրուած է այս ժխտական քարոզչական մեթոտին եւ նոյնիսկ ղրկուած օտար թերթերու խմբագրատուններ. վստահաբար իբր անմիջական հետեւանք Ժընեւի մէջ 30րդ պարբերականի խնդրին ի նպաստ Հայոց վերջաւորութեան։

Քարոզչութիւնը հին զէնք մըն է։ Նկատուած է եւ կը ծառայէ ոչ թէ միայն արդարին կամ իրաւացիին իրաւունքներուն ծանօթացման կամ պաշտպանութեան համար իբր միջոց, այլեւ շատ անգամ ալ իբր զէնք յանցաւորին, որ իր ապօրէն կամ անիրաւ գործունէութիւնը կամ արարքը կ'ուզէ չարափոխել, խեղաթիւրել ու դէպքերը վերիվայր շրջելով արտաքին աշխարհին բոլորովին տարբեր կերպով ներկայացնել։ Այս երկրորդ պարագան եղած է անշուշտ 1915 Ապրիլ 24ի յաջորդող ամիսներուն Հայ ժողովուրդը իր դարաւոր հայրենիքէն արմատախիլ ընել տալու եւ զայն Սուրիոյ կամ Միջագետքի անապատներուն մէջ համաճարակներէ կոտորեալ մեռնող, կամ սովամահ ըլլալու դատապարտող Օսմանեան կայսրութեան այսպէս կոչուած «Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն» կոմիտէի պարագլուխներուն ընդգրկած քաղաքականութիւնը։

×

Համիտեան բռնակալ լուծի շրջանին (1876 — 1908) Երիտ-Թուրքերու նախակարապետները, մի աննշան եւ անուժ խմբակ, Եւրոպա — մանաւանդ Ֆրանսա եւ Զուիցերիա — ապաստանած էին։ Իրենց դժգոհութիւնը կը կայանար մանաւանդ այն խնդրին շուրջ թէ Ապտիւլ Համիտ Եըլտըզի պալատին մէջ ամրացած, Արեւմտահայաստանի գաւառներուն մէջ անլուր եւ աննախընթաց ջարդեր սարքել կուտար որուն հետեւանքով եւրոպական հանրային կարծիքը սաստիկ վրդոված եւ տակնուվրայ եղած էր։ Ամէն հայրենասէր օսմանցի Թուրք ինքզինքը վարկաբեկուած եւ խայտառակուած կը զգար Եւրոպայի մէջ։ Ապտիւլ Համիտի արժանի գործակալ, Փարիզի դեսպան Մինիր պէյի — յետադային փաշա — աջ ու ձախ բաշխած կաշառքները եւ պարգեւները չէին յաջողած բովանդակ Եւրոպայի մամուլը լռեցնել։ Թուրք բառը հոմանիշ կը նկատուէր քաղաքակրթութեան անատակ ժողովուրդի մը։ Այս էր եղած գլխաւոր պատճառը որ Երիտ-Թուրքերու պարագլուխ եւ առաջնորդներէն Ահմէտ Ռըզա պէյ Ֆրանսայի մէջ «Մէշվէրէթ» պարբերաթերթը հրատարակել սկսաւ։ Իր փափաքն էր թէ' օսմանցի Թուրքին եւ թէ Եւրոպայի հասկցնել որ հայկական ջարդերու պատասխանատուն միայն եւ միայն Ապտիւլ Համիտն էր եւ եթէ Ապտիւլ Համիտ գահընկէց ըլլար եւ Օսմանեան կայսրութիւնը Միտհաթեան Սահմանադրութեամբ եւ Խորհրդարանով մըն ալ օժտուէր, Թուրք ժողովուրդը եւս ատակ էր իբր քաղաքակիրթ ժողովուրդ ներկայանալ համաշխարհային հանրային կարծիքին առջեւ։

Ահմէտ Ռըզա պէյ Իթթիհատականներու չափաւորներու թեւին կը պատկանէր։ Հետեւաբար երբ Համիտեան բռնակալ լուծը իսպառ տապալեցաւ 1909ի Ապրիլին, իր ազատական եւ ռամկավար սկզբունքները ծայրայեղ աջակողմեան եւ ազգայնամոլ Երիտ-Թուրքերու մօտ համակրութիւն չգտան։ Ինչ որ գլխաւոր ազդակը եղաւ որպէսզի Ահմէտ Ռըզա հետզհետէ մեկուսանար իր նախկին համախոհ գործակիցներէն։ Թերեւս իր քրիստոնեայ ծագումը — գերմանացի ծնողքէ սերած էր — որոշ դեր մը ունեցած էր իր գաղափարներուն եւ ձգտումներուն մէջ։

Մեր պատմական պրպտումներու ընթացքին բաւարար փաստեր գտած ենք որոնք կ'ապացուցանեն թէ Օսմանեան կայսրութեան հպատակ քրիստոնեայ ժողովուրդները բնաջնջելու գաղափարը 19րդ դարու կէսէն սկսեալ, այսինքն Խրիմի պատերազմէն յետոյ (1853–1856), մշակուիլ սկսած է։ Պետական եւ քաղաքական յայտնի դէմքեր նոյնիսկ չեն վարանած հրապարակային յայտարարելու թէ «... ցաւալի է որ իրենց նախահայրերը շատ աւելի կանուխ հաշուեյարդարի չէին ենթարկած օսմանեան հպատակ քրիստոնեայ ժողովուրդները, երբ դեռ Օսմանեան կայսրութիւնը շատ զօրաւոր էր եւ քրիստոնեայ Եւրոպան ալ տկար։ Յետադային Երիտ-Թուրքերու ականաւոր դէմքերէն արիւնարբու տոքթէօր Պահաէտտին Շաքիր, երբ դեռ ընդդիմադիր շարքերուն մէջ կը գտնուէր, կը մեղադրէր Ապտիւլ Համիտը որ հայկական ջարդերու ժամանակ Եւրոպայի մէջ տիրող աննպաստ հանրային կարծիքին հակազդելու համար, բաւարար փրոփականտի միջոցներու չէր դիմած։

Սա մի անժխտելի փաստ է եւ դժուար չէ կռահել որ երբ 1915ին հայկական ցեղասպանութիւնը ի գործ դրուեցաւ Պահաէտտին Շաքիր եւ իր մեղսակիցները ձեռնածալ պիտի չմնային։ Ինչպէս Թըրքական ծանօթ առածը կ'ըսէ մինարէի չալան գըլըֆընը հազըրլար (մինարէն գողցողը պատեանը պատրաստած է) Երիտ-Թուրքերու պարագլուխները արդէն նախատեսած էին իրենց արարքին արձագանգները ու փրոփականտի միջոցները եւ ծրագիրները պատրաստած էին իրենք զիրենք արդարացնելու համար։ Ուրեմն երբ 1915 տարուոյ Ապրիլէն Հոկտեմբեր, ոչ թէ միայն Կովկասի սահմանամերձ գաւառներու մէջ ինչպէս յաճախ կը գրեն Թուրք պատմաբան կամ հեղինակներ, այլ բովանդակ Փոքր Ասիոյ հայ ժողովուրդը, ի բաց առեալ քանի մը նահանգներէ որոնց կառավարիչները չգործադրեցին իրենց ուղարկուած խիստ հրահանգները, տարագրուեցան եւ կոտորուեցան, Իթթիհատի «ազնուաշուք» վարիչները չտապեցին միջոցներ ձեռք առնել ինքնապաշտպանութեան համար։

Արդարեւ Համաձայնական տէրութիւնները՝ Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ռուսաստան, այս վերջնոյն թելադրութեամբ բողոքագիր մը ուղարկեցին Բ. Դրան յայտնելով թէ Օսմանեան կայսրութեան վարիչները պատասխանատու կը նկատուէին Հայոց դէմ ի գործ դրուած նորանոր ոճրագործութիւններուն համար եւ յետ պատերազմի պիտի պատժուէին։ Համաձայնական տէրութեանց այս սպառնալիքը երկու գլխաւոր հակազդեցութիւն գտաւ Երիտ-Թուրքերու ղեկավարներուն մօտ։ Նախ, տեսնելով թէ այլեւս կարելի չէր երկար ժամանակ ծածկել իրենց ոճիրը, Իթթիհատական վարիչները (1) արագացուցին Հայոց տեղահանութիւնը եւ բնաջնջումի գործողութիւնները։

Երկրորդ, սկսան հրատարակել գրքոյկներ եւ գրքեր անգլերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով։ Քանի մը հատ գրքոյկներ թրքերէն լեզուով ալ լոյս տեսան, իբր ինքնադարացման միջոցներ պատմութեան առջեւ։ Այս հրատարակութիւնները կը ձգտէին հետապնդել երեք նպատակ.

1) Ոճիրները կարելի է եղածին չափ ծածկել։ Փրոփականտի այս գրքոյկներուն մէջ երբեք չի յիշուիր թէ ինչ եղան բովանդակ Փոքր Ասիոյ Հայ ժողովուրդը, իր ստացուածքը — անշարժ թէ շարժուն — եկեղեցիները, վանքերը, դպրոցները եւայլն։

2) Դէպքերը խեղաթիւրել։ Այսինքն տեղահանութեան ընթացքին գործուած ոճիրները նախ դիպուածի արդիւնք ցոյց տալ եւ ոչ թէ իբր պետական քաղաքականութիւն։ Այլ խօսքով՝ «ապստամբ Հայոց դէմ առնուած խիստ միջոցներ» ու գործադրութեան ընթացքին կարգ մը անկարգութիւններ գործուած են։

3) Ցեղասպանութեան զոհերուն թիւը նսեմացնել որպէսզի յետագային հաշտութեան խորհրդաժողովի բանակցութիւններու ընթացքին եւրոպական հանրային կարծիքը շփոթութեան մատնուի եւ հայկական պահանջները նկատի չառնուին։

Լոկ փրոփականտի համար պատրաստուած այս հրատարակութիւնները հիմնուած են լրիւ յերիւրածոյ փաստերու վրայ եւ ոչ մէկ հիմ ու պատմական ճշմարտութիւն կը ներկայացնեն։ Մեր երկու տասնեակ տարիներու ընթացքին կատարած պատմական պրպտումները մեզ ամբողջովին համոզած են թէ ոչ մէկ ըմբոստութիւն տեղի ունեցած է թրքական իշխանութիւններու հանդէպ որ առիթ ընծայած ըլլար Երիտ-Թուրքերու գործադրել ժամանակակից պատմութեան առաջին ցեղասպանութիւնը։ Սոյն փրոփականտի գրքոյկներէն կամ գրքերէն ոմանք, առանց հեղինակի անուան, իբր պաշտօնական հրատարակութիւն կը ներկայանան առանց սակայն պատմական աշխատութիւններու կամ հրատարակութիւններու որոշ պայմանները լրացնելու։ Իսկ ուրիշներ նոյնիսկ կեղծանունով հրատարակուած են եւ կը յաւակնին արեւմտեան հեղինակի մը կողմէ գրուած ըլլալ աւելի համոզիչ երեւոյթ մը տալու համար ընթերցողին։ Ի մեծ զարմացումս այսպիսի փաստեր եւս գտած ենք։

Պատմութիւնը վերացական գիտութիւն մը չէ, հետեւաբար պէտք է հիմնուած ըլլայ անառարկելի փաստերու վրայ։ Եթէ հեղինակ մը կ'ուզէ անաչառ ներկայանալ հանրային կարծիքին առջեւ, պէտք է ոչ թէ միայն իր տրամաբանութեան հետեւի կամ ցանկութիւններուն անսայ պատմական դէպքերու վերլուծման ժամանակ, այլ պարտի իր տրամադրութեան տակ ունենալ անխոցելի փաստեր։ Այլապէս միշտ դատապարտուած է տեղի տալու եւ երբեմն ալ նոյնիսկ խայտառակուելու։ Նենգամիտ կամ պատեհապաշտ պատմաբան մը կը նմանի այն ճարտարապետին, որ չարաշահութեան նպատակաւ իր կառուցած շէնքին անհրաժեշտ շինուածնիւթերը հարկ եղած քանակով չի գործածեր եւ յետոյ ականատես կ'ըլլայ անոր շուտով փլուզումին։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԶԱՏԻԿԸ ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՄԷՋ

ՄԵՌԵԼՈՑԻ ԱՌԹԻՒ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ — ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼ.— Կեանքի կենսական հանգամանքները մեզ կը կապեն նաեւ մեզմէ անդարձ բաժնուողներուն, որոնց յիշատակը յարգելը ո՛չ միայն նուիրական պարտականութիւն՝ այլ եւ զանոնք մեր հոգիներուն մէջ վերապրեցնել է։

Ապրիլ 16, Զատկի մեռելոցի օրն է։ Ս. Յովհաննէս մատուռը արդէն ծայրէ ծայր լեցուած է, Սէն Ռաֆայէլէն եւ շրջականերէն հասնող հաւատացեալներով։ Ամէն մէկը կուգայ քրիստոնէի յատուկ օրուան պատգամը դարձած սիրոյ ողջոյնը փոխանցելու «Քրիստոս յարեաւ»ը, որ հրաշագործ ուժի մը մեծ յայտնութիւնն է։

Կը պատարագէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան, որ պատարագի ընթացքին հաղորդակից կ'ընէ ներկաները Վազգէն Հայրապետի զատկական շնորհաւորագրին, զայն կարդալով յատակ ու ջինջ առոգանութեամբ, որմէ վերջ կուտայ օրուան պատշաճ իր հմտալից քարոզը։

Յետ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ս. Յովհաննէս մատուռի բարերարուհի Տիկին Մարթա Տիարպէքիրեանի հանգուցեալ կողակցին, Յովհ. Տիարպէքիրեանի մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ, նաեւ Տիարպէքիրեան եւ Համբարձումեան գերդաստաններու համայն ննջեցելոց հոգւոյն։

Եկեղեցիով սկսած օրը բարի է կ'ըսեն, սուրբ եւ նուիրական։ Արդարեւ օրուան հանդիսութեան երկրորդ արարի վարագոյրը կը բացուէր «Հօմ»ի ընդարձակ ու շքեղ ճաշասրահին վրայ։

Տարիներու ընթացքին, առաջին անգամ տեղի ունեցող նոր երեւոյթ մը — Մարսէյլի յարգելի ազգայիններէն Պր. Զօրպաճեան իր ննջեցեալներուն հոգեհանգստեան պաշտօնը կատարել տալէ վերջ, որոշած է օրուան ճաշը ամբողջութեամբ նուիրել Հօմին։

×

Ճաշասրահը արդէն լեցուած է։ Բոլոր սեղանները գրաւուած են, Զօրպաճեան ընտանիքի անդամներով ու տան բնակիչներով։

Բծախնդիր ճաշակով պատրաստուած ճաշացուցակը ի գործ կը դրուի մանրակրկիտ ճշդութեամբ սկիզբէն մինչեւ վերջ։

Հաւաքականութեան մէջ, մանաւանդ ճաշի սեղանի շուրջ բարձրացող տրամադրութիւններէն խանդավառ մթնոլորտ մը կը ստեղծուի։ Բոլորը մտերմացած են արդէն եւ հիւրեր, փանսիոններներ իրարու հետ նոյնացած։

Հայը երբ սեղանի մը կը մասնակցի, անյագօրէն ծամող մը չէ եւ ոչ ալ յաջորդաբար գաւաթներ պարպող, ո՛չ, ընդհակառակն՝ ժուժկալ է. քովէ քով եկող ազգակիցներով անհունօրէն խանդավառ ու ոգեւոր։ Ան ոչ թէ գինիով, այլ հայկականութեամբ կ'արբենայ. մեր ազգային լաւագոյն գիծերէն մէկն ալ այս է։

Յակոբ Եպս. կը նախագահէ պատուոյ սեղանի հաւաքոյթին։

Երգերը իրարու կը յաջորդեն՝ մերթ հիւրերէն, մերթ փանսիոններներէն, Պր. Մերուժան Գալայճեան տարիներ շարունակ մաս կազմած Փարիզի երգչախումբին, ընդառաջելով ընդհանուրի խնդրանքին, կ'երգէ «Տըլէ եաման»ը արժանանալով բուռն ծափահարութեանց։

Շատերու կարգին կ'առաջարկուի նաեւ Նիսէն Պր. Հաթէմեանի, որ իր կուռ ձայնով երգած «Նաւերգ»ով ոչ միայն կը խանդավառէ, այլեւ շատերու մէջ կ'արթնցնէ անցեալի քաղցր յիշատակներ։

Օրը որ մասամբ Տիարպէքիրեանի շնորհով էր սկսած, յարմար նկատեց Յակոբ Եպս., որպէս մտերիմը ընտանիքին, որոշ ծանօթութիւններ տալ անոնց մասին։ Ներկաները մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցան տուած բացատրութիւններուն, որմէ վերջ դժուար չէր գուշակել ու համոզուիլ թէ Տիկին Մարթա թէեւ համեստ, մանուշակի մը նման ծածուկ պահած ինքզինքը, սակայն արդէն յայտնի բարերարուհի մըն է իր անթիւ նուիրատուութիւններով, հիմնած եկեղեցիներով, դպրոցներով եւ բարենպատակ հաստատութիւններու պատկառելի գումարներու օժանդակութեամբ։

Եկեղեցի չինե՛լ, ինչպէս կ'արտայայտուէր Յակոբ Եպս., միայն նիւթերը իրարու վրայ բարդելով կառուցանել պէտք չէ հասկնալ։ Անոնք հաւատքի ամուր պատնէշներ են, սրբազնագոյն կոթողներ, անվթար ամրոցներ՝ անխախտ հաւատքի։ Տիարպէքիրեանի նման անհատներն են որ արժեւորած են կեանքի իմաստը, կը յաւերժացնեն իրենց անունը որ կը յիշուի դարէ դար։

×

Գեղարուեստական մասը սկսաւ Պօլէքեան զոյգի սիրայօժար մասնակցութեամբ, փոքրիկ խումբերով ներկայացուցած պարերը արժանացան գնահատական արտայայտութիւններու։ Ներկայացուցին նաեւ անխօս, սիրուն թատերախաղ մը որ պարի միջոցաւ դարձաւ խօսուն։ Պր. Ե. Պօլիքեան արդէն պարուսոյց է իր հաստատած դպրոցին մէջ, 120 աշակերտներով, որոնց 50 առ հարիւրը Ֆրանսացիներ են, անոնց հայկ. պար կը սորվեցնէ, գնահատելի ձեռնարկ։

×

Այս բացառիկ օրն ալ վերջ գտաւ անօրէնուհի Տիկ. Կարապետեանի շնորհա-

ՑՈԼՔԵՐ ՑՈԼՔԵՐ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հ․ Ց․ Դ․ Ջաւարեան, Ս․ Դ․ Հ․ Կ․ Տխրունի եւ Ռ․ Ա․ Կ․ Փորթուգալեան Ուսանողական Միութիւններու ամերիկեան համալսարանի ներկայացուցիչները յաջողած են միջամտել պատմութեան բաժնի պատասխանատուներուն մօտ եւ արգիլել տալ ամերիկացի Սթենֆըրտ Շոյի «Օսմանեան կայսրութեան պատմութիւնը» գիրքին Բ․ հատորին ուսուցումը։ Ծանօթ է, որ նոյն գիրքին ուսուցումը արգիլուած է նաեւ Միացեալ Նահանգներու Եու, Սի, Էլ, Էյ համալսարանին մէջ։ Հատորը աղաւաղ խեղաթիւրումներ կը կատարէ Հայերուն վերաբերեալ զանազան հարցերու կապակցութեամբ։

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Սալվաթոր համալսարանի Արեւելագիտութեան ճիւղին մէջ, ուր կը դասաւանդուին ճափոնական, չինական, հնդկական, եբրայական եւ արաբական գրականութիւնն ու պատմութիւնը, այս տարի հաստատուած է նաեւ հայագիտութեան ամպիոն, որ հինգ տարուան ժամանակաշրջանի մը վրայ կ'ընդգրկէ Հայոց պատմութեան եւ հայ գրականութեան ուսուցումը, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը։ Ամպիոնին բացումը կատարուած է Ապրիլ 2ին։ Վարիչն է կաթողիկէ Հայոց առաջնորդը Կղեմէս Վրդ․ Մալճեան։

ԲԻՐԷԱՅԻ (Աթէնք) քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Ապրիլ 12ին, տեղի ունեցած է Հայկ․ Երաժշտութեան նուիրուած երեկոյթ մը։ Բացումը կատարած է Յակոբ Ճելալեան։ Մինխէնի օփերայի երգչուհի Անիթա Թէրզեան՝ Լ․ Բաչիլի ղեկավարութեամբ լարաւոր քառեակի մը ընկերակցութեամբ մեկնաբանած է Սայաթ Նովայի եւ Լ․ Բաչիլի գործերը։ Երկրորդ բաժնին երգչուհին հրամցուցած է Ալեմշեանի, Աշոտ Սաթեանի եւ Կոմիտասի երգերէն փունջ մը։

ՊՈՍԹԸՆԻ Շերաթըն պանդոկին մէջ, Ապրիլ 2 – 6, տեղի ունեցած է Ամերիկեան Երկրաչափերու Ընկերակցութեան Համագումարը՝ մասնակցութեամբ 700 երկրաչափերու։ Ութ հայ երկրաչափներ մաս կազմած են զանազան յանձնախումբերու։ Յակոբ Նազարեան եւ Աստուր Հաճեան, որոնք ներկայացուցած են Լոս Անճելըսի Պէքթըլ Ինճինիրինկ Ընկերակցութիւնը, կարեւոր դասախօսութիւններ կարդացած են եւ ուշադրութեան արժանացած։

ՊՈԼՍՈՅ Իչ դրամատան Փարմագգափուի Արուեստից Կալըրիին մէջ, Ապրիլ 16ին, բացուած է նկարիչ Յակոբ Արատի ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած 40 գործերը դիտելու եկած են Թուրք մամուլի ներկայացուցիչներ, արուեստագէտներ եւ գեղարուեստասէրներու ստուար բազմութիւն մը։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հ․ Ց․ Դ․ Ջաւարեան Ուսանողական Միութեան ներկայացուցիչ ընկերներ, տեսակցութիւն մը ունեցած են Յառաջդիմական – Ընկերվարական կուսակցութեան երիտասարդական բաժնի ղեկավար ներկայացուցիչներուն հետ։ Խօսակցութեան նիւթ եղած են երկրին ընդհանուր կացութիւնը եւ յատկապէս համալսարաններու ուսումնական եւ ուսանողական հարցերը։

×

Ջաւարեանականներ խորհրդակցական հանդիպում մըն ալ ունեցած են Ղօմի կուսակցութեան ուսանողական բաժնի պատասխանատուներուն հետ, Արա Երեւանեան ժողովրդային տան մէջ։ Իր տեւականին մէջ երկրորդ այս հանդիպումին ընթացքին արծարծուած են զանազան համալսարաններու եւ մասնաւորապէս Հայկազեան գոլէճին վերաբերող կարգ մը հարցեր։ Ղօմի ուսանողները դրուատանքով արտայայտուած են հայ ուսանողութեան կեցուածքին մասին կրթական կամ ուսանողական տարբեր հարցերու առթիւ։

ԼՐԱՏՈՒ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ Ապրիլ 27 – 29 տեղի ունենալիք Ակուայի Ջեռուցումի միջազգային համագումարին հրաւիրուած է Պոլսէն Տոքթ․ Զարեհ Մակար, որ պիտի խօսի վերադեռեղուած երկու ատամներու պարագաներու մասին։

կալութեան խօսքերով, զորս ուղղեց նախ Յակոբ Եպս․ որ հակառակ տօնական խըճողուած օրերու իր յոգնութեան, յանձն առաւ մնալ մեր մէջ, ներկայութեամբը պատուելով ներկաները։

Շնորհակալութիւն Պր․ Զօրպաճեանի, խրախճանքի եւ ուրախութեամբ լի օր մը պարգեւած ըլլալուն, նաեւ Պր․ Պանոսկեանի՝ խմիչքներու նուիրատուութեան, նոյնպէս Տիկ․ Օթթոյեանի՝ զատկական համեղ չէօրէքներուն։

Գոլիքեան զոյգին՝ որոնք մի քանի ժամ հայկական գեղեցիկ պարերու հմայքի տակ պահեցին ներկաները։

Շնորհակալութեան խօսք ունիմ նաեւ լաւիոթայէն յատկապէս ժամանած Կարապետեան ընտանիքի անդամներուն, որ իրենց երգչախումբի մասնակցութեամբ պատարագի երգեցողութեան փայլը աւելցուցին։ Գովելի եւ յոյժ գնահատելի իրենց ջանքերը, մաղթենք որ նորանոր յաջողութեամբ պսակուին։

Լ․ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Լենինկրատի մէջ տեղի ունեցած «Բարեկամութեան Բաժակ» ծանրաբարձութեան միջազգային մրցումները վերջ գտած են։ Այս տարի մասնակցած են 17 երկիրներու 130 վարպետ մարզիկներ եւ հաստատած են համաշխարհային երեք նոր մրցանիշներ, որոնցմէ մէկուն հեղինակն է Եուրի Վարդանեան։ Լենինականցի ծանրաբարձը միջին ծանրութեան դասակարգին մէջ 375 քիլօ բարձրացուցած է։ Մրցումներուն յաղթական հանդիսացած է նաեւ Երեւանցի Ռոբեր Յովհաննիսեան (մինչեւ 110 քիլօ ծանրութեան դասակարգ), բարձրացնելով 400 քիլօ։

×

Լիտվիոյ Կլայպեդա քաղաքին մէջ տեղի ունեցած են Արհեստակցական միութիւններու մարզական ընկերութիւններու ծանրաբարձութեան երիտասարդական ախոյենական մրցումները։ Հայաստանի «Աշխատանք» մարզական ընկերութեան խումբը գրաւած է 3րդ տեղը։ Անհատական արդիւնքներու մէջ ախոյեաններ դարձած են Երեւանցիներ Նուէր Ներսիսեան (75 քիլօ) եւ Աշոտ Կօչկակարեան (90 քիլօ)։

×

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած են «Անդրկովկասի Փիզկուլտուրային ինստիտուտներու բարեկամութիւն» անունը կրող ծանրաբարձութեան մրցումները։ Առաջին անգամ է որ նման մրցում մը կը կազմակերպուի եւ այսուհետեւ միշտ տեղի պիտի ունենայ։ Իրենց համապատասխան ծանրութեանց մէջ յաղթած են Սարգիս Սոլախեան, Ալեքս Կարամանեան, Եուրիկ Սարգսեան, Սերժիկ Յարութիւնեան, Աշոտ Կօչկակարեան, Գէորգ Անդրէասեան (Երեւանէն) եւ երեք մարզիկ Թիֆլիսէն ու մէկ հոգի Բաքուէն։ Խմբական դասաւորման մէջ Հայաստանի պետական մարմնամարզի հիմնարկութեան խումբը առաջին հանդիսացած է։

×

Կրիվօյ Ռոգի մէջ տեղի ունեցած են Խորհ․ Միութեան արհեստակցական միութիւններու մարզական ընկերութեանց դասական ոճի ըմբշամարտի պատանեկան մրցումները։ Հայաստանի ըմբիշներէն Սամուէլ Գէորգեան (48 քիլօ), Գարեգին Քոչարեան (52 քիլօ) եւ Արամ Թորոսեան (81 քիլօ) ախոյեաններ դարձած են եւ պարգեւատրուած ոսկէ մետալներով։

×

Պլովդիւ կազմակերպուած ազատ ոճով ըմբշամարտի միջազգային մրցումներուն յաղթական հանդիսացած է Երեւանցի Գուրգէն Բաղդասարեան (57 քիլօ)։

ՆԵՏԱՁԳՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի «Դինամօ» մարզական ընկերութեան Խորհուրդը Լենինականի մէջ կազմակերպած է նետաձգութեան մրցաշարք մը, որուն մասնակցած են նաեւ Ուկրանիայէն, Կիրգիզիայէն, Ուզբեկըստանէն եկած մարզիկներ։ Խմբական դասաւորման մէջ առաջին հանդիսացած են Երեւանցիները։ Ընդհանուր արդիւնքներով անհատապէս առաջին տեղերը գրաւած են Ռուբէն Մինասեան եւ Կարինէ Ենգոյեան։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

1979ը մեր հինգերորդ տարեդարձն է։ Ծանօթ ենք ձեր համակրութեան այն գործունէութեան հանդէպ, զոր Միութիւնը կը բերէ Մարի Նուպար Հաստատութեան հայ ուսանողներուն եւ միշտ առատաձեռնօրէն մասնակցած էք այդ նպատակին համար։

1978ի համար մեր բարոյական հաշուետուութիւնը կը ներկայանայ հետեւեալ ձեւով․—

1977 – 78 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Թոշակներ որոնք ամբողջութեամբ կը լրացնեն 13 ուսանողներու վարձքը՝ Յունուար, Մարտ եւ Ապրիլ, Յունիս։

Յատուկ օգնութիւն արձակուրդի շրջանին չորս ուսանողներու։

1978 – 79 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Թոշակներ որոնք ամբողջութեամբ կը լրացնեն 13 ուսանողներու վարձքը՝ Հոկտեմբեր, Դեկտեմբեր։ Բարեկամական օրեր, 1978 Նոյ․ 25ին եւ 26ին։

Վերանորոգում եւ պահպանում 15 սենեակներու տան մէջ։

ՆԻՒԹԱԿԱՆ

ՄՈՒՏՔ 93·044

Անդամակցութիւն՝ 3·150

Նուէր 8·810

Թոշակներ (հայթայթուած անդամներու կողմէ) 3·650

Վաճառք (Վանք տը Շարիթէ) 77·434

ԵԼՔ 81671

Թոշակներ (վարձք) 49·445

Վանք տը Շարիթէ 30·638

Կարգաւորում 848

Կազմակերպական ծախքեր 740

Տրամադրելի կը մնայ 11·373։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՀԷՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

4․

— Նէնէթդ պտա՞ր․ Նէնէ՞թդ… Ախ ինչ համարձակութիւն… նախ որ խընդիրը Նէնէթին վրայ չէ․ ես ասեղ չեմ․ եւ յետոյ Նէնէթ գոյութիւն չունի։ Եթէ այդպիսի մէկը կայ, ան մատամ Ժաննն կը կոչուի եւ բնաւ Նէնէթ։

— Բայց միայն ինծի համար…

— Լաւ՝ փորձանք տղայ։

Փորձանք տղան լռեց։ Ո՞ւրկէ՝ այսքան պայծառութիւն սենեակին․ Նէնէթին բաց գոյն բայէօ՞րն էր պատճառը թէ չէ տեղ մը սաւաններ էին փըռուած։ Երիտասարդը պահ մը վերջ շարունակեց, աղջկան տատամսումէն օգտուելով, քմծիծաղ մը շրթներուն, սրած ակնարկը չարաճճիութեամբ լի․

— Գալով բուն խնդրին, իմ ասեղս բնաւ չեմ կորսնցներ ես։ (Ի՛նչ ստախօս)։ Երբեմն այսպէս կ'անհետի ան, օրերով զինքը չեմ տեսներ ու կը խորհիմ որ ալ կորսուած է ինծ համար։ Եւ ահա յանկարծ պահու մը՝ երբ է՛ն քիչը կը սպասէի իրենք (ի՛նչ ստախօս) մէկէն դէմս կ'ելլէ դրան մը ետեւ կամ վարագոյրի մը վըրայ… իրաւ է որ սակայն այդ հանդիպումը երբեմն մէկ տեղս կ'արիւնէ…

— Էյ բաւական է, լաւ ըսի․ ես հոս չեկայ քու պօեմաներդ լսելու ու հետդ կատակելու։ Հէ՞, չես հարցներ անգամ թէ ինչո՞ւ այս պահուս դէմդ եմ, այնպէս չէ՞, ա՛ գիտես յանցանքդ․ չո՛ւտ, ըսէ տեսնեմ, ինչո՞ւ իմ երկու նամակներուս չպատասխանեցիր, ինչո՞ւ չհաճեցար գոնէ երկտող մը գրել ինծ, գոնէ բառ մը ըսել… ըսել է քաղաքավարութիւնդ ալ մոռցար․ ինծի հանդէպ ունեցած յարգանքդ ալ մէկդի նետեցիր… ալ Նէնէթ չկա՞յ, ալ Նէնէթ չկա՞յ…

Փիէռ շատ կ'ախորժէր անոր այդ արտայայտութենէն, երբոր այսպէս կը կարմրի, յօնքերը կը պռստէ, բառերը արագօրէն ու բարձրաձայն կը յաջորդեն իրարու, կարծես ստեղծելու համար քիչ մը տիրականութիւն եւ իսկական բարկութիւն, երբոր գլխի ու ձեռքերու պըզտիկ շարժումներ կ'ընէ… Սակայն երիտասարդը պատասխանեց լրջութեամբ ու պարզ․

— Չպատասխանեցի, որովհետեւ ըսելիք մը չունէի․ ինչ որ պէտք էր ըսի Շարաթ երեկոյ։ Ալ կարելի չէ որ խանութ վերադառնամ աշխատելու․ ես յամառ եմ։ Գիտեմ թէ այն գիշեր պէտք եղած բացատրութիւնը չունեցանք, բայց երկար բառերու պէտք չկար բնաւ․ վըստահ եմ որ հասկնալի դարձայ։ Աւելորդ է անգամ մը եւս անդրադառնալ…

— Ես ատանկ բան չեմ գիտեր․ վաղն իսկ, կ'իմանա՞ս, վաղն առաւօտ իսկ գործիդ գլուխը պիտի ըլլաս։ Երբոր գամ պէտք է որ… ի՛նչ, ի՛նչ, մեղի այսպէս ըքել ճիշդ գործի եղանակին, առանց նոյնիսկ առաջուընէ իմաց տալու, առանց գոնէ…

— Եւ խորհեցայ որ եթէ Փարիզ մնամ, պիտի չկարենամ երթալ Նէնէթս տեսնելու փափաքիս դիմադրել… որով պատրաստութիւններս տեսած եմ եւ երկու օրէն պիտի մեկնիմ Տինառ։ Հոն պիտի անցընեմ արձակուրդի ամիսս ու վերջնականապէս հաստատուիմ…

— Պիտի մեկնի՞ս, երկու օրէն պիտի մեկնի՞ս…

Լռեցին։ Փիէռ ակնարկը դամեց նախ մահճակալի երկաթէ ձողին, յետոյ դրան վրայ ասեղին ձգած ծակին։ Աւելի ծակին, քան թէ ձողին։ Ժաննն գլուխը խոնարհեցուց։ Անոր ակնարկը քանի մը շրջան ըրաւ մոխրամանին շուրջ եւ յետոյ բարձրացաւ պատին՝ն վրայ։ Բայց որովհետեւ այս վերջինը պատին էր ցցուած, ինք ալ գլուխը այն կողմ դարձուց ու վերագտնելով իր ինքնավստահութիւնը, վերադարձաւ քիչ մը առաջուան կիսատ մնացած յարձակողականին, նոյն բարկացայտ շեշտով․

(20 – Շար․)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վարսենիկ Աշճեանեան, Գ. Աղասի Նալպանտեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ադամեան եւ զաւակները, Օր. Անահիտ Հայգազեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Գապայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Աշճեանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նորայր Հայգազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Հայգազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արտուշա Թերլէմէզեան եւ զաւակը (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Արամ Սմբատեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Յովակ Սմբատեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Ռոստանիկ Հայգազեան եւ զաւակները (Վիէննա), Սարգիսեան, Հրաչեան եւ Մելիքեան ընտանիքները եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, մօրաքրոջ, մօր, կեսրոջ, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆԻ

(ծնեալ Նալպանտեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 21ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 23ին Ս. Սահակ-Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Լէ զ'Օլիվի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէրտէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խանթեմուրեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան Կիրակի, Ապրիլ 29, Իսի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, իրենց մօր, մեծ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

մահուան 4րդ տարեդարձին եւ հօր, մեծ հօր՝

ՀԱՃԻ ՄԱՆՈՒԿ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

մահուան 17րդ տարեդարձին առթիւ:

Ի գլուխ ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ողբ. Արաքսի Սամուէլեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Արման, Տէր եւ Տիկ. Գոհարեան, Տէր եւ Տիկ. Կարապետեան, Գրիգորեան եւ Գոհարեան ընտանիքներ 100ական ֆր., Գրիգորեան ընտանիք, Տիկին Արման Վահէ Աճէմեան եւ Ազնաւուրեան, Տիկ. Գալաֆեան 50ական ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Անիէռ-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Տիրուհի Քէօլէեանէ 100 ֆր., Մելքոն Շէրոյեանի կսկծալի մահուան առթիւ, նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկ. Գալճեանէ 100, Յակոբիկ Սերոբեանէ 100 եւ 150 Տէր եւ Տիկ. Ժ. Դատաւորեանէ:

Նոյնպէս ընկերուհի Զարուքեանէ 100:

Les Amis de la Fondation
MARIE NUBAR
et la Délégation Permanente de la République Argentine auprès de l'Unesco
vous prient de leur faire l'honneur d'assister à la Conférence sur
« LA MUSIQUE
ET L'ARCHITECTURE
RELIGIEUSES ARMENIENNES »
que donnera la prestigieuese
Musicologue argentine
ALICIA TERZIAN
le Jeudi 3 Mai à 21 heures, Maison de l'Unesco, Salle 11 125 Avenue de Suffren — 75007 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝ ՄԱՅԻՍ 12ԻՆ:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ճաշը Մայիս 6ին, եկեղեցիին սրահը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Հ. Ճ. Մանիսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, «Յառաջ»ին կը նուիրեն.—

ԼԸ ՌԵՆՍԻ.— Տէր եւ Տիկին Վեր. Քէչիշեան 100 ֆր.:

ԿԱՆԵՐ.— Տէր եւ Տիկին Գըզըլեան 100 ֆր.:

×

Յակոբ Գույումճեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՊՏՈՅՏ

Լսաեանի Սան եւ Համակիրներու Բարեկամական Միութիւն

Գարնանային զբօսապտոյտ դէպի Շամփանիի կեդրոնը՝ ՌԷՆՍ, Կիրակի, Մայիս 6: Մեկնում ժամը 8ին Կառ տիւ Նորի դիմացի անկիւնը՝ Քաֆէ Լը Քուրվիէօր:

Մանրամասնութիւնները հեռաձայնով՝ ամէն առաւօտ ժամը 7էն 10, 372·04·20:

Երկու օթոքառ — հեռախօս մինչեւ Ապրիլ 29: Վերադարձի ճամբուն վրայ Ապտուիչ եւ ըմպելի կը հրամցուի բոլորին:

Տախքերու մասնակցութիւն 35 ֆր.:

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Ապրիլ 29, պատարագ կը մատուցուի:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 6 ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle des Fêtes de Sevran
ORCHESTRE DEDEDJIAN
DUO HARTAR (Harout et Vicken)
de FIP et FANCE - INTER

BUFFET ORIENTAL — AMBIANCE ARMÉNIENNE

La Section des Hauts-de-Seine de l'U.N.D.I.V.G. organise avec le concours de la Municipalité d'Issy-les-Moulineaux et de l'U.F.A.C.

UNE EXPOSITION SUR LA DEPORTATION ET LA RESISTANCE

du 28 Avril au 9 Mai, de 10 h. à 19 h. dans le Hall du Théâtre Municipal 25 rue Victor Cresson, Issy-les-Moulineaux

Entrée libre.

L'UGAB JEUNES

Présente :

le Samedi 5 Mai à 20 h. 30 *précises* (en raison de la longueur du film) au Centre Culturel Alex Mannogian 118, Rue de Courcelles, 75017 Paris

Tél. : 227-12-26 et 924-86-71

"America, America"

d'ELIA KAZAN (E. U. - 1963)

l'Empire de Byzance. En 1381, ce
« Jadis, l'Anatolie faisait partie de
pays fut conquis par les Turcs. Dès lors, Grecs et Arméniens vécurent en minorités, soumises à leurs conquêratns mahométants. Ainsi en est-il en 1896 lorsque se produisent les massacres des Arméniens. STAVROS et HOVANNES décident de partir en Amérique, mais y parviendront-ils ? »

La SEMAINE Du YAN'S CLUB

1 9 7 9

VENDREDI 4 MAI

EXPOSITION - RENCONTRE

« Famille, rythmes et variations »
Cocktail à partir de 19 h. 30
ADJAR, ANTO, ARCHAK, ASSIAN, BARSOUMIAN, MOMJIAN, NADJARIAN, PAPAZ, PAPAZIAN, RAFFI
l'exposition se poursuivra les 5, 6, 7, 8, 9 et 11 Mai de 19 h. à 22 h.

JEUDI 10 MAI

SOIREE POETIQUE

à 20 h. 30 précises montage audio-visuel de poèmes de K. Belédian

LUNDI 21 MAI

CONCERT

à 20 h. 30 précises
au programme : MESSOUMENTZ, TELEMANN, DIA SUCCARI
Geneviève BONNETON : piano
Thomas PREVOST : flûte
Jacques VANDEVILLE : hautbois

Ces soirées auront lieu dans les locaux du Yan's Club, 5 Avenue Reille 75014 PARIS. Le nombre de places étant limité, il est vivement recommandé de réserver par téléphone au 589.20.48

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կիրակի, Ապրիլ 29, կ. վ. ժամը 3ին դպրոցի սրահին մէջ: Օրակարգ.— Վարչութեան բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան զեկուցում: 1979 տարուան պիւտճէի քննարկում եւ վաւերացում: Կազմութիւնը ընտրական յանձնախումբի, կազմակերպելու համար ապագայ Վարչական Խորհուրդի ընտրութիւնները:

Ծանօթ.— Ա) Նկատի ունենալով, որ վերջին տարիներու ընթացքին կազմուած Նոր Թաղամասերու մէջ հայ ընտանիքներ հաստատուեցան եւ հնարաւորութիւն տալու համար այս վերջիններուն ծանօթանալու եկեղեցւոյ գործունէութեան եւ ապագայ ձեռնարկներուն, վարչութիւնը որոշեց ընդհ. ժողովի մասնակցելու իրաւունք տալ բոլոր հայ երկսեռ ազգայիններուն: Բ) Այն պարագային երբ ժամը 3ին հրաւիրուած ընդհ. ժողովը կանոնագրական թիւ մը չի ներկայացներ, մէկ ժամ յետոյ այսինքն՝ ժամը 4ին ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը:

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի
կիրակի, Մայիս 6, ժամը 13ին
HOTEL SOFITEL
Rue Louis-Armand
Métro Balard ou Porte de Versailles
Գեղարուեստական բաժին
ՆՈՐԱՅՐ եւ ՍՈՒՐԷՆ
պարանցիկ խանդավառ մթնոլորտ
Մուտք 100 ֆր.
տոմսերու համար դիմել
Գրատուն Բալուեան եւ Մշակոյթի Տունը 17 Ռիւ Պլէօ
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
ընկ. Գարոյեան՝ 533·06·31
ընկ. Պահարեան՝ 734·70·19
ընկ. Վարդանեան՝ 209·42·50

ՃԱՇ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն: Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 13ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին.— երգ՝ Տիկին Ալիս Գալուստեան-Ալթունեան, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, եւայլն:

Կը խնդրուի նախապէս արձանագրուիլ խաչուհիներուն մօտ, մինչեւ Մայիս 2:

Տախքերու մասնակցութիւն 70 ֆր.:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

7 օր Աթէնք եւ իր շրջանները — 8 օր Հռոդոս կղզին
3800 Ֆր.

Voyage spécial pour la Fête des Mères

7 jours Athènes et ses environs
8 jours l'Ile de Rhodes
du 21 Mai au 05 Juin
Accompagné par Varoujan SARKISSIAN

Renseignements et Programmes détaillés contactez :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	saberatours
SARKISSIAN Varoujar	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ
28-29
SAMEDI-DIMANCHE
28-29 AVRIL
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.370
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE No 14.370

ՀԱՅՈՑ Ս. ՂԱԶԱՐ ԿՂԶԻՒՆ «ԿՂԶԻԱՑՈՒՄԸ»

ՄԵՐ ՎԱՆՔԸ՝ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Ե Ւ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 25 թուակիր իտալական կարգ մը թերթեր, իմաստալի՝ Իլ Ճիորնալէ, Քոռիէռէ տէլլա Սերա, Ունիթա եւ Վենետիկի՝ Կածծեթթինօ լայնօրէն կուտային Ս. Ղազարի, « գզայա – ցումը » խորագրերով ալ բաւական երարյ տեղեկելով, մանաւանդ Հայերու մասին: Արդարեւ Իլ Ճիորնալէ կը խորագրէր՝ « ՓՈԽԱԴՐԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒ ԱՆԲԱՒԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ, ՀԱՅԵՐԸ ՊԻՏԻ ԹՈՂՈ՞ՒՆ Ս. ՂԱԶԱՐ ԿՂԶԻՆ » ու կը գրէր.—

« Հայոց Մխիթարեան միաբանութիւնը որ 262 տարիէ հաստատուած է Լիտոյի դիմաց գտնուող Ս. Ղազար կղզին ստիպուած պիտի ըլլայ թողուլ կղզին, ուր 1717ին եկած էր իրենց հիմնադիրը: Այսպիսի հաւանականութիւն մը յայտնեց այսօր Միաբանութեան աթոռակալ՝ Հ. Բարսեղ Զեփիճեան, ըսելով որ ճակատագրականօրէն ստիպուած պիտի ըլլանք թողուլ, որովհետեւ պատմական կեդրոնին հետ փոխադրական կապերու տնբաւարութեան պատճառաւ բոլորովին կտրուած ենք Վենետիկի մշակութային կեանքէն: Վենետիկի հետ փոխադրական միջոցները կը դադրին ժամը 17էն:

Քոռիէռէ կը խորագրէր.—

« ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ԿՂԶԻՆ ԿՈՐՍԸՆՑՆԵԼՈՒ ՎՏԱՆԳԻՆ ՏԱԿ, ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅՐԵՐԸ ԿԸ ԽՈՐՀԻՆ ՁԱՅՆ ԼԸՔԵԼ », հրատարակելով նաեւ շրջանին քարտէզը եւ վրան առանձին՝ Ս. Ղազարի նկարը: Յօդուածագիրը՝ Քլոտիօ Փասքուալեթթօ կը պարզէ կացութիւնը: Յիշելէ ետք որ « Սան Լածծառօ մէկն է այն երկու ոգեկան եւ մշակութային կեդրոններէն հազարամեայ քաղաքակրթութեան մը՝ միւսը կը գտնուի Վիէննա, կից վանքին՝ թանգարան մը, մեծ վարպետներու գործեր, գրադարան մը եւ ձեռնագրատուն մը հարուստ թանկագին ձեռագրերով » կը շեշտէ որ վանականները կը խորհին զայն լքել, մանաւանդ ձմրան եղանակին, տրուած ըլլալով որ բոլորովին կտրուած են քաղաքէն ու խօսքը կուտայ աթոռակալին՝ Հ. Բարսեղ Զեփիճեանի.— « Այն օրէն որ յիմարաբուժական հիւանդանոցը՝ Սան Սերվոլօ պարպուեցաւ, մեր հարցերը դժուարացան: Գրեցինք սենտիքային եւ նահանգապետարանին առանց որեւէ արդիւնքի: Ներկայիս կղզին պատմական կեդրոնին կապուած է միայն երթեւեկի օրական հինգ երթուդարձով վափորեթթիի: Վերջինը՝ Սուրբ Ղազարէն կը մեկնի ժամը 17ին: Անկէ ետք բոլորովին կղզիացած ենք: Կիսամիջոց մը ունինք, որ փոքրիկ նաւակ մըն է, որ մինչեւ Լիտօ կրնայ տանիլ: Պատերազմէն առաջ, վափորեթթօ մը կար, որ կը մեկնէր Սքիավոնիի ափէն, կը հանդիպէր մեր կղզին եւ անկէ կ'երթար դէպի Լիտօ: Եթէ այս գիծը վերահաստատուէր մեծ շնորհ մը կ'ըլլար մշակոյթին: Մեր նպատակը շահադիտական չէ, կղզին եւ արուեստի ու գիտութեան իր հարստութիւնը բոլորին տրամադրութեան տակ են և առանց մուտքի տոմսի: Մենք կ'ուզենք տոկալ կերպով հետեւիլ հիմնադրին որոշումներուն, ան կ'ուզէր Ս. Ղազարը վերածել մտքի եւ մշակոյթի կեդրոնի մը Արեւելքը բանալու համար Արեւմուտքին առջեւ եւ փոխադարձաբար »:

Յօդուածագիրը, ապա, կը շարունակէ.— Վենետիկի հայ համայնքը ներկայիս բաղկացած է քառասնեակ մը անձերէ, 15 Մխիթարեան վարդապետ միաբանութեան արբահօր հետ՝ Հ. Պօղոս Անանեան եւ աթոռակալը՝ Հ. Բարսեղ Զեփիճեան եւ 25 ժառանգաւոր, որոնք կանոնաւորաբար կը հետեւին ուսման նախքան զայն ամբողջացնելը Հռոմի աստուածաբանական վարժարանը:... Վենետիկի վսեմափայլ Հանրապետութիւնը Ս. Ղազար կղզին տուած է Հայ Կաթոլիկէ աբբայ Մխիթարի, փախած օսմանեան հալածանքներէ: 1717ին, աբբայ Մխիթար նախ վանք մը հիմնեց, որ հետզհետէ կարեւորութիւն ստացաւ եւ հարստացաւ: Ս. Ղազար բնակած է Լորտ Պայրըն հայերէն սորվելու համար, Պավրիոյ Լուտվիկ Ա. թագաւորը: Հայերու ջարդերէն ետք, Վենետիկի կրօնական կեդրոնը — ինչպէս Վիէննայի — մշակութային երկրորդ վերածնունդը ըտեղծեց մինչեւ դարուս երկրորդ կէսը: Վենետիկ միշտ բեղուն գործունէութիւն մը կայ պատմական եւ լեզուագիտական գործերու շուրջ եւ Վիէննայի հետ Եւրոպայի ծանօթացուցած են հայկ. այնքան հարուստ աւանդը: Ս. Ղազար՝ վանքէն զատ, ունի նաեւ, տպարան մը, թանգարան մը, ակադեմիա մը: Նաեւ շատ հարուստ գրադարան մը, որ աւելի քան 30 հազար հատոր ունի եւ ձեռագրատուն մը՝ 2000 ձեռագրով:... Թանգարանային հարուստ հաւաքածոյին մէջ կան, ի մէջ այլոց Թինթորեթթօ, Թիէփոլօ, Փալմա իլ Վեքիօ եւ Փալմա իլ Ճովանէ, Ճունեօ, Քանալեթթօ, Ջիմա տա Քոնելիանօ եւ Կուարտի:

Յօդուածագրին դառն եզրակացութիւնն այն է որ լուծումի անմիջական հեռանկարներ դեռ չկան:

×

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐԸ

Պարզ է, նման « գզայացումի » խորագրերով լուրեր կարդալէ ետք, անմիջապէս հեռաձայնեցինք վանք լուսաբանութիւններ ստանալու համար:

Ինչպէս ըսուած է վերի տողերուն մէջ, մասնաւորաբար Սան Սերվոլօ յիմարանոցին փակումէն ետք, երթեւեկի սպասարկութիւնները ալ աւելի նուազած են դէպի Ս. Ղազար (եւ վերադարձ Վենետիկ): Ով որ գացած է Վենետիկ, գիտէ որ կանոնաւոր սպասարկութիւն մը գոյութիւն ունէր, որ մեկնելով Վենետիկէն նախ կը հանդիպէր Սան Սերվոլօ, ապա՝ Ս. Ղազար: Երթեւեկի չգոյութիւնը, անկասկած, շատ նեղ կացութեան կը մատնէ վանքը, ուր կ'աշխատին նաեւ տասնեակ բանուորներ թէ տպարանը, թէ շինարարական աշխատանքներու համար: Ասոնք վերադարձի կարելիութիւն ալ չունին բացի խեղճուկրակ նաւակէ մը, զոր թիավարելով պէտք է օգտագործեն մինչեւ Լիտօ, ուրկէ կրկին նաւ առնեն Վենետիկ երթալու համար: Միաբանութեան կրկնակի դիմումները Թաղապետութեան եւ Նահանգապետութեան ցարդ ապարդիւն եղած են եւ միշտ կը ձգձգուին դրական պատասխանները: Իրաց այս կացութեան դարման մը գտնելու համար է, որ վարդապետները քիչ մը « աղմուկ » հանած են եւ սպառնացած, որպէսզի իշխանութիւնները շարժին:

Վենետիկի Կածծեթթինօ արդէն կը խորագրէր՝ Մխիթարեանները վճռադիր կը ներկայացնեն:

Աւելորդ է անշուշտ շեշտել թէ, Ս. Ղազարը լքելու հարց չկայ եւ չի կրնար ալ ըլլալ, բայց անհրաժեշտ էր, որ Միաբանութիւնը այս սպառնալիքը ընէ Իտալացիներուն, որպէսզի անոնք գիտակցին թէ նա՛եւ Վենետիկի համար մշակութային ի՜նչ արժէք կը ներկայացնէ Ս. Ղազարը: Կարելի չէ այսքան ապիկար վերաբերում ցուցաբերել 262 տարուան կեդրոնի մը հանդէպ, որ հպարտութիւնն է Հայոց, բայց որ իր գոյութեամբ իսկ մեծ կարեւորութիւն ունի Իտալիոյ համար:

ԱՊՐԻԼ 24Ը ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

— o —

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ապրիլ 21ի իրիկունը Լոնտոնի մէջ շուրջ 300 – 400 հոգիի ներկայութեան, կը կատարուէր Ապրիլեան սգահանդէսը, իբրեւ գլխաւոր բանախօս ունենալով՝ Տիգրան Ճինպաշեան:

Երեքշաբթի օր սակայն, բուն իսկ Ապրիլ 24ին տողանցքը եւ ցոյցը առիթ կուտային կարգ մը միջադէպերու: Ժամը 10.30ին թափօրը, բաղկացած մօտ 600 մասնակցողներէ կը մեկնէր Մարպլ – Արչէն երթալու համար դէպի Թրքական դեսպանատուն, ուր դիմաց արդէն, 30 հայ երիտասարդներ լուռ ցոյց մը կ'ընէին: Բայց երբ թափօրը կը հասնէր դեսպանատուն, ուր պէտք է ցրուէր, փոքր միջադէպեր ծայր տուած են ապահովութեան ուժերու հետ, երբ քանի մը տասնեակ երիտասարդներ փորձած են խուժել դէպի Թրքական դեսպանատուն: Ասոնցմէ եօթը հոգի ձերբակալուած են եւ նոյն օրը թէեւ ազատ արձակուած, բայց եւ պիտի դատուին Մայիս 15ին:

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԻՆ

— o —

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Ն. Ե.— Միացեալ Նահանգներու դաշնակցային ատեան մը յանցաւոր գտաւ երկու Հայեր, որոնք ամբաստանուած էին օտարահպատակներ ապօրինի կերպով Միացեալ Նահանգներ բերելու մեղադրանքով:

Տասնեւհինգ օրուան դատավարութենէ ետք ժիւրին յանցաւոր գտաւ ամերիկեան ներգաղթի սպասարկութեան նախկին քննիչ Եդուարդ Գաւազանճեանը, եւ Նիւ Եորքաբնակ Մուրատ Աւետիսեանը:

Ըստ ներկայացուած ապացոյցներու, երկու Հայերը մօտ երեսուն օտարահպատակներու օգնած են Իրաքէն եւ Յունաստանէն ներգաղթելու Պոսթըն, իւրաքանչիւր անձէ գանձելով 750էն մինչեւ 4200 տոլար:

«Հայրենիք», Ապրիլ 18

Բրեժնեւ Ընդունեցաւ Ֆրանսայի Նախագահը

ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ ՓԵՔԻՆԻ ԴԷՄ

Բրեժնեւ անձամբ ընդունած է Ֆրանսայի Նախագահը, Մոսկուայի Վնուկովօ օդակայանը, ինչ որ « յուզած » է Ֆրանսացի հիւրերը տրուած ըլլալով, որ Բրեժնեւի հիւանդ ըլլալը գաղտնիք չէ եթէ նոյնիսկ ոչ ոք գիտէ թէ ի՞նչ է ունեցած հիւանդութիւնը: Թէեւ եթէ չանտեսուի որ հակառակ իր առողջական վիճակին, խորհրդային թիւ մէկը, նաեւ մէկ շաբթուան ընթացքին երեք օր յաջորդաբար հօֆէյի միջազգային ախոյեանութեանց ներկայ եղած է, Ժիսքարը ընդունիլը այնքան ալ արտասովոր գոհունակութիւն մը ըլլալէ կը դադրի:

Նախքան Կրեմլինի ընդունելութիւնը, Բրեժնեւ գլուխ գլխի տեսնուած է Նախագահ Ժիսքարի հետ: Ծանօթ է որ գլխաւոր նիւթն է՝ մեղմացումը միջազգային մթնոլորտին: Եւ այդ պատճառով իսկ է, որ Բրեժնեւ իր բաժակաճառին մէջ չէ վարանած յարձակելէ Չինաստանի վրայ, որուն անունը չէ տուած այլ շեշտած՝ « Մեծ Պետութիւն մը զէնքի դիմեց եւ ներխուժեց դրացի երկրի մը, պնդելով լրբօրէն թէ կ'ուզէր դաս մը տալ անոր: Մենք կողմնակից ենք, որ երկիր մը ինքզինքին տէրն ըլլայ, հաւասարակշռուած ըլլայ բայց նաեւ կողմնակից ենք վճռական հակազդեցութեան մը երբ փորձ կ'ըլլայ իրաւունքը փոխարինել ուժով » (պէտք է կարենալ ըսել նման բաները Փեշտայէ մը եւ Փրակայէ մը ետք):

Ֆրանսայի Նախագահը իր պատասխանին մէջ, շեշտը գլխաւորաբար դրած է ֆրանքեւխորհրդային յարաբերութեանց վրայ եւ գործակցութեան սերտացման: « Պէտք է ամրապնդել մեր խօսակցութիւնը եւ մեր գործակցութիւնը, Ֆրանսա կողմնակից է ատոր, ինչպէս նաեւ մեր ճիգերը աւելցնելու մեղմացման եւ խաղաղութեան ուղղութեամբ »:

Ուրբաթ օր, Նախագահ Ժիսքար երկրորդ անգամ ըլլալով ծաղկեպսակ մը կը դնէր Լենինի դամբարանին, ինչ որ իր առաջին այցելութեան ատեն ալ բաւական խօսքի դուռ բացած էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ – ՊԱԿ լարուածութիւնը եւ « իրարու հաշիւ մաքրել » ուզելու ներկայ ձգտումը իր հետեւանքը կ'ունենայ առաւելաբար Լիբանանի վրայ, որ ըստ լաւատեղեակ աղբիւրներու երկու ելք ունի՝ քաղաքացիական պատերազմ կամ՝ միջազգայնացում:

ՊՈԼՍՈՅ պատերազմական վիճակի հրամանատարութիւնը արգիլեց որեւէ ցոյց Մայիս մէկի համար:

« ՄՈՆՏ » հրատարակած է Պարսից Շահին գրաւոր պատասխանները պարսիկ լրագրող՝ Սահեպճամի: Պարսիկ հրապարակագիրը Պահամա գացած էր, բայց չէր կրցած տեսնուիլ Շահին հետ: Ըստ այս պատասխաններուն Շահը երկու անգամ առաջարկած է Խոմէյնիի որ հեռանայ երկրէն, բայց — ինչպէս կը նախատեսէր — մերժած է: Կ'ըսէ նաեւ թէ ամէն օր սոսկումով կը կարդայ իր երկրին նահատակներուն երկար ցանկը:

ՖՈՐՏ վերջնապէս հրաժարեցաւ որեւէ գործատուն հաստատելէ Լոռէն կամ Աւստրիա:

ԵՂԵՌՆԻ 64ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԱՊՐԻԼ 24 ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՔԱՐՈԶՉԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

(Պատմ. Գիտ. Տոքթէօր)

(Բ. եւ վերջ)

Յիսնամեակէն (1965) ի վեր ծանօթ է թէ որոշ արտաքին դէպքերու եւս հակազդեցութեամբ հետզհետէ ազգային զարթնում մը կը ծաւալի օտար ափերու վրայ նետուած հայկական գաղութներուն մէջ: Հայ ժողովուրդը կարծես կէս դարու թմրութենէ մը յետոյ ազգային զարթօնքի շրջան մը կը բոլորէ: Որքան որ Սփիւռքը դեռ միահամուռ ազգային ճակատ մը չի ներկայացներ եւ որոշ ծրագրեր չկան գաղութները իսկական կազմակերպչական ուղիով առաջնորդող, որոնց մասին թերթիս մէջ վերջերս անդրադարձանք (1), Թուրք պատմաբաններ եւ հեղինակներ հետզհետէ մտահոգ, աւելի քան տասնեակ մը տարիէ ի վեր լայն քարոզչութեան մը ձեռնարկած են: Անոնք կը ճգնին մամուլի եւ փրոփականտի առատ գրքոյկներով կամ գրքերով չփոթութիւն ստեղծել հայ եւ օտար հանրային կարծիքին մէջ հայկական ցեղասպանութեան բնոյթին մասին: Թուրք կառավարութիւնը մինչեւ վերջերս ցոյց կուտար, գէթ առ երեւս, կրաւորական ընթացք մը եւ միայն քաջալերիչ կը թուէր ըլլալ սոյն քարոզչական նպատակաւ եղած հրատարակութիւններուն: Բացառապէս Մարսիլիոյ յուշարձանի բացման առթիւ Թուրք դեսպանին բռնած դիրքորոշումէն Թուրք կառավարութիւնը բացայայտ կամ աւելի ճիշդ պաշտօնական դիրքորոշում մը չունեցաւ մինչեւ որ քանի մը տարի առաջ հայկական ցեղասպանութեան մասին պատահական 30րդ պարբերականին առթիւ ՄԱԿի մէջ թեր ու դէմ վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան: Այդ թուականէն ի վեր Թուրք կառավարութիւնը կը թուի բացայայտօրէն որոշ եւ գործօն քաղաքականութիւն մը ընդգրկած ըլլալ: Արդարեւ, քանի մը տարիէ ի վեր Երիտ – Թուրքերու կողմէ Ա. Համաշխարհային պատերազմի ըն – թացքին հրատարակուած գրքոյկները վերհրատարակուելէ սկսան եւ կ'ուղարկուին ձրիօրէն ու առանց դրկողին անուանը յիշուելու աշխարհի չորս կողմը ցրուած Հայերուն, որպէսզի լաւ «լուսաբանուին» անցեալի եղելութիւններուն «իսկական» պատկերին մասին: Վեր – հրատարակիչ կոմիտէն եւ զանոնք ղրկողները թերեւս կը սպասեն նոյնիսկ որ հայ ընթերցողները պատմութիւնը լաւ սորվին եւ իրենց երախտագիտութիւնը եւ ներողամտութիւնը յայտնեն Թրքական իշխանութիւններուն:

Մի՞թէ սխա՞լ է թէ վեց դար Փոքր Ասիոյ «դրախտին» մէջ Օսմանեան տիրապետութեան տակ «եղբայրաբար» ապրեցան Հայը, Թուրքը եւ Քիւրտը: Հայերը ապերախտ չգտնուեցա՞ն Թուրք «ազնիւ» ազգին եւ կառավարութեան հանդէպ զանոնք Ա. Համաշխարհային պատերազմի դժնդակ օրերուն կռնակէն հարուածելով: Այս է մինչեւ հիմա այն յանկերգը որ գիտնական թէ դիւանա – գէտ, մտաւորական թէ չինական Թուրք առանց երկմտելու ու «համոզուած», որպէսզի համոզէ, կը կրկնէ աւելի քան կէս դարէ ի վեր:

Թրքական վարկածը անփոփոխ է եւ հարկ ալ չի տեսներ երբեք փաստերու վրայ հիմնուելու քանի որ Թուրքը ինք համոզուած է, օտարն ալ պէտք է համոզուի առանց ապացուցելու.

1) Նախ կ'ուզուի համոզել որ Հայերը «Թուրքիոյ» մէջ «եղբայրաբար» ապրած են, հոգ չէ թէ պատմական անառարկելի սխալ մը կը գործեն Թուրքերը այս յանկերգին մէջ, քանի որ Թուրքերն են որ Հայաստանի մէջ ապրած են եւ դեռ կ'ապրին վեց դարէ ի վեր եւ ոչ թէ Հայերը Թուրքիոյ մէջ...

2) Մեծ Տէրութիւնները՝ մանաւանդ Անգլիա եւ Ռուսաստան շահամոլ քաղաքականութեամբ հայ եւ Թուրք ժողո – վուրդները իրարու թշնամի դարձուցին:

3) Հայերը, անգլիական եւ մանաւանդ ցարական Ռուսաստանի կառավարութեան դրդումով ապստամբեցան Ա. ընդհանուր պատերազմին, եւ Օսմանեան կառավարութիւնն ալ «համբերութիւնը սպառած» ստիպուեցաւ բացառիկ միջոցներու դիմել եւ ծեր, կին ու երախայ զանոնք տարագրեց դէպի Միջագետքի անապատը... չէնցնելու եւ յետ պատերազմին ալ իրենց տուները վերադարձնելու հեռանկարով (եթէ ողջ մնային անշուշտ...):

×

Այս տարի վերհրատարակուած գրքոյկներէն առաջինին խորագիրն է՝ Documents sur les atrocités arméno-russes (Պոլիս, 1917՝ եւ 83 էջերէ կը բաղկանայ: Գրքոյկը ինչպէս կը տեսնուի Ֆրանսերէն լեզուով գրուած է: Ան հեղինակի անուն չի կրեր ինչ որ կը փաստէ թէ Օսմանեան կառավարութեան կողմէ հրատարակուած է: Առաջին երկու էջերուն վրայ հակիրճ ներածական մը գրուած է որ կը սկսի հետեւեալ կերպով զոր թարգմանաբար կը ներկայացնենք.

« Մօտ երկու տարիէ ի վեր Համաձայնական տէրութիւնները կը ջանան խեղաթիւրել եւ չէզոք հանրային կարծիքին ներկայացնել ընդհանուր ջարդի մը ձեւին տակ, տեղափոխութեան միջոցը որուն Օսմանեան կառավարութիւնը ստիպուեցաւ դիմել զինուորական շրջաններուն մէջ Հայոց ընդհանուր ապստամբութենէն յետոյ »:

Ներածականը շարունակելէ յետոյ թէ ամէն անկողմնակալ եւ աչալուրջ անհատ տեղեակ է թէ ինչ կը նշանակէ « նահատակ ազգ »ի (2) մը առասպելին մասին ըսուած ճշմարտութիւնը, կը յարէ.

« ... Ռուսական հրամանատարութեան ներքեւ գտնուող հայկական կամաւորներու խումբերու կողմէ իսկական արհաւիրքներ(?) ի գործ դրուած են: Նախապէս բարգաւաճ քաղաքներ եւ գիւղեր այսօր աւերակի վերածուած են այս աւազակախումբերուն (3) կողմէ ու մահմետական բնակչութեան ոչնչացումը անխղճօրէն կը շարունակուի »:

Ուրեմն սոյն գրքոյկը հրատարակուած է առաջին անգամ 1917ին: Այսինքն այն ժամանակ երբ արդէն ոչ թէ միայն Արեւմտահայաստանի մէջ, այլեւ բովանդակ Փոքր Ասիոյ մէջ, ի բաց առեալ Զմիւռնիոյ եւ Բիւթանիոյ նահանգներէն, ամենուրեք տեղահանութիւնը եւ սպանութիւնը եւ կողոպուտը կատարեալ եւ անխղճօրէն գործադրուած էր: Եթէ Պոլսոյ մէջ ոմանք անգիտանալ կը ջանային գաւառներու մէջ տիրող բացառիկ դրութիւնը, հայկական ցեղասպանութեան եթէ ոչ հեղինակ, առնուազն գլխաւոր պատասխանատու դերակատար Թալաաթ պէյ՝ Ներքին Գործոց նախարար, առանց այլեւս ծածկելու Իթթիհատի չարաչուք ծրագիրը, յոխորտանքով բառ առ բառ կը յայտարարէր Միացեալ Նահանգներու Պոլսոյ դեսպան Մորկընթաուի. «...Դուք հրեայ էք, եւ այս մարդիկը (4) քրիստոնեայ... Ինչո՞ւ համար մեզի չձգել ընել այս քրիստոնեաներուն, ինչ որ կ'ուզենք ընել » (5): Աւելի առաջ երթալով, Թալաաթ ուրիշ առթիւ ալ անպատկառօրէն Մորկընթաուի կը յայտարարէր. « ... Մեզի տուէք Ամերիկայէն Հայոց օգնութեան համար ղրկուած դրամը, Թուրքերը եւս անոր պէտք ունին »:

Վերոյիշեալ քարոզչական գիրքը 1917ին հրատարակուած է ինչպէս վերեւ ան – դրադարձանք: Բայց երբ այսօր, աւելի քան վաթսուն տարի յետոյ, նոյն նպատակաւ կը վերհրատարակուի եւ կ'ու – ղարկուի ձրիօրէն բազմաթիւ օրինակներ աշխարհի չորս կողմը, կը նշանակէ թէ այժմու Թուրք կառավարութիւնը կը բաժնէ եւ կը վաւերացնէ «Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն» կոմիտէի պարագլուխներուն ընդգրկած քաղաքականութիւնը: Գրքոյկը կը պարունակէ բազմաթիւ «վկայութիւններ» Թուրք պաշտօնեայ եւ գիւղացիներու, որոնք Հայոց կողմէ մահմետական բնակչաց վրայ ի գործ դրուած բազմաթիւ չարագործութիւններ՝ սպանութիւն, կանանց եւ աղջկանց առեւանգում ու անպատուութիւն, գողութիւն, կողոպուտ կը նկարագրեն: Ամէն չինծու վաւերաթուղթի մէջ կը տեսնուի Թուրք իշխանութիւններուն «մարդասիրական» եւ «համբերատար» վարուելակերպը (տե՛ս էջ 26, 31, 33) եւ հայ – ռուս զինուորական ջոկատներու գործադրած «ոճիրները»: Աւելորդ կը համարինք իւրաքանչիւր փաստաթուղթի մասին անդրադառնալ տրուած ըլլալով, որ նոյնօրինակ են:

Գալով երկրորդ գրքոյկին որ եւս այս տարի վերհրատարակուած է անգլերէն եւ թէ ֆրանսերէն լեզուներով իբր խորագիր կը կրէ՝

Journal de guerre du 2ème régiment d'Artillerie de forteresse russe d'Erzeroum depuis sa formation jusqu'à la reprise de la ville par les Turcs le 12 Mars 1918, 1919: Հրատարակուած է հաւանաբար Պոլսոյ մէջ, ռուսերէն բնագրէն թարգ - մանուելով: Հեղինակն է, ըստ երեւոյթին, ցարական Ռուսաստանի Կովկասի բանակին մէջ պաշտօնավարող ռուս գնդապետ Թվերտօ Խլեպոֆ՝ հրամանատար Էրզրումի բերդի 2րդ զօրագունդի: Գրքոյկը սկիզբէն մինչեւ վերջ նոյն ոճով գրուած է եւ կը ձգտի ամէն գնով Հա – յերը վարկաբեկել: Այս է անշուշտ պատճառը որ սոյն գրքոյկը յաճախ կը յիշուի արդի Թուրք պատմաբաններու կողմէ իբր կարեւոր աղբիւր: Միայն յիշենք հոս, որ գնդապետ Թվերտօ Խլեպով դերի է ինկած Էրզրումը գրաւող Թրքական զօրախումբին: Հետեւաբար եթէ իրօք ճիշդ է թէ ինքն է հեղինակը, քանի որ կարելիութիւն չունինք Թրքական դիւաններու մէջ պահուած բնագիրը անձամբ տեսնելու, շատ ալ անտեղի պիտի չըլլայ սակայն գրքոյկին մէջ երեւցող կարգ մը հակասութիւնները վերլուծել: Թվերտօ Խլեպոֆ քանիցս կ'անդրադառնայ ռուս բանակներու նահանջէն յետոյ (Դեկտ. 1917) հայ կամաւոր զինուորներու կողմէ «անզէն» եւ խաղաղասէր մահմետականաց վրայ ի գործ դրուած խժդժութիւններու վրայ (էջ 6, 29): Միայն թէ ծանօթ է թէ մահմետականները միշտ զինուած եղած են եւ ոչ թէ «անզէն»: Ան յաճախ կը շեշտէ հայ կամաւորներու զինուորական անընդունակութիւնը եւ վախկոտ կեցուածքը (էջ 26), բայց ոչ մէկ խօսք, նոյնիսկ ոչ մէկ ակնարկ թէ Էրզրումի հոծ հայ բնակչութիւնը ի՞նչ եղած էր երբ մեծ դուքս Նիքոլա Նիքոլայեվիչի բանակները 1916ի Փետրուար ամսուն ներխուժեցին եւ գրաւեցին քաղաքը:

Թուրք պատմաբաններուն եւ հեղինակներուն, ինչպէս հետաքրքիր ընթերցող հասարակութեան առ ի ծանօթութիւն հաղորդենք որ Էրզրումի 25.000ի մօտ հայ բնակչութենէն, ըստ մեր ձեռքը ունեցած փաստաթուղթերու, երբ ռուսական զօրախումբերը քաղաք մտան, մնացած էր շուրջ միայն եւ միայն 60 Հայեր, որոնք քաղաքին ամերիկեան հիւանդանոցը ապաստանած էին: Մնացեալ բոլոր Հայերը սպաննուած, տեղահանուած կամ բռնի իսլամացուած էին:

×

Ի՞նչ կ'ակնկալեն արդեօք այսօր այժմու Թուրք Պատմութեան Կաճառի պատաս – խանատու վարիչները այսպիսի անարժէք եւ զուտ քարոզչական հանգամանք ու – նեցող հրատարակութիւններով երբ կ'ողողեն հրապարակը: Կը կարծե՞ն թէ կան այդքան միամիտ Հայեր որոնք այդքան աժան քարոզչութեան զոհ պիտի երթան: Արդարեւ, անցեալ տարի Հիւսիսային Ամերիկա եւ Գանատա մեր կատարած շրջապտոյտի ընթացքին հանդիպեցանք բազմաթիւ հայրենակիցներու, որոնք Սան Ֆրանսիսքօ թէ Լոս Անճելըս, Թորոնթօ թէ Տիթրոյիթ կամ Վանգուվըր ստացած էին նմանօրինակ հրատարակութիւննե – րէն: Չունենալով ոչ մէկ յարաբերու – թիւն կամ հաղորդակցութիւն Թուրքերուն հետ, նոյնիսկ զարմանք պատճառած էր [illegible] շատերու, թէ ուրկէ՞ ստացուած էր իրենց հասցէն: Գրքոյկներուն բովանդակութիւնը ոչ թէ կրցած էր իրենց համոզումը փոխել, այլ աւելի իրենց հաւատքը ամրապնդած դէպի արդարութեան յաղթանակը, մինչ ոմանք զաւեշտական գտած էին այդ հրատարակութիւններ, եւ ուրիշներ այդ [illegible]թեան հեղինակները կ'որակէին «պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսացող» [illegible]:

(1) Տե՛ս «Յառաջ» 7 եւ 8 Մարտ 1979, թիւեր 14332–14333:

(2) Հայ ազգին մասին կ'ակնարկէ անշուշտ:

(3) Հայ կամաւորներու գունդերը բուն կ'ուզէ:

(4 Հայոց կ'ակնարկէ:

(5 Mémoires de l'Ambassadeur Morgenthau, Paris, 1919, page 287 et 288.

ԵՐԿԻՐՆԵՐ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐ

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Լափոններ, Գնչուներ, Թուրքեր, Հրեաներ)

Ֆինլանտա՝ ազգային դիմագիծի տեսակէտով, Եւրոպայի ամէնէն միատարր երկիրներէն մէկն է: Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, կան փոքրամասնութիւններ, բայց ոչ իսկական իմաստով: Լափոնները Ֆինլանտացիներէն աւելի հին են իբրեւ շրջանի բնակիչներ, այլ փոքրամասնութիւնները առաւել նոր ժամանակներուն հաստատուած են ընկերային, քաղաքական եւ կամ առեւտրական նպատակներով:

Հիւսիս. Եւրոպայի Լափոնները մաս կը կազմեն երբեմնի 80ի մօտ Թափառաշրջիկ կամ կէս – Թափառաշրջիկ ժողովուրդներուն, որոնք կը գտնուէին Հիւսիսային Բեւեռի գօտիին մէջ: Եւ հակառակ այն իրողութեան, որ ներկայիս ցրուած են Նորվեկիոյ, Շուէտի, Ֆինլանտայի եւ Խորհ. Միութեան հիւսիս – արեւմտեան գօտիներուն վրայ, մշակոյթի հասարակաց եւ ընդհանրական դիմագիծ մը ներկայացնելու ձգտումն ունին:

Լափոններուն լեզուն ազգակցական կապ ունի ֆինլանտերէնին հետ, թէեւ երկուքը իրար չեն հասկնար: Ճիշդ է, որ Լափոնները ցայսօր ոչ մէկ խտրականութեան կամ շահագործումի ենթարկուած են, սակայն Ֆինլանտացիներուն վերջին ժամանակաշրջանին ձգտումը՝ հաստատուելու երկրին հիւսիսը, պատճառ դարձած է որ անոնք կորսնցնեն իրենց հողերուն մէկ մասը: Միեւնոյն ժամանակ օրէ օր ձեւով փոփոխութեան պատճառ դարձած է իրենց Թափառաշրջիկ ապրելակերպին համար: Երեքէն չորս հազար կը հաշուեն Ֆինլանտայի հիւսիսը բնակող Լափոններուն թիւը: 1970ական թուականներէն սկսեալ, իշխանութիւնները կը հետաքրքրուին Լափոններուն վիճակով եւ կը փորձեն լուծել անոնց հարցերը:

Ներկայիս գոյութիւն ունի ֆինլանտական Լափոնի Ազգային Ժողով մը՝ կազմուած 1975ին: Կանոնաւոր խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենան հիւսիսային այլ երկիրներուն Լափոններուն հետ՝ Հիւսիսային Լափոններու Խորհուրդի ճամբով: Ֆինլանտայի Լափոնները իրենց ներկայացուցիչները ունեցան Բնիկ Ժողովուրդներու Համաշխարհային Համագումարին մէջ, որ տեղի ունեցաւ 1975ին, Քանատա:

Թէեւ Լափոնները ներկայիս չեն ապրիր բացառաբար որսորդութեամբ, ձկնորսութեամբ եւ հատապտուղներ հաւաքելով, այսուհանդերձ, կոբեղջերուն տը կը շարունակէ առաջուան նման հիմնական աղբիւրը ներկայացնել իրենց ուտեստեղէնին: Դահոյկներն ու շունները աստիճանաբար փոխարինուած են շարժիչներով բանող [illegible], որոնք, անշուշտ, որոշ փոփոխութիւններ մտցուցած են Լափոններուն ապրելակերպին մէջ: Կենցաղի տարբերութիւնները անշան են Լափոնցիներուն եւ Ֆինլանտացիներուն միջեւ, քաղաքներուն մէջ: Սակայն իրենց ինքնութիւնը պահպանե-

լու ձգտումը կը մնայ միշտ զօրաւոր:

Վեց հազար Գնչուները, Թուական իմաստով, երկրին թիւ մէկ փոքրամասնութիւնը կը ներկայացնեն: Ի տարբերութիւն առաջիններուն, ասոնք իրենք զիրենք մեկուսացած կը զգան, քանի կը գանգատին խտրականութեան ոգիէն: Ճիշդ է, որ վերջին տասնամեակներուն հոն թէ այլուր, մարդոց ըմբռնումներուն մէջ մեծ փոփոխութիւններ արձանագրուած են եւ նախապաշարումները աստիճանաբար անհետացած են, սակայն, ընդհանուր ձեւով, Ֆինլանտայի Գնչուները եթէ ոչ արհամարհուած, առնուազն մէկ կողմ ձգուած մարդիկ կը մնան: Բազմաթիւ դուռներ՝ քաղաքական, տնտեսական, գիտական եւայլն, փակ կը մնան ասոնց առջեւ:

Երրորդ փոքրամասնութիւնը կը կազմեն Թուրքերը: Ասոնց պապերը Կազանէն (իմա՝ Խորհ. Միութիւն) ժամանած են 1860ական Թուականներուն: Նորեր հասած են նաեւ 1917էն ետք: Ներկայիս Ֆինլանտայի Թրքախօս համայնքը շուրջ հազար հոգի կը հաշուէ: Կը պահպանէ իր առանձին դիմագիծը: Ասոր գլխաւոր ազդակները կը նկատուին կրօնքն ու լեզուն, այսինքն՝ մահմետականութիւնն ու Թրքերէնը:

Օսման Ալի մուշտակի վաճառական է Հելսինքիի մէջ եւ նախագահն է Ֆինլանտայի Մահմետական Ընկերակցութեան: «Կը ձգտինք պահել մեր ցեղագրական դիմագիծը, մեր լեզուն, մեր կրօնքը: Բնական է, որ ամէն ջանք ի գործ դնենք, որպէսզի չհալինք տիրապետող մշակոյթին մէջ: Կը սիրենք Ֆինլանտան: Մեր ծննդավայրն է: Մեզմէ շատեր կռուած ու մեռած են այս երկրին համար», կ'ըսէ ան: Հին սերունդը ընդհանրապէս կը շարունակէ հետեւիլ հին ասպարէզին՝ մուշտակի եւ հիւսուածեղէնի առեւտուրին: 40էն վար եղողներուն մէջ կարեւոր թիւ կը ներկայացնեն ճարտարագէտները, բժիշկները, դրամատէրերը, փաստաբանները:

Կազանի Թուրքերը աննշան փոքրամասնութիւն մըն են եւ ունին իրենց հարցերը: Հիները կը պատեն իրենց յօնքերը, երբ խօսք կ'ըլլայ խառն ամուսնութիւններուն մասին, նորերը ընդունելի կը նկատեն, քանի անխուսափելի կը դառնան: Կազանի Թուրքերը անցեալին ունեցած են իրենց դպրոցը, որ սակայն փակուած է աշակերտութեան թիւին նուազումին հետեւանքով, յատկապէս 1960ական Թուականներէն ետք: «Ներկայիս, մեր զաւակները կը յաճախեն պետական դպրոցները: Միւս կողմէ մեր գաղութը կ'ապահովէ ասոնց Թրքերէնի ուսուցումը, իսկ մեր Իմամը պատասխանատու է երախաներուն կրօնական կրթութեան համար»: Ֆինլանտայի Թուրքերը տեղացիներուն նման ծնունդներու քիչ թիւ կ'արձանագրեն, որով համայնքին նօսրացումը անխուսափելի կը դառնայ:

Ոմանք կրնան առարկել, թէ Ֆինլանտայի Հրեաները համայնք մը չեն ներկայացներ, քանի հազարէն նուազ թիւ ունին: Հրեաներուն մեծ մասը գաղթած է ԺԹ. դարուն Ռուսիայէն, ոմանք ռուսական բանակի նախկին զինուորականներ եղած են: Կրօնական զգացումը այնքան ալ խոր չէ, նոյնը նաեւ աւանդութիւններուն համար, այսուհանդերձ, ինչպէս դիտել կուտայ Հելսինքի ծնած ու հասակ նետած երիտասարդ մը «տօնական օրերուն կը յաճախենք սինակոկ, նախ իբրեւ աւանդութիւն, ապա որպէսզի իրարու մօտ գտնուինք»: Փոքր ըլլալով հանդերձ, գաղութը կենսունակ է. ունի երիտասարդներուն յատուկ ակումբ եւ դպրոց, որուն աշակերտութեան թիւը կը նուազի: Կեանքի կոչած են մշակոյթի՛ եւ մարմնամարզի կազմակերպութիւններ: «Մինչեւ տասը տարի առաջ, կ'ըսէ գաղութին անդամներէն մէկը, ակումբին օրէնքները խիստ էին, իրաւունք չունէինք ոչ-Հրեայ մը հրաւիրելու, հիմա, սակայն, մտայնութիւնները փոխուած են: Մեզմէ շատեր Ֆինլանտացիներու հետ կ'ամուսնանան եւ իրենց զաւակները Իսրայէլ կ'այցելեն: Հելսինքիի մէջ կայ Սքանտինաւեան Հրէական Ընկերակցութիւնը: Ամառուան ճամբարներ կը կազմակերպեն:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՈՉ ՄԱՐԶՒՈՒՄ ԵՆ, ՈՉ ՎԱՐԺՒՈՒՄ

Վերջերս բախտ վիճակուեց հանդիպել Կիրովականի քաղաքային ստադիոնի դիրեկտոր Ա. Այվազեանին եւ նրա հետ վարել հարցազրոյց.

— Եթէ չենք սխալւում, ձեր ստադիոնն աշխատում է տնտեսական հաշուարկով, այդպէս չէ՞:

— Այդպէս է:

— Իսկ ո՞ր մարզաձեւերից են գոյանում ձեր դրամական եկամուտները, երեւի ֆութբոլի՞ց:

— Ոչ, մենք ֆութբոլի վարպետների թիմ չունենք:

— Թեթեւ ատլետիկայի փնջային մրցումների՞ց:

— Խօսում էք թեթեւ ատլետիկայի մասին, բայց ծանր հարցեր էք տալիս:

— Ուրեմն մարզական խոշոր միջոցառումների՞ց:

— Ո՛չ մարզական եւ ոչ էլ վարժական: Այդպիսի բաներ մեր մտքովն էլ չի անցնում:

— Գուցէ կուլտուրակա՞ն միջոցառումներից: Դէ, ասենք, հայրենական կամ արտասահմանեան ճանաչուած երաժշտական կոլեկտիվների համերգներից:

— Այդ ո՞ր օրուանից է համերգը համարւում մարզաձեւ:

— Ներեցէք, թերեւս սխալ հարց տուեցի, բայց... այնուամենայնիւ, տնտեսական հաշուարկի իրականացման համար ձեզ այնքան անհրաժեշտ եկամտի աղբիւրը ո՞ր մարզաձեւն է:

— «Ջինս» անդրավարտիքների կարը:

— Ի՞նչ, «ջինս» անդրավարտի՞ք:

— Այո, իսկ ինչո՞ւ էք զարմանում:

— Ոչինչ, բայց, թոյլ տուէք հարցնել՝ երբուանի՞ց է «ջինս»ը մարզաձեւ դարձել:

— Դուք ինձ խիկապէս չհասկացաք, ոչ թէ «ջինս»ը, այլ այն մասնաճիւղը, որտեղ «ջինս» են կարում:

— Ինչպէս, մի՞թէ ստադիոնը կարի մասնաճիւղ ունի:

— Ոչ թէ ստադիոնը, այլ քաղաքի կարի արտադրական միաւորումը: Բայց որովհետեւ մեր դահուկային բազայի շէնքը վարձակալական հիմունքներով տրամադրել ենք «ջինս»ի մասնաճիւղին, ուստի կարի արտադրական միաւորումն ամէն տարի մեր ընթացիկ հաշուին է փոխանցում տասը հազար ռուբլի:

— Իսկ դա չա՞տ է, թէ քիչ:

— Դէ, որ աւելի շատ տային, լաւ կը լինէր: Բայց քչից էլ դժգոհ չենք:

— Իսկ դուք գլխի ընկա՞ք, որ ես հարցնում եմ «եկամտի» մասին, բայց հետաքրքրւում եմ...

— Ստադիոնի գործունէութեա՞մբ: Հասկանում եմ: Բայց առ այժմ նրա գործունէութեամբ չենք պարծենայ: Մեզ մօտ ոչ մարզւում են եւ ոչ էլ վարժւում:

— Եւ ոչ էլ գործն է առաջ շարժւում:

— Ի՞նչ ասեմ, գոնէ իմ դիրեկտորութեան օրօք, այսինքն 1974 Թուականից մինչեւ այժմ ստադիոնում նոյնիսկ 74 ժամ մարզական որեւէ գործ չի կատարուել:

— Ձեր նախորդներն էլ էին այդպէս ասում:

— Այո՛, դէ, ուրեմն, ինձ մեղադրելու հիմք չի լինի: Ասենք՝ ոչ, իմ նախորդներն այնքան ճիշդ չեն ասել. մինչեւ 1973ը գոյութիւն ունէր ֆութբոլի վարպետների թիմ:

— Իսկ դրանից յետո՞յ:

— Յետոյ ես ի՞նչ կարող էի անել. ստադիոնը, երեւի լսել էք, վերակառուցւում է:

— Իսկ ե՞րբ է սկսուել վերակառուցումը:

— Վերակառուցման մասին... խօսել սկսել են քսան տարի առաջ, իսկ գործել՝ անցեալ տարուանից:

— Եւ լա՞ւ են գործում:

— Հարցրէք մեր քաղաքի շինարարական վերանորոգման տրեստի ղեկավարներին:

1978ին այդ նպատակի համար տրամադրուեց 110 հազար ռուբլի, բայց իրացուեց միայն 82 հազարը, իսկ այս տարուայ համար նախատեսուած 76 հազար ռուբլուց դեռեւս ոչ մի կոպեկ չի ծախսուել:

— Ի՞նչ էք կարծում՝ Կիրովականը ե՞րբ կ'ունենայ իր ստադիոնը:

— Դուք նորից սխալ հարց էք տալիս: Կիրովականն այժմ էլ ստադիոն ունի:

— Ոչ, առ այժմ ունի դիրեկտոր եւ ոչ ստադիոն, եթէ, ի հարկէ, չհաշուենք «ջինս»ի մասնաճիւղը:

— Ինչպէս թէ՝ չհաշուենք. դուք ի՞նչ է, ուզում էք, որ մենք աշխատավարձ չստանա՞նք:

— Շնորհակալութիւն՝ անկեղծութեան համար:

— Խնդրեմ, կրկին համեցէք...

Ա. ԾՈՎԱԿ

ԴԷՊՔԵՐԷ ԴԷՄՔԵՐ

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ մէջ, Ապրիլ 4ին մեռած է ընկ. Միսաք Ազիզեան: Ծնած էր 1897ին՝ Աշտարակ, ուր եւ ստացած է իր նախակրթութիւնը: Կանուխէն մտնելով Հ. Յ. Դ.ի շարքերը մաս կազմած է Իշխան Արղութեանի կամաւորական գունդին: Ողբացեալը մասնակցած է Սարդարապատի ճակատամարտին: Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք հալածանքի ենթարկուելով, 30ական Թուականներուն ստիպուած կը թողու հայրենիքը ու իր ընտանիքով կ'անցնի Պարսկաստան, ուր տարիներ կը մասնակցի հանրային կեանքին մինչեւ որ 1956ին կը փոխադրուի Միացեալ Նահանգներ եւ կը հաստատուի Սան Ֆրանսիսքօ շարունակելով իր ծառայութիւնը կուսակցութեան շարքերուն մէջ, մինչեւ իր կեանքին վերջը:

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ (Լոս Անճելըս) ՀՕՄի «Սիփան» մասնաճիւղի երդման արարողութիւնը տեղի ունեցած է Մարտ 30ին՝ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ «Արգարեան» սրահին մէջ: Բացման խօսքը կատարած է մասնաճիւղին ատենապետուհին Մարի Կիւլէլեան: 64 նորագիրներ կատարած են իրենց երդումը: Կնքամայրը՝ Մալվինէ Խանճեան, բացատրած է ՀՕՄի նպատակը: Խօսք առած է ՀՕՄի Կեդր. վարչութեան անդամուհի Զապէլ Ալահայտոյեան եւ անդրադարձած Միութեան գործունէութեան: Ի գնահատութիւն ՀՕՄի մէջ 40 տարիներու ծառայութեան Տիկ. Մալվինէ Խանճեան պարգեւատրուած է ՀՕՄի նշանով:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ «Սփորցմէն Լաճ» սրահին մէջ, Մարտ 24ին, տեղի ունեցած է Սրբոց Նահատակաց Ֆերահեան երկրորդական վարժարանի Տիկնանց Օժանդակ Միութեան ճաշը, աւելի քան 500 հոգիի ներկայութեամբ: Յայտագիրը վարած է Անահիտ Մէյմարեան: Նենսի Արապեան ներկայացուցած է հագուստներու նորաձեւութեանց ցուցադրութեան պատասխանատու Հոլի Միշըլը, որ մէկ ժամ տեւողութեամբ ներկայացուցած է օրուան նորաձեւութիւնները: Ձեռնարկը յաջողութիւն մը եղած է եւ կոկիկ գումար մը ապահոված վարժարանին:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

4.

— Հապա սաո՞նք, հապա սաո՞նք, ո՞վ քեզի իրաւունք տուաւ որ զիս այսպէս ոչած տեղդ ցուցադրես, ի՞նչ իրաւասութեամբ, ըսէ տեսնեմ, պէպէ ռոզ, անֆան թէռիպլը... եւ քանի՜ հատ, մէկ Նէնէթ, երկու Նէնէթ, երեք Նէնէթ...

Պատին վրայ քով քովի շարուած էին երիտասարդ կնոջ դիմանկարները, բոլորն ալ Հայուն կողմէ լուսանկարուած, ժպիտով, անժպիտ, ամէնքն ալ լուսաճաճանչ: Փիէռ իր խորհուրդը փոխանակեց զուարթութեամբ եւ քանի մը քայլ մօտենալով բաւ՝ ձեռքը պատին երկարած, առանց հոգ ընելու որ իր բացուող ժաքէթին տակ մերկ կուրծքը կը լայննար:

— Այս Նէնէթը առի որովհետեւ կը սիրէի, այն Նէնէթը առի որովհետեւ կը սիրէի, այն Նէնէթը առի...

— Լռէ՛, ես առանք շատ աղէկ գիտեմ:

Ու այս խօսքը արտասանած պահուն ակամայ ձեռքի շարժումով մը սեղանին կիսաբաց դարակը ցուցուց: Փիէռ հոն նայեցաւ, ժպիտը ինկաւ, աչքերը բացուեցան: Արտայայտութիւնը այս անգամ անկեղծ էր: Նէնէթ անմիջապէս անդրադարձաւ սխալին՝ բայց ուշ. չհամարձակեցաւ բառ մը աւելցնել ու անշարժ կեցաւ: Թողուց որ ան երթայ սենեակին միւս անկիւնը, պատուհանին առջեւ եւ սիկառէթ մը վառէ: Քիչ մը վերջ պզտիկ քայլերով մօտեցաւ իրեն, մեղմութեամբ սիկառէթը շրթներէն առաւ, նետեց ու թեւէն քաշելով մահճակալին վրայ տարաւ:

— Լա... խելօքիկ մը քովս նստէ եւ լրջօրէն խօսինք. ալ հիմա շատ լրջօրէն պիտի խօսինք... Այո, իրաւունք ունիս, ես գիտեմ, ես շատ լաւ հասկցած եմ թէ ինծի հանդէպ ինչ զգացում կը տածես... բայց դուն չե՞ս գիտեր որ Լէյաքիւը կայ...

Արագօրէն ձեռքովը ծածկեց աղջկան բերանը, դիմախաղով մը որ կը նշանակէր. «Մի՛ ըսեր, կ'աղաչեմ, ես գիտեմ արդէն»:

Անշուշտ թէ այս պահուս Պուլոնեի լիճին վրայ կարապները կրկին ակօսներ կը շինեն, անշուշտ թէ տեղ մը յատակ ու վճիտ գետ մը կայ որուն վրայէն հանդարտօրէն ու անտարբեր լոյսեր կ'իջնեն, բայց անշուշտ թէ այդ թռչունը զմայլելի անկիւնադարձեր կ'ընէ ծառուղիներու վերջաւորութեան...

— Նոյնիսկ եթէ երբեք ես ալ համակրութիւն մը ունենամ քեզի հանդէպ, ի՛նչպէս կ'ուզես որ...

Արագօրէն ձեռքովը ծածկեց աղջկան բերանը, դիմախաղով մը որ կը նշանակէր. «Մի՛ ըսեր, կ'աղաչեմ, ես գիտեմ արդէն»:

Փիղերէն մէկը կը նայէր մոխրամանին, լքուած սիկառէթի կապտորակ ծուխին, մինչ երկու ստուերներ պատերու տակէ գաղտագողի բան մը կը հետապնդէին... Նուագածուները եկան, երգեցին ու գացին, մինչ երկու գաղտնի ոստիկաններ պատերու տակէն արեւի ճառագայթ մը կը հետապնդէին... Դուրսը շատցող աղմուկները կ'ըսէին թէ առաւօտը ճաշի էր զացած. բայց անշուշտ թէ, անշո՛ւշտ թէ տեղ մը մեծ սաւաններ էին փռուած:

— Կարելի՞ բան է որ կարենանք, միայն սէրով, դուն եւ ես...

Արագօրէն ձեռքովը ծածկեց աղջկան բերանը, դիմախաղով մը որ կը նշանակէր. .

— Օ՛, լա պառպ, պոռաց Նէնէթ ոտքի նետուելով. պիտի չձգե՞ս որ բան մը ըսեմ: Յետոյ եկաւ կրկին նստաւ տղուն քով ու լռեց:

(21 – Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վար – չութիւնը իր բոլոր անդամներու անու – նով խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Խոմոն Զօրաբաբելեանի եւ զաւակներուն իրենց հօր եւ մեծ հօր՝ Միսրոպ Զօրաբաբելեանի մահուան առ– թիւ:

Ցաւակցութիւններ նաեւ այրի Տիկին Նուարդ Գույումճեանի, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Գույումճեանի, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեանի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

Յակոբ Գույումճեանի

մահուան առթիւ:

L'UGAB JEUNES

Présente :

le Samedi 5 Mai à 20 h. 30 *précises* (en raison de la longueur du film) au Centre Culturel Alex Mannogian 118, Rue de Courcelles, 75017 Paris Tél. : 227-12-26 et 924-86-71

"America, America,,

d'ELIA KAZAN (E. U. - 1963)

l'Empire de Byzance. En 1381, ce « Jadis, l'Anatolie faisait partie de pays fut conquis par les Turcs. Dès lors, Grecs et Arméniens vécurent en minorités, soumises à leurs conquêratns mahométants. Ainsi en est-il en 1896 lorsque se produisent les massacres des Arméniens. STAVROS et HOVANNES décident de partir en Amérique, mais y parviendront-ils ? »

ՀԱՅԿ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Ս. ՊԵՐՆԱՐՏԻՆԷ

մահուան 100ամեակին առթիւ

Յուլիս 24–28

Կազմակերպութեամբ՝ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետու – թիւններուն եւ Նախագահութեամբ՝ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Առաջ– նորդ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ

Մանրամասնութեանց եւ արձանա – գրութեանց համար դիմել.—

ՓԱՐԻԶ, Անտոն Վրդ. Թիւթիւնճեանի հեռ. 278·31·93

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Հ. Աթանաս Վրդ. Քէ– ւէճեանի, հեռ. 985·15·56

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սարգիս Վրդ. Դաւիթ– եանի, հեռ. 54·02·98

ԼԻՈՆ, Գէորգ Վրդ. Զապարեանի հեռ. 47·28·65

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ Կոմիտաս Վրդ. Զարգ– ճեանի, հեռ. 22·09·86

ՎԱԼԱՆՍ, Գէորգ Վրդ. Զանտրեանի հեռ. 43·78·23

Արձանագրութիւնները կը փակուին Մայիս 31ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Հռիփսիմէ Ելքովանեանի մահուան քա– ռասունքին առիթով Տէր եւ Տիկ. Գրի– գոր Փիլիկեան (Մարսէյլ – Լա Փոմ) կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման 100 ֆրանք: Նոյնպէս Տէր եւ Տիկ. Հրայր Փի– լիկեան եւ Տէր եւ Տիկ. Ռոստոմ Փիլիկ– եան 50ական ֆր.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Ար– զութեան խումբի ընկերուհիները ցաւակ– ցութիւն կը յայտնեն ընկեր – ընկերուհի– ներ Գրիգոր եւ Սոնա Փափազեանի եւ զաւակներուն՝ Անիի եւ Իզաբէլի իրենց հօր եւ մեծ հօր՝ Գրիգոր Տոտաքեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Պարոյր Պօղոսեան (Մարսէյլ – Լա Փոմ) իրենց հարսին ա– պաքինման առթիւ կը նուիրեն 100 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Լիոնի Անարատ Յղութեան հայ քոյ – րերու Աղջկանց Օճախի օրիորդներու տա– րեկան հանդէսը Կիրակի, Մայիս 13ին, առաւօտեան ժամը 11էն սկսեալ, Նա – րեկեան վարժարանի գրօսայգիին մէջ՝

38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or (Lyon)
Tél. : (78) 47-28-65

Տաք մթնոլորտ, ազգային երգեր ու պարեր, դեղջկական ճաշ, վիճակահանու– թիւն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

նուիրուած

ԿՈՄԻՏԱՍ Ի

ԾՆՆԴԵԱՆ 110ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպութեամբ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կիրակի, Մայիս 13, ժամը 16ին

Salle du MUSEE GUIMET —
6, Place d'Iena, 75016 PARIS

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց եւ Առաջնորդ Փարիզի

Բացման խօսք՝ ՎԱՀԱՆ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

Կը խօսի

JEAN-PIERRE MAHE
de l'Institut National des Langues et Civilisations Orientales

Կը մասնակցին ԿՈՄԻՏԱՍ Լարային Նուագախումբը, ղեկավարութեամբ ՕՆՆԻԿ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆԻ (Նախկին Կեդրոնականցի)

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ արտասանութիւն Կոմիտասէն եւ Կոմիտասին նուիրուած

ՆԱՅԻՐԻ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆԻԿԵԱՆԻ

Ծախքերու մասնակցութիւն 20 ֆր.

Տոմսերու համար դիմել Բալուեան գրատուն, 9 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9 կամ Կեդրոնական Սանուց Միութեան անդամներուն:

Նոյն օրը առաւօտեան

Հոգեհանգստեան պաշտօն Կոմիտասի յիշատակին Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Կեդրոնական Սանուց Միութեան խնդրանքով

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Շաւարշ Հազարապետեան կը փնտռէ իր եղբօր զաւակները՝ Գուրգէն եւ Վար– դանոյշ: Գուրգէն 47 տարեկան է: 1963էն ի վեր ոչ մէկ լուր ունի անոնցմէ:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի ի – մացնել՝

M. Hazarabedian Chavarche
24, Division Leclerc, 94250 Gentilly

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

L'Union Générale Arménienne de Bienfaisance — Paris organise sous le haut patronage de Mgr. SEROBE MANOUKIAN

Délégué Apostolique pour l'Europe
Archevêque des Arméniens de Paris

et sous l'égide du Comité d'honneur

NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur

NAPOLEON BULLUKIAN
Président
du Comité régional de France de l'U.G.A.B.

CARZOU, *membre de l'Institut*
JANSEM, *Artiste-peintre*

L'EXPOSITION
de PEINTURES et DESSINS

ALECIAN

du 3 Mai au 3 Juin, au Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB 118, rue de Courcelles, Paris 17e
Tél. 924.86.71

Vernissage le Jeudi 3 Mai de 17 à 21 *heures*

Heures d'ouverture : de 14 h. 30 à 19 h. tous les jours, dimanche et et Lundi exceptés.

SALLE DEBUSSY-PLEYEL
252, rue du Fbg. St-Honoré, Paris

Շաբաթ, Մայիս 12, ժամը 20·30ին
Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց Պատուոյ Նախագահութեամբ Յովհ. Շիրազի, Ցիցիլիա Բրուտեանի, Ռուբէն Զարեանի (Երեւան)

ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱՐՕՆԻ ԺՈՂ. ԵՐԳԵՐՈՒ

հաւաքուած եւ մշակուած՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ կողմէ

Հովանաւորող մարմին.— ՓՐՈՖ. ՖԷՅՏԻ, ԳԱՌԶՈՒ, ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱ– ՐՈՅԵԱՆ, ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ, ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ՎԱՀԷ Օ– ՇԱԿԱՆ, ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութիւն:

ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ

ՔԻՄՔԻ ՃԱՇԱԿ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

BOSPHORE - **Epicerie - Traiteur**

5, Rue de l'Echiquier 75010 Paris Tél. 246. 60. 51
Métro : Strasbourg Saint-Denis

Ուրախութեամբ կը ներկայանայ հանրութեան իր Արեւելեան եւ Հայկա– կան ուտեստեղէններու ճոխ տեսակներով

Պոսֆորի մէջ կարելի է գտնել ինչ որ անհրաժեշտ է արեւելեան եւ մա– նաւանդ հայկական խոհանոցէ ներս

ԱՌԱՒԵԼ՝ տեղւոյն վրայ եւ ապսպրանքի վրայ միշտ թարմ տերեւի տոլմա, միտիա տօլմա միջուկով, իմամ պայըլտը, քաբամա, պօաչայ սու պէօրէկ, լահմաճուն ինչպէս նաեւ անուշեղէններու տեսակները՝ քատայիֆ, պուրմա... մինչեւ իսկ պոլսական ընտիր հելվա եւ լոքումի տեսակները

Զոր մրգեղէնի եւ պխտակներու ճոխ համադրութիւն:

BOSPHORE

կրնայ գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ տանտիկինները եւ զարդարել ամենաբծախնդիր կերուխումի սեղանները

BOSPHORE

կը յատկանշուի ոչ միայն իր ապրանքներու այլազանութեամբ եւ որա– կով, այլ նաեւ իր անմրցելի եւ լաւ սերտուած գիներով:

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1979

CETTE ANNEE 4 FORMULES :	CALENDRIER
Première Formule = 12 jours. 2 jours MOSCOU — Aller-Retour. 10 jours EREVAN	18 au 29 Mai 15 au 26 Juin
Deuxième Formule = 14 jours 2 jours MOSCOU 12 jours EREVAN	15 au 28 Juin 13 au 26 JUILLET 20 Juillet au 02 Août 03 au 16 Août 07 au 20 Septembre
Troisième Formule = 16 jours : 2 jours MOSCOU 14 jours EREVAN	27 Juillet au 11 Août 03 au 18 Août 24 Août au 08 Septembre 31 Août au 15 Septembre
Quatrième Formule = 13 jours MOSCOU - ARMENIE GEORGIE - LENINGRAD	18 au 30 Mai 13 au 25 Juillet 24 Août au 5 Septembre

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.

(*Pour inscription par groupes de* 10, *nous consulter*).

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23